

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA TÜRK KADINI VE
TÜRK KADINI DERGİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda ÖZTÜRK

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Haluk SELVİ

EKİM - 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA TÜRK KADINI
VE TÜRK KADINI DERGİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda ÖZTÜRK

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Bu tez 01/10 /2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir

Prof. Dr. Haluk SELVİ

Doç. Dr. Binyamin KOCAOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Safiye KIRANLAR

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Seda ÖZTÜRK

Ekim 2010

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nde kadın, Meşrutiyet sürecini içeren 19. yüzyıl itibariyle sosyal, ekonomik, siyasal, hukuksal ve kültürel alanlarında dönüşüm ve değişim sürecinin öne çıkardığı konulardan biridir. Dolayısıyla kadın konusu Osmanlı'dan Cumhuriyet'e giden dönüşümün kuşkusuz en sancılı konularından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. "Osmanlı İmparatorluğu nasıl kurtulur?" sorusunun cevabını Batılılaşma ve Modernleşmede arayan İttihat ve Terakki üyeleri, toplumsal dönüşümü ancak kadından başlayarak gerçekleştirebilecekleri inancında olmuşlardır. Meşrutiyet aydınlarının 1908 ve 1918 iktidarda buldukları savaş süreci boyunca süren Batılılaşma ve Modernleşme çabalarına kadınlar da kayıtsız kalmamıştır. Bu süreçte birbirini izleyen savaşlar Türk kadın kimliğinin oluşmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Çalışmamız, bu savaş sürecinde 1918-1919 tarih kesitinde yayınlanan "Türk Kadını" dergisini incelemektedir. Dönemin Türk kadınının kendini nasıl ifade ettikleri, yaşadıkları döneminin siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmelerine bakış açıları ve dönemi nasıl algıladıkları çalışmamızda ortaya konulmak istenmiştir. Çalışmada odaklanılan ana nokta derginin içeriği, taşıdığı ideoloji veya bağlı olduğu düşünce akımıdır. Çalışmada, süreli yayının iktidarla ilişkisi, finansmanı, hedef kitlesi, okur profili, yazar kadrosu gibi başlıklarla, bütünsel bir bakış açısı içinde ele alınmaya çalışılmıştır. Bu açıdan Türk Kadını Dergisi- İTC ilişkisi sadece Türk kadını üzerine yapılacak araştırmalar için değil, İTC literatürü içinde önemli bir çalışma olacaktır.

Çalışmamızın ortaya çıkmasında yardımlarını esirgemeyen, bana yeni ufuklar çizen, eğitimim boyunca kendisini model aldığım tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Haluk SELVİ' ye teşekkürlerimi yinelemek isterim. Ayrıca bu çalışma sırasında rahat çalışma olanağı bulduğum İSAM Kütüphanesi ve çalışanlarına gösterdikleri ilgi ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Son olarak bugünlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, en değerli varlığım sevgili aileme her şey için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Seda ÖZTÜRK

Ekim 2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ’NİN YÖNETİM	
POLİTİKALARI	6
1.1. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Sosyal ve Kültürel Politikaları	9
1.2. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Kadın Politikaları	13
1.3. Basın ve Kadın İlişkisi	24
BÖLÜM 2: SAVAŞ YILLARINDA TÜRK KADINI (1911-1918)	33
2.1. Sosyal Yaşamda Türk Kadını (1911-1918)	33
2.2. Türk Kadınlarının Sosyal Hizmetleri	36
2.3. Türk Kadınının Ekonomik Durumu (1911-1918)	41
2.4. Cephelerde Kadın	46
BÖLÜM 3: TÜRK KADINI DERGİSİ	51
3.1. Derginin Çıkış Sebebi	51
3.2. Türk Kadını Dergisi’nin Yazar Kadrosu	52
3.2.1. Muallim Ahmet Yaşaroğlu (1891-1951)	53
3.2.2. Kazım Nami Duru (1876-1967).....	58
3.2.3 Şükûfe Nihal Başar (1896-1973)	60
3.2.4. Ethem Nejat (1882-1921)	62
3.2.5. Halide Nusret Zorlutuna (1901-1984)	64
3.2.6. Ömer Seyfettin (1884-1920).....	66
3.2.7. Necmeddin Sadık Sadak (1890-1953).....	68
3.2.8. İbrahim Alaettin Gövsa (1889-1949).....	68

3.2.9. Ahmed Edib	70
3.2.10. Mehmed Arif.....	70
3.2.11. Sevim Türkan.....	70
3.2.12. Nezihe Rikkat.....	71
3.3. Türk Kadını Dergisi Yazar Kadrosunun Genel Özellikleri.....	71
3.4. Hedef Kitle ve Okur Profili	72
3.5. Derginin İttihat ve Terakki Cemiyeti ile İlişkisi	75
3.5.1. Maddi İlişkisi	76
3.5.2. Kadro İlişkisi.....	76
3.5.3. İdeoloji İlişkisi.....	79
3.6. Türk Kadını Dergisinde Ele Alınan Konular	79
3.6.1. İctimaiyyat Yazıları	79
3.6.2. Fenni Sayfalar.....	90
3.6.3. Tuvalet.....	97
3.6.4. Moda.....	108
3.6.5. Kadınlık Şuûnu.....	110
3.6.6. Ev İdaresi.....	118
3.6.7. Tabâhat Sayfaları	127
3.6.8. Yazma Sanatı.....	131
3.6.9. Evlatsız Anneler ve Evsiz Barksız Hanımlar	140
3.6.10. Kadın Hisleri.....	143
3.6.11. Feminizm	145
3.6.12. Genç Kızlarımızın Yazıları	151
3.6.13. Musahabe	152
3.6.14. Talim ve Terbiye Sayfaları	159
3.6.15. Türkiye’de Kız Mektepleri ve Terbiyesi	163
SONUÇ	166
KAYNAKÇA	167

EKLER (Türk Kadını Dergisi'nin Transkripsiyonu).....	172
ÖZGEÇMİŞ	522

KISALTMALAR

AKDTYK	: Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Haz.	: Hazırlayan
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İTC	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
S	: Sayı
s	: Sayfa
TCTA	: Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay	: Yayın

Tezin Başlığı: Birinci Dünya Savaşı Sonunda Türk Kadını ve Türk Kadını Dergisi	
Tezin Yazarı: Seda ÖZTÜRK	Danışman: Prof. Dr. Haluk SELVİ
Kabul Tarihi: Ekim 2010	Sayfa Sayısı: VI (ön kısım) + 522 (tez)
Anabilimdalı: Tarih	Bilimdalı: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
<p>Batılılaşma ve modernleşmeyi hedef alan Meşrutiyet aydınları, kadın konusunu bir milli mesele olarak ele almış ve milli kadın yaratma çabası içinde olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti uygulamalarında köklü bir değişim getirmese de savaş sürecinde kadının özgürleşmesi ve toplumsallaşmasından yana tavır sergilemiştir. Kadını, savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılara çözüm olarak, milli ekonomiye dahil etmekle kalmamış aynı zamanda savaşın aile hayatına ve nüfus açığına getirdiği çöküntüleri önlemek için uyguladığı evlilik ve nüfus politikalarında da çözüm yine kadın olmuştur. Aydın kadınların öncülüğünde, kadınların kendilerini daha yüksek sesle ifade ettiği Meşrutiyet dönemi kadın hareketi, farklılık yaratmış ve bu dönem Cumhuriyet kadınlarının yetişmesinde aynı zamanda bir kadın inkılabının gerçekleşmesinde önemli tecrübeler sahne olmuştur.</p> <p>Bu çalışmamızda, 1918-1919 tarih kesitinde yayımlanan Osmanlıca basımlı Türk Kadını dergisi ana çalışma kaynağımız olmuştur. Ayrıca araştırma eserleri ve hatırat yararlanılan diğer kaynaklardır. Çalışmamızın amacı, dönemin Türk kadınlarının kendilerini nasıl ifade ettikleri, yaşadıkları dönemin siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmelerine bakış açılarını ve dönemi nasıl algıladıklarını ortaya koymaktır. Çalışmada odaklanılan ana nokta derginin içeriği, taşıdığı ideoloji veya bağlı olduğu düşünce akımıdır. Türk Kadını dergisinin günümüz Türkçesi ile kaleme alınmış hali ekler kısmında yer almaktadır. Türk Kadını dergisinin içeriğinde kadına dair, eğitim, aile hayatı, kadın ve terbiye, annelik, kadınlık, feminizm, moda, kadın hakları, kadınlığın ilerleme yolları, ev idaresi ile birlikte sosyal, iktisadi ve hukuki haklar karşısında kadınların bakış açıları gibi konular ele alınmıştır. Çalışmamız, süreli yayınların incelenmesinde göz ardı edilen, süreli yayının iktidarla ilişkisi, derginin yayın politikası, finansmanı, hedef kitlesi, okur profili, yazar kadrosu gibi başlıklarla, bütünsel bir bakış açısı içinde ele alınmaya çalışılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Türk Kadını, Meşrutiyet Kadını, Türk Kadını Dergisi,	

Title of Thesis: Turkish Women and Turkish Women Magazine at the end of the World War I.	
Author: Seda ÖZTÜRK	Supervisor: Prof. Dr. Haluk SELVİ
Date: Ekim 2010	Nu. of pages: VI (pre text)+ 522 (main body)
Department: History	Subfield: Turkish Republic History
<p>The intellectuals of Party of Union and Progress, who focused on westernization and modernization, approached the matter as a national issue and aimed for creating the national woman figure. Although the PUP practices did not bring a fundamental change to women, it acted on the side of women's emancipation and socialising during the war. PUP included the women in national economy not only as a solution to the economic distress brought by the war but also women became a remedy to prevent the fatigue of the war on family life and population gap by the practices of marriage and population policies. This era had been a period when women expressed themselves more loudly on the leadership of women intellectuals. The Constitutional Monarchy Period women movement made a difference and that era witnessed significant experiences in the realization of a women revolution as well as the rise of Republican women.</p> <p>In this study, the main source of our work has been the Journal of Turkish women published between 1918-1919 in Ottoman language. In addition, research works and memoirs are the other sources used. The aim of our study is to introduce the way Turkish women expressed themselves, their perspective on political, social, economical and cultural developments of the era they lived in and their perception of the era. The main focus of the study is the content and ideology or the movement thought of the Turkish Woman Journal. The translation of the Turkish Woman Journal has been annexed in the Appendix section to provide direct readability. In addition to contents of Turkish Woman Journal covering education, family life, woman and civility, moderhood, femininity, feminism, fashion, women's rights, women's way to progress, householding, it has been aimed to apprehend women's point of view on social, economic and legal rights. The method used in the study is following an integral approach covering the ignored headings in analysis of periodicals such as the relationship of the periodical with the government, publication policy, financing, target group, reader profile and writers. The lack of studies on women and women's rights has undoubtedly been effective in selection of this research.</p>	
Keywords: Turkish Women, Women of the Constitutional Monarch , Turkish Women Magazine	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu ve Önemi: Türk tarihine ilişkin yapılan çalışmaların daha çok siyasi içerikli olması, Türk Tarihinin sosyal konularının ikinci planda kalmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarını yaşadığı Birinci Dünya Savaşı süreci, savaştan tüm devletlerde olduğu gibi Türk kadınına da kendi ülkesinin sorunlarıyla karşı karşıya getirmiştir. Bu bağlamda çalışmamızın konusu Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşadığı siyasi süreç değil aksine bu siyasi sürecin ortaya çıkardığı kadın sorunudur.

Çalışmamızın sınırlarını belirleyen 1908 ile 1919 tarih kesiti, gerek Osmanlı Devleti'nin son yıllarını yaşaması açısından gerekse Milli mücadele ruhunun başladığı bir dönem olması açısından önemli bir süreçtir. Bu nedenle araştırmacılar tarafından sürecin daha çok siyasi yönü işlenmiştir. Fakat savaş süreci içinde gelişen şartlar Türk kadınının yirminci yüzyıla değin yaşadığı sivil yaşamını değiştirmiştir. Bu nedenle, Birinci Dünya Savaşı ve sürecine siyasi açıdan değil daha çok sosyal bakış açısı ile ele aldığımız Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk kadını ve dönemin dergisi olan *Türk Kadını* dergisi tez çalışmamızın alanını ve konusunu oluşturmuştur.

Çalışmanın Amacı: Bu çalışma ile 1908 ve 1918 tarih kesitinde Türk kadınının savaşla birlikte yaşadığı değişim, Türk kadınının yaşanan siyasi, kültürel ve ekonomik gelişmelere bakış açıları, dönemi nasıl algıladıkları ve bu sürece tanıklık etmiş olan Türk Kadını Dergisi'nin döneme bakışı, bilimsel bir şekilde ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi: Bu çalışmamızın amacı hiç şüphesiz bilime hizmet etmektir. Bu bağlamda, çalışmamızın özgün olması, araştırma yöntemi ve güvenilirliği, bilgilerin belgelere dayalı olmasını gerektirir. Bu doğrultuda ele aldığımız Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk Kadını ve Türk Kadını Dergisi adlı çalışmamızda dönemin süreli yayınından, araştırma eserlerinden ve hatıratından yararlandık.

Tez çalışmamızda bir süreli yayın olan, 1918-1919 tarih kesitinde 21 sayı olarak basılmış olan *Türk Kadını* dergisi incelenmiştir. Ana kaynak olarak kullandığımız Osmanlıca basımlı *Türk Kadını* dergisinin 21 sayıdan daha fazla basılmış olabileceği ihtimaline karşın yaptığımız kaynak taramasında elde ettiğimiz netice değişmemiştir.

Atıf Efendi Kütüphanesi'nde 1-2, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde 1-21 ve Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezinde de 1-21 sayı aralığı bulunmuştur. Aynı zamanda *Türk Kadını* dergisinin ilk sayısında, önceden *Türk Kızı* adıyla çıktığı ve onunda doğup büyüüp artık *Türk Kadını* olduğunu ifade eder. Türk Kadını dergisinin içeriğinde bu konuda başka bir bilgiye rastlanılmadığı gibi aynı zamanda kadın eserleri ile ilgili yaptığımız kaynak taramasında *Türk Kızı* isimli bir dergiye rastlanılmamıştır. Dergiler, modernleşmenin bir ürünü olsa da günümüze kadar ulaşmasında, okunduktan sonra biriktirilmemesi, derginin eksik sayılarına ulaşmamızda sıkıntı yaratmıştır. Fakat bir dönemin kadın bakış açısını araştırma eserleri ile de destekleyerek bir bütün içerisinde ele alınmasına çalışılmıştır. *Türk Kadını* dergisini bir kadın belleğinin oluşmasına katkı sağlamak amacıyla Latin harflerine aktarılması sağlanmış ve *Türk kadını* dergisinin aracısız okunabilmesi için 21 sayısında transkripsiyonu, çalışmamızın ekler kısmında verilmiştir.

Derginin transkripsiyonu üzerine bazı açıklamalar yapmakta fayda vardır. Osmanlıca metinlerin transkripsiyonunda esas olarak günümüzdeki kullanımına bağlı kalınmıştır. Örneğin “genc” değil “genç”, “hidmet” değil “hizmet”, “guruş” değil “kuruş” şeklinde karşılanmıştır. Özel isimler ise okunduğu gibi aktarılmıştır. Bunun dışında ciddi bir anlam bozukluğu yaratmadığı sürece metinlerin imlasına yanlış olsa bile müdahale edilmemiştir. Bugün karşılığı olmayan kelimeler için Ferit Devellioğlu'nun ansiklopedik sözlüğü referans alınmıştır.

Çalışmamızda hatırat ve araştırma eserleri de önemli bir yer tutmaktadırlar. Yararlanılan hatırat ve araştırma eserlerin sayısı 65'tir ve çalışmamızın ilk üç bölümünde bu araştırma eserleri ve hatıratlardan yararlanılmıştır.

“Birinci Dünya Savaşı Sonunda Türk Kadını ve *Türk Kadını* Dergisi” adlı çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 1908-1918 tarih sürecinde iktidarı elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ülkeyi yönetim politikaları, sosyal ve kültürel politikaları ve çalışmamızın konusuna ışık tutacak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kadın politikalarına yer verilmiştir. Yine birinci bölümde çalışmamızın bir süreli bir yayın olması nedeniyle, dönemin basın ve kadın ilişkisinin ortaya konulması için basın kadın ilişkisi, dergiler, yazarlar ve bunlarda kadının yeri başlıkları altında ifade edilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise Türk kadınının dönemin sosyal, kültürel, ekonomik gelişmelere bakış açısı, dönemi nasıl algıladıkları ve savaşla birlikte değişen kadın rolünü ifade edebilmek açısından çalışmamızın bu kısmında Savaş Yıllarında Türk Kadını (1911-1918) başlığı altında işlenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde daha çok araştırma eserlerinden yararlanılmıştır.

Üçüncü bölümde çalışmamızın üzerinde şekillendiği *Türk Kadını* dergisinin içeriği yer almaktadır. Çalışmamızda odaklanılan ana nokta derginin içeriği yani içinde yer alan yazılar dolayısıyla taşıdığı ideoloji veya bağlı olduğu düşünce akımıdır. *Türk Kadını* dergisinin incelendiği bu bölüm derginin kapsamlı bir tanıtımıdır. Derginin içeriği dışında, derginin iktidarla ilişkisi, finansmanı, okur profili, hedef kitlesi ve yazar kadrosu gibi başlıklarla bütünsel bir bakış açısı içinde ele alınmaya çalışılmıştır. Bu eleştirel bakış açısı çalışmamızın yöntemini oluşturmuştur. Aynı zamanda çalışmamızın bu bölümünde *Türk Kadını* dergisinin yazar kadrosu üzerinde bir gruplama yapılmıştır.

Bir süreli yayının nasıl çalışılması gerektiği konusunda çalışmamıza metot olarak Cavit Orhan Tütengil'in "Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Metot" adlı eserinden faydalanılmıştır. Çalışmamızda öncelikle, *Türk Kadını* dergisi bütünsel bir bakış açısı içinde ele alınmaya çalışılmıştır. Zira araştırmamız bir makale veya bir kişi değil bir süreli yayındır. Bu sebeple sadece içerik değil, içerikle birlikte diğer hususlarda göz ardı edilmemiştir.

Bu bütünsel bakış açısına dâhil edeceğimiz diğer bir husus ise dergi çalışmasında bir kişi ya da birkaç konuya odaklanılmamış derginin bütününün incelenilmesine çalışılmıştır. Bu sebeple belirli birkaç konunun veya kişinin derginin önüne geçmemesi için özen gösterilmiştir. Bugün önemli gördüğümüz öne çıkmış şahsiyetlerin ya da konuların değil o gün dergi neye, ne kadar önem vermişse bu durum çalışmamıza yansıtılmıştır. Zira bugün için önemli olanın değil, dergi için önemli olanın öne çıkarılmasına çalışılmıştır.

Türk Kadını dergisi, Meşrutiyet yıllarının (daha çok 1918-1919 tarih aralığı) tarihsel ve toplumsal atmosferinden kopartılmamaya ve bu süreç içinde ele alınmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede *Türk Kadını* dergisinin taşıdığı düşünce çizgisinden başka, dönemin sosyal ve siyasal olaylarının dergiye nasıl yansıdığı ya da

yansıtıldığına da dikkat edilmiştir. Çalışmamız ayrıca *Türk Kadını* dergisini tanıtmakla kalmayıp aynı zamanda tahlil de edilmesine de çalışılmıştır.

Çalışmamızın kapsamı, *Türk Kadını* dergisi ve bu derginin yayın hayatında olduğu 1918-1919 tarihsel kesitiyle sınırlıdır. Fakat Meşrutiyet dönemi kadın hareketi üzerinde genel olarak durulmuştur.

Çalışmamız, Cumhuriyet dönemi Türk kadınının geldiği noktaya hangi aşamalardan ve hangi düşünsel dönüşümlerden geçtiğini gösteren önemli bir çalışma olmuştur. Türk kadınının bugüne geldiği süreç itibariyle bu dönüşümü ona kazandıran ve tecrübe sağlayan Meşrutiyet dönemi uygulamaları ve gelişmelerini iyi bilmek gereklidir. Bu bağlamda çalışmamız bu sürecin bir bütünlük dâhilinde tahlili üzerinde duracaktır.

Çalışmanın metin bölümü ise çalışmanın değerlendirildiği “sonuç” bölümüyle tamamlanmaktadır. Sonuç bölümünden sonra, *Türk Kadını* dergisinin transkripsiyon çalışmasının verildiği “ekler” kısmında derginin her sayısı ayrı bir başlıkla belirtilmiştir.

İnsanlık tarihi sadece medeniyetin, kültürün veya savaşların tarihi olmamıştır. İnsanlık tarihini ve medeniyetini bugüne ulaştıran, tarih dışında kalan aslında kadınların var kıldığı yazılamayan tarih olmuştur. Tarih boyunca medeniyetler, kadınların zamanın en zor şartlarından bir hayat kurmasıyla başlamıştır. Bu bağlamda Türk kadınının bugün ulaştığı noktayı, zamanın şartları karşısında bir hayat kurabilmiş Meşrutiyet kadınlarının izinde aramak gerekir. Hiç şüphesiz kadın hareketi konusundaki gelişmelerin Osmanlı dönemi ile Cumhuriyet dönemi arasında süreklilik arz ettiğini görmekteyiz. Kadın hareketi konusunda Tanzimat’la başlayan gelişmeler meyvesini Meşrutiyette vermiştir. Fakat Meşrutiyet dönemi kendi içinde farklılık yaratmıştır. Zira bu süreç aydın kadın kitlenin önderliğinde, kadınların kendilerini daha yüksek sesle ifade ettiği bir dönem olmuştur. Bunda hiç şüphesiz yönetimi elinde bulunduran İttihat ve Terakki Hükümeti’nin de etkili bir faktör olduğunu görmekteyiz. Batılılaşmayı kendisine hedef almış ve bunun için toplumu değiştirmek ve dönüştürmek isteyen İttihat ve Terakki Cemiyeti, toplumu ancak kadından başlayarak değiştirebileceklerine inanmışlardır. Ancak İttihatçılar, Batılılaşma ve modernleşme çabası içinde milli çizgide bir Türk kadını yaratma özlemi içerisinde olmuşlardır.

Meşrutiyetle siyasi bir inkılâp gerçekleştiren zihniyet, sosyal inkılâbı da beraberinde getirmeyi ön görmüştür. Türkçülerin önde gelen düşünürlerinden Ziya Gökalp, bu sosyal inkılâbı “Yeni hayat” olarak adlandırır. “Yeni hayat” Meşrutiyet’in izleyeceği toplumsal bir dönüşüm olacaktır. Yeni hayat’ın en önemli boyutu kadın yaşamına ilişkindir. Türkçülerin sesi Ziya Gökalp, çağdaş bir toplum olabilmenin koşullarından birinin kadın ve erkeğin eşit olmasında aramıştır. Kadın, Osmanlı’dan beridir süregelen geleneksel yaşamını bırakmalı, toplumsallaşmalı ve özgürlükleri genişletilmelidir. Türk kadını kendi özelinden, yaşadığı hareminden çıkmalı ona çizilmiş silik bir yaşamı bırakmalı ve toplumsallaşmalıydı. İttihatçılar, yeni bir hayat için Ziya Gökalp’ın öngördüğü gibi çareyi Türk kadınına değiştirmekte buldular. Fakat ne var ki, kadının toplumsallaşması sancılı olacaktır. Zira hem geleneklerin getirdiği örfler hem de muhafazakâr kesimin tepkisi bu sürecin sancılı geçirilmesinde rol oynamıştır. İttihatçılar, bir kadın inkılâbını gerçekleştiremeseler bile sergiledikleri düşünüş ve tavır önemlidir. Zamanın savaş şartları karşısında İttihatçıların, kadını ekonomiye katma yolundaki çabaları, uygulamak istedikleri evlilik ve nüfus politikalarına çarenin yine kadının olması, Ziya Gökalp’ın çizdiği “Yeni hayat”ın kapılarını Türk kadınına açacaktır.

Bu bağlamda, çalışmamıza konu olan *Türk Kadını* dergisi, yeni hayat projesine hizmet etmiş ve Türkçülerin sesi olmuştur.

BÖLÜM 1: İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ'NİN YÖNETİM POLİTİKALARI

Yeni Osmanlılardan İttihat ve Terakki'ye kadar gelişen olaylar “Jön Türk hareketi” olarak adlandırılrsa da, Jön Türk hareketi, II. Abdülhamit'in baskıcı iktidarına karşı oluşan tepkici bir dönemi ifade etmektedir. 1881'den itibaren faaliyet içinde bulunan Jön/Genç Türk hareketi, bilindiği gibi 1908'den itibaren “İttihat ve Terakki” adıyla anılmaktadır (Öz, 2004:42-43). İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kadroları Akşin'in deyişle beş özelliğin genelde bir arada bulunduğu Türklerden, gençlerden, yönetenler sınıfından, mekteplilerden, burjuva zihniyetlilerden oluşmaktadır (Akşin, 1980:76). Hepsini bir araya getiren sebep ise Abdülhamit karşıtlığıdır. Amaçları, Abdülhamit'in baskıcı iktidarını yıkmak ve devletin nasıl kurtulabileceğine dair çözüm yolları bulmaktır. İttihatçılar, Abdülhamit'i devirmek için askeri bir darbe, Osmanlı Devleti'ni kurtarmak için ise Meşrutiyet'i yürürlüğe sokmak istemişlerdir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti kendisinden beklenen şekilde askeri bir darbe ile 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'i ilan etti. Böylece birinci hedefine ulaşmış, ikinci hedefi olan II. Abdülhamit'in düşürülmesi gecikmelide olsa 27 Nisan 1909 tarihinde gerçekleştirilmiştir (Kodaman, 2002:183-184).

Osmanlı siyasal rejiminde 1908 yılının 23 (10) Temmuz'una değin açık bir çoğulculuk yoktur. Bu tarihte ise Osmanlı tarihinde ilk kez “hürriyetin ilanı” adıyla, meşrutiyetçi bir rejimin açılış töreni vardır. Bu aynı zamanda çok partili rejimin de başlangıcıdır (Tunaya, 1988:3).

İttihat ve Terakki, on yıllık iktidarı içinde 1913'e değin çoğulcu bir parlamenter dönemde iktidarda geri planda kalmıştır. İttihat ve Terakki bu süreçte kabineleri denetledi, kabineye nazır soktu ya da beğenmediği kabineyi düşürmüştür. Sait Paşa'nın istifasından sonra kısa bir süre muhalefette kalan İttihat ve Terakki edindiği deneyimlerle Babiâli baskımını düzenleyerek, fiilen iktidar olarak çoğulculuğa son vermiştir. Bunun akabinde kısa sürede muhalifleri sindirmiş ve tasfiye etmiştir.

İkinci evreyi oluşturan 1913-1918 yılları İttihatçıların bilfiil iktidarda oldukları, Sait Halim Paşa ve Talat Paşa kabineleri İttihatçı hükümetlerdir (Toprak, 2003:11).

1908-1918 yılları arasında yapılan üç genel seçimi İttihat ve Terakki Cemiyeti kazanmıştır. Dokuz kez de kongre düzenlemiştir. İttihat ve Terakki bu dönemde aynı zamanda üç önemli savaşta yaşamıştır. Meşrutiyet'in getirdiği gündem kongrelerin gündemini bir hayli kabarık tutmuştur. Kongreler milliyetçi, laik ve devletçi bir sistemin kurulmasında etkili olmuş ve devletin politikasını da belirlemiştir. 1908-1918 döneminde İttihat ve Terakki'nin 1908, 1909, 1910 ve 1911 kongreleri gizli olarak Selanik'te, Balkanların kaybıyla da 1912, 1913, 1916, 1917 ve 1918 kongreleri İstanbul'da yapılmıştır (Eyicil, 2002:240). Yapılan bu dokuz kongrede İttihat ve Terakki'nin on yıllık iktidarının temel yaklaşımlarının hangi esaslara dayandığını görmek mümkündür.

İttihat ve Terakki iktidarının dayandığı temel yaklaşımlardan ilki Tanzimat'tan beri uygulanan İttihâd-ı anasır yani dili, ırkı ne olursa olsun imparatorluk sınırları içerisinde yaşayan ulusların birliği demektir. İttihat ve Terakki, ülke nasıl kurtulur sorusuna çözüm olarak önce herkesi Osmanlılık şuuru kazandırmak suretiyle Osmanlılık üst kimliğinde birleştirmeyi hedeflemiştir. (Kodaman, 2002:184). Bunun en görülebilir örneği cemiyetler kanunudur. Meşrutiyet hukukunda tüm kuruluşlar, cemiyetler kanununa bağlıdır. Bu nedenle etnik veya ulusal gruplara dayanan veya onların adını taşıyan siyasal derneklerin kurulması cemiyetler kanunu gereğince yasaklanmıştır. Bunu beraberinde Rumeli'deki Rum, Bulgar ve diğer azınlık kulüp ve derneklerin kapatılması izlemiştir. Gayrimüslimlerin de askere alınması gibi uygulamalarda Osmanlılık fikrinin izlerini taşır (Lewis, 2007:217). Fakat İttihatçıların yanılığısı, birçoğunun Avrupa'da eğitim görmüş olmalarına ve Batı düşüncesini yakından tanımalarına karşın Osmanlı hakimiyetinde bulunan dini, dili ve ırkı farklı unsurlardan bir Osmanlı milleti oluşturabileceğine inanmış olmalarıdır (Duymaz, 2004:78). İttihatçılar, Osmanlılık üst kimliği ile imparatorluk içerisinde, 19. yüzyıl boyunca filizlenen milliyetçi, ayrılıkçı eğilimlerin de önünün alınacağını düşünmüşlerdir. Ne var ki Meşrutiyet'in ilk günlerinden itibaren Rum, Bulgar, Ermeni hatta Arnavut milliyetçiliği daha güçlü bir şekilde ön plana çıkmıştır. Azınlıklar ayrılıkçı politikalarından vazgeçmemişlerdir. Balkan Savaşı İttihâd-ı anasır politikasının dönüm noktası olmuştur (Çavdar, 1991:96).

Birçok etnik kimliği içinde barındıran coğrafyanın kaybedilmesi ile birlikte İttihat ve Terakki'nin programında da değişiklik olmuştur. Milliyetçiliğin yayılması ile İttihatçılar ve Türklerde Türkçülük yapmaya yönelmiştir. Fakat İmparatorluk aynı zamanda Hilafeti temsil ettiği için İslami karakter taşıırken hâkim olan unsurun da Türkler olması yönüyle milli bir kimlik taşımaktadır (Tunaya, 1996:73). İttihat ve Terakki'nin programındaki milliyetçilik prensibi Batılılaşmak hatta laikleşme ile aynı anlamda sayılmıştır. İttihat ve Terakki, kongrelerde alınan kararlarla Türk unsurunun milli şuuruna sahip olması için çalışılmış 1916 kongresiyle milliyetçi ve laik sistemi benimsemiştir (Tunaya, 1996:48).

İttihat ve Terakki iktidarının dayandığı temel yaklaşımlardan biri de merkezîyetçilik olmuştur. İttihat ve Terakki üyeleri her ne kadar liberal eğilimli olsalar da ülke yönetiminde merkezîyetçiliği benimsemiş ve tavizsiz uygulamıştır. Bu bakımdan adem-i merkezîyet ve her türlü bölücü fikre karşı olmuştur (Kodaman, 2002:184). Merkezîyetçi yapının ülkenin birlik ve bütünlüğünü koruyacağı düşüncesi İttihat ve Terakki de egemendir. Grev yasası, gayrimüslim yurttaşların askere alınması ile ilgili kanun, dernekler kanunu, basın ve yayınlara ilgili kanun, basın ve düşünce özgürlüğünün kısıtlanması, Tatil-i Eşgal yasası ile işçi hareketlerinin ve grevlerin yasaklanması gibi çıkartılan kanunlarla bir yandan parlamenter yapıyı bir yandan da devletin merkezîyetçi yapısını güçlendirmek istemiştir (Çavdar, 1991:60-61). Bu merkezîyetçiliğini sadece anayasal bir devletten yana kullanmamış aynı zamanda devletçi sistemi ekonomi üzerinde de inançla uygulamıştır (Ahmad, 1996:32).

İttihat ve Terakki'nin Türkçülük ya da İslamcılık yaklaşımları Batıcılık idealine uzak düşmemiştir. Geleneksel İslamcılara karşı çağdaş İslamcılar, İslam dünyasının Batı'nın sömürgeciliğe karşı gelebilmek için batılılaşma fikrinden yana olmuşlardır. Çünkü Osmanlı ülkesinin ilerleyebilmesi için Batı'nın ilim ve teknolojisi alınmalıydı (Akşin,1980:248). İttihatçılar da Batı'nın ahlaki çöküntü içerisinde olduğunu bilerek, Batı'dan alınacaksa sosyal hayatını değil ancak Batı'dan ilim, teknik ve kurumların alınmasından yanadırlar. Fakat Batı emperyalizmine karşıdırlar. İttihatçılar, Batılılaşma konusunda kendi aralarında ayrılmış olsalar bile, Osmanlıyı ayakta tutabilecek gücün Batıcılık olduğuna inanmış ve çözüm yolu olarak da Meşrutî düzenden yana olmuşlardır (Öz, 2004:49).

1.1. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Sosyal ve Kültürel Politikaları

İttihat Terakki Hükümeti on yıllık iktidarı boyunca savaşın zor koşullarına rağmen bir dizi sosyal ve kültürel ıslahatların gerçekleştirilmesine çalışmıştır. Gerçi çalışmaları çoğu kez yanlış kavranmış olsalar da nihai yenilgiye kadar birçok bakımdan kendileri sahneden çekildikten sonra ortaya çıkacak yeni Türkiye'ye yol hazırlamışlardır (Lewis, 2007:227). Kültürel ve sosyal alanda milli, laik ve batılılık prensibi benimserken ekonomi alanında da devletçi, müdahaleci bir devlet çizgisi çizmiştir.

İttihat ve Terakki hükümetinin ekonomik anlamda ilk adımı kapitülasyonların tek taraflı kaldırılması olmuştur. Fakat bu durum ekonomik bağımsızlığı getirmediği gibi savaşın yarattığı şartlar ve ekonomik zorluklar İttihatçıları en çok uğraştıran sorunlar olmuştur. Bu sorunların başında Osmanlı Bankası sorunu gelmektedir. Tanzimat sonrasında Osmanlı maliyesi yabancıların eline geçmiş olması nedeniyle ülke çıkarları ile bağdaşacak para ve kredi politikaları uygulanamamıştır. Kısa sürede devlet bankasına dönüşen Osmanlı Bankası devlet içerisinde devlet görünümünü almıştır. İttihatçı çevreler bu sorunla yakından ilgilenmiştir. Her ulusun ulusal nitelikte bankaları vardı artık milli nitelikte bir devlet bankasının kurulmasının zamanı gelmiştir. Savaş koşulları milli iktisadın oluşmasına ortam hazırlamış ve 1917 yılı başında 4 milyon lira sermaye ile Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası bu anlayışla kurulmuştur. Akabinde ise İttihat ve Terakki'nin teşvikiyle taşrada ve İstanbul'da milli bankalar kurulmuştur. Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası, her türlü banka işlemleri yanında demiryolu, yol, geçit, kanal, liman, bataklık kurutma ve arazi sulama gibi bayındırlık işlerine girişecek, tarım ticaret ve sanayiye geliştirmeye yönelik milli şirketlerin sermayesine katılmak suretiyle yardımda bulunacaktı. Aynı zamanda banka işlemlerinde Türkçe kullanma zorunluluğunun getirilmesi ile ilk kez tüm işlemlerin Türkçe yapıldığı ulusal nitelikli bir kurum olma özelliğini de taşımaktaydı (Toprak, 2003:56-65). Böylelikle ulusal bankacılık ülkenin milli menfaatleriyle bağdaşan milli iktisat politikalarının gelişmesinde önemli bir rol oynayacak ve endüstrinin gelişmesini sağlayacaktı.

Milli iktisat yolunda diğer bir adımda kooperatifçilik konusunda gerçekleşmiştir. İstanbul'un iaşesinden sorumlu Kara Kemal Bey, kooperatifçilik konusunda örgütlenmeyi sağlamış ve savaş döneminde İstanbul'un beslenmesine bu örgütler

aracılığıyla çözüm bulmaya çalışmıştır. Diğer taraftan İstanbul'un iaşesi, Kara Kemal Bey'in yönetiminde oluşturulan "Heyet-i Mahsusa-i Ticariye" adında bir ticari heyete verilmiştir. Bu kuruluş bütünüyle İttihat ve Terakki'nin girişimiyle gerçekleşmiştir. İttihat ve Terakki "Heyet-i Mahsusa-i Ticariye" kuruluşunun çevresinde bir takım şirketler kurarak ya da kurdurarak iaşe olayına çözüm bulmaya çalışmıştır (Çavdar,1991:85). Fakat iaşe örgütünün yetersizliği ve yolsuzluklar nedeniyle dağıtım sürekli aksamış, değişik örgütlenme biçimlerine gidilse de tüketim maddelerindeki darlık önlenememiştir. 1915 sonlarına doğru şeker, çay, kahve, gaz, giyim eşyası gibi temel tüketim maddeleri piyasadan tümüyle çekilmiş, karaborsacılar aracılığıyla el altından satılmaya başlanmıştır. Fiyatlar bu yılsonundan itibaren artmaya başlamış piyasada eşi görülmedik fiyat artışlarıyla karşılaşmıştır (Toprak, 1982:326-327).

İttihat ve Terakki Cemiyeti, "Dâhili İstikraz" adıyla bugünkü anlamıyla iç borçlanma devletin halka giderek yaptığı ilk iç borçlanmadır. Halka uzun vadeli borçlanma Osmanlı hükümetlerinin o güne değin cesaret edemedikleri bir yöntemdi. Özellikle savaş döneminde mali bir yenilginin iç ve dış kamuoyuna karşı yaratacağı etki İttihatçı hükümeti düşündürüyordu. İç borçlanma gönüllü tasarruf gibi görünse de manevi cebre dayanan bir borçtu. Babıâli dâhili istikraza kaydolmanın vatanseverlik olduğunu vurguluyordu. O dönemde yayınlanan bütün gazete, ilan, tütün ve sigara paketlerine borçlanma ile ilgili haber yorum, ilanlar yayınlanmış hatta film çevrilerek sinemalarda gösterilerek borçlanmanın önemi vurgulanmıştır (Toprak, 2003:118).

Bu dönem içerisinde İttihat ve Terakki Hükümeti, tarıma özel bir önem göstermiştir. Savaşın emek ve toprak kaybına yol açması sebebiyle İttihatçılar tarımın geliştirilmesi ve üretkenliğin arttırılmasını gerçekleştirmek niyetindeydiler. Bunun için sulama projelerine ve ağaçlandırma işine önem verildi. İttihat ve Terakki Hükümeti, üretimde teknik araçların kullanılmasını ve bunları ithal ederek toprak sahiplerinin emrine vermiştir. Tarımın modernleşmesine yardımcı olmak yeni çiftlik yöntemlerini öğrenmek üzere 150 Türk öğrenci Almanya'ya yollamıştır. Meclis, Ziraat Bankası'nı çiftçilere kredi ve teknik bilgi vermekle yükümlü kılan ve tarımın gelişmesinin önündeki engellerin ortadan kaldırılmasını sağlayan bir yasa çıkarmıştır (Ahmad, 1996:56).

Öte yandan ekilmeyen devlet topraklarının ekime açılması amacı güdülererek devlete ait taşınmaz mallar, bedelini kırk yılda ödemek koşuluyla emeklilere satılmış, bu toprakları alanlara Ziraat Bankası'ndan işletme kredisi sağlanmıştır. Ayrıca savaşın getirdiği toprak ve emek kaybına karşılık askere alınmamış nüfuz ile aynı zamanda yörede muhtaç asker ve yoksul aile hatta savaş tutsağı üretime kazandırılmak istenmiştir (Toprak, 1982:319-320). İttihat ve Terakki'nin tarım politikasının en mühim sonucu çiftçileri üretim yapmaya teşvik ederek ekonomiyi canlandırmak ve geliştirmek olmuştur.

Savaş içerisinde yürütülen iktisadi politikalar, sosyal ve kültürel dönüşümleri getirmekle birlikte yeni düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Bu düzenlemeler İttihatçıların uygarlıkta ilerleme ve kalkınma amaçlarına hizmet etmiştir.

9 Eylül 1914 tarihinde kapitülasyonların tek taraflı kaldırılması ile birlikte ticari ilişkileri kapsayacak yeni bir düzenleme gerekiyordu. Borçlar ve ticaret yasaları alanında bu tip düzenlemelerin yapılabilmesi için bir komisyon kurulmuş ve bazı yasalar kanun gücünde kararnameler değiştirilmiştir. Bunların içerisinde Hukuk-u Aile kararnamesi önemli bir yer almaktadır. Bu kararname ile gayrimüslimlerle ilgili davaların tümünün şer'i mahkemelere götürülmesi sağlanarak mahkemelerin yetkileri genişletilmiş daha önce şer'i mahkemelerin Adliye nezaretine bağlanmasıyla da hukukta birlik sağlanmak istenmiştir (Elmacı, 2005:112). İttihat ve Terakki'nin yeni ve çağdaş yasaların getirilmesini öngören dönüşümleri devletin ve kurumların laikleşmesi açısından önemli olmuştur.

Devletin ve toplumsal kurumların laikleşmesi açısından atılan bir başka önemli adım da medreselerin şeyhülislamlığa bağlanmasıdır. 2 Nisan 1917'de yürürlüğe giren Medaris-i İlmiye Kanunu'na göre dini eğitim belirli kurallara bağlanıyordu. Ders programlarına artık müspet ve doğal bilimler, batı dilleri giriyordu (Akşin,1980:307). Böylelikle medreselerin çağdaş eğitim kurumları haline gelmesi sağlanacaktır. Toplumu değiştirmek isteyen İttihatçı çevre eğitimi ihmal edemezdi. Toplumun ilerlemesini, halkın yükselmesini öngören siyasi güç için eğitim ve dil önemli olmuştur. Zira söz konusu olan devletin geleceği ve gelecek nesillerin nasıl yetiştirileceği meselesiydi.

İttihatçılar medreselerle uğraştıkları gibi mekteplerle de uğraşmışlardır. Yine kendinden önceki Tanzimatçıların çalışmalarını devam ettirerek, başta yeniden örgütlenmiş İstanbul Dârülfünûnu olmak üzere yeni bir laik ve orta dereceli okullar sistemi, öğretmen okulları ve özel kurumlar kurmuşlardır. Diğer bir değişiklikte kızlar için eğitim fırsatlarının artırılmasıdır. Tanzimatçılar birkaç kız okulu, kadın öğretmen okulları ve sanat okulları eklemişti fakat İttihat ve Terakki önce orta dereceli okulların daha sonrada üniversitelerin kapılarını kız öğrencilere açmışlardır.(Lewis, 2007:228). Böylece meşrutiyetle birlikte ilk kez yüksek eğitim imkânına hak kazanan Türk kadını önceden ebe, hemşire ya da öğretmen olabilirken meşrutiyetle birlikte yeni çalışma alanlarına kavuşmuş ve kadının fikri ve ilmi bakımından yükselmesine de yardımcı olmuştur.

İttihatçılar dil konusunda da milli bir çizgi çizmiştir. Cemiyetin 6 Ekim1908'de Şurayı Ümmet gazetesinde yayınlanan siyasi programında eğitim konusu ele alınmıştır. Buna göre resmi dil Türkçedir. Her türlü haberleşme ve görüşmeler Türkçe yapılacaktır. İttihatçıların ne istediği bellidir. Okullar sayesinde Türk olmayanlar Türkleştirilecekti. Resmi olmayan okullarda ise Maarif Nezareti'nin denetimi ile bunların programlarındaki Türklere aykırı şeyler kaldırılacak ve resmi ya da özel okullarda dersler öğrencilerin anadilinde okutulacak ama bu dil Türkçe olmadığı takdirde zorunlu Türkçe dersleri bulunacaktır. Resmî orta ve yüksek öğretim kurumlarında ders dili Türkçe olacak, orta öğretimde yerel diller de okutulacaktır. Din eğitimi veren okullar için bu zorunluluklar yoktu. Yani Türkleşmeden memur olmak zor olacaktı (Akşin, 1987:103). İttihatçılar aynı zamanda bu uyguladıkları bu milli anlayışla Lewis'in belirttiği gibi, "On yıllık Genç Türk yönetimi, sade Türkçenin gelişmesine de büyük bir hız" vermiştir (Lewis, 2007:426).

Çağdaşlaşma anlamında yeni bir adımda Milli takvimin kabulü konusunda girişimlerdir. Meclis-i Mebusan'da kabul gören bu tasarı Ayan Meclis'inde önemli değişikliklere uğrama tehlikesiyle karşılaşmasaydı eğer, miladi takvim 1917 Şubat'ında kabul edilmiş olacaktı. Gerek Meclis-i Mebusan'da gerekse Ayan'da bu konu üzerine büyük tartışmalar olsa da sonuçta Rumi yıllar değiştirilmemiş, Rumi ay ile Miladi ay arasındaki 13 günlük fark giderilmiştir. Böylece sadece bin dokuz yüzlü yılların telaffuz edilmesi engellenmiştir (Çavdar,1999:137).

İttihatçıları bekleyen bir dizi sorundan biride savaşın daha da yük getirdiği yoksullar, yetimler ve acizler olmuştur. Savaşın getirdiği ekonomik ve sosyal yıkımlar nedeniyle yetimler sorunu, darüleytamların ve Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ortaya çıkmasına en önemli nedendir. Bu yönde ilk ciddi adım İstanbul'da ilk darüleytamın Kadıköy'de açılmasıyla atılmıştır (Kıranlar, 2005:53). Meşrutiyet düzeniyle birlikte yoksulların korunması işi artık sultanın lütuf ve ihsanı olmaktan çıkıp devletin görevi haline gelmiştir. Öncelikle Darülaceze ve Etfal Hastanesi gibi İstanbul'daki birçok sağlık ve sosyal yardım kurumları yeni oluşturulan Müessesat-ı Hayriye-i Sıhhiye Müdüriyeti idaresi altında birleşecektir. Sosyal yardım alanında değerlendirilecek diğer önemli adım da muhtacın maaşı uygulamasıdır. Bu uygulama II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte bir nizama bağlanmıştır. Savaş yoksulları diye bileceğimiz bir diğer kesimde mültecilerdir. Bu anlamda Darüleytam Müdüriyet-i Umumisi, Aşar ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumisi gibi oluşumlar önem kazanacaktır. Devlet bütçesinden harp yoksullarına yapılan yardımlar kadar, Müdafa-i Milliye, Donanma, Hilal-i Ahmer gibi çeşitli yardım ve hayır cemiyetlerinin yapmış olduğu yardım kampanyaları cephe ve cephe gerisi için katkı sağlayacaktır (Özbek, 1999/2000:127-128).

İttihat ve Terakki dâhili nizamnamesinde siyaset dışı faaliyetlerde de bulunmayı amaçladığını belirtmiştir. Bu alanda “Türk Gücü” gibi spor dernekleri, Türk ocağı gibi ideolojik kültür derneği, parasız sağlık hizmetleri yapan, eğitici dersler veren kulüpler, Müdafa-i Milliye, Donanma, Hilal-i Ahmer gibi çeşitli yardım ve hayır cemiyetlerinin dışında Milli Kütüphane, Milli Hazine-i Evrak (Arşiv), Milli Musiki, Milli Filmcilik, Milli Coğrafya Cemiyeti ve Turizm ile ilgili çeşitli kurumlarda kurulmuştur (Tunaya, 1988:34-35).

İttihat ve Terakki Hükümetlerinin on yıllık iktidarı boyunca çözüm bekleyen sorunlar, savaşın getirdiği yıkıntı ve zorluklar arasında bu ülke nasıl kurtulur sorusuna cevap aramış bulduğu cevapları nihai yenilgi ile sonlansa da Tarık Zafer Tunaya'nın ünlü deyişle II. Meşrutiyet, Cumhuriyetimizin siyaset laboratuvarı olmuştur.

1.2. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kadın Politikaları

II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte değişim rüzgârı kendisini kadın hayatında da göstermiş kadının yaşamında da yeni bir dönemi başlatmıştır. Osmanlı'da kadın deyince Avrupalının gözünde iki tip kadın manzarası göze çarpmaktadır. Birincisi ince

peçeli, hafif oryantal ve dans yapmaya hazır bir kadın portresi daha doğrusu bir “harem kadını” canlanırken ikincisinde bununla çok da bağdaşmayan kara bir çarşaf içinde gözleri peçeden görünmeyen “sokaktaki kadın” görünümü bugün halen batıda geçerli olan kadın manzarasıdır. Toplumu değiştirmek isteyen İttihatçı çevre için kadın ele alınması gereken bir konuydu. Toplumu değiştirmek, dönüştürmek ancak kadının değişmesiyle mümkün olabilirdi. Yirminci yüzyılın başlarında Avrupa da tahsil ya da görev yapmış önemli Avrupa kentlerini ziyaret etmiş ve burada Avrupalı kadını da görmüş olan Genç Osmanlı aydınlarının kendi kadınlarına da Avrupalı kadın bir çehre vermek istemişlerdir. 24 Temmuz 1908’de gerçekleştirdikleri hürriyet ilanı ile estirdikleri laikleşme ve özgürlük rüzgârı kadın konusunda daha hızlı esmiştir (Güzel, 1984:6).

Meşrutiyet’in Fransız Devriminden simgeleştirdiği “özgürlük”, “eşitlik”, ve “adalet” söylemlerinin yarattığı bu ortamdan herkes umutluymuştu. İttihat ve Terakki yönetimi tüm özgürlükler konusunda olduğu gibi kadın özgürlüğü konusunda da bir tavır sergilemiştir. İttihatçı çevre kadın meselesini milli bir mesele olarak ele almıştır. Toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek isteyen zihniyet bunu kadının daha iyi yetiştirilmesi ve toplumsal hayatta daha etkin rol almalarını sağlamak isteği ile ortaya koymuştur. Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmadığı, hak ve hürriyetlerine saygı gösterilmediği dönemde Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi’ndeki umûmî derslere kızların da erkek öğrencilerle birlikte derslere girmesi, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin sosyal ve kültürel alandaki en önemli icraatlarından bir başkasıdır (Uçman, 2002:226).

Genç Türklerin gerçekleştirdikleri siyasi inkılâbı tamamlayacak olan sosyal inkılâp beraberinde yeni bir düzeni kaçınılmaz kılmıştır. Hürriyetin getireceği toplumsal dönüşüm bu “yeni düzen” içinde yerini almıştır. Bu yeni düzen içinde kadın Osmanlı’dan süregelen geleneksel yaşamını bırakmalı, toplumsallaşmalı ve özgürlüklerini genişletmeliydi (Toprak, 1988:162).

Türkiye’de Batı’dakine benzer bir kadın hareketini başlatan II. Meşrutiyet düzeninin yarattığı ilk değişim kadınların peçe ve çarşafalarını çıkarmak yönünde olmuştur. Meşrutiyet düzeni kadının toplumsal konumunun değiştirilmesinden yana bir görüşe sahip ise de kadınların özgürlüğünü kabul etmeyen gerici tepkiler ortaya çıkmıştır. Yeni düzenle birlikte değişime direnen bazı kesimlerin, “açık saçık giyindikleri” ileri

sürülen Müslüman kadınları takip ederek, arabalarını taşlamaları hatta Hukuk Mektebi öğrencilerinden bir grubun, böylesi kadınlara tacizlerde bulunmak için bir cemiyet kurdukları basına yansır (Yakut, 2002:231-232). 11 Ekim 1908 günlü İkdam'a göre ise birkaç zorba, bir subayın karısı ve kızı ile binmiş olduğu arabayı durdurup, "fahişelerle dolaşıyor" diye subayı tartaklayıp kadınların üstlerini başlarını yırtarlar, yüzlerini açarlar. 14 Ekim 1908'de ise Beşiktaş'ta bir linç olayı meydana gelmiştir. Halk, şeriata göre Müslüman bir kadının Müslüman olmayan bir erkekle evlenemeyeceğini ileri sürerek, karakolda 40 kişilik bir birliğin önünde hiç bir engelleme ile karşılaşmadan Todori adındaki erkeği öldürürken, Bedriye adlı kadını da ağır yaralamıştır. 17 Ekim 1908'de Zaptiye Nezareti'nin bir bildirisinde ise üç saldırı olayı görülüyordu ki bunlardan birincisi Kapalıçarşı'da gezen kadınların giyimi açık saçık bulunduğu için, ikincisi gene aynı yerde subay kocasıyla gezmekte olan bir kadının, üçüncüsü ise gene araba ile karısı ve çocukları ile gezen subayın karısının saldırıya uğramasıydı (Akşin, 1980:94-95). Bu olaylarda amaç doğrudan doğruya kadın da olmayabilir zira subay eşlerine yapılan saldırıların meşrutiyeti gerçekleştiren subaylara, İttihat ve Terakki'ye ve cemiyetin gerçekleştirmek istediği düşüncelerden kaynaklanmış olabileceği gibi kadınların seçilmesiyle de İttihat ve Terakki'yi aynı anda sindirmek hedefleniyor olabilirdi (Ediz, 1995:106-107).

Yaşanılan hadiseler gösteriyor ki, genç kadınların peçelerini kaldırması veya ince peçelerle sokağa çıkmasını İslami kurallara aykırı bulan mutaassıp kesim peçesiz kadınların yüzüne tükürmeyi, yalnız yakaladıklarında hırpalamayı, faytonlarını taşlamayı bir din borcu olarak görmektedir (Güzel, 1985:860). İttihat ve Terakki, Eylül 1908'de ise Vatan Yahut Silistre'nin üç gün süreyle oynatılmasını kararlaştırır fakat İslamcı kesimden gelen tepkiler üzerine Cemiyet, tiyatro gösterisini iptal etmek zorunda kalır. Yine İzmir vilayetinin önemli kenti Aydın vilayetinde yetkililerin aldığı karara göre, bir kadınla konuşurken suçüstü yakalanan kişiye 100 kuruş para cezası verilecek, kadın ise falakaya yatırılacaktır (Yaraman, 2001:96). Görülüyor ki kadın için erkekle dolaşmanın yasak olduğu bir toplumda kadınların toplumsal dönüşüm sancıklarına tepkilerde şiddetli oluyordu. İttihatçılar kadının terakkisinden yana çaba sarf etse de toplumsal dönüşüm için radikal bir yaklaşımda bulunamamaları, kadınların dış yaşama katılmalarını engelleyen adet ve geleneklerin yanında muhafazakâr kesiminde tepkisiyle karşılaşmıştır.

İttihat ve Terakki, kadın haklarını savunmada kararlı bir tavır sergilemiş olsa da din baskısı sebebiyle peçe konusunda aynı tavrı sergileyememiştir. Bu konuda gizlice dağıtılan broşürlerle peçenin dinle ilgisi olmadığını aksine ilkel bir dinsizlik geleneği olduğunu göstermeye çalışarak, kadının kelepçelerden kurtulması için mücadele yolları aramıştır (Ediz, 1995:104). İttihatçıların bu durum karşısında sergilemiş oldukları tavır önemliydi, zira bu tavır kadın haklarının önünün açılması ve kadın bilincinin oluşmasında etkili olacaktır. Ancak yaşanan hadiseler ve bu sindirme çabalarına rağmen kadınlarda, özgür bir hayatın sınırlarını zorlamaya başlamıştır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, kadının geleneksel kısıtlamalardan kurtulması için çalışıyor, onları kendi milli görüşüne göre eğitmek istiyordu. İttihatçılar kendi düşünceleri doğrultusunda kadın hareketini desteklerken Türk kadının sosyal hayattaki yeri de büyümeye başladı. Kadın hareketi üzerindeki toplumsal baskıya rağmen bir grup kadın 1908 Parlamentosu'na dinleyici olarak girmiştir. Bu hareket Türk kadınının siyasi hayatta da rol alma isteğinde olduğunu göstermektedir (Kurnaz, 1990:61).

Kadınları siyasi hayata teşvik eden cemiyet buna partinin tüzüğünde de yer vererek kadınların parti çalışmalarına katılmalarını açıkça desteklemiştir. Şöyle ki, İttihat ve Terakki Cemiyeti Tüzüğü'ne göre Cemiyet, kadın ve erkek “bilcümle Osmanlıdan” oluşacaktır maddesinin yer alması uygulamaya hiç konulmamış olsa da bu cüretli davranış İttihatçıların dünya görüşlerini ve kadına olan bakışını da yansıtmaktadır (Akşin, 1987:28).

İttihatçıların kadına yönelik siyasi hayata teşvikleri sadece sözde kalmamış uygulamalarıyla da bu niyetlerini göstermişlerdir. Kadının toplumsallaşmasını isteyen itttihatçılar partiye bağlı olarak İttihat Terakki Kadınlar şubesini kurarak kadınların milli siyasette ve milli meselelerle ilgilenmelerini teşvik etmiştir. İttihatçı taraftarların aynı zamanda Selanik'te bir İhtilal komitesi kurarak buraya kadınları aldıkları da bilinmektedir. Kadın ihtilal komitesinin başkanlığını da Emine Semiye Hanım'ın yaptığı ileri sürülmektedir. İttihat ve Terakki partisinin kadın şubeleri, konferanslar düzenleyerek kadın hakları lehinde söylemlerde bulunmuşlardır (Caporal, 1982:152).

Peki, İttihat ve Terakki nasıl bir Türk kadını görmek istiyordu? Bu dönemin her üç akımının da bu konuda farklı değerlendirmeleri vardı fakat her üç akımın bulunduğu nokta kadının eğitilmesinden yanaydı. Batıcılar kadına ilişkin görüşlerinde ikiye

ayrılmışlardır. Örneğin Selahattin Asım ve Abdullah Cevdet kadının geri kalmasını dine bağlarken; Celal Nuri, Rıza Tevfik gibi yazarlar geri kalmışlığın nedenini sosyal şartlar ve dış etkenlerden kaynaklandığını savunurlar. Batıcıların düşüncelerine en sert tepki İslamcılardan gelir. İslamcılardan Mehmet Akif, İslamiyet'in yanlış anlaşıldığı için kadının toplumsal yaşamda ezildiğini savunmuş ve İslamcı kesim genelde kadının İslami ölçüler içerisinde eğitilmesini istemiştir. İdeolojilerini uygulama alanı da bulabildikleri Türkçüler ise kadının aile ve sosyal hayatta belli bir yere gelmesini istemektedirler. Türkçülerin en önemli temsilcilerinden olan Ziya Gökalp'a göre, asri bir devlet olabilmesinin önemli koşullarından biri kadın ve erkeğin eşit olmasıdır. Kadın devletin temeli, ailenin de merkezidir. Kadınlı işbirliği olmadan toplum hayatı yürüyemezdi. Türkçüler kadın üzerindeki ideolojilerini eski Türk kültürüne dayandırıyorlardı, zira eski Türk geleneğinde siyasi, hukuki, askeri tüm işlerde kadın yani hatun, hakan ile birlikte anılırdı.

Türkçülük akımından beslenen İttihat ve Terakki uygulamalarında bu eşitlikçi çizgisini sürdürmüştür. Batılı kadının sahip olduğu haklar Müslüman Türk kadınına da tanınmalıydı ve cemiyet milli ideolojileri doğrultusunda toplumun terakkisini ve refahını sağlayacak olan kadının eğitilmesinden yanaydı. Kadının eğitilmesi milliyetçi nesillerin yetişmesi açısından da önemli bir unsurdur.

İttihat ve Terakki kadınların eğitim görmesi konusunda 1911 yılında programına bir madde de koyarak kadınların tahsil imkânlarını genişletmeye çalışmıştır. Kız ve erkek çocukların ilköğretimi, dini ve bilimsel konuları içeren karma ders programlarıyla iyileştirildi. 1913'te on yıllık eğitime dayanan, kızlar için ilk kız lisesi açıldı. Ayrıca 1917'de kızlar için Güzel Sanatlar Okulu ve Konservatuar, terzilik öğretmek amacıyla Behire Hakkı Hanım tarafından kurulan Biçki Yurdu'nun yanı sıra hemşirelik dersleri ve ticari dersler veren meslek okulları açıldı. Yine bu dönemde Cumhuriyetin eğitim kadrosunda görev alacak olan dârülmualim sayısı arttırıldı. Meşrutiyette eğitimdeki en önemli olay, Türk kadının yüksek öğretim imkânına bu dönemde kavuşmuş olmasıdır. İnas dârülfünûnu açılmış ve 1918 yılı itibariyle de yüksek öğretimde karma eğitime geçilmiştir (Caporal, 1982:112-114).

İttihat ve Terakki'nin kadının eğitilmesi konusunda göstermiş olduğu çaba Türk kadınının ilmi ve fikri olarak yükselmesinde yardımcı olmuştur. Aynı zamanda kadının

sosyal ve kültürel hayattaki faaliyetlerini arttırmıştır. Müslüman Türk kadınına değiştirmeyi, sosyalleştirmeyi ve batılaştırmayı amaçlayan İttihatçı çevre toplumun öncü ve aydın Türk kadınının yetişmesine de hizmet etmiştir. Bu dönemde eğitim gören kadınlar milli duygularla yetiştiklerinden Milli Mücadele yıllarında Türk milletini harekete geçirecek o etkili konuşmaları yapacaklardır bu anlamda İttihat ve Terakki Milli mücadeleye ve Cumhuriyette hizmet edecek olan kadınların yetiştirilmesini sağlamıştır.

Kadının eğitilmesi konusunda İttihat ve Terakki'nin atmış olduğu önemli adımlardan biri de hiç şüphesiz Cemiyetin kültür şubesi olarak çalışan Türk Ocaklarıdır. Türk Ocakları ilk defa 1912'de kadınlı erkekli konferanslar, toplantılar düzenledi. Türk Ocakları kadının eğitilmesi konusunda vermiş olduğu bu konferanslarla da kadınları yetiştirmek ve aynı zamanda kendi ideolojilerini öğretmek öte yandan toplumsal hayata daha geniş ölçüde katılmalarını sağlamak istemiştir (Güzel, 1985:860).

1908 inkılâbından beri milli çizgide Avrupalı bir kadın tipi yaratmaya çalışan İttihat ve Terakki, Türk kadınına ev dışındaki etkinliklere sokmaya gayret etmişlerdir. Kadın hakları bu dönemde sık sık tartışılmış ve kadınlar da hürriyetten beklentilerini daha yüksek sesle konuşmaya başlamışlardır. II. Meşrutiyeti bir önceki dönemlerden ayıran en önemli özellik, kadınların bu dönemde çıkardıkları dergi ve gazetelerin çoğalması, kadınların etkin olarak pek çok dernekte çalışmalarını, eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmaları hatta siyasi hayatta parti etkinliklerine katılmaya başlamaları olmuştur. Kadınlar, kadın hakları mücadelesinde bizzat kendileri de etkin ve öncü olarak yer almaktadırlar.

1908 sonrası aynı zamanda kadınların kurdukları dernekler ve cemiyetler aracılığıyla hak ve çıkarlarını korumaya çalıştıkları bir dönemi de simgelemektedir. Bu dönemde kadın dernekleri Batı'da olduğu gibi yardım amaçlı kurulmuş ve yetkin kadınlarca yönetilmiş kurumlardır. Birçoğu kadın haklarını savunmaktan çok İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne bağlı olarak çalışmışlardır. Toplumsal dönüşümün, kadının konumunun değişmesinin sağlanmadığı sürece gerçekleşmeyeceğine inanan Türk aydınlarıyla birlikte yayın organlarının da kadının durumlarını sorgular hale gelmeleri birçok kadın örgütünün kurulmasını sağlamıştır. Meşrutiyet Dönemi içerisinde adeta patlama şeklinde ortaya çıkan kadın örgütleri, etkinlikleriyle kadın hareketinin düşünsel

temellerini sağlamlaştırırken bir yandan da toplumsal, ekonomik ve siyasi talepleriyle kadınların kamusal yaşamla bütünleşmeleri sürecine önemli katkılar sağlamışlardır. İttihat ve Terakki Hükümeti'nin desteğini de alan bu derneklerin bir bölümü kadın haklarının savunulması amacına sahipken, diğer bir bölümü de özellikle arkası gelmeyen savaşların doğal sonucu olarak yardım kuruluşları niteliğindedir (Yaraman, 2001:84).

İttihat ve Terakki'nin kendi ideolojisi doğrultusunda kadınlara yönelik kurduğu “İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi”, “Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti”, “Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti” ve Enver Paşa'nın eşi Naciye Sultan'ın himayesinde kurulan “Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslâmiyesi” İttihat ve Terakki Hükümeti'nin kadının toplumsallaşması ve milli aile yaratma konusunda faaliyet gösterdiği cemiyetler arasındadır. İttihat ve Terakki bünyesinde kurulan veya desteklenen çeşitli kadın cemiyetleri milliyetçilik fikrinin kadınlar arasında yayılmasını sağlarken, kültürel ve sosyal amaçlı birçok hizmetlerde bulunmuşlardır. İttihat ve Terakki bu cemiyetler aracılığıyla kulüpler kurmuş, gece dersleri başlatmış, aşı ve tedavi merkezleri ve dispanser gibi sosyal amaçlı faaliyetlerde bulunmuş ve aynı zamanda kadınların aktif olarak katılmasını da sağlamıştır (Kaplan,1998:65).

Türk kadın kimliğinin oluşmasında, birbirini izleyen savaşlar özellikle Balkan Savaşları önemli bir dönüm noktası olmuştur. Savaşta cephe gerisinde gönüllü hemşirelik yardımını organize eden kadınlar savaşın getirdiği zorunluluklarla kendilerini cephede ve cephe gerisinde bulmuşlardır. Türk kadını savaşla birlikte ülke sorunlarıyla bütünleşirken, üretken erkek nüfusun kaybı ve erkek nüfusun orduda bulunmasından dolayı kadınların istihdam edilmesi ve savaşın getirdiği ailedeki manevi çözümler, İttihatçıları kadın ve aile konusunda zorunlu bir politikaya itmiştir. Bunun en somut örneği Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslâmiyesi ve Cemal Paşa'nın komutasındaki Birinci Ordu'ya bağlı olarak oluşturulan Kadın Amele Taburlarıdır.

Savaş yılları İttihatçıların kadınları milli ekonomiye katkısını zorunlu kılmıştır zira bu süreçte ekonomi durma noktasına gelmiş enflasyon hızlanmış ve hayat pahalılaşmıştır. Türk kadını üzerindeki toplum baskısı devam etse de savaşların getirdiği ekonomik sıkıntılar karşısında, çalışma ve para kazanma zorunluluğunda kalmış olan kadınlara artık hükümetten “iş başına” çağrıları gelmiştir.

İttihat ve Terakki Hükümeti savaşın ekonomik yaşamda yarattığı sıkıntıları hafifletmek ve kadınları iş sahasına çekebilmek için önlemler almıştır. Bu amaçla 1915'te Osmanlı Ticaret Nezaretinde kadınlar için bir çeşit ‘‘mecburi hizmet’’ kanunu kabul edilmiştir. Bu mecburi hizmet kanunu doğrultusunda birinci orduya bağlı olarak kadın amele taburları kurulmuştur. İstanbul’da birinci ordu tarafından açılan kadın işçi taburlarına cephe gerisinde istihdam alanı açmıştır. Taburların oluşmasında asıl amaç kadınların geçimlerinin sağlanmasıdır. Orduda istihdam edilecek işçi kadınlardan 18-30 yaşları arasında, Osmanlı uyruğuna mensup, güçlü kuvvetli olup kucakta taşınır çocuğunun olmaması şartı aranmıştır. İstihdam edilen bu kadın işçiler iki bölüme ayrılmış olup birinci bölümde maaşlı memurlar, diğer bölümünde ise nefer tahsisatıyla beraber ücret ya da yövmiye ile çalışan kadın işçilerdir. İşçi taburunda çalışanlar için sekiz saatlik iş gücü belirlenir ve özellikle işçilerin iffet namusları gözetilmiştir. Gönüllü olarak tabura katılmak isteyen kadınları İstanbul’da Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi ve taşralarda ise Mahalli Meclis’i idarelerce seçilmiştir (Toprak,1988:163).

Bu önlemlerin bir devamı olarak 1916 yılında İttihat ve Terakki’nin önde gelen ismi Harbiye Nazırı Enver Paşa’nın reisliğinde ve eşi Naciye Sultan’ın himayesinde oluşturulan Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi kurulmuştur. Cemiyet, ticari bir gayeden daha çok savaşlar nedeniyle geçim kaynağını kaybeden şehit eşleri, kızları, anaları ve kardeşleri Cemiyetin gözetimi altında bir iş bulup yaşamlarını namuslarıyla sürdürebilmelerini sağlamak asıl gayesidir. Cemiyet bir iş bulma kurumu gibi, Türk kadınları ile işçi arayan Türk işletmelerini bir araya getirerek toplumdaki istihdam açığını çözmeye çalışmıştır (Karakışla, 2002:155).

Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi, başlangıçta İstanbul’un Üsküdar, Çapa ve Fatih olmak üzere üç mıntıkasında faaliyet sürdüren cemiyetin çalışmaları şehir kadınlarını kapsamaktadır zira köy kadınları zaten tarım ekonomisinde yerlerini almışlardı. Her mıntıkasında bir veya birkaç fabrika, o günkü deyişle dârüssinâ açan cemiyet, bu fabrikalarda onar bin kişiyi istihdam etmeyi kararlaştırmıştır. Fakat daha sonra İstanbul dışından da kadın işgücü talep edilir. Cemiyete, bir keresinde talep üzerine İzmir’den İstanbul’a 80 kadın işçi gönderilmiştir. Görüldüğü gibi cemiyetin çalışma faaliyetleri bir yıl sonra İstanbul’u aşmış ve bir anda devletin en fazla sayıda kadın işçi çalıştıran kuruluşu haline gelmiştir (Kurnaz, 1990:102-103).

Günümüze örnek olabilecek bir kadın örgütlenmesini gerçekleştiren cemiyet, fabrikalarında, beyaz iş, elbise, çorap ve fanila örücülüğü, askeri çamaşırlar, kostüm tayyör ve benzeri ince işler dairesi adlarıyla değişik atölyelere ayrılmıştır. Bu atölyelerde üretilecek eşyaların satışa sunulması kararlaştırılmıştır. Cemiyete istihdam sağlanması açısından dikkat çekici bir noktada, cemiyetin başkanlığını yürüten Enver Paşa'nın aynı zamanda Harbiye Nazırı sıfatını taşımasıdır. Bu sıfat cemiyete faydalar sağlamış özellikle Osmanlı ordusunun ihtiyaçları için açılmış ihalelerde, cemiyet için iş ve istihdam yaratacak iş olanaklarını sunmuştur (Oktar, 1998:106). Görüldüğü gibi cemiyet, İttihat ve Terakki Hükümeti'nin bir kuruluşu gibi çalışmıştır. Her ne kadar bir kadın himayesinde kurulduğu görülse de İttihatçıların gölgesinde çalışmalarını yürütmüştür.

Yalnız cemiyetin üstlendiği misyon bununla bitmemiştir zira savaş öylesine derin yaralar açmıştır ki, kadınların namuslarıyla çalışacak bir iş bulabilmek bile bir çözüm değildi. Kadınların geçimlerini sağlayacak bir iş bulmayı bırakın bazı Müslüman kadınların kalacak yeri, kıyafeti, yiyecek yemeği bile yoktu. Zor durumda olan kadın ve kızların ve de çocukların yaşam ve namuslarının korunması zorunluluğu karşısında Cemiyet, şubelerinden yiyecek, giyecek ve yatacak yardımı sağlamaya başlamıştır (Oktar, 1998:113). Ancak cemiyetin bu şekilde bir misyonu üstlenmesi, sıkıntılara geçici bir çözüm olmaktan ileri gitmemiştir. İhtiyaç içinde bulunan ve çaresizlik içinde kendisine sığınan bütün Müslüman kadınları kendi olanakları dâhilin de barındırması, giydirmesi ve iâşesini sağlaması olanaklı değildir.

İttihatçıların sosyal politikalarına hizmet eden bu cemiyet aynı zamanda hükümetin ele aldığı kadının toplumsallaşması ve milli aile yaratma konusundaki politikalarının yürütülmesini de üstlenmiştir zira savaşın aile hayatına getirdiği manevi çöküntüler ve çözümler karşısında cemiyetin asli amacı Osmanlı kadının "kötü yola düşmek" tehlikesinden kurtarmak olmuştur. Bu sebeple cemiyetin kadınları çalıştırması amaç olmaktan ziyade araç olmuştur. Böylelikle savaşın aile hayatına getirdiği çöküntüleri önlemek amacıyla bünyesinde çalışan memur ve işçiler için zorunlu evlilik ilkesi getirir.

Evliliği kolaylaştırıcı hükümler II. Meşrutiyetin ilk günlerinden itibaren gündeme getirilmiştir. İttihat ve Terakki Hükümeti evlenmeyi özendirici girişimleri desteklemiş

zira Dâhiliye Nezareti, çeyiz, başlık gibi adlar altında alınmakta olan mal ve paranın ödenemeyecek boyutlara ulaştığını, bu sebeple şeriata ve ahlaki değerlere aykırı olarak kız kaçırma olaylarının görüldüğünü ve bunun üzücü sonuçlar doğurduğunu kaydeder. Aynı zamanda Hükümet nüfus artışını kolaylaştırmak ve ailenin refah ve saadetini temin edecek servetin israfını önlemek üzere evlenmeyi kolaylaştırıcı derneklerin kurulmasının özendirilmesi gerektiğini vurgular (Toprak, 1988:164-165).

Evliliğin özendirilmesi İttihatçıların bu dönemde, savaş nedeniyle oluşan nüfus açığının kapatılabilmesi yönünde izlemiş olduğu nüfus politikalarına da hizmet eden cemiyet, yayımladığı izdivaç talimatnamesi ile erkekler en geç yirmi beş, kadınlarda en çok yirmi yaşında evlenmeleri beklenmiştir. Cemiyet gelin adaylarının çeyizlerinin hazırlanmasına yardımcı olmuş, işsiz damatları işe yerleştirmiştir. Evlenme yaşını geçiren ve cemiyetin bulduğu adayları benimsemeyenlerin istihkaklarının yüzde 15'i alıkonmuş, cemiyetle ilişkileri kesilmiştir. Buna karşın evlenen memur ve işçilerin gündelikleri yüzde 20 arttırılır. Doğan her çocuk için ücretler yüzde 20'şer zam görür (Toprak, 1988:166).

II. Meşrutiyet Dönemi Ziya Gökalp'ın gündeme getirdiği milli aile, İttihatçıların izleyeceği toplumsal dönüşümleri kapsayan çerçevenin bir parçasıdır. Toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek isteyen İttihatçılar, aile yaşamını ve kadını da kapsamlarına almak durumundaydılar. İttihatçılar aileyi toplumun dayanak noktası olarak görmüşlerdir. Toplumsal dönüşümü ancak kadından başlayarak gerçekleştirebilecekleri inancında olmuşlardır. İzledikleri milli çizgiyi aile yaşamına da taşıyan İttihatçılar için milli aile modeli itttihatçıların özlemini duydukları aile biçimi olmuştur. Aynı zamanda milli aile modeli İttihatçıların savaşın getirdiği aile buhranına ve azalan nüfus kaybına bir çözümdür. İttihatçılar izledikleri milli sanayi ve milli ticaret politikaları içerisine dâhil ettikleri kadınları milli ekonomi konusunda destek istekleri uygulamaları ile görülmektedir.

Kadının çalışma hayatına girmesiyle toplumsallaşmasının ilk adımı kadın erkek eşitliğini gündeme getirmiştir. Kadının, Dünya Harbi'nden itibaren sosyal hayattaki yerinin artması aile hukukunda yeni düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırlamıştır. Harbin getirdiği sosyal ve iktisadi sıkıntılar ile kötü bir aile ve kadın buhranı yaşıyordu öyle ki 1917 öncesi gerçek manada boşanma yoktu. Erkek aile içinde

nüfus sahibi idi. Erkek tarafından defedilen, boş düşen kadın, baba evine iltica ederdi. İttihatçıların izlediği toplumsal dönüşüm içinde ele aldıkları milli kadın yaratma düşüncesi ve milli aile politikasının bir sonucu uygulamalarında, aileye ilişkin yasası Hukuk-u aile kararnamesinin çıkarılması olmuştur. Her ne kadar bu kararname yürürlükte kısa bir süre kalsa da İttihatçıların arzuladıkları milli kadın ve milli aile yaratma özelemlerini dile getirmektedir.

1917’de yürürlüğe giren Aile Hukuku Kararnamesinin kaleme alınışında, birçok ilkesi Ziya Gökalp tarafından ileri sürülmüştür. Bunun dışında Ahmet Şuayip, İbrahim Hakkı, Mansurîzâde Saip gibi üniversite hocaları ve Ahmet Cevat gibi kişiliklerinde rolü olmuştur. Yasa tüm Osmanlı tebaasına hitap ettiğinden tüm mezheplerin kuralları dâhil edilmiştir. Bu kararname ile devlet artık evlenme ve boşanmalara el atmış oluyordu. Devlet izni olmadan yapılan evliliklerin kanunca tanınmayacağını bildiriyordu. Kararnameye göre evlenme yaşı erkeklerin 18, kızlarında 17 olarak belirlenmiştir. Yasa, kadın izin verdiği takdirde erkek ikinci bir hanımla evlenebiliyordu. Aynı zamanda yasa zorla evlenmelere bir son vermek amacıyla, onayı zor altında alınmış evlilikleri de yok sayıyordu. Yasanın en ilginç hükümlerinden biri ise aile meclisine ilişkindi. Eşler arasında uyuşmazlık çıktığı takdirde taraflardan birinin başvurusu üzerine yargıç, her aileye bir hakem tayin eder. Böylece oluşan aile meclisi tarafları barıştırmayı dener eğer barış sağlanamazsa boşanma kararı verilir. Bu maddeyi karısını tek yanlı boşanma hakkını tek başına kocaya veren İslam hukukunun hükümleri ile karşılaştırıldığında bunun, kadının yararına bir hukuksal kazanım olduğunu kabul etmek gerekir (Caporal, 1982:120-122).

Buna karşılık yasa, çokeşliliğe ya da boşanmaya karşı eski uygulamaları büsbütün ortadan kaldırırsa da hukuk anlamında kadınlar yeni haklar elde etmiştir. Ancak çokeşliliği, ilk kadının rızasına bırakmanın şeriata aykırı olduğunu öne süren kesimle birlikte, azınlık kesimin kilise ve havra hukukuna gölge düşündüğünü belirten tepkileri yasanın tüm Osmanlı tebaasını memnun etmediğini göstermektedir. Yasa 1919 Haziran’ında azınlıkların etkisi ve işgal kuvvetlerinin müdahalesiyle kaldırılmıştır (Kurnaz, 1990:76).

Kararname kısa bir süre yürürlükte olmasına karşın İttihatçıların aile ile ilgili hukuki düzenlemelerinin ilkinin yapmaları açısından önemlidir. Kararname, kadın hakları

açısından Cumhuriyet dönemine devreden hukuki bir geçiş aşaması olacaktır. İttihat ve Terakki Hükümetinin uygulamalarına bakıldığında kadınların yararına gerçekleştirmek isteyip başarılı olmadıkları pek çok noktalarda olmuştur. Eğitim ve çalışma hayatına kadınların katılmasını yeterince sağlayamamıştır. Müslüman kadınların tiyatrolara gitmesi engellenmiş, kadın toplum baskısına maruz kalmış zaman zaman saldırılara uğramış, kadın haklarını savunmada kararlı görünse de peçe konusunda din baskısını aşamamıştır. İttihatçıların zihinlerinde ve uygulamalarında kadın konusunda köklü yenilikler getirmeseler bile yaptıkları adımlarla laikleşme yolunu açmışlardır. İkinci kez Meşrutiyeti gerçekleştiren zihniyetin tecrübeleri, Cumhuriyet dönemi uygulamalarına bir zemin oluşturmuştur.

1.3. Basın ve Kadın İlişkisi

İkinci Meşrutiyet yılları, matbûât tarihi açısından da kendi döneminde farklılık göstermiştir ve Meşrutiyet yılları basın tarihi açısından da bir dönüşümün simgesi olmuştur. 1908 Devrimi'nin en önemli sonuçlarından biri, Fransız Devrimi'nden bile daha çarpıcı bir basın sesliliğini belirgin bir biçimde artmıştır (Brummett, 2003:17). Meşrutiyetin ilanı ile birlikte rafa kaldırılmış anayasanın yürürlüğe girmesiyle sansür kaldırılıp basın özgürlüğü ilan edilir ve bu dönemde görülmemiş bir şekilde birçok dergi ve gazete yayın hayatına girer (Çeviker, 1986:1103). Koloğlu'nun deyişiyle, buna basın patlaması demekten çok basın çılgınlığı, 30 yıllık baskıcı rejime karşı bir tepkidir. Basın özgürlüğü toplumun gerçekleri dinleme açlığına cevap vermiştir. Ziya Gökalp'in başından geçen bir olay bu açlığı iyi yansıtmaktadır. Ziya Gökalp, Abdülhamid döneminde zararlı faaliyetlerinden dolayı tutukluken hapiste yaşlı bir Jön Türk ile tanışır. Yaşlı adam ona şu vasiyette bulunur: Ben göremem ama sen gençsin, ülkemizin özgürlük günlerine kavuşacağı günleri göreceksin. O zaman hiç durmayın, kafanızda olan ve her gün konuştuğunuz bütün konuları yazın ve yayınlayın. O özgürlük günleri de fazla uzun sürmeyebilir ama fikirler bir kere yazıya dökülürse bir daha kaybolmaz (Koloğlu, 1994:54). II. Meşrutiyet dönemi basını yazarak, fikirlerini özgürleştirme yoluna gitmiştir.

Ülkenin her kesiminin aynı fikre sahip olduğu anlaşılıyor. Çünkü 1908 başında tüm ülkede 120 olan gazete ve dergi sayısı, Meşrutiyet'in ilk yedi ayında 730, yani altı misli imtiyaz başvurusu yapılmıştır. Bu miktar İstanbul için 7 mislidir, yani 52'den

377'ye çıkmıştır. Bu dönemde ilk kez Mekke ve Medine gazeteye kavuşmuştur. Bu yayınların yarısından fazlasını, 399'unu Türkçe ve yarısı Türkçe gazeteler oluşturuyordu. 308'i salt Türkçe, 41'i Türkçe-Arapça, 20'si Türkçe-Fransızca, 16'sı Türkçe-Rumcaydı. Diğer dillerde yayınlar çıkmıştır. Buna yaklaşık aynı sayılarda taşra yayınları da eklenirse, altı ayda 1600 yayın için imtiyaz alındığı ortaya çıkar (Koloğlu, 1994:54). Ancak bunların büyük bir bölümü uzun ömürlü olmamıştır. Bu süreç, aynı zamanda gazetecilik hakkında hiçbir fikri olmayanların, ayrıca gazete çıkarmaya yeterli sermaye bulunmayanların, kişisel hınçlarını dile getirmek amacıyla gazete yayınlamaya kalkıştıkları dönemde basın, her türlü frenden yoksun kalmıştır. Yayın öncesi kontrol kalktığı gibi, yayından sonrada hiçbir cezalandırmanın olmaması nedeniyle dönemin basın hayatını "tam bir anarşi" olarak değerlendirmek doğru olacaktır (Girgin, 2001:96).

Fakat son otuz yılda söylenmemiş her şeyi söyleme hırsına kapılan basın, ilk şokunu 31 Mart (13 Nisan 1909) olayı ile yaşamıştır. Basınca kışkırtılan cahil askerlerin eylemi, özgürlükler üzerine düşünülmesi gerektiğini ortaya koyar (Koloğlu, 1994:55). 31 Mart olayından sonra, 28 Nisan 1909'da Mebusan Meclisine bir basın kanunu tasarısı getirildi. Kanunun gerçekte liberal eğilimli olmasına rağmen özgürlüklerinden ödün vermek istemeyen kesimce eleştirildi. Esasen yasada sansürü andıran kısıtlama olmamasına rağmen yalnızca, devletin temelini sarsmaya yönelik, padişahı, dinleri, Osmanlı milletlerini koruyucu ve ayaklanmayı kışkırtıcı yazıları engelleyen maddeler konulmuştur. Bu yasa 1931 yılına kadar 22 yıl yürürlükte kalmış ve üzerinde 15 kez değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerle basın özgürlüğü birçok yönden sınırlandırılmıştır. (Topuz, 1973:98-101).

II. Meşrutiyeti gerçekleştiren zihniyet basına ayrı bir önem göstermiştir. Meşrutiyet devri basının en belirgin özelliği ise basında siyasi partilere göre oluşan gruplaşmalardır. Yine Koloğlu'nun deyişiyle, bu dönemde basın genellikle İttihatçılar ile İttihatçılara karşı olanlar diye ikiye ayrılmıştır (Koloğlu, 1994:59). Politik sahadaki bu ayrılıkla birlikte sosyal sahada matbûât üç hakiki cepheyi oluşturmuştur. Birincisi İslamcı cephe, düşünürü Babanzade Naim Bey, şairi Mehmet Akif, gazetesi "Sebilürreşad" idi. İkincisi Osmanlıcı cephe, düşünürü Rıza Tevfik, şair Fikret, bariz siyasi organ Ali Kemal'in gazeteleridir. Üçüncü cephe Türkçü cephe, düşünürü Ziya

Gökalp, organı Türk Yurdu ve gündelik matbuatta bilhâssa Tanin’de Hüseyin Cahit’dir. Ziya Gökalp bu dönemin cereyanlarını şöyle formüle etmiştir. “İslam ümmetindenim, Türk milletindenim, Avrupa medeniyetindenim”. Meşrutiyet basınında bu esaslar yan yana yaşamıştır. (İskit, 1943:12-13).

Meşrutiyet’in getirdiği hürriyet basın tarihinde Osmanlı içinde yaşayan her ulus kendi özel çıkarlarını savunan bir basına sahip olmuştur. Sadece Türk çıkarlarını savunan yaygın bir basın yoktu, olamazdı. Zira bu Osmanlılığın temelini yıkmak olacaktır. Bu nedenledir ki, Müslüman toplulukları içinde Arnavut, Arap hatta Kürt milliyetçiliği savunucuları belirirken, tarihi ve edebi dergiler dışında Türk milliyetçiliği yapan basın belirmemiştir. Öyle ki her ulus en serbest şekilde kendi çıkarlarını savunurken Türk basını temkinli davranmak zorunda kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte basın üzerine hükümet tarafından zorunlu bir kontrol getirildi. Sıkıyönetim ve kâğıt sıkıntısının da etkisiyle pek çok gazete kapatılmıştır. Bu dönemde yalnızca iktidardaki İttihat ve Terakki yanlıları ayakta kalabilmiştir. Bunlar: Tanin, İkdam, Sabah, Tasvir-i Efkâr gibi yayınlardır. Osmanlı basınında gerçek anlamda Türkçülüğün ağır basması ancak bundan sonra gerçekleşecektir. Savaş boyunca iktidarın açıklamaları dışında bir şey yazmak olanak dışıdır (Koloğlu, 1994:59-60). Ancak İttihatçı hükümetin düşmesi basında yepyeni bir dönemin başlangıcı olacaktır.

İttihatçı hükümetin iktidarı tamamen ele geçirdiği bu süreçte artık Türkçülük tek ideoloji olmuştur. İşte bu çağdaşlaşmacı ve milliyetçi bir hareketin kadın konusunda ilgisiz kalması da düşünülemezdi. Aslında bu kadın örgütlerinin kurulmasıyla birlikte onlara hitaben yaygın organlarının kurulmasını yani kadına yönelik basını da beraberinde getirecektir. Çağdaşlaşmacı ve milliyetçi kanattan teşvik gören Türk kadını bu hürriyet ortamında kadın hak ve hürriyetlerinin, kadınların ilerlemesinin, kadın-erkek eşitliğinin ateşli birer savunucusu olmuşlardır. Bu bağlamda Meşrutiyet’in özgürlükçü havası kadınlara yönelik dergi ve gazete sayılarının artmasına da yol açmıştır.

Tanzimat döneminde 13’e yakın gazete ve dergiden 2’si kadınlarla ilgili iken daha sonra 22 gazete ve dergiden 4’ü kadınlar tarafından çıkarılmıştır. II. Meşrutiyet Döneminde ise yayınlanan 27’si gazete ve dergiden hemen hepsi kadın meselesine yer

vermiştir (Kaplan, 1998:16). Bu dönemin kadın hak ve hürriyetlerini savunan yayınlar incelendiğinde bazı ortak özelliklerin yer aldığı görülmektedir.

Kadın haklarıyla ilgili fikri gelişmeyi sağlayan yayınlar, çeşitli konularda bilgiler verip kadınları bilinçlendirip eğitmeyi amaçlamıştır. Eğitim, aile, çalışma, evlilik, moda, sağlık, ev idaresi gibi konular oldukça sık yer almıştır. II. Meşrutiyet döneminde kadın haklarını savunan ve kadın sorununa eğilen gazete ve dergi isimleri genel şöyledir:

Mehasin

1908’de çıkmaya başlayan aylık bir gazetedir. Sahibi Asaf Muammer, müdürü ve başyazarı Mehmed Rauf olup 1908–1910 yılları arasında yayına devam etmiştir. Gazetenin içinde kadınlara verilen konferanslar da yer almaktadır. Bu konferansların birinde Ahmet Hikmet, kadınların 30 sene değil, 600 seneden beri esir olduklarını belirtmektedir. Celal Sahir ise kadının o günkü durumunun dinden değil, Doğu’nun cehaleti ve taassubundan kaynaklandığını ifade eder. Bunların yanında farklı görüşte olanlarında yazısına yer verilmiştir (Kurnaz, 1990:105). Mesela, Zöhre adlı bir okuyucu, “Feministler ve karşıtları ne derlerse desinler, bir enstitü üyesi kadar âlim olan kadınları tabiat hatası sayarım. Ameliyat yapmak, kadınlar için yakışsız ve hatta ayıptır” derken; yazar Fatma Aliye ise, kadınların erkeklerle aynı arabaya binmelerinin yasaklanmasını” eleştiriyordu (Bulut, 1999:47).

Demet

1908 Meşrutiyet’in ilk aylarında yayınlanan bir kadın dergisidir. “İlmi, siyasi, hanımlara mahsus haftalık musavver mecmua’dır” denilen dergide yazıların birçoğu Jöntürk hareketini desteklemektedir. Jöntürlere ait fikirlerin kadınlar arasında yayılmasını isteyen derginin bu sebeple siyasi özelliğe sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kadınların eğitilmesini savunan dergi dönemin diğer yayınları gibi, çocuk eğitimi, kadın terbiyesi, moda, yüz bakımı gibi konulara sık sık yer verir (Kaplan, 1998:11).

Kadın

Selanik’te, 1908’de kadın haklarının müdafaasını yanında fikir, edebi yazılar, şiir sohbetlerin yayımlandığı bir kadın dergisidir (Taşkiran, 1973:51).

Kadın

İstanbul merkezli ve 1910 tarihli edebi- siyasi haftalık bir dergidir

Kadın

1911-1912 arasında İstanbul'da 15 günde bir çıkan, kadınların fiziksel ve sosyal alanda gelişmesini savunan derginin yazarları erkek ve kadınlardan oluşur. 32 sayfalık resimli dergi, tercüme yazıları yayınlamanın yanında çocuk bakımı, moda gibi konulara da yer vermiştir.

Musavver Kadın

1911'de çıkmaya başlayan Osmanlı kadınlarına mahsûs haftalık siyasi, ilmi ve edebi bir dergidir. İdare müdürü Nizameddin Hasib, mesulleri Nizameddin Hasib ve Adil Süleymandır (Bulut, 1999:48).

Kadınlar Dünyası

İstanbul'da 1913'ten 1921'e kadar olan aralıkta yayımlanan ve kadın hukukunu savunan haftalık bir gazetedir. İmtiyaz sahibi Nuriye Ulviye (Mevlan), mesul idare Müdürü Emine Seher'dir. Derginin yazarları da kadındır. Önemli sosyal olaylarla birlikte, edebi konulara, şiir, hikâye sohbet, kadın hakları, dil müzik, tiyatro ile ilgili yazılar, röportajlar ve tercümelere de yer verilmiştir (Kurnaz, 1990:108). Üç sütun üzerine basılan gazetenin ilk sayısında "Erkeklerden daha ziyâde aydın fikirli olduğumuzun ispatı lazımdır. Fikir çarpıştıkça büyür ve aydınlanır. Tenkitten maksat, fikirlerin gelişmesine hizmettir." Satırlarıyla çıkar (Bulut, 1999:48).

Eğitim, ticaret ve el sanatlarını teşvîk edici yazılarla, Müdafa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti fikrinin ilk tohumlarının bu gazetede atıldığı anlaşılmaktadır. Gazete görücü usûlüyle evlenme, lüzumsuz çeyiz masrafları gibi konularla mücadele etmiştir. Ayrıca o zamana göre hayli ileri sayılabilecek Avrupai tarzda giyinmiş kadın resimleri de yer almaktadır (Kurnaz, 1990:108).

Hanımlar Âlemi

1913–1918 tarih aralığında resimli olarak yayınlanmış kadın gazetelerindendir. Bu gazete de diğere kadın gazete ve dergileri gibi Avrupa gazetelerinden faydalanmıştır.

Yazı ve resimlerde Avrupalı kadınları, Müslüman kadınlara örnek göstermiştir. Hanımlar Âlemi gazetesi tanınmış kadın hakları savunucusu yazarların fikirlerini yayınlayan gazete yalnızca otuz satı çıkabilmiştir (Kaplan, 1998:13).

Erkekler Dünyası

Bu dergi her ne kadar erkekler için çıkıyorsa da, gayesi kadınlığa hizmeti amaçlayan bir dergidir.1913 yılında İstanbul'da yayınlanan derginin mesul müdürü Rıfat Bey'dir. İlim ve fen yüceliğini takdîr eden Osmanlı gençlerini yetiştirmeyi amaçlayan dergi medenileşmenin kadın ve erkeğin eşitliği ile mümkün olabileceğini savunmuştur.

Kadın Âlemi

Perşembe günleri çıkan, ictimâî, edebi, resimli bir haber gazetesidir. 1914-1915 tarih aralığında 9 sayı yayınlana bilen gazete 4. sayısından itibaren "Osmanlı Kadınlar Alemi" olarak değiştirilmiştir. Kadın haklarını savunan gazetenin edebi yönü de vardır. Edebi açıdan daha çok Edebiyat-ı Cedide, siyasi açıdan ise Meşrutiyet taraftarı görünmektedir. Gazetenin kadın meselesi konusunda radikal bir tutumu yoktur daha çok ev gazetesi niteliğindedir (Kurnaz, 1990:110)

Seyyale

Genç kızlar ve hanımlar için 1914'te çıkan ilmi, edebi, ahlaki, felsefi ve mesleki bir dergidir. İmtiyaz sahibi Adile Necati, sorumlu müdürü Şekibe Ali, başyazarı ise Salime Servet'tir.

Siyânet

Yerli Malı Kullanan Hanımlar Derneği'nin haftalık gazetesi olup; 1914 yılında sosyal, edebi, ilmi, iktisadi konulara yer vermek üzere yayına başladı. Yönetici ve sorumluları kadındır.

Kadınlık

1915-1916 tarih aralığında İstanbul'da haftalık olarak çıkan bir gazetedir. Kadınlığın varlığı ve ülkedeki yerini savunan haftalık gazetenin başyazarı Nigar Hanım'dır.

Kadınlık Hayatı

1915'te aylık dergi olarak çıkarılan derginin sahibi ve müdürü Emine Seher Ali'dir (Bulut, 1999:49).

Bilgi Yurdu Işığı

Ahmed Edib Bey tarafından 15 Nisan 1916 çıkarılmaya başlanmıştır. Ayda bir yayınlanan derginin amacı, Hanımlar Bilgi Yurdu Müessesesi'nde yapılan faaliyetleri yaymak, daha çok kadının faydalanmasını sağlamaktır. Bu mecmûayı Maârif Nazırı Şükri Bey'de teşvîk etmiştir. Maârif ve Evkaf Nezareti ile Müdafa-i Milliye Cemiyeti maddi bakımdan destek olmuştur. Türk Yurdu dergisi de bu faaliyetleri desteklemektedir. Dergide Bilgi Yurdu Işığı Ders kısmı, çocuk bakımı, sağlık bilgileri, pratik bilgiler, kadınlık şûunu kısımları bulunmaktadır. Dergide diğere gazete ve dergilerdeki güzel makalelerden özetler verilmiştir. Örneğin Hüseyin Ragıp Bey'in Tanin'de çıkan "Kızlarımızın Tahsili" isimli makale aktarılmıştır. Dergi aynı zamanda bir yarışma düzenler. Yarışmada kadınların en çok hangi mesleğe girmek istediklerini yazmasını ister. Katılan adaylar arasında kurada kazanana adaylara ödül verilecektir. Böylece hanımların hangi mesleklere rağbet ettikleri öğrenilmiş olacaktır (Kurnaz, 1990:111).

Genç Kadın

1918-1919 yılları arasında çıkartılan, edebi, ahlaki ve sosyal amaçlara hizmet etmek amacıyla yayımlanan bir dergidir. "Türk ve İslam olmak, Türk kadını gibi davranmak" prensibini kadınlar arasında yaygınlaştırmayı hedefleyen dergide "Batı'yı bilinçsizce taklit edenler uyarılarak, taklitçiliği karşı çıkılmakta, taklidin kadınları ilerletmeyeceği aksine gerileteceği" fikrini savunan yazılar yayımlanmaktadır (Kaplan, 1998:13).

Genç Kadın

1918 tarihinde 15 günlük yayımlanan Genç Kadın dergisinin Yönetici Hatice Refik'dir (Bulut, 1999:49).

Türk Kadını

21 Mayıs 1918 tarihinde İstanbul'da yayın hayatına giren *Türk Kadını* dergisi 15 günde bir yayımlanmaktadır. Çalışmamızı da oluşturan *Türk Kadını* dergisi elimizde 8 Mayıs 1919 tarihli 21 sayısıyla mevcuttur. *Türk Kadını* dergisinin Müdürü Muallim Ahmet Halit'in belirttiği üzere *Türk Kadını* dergisini mütareke döneminde tatil ettiği'dir. İki sütun halinde çıkan derginin ilk sayısında, önceden *Türk Kızı* adıyla çıktığı onun da doyup büyüyüp artık *Türk Kadını* olduğunu ifade etmektedir. Dergide amaç kadınlığa, memlekete ve geleceğe hizmet etmektir. Dergide ictimâî, fenni, ev idaresi, tabâhat, tuvalet gibi ilmi ve sosyal hayata dair yazıların dışında fikri ve edebi yazılar, şiirler, hikâyeler, pratik bilgiler, dergi ve kitap tanıtımları, eğitime yönelik yazılarda yer almaktadır. Derginin içeriğine bakıldığında Türkçülük akımına hizmet ettiğini söylemek yanlış olmaz. Çağdaşlaşmacı ve milliyetçi bir çizgide olan *Türk Kadını* dergisi, kadınlığın terakkisi amacıyla dergiye bağlı olarak bir de Türk Kadını Dershanesi açmıştır. Hanımlara ücretli olarak okuma-yazma, edebiyat, Fransızca, İngilizce, almanca, musiki, fen dersleri verecek olan Türk Kadını dershanesi, Muallim Ahmet Halit'in belirttiği gibi mütareke dönemi dergi ile birlikte dershaneyi de tatil ettiği'dir.

Türk kadını dergisinde yer alan imzalar Şükûfe Nihal, Edhem Nejat, Abdülfeyyaz Tevfik, Sevim Türkan, Faruk Nafiz, Seyfi, Halit Fahri, Halide Nusret, Âkil Koyuncu, Yahya Saim, Ahmed Edib, Perihan, Mehmed Arif, Necmeddin Sadık, Meveddet Faik, Nûkhet Nûvaziş, Ömer Seyfettin, Nusretü'l Kazimi, Mehmet Emin, Muallim Tahsin Nejat, İsmail Hikmet, Aziz Hüdayi, Kazım Nami, Nüzhet Sabit, İrfan Emin, Faik Ali, İhsan Mukbil, Hıfzı Tevfik, Hakkı Tahsin'dir (Türk Kadını, 1918).

İnci

Kadınlığı ait ilmi meselelerden bahseden resimli kadın dergisidir. İmtiyaz sahibi Sedat Simavi, mesul müdürü Selahaddin Hüsnü'dür. 1919-1923 yılları arasında aylık olarak yayımlanmıştır. Dergiye göre Türk kadını iki sahnede, yani aile ve umûmî hayatta başarılı olmak zorundadır. Bunun için iyi bir rehber ihtiyacı vardır. İşte buda İnci olacaktır. İnci, ev kadının aile hayatına, çalışan kadının da iş hayatına yardımcı olacağı belirtir. Dergi edebiyata ve oyuna geniş yer verir. Güzellik moda ve çocuk bakımı gibi

konular hemen her sayıda bulunmaktadır. Batılı kadınlar ile ünlü Türk hanımların hayatlarına da yer verir (Kurnaz, 1990:113).

Hanım

1921'de yayınlanan aylık kadın, aile ve salon gazetesidir. Yayınlayan Sedat Simavi'dir. Kadın konusunda yazılmış yazı, hikâye, şiir ve ilanlar ihtiva etmektedir.

Kadınlar Saltanatı

Çıkış tarihi 1920'de İstanbul'da çıkarılmıştır. Yayınlayan Diken İnci, yazar, resimleyen ve çıkaran Sedat Simavi'dir.

Ev Hocası

Ev hanımları ve aileye mahsûs mecmuadır. 1923 yılında Ahmet Edip tarafından İstanbul'da çıkarılmıştır.

Adlarını zikrettiğimiz kadın dergilerin dışında Kadınlar Bahçesi, Kadınlar Dünyası, Kadın Hayatı, Kadınlar Duygusu, Kadın Kalbi gibi dergilerin varlığından da söz edilmektedir (Bulut, 1999:50). Genel olarak baktığımızda basında çıkan gazete ve dergilerin, kadınların eğitimi, çalışma hayatına girmesi, kadınların ekonomik bağımsızlığı, kadın hakları, çok eşlilik, sosyal haklar, evlilik, aile, moda, ev idaresi gibi konular üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM 2: SAVAŞ YILLARINDA TÜRK KADINI (1911-1918)

2.1. Sosyal Yaşamda Türk Kadını (1911-1918)

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri kadın erkek eşitliğini kabul etmeyen gerici kesimlere rağmen sürekli bir değişime sahne olmuştur. Tanzimat ile kadınlara aralanan kapılar, hürriyet döneminde kadınlar için ümitler devri olmuştur. Kadınlar, ikinci Meşrutiyet'in hürriyet ve eşitlik prensiplerinin, kendilerine hemen tatbik edileceğini ummuşlardır. Fakat Hükümetin kadın haklarının iyileştirilmesi konusunda tavrı net olmayınca kadının özgürlüğünü kabul etmeyen gerici kesimin tepkisi ile karşılaşmıştır.

Meşrutiyetin estirdiği özgürlük rüzgârının, kadının sosyal statüsünün simgesi olan dış kıyafetindeki değişiminin bu devirde yaşanması kadının sınırlı yaşamının kapılarını açmıştır. Zira Türk kadının yirminci yüzyılın başlarına kadar silik bir yaşamı vardı. Kadının dünyası özeldi, mahremdi ve ömrünün geçtiği yer evdi. Kadın evin dışında, vapur, tramvay gibi taşıma araçlarında erkeklerden ayrı yer gösterilirdi. Bir erkek karısı veya kızı ile yan yana oturamazdı. Lokantada, pastanede, sinema gibi yerlerde kadınlar erkeklerle birlikte bulunamazdı. Erkek ve kadın birbirlerini çoğu kez evlendikleri gün görürlerdi. Yaşam adeta ikiye bölünmüştür. Eve kapatılıp çarşaf giymeye mahkûm edilen kadının, silik yaşamı sosyal hayattaki rolü de aynı ölçüde sınırlandırılmıştır.

Ne var ki zaman artık değişmiştir. 1908 inkılâbı sonrası değişim kadının giyim ve kuşamına, yaşantısına da yansımıştır. Avrupalı gözlemcilerim ilk saptaması. Meşrutiyetin sokakta yarattığı ilk değişim kadınların peçe ve çarşaflarını çıkarmak biçiminde olduğu yönündedir. Fakat kadının özgürleşme yolundaki bu tutumu tesettür tartışmasını gittikçe alevlendirmiştir. Dönemin muhafazakâr ideolojisi tesettürün kadının iffetini koruyan bir işlevi olduğunu savunurken, muhafazakârların kadınlara biçtiği bu role en büyük tepki Batıcılardan gelir. Batıcılar tesettür'ün kadınların hayat ve sıhhatini mahvettiğini, onları cahil bıraktığını ahlaken çökerttiğini ve devleti geri bıraktığını savunur ve peçelerin açılarak kadınların sosyal hayata katılması gerektiğini savunmuşlardır (Yakut, 2002:232).

Meşrutiyetle birlikte Avrupa tesirine giren kadın modası, yalnız tek bir kıyafet şekli yerine garp ve şark tesirleriyle değişmeler geçiren çeşitli kıyafet şekillerinin bir arada

bulunduğu bir çeşitlilik içermektedir. Bu kararsız vaziyet, kadının sosyal durumu hakkında eskisinden farklı olarak çatışan fikirlerin ortaya çıkışının bir yansıması olarak ifade edilebilir. Kadının, giyimine ilişkin modernleşme talepleri muhafazakârların tepkisine yol açmakla birlikte, hükümetinde bu konuda muhafazakâr kesimin önünü kesebilecek radikal bir değişim içerisinde hareket edememiştir. Zira bu dönem içinde yaşanan olaylar kadınların sosyal durumunu gözler önüne sermektedir.

Dönemin yakın tanığı Nezihe Muhiddin, dar çarşaf ve ince peçelerle dolaştığımız zamanlar hacı ninelerin ve hanım teyzelerin hakaretlerine sık sık hedef oluyorduk, hatta bunların arasında şık çarşafın kısa pelerinlerine balgamla tüküren yaşlı başlı erkekler de eksik değildi. Hele söz atmak, sokak ortasında el şakalarına bile kalkışanlar, genç hanımları yalnız sokağa çıkmaktan korkutacak kadar çoktu. Bu çok çirkin halleri göz önünde tutarak sıkı bir disiplin kuran Cemal Paşa'nın kadın özgürlüğüne karşı değerli bir incelik gösterdiğini ifade eder (Baykan ve Baskett, 1999:93). Bu yeni tip kadın giyimini ve değişimini İslami kurallara aykırı bulan muhafazakâr kesim ve onun etkilediği serseri grup kadınları tacizleriyle sindirmek istemiştir.

Yine bu dönemde 17 Ekim 1908'de kadınlara karşı olaylar hakkında yayımlanan Zaptiye Nezareti'nin bildirisine göre üç sarkıntılık olayı yaşanmıştır: “Birincisi Kapalıçarşı da gayet açık saçık giyinmiş kadınların, ikincisi aynı yerde subay kocasıyla gezmekte olan bir kadının başından geçmişti, üçüncüsü de gayet iyi giyinmiş bir hanımın ve çocuklarla açık bir arabaya binen bir topçu subayı söz konusuydu” (Akşin, 1987:97). Görüldüğü gibi böyle bir ortamda kadınların Meşrutiyetten umduklarını bulduklarını söylemek pek mümkün değildir. Ayrıca Zaptiye Nezareti'nin bildirisinde bildirilen bu olaylar çok daha yaygın ve çeşitli boyutlardadır:

Fransa'nın İzmir Konsolosu'nun raporuna göre, 1908 Eylül'ü başında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin emri ile Vatan Yahut Silistre'nin üç gün süreyle İzmirli kadınlara oynatılması kararı alınır ve bu konuda gerekli hazırlıklar yapılırken “silahlı Müslümanlar müftüye başvurarak gece camiye girmeleri yasak olan kadınların sokağa çıkmaya cesaret ederlerse öldürüleceklerini” söylerler. Temsil gecesi Müslüman Türkler, sokaklarına ve tiyatro binası çevresine silahlı nöbetçiler dikerler. Bu baskılar üzerine hiçbir kadın evinden çıkmadı ve İttihat ve Terakki Cemiyeti bu Müslüman

hareket önünde temsili iptal etmek zorunda kaldı. Yine Fransa'nın İzmir Konsolosu'nun raporuna göre, bir kadınla konuşurken suçüstü yakalanan kişiye 100 kuruş para cezası verilecek, kadın ise falakaya yatırılacaktır (Yaraman, 2001:95-96).

Görüldüğü gibi kadınların ikinci Meşrutiyetten yana ümitlerini ve beklediği eşit haklar ortamına ulaştıramamıştır. Bu konuda dönemin aydın kadınlarından Nezihe Muhiddin de düşüncesini şöyle ifade eder. “Meşrutiyetin ilanı ile beraber kadınlarımız karanlıktan kurtulur gibi oldular, peçeler inceldi, biraz dünya ışığına kavuştular, fakat kafesler bakıydı” der (Baykan ve Baskett, 1999:91). Hatta dönemin önemli kadın dergisi “Kadınlar Dünyası Dergisi” Meşrutiyet'in bir yıldönümünde, bu yıldönümünü “erkeklerin bayramı” diye nitelendirmiştir (Güzel, 1985:868).

Türk kadını bu baskı ve sindirme çabalarına rağmen özgür bir hayatın sınırlarını zorlamaya çalışmıştır. Ancak hala Türk kadını ev dışında, sosyal hayatta ayrı bir muameleye tabi tutulmaktadır. İstanbul'da yeni işlemeye başlayan tramvay ve vapurlarda kadınlar için özel bölümler vardı. Bununla birlikte kocalarının yanında sokağa çıkan, onlarla birlikte tiyatroya ya da benzeri eğlence yerlerine giden kadınlar tek tük görülmeye başlamıştı. Gene bu dönemde, ilk kez bir Türk kadını tiyatro sahnesine çıktı. O zamana kadar aksanları düzgün olan ermeni kadınları sahneye çıkardı. 1918'de İstanbul Darülbeydi'ye birkaç Türk kızı kabul edildi. Bunlardan Jale takma adıyla Afife Hanım 1920'de Kadıköy Tiyatrosu'nda oynanan bir piyeste rol almıştır. Onun bu hareketi Müslüman ahlakına aykırı bulunarak engellenmiş ve Cumhuriyet dönemine kadar Darülbeydi'de hiçbir Müslüman kadına rol verilmemiştir (Caporal,1982,148-149).

Buna karşın Hürriyet devri, Türk kadının yaşadığı toplumsal baskıya ve kadın erkek eşitliğini hazmedemeyen muhafazakâr kesime rağmen değişimini sürdürmüştür. Bu dönemde sorumluluklarının bilincine varan kadınlar, olası savaşlarla erkek nüfusunun kırılması ve sürekli silâh altında tutulması gibi kadınlar için toplumsal dönüşümler gerçekleşmesini sağlayan nedenlerle, Türk kadını çalışma yaşamına katılacak ve vatan savunmasında da yerini alarak sosyal ve ekonomik hayatla bütünleşme sürecine girecektir. Aynı zamanda Meşrutiyet döneminin aydın kadın şahsiyetleri, kadın hareketinin hedefi olan Türk kadının yükselmesinde büyük etkisi olmuştur. Özellikle bu dönemin en dikkate değer şahsiyeti Halide Edip gibi güçlü kadın kişiliği toplumda

etkin olmuştur. Türk toplumuna yapmış olduğu sosyal hizmetlerle, Türk kadınının sosyal durumunun değişmesine hizmet etmiştir. İkinci Meşrutiyet devri, bu dönemin aydın kadınlarının önderliğinde kurulan birçok kadın dernekleri, Türk kadınının toplumsallaşması ve Türk kadınlarının şahsiyet bulmasında tesirleri büyük olmuştur. Kurulan derneklerle kadınlığın yükselmesinde hatta kadın haklarını savunan yeni kuşakların yetişmesinde ve kadın haklarının savunulmasında büyük rol oynamıştır.

Bu aydın kadın hareketi, kadınlara yönelik dergi sayılarının artmasında ve kadın örgütlerinin kurulmasında etkili olmuştur. Aydın Türk kadınının önderliğinde hükümetin de desteğiyle Türk kadınının bu anayasal ortamdan ciddi beklentileri vardır. Bu aydın kadın kitlesi Meşrutiyetin getirdiği hürriyet ortamında kadının özgürleşmesini, kadının toplum içinde şahsiyet bulmasını, toplum içinde bir mevkiye kavuşmasını, çalışıp hayatını kazanmasını ve kadının tüm eğitim olanaklarından faydalanmasını talep etmiş ve kadın haklarını gündeme getirmişlerdir.

İkinci Meşrutiyet döneminde, aydın kadınların bu talepleri büyük ölçüde kadınlık bilincinin yerleşmesine ve kadın sorunlarının ortaya konulması açısından değerli olmuştur. Ancak bir kadın inkılâbının yapılabilmesinin yolunu yine kadınlar açacaktır. Osmanlı ülkesinin yaşadığı savaş gerçeğinin bir sonucu olarak Türk kadını artık evinin dışına çıkıp ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamla bütünleşerek ülkesinin kaderinin belirlenmesinde de rol oynayacaktır.

2.2. Türk Kadınlarının Sosyal Hizmetleri

Türk kadınının sosyal hayatla bütünleşmesini sağlayan süreç Osmanlı ülkesinde uzun uzadıya yaşanan savaş gerçeği olmuştur. Balkan savaşlarıyla birlikte kadın üzerindeki baskılarda azalmış ve savaşın getirdiği sosyal ve ekonomik sıkıntılar neticesi kadınlar ilk kez yardım derneklerinde bir araya gelerek örgütlenmişlerdir. Bu gelişmelerde hiç şüphesiz Meşrutiyetin ilanı büyük rol oynamıştır. Kadın derneklerinin doğuşuna tanık olduğumuz bu dönemde hükümetinde desteği ile cemiyetçilik faaliyetlerinde bulunma, basın ve ekonomi hayatına atılma gibi alanlarda kadınlar çalışma içine girmişlerdir.

Sürekli harpler sebebiyle 1908-1918 yılları arasında kurulan II. Meşrutiyet dönemi kadın cemiyetlerinin birçoğu genellikle yardım amaçlıdır. Yardım derneklerinin dışında batılı kadınların sahip olduğu haklara, Müslüman kadınlarında sahip olmasını

savunan ve bu amaçlarını gerçekleştirecek faaliyetlerde bulunmuş cemiyetlerde kurulmuştur. Bu sayı çeşitli kaynaklarda değişmekle birlikte T.Zafer Tunaya 14, Sibel Özbudun ise 24 dernekten bahsetmektedir.

İlk kadın derneği 1896'da Fatma Aliye Hanım ve arkadaşları tarafından kurulmuş olan Muhadeneti-i Nisvan'dır. Birçok kaynakta ilk örgüt olarak adı geçen ise Rumeli hududunda çalışan askerlere kışlık giyecek yardımı sağlamak için, yine Fatma Aliye Hanım tarafından 1908'de kurulan Cemiyet-i İmdadiye'dir (Yaraman, 2001:85).

Yine 1908'de yardım amaçlı kurulmuş cemiyetlerden biride Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi'dir. Mezhep ayrımı gözetmeksizin tüm Osmanlı kadınlarına açık olan cemiyet haftanın her Perşembe günü toplanarak, üyelerini para ve çeşitli eşyalar toplamakla yükümlü tutarak, düzenlenecek pazarlarla (şefkat pazarı) bu eşyaları satarak geliri yoksul kadınlara veriliyordu. Yine Türk kadınlarının şefkat ve yardım duygularını harekete geçirerek kurduğu cemiyetlerden biride Hizmet-i Nisvandır. Selanik'te Emine Seniye tarafından kurulan bu dernek kadınları meslek sahibi yapmaya, iş hayatına katılmaya, yerli malı kullanmaya teşvik etmiştir. Özellikle Balkan ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında bu tür derneklerin sayısı artmıştır. Topkapı Fukaraperver Cemiyet-i Hayriyesi, Kadıköy Fukara sever Hanımlar Cemiyeti, Himaye-i Eftal Cemiyeti, Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti, Müslüman Kadın Birliği gibi cemiyetlerdir (Çakır, 1991:139-140).

Askerlere, muhtaçlara yardım etmek amacıyla 1908'de kurulmuş bir cemiyette İttihat ve Terakki Kadınlar şubesidir. İttihat ve Terakki içinde oluşturulan kadınlar şubesi bu siyasi parti öncülüğünde faaliyet göstermiştir. Yaptıkları toplantı ve konferanslarda milli duygulara seslenen şiir ve konuşmalar yapılarak ülke meseleleriyle ilgilenecek genç nesil yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bu cemiyetin faaliyetleri, partinin kapatılmasıyla durmuş olsa da İttihatçı kadınlar milli mücadele teşkilatlarında faaliyetlerine devam etmişlerdir. Yine bu amaç doğrultusunda faaliyet gösteren cemiyetlerden biride büyük harp'ten sonra Nakiye Hanım tarafından kurulmuş olan Şehit Ailelerine Yardım Birliğidir. Şehit ailelerine maaş bağlanması, yetimlerinin okullara yerleştirilmesi gibi işler gören cemiyet İstiklal Harbi sonrasında dağılmıştır (Kaplan,1998:42-43).

Yine 1908'de Halide Edip'in kurduğu Teali Nisvan Cemiyeti Türk kadınının bilgi ve kültürünü artırmak amacıyla feminist yönelimlerle kurulmuş ilk kadın derneği

olduğunu söylemek mümkündür. Cemiyet bu gayesine ulaşabilmek için dil kursları açmış ve konferans ve derslerle kadınların aydınlatılmasına çalışmıştır. Aynı zamanda cemiyet, kadınların ihtiyacına uygun olan tarih, edebiyat ve içtimai eserlerin çevrilerek yayınlanmasını da hedeflemiştir. Teali Nisvan, kadınlığın konumunun yükselmesinde, kadın haklarını savunan yeni kuşakların yetişmesinde üye sayısı ile ölçülemeyecek oranda büyük rol oynamıştır. Nezihe Muhiddin, Muallim Nakiye, Rana Sani Yaver Hanımlar gibi Meşrutiyetin güçlü kadınları cemiyete çalışmalarlarıyla katkıda bulunmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı sırasında faaliyetlerine son veren cemiyet çalışmalarında diğer kadın cemiyetlerini etkilemiştir (Zihnioglu, 2003:58).

1909 yılında Süleyman Paşa'nın kızı Sabiha Hanım ve sekreteri Nezihe Muhittin Hanım tarafından, İttihat ve Terakki Kız Sanayi Mektebi'ne para yardımı sağlamak amacıyla kurulmuş olan Esirgeme Derneğidir. Kadınlara yardım etmeyi amaçlayan dernek ücretsiz dersler düzenlemiş ayrıca sanat evi açarak, şehit ve muhacir çocuklarının ihtiyaçlarını temine çalışan cemiyet Türkçü fikirlerle tanınmıştır. Yalnız 1912'de bu isimle kurulan ikinci bir dernek daha vardır. İsmen aynı fakat fikri anlamda farklı amaçlarla aynı isimle iki kez kurulan Esirgeme Derneği Balkan Harbi sonucu göç eden Balkan göçmenlerine yardım maksadıyla kurulmuştur. Üye sayısı 250 olup, Hamiyet Hulusi'nin başkanlığında üçüncü Kadın Efendi Hazretlerinin himayesinde olduğu söylenen cemiyette, Nezihe Muhiddin, Naciye Hurşid, Sitare Ahmet (Ağaoğlu), Bahire Hakkı, Saniye Muhtar, Matlube Ömer, Saniye Rüstem Hanımlar gibi dönemin tanınmış kadınları görev almıştır. Dernek, savaşın dul ve yetimlerine eski Türk sanatlarını ve dikiş öğretip iş sağlamak amacıyla bir okul açmıştır. Dernek Türk Ocağı'nda düzenlediği sergilerle mali destek sağlamaya çalışan ve birçok hayırseverce desteklenen cemiyet, milliyetçi kimliğiyle de öne çıkmıştır (Kurnaz, 1990:98).

Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye yine 1909 yılında kurulan cemiyetlerdendir. Kadınları buldukları zor durumdan kurtarmayı amaçlayan cemiyet, kadınlara meslek kazanmaları amacıyla dikiş atölyeleri kurmuştur. Hastane ve Milli İnas Mektebi açan cemiyet, çeşitli kurslar açmıştır (Kaplan,1998:39).

Teal-i Vatan-ı Osmani Hanımlar Cemiyeti 1910 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himayesinde olup, merkezi Selanik'te ve başkanı Naime Yusuf Hanım'dır. Osmanlı kadınlarını yüceltmek amacıyla kurulmuştur. Önce devlete "Nevzad-i Vatan" ismini

vereceği bir savaş gemisi armağan edecek sonrada doğumevleri, atölyeler, karma kız okulları açılacak ve Hilal-i Ahmer'e yardım edilecektir (Yaraman, 2001:87).

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyet-i Merkeziyesi, Balkan Harbi'nin acı günlerinde 1912'de Doktor Besim Ömer Paşa tarafından kurulmuştur. Trablusgarb ve Balkan savaşlarında Türk kadınının gayretleriyle büyük bir sosyal hizmet kuruluşu haline gelmiştir. Cemiyetin başkanlığını prenses Nimet Muhtar Hanım, sekreterliğini ise Fatma Aliye Hanım yapmıştır. Balkan göçmenlerine yardım eden cemiyet, kimsesiz ve yoksul kadınları çalıştırarak onların eğitimiyle de ilgilenmiştir. Hanımlar Darüssınası açan cemiyetin üye hanımları evleri dolaşarak Hilal-i Ahmer adına para ve eşya toplayarak hastanelerde yaralı askerlere ve hastalara bakmışlardır. 1913'te açılan hastabakıcılık kurslarına katılan kadınları vatanın çeşitli hastanelerinde çalışmaya yönlendirmiştir. Bu dönem içinde kurulan cemiyetler içerisinde en uzun ömürlü cemiyet olup hizmetleriyle binlerce muhtaç ve kimsesizlere yardımda bulunmuştur (Kurnaz, 1990:41). Hilal-i Cemiyeti savaş yıllarında bir bakıma devletin bir tür sosyal yardım kurumu gibi çalışmıştır. Yoksullara afetzedelere yardım, salgın hastalıklarla mücadele ve halkın sağlığı için mücadele vermiştir.

Donanma Cemiyeti Hanımlar Cemiyeti, Müdafaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Cemiyetleri de Balkan Savaşı sonrası 1912'de kurulmuştur. Donanma Cemiyeti Sultan Reşat'ın desteğiyle kurulur ve kısa sürede sivil harekete dönüşmüştür. Nezihe Muhiddin'nin öncülük ettiği kadınlar şubesi kadınlar arasında büyük bir destek görmüş ve Osmanlı hanedan kadınlarının sivil bir harekete katıldığı bir dernekte olmuştur. Bir yıl faaliyet gösteren bu cemiyet Türk donanmasının ihtiyaç duyduğu nakdi yardımı sağlamak amacına hizmet etmiştir. Müdafa-i Milliye Cemiyeti ise orduya maddi destek verebilmek için Dârülfünûn Konferans salonunda 1912 yılında toplantılar düzenlemiştir. Toplantıya dönemin güçlü ve aydın kadınlarından Fatma Aliye, Fehime Nüzhet, Nakiye, Halide Edip, Nigar bint Osman, Nimet Hanım, İhsan Raif, Gülsüm Kemalova, Nezihe Muhlis Hanımlar katılmıştır ve konferansta yaptıkları milli duyguları öne çıkaran nutuk sonrası, salondaki kadınlar, kürk, mücevher, para gibi değerli eşyaları ordu için bağışlamışlardır (Çakır, 1991:152).

1913'te Nuriye Ulviye Hanım başkanlığında kurulan Müdafa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyetinin, kadınların sosyal ve iş hayatına atılması, kadın dış kıyafetinin ıslahı,

Türk kızlarına ülke gereksinimlerine göre eğitim verecek okullar açmak, gayesi olmuştur. Ancak Cemiyetin öncelikli amacı kadın haklarının kazanılması yönündedir. Cemiyet üyelerinden Belkıs Şevket Hanım, uçağa binen ilk Osmanlı kadını olmak istemiş fakat kadın olması sebebiyle şirket tarafından reddedilmiştir. Daha sonra Cemal Paşa'nın desteğiyle uçağa binen ilk Osmanlı kadını olmuştur. Yine cemiyetin üyelerinden Bedri Osman Hanım, cemiyetin desteğiyle telefon şirketine memure olarak girmiştir (Kurnaz, 1990:101).

Kadının istihdam sorunu ile ilgilenen cemiyetler yanında özellikle kadına meslek öğreten ve bu mesleği uygulatan, bu amaçla fabrika (darüssına), dikiş evleri açan derneklerde kurulmuştur. Böylelikle kadının geçim sorunu da halledilmek istenmiştir. Örneğin, Konya'daki "Şefkat Heyeti" kızlara dikiş öğretmek için dikiş evi açmış ve gelirinin de %10'nu yetimlere ayırmıştır. Özellikle dikiş evleri derneklerin kurduğu ilk teşebbüslerdir. Esirgeme Derneğinden ayrılan Behire Hakkı Hanım'ın gayretleriyle 1914'te İstanbul'da "Biçki Yurdu" adıyla bir ticarethane açmıştır. Kadınlara istihdam alanı açmayı sadece kadınların oluşturduğu cemiyetler üstlenmemiştir. 1916'da Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi her ne kadar Enver Paşa'nın Eşi Naciye Sultan'ın Himayesinde kurulsun da üyeleri arasında kadın yoktur. Harbiye Nezareti Müsteşarı İsmail Hakkı, Harbiye Nazırı Mektupçusu Ali Rıza, İstanbul Mebusu Salah Cimcoz, Dava Vekili Mehmet Selahaddin Beylerden oluşmaktadır. Cemiyetin amacı kadınlara istihdam sağlamaktır. Cemiyet amacını gerçekleştirebilmek için Fatih, Üsküdar, Beyoğlu gibi semtlerde çorap, fanila örücülüğü, elbise, dantel, beyaz iş gibi bölümlerinin olduğu sadece kadınların çalıştığı fabrikalar açmıştır. Cemiyet kendi bünyesinde açtığı işyerlerinde kadınları çalıştırırken özel ve resmi kuruluşlarda da kadınları çalıştırmıştır. Birinci orduya bağlı olarak kadın amele taburları kurularak, dernek aracılığıyla kadınlar cephede geri hizmete alınmıştır. İş buldukları kadın ve erkeklere evlenme mecburiyeti getiren cemiyet böylelikle kadınların aile sahibi olmalarını kolaylaştırarak, savaşın aileye getirdiği yıkıcı tesirlerin ortadan kaldırılmasına da hizmet etmiştir (Çakır, 1991:143).

Hürriyet ortamında sayıları şaşırtıcı derecede çok olan derneklerin pek çoğu yardım amaçlı olarak kurulmuştur. Yalnız şu gerçeği unutmamak gerekir ki Osmanlı'nın ard arda yaşadığı savaşların yaşattığı ekonomik sıkıntılara çözüm bulmak Türk kadınının

kendi ülkesinin gerçeklerine çözüm bulmaya çalıştığıнын bir göstergesidir. Türk kadını, kendisine çizilmiş siliik yaşamının dışına çıkarak, bir amaç için örgütlenmesi kendi sorunlarının bilincine varmalarını sağlayan önemli bir etken olmuştur. Zira bu kadın örgütleri, kadın haklarını savunmak amacıyla kurulmasa da yapmış oldukları hizmetler neticesinde kadınlık bilincinin yerleşmesine ve Türk kadınının, haklarını kazanmasının temellerini atmıştır.

2.3. Türk Kadınının Ekonomik Durumu (1911-1918)

Türk kadınının taşrada el sanatlarında ve tarım alanında belli bir ekonomik faaliyeti vardı fakat şehir hanımları ise ev dışında ekonomik faaliyetlerde bulunamamıştır. Fakat savaş halinde olan tüm ülkelerin kadınları gibi Türk kadınları da Balkan Savaşları ve Birinci Dünya harbinin yarattığı ekonomik koşullar sonucunda ekonomik yaşam içinde yer alacaklardır. Batı'daki örneklerinde olduğu gibi kadınlar atölyelerde, fabrikalarda, imalathanelerde çalışmaya başlamışlardır. Savaş gündemi toplumun değer yargılarını, kadına bakışını değiştirecek ve kadınlarda çeşitli mesleklerde yeterliliklerini göstereceklerdir. Savaş yıllarında kadının etkin bir biçimde işgücüne katılımı, toplumsal yapıyı kadınlar lehine değiştirecektir.

Meşrutiyet öncesinde de kadınlar dokuma iş kolunda, tütünde ve sigara üretiminde yoğun bir biçimde çalıştığı bilinmektedir. Fakat meşrutiyetle birlikte sanayi kuruluşlarında çalışan işçilerin sayıları giderek artmıştır. 1908'de çalışan kadın sayısına ilişkin resmi rakamlardan yoksunuz. Zira Osmanlı toplumunda askere alma ya da vergilendirme konularından yararlanmak için yapılan sayımlarda kadınlar dikkate alınmadığından, kadınların genel nüfus ve çalışan nüfus içindeki paylarını belirten resmi rakamlar mevcut değildir; ama İstanbul odasının 31 Ağustos 1900 tarihli aylık bültenine göre elimizde, "Sivas'ta ve yöresindeki kazalarda yaklaşık 10.000 dokuma tezgahı var. Kadın işçilere günde 20 para ile 1 kuruş arasında ücret ödeniyor. Uşak'taki 1200 dokuma tezgâhında 6000 kadın işçi çalışıyor ve günde her biri 2 ile 6 kuruş arasında ücret elde ediyor" şeklinde veri bulunmaktadır. 1908'e gelindiğinde ise M.Ş. Güzel'in hesabına göre, Osmanlı toplumunda 250.000 işçinin 70-75.000'i kadındır (Güzel,1984:7).

Daha ilerideki tarihlere göre Musul'da konik biçiminde sigara tüpü yapımında 300-400 kadın işçi çalışmaktadır. İstanbul ve İzmir'deki iki tütün fabrikasında da ise 1915

yılında 109'u memur, 16'sı ustabaşı, 1026'sı erkek ve 1086'si kadın olmak üzere çalışanlarının toplamı 2237 ve 1913 yılında 96'sı memur, 19'u ustabaşı, 1071'i erkek, 923'ü kadın işçi olmak üzere 2109'dur (Yaraman, 2001:99).

Dokuma sanayisinde ise kadın işçilerin sayısı daha fazladır zira düşük ücretli ve kadınların ev işlerinin bir uzantısı görülmesi sebebiyle erkekler tarafından rağbet edilmemiştir. 1907 ve 1908'de halı üretimi ve satışında büyük karlar kazanan Şark Halı Şirketi (Carpet/Oriental Carpet Ltd.) bu sanayi dalının gelişmesi için çalışmış Şirket kadın ve kızları toplayarak İzmir, Sivas, Burdur, Isparta, Hasin, Urla, Maraş, Kırkağaç şehirlerinde imarethaneler kurmuştur. Carpet kumpanyasına göre 1913 yılında şirket hesabına çalışan işçi sayısı 15.000 idi. Anadolu'da ise halı dokumacılığı ile uğraşan 60.000 kadın işçi bulunmaktadır. Dokuma sanayisinin diğer kollarında ise işçi kadınlar, elbise, kravat, çamaşır, gömlek, şapka, şemsiye imalatı gibi dokuma sanayisinin diğer kollarında da çalışmaktaydı. İşçi gündelikleri ise düğüm sayısına göre belirlenmektedir. Mesela, Hereke fabrikalarında ipek halı dokuyan bir işçi 1400 düğüme karşılık 1 kuruş kazanıyordu (Kurnaz, 1990:120).

Daha önce 1864'te Bursa'da bir dokuma tezgâhında 100 kadar kadın işçinin çalıştırıldığı bilinmektedir. Bursa'da 1907'de 16 iplik fabrikasında yaklaşık olarak toplam 20.000 iplikçi kadın işçi çalıştırılmaktadır. 1913'te mevcut olan Makriköy Askeri Bez fabrikası, Manisa fabrikası, Yedikule fabrikalarında % 50'si kadın olmak üzere 604 işçi çalıştırılmıştır. 1915 yılında ise 1227 işçinin %55,5'i kadındır (Yaraman, 2001:99).

B. Caporal'ın aktardığına göre 1913'te dokuma sanayisinin bütününde el emeğinin %50'den fazlasını kadınlar ve çocuklar karşılamaktaydı. Bu oran ipek sanayisinde %95'i buluyordu (Caporal, 1982:137). Görüldüğü gibi dokuma sanayisi ve diğer kollarında ücretlerin düşük olması ve dokumacılığın ev işinin devamı olarak görülmesi sebebiyle bu iş kollarında çalışan kadın sayısının daha fazla olduğunu görmekteyiz.

Konserve imalatında ise 1913'te 7 fabrikada 80 erkeğe karşılık 194 kadın işçi çalışmaktaydı. 1915'te 6'sı İstanbul'da, 2'si İzmir'de olmak üzere toplam 8 konserve fabrikası vardır ve bu fabrikalarda 22 erkeğe karşılık 45 kadın olarak görülmektedir. Konservecilik mevsimlik bir iş olduğundan kadınlar sebze ve meyve zamanı genellikle nisan-ekim arası çalışıyorlar ancak erkekler ise diğer aylarda kutu imalatı ve etiket

yapıştırma gibi işlere devam etmişlerdir. Ücret olarak ise 1913'te erkeklere 25-30, kadınlara 8-10 kuruş ödenmekteydi (Kurnaz, 1990:119).

Yine kadın emeğine geniş ölçüde yer veren bazı tarımsal işletmelerde vardır. Genellikle Karadeniz ve Marmara kıyılarıyla İzmir bölgelerindeki tütün işletmeleri ve o dönemde Adana ve İzmir bölgelerinde yoğun yapılan pamuk işletmeleri; Mentеше, Aydın, ve İzmir bölgelerinde kuru yemiş üretimi için yapılan üzüm ve incir yetiştiriciliği sayılabilir. Kadınlar bu endüstriyel tarım ürünlerinin işlendiği işletmelerde de çalışıyordu. Kuru incir ve üzüm hazırlama, tütün ve pamuğu elden geçirme atölyeleri birçok bölgede artmıştı. Bu üretim birimlerinde kadın emeği daha önemliydi ve bu atölyelerde çalışan işçilerin yarısından fazlası kadınlardan oluşuyordu (Caporal, 1982:138).

Matbaacılık ve kâğıt mamulâtında da kadın işçilerin bulunduğu görülmektedir. Kartonaj ve benzeri imal ile uğraşan 3 önemli müessesede 1913'te 163 erkek, 15'i kadın ve genç, 27'si çocuk olan 90 kişi çalıştırılmıştır. Kadınlığın gündeliği ise 3-5 kuruş arasında değişmektedir. Ayrıca kibrit yapımında 1897'de İstanbul Kibrit Fabrikası'nda 201 işçiden 121'i kadın ve sabun imalatında da 1915'te İstanbul'daki iki fabrika'da 84 işçiden %10'u kadın işçilerin çalıştığı görülmektedir (Yaraman, 2001:100).

Elimizdeki rakamlara bakıldığında varsayılan değişiklikleri saptayabilmek ya da kesin rakamlara ulaşabilmek mümkün görülme de veriler, tütün, dokuma, konserve imalatı, matbaacılık, kâğıt mamulâtı, sabun imalatı gibi alanlarda kadın işçilerinin varlığını göstermesi açısından önemlidir. Görüldüğü gibi Meşrutiyet döneminde fabrikalarda çalışan işçi sayılarında artış görülmektedir. Fakat ücret dağılımında ise bir eşitsizlik görülmektedir. Erkekler her yerde daha fazla ücret almaktadır. Kadınların daha düşük ücretlerle çalıştırılması, iş sahiplerinin kadın işçi alma eğilimini arttırmıştır. Bu durum kadın iş gücünün sömürüldüğünü gösterse de çalışan kadın sayısını arttırmıştır.

Kadınlara iş bulma konusunda Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti'nin de özellikle İstanbul'da faaliyetleri olmuştur. Çalışmak isteyen kadınların başvurmaları için i'lân verilince, cemiyet bir buçuk ay içinde 14.000'den fazla kadın müracaat etmiştir. Bu rakamlar kadınların çalışmalarına ender rastlandığı bir toplumda maddi sıkıntının ciddi

boyutlara ulaştığının bir göstergesidir. Cemiyetin Fatih şubesindeki 16 dikiş ve 18 fanila örgü makinesinde sürekli 128 kadın işçi çalıştırılmışken, 250 kadına da evde yapmak üzere iş verilmiştir. Üsküdar Şubesi'ndeki 40 dikiş ve 10 örgü makinesinde sürekli 68 kadın işçi çalışmış olup, 200 kadına da evde iş verilmiştir. 1917 yılında Kadınları Çalıştırma Cemiyeti'nin işe yerleştirdiği kadınların sayısı 7185'i bulmuş ve bunların büyük bir kısmı sanayi işçisi olarak çalışmıştır (Oktar, 1998:100-102).

Hükümet savaş sebebiyle ortaya çıkan iş gücünü kadın iş gücünü kullanarak kapatmaya çalışmaktadır. Yalnız kadın işçilerin çalışma koşulları iç açıcı değildir. Bütün halkı etkileyen bulaşıcı hastalıklar, kıtlık ve yokluk gibi sıkıntılar kadınların çalışma koşullarını ve yaşamını çekilmez hale getirmiştir. Adana'dan Fransa Dış işlerine gönderilen bir konsolosluk raporunda, "Dokuma fabrikalarında iş günü sabah saat dörtten önce başlıyor. Kadın işçiler günde on dört on beş saat çalışmaktadırlar" ifadesinden söz etmektedir. Konu o kadar acı duruma gelmiştir ki, Tatil-i Eşgal yasası Mecliste görüşülürken Vartkes Efendi, "Bazı yerlerde kadınlar bile çalışıyor. Hattâ hamile oldukları vakit bile, erkekler gibi, on ya da on iki saat çalışmak mecburiyetinde bulunuyorlar. Çocuklarını, evlerini terk ederek sürekli çalışıyorlar. On ve on iki yaşında kız çocukları bile gidip çalışıyorlar" diyerek bu konuda çalışan kadını koruyucu kanunların yapılmasını istemiştir (Güzel,1985:870).

Ne yazık ki 1907-1908 yıllarında yaşanan ekonomik bunalımı, kıtlığı ve zorlukları ile karşılaşınca Osmanlı ülkesinde daha iyi çalışma koşullarına kavuşmak amacıyla yapılmış yüze yakın grevin patlamasına neden olmuştur. Kadınlar bu grevlerde yer almışlar aynı zamanda babalarına, kardeşlerine destek vermek suretiyle de katılmışlardır.

Hükümet ancak 1915 yılında kadın işçiler için bir düzenleme getirerek iş hukuku ile ilgili kararlar aldı. Çalışma süresini 15 saat olarak kabul etti ve yılda bir ayda tatil izni kararlaştırmıştır (Caporal, 1982:139).

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte erkek nüfusun çalışma yaşamından çekilmesi sebebiyle kadınlar sadece fabrikalar ve atölyelerde değil bunların dışında yol yapımı ve sokak temizliği gibi işlerle birlikte madenlerde de çalıştırılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda bazı nezaretlerde kadın memurlarda çalışmaya başlamıştır. Böylece kadınların idari kadrolarda ve bürokraside sayıları artmıştır.

1913-1914 yıllarında Müdafa-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti üyelerinden Bedra Osman Hanım telefon şirketine memure olarak girmiştir. Böylece ilk defa bir Türk kadını memurluğa başlamıştır. Gerçi Tanzimat döneminde kadınlar öğretmen olarak devletin resmi memuru olmuşlardır ancak Türk kadınının telefon şirketinde memur olmasına tepki gösterilmiştir. Fakat Anadolu’da tarlada kadınların işçi olarak çalışmalarına bir tepki gösterilmemesine karşın şehirde, çalışmak isteyen kadına tepkilerin gösterilmesi kadın ve erkeğin bir arada çalışmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu tepkileri önleyebilmek için iş yerlerinde kadınlarla erkekler ayrılmıştır. Yine bu dönemde Maliye nezaretine memur olarak giren ilk hanımlardan biride Nimet (Günaydın) Hanım’dır (Kurnaz, 1990:116).

Eğitilmiş Türk kadınlarının bir çoğu da öğretmenliğin dışında müdür ya da müfettiş olarak da atanabilmişlerdir. Halide Edip (Adivar), Nakiye (Elgün), Nezihe Muhittin gibi hanımlar bunlar arasındadır.

Harp ile birlikte erkeklerin çalışma yaşamından çekilmesiyle kadınlar için iş alanları kısa sürede çeşitlilik kazanmıştır. 1919 yılı başlarında İstanbul Yıldız’da “Hanımlar Fotoğrafçısı Naciye” bir fotoğrafhane açmıştır. Türk kadınının bir başka sanat alanına girişi de Birinci Dünya savaşının bitimine rastlamaktadır. Bu zamana kadar genellikle Ermeni ve Rum kadınları sahneye çıkmaktaydı. Ancak Türk Ocağı’nın kadınları toplumsal yaşama katma girişimleri çerçevesinde Türk kadınının ilk kez sahneye çıkarılması düşünülmüş fakat bu girişim devrin İstanbul Muhafızı Cemal Paşa tarafından Müslüman kadınların sahneye çıkarılması sakıncalı olduğu gerekçesiyle engellenmiştir. Fakat daha sonraları Dar-ül Bedayi’ye girmek için başvuran Türk kızlarından Behire, Memduha, Afife ve Refia Hanımlar oyuncu olmak üzere işe alınırlar. Fakat bu genç hanımlardan sahneye tek adım atan “Jale” takma adıyla Afife Jale Hanım olmuştur (Yaraman, 2001:103).

Görülüyor ki, Meşrutiyet devrinde Türk kadını evin dışına çıkıp çalışma hayatına girmiştir. Bu gelişmelerde en büyük neden uzun süren harpler ve ülkenin içine düştüğü ekonomik sıkıntılar olmuştur. Ancak Türk kadınının çalışma hayatına girmesinde hükümetin ve kadın cemiyetlerinin de katkıları bunda etkilidir. Meşrutiyet devrinde yaşanan harplerle üretken erkek nüfusunun çalışma yaşamından çekilmesi, kadınları iş yaşamına çekmiştir. Türk kadını işçilikten memurluğa, memurluktan ticarete hatta

sanat dallarına kadar çalışma yaşamı çeşitlilik kazanmıştır. Kadınların etkin bir şekilde iş yaşamına girişi geri dönülmez dönüşümü de gerçekleştirecektir. Bu süreç kentteki kadınların sosyal, siyasi ve ekonomik haklarını ve özellikle vatandaşlık haklarını kazanmak için bir birikim oluşturmuştur. Emine Semiye Hanım'ın dediği gibi savaş koşulları “kadın inkılâbını” gerçekleştirmiştir. Meşrutiyet kadının edindiği tecrübeler Cumhuriyet dönemi uygulamalarına örnek teşkil edecektir.

2.4. Cephelerde Kadın

II. Meşrutiyetin getirdiği hürriyet rüzgârı kadınlarımız için köklü değişiklikler getirmese de olumlu gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bu süreçte dernek ve yayın faaliyetleri artmış ve eğitim alanında üniversite düzeyine ulaşılmıştır. Balkan Harbine kadar 8 olan dernek sayısı daha sonra 32'ye kadar yükselir. Kadınlar için çıkarılan gazete ve dergi sayısı ise 6'dan 16'ya kadar ulaşır. Bu gelişmeler şehir kadınları ile sınırlı kalsa da, Türk kadınlarının kültür seviyesini de arttırmış, memleket meseleleriyle yakından ilgilenmelerini sağlamıştır. Bunun en yakın örneğini Balkan Harbi sırasında görmek mümkündür. Zira harp süresince yayın faaliyetlerini arttıran, yardım toplayan, hatta bizzat cepheye gidip geri hizmetlerde çalışan kadınlarımız konferanslarda düzenleyerek katkılarını arttırmışlardır.

Balkan felaketi büyük yankılar uyandırmış, yurttaki üzüntüler yaratmıştır. Savaşın yaralarını sarmak için harekete geçen Osmanlı toplumu, Balkanlarda ve Rumeli'de Türklere yapılan zulmü kınayan gösteriler düzenlemekte, mektuplar yazmakta ve yardımlar toplayarak tepkilerini dile getirmektedirler. Rus hâkimiyetinde olmalarına rağmen cephede savaşmak için gelenler olduğu gibi, yaralı askerlere hastabakıcılık yapmak için cepheye gitmek amacıyla İstanbul'a gelen kadın gönüllülerde olmuştur. Özellikle Petesburg'dan Türkçüler ile ilişki kurarak İstanbul'a gelen dört Türk kızı “Ümmü Gülsüm (Kemalova), Rukiye (Yunusova), Meryem (Pataşova) ve Meryem (Yakubova)”, Osmanlı Hanımları Müdafaa-i Milliye Heyeti'nin kurulmasında önemli rol oynamışlardır. Bütün Müslüman kadınları savaşa gitmeye çağırarak, cephede kadınlar fırkası oluşturulmasını ve yardım toplanmasını isteyen kızlar, padişahı da savaş meydanlarına davet etmişlerdir (Kaplan, 1998:44).

Türk kadınının milli mücadeleye katılımını gösteren en önemli olaylardan biride merkezi Sivas'ta olmak üzere kısa sürede Anadolu'nun çeşitli şehirlerde şubelerini

açan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetidir. Cemiyetin kurucuları arasında Melek Reşit Hanım, Samiye Hanım, Şefika Kemal Hanım ve Emine Hanım bulunmaktadır. Cemiyetin amacı çerçevesinde 12 Aralık 1919'da Mustafa Kemal'e yazdığı mektupta; “ Maksadımız müdafaa-i vatandır. Biz hemşirelerinizde siz muhterem kardeşlerimizle beraber olacağız yahut beraber yaşamak hakkını kazanacağız ve bu günden itibaren cemiyetimiz muhterem kardeşlerimizin vatani her emirlerini ifaya bir dakika tereddüt etmeyerek hazır olduğumuzu arz ile bizleri vazîfemizde teşci' ederek manevi müzaheretlerinize daimen intizâr, eyler na-mütenahi hürmetlerimizin kabulünü istirham eyleriz” cümlesiyle yurdumuza ve milletimize karşı yapılan haksızlıklar karşısında Mustafa Kemal'in yanında olduğunu bildirmektedir. Düşman işgallerini dikkatle izleyerek itilaf Devletleri ve İstanbul Hükümeti'ne protestolar yayımlayan, Milli orduya para ve mal yardımı kampanyaları açan, milli mücadele için Anadolu'ya geçenlere kutlama mesajları gönderen bu cemiyet Kurtuluş savaşı boyunca Türk kadınlığının iftihar edeceği hizmetler görmüştür (Baykal,1986:1-3).

Görüldüğü gibi, Türk kadınının ev dışını aşan kitlesel bir kadın hareketini yönlendiren cemiyet bu telgrafıyla, Türk kadınının milli ve siyasi bilincini yansıtmaya açısından da önem taşımaktadır. Aynı zamanda Türk kadını vatan savunmasında kendini erkekten aşağı görmediğinin de göstermektedir. Türk kadının cepheden de geri kalmadığını gösteren bir örnek daha Halide Edip'te bulunduğu aydınların önderliğinde kurulan Wilson Prensipleri Cemiyeti'dir. 14 Ocak 1919'da kurulan cemiyet Amerikan mandasından yanadır. Wilson'cular, ABD Başkanının çağrılarını iyi gözle bakacağından emin olmak istiyorlardı.

Bu cemiyetin amacı çerçevesinde 10 Ağustos 1919'da Halide Edip'in Mustafa Kemal'e yazdığı mektupta; “Biz İstanbul'da kendimiz için bütün eski ve yeni Türkiye hudutlarını şamil olmak üzere muvakkat bir Amerika mandasını ehven-şer olarak görüyoruz.(...) Amerika'da tabii mahsursuz değildir. İzzeti nefsimizden epeyce fedakârlık etmek mecburiyetinde bulunuyoruz” demektedir ve mektubun sonunda ise “Milli davada canıyla başıyla çalışanlar arasında sade bir Türk askeri tevazu ile sizinle beraber olduğumu beyan ederim” diyerek Milli mücadelenin önderi Mustafa Kemal'in yanında olduğunu bildirmektedir (Yaraman, 2001:123).

Wilson Prensipleri Cemiyeti ve 10 Ağustos 1919 tarihli mektubu, Osmanlı toplumunda kadının değişen yüzünü, gelişen konumunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Halide Edip ülkenin bu ümitsiz günlerinde Amerikan mandasına taraftar iken 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesi üzerine Ankara'ya geçmiştir. Halide Edip Milli kuvvetlere katılmak için Ankara'ya varışı 2 Nisan 1920'dir. Halide Edip Milli Mücadeleye inanmış ve fiili olarak görev almıştır. Bunun için 16 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal'e cephede çalışmak istediğini yazmış, kendisine verilen cevapta Garp cephesi emrinde fiilen çalışmasına izin verilmiştir. Bu vazîfesine 23 Ağustos 1921'de başlamış, Sakarya Savaşı'ndan sonra Ekim sonlarında artık er değil, Onbaşı olarak çalışmalarını sürdürmüştür (Tansel,1991:22).

Kurtuluş savaşının kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın birlikte yürütülmesi erkeklerin toplumsal yaşama kadınların katılımını benimsediklerini göstermektedir. Milli mücadele boyunca birçok isimsiz kadın kahraman tüm benlikleriyle cepheye katılmış ve orduya yardım etmiştir. Ne var ki bu isimsiz kadın kahramanlar tarihin sayfalarında kalmış, nice kadınların isimleri günümüze kadar ulaşmamıştır. En bildiklerimiz Gördesli Makbule Hanım, Tayyar Rahmiye Hanım, Hatice Hanım, Fatma Seher Hanım, Nezahat Hanım, Binbaşı Ayşe Hanım gibi mücahit kadınlarımızdır.

Gördesli Makbule Hanım daha bir yıllık evli iken eşi Halil Efe ile birlikte bir çete örgütlemiştir. 17 Mart 1922'de Kocayayla'daki çatışmada Makbule Hanım buraya yakın Çamlıtepe'de dört hasta neferle bırakılmış, atların bakımına memur edilmiştir. Düşman tarafından şehit veren ve sayıca az Yusuf Çavuş Müfrezesi, Makbule Hanım'ın bulunduğu yere doğru geri çekilmeye başlamıştır. Makbule Hanım onların geri çekilişlerini kınamış cesaret verici sözler söyleyerek silahı alıp önlerine düşmüştür. Ne var ki, bu sırada başından vurularak şehit olmuştur (Tansel,1991:52).

Güney cephesinde Tayyar Rahmiye Hanım 9. Tümede gönüllü olarak müfrezenin komutanlığını yapmıştır. Osmaniye'de Fransız karargâhına saldırı için görevlendirilen müfrezeye 1 Temmuz 1920'de harekete geçer. Fakat Tayyar Rahmiye Hanım karargâhın alındığını göremeden şehit düşer. Rahmiye Hanım "Tayyar" ismini, cephede şehit düşen ve ateş altında kalan iki şehit arkadaşını, hızla atılarak yanmaktan kurtarmıştır. Bunun üzerine kendisine "kuş gibi çevik, hızlı" anlamında "Tayyar" denmiştir (Kurnaz, 1990:147).

Adana yakınlarındaki külek kökenli Hatice Hanım, Emin ve Derviş ağanın komuta ettiği müfrezeğe gönüllü katılmıştır. Birçok kez yaralanmasına karşın, Pozantı'ya hücum edecek kuvvetler arasında yer almıştır. Bu mevkiide kuşatılmış bulunan Fransızların, Toros'lardan bir çıkış yolunu deneyeceklerini düşünen Hatice Hanım, onlara rehberlik yapabileceğini söyleyerek güvenlerini kazanmış ve Fransızları Karaboğaz geçidine sokarak, gerekli yerlere haber vermiş ve yüz kadar silahlı kişiyle saldırdığı Fransız müfrezesini ağır kayıplara uğratmıştır (Caporal, 1982:176).

Sekiz yaşındaki Nezahat Hanım ise, ulusal kurtuluş savaşında komutan olan babası Hafız Halit Bey'in kızıdır. Sekiz yaşında öksüz kalan Nezahat Hanım babası ile birlikte tüm cepheleri dolaşmıştır. Askerlere cesaret ve moral vermiştir. Bursa Mebusu Emin Bey yüzden fazla düşman askerini saf dışı eden bu çocuğa İstiklal madalyası verilmesini isterken, Bolu Mebusu Tunalı Hilmi ise hiçbir kadının taşımadığı Tuğgeneral rütbesinin verilmesini dile getirmiştir (Yaraman, 2001:126).

Asker Saime olarak anılan İstanbul hanımlarından Milli Mücadeleğe fiilen katılıp cephede silah kullanan, yararlanan Saime Hanım, Milli Mücadeleğe katkılarından dolayı İstiklal Madalyası almıştır. İznik civarında düşmanın topçu ateşine karşı erleri cesaretlendiren ve daha sonra yunan kuvvetleriyle çarpışırken yaralanan Fatma Seher; çete savaşlarında ve Halit Bey komutasında bir yıl çalıştıktan sonra çavuş olarak giren ve cephede iki kez yaralanan Kara Fatma; Maraş'ın Kayabaşı mahallesindeki evinden açtığı mazgaldan sekiz düşmanı öldüren ve daha sonra orduya katılan Bitlis Defterdarının eşi; Büyük Taaruz ile denize dökülen kıt'alar arasında bulunan Ayşe Hanım; İnönü Savaşlarına katılan ve madalya alan Alime ve Hacı Osman kızı Fatma, Besim kızı Şükriye, Mehmet Ali kızı Hafize, Mehmet kızı Ümmühan, Hacı Mustafa kızı Fatma ve atölyelerde mermi üreten, kağnılarla silah taşıyan ve ismi bilinmeyen birçok kadın savaşın içinde yer almışlardır (Tansel, 1991).

Cepheğe mühimmat götürürken, mühimmat ıslanmasın diye çocuğunu sardığı örtüyü çıkarıp cephanenin üzerini örten mücahit Türk kadınından, Anadolu'nun ücra köşelerinde ulusal bilinci yükseltmek ve Kuvay-ı Milliye-yi desteklemek amacıyla görev yapmış pek çok öğretmen yer almıştır.

Türk kadınının Milli Mücadeleğe bu derece katılımı kendine olan güvenini kazandırmıştır. Vatanın kaderinin belirlenmesine her şeyiyle katkıda bulunan Türk

kadının toplumsal dönüşümü kaçınılmaz olacaktır. Kendi mahrem dünyasında yaşayan Türk kadını çok yol kat etmiştir artık eski konumuna geri dönmesi olası değildir. Harpler Türk kadınına, geriye dönüşü mümkün olmayacak, siyasal haklarını kazanmasında yeni ufuklar açmıştır.

BÖLÜM 3: TÜRK KADINI DERGİSİ

3.1. Derginin Çıkış Sebebi

Türk Kadını dergisinin ilk sayısında, derginin birkaç hafta öncesine kadar *Türk Kızı* adıyla çıktığından fakat onunda ilk doğduğu günkü gibi kalmayıp büyüdüğünden şimdi bir kadın olarak okuyucunun huzuruna çıktığından bahsetmektedir. Bir başka deyişle *Türk Kadını*, *Türk Kızı*'nın bir devamıdır. Demek ki *Türk Kadını*, *Türk Kızı*'nın olgunlaşmış şeklidir. Bu isim değişikliğinin derginin içeriği ile adını uyumlu hale getirmek için gerçekleştirildiği ve bununla beraber daha kapsamlı bir fikir dergisi haline getirilme isteği fark edilmektedir.

Türk Kadını gibi bir ismin seçilmesinde ideolojik bir yaklaşım rol oynamış olsa gerektir. Böyle bir isim Jön Türk adıyla anılan Türk inkılâp akımını o dönem için çağrıştırmaya mümkündür. Bu konuda söylemek istediğimiz *Türk Kadını*'nın gerek kadro gerekse ideoloji açısından bu akımın bir parçası olduğudur. Bu yüzden bu ismin seçilmesini bir rastlantı saymak güçtür.

Türk Kadını dergisi çıkış sebebini kadınlığa, memleketin geleceğine hizmet etmek olarak ifade etmektedir. Dergi çıkış sebebini yalnız bununla sınırlamaz, ikinci bir neden olarak harekete geçirenin menfaat, okuyucuya sunduğu üçüncü bir nedeni ise yazmak, yazdırmak, matbuata bir şeyler çıkarmak aşkıdır.

Türk Kadını dergisinin hedefinde “ çocuk, talebe ve kadın” bulunmaktadır. Zira dergi, terakki için çocuğu, talebeyi ve kadını işlenmemiş bir maden olarak görmektedir. *Türk Kadını* dergisinin kurucu müdürü Muallim Ahmet Halit Bey, çocuk ve talebe konusundaki hedefleri ürünlerini vermiş, Talebe Defteri ve Çocuk Edebiyatı adında mecmualarını çıkarmış sıra Türk kadınına gelmiştir. Muallim Ahmet Halit Bey hedeflerini şöyle dile getirmiştir.

Yalnız biz gideceğimiz yolun bir çöl olmaması, hedefimizin bir serap çıkmaması için düşündük... Bizde, “çocuk, talebe ve kadın”... İşlenmemiş birer maden idi. Hedefimizi bulmak için keramet değneğine hâcet yoktu. Karar ve kuvvet lazımdı. Onları tedârik ettik ve işe başladık. “ Talebe Defteri” ve “ Çocuk Edebiyatı” nasıl bu karar ve kuvvetin mahsûlü ise “Türk Kadını” da aynı ailenin ferdidir. Nitekim “Muallimler ve Muallimler Mecmûası ” da o zümreye dâhil olacaktır (Türk Kadını, no:1, s. 2).

Matbuatsız ilerlemenin mümkün olmadığını dile getiren dergi, dönemin kadın hareketini, zamanın şartlarından dolayı matbuatsız ilerlediğini ifade eder. *Türk Kadını* dergisinin amacı, istenilen ilerlemeye ulaşmak için herkesin bir hedefi olması fikrindedir. Bu amaç için *Türk Kadını* dergisi kendisini bu konunun rehberi olarak görmüştür.

3.2. Türk Kadını Dergisi'nin Yazar Kadrosu

Türk Kadını dergisinin yazarlarını, daha doğrusu bu dergide imzasına rastladığımız yazarları beş grupta toplayabiliriz.

1. Grup, *Türk Kadını* dergisindeki yazılarıyla derginin önderliğini yapan yani derginin çekirdek kadrosu diyeceğimiz kişi Muallim Ahmet Halit Bey'dir. Muallim Halit Bey'in her ne kadar dergide yazısı bulunmasa da derginin yayınladığı süreye kadar kuruculuğunu üstlendiği derginin yayın çizgisini asıl yönlendiren ve yürüten kişi olmuştur.

2. Grup ise çekirdek grubun dışında geride kalan üyeleridir. Bu grup, çekirdek gruptan sonra dergide en çok ürün veren kesimdir. Derginin yayın çizgisi üzerinde etkili oldukları söylenebilir. İlk iki grup, derginin esas ve sürekli yazı kadrosunu oluşturan, dergiyi başından sonuna kadar büyük oranda besleyen daimi yazarlardır. Bu grupta yer alan isimler şunlardır: Ahmed Edip, Mehmed Arif, Ethem Nejad, Sevim Türkan, Şüküfe Nihal, Nezihe Rikkat, Ömer Seyfettin'dir.

3. Grup, derginin daimi üyesi olmayan ama dergi için birden fazla yazı yazmış ve derginin yazarı olarak kabul edilmesi gereken kimselerden oluşur. Bunlar, ilk iki gruba göre dergiye daha az katkı yapmışlardır. Bu grupta yer alan isimler şunlardır: Necmeddin Sadık, Kazım Nami, İbrahim Alaattin (Gövsa), Halide Nusret, M. Şekib, Perihan, Müfide Ferit'tir.

Bu ilk üç grup *Türk Kadını* dergisinin yazar kadrosunu oluşturmaktadır. Bundan sonraki üç grubu, bu grubu oluşturan kişilerin imzaları olsa bile derginin yazarıdır demek güçtür.

4. Grup, *Türk Kadını* için yazmayan, başka bir deyişle, derginin yazarı olmayan fakat eserleri dergide yayımlanan yazarlardır. Bu isimlerin büyük bir kısmı dergide şiirleri

ile yer almış olmakla birlikte derginin yazarı sayılamaz. Bu grupta yer alan isimler şunlardır: Abdülfeyyaz Tevfik, Mehmed Emin, İsmail Hikmet, Tahsin Nejat, Nüzhet Sabit, Faruk Nafiz, İrfan Emin, Faik Ali, Halit Fahri, İhsan Mukbil, Hıfzı Tevfik, Hakkı Tahsin, Aile Tabibi, Müveddet Faik, Nükhet Nevaziş, Nüsretil Kazımi, Âkil Koyuncu, Yahya Saim, Mithat Sadullah, I. Seyfi, Dr. Galip Hakkı, Reşit Süreyya, Selami İzzet, Osman Fahri, Hamdiye Vecihi, Salih Zeki, İdris Sabih, Emin Sait, Falih Rıfkı, Halil Nihat, Basri Lostar, Ahmet Necmeddin'dir.

5. Grup, bir kısmı derginin düzenlediği ankete cevap veren veya dergiye mektup yazan ya da imzası yalnız bir kez geçen şu isimlerden oluşmaktadır: Fatma Bedia, Şermende'nin babası, Ragıp Nurettin'dir.

6. Grup, derginin yazarı diyemeyeceğimiz, eserleri tercüme edilip dergide yayımlanan yabancı yazarlardır. Bu grupta yer alan isimler şunlardır: Theodor Storm, (tabâhat sayfalarının mütercimi) Mütercim Niyazi'dir.

Bu tablo derginin daimi yazar kadrosu düşünüldüğünde derginin “yazar kadrosunun” kalabalık olmadığını ortaya koymaktadır.

3.2.1. Muallim Ahmet Halit Yaşaroğlu (1891-1951)

Türk Kadını dergisinin Müdürü Muallim Ahmet Halit Yaşaroğlu'dur. Türk Kadını Dergisi'nin Müdürü Muallim Ahmet Halit Bey'in yaşamına ait ipuçları bulabileceğimiz bir hatıratının olmamasına karşın kendisiyle 1936 yılı Okul ve Öğretmen Dergisi'nde yayınlanan röportajı hem talebelik hem de hocalık hatıralarına dair enteresan bilgiler vermektedir. Muallim Ahmet Halit'in anılarını anlatırken talebelik yıllarına ait mektep arkadaşlarını ve mezun ettiği talebelerini, talebelik numaralarıyla ifade etmesi Muallim Ahmet Halit Bey'in bir günlük tuttuğu fikrini uyandırmaktadır.

Muallim Ahmet Halit Bey 1891 Kemali'ye (Eğin) kazasının Gaşo karyesinde doğmuştur. Yunan Muharebesi'nden bir yıl sonra 1898 senesi yedi yaşında İstanbul'a gelmiştir. Dönemin en şöhretli Mektebi Tefeyyüz'de Rüştüye tahsilini yapmıştır daha Rüştüye'deyken hürriyetin manası ile tanışan Muallim Ahmet Halit Bey, Hüseyin Cahit Yalçın'ın müdürlüğünü yaptığı Mercan İdadisinde (1905) orta tahsilini yapmıştır.

Muallim Ahmet Halit Bey, Meşrutiyetin ilân edildiği vakitlerde, kendisinde hürriyet söylemleri içerisindedir ve o günü şöyle anlatır:

“O tarihte Sultanahmet’teki küçük parkın yerinde bir millet bahçesi vardı. Hep orada toplanır çok kere derslerimize orda çalışırdık. Bir, Temmuz günü otururken gazetelerin ilaveleri çıktı. İki gün sonrada caddeden “yaşasın hürriyet” sesleriyle kalabalığın geçmekte olduğunu gördük, cemaatin arasına girdik. Olup biteni anladık. Nazırı hürriyete sadık kalacağına yemin ettirdik. Ertesi günde Abdülhamit’e yemin teklifi için Yıldız’a gittik. Anlaşılan Abdülhamit korkmuş, hepimiz yemin isteriz diye bağırıştık. Abdülhamit tasdik makamında başını salladı. Bizde evlerimize döndük. Bu toplantıda bağıra bağıra boğazlarımız kurudu.”

Muallim Ahmet Halit Bey yüksek tahsilini formacılık hayatının da başladığı Mülkiye’de yapmıştır. Mülkiye’de en yüksek hocalardan ders görür fakat basılmış ders kitaplarının olmaması üzerine bu işi üzerine alır. Bunları matbaa harfleriyle bastırarak arkadaşlarına satar. Bu sebeple kendisine Mülkiyeliler Formacı Halit derler. Mülkiye’de başlayan formacılık hayatı ömrünün sonuna kadar devam eder. Yine Mülkiye’deyken “Müdavimin-i Mülkiye Cemiyeti” adlı bir cemiyet teşkiline de önayak olur.

Mülkiye’den mezun olunca 1911’de Medaris-i İlmiye Tarih öğretmenliği, aynı yıl Bakırköy Mektebi Tarih öğretmenliği ve Bakırköy Mektebi Tarih-Coğrafya muallimliğinden işe başlayarak 1913’de Mektebi Mülkiye’de hocası Abdurrahman Şeref Bey’e Tarih muallim muavini olmuştur. Muallim Ahmet Halit ilk eserim dediği yalnız Nümune Mekteplerine mahsus bir “Umûmî Tarih” kitabı basar. İkinci eseri Tefeyyüz’deki talebeleri notlarını taş basması olarak bastırıldığı kitaptır. Medresedeki derslerini “Muhtasar İslam Tarihi” adıyla da üçüncü kitabını bastırır. Yine bu dönemde Talebe Defterini çıkartır. İlk sayısını 23 Mayıs 1329’da (1913) çıkardığı Talebe Defteri’nde Ahmet Cevat, Satı, Falih Rıfkı, Tabiiyatçı Harun Reşit, Aziz Hüdayi, Osman Fahri, yakın arkadaşı Memduh Bey aynı zamanda *Türk Kadını* dergisinde de yazıları yer alan Terbiyeci İsmail Hakkı ve Abdülfeyyaz Tevfik’de yer alır.

1914’de Barbaros Nümune Mektebi Müdürü olur. Muallim Ahmet Halit Bey’in Diş Doktoru olan erkek kardeşi Macit Bey’de Barbaros’a o vakit devam etmektedir. Muallim Ahmet Halit Bey Barbaros Mektebi’nde yken kendisine verilen geniş

salahiyetle fakir çocuklara ilk yemek verme işini başarmış, talebe ve yardım sandığı açarak bütün fakir talebenin kalem, kitap ve defterini parasız teminine muvaffak olur. Bir keresinde de Talebe tasarruf ve yardım sandığı için cemiyete başvurur. Muallim Ahmet Halit bu heyecanını şöyle anlatır.

“...Hilâl-i Ahmer’de sıkıntılı vaziyette idi. Bir kerede Cemiyete müracaat edeyim dedim. Bir tezkere yazdım. İki seneden beridir yaptıklarımı anlattım. Kantariye Şirketinden ucuz fiyatla erzak verilmesini ve bu uğurda bir maaşımı terk edeceğimi bildirdim. Şeref sokağı ilerisindeki merkeze gittim. Akşamüzeri idi. Ortalık kararmış, içeride lamba yanıyordu. Masa başında biri nargile içiyordu. Ben ihtiyaçlarımı söylemeye başladım. Bir çuval pirinç, bir çuval fasulye, iki çuval patates, iki teneke sâde yağ, bir teneke zeytinyağı. Sonra altına bir şeyler yazdı. Ben birdenbire bir yekûnun biraz fazla tutacağını hesap ederek borcumuz ne kadar tutuyor efendim? Dedim. Hangi borcunuz? Bunları size parasız vereceklerdir. Yarın götürüp mektubu, şirketten alınız. ” (Müteferrika Kitabiyat Dergisi, 2006).

Muallim Ahmet Halit Bey’in Balkan Harbi sıralarında “Talebe Defteri” mecmuasından başka “Çocuk Dünyası” ve Cihan Harbine tesadüf ettiği için dört sayı çıkarabildiği “Gençler Defteri” isimli bir mecmûaları çıkarmıştır (Müteferrika Kitabiyat Dergisi,2006).

Muallim Ahmet Halit Bey hocalık hayatı boyunca yapmak istediği Muallimler Cemiyeti kurma düşüncesidir. Bunun için ilk teşebbüsü vaktiyle Muallim Ahmet Halit Bey’in Mercan İdadisinde Fransız Hocası olan Zeki Bey tarafından yapılmıştır. Fakat Zeki Bey’in, Mizancı Murat Bey’le olan münasebeti sebebiyle Muallimler Cemiyeti’nin açılmasına İttihat ve Terakki Hükümeti’nce müsaade edilmez. İkinci teşebbüs Balkan Harbinden sonra Emirgan Muallimleri tarafından yapılır. Altı sayfalık taş basması bir nizamname vücuda getirdikleri cemiyetin adına “Muallimler Derneği” denilmiştir. Fakat cemiyet kurulamamıştır. Muallim Ahmet Halit Bey bu teşebbüslerden geri kalmaz. O günlerde Babîâli’nin dar yokuşunda Doktor Nazım Bey ile karşılaşır. Muallim Ahmet Halit Bey’i Muallimler Cemiyeti’ni kurmaya muvaffak eden hadiseyi şöyle anlatır.

“İran Sefareti’nin alt köşesinde Doktor Nazım Beyle karşılaştım. Kendisine bir iki söz söyleyeceğimi bildirince beni kolumdan tuttu köşeye çekti. Meseleyi olduğu gibi anlattım, neden mani olmak istediklerini sordum. Bana dedi ki: Azizim Halit Bey, hangi fırka vardır ki kendisi haricinde bilmediği, tanımadığı insanlardan teşekkül edecek bir cemiyeti hoş görsün? Ömrümde tanımadığım birkaç kişi geldiler, böyle bir teşebbüsten müphem surette bahsettiler bende muvaffak bulmadım. Şimdi işi siz izah ediyorsunuz. Bana da kanaat geldi. Siz işinizi görmeye bakın. Allah muvaffak etsin” (Yeni Bilgi Mecmuası,1950:6).

Muallim Ahmet Halit Bey bu hadiseden dört yıl sonra 1918’de merkez olarak Türk Ocağını gösterdikleri Muallimler Cemiyetini kurmuştur. Aynı yıl Bahriye Mektebi’nde tarih hocalığı yapmıştır. 1918 senesi *Türk Kadını* dergisini çıkarmıştır (Yeni Bilgi Mecmuası,1950:11). Muallim Halit Bey’in verdiği bilgiye göre Babıâli Caddesi’nde Talebe Defteri İdarehanesi diye tanınmış bir küçük kitaphanesi vardır. Faruk Nafiz’in, Halit Fahri’nin, Orhan Seyfi’nin, Ali Canip’in ve Şükûfe Nihal’in ilk şiir kitaplarını 1918 yılında bu kitaphane de basmıştır. O vakitlerde Erenköyü’nde talebe olan Halide Nusret’i de bu sıralarda tanır. Halide Nusret’in ilk yazısını Talebe Defteri Mecmuası’nda basmıştır. Bu tanışıklığın *Türk Kadını* dergisinde de devam ettiğini görmekteyiz.

Muallim Ahmet Halit Bey 1918 senesi Şehzadebaşı’nda birkaç sene evvel Konservatuar binası olan büyük konağı kiralayarak “Türk Kadını Dershaneleri” adında hanımlara mahsus bir dersane açmıştır. Birkaç ay sonra buna “Asri Mektep” adını verdiği ilk mektep kısmını ilave eder. Bu sırada Dârülfünûndan mezun eşi Naime Hanım ile evlenir. Hayat arkadaşını tavsiye eden, şükran duyduğu dostlarının arasında *Türk Kadını* dergisinde de yazıları mevcut olan Dârülfünûn hocalarından Edebiyat öğretmeni Tahsin Nejat ve Edip Bey’i de zikretmesi *Türk Kadını* dergisinde yazıları olan bu şahsiyetleri bir araya getiren münasebetin dostluk olduğunu göstermektedir (Müteferrika Kitabiyat Dergisi,2006).

Çalışmamız olan *Türk Kadını* dergisinde “Türk Kadını Dershaneleri’nin açılacağı haberini 26 Kânûn-ı evvel (Aralık) 1334 (1918) tarihli 15. sayısında vermiştir. 20 Mart 1919 tarihli 19. sayısında ise Türk Kadını Dershaneleri’nin tesis edildiğinden bahsetmektedir. Muallim Ahmet Halit Bey’in verdiği bilgi, mütareke döneminde mecmuaları tatil ettiğidir. 1920 senesi dersane kısmını kapatarak Asri mektep-kızlar sultanisi adında lise derecesinde bir mektebin ilk ve orta kısmını açmıştır. Bu müesseseler üç yıl kadar devam etmiştir (Bilgi Mecmuası,1955:10).

Gene bu sıralarda “Genç Hıristiyanlar” cemiyetine karşı “Genç Müslümanlar” cemiyeti kurmaya çalışmıştır fakat Muallim Ahmet Halit Bey bu konuda pek taraftar bulamamıştır.

Muallim Ahmet Halit Bey’in verdiği bilgiye göre Muallimler Cemiyeti parasızlık yüzünden toplanacak yer bulamamış Türk kadını dershaneleri ve mektebin odalarını

kendilerine tahsis etmiştir. 1921’de İstanbul Vâkıf Mektepleri Müfettişliğine getirilen Muallim Ahmet Halit Bey 1922’de Hilal-i Ahmer Hizmetinde Anadolu’ya geçer. Bandırma’dan Bursa’ya kadar bir yıl boyunca bu bölgede çalışır ve İstanbul’a döner. 1924’de İstanbul ilk tedarikat müfettişliğine getirilmiştir. Aynı sene Galatasaray Lisesi Türkçe ve Tarih öğretmeni olarak çalışmıştır. 1924’te ilk Alfabe Kongresini kurmuştur (Müteferrika Kitabiyat Dergisi, 2006).

1928’de resmi vazîfelerinden ayrılan Muallim Ahmet Halit Bey aynı yıl kendisine ait kitaphanesi olan Ahmet Halit Kitaphanesini kurmuştur. Eşi Naime Hanım ile müştereken hayat bilgisine uygun olarak hazırladıkları, beş sınıflık “Hayat Kıraatı” beş senede 22 defa basılmıştır. İdeali muallimlik olan Muallim Ahmet Halit Bey, mesleğinden ayrılamamış 1926’dan 1946’ya kadar Şişli Terakki Lisesi’nde Tarih Muallimliğine devam etmiştir. 1938’de iki devre hizmet ettiği İstanbul Meclisi azalığına seçilmiştir. Eski Türk Ocağının ilk kurucularından olan Muallim Ahmet Halit Bey, tek parti zamanında Halk evi neşriyat komitesi reisliğinde çalışmıştır (Bilgi Mecmuası,1955:10).

12 Eylül 1951’de vefat eden Muallim Ahmet Halit Bey kendisini hocalığa ve kitapçılığa sürükleyen sebepleri şöyle dile getirir.

“Büyük babam, bundan elli yıl önce erkek muallim mektebinde hocalık yapmış, kırk yıl önce kız muallim mektebinde müdürlük yapmış, Meclis-i Maarif azasından Merhum Hoca Hulusi Efendi idi. Babam Tıbbiye-i mülkiyeye memur olmazdan önce, daha yirmi yaşında Anadolu’dan İstanbul’a gelince ilk iş olarak küçük bir kitapçı dükkânı açmış. İşte benimde tesadüfler neticesi olacak ki benimde ilk ve son işlerim bunlar oldu” (Müteferrika Kitabiyat Dergisi, 2006).

Muallim Ahmet Halit Bey’in *Türk Kadını* dergisinde kendisine ait başyazısı olmamasına rağmen *Türk Kadını* dergisinin kurucu müdürü ve derginin yayın çizgisini belirleyen ve yönlendiren kişidir. Türk milliyetçisi kimliğini dergiye de taşıyan Muallim Ahmed Halit Bey çağdaşlaşmacıdır. Aydın kişiliği, müellifliği, muallimliği ve matbûât sevgisini yaşayan Muallim Ahmed Halit Bey derginin ilk sayısında da belirttiği gibi toplumun ilerlemesinden yanadır. Dergisinde bir kadın dergisi olması bu amaç içindir. Memleketin ilerlemesi için kadın işlenmemiş bir maden olarak görülmüştür. Muallim Halit ile birlikte yazar kadrosu da yeni bir hayat yaratmayı hedeflemiş ve bunun içinde *Türk Kadını* dergisini kendilerine bir rehber olarak görmüşlerdir. Bu çağdaş ve ulusçu bir millet yaratma idealidir.

Muallim Ahmed Halit henûz peçe ve çarşaf devrinde bu ideal için *Türk Kadını* dergisi gibi bir iletişim aracı ile kalmamış aynı zamanda Türk Kadını dershanesi de açmıştır. Her yaşa açık olan bu dershanede Türk kadınlarına edebiyattan musikiye ve lisana kadar eğitim vermeyi amaçlamıştır.

3.2.2. Kâzım Nami Duru (1876-1967)

Kâzım Nami Duru Bey 1876'da Üsküdar'da (İstanbul) doğmuştur. Bir asker ailenin çocuğudur. Babası Mustafa Bey'in Askeri Hastane Eczacıbaşılığına tayini nedeniyle iki yıl ikamet ettikleri ve babasının yine Askeri hastanede görevli olduğu Edirne'den ailesiyle birlikte Selanik'e gelmiştir. Edirne'de Askeri Rüştiye'ye giden Kâzım Nami Bey Askeri Rüştiye'den 13 yaşında mezun olur. Manastır Askeri İdadisini bitirdikten sonra, Ocak 1897'de ise Harbiye Mektebi'nden piyade subayı olarak mezun olmuştur.

Daha Manastır Askerî İdadisi'ndeyken Namık Kemal okuyan ve hürriyetçi, vatansever fikirlerle tanışan Kâzım Nami Bey, 1895'te girdiği Harbiye'de siyasetle ilgilenmeye başlar. Son sınıftayken Paris'te bir ihtilal cemiyeti (İttihat ve Terakki Cemiyeti) olduğunu öğrenir. Tam Cemiyet'e girecekken, onu Cemiyet'e alacak olan arkadaşı bunu yapamadan yakalanır. Harbiye'den mezun olduktan sonra mülazım-ı sani (asteğmen) rütbesiyle Tiran Redif Taburu'na gönderilmiştir. Burada 1898'de bir subay arkadaşı tarafından İşkodra'daki İttihat ve Terakki Cemiyeti sekizinci şubesine 8/31 numarasıyla (8.şubenin 31. üyesi olarak) kaydedilir. Tiran'ın görece serbest ortamında örgütlenme faaliyetlerinde bulunur. Tiran'da Cemiyet'in 9. şubesini kuranlar arasında yer alır.

1898'den 1902'ye kadar Tiran ve Berat (Arnavutluk) rüştiyelerinde öğretmen olarak görev yapar. Berat'ta Fransızca öğrenmeye başlar. Kâzım Nami Bey 1903 yılının sonlarında Selanik'te 3. Ordu Müşiriyet Yaveri olarak görevlendirilir. Üsteğmenliğe kadar yükselir. Aynı zamanda Selanik İdadisi ile Hamidiye Sanayi Mektebi'nde fizik ve coğrafya dersleri okutur. 1905'te yüzbaşılığa terfi eden Kâzım Nami Bey, bu yılın sonlarında Fransız Lisesinde Türkçe öğretmeni olur.

Eylül 1906'da Selanik'te kurulan ve 1908 Devrimi'nin baş mimarı olan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin on kurucusundan biri de Kâzım Nami Bey'dir. Cemiyet'in kuruluşunun ardından örgütlenme faaliyetlerinde bulunur. Kâzım Nami Bey

hatıratındaki anlatımından Mason olduğunu anlıyoruz. Cemiyet'in kuruluşunu ve çalışma usullerini, Hürriyet'in İlanı için Rumeli'de yapılan çalışmaları anlatan bir piyes yazmaya başlamış ve Meşrutiyet'in ilanından önce iki perdesini tamamlamıştır. Meşrutiyet ilan edilince aceleyle üçüncü perdeyi yazacak ve "Nasıl Oldu" başlığıyla kitap halinde bastıracaktır. Bu piyes, Selanik'te ve İstanbul'da sahnelenecektir.

Kâzım Nami Duru Meşrutiyet ertesinde de cemiyet içinde çalışmalarını aktif olarak sürdürür. İttihat ve Terakki 1. Kulübü'nün başkanlığına seçilir. Duru'nun verdiği bilgiye göre, Cemiyet 1909'da Selanik'te kurduğu matbaada "Rumeli" adlı günlük bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Kâzım Nami Bey de bu gazetenin bir süre başyazarlığını yapmıştır. Kâzım Nami Bey bir yandan Rumeli gazetesinin başyazarlığını sürdürürken, diğer yandan 1910 yılının Temmuz ayında Selanik Vilayeti Maarif Müfettişliği görevine atanır. Ağustos ayında, yüzbaşı rütbesindeyken askerlikten istifası kabul edilir. Rumeli gazetesinde, cemiyetle fikir ayrılığına düşen Kâzım Nami Duru Bey Cemiyetin onun yerine İstanbul'dan başyazar olarak Yunus Nadi Bey'i getirmesi üzerine Kâzım Nami Bey de gazeteden ayrılarak kendini maarif mesleğine vermiştir. Cemiyet ile ters düşmüşse de bir İttihatçı olarak kalmıştır. Zira 1913'te Babiâli Baskını'na katılacak; on yıllar sonra bile Cemiyet'i savunacaktır. Kâzım Nami Bey 1957'de İttihat ve Terakki hatıralarını bir kitap olarak basacaktır (Duru, 1957).

Kâzım Nami Bey 1914'te İstanbul öğretmen olarak atanır. Askerlikten ayrılması ile birlikte İstanbul, Çatalca, İzmit Maarif müfettişlikleri, İzmit Maarif Müdürlüğü, Mercan Sultanisi Tarih öğretmenliği (1916-1920) yapmıştır. Yakın arkadaşı Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem ile birlikte Türkçenin özleşmesine hareketine öncülük eden Genç Kalemler Dergisi'nin kuruluşunda yer alır. Siyaset ve eğitim üzerine yazıları cumhuriyetten sonra Çınaraltı, Varlık, Büyük Doğu, Tarih Dünyası gibi dergi ve gazetelerde yer aldı. 1936'da Yeni Kültür adlı bir öğretmen meslek dergisi çıkardı. Bunun dışındaki eserleri Muallimin Meslek Ahlakı (1934), Yarınki Mektebe Doğru (1934), Kemalist Rejimde Öğretim ve Eğitim (1938), Ziya Gökalp (1949), Cumhuriyet Devri Hatıralarım (1959), Öğretmenin Meslek Ahlakı, Terbiyevi Yazılar, Ankara Radyosunda Söylediklerim (Işık, C.3, 2006:1112-1113).

Kazım Nami, *Türk Kadını* dergisinin ilk sayılarından itibaren yola çıkan isimlerden biridir. Kazım Nami derginin 2. sayısında "Kadının Vazîfelerine Dair", 3. sayısında

“Kadın Duyguları”, 5. sayıda “Kadın Duyguları”, adlı başlıklarıyla *Türk Kadını* dergisinin ictimâîyyat yazılarını yazmıştır.

3.2.3. Şükûfe Nihal Başar (1896-1973)

Şükûfe Nihal 1896 yılında İstanbul’da Yeniköy civarında bir yalıda doğar. Sarayla münasebeti olan fakat sarayın gadrine uğramış bir aileye mensuptur. Babası Doktor Emin Paşa’nın oğlu, eczacı Miralay Ahmet Abdullah Bey, annesi Nazire Hanım’dır. Şükûfe Nihal’in annesi Nazire Hanım asker kökenli bir aileden gelmektedir. Binbaşı Şevket Bey’in kızıdır. Şükûfe Nihal’in baba tarafından Kastamonu’nun ileri gelen ailelerinden Kâtipzadelere dayanan soy ağacı, anne tarafından ise Fatih’in baş ressamı Mehmet Efendiye kadar dayanır. Şükûfe Nihal’in çocukluğu babasının görevi nedeniyle Anadolu’nun çeşitli yerleri ve Manastır, Şam, Beyrut ve Selanik’te geçer. Babası Miralay Ahmet Bey edebiyatı seven aydın bir insandır. Kızının medeni kadınlar yolunda ilerlemesini ister. Bu sebeple ilk ve orta eğitimini özel öğretmenlerden ders alarak tamamlar. İlk ve orta öğretimini yarı özel denebilecek bir tarzda tamamladıktan sonra İstanbul’da kadınlara mahsus üniversite olan İnas Darülfünununa devam eder. Ancak bu o kadar da kolay olmamıştır. Çünkü Şam’a tayini çıkan babası, kızını götürmek istemez ve 16 yaşında ilk eşi Mithat Sadullah Sander ile evlendirir. Fakat düzenli bir eğitim almayı arzulayan Şükûfe Nihal Hanım eşinden boşanır ve Darülfünun imtihanlarını kazanarak devam hakkını elde eder. İnas Darülfünunun Edebiyat Şubesine üç yıl devam eden Şükûfe Nihal Hanım, son sınıfı coğrafya şubesinde okumuştur. 1919’da buradan mezun olan ilk kadın olarak diplomasını alır.

Şükûfe Nihal’in ilk yazdığı ve onu basın dünyasıyla tanıştıran yazısı kadınların eğitimiyle ilgilidir. Yazı ilk önce İttihat Gazetesi’nde yayımlanır. Ardından Mehasin Dergisi Eylül 1325(1909) tarihli nüshasında “İnas Mektepleri Hakkında” yayımlanır. Şükûfe Nihal bu yazıyı yazdığı 12-13 yaşlarında olduğu düşünülürse ondaki okuma aşkı daha iyi anlaşılacaktır.

Şükûfe Nihal Hanım mezuniyetinin ardından öğretmenlik görevine başlamıştır. Kendisi, liselere tayin edilen ilk Türk Hanım öğretmenlerinden biridir. Meslek hayatı boyunca çeşitli liselerde tarih, edebiyat ve coğrafya öğretmenliği yapmıştır. İstanbul’da Kız Öğretmen Okulu, İstanbul Kız Lisesi, Nişantaşı Kız Lisesi, Beyoğlu Kız Lisesi, Kadıköy ve Nişantaşı Kız Ortaokulu gibi okullarda görev almıştır.

Şükûfe Nihal ikinci evliliğini Ahmet Hamdi Başar Bey'le yapar. Şükûfe Nihal ikinci evliliğinde etkili olan Ahmet Hamdi Bey'in İstiklal savaşı yıllarında memleket meselelerine duyduğu ilginin kendisinde bıraktığı etkidir. Mütareke yıllarında eşi ile birlikte vatan savunmasıyla ilgili bazı gizli cemiyetlerin üyesi olmuştur. Müdafai Hukuk Cemiyeti, Ahali İktisat Fırkası gibi cemiyetlerde aktif rol oynamıştır. Şükûfe Nihal Hanım'ın bu evliliğinden Günay adında bir kızı olur.

Şükûfe Nihal Hanım vatani ve milletiyle ilgili konulara üzülmeyle kalmaz aynı zamanda bunun için sosyal faaliyetlere de katılır. Türk Ocağı gibi cemiyetlerle aydınların düzenlediği birçok toplantının içerisinde yer alır. Aynı zamanda kendisini kadın hareketleri içinde görmekteyiz. Şükûfe Nihal Hanım 13 yaşında iken İttihat Gazetesi'nde yayınlanan ilk yazısı ile Türk kadınının haklarını kazanılması yolunda başlayan çabası ileri yıllarda da devam etmiştir. İlk olarak Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti'nde çalışır. Türk kadınının ihtiyacı olan eğitimi sağlamak, onu çalışma hayatıyla tanıştırmak ve hakları konusunda bilinçlendirmek için hizmetlerde bulunmuştur. Bundan sonra Şükûfe Nihal'i Asri Kadınlar Cemiyeti üyesi olarak görmekteyiz. Şükûfe Nihal Hanım bundan sonraki çalışmalarında siyasi bir amaca da yönelir. 1923'te Nezihe Muhittin'in başkanlığında kurulan Kadınlar Halk Fırkasının genel sekreteri olur. Fakat genç Türkiye Cumhuriyetinde partileşme eğilimi henüz başlamadığı için hükümet tarafından onaylanmaz.

İkinci evliliğinde de aradığı mutluluğu bulamayan Şükûfe Nihal Hanım, 1950'de yalnızlığa dönüşen evliliğini tek taraflı olarak bitirir. Öğretmenlikten kendi isteğiyle 1953'te emekli olan Şükûfe Nihal Hanım 1962'de geçirdiği kaza sonucu yatağa mahkûm olur. 1965'te huzurevine yerleşen Şükûfe Nihal Hanım 1976'da huzur evinde yaşamını yitirir (Argunşah, 2002:19-65).

1917'de yoğun olarak yazmaya başlayan Şükûfe Nihal Hanım, Türk kadını, Yeni Mecmûa, Haftalık Gazete, Şair, Şair Nedim ve İfham gibi farklı kalem tecrübelerini yayımladığı gazete ve mecmualardır. Şükûfe Nihal Hanım'ın 1919'da ilk şiir kitabı "Yıldızlar ve Gölgeler", ikinci şiir kitabı "Hazar" Rüzgârları 1927'de basılırken ilk romanı "Renksiz İstirap" ile ilk ve son kitabı hikâye kitabı "Tevekkülün cezası" 1928'de okuyucuya ulaşır. "Gayya" adlı şiir kitabı 1930 ve "Yakut Kayalar" adlı roman da 1931'de basılır. 1933'de "Çöl Güneşi", 1939'da "Yalnız Dönüyorum",

1951’de “Çölde Sabah olmuyor” adlı romanları yayımlanır. Yine 1946’da şiirlerini “Sabah Kuşları” adlı kitabında toplar (Işık, C.8, 2006:3373-3375).

Şükûfe Nihal, hem şiir hem de ictimâîyyat yazılarıyla *Türk Kadını* dergisine katkıda bulunmuştur. *Türk Kadını* dergisine yazı yazdığında 22 yaşında olan Şükûfe Nihal aynı zamanda bu yıllarda Türkiye’nin ilk üniversite mezunu kadınıdır. Küçük yaşlarından itibaren Türk kadınının haklarını kazanması davası içinde hareket eden Şükûfe Nihal *Türk Kadını* dergisinin 1. sayısında “O Güzel Yavruya” şiiri, 5. sayıda “Veda” nesir yazısı, 6. sayıda “Evli Barklı Hanımlar”, 7. sayıda “Mekteplerde Kıyafet” adlı ictimâîyyat yazısı, 9. sayıda “Gençler Aradıklarını Niçin Bulamıyorlar”, 10. sayıda “Hatıra Defterleri” yazısı yine aynı sayıda “Sevgili Kamere” şiiri ile, 11. sayıda “Bizde Kadın Telakkisi” adlı ictimâîyyat yazısı, 12. sayıda “Mahallelere Doğru” adlı ictimâîyyat yazısı, 13. sayıda “Memnun musunuz?” adlı yazı ve şiirleriyle çok yönlülüğünü *Türk Kadını* dergisine de yansıtmıştır.

3.2.4. Ethem Nejat (1882-1921)

II. Meşrutiyet eğitimcilerinden Ethem Nejat Bey, yaşadığı dönemde eğitimin çağdaştırılmasına büyük katkılarda bulunmuş bir eğitimcidir. Bazı kaynaklarda Ethem Nejat’ın doğum tarihi 1882 olarak geçmektedir. İstanbul doğumlu Ethem Bey 1921’de Trabzon yakınlarında ölmüştür.

Üsküdar idadisi ve Ticaret Mekteb-i Ali’sinden mezun olan Ethem Bey mutlakiyet yıllarında gazetecilik yapmıştır. Bu dönemde Avrupa’ya giderek Jöntürkler içinde rejim karşıtı çalışmalara katılmıştır. II. Meşrutiyet’in ilanıyla yurda döndükten sonra 1909-1914 yılları arasında Manastır, Bursa, İzmir, Eskişehir gibi okullarda okul müdürlüğü görevlerinde bulunur. Bu dönemlerde Ethem Nejat Bey hâlâ Türkçü hatta İttihad-ı İslam yanlısı düşünceler taşıdığını görmekteyiz. Hatta Türklük Nedir ve Terbiye Yolları adlı kitabı bu dönemin bir ürünüdür.

Ethem Nejat Bey’in yaşamını ve kimliğini iki safhada ele almak mümkündür. İlk dönem Türkçülük görüşünü benimsediği dönemdir. İkinci safha ise Türkçülükten yavaş yavaş Sosyalist kimliğe büründüğü bir serüvenle karşımıza çıkar. 1912 yıllarında Manastır’da çıkardığı Terbiyevi Yeni Fikir dergisinde toplumsal kalkınmada eğitimin gücünü öne çıkaran, Türk gençliğinin potansiyeline dikkat çeken yazılarına

rastlanmaktadır. Bu yıllarda eğitimle yurt savunmasını, eğitimle kalkınmayı, beden ve ruh açısından güçlü ve yetenekli nesiller yaratmayı dile getiren bir dizi yazı yazar.

Ethem Nejat I. Dünya savaşı sırasında Eskişehir Maarif Müdürlüğü görevinde bulunmuş ve savaşta gönüllü olarak askerlik yapmıştır. Eylül 1918'de Maarif Nezareti tarafından incelemeler yapmak üzere Almanya'ya gönderilir. Bu yıllar Ethem Nejat'ın yaşamındaki düşünsel dönüşümün netleştiği bir dönemdir. Bu yıllarda Fransa, İsviçre ve Almanya gibi ülkelere eğitim için gönderilen Türk gençleri, bu ülkelerde sosyalist hareketlerle yakından ilgilenmişlerdir. Aralarında Ethem Nejat'ın bulunduğu bu gençler, Hilmi Hakkı önderliğinde Almanya'da Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisini kurarlar. Partinin yayın organı olan Kurtuluş dergisi de 1. ve 2. sayısını burada yayınladı (1 Mayıs 1919). Savaş ve müteakibe sonrası yurda dönen bu Türk gençleri dört beş ay sonra, Almanya'da gerçekleştirdikleri bu hareketi Türkiye'ye taşırlar.

Bu dönemde Ethem Nejat, Alman Sosyalist gruplarıyla tanışarak, sosyalist eğilimi içerisine girmiştir. 1917'ye değin katı Türkçü olan Ethem Nejat 1919'da İstanbul'a döndüğünde aynı yıl tekrar kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisine katılarak partinin İstanbul adayı oldu. Ethem Nejat'ın sosyalistliği 1919'da başlar. Fakat 1914 yılından beri öğretmenler arasında örgütlenme içinde olması çeşitli dernek gibi hareketlerini Zenon, "Ethem Nejat'ta eskiden beri ulusal bir sosyalizm eğilimi vardı" olarak yorumlar. Ethem Nejat, sosyalizm ve komünizm hareketi henüz pek genç olan Türkiye için dikkat çekici kişilik olmuştur (Nejat, 2001:13-16).

Ethem Nejat Bey *Türk Kadını* dergisindeki yazıları ile de dikkat çeker. Ethem Nejat *Türk Kadını* dergisi 4. sayısında "Evlatsız Anneler", 5. sayıda "Evsiz Barksız Hanımlar", 7. sayıda "Ummacı Yekunun Hasımları", 8. sayıda "Hanımların Hatıra Defterleri", 9. sayıda "Erkek ve Kadın Eğlencede", 10. sayıda "Türkiye'de Kız Mektepleri ve Terbiyesi", 11. sayıda "Türkiye'de Kız Mektepleri ve Terbiyesi" yazılarıyla görmekteyiz. Ethem Nejat Bey'in Maârif Nezareti tarafından Almanya'ya gönderildiği Eylül 1918' tarihinden itibaren, *Türk Kadını* dergisindeki yazılarının son bulunduğunu görmekteyiz. Ethem Nejat Bey'in dergideki son yazısı 17 Ekim 1918 tarihli 11. sayıda yer alan "Türkiye'de Kız Mektepleri ve Terbiyesi" adlı makalesidir.

3.2.5. Halide Nusret Zorlutuna (1901-1984)

Halide Nusret Hanım 1901 yılında İstanbul'da Kızıl toprakta doğmuştur. Babası hürriyet mücadelesi ile ün kazanan, ikinci Meşrutiyetten sonra gazetede ki fıkraları ile tanınan Mehmet Selim Bey'dir. Halide Nusret Hanım'ın doğduğu yıl babası, Abdülhamit tarafından Sivas'a sonra Sinop'a sürülmüştür. 1908 Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a döner. Halide Nusret Hanım babasını ancak bu vakit görür. Halide Nusret Hanım'ın annesi zamanın aydın hanımlarından Ayşe Nazlı Hanımdır. Ayşe Nazlı Hanım kocası sürgündeyken kızı Halide Nusret'e Kur-an-ı Kerim ve Türkçe dersleri verir. Aynı zamanda şiirlerde yazan annesinin rolü Halide Nusret'de büyük olmuştur. Mehmet Selim Bey, sürgünden döndükten sonra hemen sonra 1909'da Kerkük Mutasarrıfı olur. Halide Nusret Hanım Kerkük'te iken Arapça ve Farsça dersleri alır. Ömrünün en güzel yıllarının Kerkük'te geçtiğini söyleyen Halide Nusret Hanım ve ailesi 1914'te İstanbul'a döner. İstanbul'da Erenköy Kız Meslek Lisesini bitirir. Halide Nusret Cihan Harbi'nin devam ettiği bu yıllarda babasını kaybetmiştir. Ömrünün en büyük acılarından birini yaşayan Halide Nusret duygularını anlattığı "Ağlayan kahkahalar" adlı mensur şiiri, Muallim Ahmet Halit'in bu dönemde çıkardığı "Talebe Defteri" Dergisi'nin açtığı yarışmada birinci olur ve ilk yazısı Talebe Defteri'nde yayımlanır. Halide Nusret bu vakitlerde daha on dört on beş yaşlarındadır. Memleketin yaşadığı kara günler Halide Nusret'i yaşamak için çalışmak zorunda bırakmıştır. Dar-ül Muallimat (kız öğretmen okulu) sınavına girer ve kazanır (Gürel,1988:1-8).

1924'de öğretmenlik mesleğine başlamıştır. Edirne'den Kars'a kadar pek çok il ve ilçede Türkçe-Edebiyat öğretmenliği yapmıştır.1926'da Bulgaristan Türklerinden Binbaşı Aziz Vecihi Bey ile evlenmiş ve soyadı kanunuyla "Zorlutuna" soyadını almışlardır. Eşi ile birlikte yurdun dört bucağında görev yapmıştır. 1948'de şark hizmetini bitiren Aziz Zorlutuna Ankara'ya gelince Halide Nusret Hanım Cebeci Orta Okulu'na Türkçe hocası olarak tayin edilir. Bir müddet sonra Kız Teknik Öğretmen Okulu'na geçti. Daha sonra bu görevinden 1957 yılında emekliye ayrılmıştır (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Cilt.8, 1998:670)

Halide Nusret Hanım, genç yaşından itibaren sosyal faaliyetlere katılmıştır. Türk kadınlar Birliği, Türk Ocakları, Halk evleri, Muallimler Birliği, Yardım sevenler

Derneği, Çocuk Esirgeme Kurumu, Çocuk Haklarını Müdafaa Cemiyeti İdare Heyetinde uzun yıllar faydalı hizmetler yapmıştır. Daima temiz ve yaşayan Türkçenin taraftarı olan Halide Nusret Hanım, Türk Dil Kurumu'nun da kurucu üyelerindedir. 1975 yılında “Kadının Sosyal Hayatını İnceleme ve Araştırma Derneği” adlı Türk kuruluşu tarafından “Ayşe” ve “Töre” mecmualarının kurucusu, Mütareke ve Cumhuriyet devirlerinin romancısı Halide Nusret Zorlutuna'ya “Ümmü'l Muharrirat” (Kadın Yazarların Annesi) unvanı verilmiştir. Ayrıca kurucusu bulunduğu Türk anneler Derneği, sosyal faaliyetlerinden dolayı Halide Nusret'i “Annesi” seçmiştir. Son yıllarında romatizma ve yüksek tansiyonundan dolayı rahatsız olan Halide Nusret Hanım 1984 yılında yaşamını yitirir.

1917'de Talebe Defteri'nden yazmaya başlayan Halide Nusret, 1919'da Nedim, 1920'de Süs, Servet-i Fünun ve Ümit, 1922'de İctihad mecmualarında mensur şiirlerden başka şiirler ve romanlar, küçük hikâyeler yayımlar. Halide Nusret, 1923-1925 yılları arasında Milli Mecmua'da, 1927-1928'de Hayat'ta 1930'da Türk yurdu'nda şiirlerini, az sayıda küçük hikayelerini ve musahabelerini yayımlar. 1939'da Kopuz'da, 1941'de Çınaraltı'nda ve Ülkü'de yalnız şiirlerine rastlarız. 1933-1943 yılları arasında Halide Nusret, eşinin vazîfesi sebebiyle Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde, sanat merkezlerinden uzak çevrelerde yaşamış olmasından dolayı bu süreçte imzasına rastlamamaktayız. Sonraki yıllarda Türk kadını, Kadınlar Dünyası ve Milli Mecmua'da yazılarını yayımlayan Halide Nusret'in yayıncılık yönü de vardır. Defne Dergisi'nin kurucuları arasında bulunan ve daha sonra Ayşe adıyla kadınlara hitaben bir dergi yayınlamaya başlayan Halide Nusret, Töre Mecmuasının da kurucusudur. Aynı zamanda Töre, Türk Yurdu, Hisar, Defne, Çağrı, Hilal, Öğretmen ve Türk Edebiyatı gibi dergilerle Zafer, Kudret, Vakit, Sabah ve Yeni İstanbul gibi gazetelerde sık sık imzası görülen bir şairdir (Gürel,1988:1-24).

Türk Kadını dergisi yazar kadrosunun en genç üyesi olan Halide Nusret bu yıllarda henüz 17 yaşındadır. Halide Nusret Hanım'ın dergiye katkısı daha çok şiir ve hikâyeleri ile olmuştur. Halide Nusret, *Türk Kadını* dergisinin 12. sayısında “Yeşil Serap”, 13. sayıda “Senin Kalbin” şiiri, 16. sayıda “Köy Akşamı” şiiri, 17. sayıda “Onların Günahı” hikâyesi, 18. sayıda “Onların Günahı” hikâyesi, 19. sayıda “İlk Günlerin Tahassüsü” yazısı, 20. sayıda “Sensizliğim” şiiri ve yine aynı sayıda

“Buhran Dakikalarında” yazısı, 21. sayıda “Siz” şiiri ile *Türk Kadını* dergisinin edebiyat sayfalarını zenginleştirmiştir.

3.2.6. Ömer Seyfettin (1884-1920)

Edebiyatımıza önemli hizmetlerde bulunmuş olan Ömer Seyfettin, kısa ömrünü Türk tarihinin dönüşüme sahne olduğu bir dönemde geçirmiştir. Aydın olması meselelerle yakından ve farklı cephelerden bakmasını, asker olması vatanla ilgili tehlikeleri görebilmesini, yazarlığı geniş bir perspektifle görmesini sağlamıştır. Ömer Seyfettin’in bu özellikleri sebebiyle devrin meselelerine yabancı kalmamış ve kalemiyle çözüm üretme yoluna gitmiştir.

Ömer Seyfettin, önce Mektebi Osmaniye, 1893 ders yılı başında da Askeri Baytar Rüştiyesine kaydedildi Bu okulu 1896’da tamamlayarak Edirne Askeri İdadi’ne devam etti.1900’de İdadi’yi bitirerek İstanbul’a döndü. Burada Mekteb-i Harbiye-i Şahane’ye başladı. 1903 yılında Makedonya’da çıkan karışıklıklar üzerine sınıf- müstacele" denilen bir hakla imtihansız mezun oldu. Ömer Seyfettin, mezuniyetten sonra piyade asteğmeni rütbesiyle, merkezi Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu'nun İzmir Redif Tümeni'ne bağlı Kuşadası Redif Taburu'na tayin edildi. 1906'da İzmir Jandarma Okulu'na öğretmen olarak atandı. Bu, Ömer Seyfettin için önemlidir; zira bu vesileyle İzmir'deki fikrî ve edebî faaliyetleri takip edecek ve bunlar içerisinde yer alan gençlerle tanışacaktır. Nitekim batı kültürünü tanıyan Baha Tevfik'ten Fransızca bilgisini artırmak için teşvik gördü; Necip Türkçü'den ise sade Türkçe ve millî bir dille yapılan millî edebiyat konusunda önemli fikirler aldı. Ömer Seyfettin Ocak 1909'da Selanik Üçüncü Ordu'da görevlendirildi. (Işık, C.7, 2006:2760-2767).

1910'da askerlikten istifa ederek İttihat ve Terakki ile organik bir bağ kurar. İttihatçıların finanse ettiği Selanik'te çıkmakta olan Genç Kalemler Dergisi'ne katıldı. Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziyâ Gökâlp dergide İttihat ve Terakki'nin kültür politikası ve Türkçülük hareketi konusunda faaliyette bulunmuşlardır. Ömer Seyfettin, İttihat ve Terakki içinde daha çok kültür adamı kimliğinde faaliyet göstermiştir. Ömer Seyfettin'in Meşrutiyete ve İttihat ve Terakki Partisine bakışı yaşanan tarihi ve sosyal tecrübelerin tesiriyle zaman içinde farklılık göstermiş Ömer Seyfettin'de Ziyâ Gökâlp gibi İttihat ve Terakki Partisi Politikasının her cephesiyle anlayamamıştır. Ömer

Seyfettin Osmanlılık ideolojisinin Türk'e Türklüğünü unutturan bir ideoloji olduğu kanâatindedir.

Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Genç Kalemler yazı heyeti dağılmasından sonra, Ömer Seyfettin yeniden orduya çağrıldı, Yanya Kuşatması'nda esir düştü. 1 yıllık esareti sırasında, "Mehdi", "Hürriyet Bayrakları" gibi hikâyelerini de bu dönemde yazdı. Hikâyeleri Türk Yurdu'nda yayımlandı. Esareti süresince gerek okuyarak, gerekse yaşayarak yazarlık hayatı için önemli olacak tecrübeler kazandı. Ömer Seyfettin 1913'te esareti bitince İstanbul'a döndü. 23 Ocak 1913'te Babiâli Baskını'na katıldı. Daha sonra askerlikten ayrıldı, yazarlık ve öğretmenlikle hayatını kazanmaya başladı.

Ömer Seyfettin kısa ömrüne rağmen hayatına 125 hikâye yazdı. Hikâye ve makaleleri *Yeni Mecmua*, *Şair*, *Donanma*, *Büyük Mecmua*, *Yeni Dünya*, *Diken*, *Türk Kadını* gibi dergilerle *Vakit*, *Zaman* ve *İfham* gazetelerinde yayımlandı. Bir yandan öğretmenlik yapmayı sürdürmüştür (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2008:121-146).

Ömer Seyfettin, *Türk Kadını* dergisinin 6. sayısında "Dul" şiiri, derginin 8-13 sayı aralığında Harem adlı hikayesi ile, Tabî Yazmak San'atı adlı başlıkla ise *Türk Kadını* dergisinin 14-19 sayı aralığında ve son olarak da derginin elimizdeki son sayısı olan 21.sayıda aynı başlıklı yazısı ile yer almaktadır. *Türk Kadını* dergisinde edebiyat yazılarıyla dikkat çekmekte olan Ömer Seyfettin yazılarında milli lisanı savunmuş ve Türkçü bir kimlik çizmiştir.

3.2.7. Necmeddin Sadık Sadak (1890-1953)

Necmeddin Sadak 1890 Isparta doğumludur. Sadık Şihabeddin beyin oğludur. İlköğrenimini Edirne'de orta öğrenimini İzmir ve Konya İdadilerinde yapmış ve babasının mahkeme başkanı olarak İstanbul'a tayini üzerine ortaöğrenimini Mektebi Sultani'de (Galatasaray) tamamlamıştır. Sadak, yüksek öğrenimini ise Fransa'da Lyon Üniversitesi'nde yapmıştır. Fransa'dan döndükten sonra Maârif Vekâleti Te'lif ve Tercüme Heyeti'nde çalışmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümüne öğretim görevlisi olarak giren Necmeddin Sadak, Ziyâ' Gökalp'in vefatı üzerine boşalan ictimâîyyat profesörlüğüne getirilir. Necmeddin Sadak Fransa'da iken Paris'te Progres Gazetesi'nde çalışmış yurda döndüğünde Vakit'te yazmaya

başlamıştır. Aynı zamanda 1918 yılında Kazım Şinasi Dersan ve Ali Naci Karacan ile birlikte Akşam Gazetesi'nin kuruculuğunu üstlenir. Akşam Gazetesi'nin başyazarlığını üstelenen Necmeddin Sadak milli mücadeleyi desteklemiştir. 1928 yılında Sivas'tan milletvekili seçilir ve 1947 yılında ise Dışişleri Bakanı olmuştur. Gazeteci ve yazar Necmeddin Sadak gazete yazılarını ve makalelerini kitaplaştırmış ve liseler içinde bir Sosyoloji kitabı yazmıştır (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.8: 394-395).

Necmeddin Sadak *Türk Kadını* dergisinin 1. sayısında “Bizde Feminizm”, 4. sayısında “Kadınlığın Terakki Yolları”, 6. sayısında “Kızların Terbiyesi”, 8. sayısında “Bir Münasebetiyle” başlıklarıyla derginin ictimâîyyat yazılarını yazmıştır. Necmeddin Sadak yazılarıyla çağdaş ve ulusalcı bir yaklaşım içinde olmuştur.

3.2.8. İbrahim Alaettin Gövsa (1889-1949)

İbrahim Alaettin Gövsa 1889 İstanbul doğumludur. Baba soyu Filibeli, ana soyu Erzurumludur. Babası doğu dillerine hâkim aynı zamanda Fransızca şiirler yazmıştır. İbrahim Alaettin Gövsa ilköğrenimini İstanbul'da, ortaöğrenimini ise Trabzon ve vefa idadilerinde yapmıştır. 1910 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk fakültesini bitirdi. Trabzon İdadisi edebiyat muallimi iken 1913 yılında İsviçre'ye Edebiyat öğrenimi için gönderildi. Rousseau Enstitüsü'nde diploma ve Cenevre üniversitesi psikoloji laboratuvarından tasdikname alarak yurda döndü. Dönüşte, İstanbul Erkek Muallim Mektebi terbiye ve ruhiyat öğretmeni oldu. 1916-1926 arası müdür yardımcılığı ve müdürlük de yaparak bu okulda kalan Gövsa, 1926 yılında Maârif Vekaleti Talim ve Terbiye üyeliğine atandı. 1927'de Sivas, 1931'de Sinop Milletvekiliği yaptı ve 1935'de yeniden Mili Eğitim Bakanlığına dönerek Başmüfettişlik görevine başladı. 1936 yılındaki seçimlere İstanbul'dan milletvekili seçildi ve 1946 yılına kadar milletvekili olarak çalıştı. Bir sürede Türk Ansiklopedisi Genel Sekreterliği'nde bulundu. Ölümünden öncede Hürriyet gazetesinde fıkra yazarlığı yapmaktaydı.

Güftüğü adlı ilk şiir kitabı servet-i Fünun'nun etkisi taşımaktadır. İlk şiiri, çocuk yaşta iken Musavver Terakki adlı dergide çıktı. 1908 Meşrutiyetinden sonra çıkan dergilerde epeyce şiirleri yayımlandı. Fecri Âti'nin ilk toplantısına katılsa bile bu topluluğa girmedi. Âlem adlı mizah dergisinde de “Çelebi” takma adı ile yazılar yazarak Fecri Âti ile alay etmiştir. Gövsa'ya göre sanatın az çok bir amaca hizmet etmesi gerekmektedir. “sanat sanat içindir” ilkesini benimseyememiş, serbest şiiri de

sevmemiştir ve “Çocuk şiirleri” adlı kitaptaki şiirlerini heceyle yazmıştır. 1910 yıllarında Fransızca şiirlere yöneldi ve ilk olarak da Musset, Lamartine ve Sully Prudhomme’u tanıdı. Cenevre’ye gittiğinde, edebiyat derslerine fırsat buldukça devam etmiştir. Daha önceleri de Hayyam’ı, Sadi’yi ve Hafız’ı tanımış ve hatta Hayyam’dan tercümelerde yapmıştır. Askerlik için İsviçre’den yurda döndüğünde 1915 yılında, Çanakkale’ye gönderilen heyete katılmış ve “Çanakkale İzleri” bu gezinin ürünüdür.

Yurda döndükten sonra meslek yazıları yanında Akbaba ve Zümrüt Anka dergilerinde “Kıvılcım” adıyla mizahi yazılar yayımladı. 1926 Şen yazılar bu yazıları toplayan kitabıdır. Daha sonra çeşitli dergilerde yazan Gövsa, uzun süre 7 gün dergisinde çok değişik konularda yazılar, tercüme, adapteler yayımladı. “İ. Ulviye” ve “Karınca” takma adlarını kullandı. Gövsa ülkemizde ruhiyat ve eğitim konularındaki yazıları ve eserleri ile olduğu kadar uygulayıcılığı ile de öncüdür. Bugün de sözlük ve ansiklopedi alanında da ilk sırada yer alan yazarlarımızdandır (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 3:366)

Alaettin Gövsa, *Türk Kadını* dergisinin 14. sayısında “Talim ve Terbiye” başlığı altında “Kız Sultanileri Hakkında”, 15. sayıda “Terbiye ve Kadın”, 17. sayıda “Kadın ve Terbiyecilik”, 18. sayıda “Kız Çocukların Ruhiyyatı”, 19. sayıda “Genç Kız Ruhü” adlı yazılarıyla ruhiyat, eğitim ve özellikle terbiyecilik konusuna eğilmiş ve *Türk Kadını* dergisi okurlarını bu alanda bilgilendirmiştir. Gövsa, bu anlamda derginin perspektifini de genişletmiştir.

3.2.9. Ahmed Edib

Ahmed Edib hakkında bir bilgiye ulaşmasak da *Türk Kadını* dergisinde yazmış olduğu yazılarında imzasını Bilgi Yurdu müessisi olarak atmıştır. 1918 yılında yayına başlayan ve bir kadın dergisi olan Bilgi Yurdu’nun kurucusu olduğunu bilmekteyiz. Ahmed Edip *Türk Kadını* dergisinin 1. sayısında “Elbisede Renk İntihabı”, 2. sayısında “Çirkinlik”, 3. sayısında “Saçların Hayat ve Mematı”, 4. sayısında “Saçların Hayat ve Mematı”, 5. sayısında “Saçların Hayat ve Mematı”, 7. sayısında “Çiçek Hastalığı ve Kırmızı Ziyâ” başlıklarıyla derginin fenni sayfalarını yazmıştır. Ahmed Edib yazılarıyla *Türk Kadını* dergisinin bilim ve kültür düzeyini artırmıştır. Bu anlamda *Türk Kadını* dergisi farklı alanları da kapsayan içerik yönüyle zengin bir yayına

dönüştürmüştür. *Türk Kadını* dergisi için edebiyat/kültür ve bilim dergisi nitelemesini de yapmak yanlış olmayacaktır.

3.2.10. Mehmed Arif

Mehmed Arif hakkında bir bilgiye ulaşamamak da *Türk Kadını* dergisinde yazmış olduğu yazılarında imzasını Bezm-i Âlem Valide Sultanisi müdürü olarak atmıştır. *Türk Kadını* dergisinin ilk sayısından başlayarak dergiyi besleyen Mehmed Arif, *Türk Kadını* dergisinde, Türk kadınına sağlık ve güzellikle ilgili bilgiler sunarak derginin içeriğini zenginleştirmiştir. Mehmed Arif, “Tuvalet yahut Muhâfaza-i Sıhhat-i Melahât” başlıklı yazısıyla *Türk Kadını* dergisinin 1-9 sayı aralığı ile 11-12 ve 16-17 sayı aralığındaki yazılarıyla *Türk Kadını* dergisinin en başından sonuna kadar yazılarıyla katkıda bulunmuştur.

3.2.11. Sevim Türkan

Kendisi hakkında bir bilgiye ulaşamadığımız Sevim Türkan, *Türk Kadını* dergisinin en başından sonuna kadar yazılarıyla dergiyi besleyen kişilerden biridir. Sevim Türkan kadınların en ihtiyaç duyduğu ev idaresi hakkında pratik bilgiler vermektedir. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye” başlıklı yazısıyla *Türk Kadını* dergisinin 3-4, 6-8, 11-13 sayı aralığındaki yazılarıyla dergiye katkıda bulunmuştur.

3.2.12. Nezihe Rikkat

Her ne kadar yazar hakkında bir bilgiye ulaşamamak da derginin 1. sayısında derginin yazar kadrosunun muallim ve yazarların katılımıyla kuvvetlendirildiğini ifade eder. Bir istisna olsa da Nezihe Rikkat Hanım’ın muallim ya da yazar olabileceği gerçeğe yakındır. *Türk Kadını* dergisinin yazar kadrosuna yeni yazarlar katılmış ve daha önce yazarı olan kimselerinde katkısı artmıştır. Nezihe Rikkat Hanım *Türk Kadını* dergisine yeni bir başlıkla daha geç katılan bir yazardır. “Musahabe” adlı başlıkla okurlarına seslenen Nezihe Rikkat Hanım *Türk Kadını* dergisinin 13. sayısında “Erkekleşme”, 14. sayıda “Harp ve Kadınlar”, yine aynı sayıda “Bir cevap”, 15 sayıda “Sinemalara dair Temenni”, 16. sayıda “Yeni Seneye Dair Dedikodular”, 17. sayıda “Aile Kitaphanesi”, 18. sayıda “İlk Kar”, 19. sayıda “Edebiyata Dair” yazılarıyla, *Türk Kadını* dergisinin okurlarıyla sohbet ederek fikir alışverişinde bulunmuştur.

3.3. Türk Kadını Dergisi Yazar Kadrosunun Genel Özellikleri

Türk Kadını dergisinde yazılarıyla dergiyi baştan sona besleyen ve derginin yayın çizgisini şekillendiren bu on iki kişi olmuştur. Dolayısıyla, *Türk Kadını* deyince bu on iki kişiyi anlamak gerekir. *Türk Kadını* dergisinin çekirdek kadrosunu oluşturan bu isimlerin belirgin ortak özellikleri olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu özellikler *Türk Kadını* dergisinin çizgisi ve yayın politikası hakkında da bilgi verecektir. Bu özelliklerin çoğunun diğer yazarları için de geçerli olduğu tahmin edilebilir. İstisnalar olabileceği gibi bu özellikler şöyle sıralanabilir:

1-Balkanlar'dan göçmüş ailelerin çocukları olması ya da yaşamlarının önemli bir kısmının başta Selanik'te geçmiş olması ve bu muhitin izlerini taşımalarıdır.

2-Yazar kadrosunun genellikle 1880'li yılları ile 1890'lı yılların başında doğmuş olmalarıdır. Bu sebeple yazar kadrosunun çocukluk ve ilk gençlik yıllarını II. Abdülhamit (İstibdat) döneminde geçirmiş olmalarıdır. Yazar kadrosunun *Türk Kadını* dergisi döneminde yaşça en genç üyesi 17 olmakla birlikte çoğunlukla 20'li kısmen de 30'lu yaşların başında olan kimselerdir.

3-Çoğunluğunun İstanbul doğumlu olması dışında küçük-orta rütbeli asker veya memur ailesi çocuğu olmalarıdır. Yine küçük-orta rütbeli mektepli subay, öğretmen veya öğrenci olmaları ve toplumun orta-üst sınıflarına mensup olmalarıdır.

4-Hayatlarının bir döneminde Öğretmenlik mesleğini yapmış olmaları ve eğitimle ilişkili olmaları.

5-Batı tarzı bir eğitim almış (mektepli) olmaları, Batı'nın fikir dünyasından etkilenmiş olmaları ve Fransızca'yı bilmeleridir.

6-Hayatlarının önemli bir döneminde yayıncılık hayatıyla (dergi ve gazete) uğraşıyor olmaları ve aynı zamanda birden fazla yayın organında yazarlık yapmış olmaları.

7-II. Abdülhamit rejimine karşı siyasi mücadeleye atılmış ve hürriyet söylemlerinin içinde olmaları.

8- Çoğunlukla resmen İttihatçı veya İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne çok yakın kimseler olmaları.

9-Yazar kadrosunun siyasî tavırlarına karşın çoğunun günlük siyasetten uzak durması ve daha çok edebiyat ve kültür alanında faaliyet göstermiş olmaları.

10-Burjuva zihniyetli ve çağdaşlaşmacı olmaları.

11-Yazar kadrosunda Türk Ocaklarının ilk kurucularının yer alması dışında aynı zamanda Türk ocağına yakın ve Türk ocaklarının çalışmalarına katılan kişiler olmaları.

12-Türk milliyetçisi (Türkçü) olmaları.

3.4. Hedef Kitle ve Okur Profili

Türk Kadını, genç kadrosuyla, genç aydınların oluşturduğu bir dergidir. Derginin yönetim ve yazar kadrosunun büyük çoğunluğu 1880’li yıllarda doğmuştur. Yani çoğunlukla yirmili kısmen de otuzlu yaşların başlarında olan kişilerdir. Derginin çıkmaya başladığı 1918 yılında Türk Kadını’nın daimi yazar kadrosunun en yaşlı üyesi 42, en genç üyesi ise 17 yaşındadır. Derginin kurucu Müdürü Muallim Ahmet Halit 27 yaşındadır. Derginin bu yaş aralığı hedef kitle açısından önemli bir ipucudur.

Derginin çıkış sebebi, yazar ve yönetici kadrosu, genç tahsilli hanım yazarları ve derginin içeriği de esas hedef kitlenin tahsilli ve aydın gençlik olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Bu konuda çok sayıda örnek verilebilir. Satır aralıklarına girmeden birkaç başlık zikretmek yeterli olacaktır. Örneğin, 7 numaralı sayının “Mekteplerde Kıyafet” başlıklı makalesi, 9 numaralı sayının “Gençler Aradıklarını Niçin Bulamıyor?”, 10 numaralı sayının “Genç Kızların Dertleri”, yine aynı sayının 10-11 numara aralığı “Türkiye’de Kız Mektepleri ve Terbiyesi”, 12-13 numaralı sayıların “Genç Kızlarımızın Yazılarından”, 12-19 ve 21 numaralı sayıların “Tabîî Yazma Sanatı” başlıklarıdır.

Türk Kadını, bir kadın dergisi olması dışında aynı zamanda bir kültür ve fikir dergisidir. Dergide, sosyal ve kültürel yazıların dışında edebi sayfalar da aynı oranda ağırlıktadır. Bir derginin okur kitlesini, gazetenin okur kitlesi ile karşılaştırdığımızda derginin okur kitlesinin farklı olduğunu görmekteyiz. Bir gazetenin okur kitlesi haber alma amaçlıdır ve “her kesime” hitap edebilmektedir. Fakat bir derginin okur kitlesi böyle değildir. *Türk Kadını* dergisinin fikir yazılarının ve edebi yazıların ağırlığı

düşünüldüğünde okur kitlesi “düşünen” ve “aydın” kimselerdir. Yani hedef kitle düşünen, tahsilli ve aydın kesimdir.

Dergi, toplumsal bir sınıfı hedef almasa da toplumun orta ve üst katmanlarına yönelik bir eğilim gösterir. Nitekim derginin yazar kadrosu da toplumun orta ve üst katmanlarından gelmektedir. Bu sebeple kadına yönelik kadının kültür seviyesini yükseltmeyi amaç edinen *Türk Kadını* dergisinin, belirli bir eğitim seviyesini kabul ettiği açıktır. Zira eğitim düzeyi, gelir ve sınıf düzeyi arasında doğru bir orantı vardır. Bu sebeple söz konusu dönemde (1918-1919) Türk Kadını'nın toplumun alt katmanlarına yük olabileceği de düşünülebilir. Daha doğrusu, nüfusun ağırlıklı bir bölümü olan köylü ve işçi sınıfının yani toplumun alt katmanının sorunları, *Türk Kadını* dergisinde yer almamıştır. Bu da derginin alt katmanları hedeflemediğinin açık bir göstergesidir.

Türk Kadını'nın hedef kitlesine yönelik dikkat çeken bir nokta ise “Türk Kadını” isminin seçilmiş olmasıdır. Bu seçimin ideolojik yaklaşımına değineceğimiz gibi hedef kitle açısından baktığımızda “Türk Kadını” isminin seçilmesi, Türkler dışındaki unsurları kabul etmediğinin göstergesidir. Nitekim derginin “Türk Kadını” ismini seçmesindeki kasıta budur. Bu bağlamda derginin hedef kitlesi Türklerdir. Daha doğrusu Türk Kadınıdır.

Türk Kadını dergisinin fiyat bilgisi dışında, kaç adet sattığı, kaç abonesi olduğu ve dağıtımı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Ancak okur profili konusunda bir veriye ulaşmakta mümkündür. Bu bağlamda dergi içeriğinde yer alan “Hanımlarımızın Fikirleri”, “Genç Kız Yazılarından”, “Müsabakamıza Gelen Cevaplar” sütunları, okur profili açısından önemli bir ipucudur. Bu sütunlarda hedeflenen kitle ile okur profili arasında bir uyum söz konusudur. Zira Darülmuaallimat ve İnas Dârülfünûn öğrencilerinin bu sütunlarda yer alması okur profili açısından genç ve tahsilli kadınların çoğunlukta olduğunu göstermektedir.

II. Meşrutiyet döneminde basın, erkeği hedef almıştır ve basın aynı zamanda erkekler tarafından da yönetilmektedir. Ev bütçesinin genellikle erkeklerin elinde olması süreli yayınları satın alan kitlenin de erkek olabileceğinin göstergesidir. (Brummett, 2003:90-91). Bu bağlamda, Türk Kadını, bir kadın dergisi olmasına karşın okur ve hedef kitlesinde sadece kadın yoktur. Zira derginin 17 numaralı sayısında “Yeni

Müsabakamız Erkeklerle: Zevcenizin Nasıl Olmasını İstersiniz?” başlıklı müsabakaya erkeklerden cevaplar geldiğini görmekteyiz. Bu *Türk Kadını*’nın sadece kadın okuru hedeflemediğinin bir göstergesidir. Unutmamak gerekir ki, *Türk Kadını* bir erkek tarafından çıkarılan ve yönetilen bir dergidir. Dahası yazar kadrosunun çoğunluğunun erkeklerin oluşturduğu düşünüldüğünde derginin erkek okuru hedeflediği ya da hesaba kattığı söylenebilir.

Hedef kitle ve okur profili hakkında ipucu verebilecek diğer bir ayrıntı ise derginin fiyatıdır. *Türk Kadını*’nın, dönemin diğer dergileriyle yapılacak bir değerlendirme derginin ucuz mu ya da pahalı mı olduğu hakkında bir ipucu verebilir. *Türk Kadını*’nın 1 numaralı sayısının son kapağı ilanlar kısmında Bilgi Yurdu Mecmuası şöyle tanıtılmaktadır:

Bilgi Yurdu müessesesine merbut ilmi, fenni, ictimâî, gayet ciddi aylık bir risaledir.

Kadınlığı yükseltmek, ciddi malumatla tezeyyün etmek, aile hayatının bilcümle ihtiyaçlarına göre malumat vermek üzere çıkan bu mecmûa her yerde bulunur. 32 sahife 5 kuruştur (*Türk Kadını*, no:1, s. 16).

Dönemin her iki kadın dergisini karşılaştırdığımızda, dönemin iki kadın dergisi de 5 kuruştur, fakat “Bilgi Yurdu” aylık ve 32 sayfa iken *Türk Kadını* 15 günde bir çıkar ve 15 sayfadan ibarettir. Bu karşılaştırma *Türk Kadını*’nın, Bilgi Yurdu Mecmuasına göre pahalı olduğunu gösterir. *Türk Kadını* 16. sayıdan itibaren her kapakta bir kadın fotoğrafı kullanır ve 13. sayıdan itibaren de 15 olan sayfa sayısını 20’ye çıkartır. Artan sayfa sayısı ve fotoğrafa istinaden *Türk Kadını*, fiyatında artırıma gitmiştir. 17. sayıdan itibaren derginin fiyatı 7,5 kuruştur. 1918 yılı ekmek fiyatını dergi ile karşılaştırdığımızda, ekmek karne fiyatıyla 2,5 kuruştur (Toprak, 1982:327). *Türk Kadını*’nın ise 5 kuruş olması okur kitlesinin orta ve üst katman olarak niteleyebileceğimiz “tahsilli”, “aydın” ve “elit” olabileceğidir.

5. Derginin İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişkisi

Çalışmamızın temel varsayımlarından biri *Türk Kadını* dergisinin İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişkisinin olduğudur.

II. Meşrutiyet dönemi basında da köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. 1908 Devrimi’nin en önemli sonuçlarında biride Fransız Devrim’inden bile daha çarpıcı

basın patlamasının yaşanmasıdır (Brummett, 2003, s.17). Bu süreç Koloğlu'nun deyişyle "Sultan II. Abdülhamit'in 30 yıllık baskıcı rejiminin yarattığı suskunluğuna bir tepki olarak toplumun söylenmemiş her şeyi söyleme açlığına cevap vermiştir. Fakat süreli yayınların çok azı uzun bir süre dayanabilmiştir.

II. Meşrutiyet basınının en büyük özelliği basında siyasi partilere karşı oluşan gruplaşmalardır. Koloğlu'nun deyişyle bu dönemde basın, genellikle ittihatçılar ve ittihatçılara karşı olanlar diye ikiye ayrılmıştır (Koloğlu, 1994:59). II. Meşrutiyeti gerçekleştiren zihniyet kendi siyasetini tüm halka kılmak için basına önem vermiştir. Nitekim İttihat ve Terakki iktidarı ele geçirdiği 1913-1918 aralığında kendisine muhalif fırkaları kapattığı gibi birkaç gazete dışında herhangi bir basın organı bırakmamıştır. *Türk Kadını* dergisi de II. Meşrutiyet dönemi yayın organlarından biridir. Kadın dergisi olması dışında aynı zamanda bir edebiyat ve fikir dergisi olarak da tanımlayabileceğimiz *Türk Kadını*'nın da İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişkili olduğudur. Zira bu dönemde basın, cemiyet'e doğrudan bağlı yayınlar olduğu gibi doğrudan bağlı olmayıp cemiyet'in çizgisine ılımlı yaklaşan ya da eğilimli olanlarda vardır (Kocaoğlu, 2006:236-237).

Türk Kadını doğrudan cemiyet'e bağlı olmasa da derginin Cemiyet ile ilişkisi üç noktada incelenebilir. Maddi, kadro ve ideoloji ilişkisi.

3.5.1. Maddi ilişkisi

Türk Kadını'nın Cemiyet ile maddi ilişkisi olduğuna dair bir bilgiye sahip değiliz. *Türk Kadını*'nın basıldığı matbaaların Cemiyet ile ilişkisi incelenmesi gereken bir konudur. *Türk Kadını* İstanbul'da sırasıyla şu matbaalarda basılmıştır. Matbuatı Orhaniye, Ahmediyye Matbuatçılık Şarkıyyatı, Mahmut Bey'in matbaasıdır. *Türk Kadını* dergisinin kurucu Müdürü Muallim Ahmet Halit anılarında Mülkiye'de başlayan formacılık hayatını ömrünün sonuna kadar devam ettirdiğini belirtse de kendisine ait bir matbaa ismi zikretmemektedir. Derginin basıldığı bu üç matbaanın cemiyet'e bağlı olduklarına dair ne yazık ki bir bilgiye sahip olmasak da dergi, kendisine finansman olarak reklam aldığını görmekteyiz. Derginin ilanlar kısmı incelendiğinde derginin kendisine yakın mecmuaların reklamını yaptığı gibi farklı olarak da bir dış hekim Mehmed Hüdaverdi'nin derginin ilk sayısından son sayısına kadar zikredilmesi derginin finansman kaynağı açısından dikkati çekmektedir.

3.5.2. Kadro İlişkisi

Cemiyet ile *Türk Kadını* arasında bir kadro ilişkisi olduğunu görülmektedir. Dergi'nin yazar kadrosu cemiyete yakın kimselerdir.

Derginin kurucu Müdürü Muallim Ahmet Halit'in Cemiyet ile ilişkisi üzerinde durulması gerekir. Muallim Ahmet Halit Cemiyete doğrudan dahil olmasa da Cemiyete yakın bir kişidir. Muallim Ahmet Halit'i fiilen siyaset içinde görmesek de Meşrutiyet'in i'ân edildiği vakitlerde hürriyet söylemleri içindedir. Muallim Ahmet Halit 1936 yılı Okul ve Öğretmen Dergisi'nde yayınlanan röportajında o günü şöyle anlatır:

“O tarihte Sultanahmet'teki küçük parkın yerinde bir millet bahçesi vardı. Hep orada toplanır çok kere derslerimize orda çalışırdık. Bir, Temmuz günü otururken gazetelerin ilaveleri çıktı. İki gün sonrada caddeden “yaşasın hürriyet” sesleriyle kalabalığın geçmekte olduğunu gördük, cemaatin arasına girdik. Olup biteni anladık. Nazırı hürriyete sadık kalacağına yemin ettirdik. Ertesi günde Abdülhamit'e yemin teklifi için yıldıza gittik. Anlaşılan Abdülhamit korkmuş, hepimiz yemin isteriz diye bağırıştık. Abdülhamit tasdik makamında başını salladı. Bizde evlerimize döndük. Bu toplantıda bağıra bağıra boğazlarımız kurudu.” (Müteferrika Kitabiyat Dergisi,2006).

Muallim Ahmet Halit hocalık hayatı boyunca istediği emelinin “Muallimler Cemiyeti”ni kurmak olduğunu belirtir Fakat Muallimler Cemiyeti'ni kurma girişimleri Cemiyet tarafından engellenir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen isimlerinden Doktor Nazım Bey'den aldığı destekle Muallimler Cemiyeti'ni kurmaya muvaffak olan Muallim Ahmet Halit bu hadiseyi şöyle anlatır.

“İran Sefareti'nin alt köşesinde Doktor Nazım Beyle karşılaştım. Kendisine bir iki söz söyleyeceğimi bildirince beni kolumdan tuttu köşeye çekti. Meseleyi olduğu gibi anlattım, neden mani olmak istediklerini sordum. Bana dedi ki: Azizim Halit Bey, hangi fırka vardır ki kendisi haricinde bilmediği, tanımadığı insanlardan teşekkül edecek bir cemiyeti hoş görsün? Ömrümde tanımadığım birkaç kişi geldiler, böyle bir teşebbüsten müphem surette bahsettiler bende muvaffak bulmadım. Şimdi işi siz izah ediyorsunuz. Bana da kanaat geldi. Siz işinizi görmeye bakın. Allah muvaffak etsin” (Yeni Bilgi Mecmuası,1950:6).

Muallim Ahmet Halit bu hadiseden dört yıl sonra 1918'de Türk Ocağını merkez göstererek Muallimler Cemiyeti'ni kurduğunu belirtir. Muallim Ahmet Halit aynı zamanda Eski Türk Ocağı'nın ilk kurucularındandır. Bu hadiseler gösteriyor ki

Muallim Ahmet Halit doğrudan İttihat ve Terakki üyesi olmasa da Cemiyet çevresine ve ideolojisine yakın bir kişidir.

Kazım Nami ise *Türk Kadını*'nın yazar kadrosunda İttihatçı kimliği ile dikkat çekmektedir. Harbiye'den mezun olduktan sonra Tiran Redif Taburuna gönderilen Kazım Nami burada 1898'de bir subay arkadaşı tarafından İşkodra'daki İttihat ve Terakki Cemiyeti sekizinci şubesine 8/31 numarasıyla (8.şubenin 31. üyesi olarak) kaydedilir. Tiran'ın serbest ortamında örgütlenme faaliyetlerinde bulunur ve Tiran'da Cemiyet'in 9. şubesini kuranlar arasında yer alır.

Kazım Nami aynı zamanda Eylül 1906'da Selanik'te kurulan ve 1908 Devrimi'nin baş mimarı olan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin on kurucusundan biridir. Cemiyet'in kuruluşunun ardından Cemiyet için örgütlenme faaliyetlerini yürütür. Kazım Nami Cemiyet'in 1909'da Selanik'te kurduğu matbaada "Rumeli" adlı günlük bir gazete çıkarmaya başlamıştır fakat Kazım Nami Rumeli gazetesinin başyazarlığını yaparken Cemiyet ile fikir ayrılığına düşer ve gazeteden ayrılarak kendisini maarif mesleğine verse de Kazım Nami Duru, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin aktif bir üyesidir (Duru, 1957).

İttihat ve Terakki Cemiyeti- *Türk Kadını* kadro ilişkisinde dikkat çekici bir isimde Ömer Seyfettin'dir. Ömer Seyfettin de İttihatçıdır ve 1910'da askerlikten ayrılarak İttihat ve Terakki ile organik bir bağ kurar. İttihatçıların finanse ettiği Selanik'te çıkmakta olan Genç Kalemler Dergisi'ne katılır. Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziyâ Gökalp dergide İttihat ve Terakki'nin kültür politikası ve Türkçülük hareketi konusunda faaliyette bulunmuşlardır. 1913'te Babiâli Baskını'na da katılan Ömer Seyfettin, İttihat ve Terakki içinde daha çok kültür adamı kimliğinde faaliyet göstermiştir (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2008:121-146).

İttihatçı kimliği ile dikkat çeken bir diğer isimde Ethem Nejat'tır. Mutlakiyet yıllarında gazetecilik yapan Ethem Nejat, bu dönemde Avrupa'ya giderek Jöntürkler içinde rejim karşıtı çalışmalara katılmıştır. Bu dönemlerde Ethem Nejat Bey Türkçü hatta İttihad-ı İslam yanlısı düşünceler taşır fakat Ethem Nejat'ın siyasi kimliği Eylül 1918 sonrası değişir. Eylül 1918'de Maarif Nezareti tarafından incelemeler yapmak üzere Almanya'ya gönderilir. Burada Alman Sosyalist gruplarıyla tanışarak, sosyalist eğilimi içerisine girer. Bu bağlamda Ethem Nejat'ın *Türk Kadını*'nın da yer alan makaleleri

Almanya'ya gittiği Eylül 1918 sonrası yer almaması da dikkat çekmektedir. Yani Türk Kadını'na yazdığı süreçte katı Türkçü olan Ethem Nejat, 1919 sonrası ise yurda sosyalist eğilimlerle döner (Nejat, 2001:13-16).

Türk Ocaklarına hizmette bulunan Şükûfe Nihal ve Halide Nusret Zorlutuna da Cemiyet çevresine ve ideolojisine yakın kimselerdir (Gürel, 1988; Argunşah, 2002). Derginin diğer isimlerinden Akil Koyuncu da Cemiyete yakınlığı ile dikkat çeken yazarları arasındadır (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2008:131).

Son olarak, *Türk Kadını* dergisi kadrosunun tipik İttihatçı niteliklere sahip olduğu da tespit edilmelidir. Akşin, tipik bir İttihatçıyı Türkçü, genç, yönetici, mektepli, burjuva zihniyetli olarak tanımlar (Akşin, 1980:78). Ahmad ise İttihatçıların esas olarak meslek sahibi kişilerden, öğretmenler, avukatlar, gazeteciler, doktorlar, küçük rütbeli subaylar, küçük memurlar, kentlerde buhran içindeki zanaatkar ve tüccarlardan oluştuğunu belirtir (Ahmad, 1996:10). Çalışmamızın, "Türk Kadını Dergisi Yazar Kadrosunun Genel Özellikleri" adlı başlıkta dergi kadrosunun sözü edilen özelliklere sahip olduğuna üçüncü bölümde değinmiştik.

3.5.3. İdeoloji İlişkisi

İttihat ve Terakki Cemiyeti ile *Türk Kadını* arasında ideolojik açıdan bir paralellik olduğu görülmektedir. Aslında İttihatçı ya da İttihatçı çevreye yakın bir kadronun zikredilmesi *Türk Kadını* ile Cemiyet arasında ideolojik yakınlığı ortaya koymaktadır.

Toplumun ilerlemesini halkın yükselmesini öngören siyasi güç için eğitim ve dil önemli olmuştur. Zira söz konusu olan devletin geleceği ve gelecek nesillerin nasıl yetiştirileceği meselesiydi. İttihatçılar dil konusunda da milli bir çizgi çizmiştir. Cemiyetin 6 Ekim 1908'de Şura-yı Ümmet gazetesinde yayınlanan siyasi programında eğitim konusu ele alınmıştır. Buna göre resmi dil Türkçe kalacak. Her türlü haberleşme ve görüşmeler Türkçe yapılacaktır. İttihatçıların ne istediği bellidir. Okullar sayesinde Türk olmayanlar Türkleştirilecekti (Akşin, 1987:103). Bu bağlamda Türk Kadını, edebi sayfalarıyla Cemiyet'in ideolojisine hizmet etmiştir. Zira Türk Kadını'nın edebi sayfalarında Milli Edebiyat'ın ancak Milli Lisandan doğacağını savunan Ömer Seyfettin'in yazıları ile yalınlaşmış bir Türkçenin içinde olmuştur. Bu anlamda *Türk Kadını* da Edebiyatta Türkçülüğün sesi olmuştur.

Türk Kadını, yeni bir hayat yaratmayı hedeflemiş kimselerin iletişim aracıdır. İttihatçılar, bu yeni hayatı ancak kadından başlayarak gerçekleştirebileceklerine inanmışlardır. Kadın toplumun omurgasıydı. Kadınla işbirliği olmadan toplum dönüşmezdi. Kadın meselesini milli bir mesele olarak gören İttihatçı çevre bu yeni hayatta kadın Osmanlı'dan süregelen geleneksel yaşamını bırakmalı, toplumsallaşmalı ve özgürlüklerini genişletmeliydi (Toprak, 1988:162). Bu açıdan *Türk Kadını* dergisi İttihat ve Terakki'nin kültür politikalarının bir parçası olmuştur.

3.6. Türk Kadını Dergisinde Ele Alınan Konular

3.6.1. İctimaiyyat Yazıları

Türk Kadını dergisinin İctimaiyyat başlıklı yazılarında Kazım Nami'nin üç makalesi, Necmeddin Sadık'ın dört makalesi, Şükûfe Nihal'in dört makalesi Perihan Saide'nin ise bir makalesi bulunmaktadır. Derginin her bir bölümü sosyal içerik taşımaya karşın bu on iki makalenin dergide ictimaiyyat başlığı ile yayımlanması sebebiyle makaleleri bu başlık altında değerlendirmeyi uygun gördük.

Necmeddin Sadık ictimâiyata dair “Bizde feminizm” başlıklı yazısında, 1918 sürecini önemli bir dönüm noktası olarak görür. Kısa zamanda esaslı değişimlere ve ilerlemelere tanık olunduğunun altını çizer. Kızlarımızın erkeklerle birlikte tahsil görmesi, kadınlarımızın erkekler kadar olmasa da meslek sahibi olması artık bilinen bir gerçektir. Yazar bu süreci bir başlangıç olarak görür. Zira bugünkü hal yarın kadınların sosyal hayata ve çalışma hayatına daha fazla katılmalarına kapı açacaktır.

Yazar bundan hoşnut olanlar kadar hoşnut olmayan itirazcıların olduğuna dikkat çeker. Değişimleri, feminizm adına yeterli görmeyen itirazcılar kadınların halen erkeklerin esaretinden kurtulamadıkları iddia ederek kadınlığın kurtuluşu için çalışmak gerektiğini iddia etmektedirler. Fakat yazara göre bütün toplumlar aynı safhalardan geçer. Erkekler gibi kadınlarda aynı yollardan geçtikçe feminizm adına ortaya çıkan haklara sahip olacaklardır. Kadınlarımızın bugünkü haliyle beş on sene evvel ki halleri arasında mukayese yapmak doğru değildir. Her millet kendi karakteri dâhilinde daima geçmişinden kuvvet alır. Örf ve geleneklerin dışına çıkmak doğru olmadığı gibi rastgele ortaya sürülen Feminizm iddialarının hepsini haklı saymakta doğru değildir.

“Feminizm” Avrupa’daki manasıyla kadınların siyasi ve medeni hukukun hepsine sahip olması demektir. Avrupa’da, Amerika’da memur kadınlar olduğu gibi doktorlar, avukatlar, mühendisler ticaretin her dalına girmiş kadınlarda vardır. Tüm meslek dalları kadınlara açılmıştır. Yazara göre, Avrupa’daki bu örnekler ve kadınların bu mesleklerdeki başarıları, kadınların erkekler kadar her mesleği yapabileceğinin bir kanıtıdır.

Bugün “Feminizm” davası kadınların siyasi meselelere katılması özellikle seçme hakkına sahip olmasıdır. Bu hak ilk harpten beri Amerika’da ve İskandinavya ülkelerinde tanınmıştır. Yazara göre, kadın feministlerimiz ne istedikleri bilmemektedir. Fakat aile hukukunun çıkmasıyla bizde kadınlığın ilerlemesi de yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Kızlarımız Dârülfünûn tahsilini görmeye ilmi konferanslarda müsamerelerde erkeklerle beraber bulunmaya başlamıştır. Yazara göre tesettür Türk kadınlığının ilerlemesine engel olmadığını savunmaktadır. Bizde kadınlık meselesi birkaç sene zarfında ortaya çıksa da kadınlığın ilerlemesi yolundaki girişimler bizi en ileri medeniyetler seviyesine çıkaracaktır. Yavaş yavaş bütün eğitim kurumlarımız kadınlara açılacaktır. Peki, siyasi hukuk? Necmeddin Sadık, kadınların siyasi işlerde de erkeklerden aşağı kalmayacağı fikrindedir. Kadınlar sosyalleştikçe hiç şüphesiz siyasi işlerde de kendilerini göstereceklerdir.

Necmeddin Sadık, feminizmin yanlış anlaşılmasına dikkat çeker ve hakiki feminizmin kadınlığın iki mukaddes gayesi olan aile ve ahlak olduğunu belirtir. Yazara göre ailenin dağılması milletin dağılması demektir. Feminizmin aileyi yıkmak gibi niyeti yoktur, bilakis aile saadetini sağlayacaktır. Feminizm bağlamında kadınların sahip olacakları hukuk ve hürriyet, aile bağlarının kuvvetlenmesine yol açacaktır. Kadın ve erkeğin eşit olması, kadınların sosyalleşmesi hep ailenin lehine olduğu görüşündedir. Yazar, hürriyetin aile bağlarını bozabileceği iddialarını gençliği bozmak için uydurulmuş yalanlar olarak görür ve bunu şöyle eleştirir:

Hürriyetin izdivaç rabitalarını kırarak kadınları ve erkekleri nihayet serbest rabitalara sevk edeceği Avrupa’da gitgide böyle olduğu hakkında ileri sürülen nazariyeler, gençliği ifsad için uydurulan safsatalardır. Kadının kutsiyeti ancak ailedeki rabita kuvvetiyle kaimdir. Yine kadınların müsâvâtı hürriyeti namına revac bulmaya başlayan Avrupa’dan alındığı iddiâ edildiği halde Avrupa’da bile misali olmayan pek serbest bir hayatın taşkınlıkları “levanten” muhitlerin metanetsiz kadın zihniyetlerinde, milliyet duygularına yabancı kadın kalıplarında yaptığı tesirler kadınlığı i’lâdın ziyâde sukuta doğru götürmeye müstaid olan

hallerdir. Bunlarla mücadele erkeklerin ve daha ziyâde vazîfesi olmalıdır (Türk Kadını, no:1, s. 4).

Necmeddin Sadık, bugünkü kadın hareketini aile ahlakıyla ve ailenin kutsiyeti ile bir bütün olarak ilerleyeceği görüşündedir.

Kazım Nami, ictimâiyata dair “Kadının haklarına vazîfelerine dair” başlıklı yazısında kadınlığı, kadının hakları ve görevleri olmak üzere iki noktadan bakar. Kazım Nami, “hak, güçlünüdür” düşüncesini, toplumda kabul edilemez bir kural olarak görür ve kuvvetin canlıda karar kılınmış bir şey olmadığını belirtir. Kazım Nami, kadınlık meselesine de bu noktadan bakar. Yazarın dikkat çekmek istediği nokta kadınlık sorunudur. “Kadınlık sorunu birkaç yüz veya birkaç bin kadın sorunu değildir. Tüm kadınlığın sorunudur. Bugün her gördüğümüz kadını, kadınlığımızın bir temsilcisi olarak kabul edemeyiz. Başına her fes giyen Türk olmadığı gibi, çarşafli her kadında Türk kadını değildir.” görüşündedir.

Kazım Nami, kadınlığın sosyal hayattaki görevlerini toplum içinde aramalıdır. “kadının görevi şu olmalıdır, bu olmalıdır” hükümleriyle kadına bir görev biçmenin anlamı olmadığı görüşündedir. Kadının sosyal hayattaki görevlerini gözümüzle görmemiz mümkündür. Peki, kadının görevleri nedir? sorusuna Kazım Nami, “kadına verilen bu değer karşılığında ondan istenilen görev, namusunu lekeden korumaktır.” demektedir. Zira erkeğe ait görevlerin birçoğuna kadını da ortak görüren Kazım Nami, kadın için namusun öneminin, erkeğinkiyle aynı derecede olmadığı görüşündedir. Bu görüşün en büyük gerekçesi ise toplum vicdanının, kadını kutsal ve kıymetli görmesidir. Toplumun değer verdiği bir durumun bozulması topluma ağır gelmektedir ve bunu toplumun ortak vicdanı aramaktadır.

O halde, kadın hür değil midir? sorusuna Kazım Nami, “elbette erkek kadar hürdür. Fakat erkekliğin hürriyeti gibi kadının hürriyeti de önemlidir. Halk arasında kadınların okuma ve yazması aleyhinde bir fikir vardır. Bu fikirler toplum vicdanından doğmuş değildir. Ötekinin berikinin düşüncelerinden doğmuştur. Bugün her açılan kız mektebini dolduran hanımlara bakınız, bunların ana ve babaları arasında hâlâ kadınların okuma ve yazmasını hoş karşılamayanlar vardır. Söz başka, iş başkadır.” sözleriyle ifa eder. Kazım Nami, bu devirde kadının memur, kâtip ya da tüccar olması toplum vicdanını incitmiyorsa, erkekle ile kadın beyninde bir fark olmadığına göre

haklarda da fark aramaması gerektiğini savunur. Yazara göre kadına duyulan hürmet, namusuna verilen kutsallık kadını, görevlerine erkeklerden daha fazla bağlılığa iter. Bu bir haksızlık değildir. Erkek de kadın gibi namuslu olmak zorundadır. Eğer kadınlar kendilerine verilen kutsi değerleri güzel kullanmazsa hep aşağı inmek zorunda kalacaktır. Kazım Nami, son olarak kadının haklarına dair, kadının önce toplumun belirlediği yüksek görevleri yapması gerektiği görüşündedir.

Kazım Nami, ictimâiyata dair “Kadın Duyguları 1” başlıklı yazısında Teyzesinden Şaika’ya adlı mektupla “kadın duygularına” tercüman olmuştur. Söz konusu mektupta annesi ile yabancılaşan, kuşak çatışması yaşayan bir genç kızın imdat çağrılarında teyzesinin yeğenine verdiği öğütler anlatılır. Kazım Nami, mektup üzerinden ebeveynleri ile kuşak çatışması yaşayan genç hanımların duygularına dikkat çeker. Kazım Nami, ictimaiyata dair “Kadın Duyguları 2” başlıklı yazısında ise iki genç kızın birlikte vakit geçirdikleri ve gezdikleri Moda Caddesi’nde aslında bu muhitlere ne kadar yabancı olduklarını anlatan hissi bir anı anlatır. Genç kız muhite yabancılığını şöyle anlatır:

Öyle hanımlar gördük sanki evlerinde, odalarının her birinde bulunuyorlarmış gibi açık saçık idiler. Ay ışığı altında daha ziyâde kireçleşen pudralı sineleri, ma’rûf olan dekolteyi geçmiş bir derecede açıktı. Gözlerin kuyruklu sürmeleri, sinelerin kireç beyazlığı üzerinde daha ziyâde kömürleşiyordu. Bazı ellerde ince birer baston vardı. Her kadın çiftinin arkasında ya iki ya üç küçük bey gidiyor, yahud birkaç kasketli zabıt üniforması dolaşıyordu. Ağaçların koyu gölgeleriyle kuytulaşan topraklar üzerinde mütemadi bir gidip gelme, konuşma, gülüşme vardı. Kulaklara nazik Türkçe kelimelerle beraber öğrenilmiş bir Fransızcanın kadın ağzında aldığı yayvan ifadesi veya yeni edinilmiş Almancanın kulağı tırmalayan kaba kelimeleri aks ediyordu (Türk Kadını, no:5, s.69).

Genç kız, aynı zamanda üst tabakanın yaşantısına dikkat çekmiştir. Bu yaşantıyı çirkin ve sahte bulan genç kız “bizim iyi terbiye görmüş Türk ruhumuz bu taklitçi hayattan, bu hayatın şu çirkin safhalarından adeta istikrâh etti.” sözleriyle de eleştirmiştir.

Necmeddin Sadık, ictimaiyata dair “Kadınlığın Terakki Yolları” başlıklı yazısında ilerlemenin ancak cemiyet hayatı ve iş bölümü ile gerçekleşebileceği görüşündedir. Toplum hayatını bireylerin birlikteliği kuvvetlendirir. Fertlerin birbirleriyle sıkı ilişkileri insanlığı yükselten ideallerin ortaya çıkmasını sağlar. İş bölümünün insanlığın ilkel dönemlerinde ortaya çıktığını belirten yazar, cemiyetlerinde ilerlemesinde iş bölümünün yegâne delil olduğunu belirtir. O halde kadınlarımızın ilerlemesi için

toplumsallaşması, kadınların ruhunda yüksek idealler doğuracaktır. Kadınlarımızın son senelere kadar inziva hayatı yaşadığını belirten yazar, kadınlarda görülen sinir hastalıklarının hattâ intiharların bile bu inziva hayatı neticesi olduğunu vurgular. Fakat kadınlar artık faâl bir hayat içersine girmiştir. Yazar, kadınların son yıllarda toplumsallaşmasını sağlayan hayır işleri, Hilâl-i Ahmer hizmetleri, konferanslar, müsamereler gibi faydalı işlerin yıllardır kadınların kapalı kalan vicdanlarını geleceğe ait ümitle doğurduğunu belirtir. Fakat Necmeddin Sadık, bu kadarını yeterli görmez. Necmeddin Sadık, kadınlığın yükselmesi için daha çok toplumsallaşmasını isterken kadınların toplanışlarında ciddi gayeler olmalı ve yükselme duygusu bulunması gerektiğini vurgular. Hattâ yazar şu sözlerle ifade eder:

Mesela Beyoğlu'nda türeyen ve ne bedi', ne âlemi, ne ahlaki bir gayesi olmayan "Levanten" salonları taklîd etmekle herhalde Türk kadınlığını yükselecek cemiyet hayatı elde edilmiş sayılamaz fikrindeyim (Türk Kadını, no:4, s. 51).

Yazara göre, kadınlarımızın toplumsallaşması yükselmesinin de çaresidir. İş bölümünün kadınları çeşitli mesleklere sevk etmesi fikren yükselmesinin de çaresi olduğu görüşündedir. Yazar, fikri yükselmenin esasını kız dârülfünûnun açtığını belirtir. Hiç şüphesiz yazara göre ileride dârülfünûn bütün ihtisas şubeleri kızlara da açık olacaktır. Fakat şu an da kadınların bir mesleğe girmelerinden fayda beklenemeyeceğini belirten yazar önce mesleklere hazırlanmak ve ihtisaslı olunması gerektiği fikrinde. Toplum hayatı kadın erkek arasında bir iş bölümüne gitmiştir. Kadın ile erkek bir aile kurmuştur. Anne ve eş olmanın icap ettirdiği vazifeler kadının çeşitli mesleklere girmesine manidir. Fakat Necmeddin Sadık, toplumda kadının bu rolünün yavaş yavaş kalkacağını kadınların iş sahasına katılacağı görüşündedir. Necmeddin Sadık son olarak, kızlarımızı hem iyi bir zevce hem de iyi bir anne olarak yetiştirmenin dışında, görevimizin kadınlarımızı herhangi bir meslekte ihtisas sahibi olabilecek şekilde yetiştirmek olduğunu savunur.

Şükûfe Nihal ise ictimaiyata dair "Bizde Kadın Telakkisi" başlıklı yazısında erkeklerin bir kısmının kadınların terbiye ve irfânının noksanlığından şikâyet ederken diğer taraftan gençlerin bir kısmının hafif meşrep bir hayat yaşamasını eleştirir. Hattâ bir genç şairin kadına karşı hürmetsiz fikirlerini şu sözlerle eleştirir:

Refikamın mübalağa etmeyeceğini bildiğim için genç şairin fikirlerine teessüf ettim. Ben bugünün gençlerini daha ciddi görmek isterdim. Onlar ki son senelerde ictimâî teseyyüblerin en dil-sûz neticelerini gördüler; zehir inhitâtı yudum yudum

içtiler. Hepimiz biliyoruz ki bu milletin en büyük günahı kadınlarını asırlarca bir süs ve oyuncak telakki etmiş olmasıdır. Bu millet kadınlarını adam etmiş olsaydı, bugünkü felaket şüphe yok ki yüzde doksan hafif olacaktı. Zararın neresinden dönülse karmış! Bari bizde öyle yapsak, hiç olmazsa istikbâli berbad etmiş olmayız (Türk Kadını, no: 11, s. 162).

Şükûfe Nihal'in bu sözleri Necmeddin Sadık'ın görüşleriyle paraleldir. Her ikisi de kadının asırlarca bir süs gibi görünmesini yani inziva da olmasını ve kadının sosyalleşmesini engellediğini savunurlar. Bu bağlamda Şükûfe Nihal'in, "bu millet kadınların adam etmiş olsaydı, bugünkü felaket şüphe yok ki yüzde doksan hafif olacaktı" sözleri anlamlıdır.

Necmeddin Sadık'ın ictimaiyata dair diğer bir makalesi "Kadınların Terbiyesi" başlıklıdır. Necmeddin Sadık, kadınları yükseltecek gerçeğin şüphesiz genç kızların terbiyesi olduğu görüşündedir. İstenilen terbiye genç kızların hayatlarının her anı içindir. Aile ve evlilik müessesinin eskiye göre bozulduğunu belirten yazar bunda yalnız kadınları kabahatli görmemektedir. Fakat ailedeki dağılmayı hem engelleyecek hem de erkek ve kadını hayata hazırlayacak olanın yine terbiye olduğunu savunur. Terbiyede en etkili olan analar ve zevcelerdir. Bu yüzden Necmeddin Sadık, geleceğin daha iyi olmasını, ailenin kuvvetlenmesini bugünün genç kızlarına verilecek terbiyeden beklemektedir. Fakat Necmeddin Sadık, genç kızların ihmâl edildiği düşüncesindedir ve durumu da şu sözlerle eleştirir:

Hâlbuki şimdi en çok ihmâl ettiğimiz şeylerden biride kızlarımızdır. Cehalet devrinin kızlarımıza mektep kapılarını kapadığı zaman, onlar hiç olmazsa iyi ev kadını, aile kadını olarak kalmışlar; tesâdüfün kendilerine yaptığı yuvaya merbût, hissiyatlarından memnun olmuşlardır. Şimdi mektepler açtık. Fakat kız çocuklara ne öğreteceğimizi, ne okutacağımızı bilmeden açtık. Bize nasıl kadın lazımdır, diye düşünmedik. Ecnebi programlardan alel acele tercüme edilmiş programlara yalancıkıtan (Terbiye-i etfal), (dikiş, tabahat, saire...) gibi dersler ilave ettik. Kız mekteplerimizde en az okunan, hem muallimlerin hem talebelerin en az ehemmiyet verdikleri dersler bunlar olduğunu bildiğimiz halde, yarımın analarına, zevcelerine, tıpkı erkek mekteplerinde olduğu gibi gayet kuru, hazmı güç bir sûrette hikmetler, kimyalar okutuyoruz (Türk Kadını, no:6, s. 82).

Mekteplerde kadınlığı yükseltecek, ilmin verilmemesinden yakınan yazar, aynı zamanda bugünkü terbiyenin bütün manasıyla sahte olduğunu savunur. Bu sebeple Necmeddin Sadık, mektepte ve ailede kızların terbiyesini, tahsilini yaşantımıza uygun bir hale koyulması gerektiğini belirtir.

Şükûfe Nihal'in ictimaiyata dair diğerk bir makalesi "Mekteplerde Kıyafet" başlıklıdır. Genç kızları temsil eden mektepli kızların kıyafetlerindeki tezatlığı eleştiren Şükûfe Nihal, mekteplere giden genç kızların yüzlerindeki pudra, dudağındaki boya, gözlerindeki sürmelerin genç kızları gayelerinden uzaklaştırdığı görüşündedir. Yazara göre, mücevherler, ipekler, boyalar içinde süslenmiş bir kadın ciddiyet ve ilim sahibi olmadıktan sonra güzelde olsa takdîr edilemez. Şükûfe Nihal, mektep sıralarındaki bu tezatlığı çirkin bulur hattâ buna bir misalde verir:

Geçen sene, değerli mekteplerimizden birinin dershanesine giren talebe hanım birden bire dikkatimi celb etmişti: Tamamıyla boyalı bir çehre altında belden iğnelenmiş çarşafın setr edemediğı pembe ve pek açık dekolte bir buluz; dekoltenin hitâm bulduğı noktada taze, yeşil yapraklarıyla gayet latif iri bir kayısı gülü iliştilmiş... Dershane içinde iltizam edilen bu kıyafetten şaşırılmışım. Mûgayir terbiye ise de, gayri ihtiyarı gülmekten kendimi alamadım; yanımdakilere sordum:

—Baloda mıyız? (Türk Kadını, no:7. S. 98).

Şükûfe Nihal, böyle hanımların az sayıda olduğunu belirtse de mekteplerdeki bu tezatlığa sebep çocuklarıyla ilgilenmeyen ebeveynleri görür ve yazar, anneleri de bu konuda suçlar. Zira mektebe gitmek için hazırlanan kızının saatlerce ayna karşısında gözlerine sürme çekmesini, saçlarını kıvrmasını gören bir annenin buna izin vermesini kabul edilemez bir hata olarak görür.

Necmeddin Sadık'ın ictimaiyata dair son makalesi "Bir Suâl Münasebetiyle" başlıklıdır. Yazar, Yeni Mecmua'da "kumar" hakkında yazdığı makalesinin "Kadınlar Dünyası" adlı kadın dergisinde konu edildiğini görür. Ülviye Mevlan, Kadınlar Dünyası'nda yazarın yazısını aynen nakleder ve iki suâl yöneltir. Birincisi bu cemiyet içinde yer almayan İslam kadınlarını kimlerdir? İkinci ise kumar oynayan kadınlar hangi sınıfa mensuptur? Necmeddin Sadık "Bir Suâl Münasebetiyle" adlı makalesiyle Ülviye Mevlan'nın sorularına cevap verir.

Necmeddin Sadık'a göre kumar oynayan kadınlar toplumun en iyi sınıfına mensuptur. Necmeddin Sadık, Ülviye Mevlan'ın cemiyet dışı kalan İslam kadınları kimlerdir? sorusuna bir anlam veremez. Zira Necmeddin Sadık'a göre kadınlarımız cemiyet hayatının çeşitli alanlarına her gün biraz daha fazla katılmaktadır. Ülviye Mevlan'ı feminist olarak değerlendiren Necmeddin Sadık, kadınların topluma katılmasını birçok toplumsal hastalığı da tedâvî edeceği görüşündedir. Hattâ kadının yükselmesi birçok

aileyi parçalanmaya sürükleyen kumar hastalığının da çaresi olacaktır. Kadınlar erkek üzerinde ahlak öğreticisi olmalıdır. İslam dininde kadın esir olmadığı gibi kadını iffet ve fazilet örneği yapmak gayesidir. İslamiyet, kadınların eğitim, ilim, san'at, evlilik ve kanunlar nazarında erkeklerle eşit olmasına mani değildir. Nitekim ahlaken, fikren, ruhen, zevk ve sanatta kadınların erkeklere üstün gelen örnekleri görülmüştür.

Şükûfe Nihal'in ictimaiyata dair diğer bir makalesi "Gençler Aradıklarını Neden Bulamıyor?" başlıklıdır. Şükûfe Nihal, okuyucusunun bir suali üzerine kanâatlarını dile getirir. Şükûfe Nihal, "bizde mutlu aileler az değilse de yeterlide değildir" diyerek bunun ne erkeklerimizden ne de kadınlarımızdan kaynaklandığını belirtir. Sorun, birkaç sene öncesine kadar uygulanan mantığın bile kabul etmediği evlilik ile ilgili kanunlarımızdadır. Şükûfe Nihal, gençlerin görücü usûlü ile evlenmelerini manasız bir cesaret olarak görür. Görücü usûlü ile yapılan evliliklerde eşlerin birbirine uygunluğu yazara göre, yüzden ondan yukarı çıkmamaktadır.

Aile hukukunda gerçekleşen inkılâp ile birlikte artık kadın kafes, peçe altında gizlenen bir mahlûk değildir. Sokakta kadın tanınmaktadır fakat bu birbirini tanımak için yeterli değildir. Bu sebeple Şükûfe Nihal, genç nezih, ciddi ve iyi ise anne ve babaların nezaretinde gençlerin birbirleriyle görüşmesinden yanadır. Birbirini ruhen anlamış iki kalbin mutluluğunun büyük olacağını savunan yazar, bu âdete uyulsa bile gençlerin aradıklarını yine bulamayacakları kanaatindedir. Şükûfe Nihal buna şöyle bir misal getirir:

Mesela, "gençler aradıklarını niçin bulamıyorlar" suâlini soran Bey efendi'nin genç arkadaşı aradığı hanımın şu şerâiti haiz olmasını arzu ediyor:

1-Kendi derecesinde namus sahibi olmak.

2-Hüsn-ü, tahsil, serveti mütenâsib ve mutavassıt bulunmak.

3-Aile teşkîl edebilecek bir ev kadını olmak (Türk Kadını, no:9, s. 131).

Şükûfe Nihal, Türkiye'de namuskâr kadınların çoğunlukta olduğuna emindir fakat namus kavramının sınıflar arasında değiştiğini belirtir. Bazıları için şekle münhasır iken, bazılarına göre manevi, vicdani bir şeydir. Namusun ne olduğuna dair tek bir görüşün olmadığını belirten yazar, örneğin kadının namusunu yüzündeki peçede arayan muhafazakâr kesimin yüzünü açan kadına iffetli demekte tereddüt ettiğini belirtir.

“Gençler aradıklarını niçin bulamıyor” sorusuna yanıtı Şükûfe Nihal, gençlerin arzu ettiği hanımı görücü usûlü ile aramasını çürük köprüden geçmeye benzetir. Yazar, memlekette kadın, ahlak, namus hakkındaki görüşlerin birleştiği gün gençlerin aradıklarını şüphesiz bulacaklarını belirtir.

Perihan Saide'nin İctimâiyata dair makalesi ise “Genç Kızlarımızın Dertleri” başlıklıdır. Perihan Saide Hanım, makalesinde Avrupa'dan döndüğünde beş sene öncesine göre İstanbul'un sosyal hayatını pek değişmiş olarak bulur. Meşrutiyetten beri kızların gelecekleri ile ilgili mühim adımlar atılmış Numune Mektepleri, Sultaniler açılmış fakat yazar, değişimlerin tatbik edilmediğini belirtir. Yazarı, kitapçılar arasında dolaşan genç kızlar ümitlendirse de hakikat ile birlikte yazarın kanâatları da değişir. Perihan Saide Hanım'ın değişen düşünceleri şöyledir.

Birkaç aylık sık bir temas ve tedkik neticesinde, evvelce gördüğüm iyi şeylerin yalnız zevahirden ibâret olduğunu, memleketin genç kızlığını pek mühim, esaslı ve tahribkâr dertlerin kemirmekte bulunduğunu anladım. Purut faytonlarıyla koşuşan genç kızları ta'kîb ile ekserisinin randevuya gittiğini, kitapçılarda dolaşanların ..., ... gibi isimleri bile yüz kızartmadan telaffuz olunmayacak kitaplar aradığını kız mekteplerindeki maddi ve ma'nevi dertleri gördüğüm zaman artık ilk kanâatlarımdan eser kalmamıştı (Türk Kadını, no:10, s. 146).

Meşrutiyetten beklentileri karşısında hayal kırıklığına uğrayan yazar, kadınların son zamanlardaki ilerleyişine rağmen yazısıyla muhalefetlere maruz kalacağını belirtse de Amerikalı gözüyle, gençliği kemiren dertleri ve tedavisini ortaya koymaya çalışır. Perihan Saide Hanım, hakikatin çirkinde olsa milletimizin bekası için söylenilmesi gerektiğini belirtir.

Perihan Saide Hanım'ın, genç kızları eleştirdiği en mühim nokta dinsizlikleridir. “Gençlerimizde din, tam manasıyla yok gibidir” sözleriyle genç kızların din ile alakalarının olmadığını savunur. Perihan Saide Hanım, Amerika'da genç kızlar arasında geçirdiği beş altı yıl içinde edindiği tecrübesiyle bir genç kızın dini demekle ne demek istediğini şöyle izâh eder.

Bir genç kız, İslam, Hristiyan, Musevi, Budi... Velhasıl herhangi bir dinden olabilir. Yahud ba'de-t-tedkik hiçbir dini kabul etmezde, kendine göre bi-taraf ve ahlaki bir din yahud akaid kabul edebilir. Lakin bir zaman dine karşı lakayd kalamaz. Mademki dini bir takım akaidin heyet-i mecmûası olarak kabul ediyoruz; mademki bu akaidin esasları her dinde birdir ve bu esasat asr-ı hâzırın en medeni kavimler tarafından muzâhir tebcil ve tevkir olunmuştur; o halde akvam-ı medeniyye arasında ihraz-ı makam etmek isteyen her millet gençlerini bu esasata riayetkâr yetiştirmeğe çalışmalıdır (Türk Kadını, no:10, s. 147).

Perihan Saide, hangi inanca sahip olursa olsun bir milletin, inandığı dinin esaslarına uyan, hürmet eden gençler yetiştirmesi gerektiğini belirtir. Yazar, aynı zamanda genç kızlardaki dinsizlik, geleneklere hüremetsizlik, ahlak noksanlığı, hayattan bıkkınlık gibi alametlerin görülmesini ebeveynlerin dini yaşamamalarından ve çocuklarına telkîn etmemelerinden kaynaklandığını savunur. Memleketin fikri değişimlerini hazırlayan yegâne kurumun mektepler olduğunu belirten yazar, bu kurumlarında dini, yirminci asır kafasıyla öğretilmediğine dikkat çeker. Eski tarz da verilen eğitimin gençleri cezpt etmediğini belirten yazar, gençlere ilk önce dinin kolay yönleri öğretilmeli, dinin yalnız, namaz, oruç ve tesettürden ibâret olmadığını, fazilet, ahlak ve namusunda bunda esas teşkil ettiğini, insanın maddi ve manevi saadetini ancak bu esaslarla sağlanabileceği anlatılmalıdır. Bütün eksikliğimizi dini terbiyeden yoksun oluşumuzda arayan yazar, istikbalin, ahlak ve faziletin ancak terbiye ile temin edinilebileceğini savunur.

Şükûfe Nihal'in ictimaiyata dair son makalesi "Mahallelere Doğru" başlıdır. Şükûfe Nihal, yazısında birbirini takip eden birçok mecmuanın İstanbul'un harap köşelerinde yaşayan muhitlerinden gerektiği kadar bahsetmediğine dikkat çeker. Bu muhitleri Şükûfe Nihal şöyle tasvir eder.

Mektep, mektep gazete, gazete,.. Kim için? Yalnız biz mi varız?.. İşte böyle muhîter ki insanlar okumaz. Okusa da anlamaz; anlasa da itikad etmez.. ta'riz eder, tekfir eder! Bilmem İstanbul'un bu harab mahallelerini lütfen tedkîk edenler var mı? Burada her evin kapısını size mezara açılmış bir müdhal hissini verir. Buralarda oturan halk güneşin lüzûmunu bilemez; havanın ehemmiyetini anlamaz. Yattıkları odaya giriniz; yatmam kapalıdır, yahud ekseri beş altı pencereden ancak yarım kanat açıktır. Ağır bir koku başınızı döndürür. Bunu nasıl olup da hüsn etmediklerine şaşırırsınız. O kadar alışıkurlar .- eğer varsa- yukarı odalar tamamen boştur; güneşsiz, râtib alt kat odalar. İşte onlar ıstirahatgahı!.. Beşikli odalar sizi en ziyâde dil-hûn edendir. Şurada ağzı açık bırakılan yarım fincan sütü içerken zavallı çocuk acaba kaç nev'i mikroba muhâfaza oluyor? Çok defa hem yatmağa hem oturmağa hasr edilen odalarda bir kaide-i sıhhiye olsun riâyet edilse!.. ne annenin, ne babanın feda edemediği mebzul cigaraların boğucu, zehirli dumanlarına lamba islerinin inzimamıyla tesessüh eden havayı zavallı yavrular müsterihane yutar, yutarlar. Zaten gıda yok; olsa da seçilmiş, maksadlı bir gıda değil.. Evin süprüntüleri ya bağçe de ya sokak da pencerelerin altındadır (Türk Kadını, no:12, s. 178).

Şükûfe Nihal, cehaletin çok, terbiyenin ise olmadığı bu mahallelerin değiştirilmesi gerektiğine dikkat çeker. İstanbul'un bu sefalet semtleri, Medeni toplumlardaki yoksul semtlerle kıyaslar ve bu bağlamda çocukluğuna dair hatırladıklarını şöyle anlatır.

Çocukluğumda birkaç sene manastırda bulunmuştum; evimizin arka tarafında hemen hepsi birer kat evlerden müteşekkil bir Hıristiyan mahallesi vardı; burada. Burada yaşayanlar gayet fakirdiler.. Yiyecekleri mebzul memlekette zeytin ekmekten ibaretti; lakin o ne temizlik, ne intizâm! Akşama kadar açık kapıların halkaları, açık pencerelerin camları pırıl pırıl güler. Avuç kadar bağçe süprütülük değil, sizi hemen cazip eden mini mini çiçeklidir. Bağçeler çiçekli, pencereler çiçekli, sofralar çiçekli.. Nede bizim o perişan, pisi yaralı çocuklar; nerede oradaki yamalar içinde fakat tertemiz, düzgün saçlı, kıvrak çocuklar... Bütün o zarûret içinde mümkün olduğu kadar kendilerine hayatı güldürmemeğe bilakis onu mağlub etmeye çalışıyorlar. Ben onların bir saat işsiz, (kahve meşgal) sefası yaptıklarını görmemişim. İhtiyar, genç hepsinin boyunlarından atılmış beyaz iplikler, mütemadiyen örerler, örerler, çalışırlar (Türk Kadını, no: 12, s. 179).

Şüküfe Nihal, yabancı muhitlerle kıyaslandığında bu harap muhitlerimizin bizi aşağı gösterdiğini vurgulayan yazar, bu muhitlerin nasıl değiştirileceğine dair fikirlerini belirtir. Yazara göre, bugünkü nesillerin kurtarılması için mekteplere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun dışında hayır cemiyetlerine mensup hanımların, ahlaki ve sosyal konferanslar vermelidir. Fakat bu konferanslara bir gazete ilanıyla onları Dârülfünûn salonuna davet ederek yapılacak olursa kimse gelmez. Bunun için özellikle mahalleler içinde sohbetler düzenlemeli, sevimli bir lisanla onları ikna etmeli, düşündürmelidir. Bunun çalışan hanımlar için en kutsal vazife olduğu vurgular. Şüküfe Nihal, “memleketin hayatı bu muhitlerin çocuklarına bağlı olamaz” diyerek bu mahalleleri dolduran şuarsuz anne ve babalar aydınlatılmaya çalışmalıdır yoksa bir asır sonra memleketin yine memleket kalacağını belirtir.

3.6.2. Fenni Sayfalar

Türk Kadını Dergisinin fenni sayfalarını Ahmed Edip ile Aile Tabibi ve Dr. Galip Hakkı imzalı sekiz makaleden oluşmaktadır. Ahmed Edip 1-5 sayı aralığı ile 7. sayı, Aile Tabibi 6. sayıda, Dr. Galip Hakkı Bey'in ise 9. sayıda imzaları bulunmaktadır. Fenni sayfalarda kadınlıkların eğilimlerine yönelik sıhhi ve ilmi bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır. *Türk Kadını* dergisinin 23 Mayıs 1918 tarihli 1. sayısında Ahmed Edip okuyucularına “Elbisede Renk İntihâbı” başlığıyla kadınların beklide en zor karar verdikleri elbise seçiminden bahsetmektedir. Yazara göre en mühim mesele “ne giyinmeli?” meselesidir. Yazar mevsime, modaya göre farklılaşan ve kadınların fazlaca önem verdiği giyimin, bir kadının nezaket ve inceliğini gösterdiğini vurgulamıştır. Ahmed Edib, insanın giyeceği elbisesinin sanat ve mesleğine, yaşadığı çevrenin iklimine, yaşadığı muhite göre olması gerektiğini savunmaktadır. Bundan sonraki kısımda yazar, renklerin seçiminden bahseder. Renk ışığın yansıması neticesi

ortaya çıkan bir hadisedir. Güneş ışığı başlıca yedi renktir. Yazar yedi rengin yansımasıyla hangi renklerin meydana geldiğine örneklemeler verir.

Eğer renkler bir, iki, üç veya daha ziyadesini in'ikâs ettirirse onların karışmasından hâsıl olan renklerle melon görünür.

Mesela mavi ile sarıyı aks ettiren yeşil kırmızı ile maviyi aks ettiren mor görünür. Eğer hiç birini aks ettirmeyerek şuaâtı kâmilen ba' eylerse o vakit siyah görünür ki, rengin yokluğu demektir (Türk Kadını, no: 1, s. 5).

Bu sebeple renklerin sıcaklık sebebiyle önemi olacağından mevsime göre seçilen elbisenin rengi başka olmalıdır. Beyaz ve açık renkli kumaşların ışığı yansıtması ve sıcaklığı çekmemesinden dolayı yaz mevsimine uygundur. Siyah ve koyu renkler ve üzeri parlak olmayan kumaşlar ise ışığı ve sıcaklığı alacağından ısıtır ve kış mevsimine uygundur diyen yazar, bu bilimsel açıklama üzerine genellikle sıcak memleketlerde ve bilhassa yaz mevsimlerinde beyaz ve açık renkli, soğuk memleketlerde ve kış mevsiminde siyah veya koyu renkli giyinilmesindeki sırrın bu olduğunu belirtir. Hatta yazar, okuyucularına bu bilimsel açıklamayı kanıtlamak için bir de deney sunar.

Kışın kar yağdığı zaman beyaz ve siyah kumaşların harareti ba' hususundaki farklarının gayet kolay bir tecrübesi vardır.

Biri beyaz diğeri siyah iki parça kumaş alınır. Mesela bir patiska parçasıyla bir de siyah kumaş parçası güneşli bir havada yan yana karın üstüne bırakılır. Patiska beyaz ve üzeri az çok cilalı bulunduğundan ziyayı ve harareti geri aks ettirir. İçeri almaz altındaki karda çok erimez. Hâlbuki çuha parçası siyah ve üzeri pervazlı olduğundan ziya ve harareti ba' ederek altındaki karı ısıtır ve çok eritir. İşte bir müddet sonra bu iki parça kaldırılınca altlarında bulunan karların erimesindeki farklardan beyaz ve siyah güneşin şuaâtine karşı ne kadar müessir olduğu tayin eder. Kış mevsiminde bazı mahallerde çabuk erimek için karların üzerine kömür tozu dökmelerinin sebebi de budur (Türk Kadını, no: 1, s. 5).

Ahmed Edip, elbise kumaşının rengine gelince her zaman moda renklerin tercih edilse de her hanım kendine yakışan rengi seçmelidir görüşündedir. Yazara göre kumral saçlılara açık mavi renk yakışacağı gibi kumral saçlı olmakla beraber teni sarı veya pembeye çalanlara açık yeşil renk pek güzel yakıştığını belirtir. Yine kestane veya siyah saçlı esmerlere turuncu ve turuncuya yakın renkler yakışan renklerdir. Yazar, siyah ile beyaz her renge uysa da bunun arasına karıştırılacak çeşitli renkler ve süsler de seçilebileceğini önerir.

Renklerin tenlere, saçlara uydurulmaması halinde çirkin bir manzara meydana gelebileceğini belirten yazar buna bir şöyle bir örnek verir:

Mesela, sarı saçlı, mavi gözlü bir hanım menekşe renginde bir elbise giyecek olsa yüzünde yeşil ve zeytuni renkler peyda olarak gayet fena, solgun bir hasta benzeri vücut bulur. Esmerler ve siyah saçlılar mavi renkli kumaş olursa turuncu renkli bir sima ile gayet çirkin görünürlere birde kumaşların yukarıdan aşağı umudi çizgili olanları boyu uzun gösterdiği gibi enine yani ufki çizgili olanları da kısa göstereceğinden her hanım boyuna göre kumaş intihâb eder. Kezâlik ayrı dallı kumaşlar kısa boylulara, şişman vücûdlulara hiç yakışmaz; bunlar ale-l- ekser düz renkler, yahud üzeri pek küçük çiçekli örnekler intihâb etmelidirler (Türk Kadını, no: 1, s. 6).

Elbise de renk meselesine gelince yazar, bu hususta daima şiddetli güneş ışığı altında yaşayan sıcak memleketlerin parlak renklere düşkün olduğu gibi, hafif güneş ışığına maruz kalan kuzey memleketlilerin de solgun renklere düşkün olduğu görüşündedir. Yazar, o iklimler de bitkinin renkleri bile farklıdır. Arabistan'ın koyu yeşil ve şiddetli kırmızı renkleri kuzeyin solgun bitkisinde katiyen görülmez. Hattâ kuzey taraflarında ot ve yaprakların genellikle sarıya çalan açık renkli olduğunu vurgular.

Ahmed Edip, bu yazısında kadınların kendine yakışan elbiseler giymeleri gerektiğini vurgularken elbise de doğru renk seçiminin önemini vurgulamıştır. Yazar, 6 Haziran 1918 tarihli 2. sayıda ise “çirkinlik” başlığıyla kadınları çirkin gösterecek hallerden sakınmaları gerektiğinden bahseder. Yazara göre güzelliğin en birinci yolu sağlığa dikkat etmektir. Çirkinlik vücûd endamının bozulmasıyla başlar. Yazar karın, göğüs, kol ve bacaklarda çirkinliğe yol açan “Fırantsemin” yani obesite hastalığından bahseder. İlim noktasında bir kadının ideal ölçüsünü örneğin “boyu bir metre yetmiş santimetre gelen bir hanımın ağırlığı yetmiş kilo gram olmalıdır.” şeklinde belirten yazar boy ve ağırlık arasında çok fazla fark varsa sıhhi tedavinin gerekli olduğu görüşündedir. Zayıflığın hastalıklara zemin hazırlayacağı gibi fazla kilolarla birlikte obesite ile birlikte çirkinliğinde başladığını belirtir. Obesite sadece çirkinliğe değil vücûd hareketlerini zorlaşmasına, kalp sağlığına da sıkıntı verir. Yazar, ani ölümlerin kalpten ve kalp üzerinde biriken fazla yağdan ileri geldiğini vurgular. Obesite hastalığı kadınlarda erkeklere oranla azdır. Kadınlar daha asabi olduklarından vücûdlarında yağın birikmediğini savunan yazar kadınlarda şişmanlığın sıhhi şartlara dikkat edilmemesinden kaynaklandığını belirtir. Yazara göre kadınlarda şişmanlığa neden olan büyük sebep tembellik, vücûd jimnastiği ve spora önem vermemek, hareketsizlik, zihnen ciddi şeylerle meşgul olmamak ve çok uyumaktır. Yazara göre ikincisi sebep ise beslenme tarzıdır. Obesite hamur işleri, yağlı şeyler, tatlılar yemekten de ileri gelmektedir. Harp devrinde bunun için bir sıkıntı olmasa da şişmanlığın temel sebebini

hareketsizlikte görür. Bu sebeple yemeklerin hazmını kolaylaştırmak gerektiğini vurgular. Şişmanlığı gidermek ilaç tedavisi ile değil sıhhi tedbir ve gıda maddelerinde olduğunu belirten yazar, bunun için şişman hanımların, sebze, et, balık gibi şeyler yemeli ve meyvelerden de portakal, vişne, elmanın da biraz ekşi olanını seçmelidir.

Obesitesi olan bir hanım çay, kahve, çikolata gibi şeyleri çok içmemelidir. Çünkü bu içecekler vücutta yağın birikmesine neden olur. Yazar, bunun için yapılacak tedbiri uyku olarak önerir. Uyku vaktinde olup ortalama günde 6–8 saat gereklidir. İlerlemiş yaşı olanlar için günde altı, genç hanımlar ve çalışıp yorulanlar içinse sekiz saat uykunun yeterli olacağını belirtir.

Yazar, havadar semtlerde yaşamak ve vücut hareketlerini ihmâl edilmezse obesitenin önünün alınabileceği görüşündedir. Ahmed Edip, bu makalesinde obesitenin yani şişmanlığın vücûdun güzelliğini kaybetmesine kişinin çirkinleşmesine yol açtığını gibi çirkinlikten korunmanın da düzenli hareket ve yediklerine dikkat etmekten geçtiğini vurgulamıştır.

Ahmed Edip 20 Haziran 1918 tarihli 3. sayısında “Saçların Hayat ve Memâtı” başlığı ile üç makale yazmış ve kadınların çok önem verdiği saçın sağlığı konusuna değinmiştir. Yalnız yazarın, bu konuya değinmeden insanların tüylenmesini, tabîat evrimine benzetmesi dikkat çekicidir. İlk insanların tüylerle örtülü iken hayvan postlarını giymeye başlamasıyla postun cildi delik eylemesinden kıllar üzölmüş ve dökölmeye başlamış olduğu görüşündedir. Yazar, o zamandan bu yana tüyler dökölerek vücut bugünkü çıplaklığını almış fakat saçlar o günden muhâfaza olunarak kaldığını belirtir. Her şeyin tabiattan insanoğluna intikal ettiğini belirten yazarın düşüncesi şöyledir:

Tabîatta her şey verâsetle intikal eder, yani bir yavru ana babasının evsâf adetlerin tesiri altında tagyir ettikçe ağır ağır yavrulara intikal eder. Mesela evvelce tüylü olan insanlar muahharan elbise kullanmağa başlayarak vücûdunun tüylerini dökötükçe yavrular daha az tüylü doğmaya ve yine tüyler dököldükçe artık şimdiki gibi tüysüz doğmaya başlamışlardır; fakat bu verâset meselesinde bir şey vardır ki ara sıra “atavizm” yani aslına çekme denilen hal zuhûr eder ve tüylü insan hattâ sakallı insan bile olur. Böyle tüylü insanlar, bu yolda sakallı kadınlar görölmüşdür. Sakallı kadın bugün pek çirkin ve pek garip görölürse de ihtimal ki bir gün ale-l-umûm kadınlar sakallı olacak ve bunların şimdiki gibi sakalsızları “köse” lakabını alacaklardır (Türk Kadını, no:3, s. 36).

Kadınların süse meraklarının bir gün bu neticeyi doğurabileceğini belirtmiş olsa da yazar, bugünkü kadınlığın tüylenmeği istemeyeceği görüşündedir. Bugünün kadınlarının merakının saçları olduğunu belirten Ahmed Edip, kadınlar saçlarını uzun ve gür görmek ister. Fakat saçlar zamanla dökülür ve ağarır. Ahmed Edip makalenin bundan sonraki kısımda saçların nasıl doğduğu ve ağardığı konusunda ilmi bilgiler verir.

Saç cilt altındaki bezlerden çıkar. Ciltteki yağ bezleri ise saçın yumuşaklığını ve elastikliğini sağlar. Yağ bezleri yeteri kadar çalışmazsa cilt kurur ve tedaviyi gerektirir. Kesilmiş bir saç mikroskopla incelediğimizde üç tabakadan meydana geldiğini görmekteyiz. Saçın orta yeri iki sıra halinde hücrelerle örülüdür.. Bu hücrelere dikkatli bakıldığında toz halinde boyalı bir maddedir. Buna “pigment” denilir. Saçların rengini veren, siyah, kumral, kestane, sarı yapan bu maddedir. Saçın köküne gelince saçın kökü mercimek şeklinde yukarıya doğru uzamış bir parça ile bu parçanın üstü hücrelerle çevrilidir. Bu mercimek gibi olan kısım saçın esasıdır. Bu bölüm yorulmaz usanmaz bir fabrikadır. Saçı uzatır ve yeniden onarır. Bir saç çekildiği ve koparıldığı vakit bu kökle beraber çıkmaz. Yazar, saçlar uzamakta devam ettiğine göre neden kadınların topuklarına kadar uzamadığına açıklık getirir. Yazar, saç uzun ve sağlam bulunduğu vakit saç kökü, fazla hücre yapmaz ve saçı uzatarak ancak mevcudu beslemekle yetindiğini belirtir. Kadın saçının ortalama 80 cm olması gerektiğini belirten yazar, iyi bakılırsa saçlar daha uzun bakılmazsa daha kısa olabileceği görüşündedir. Ara sıra çok uzun saçlara da rastlanıldığını belirten Ahmed Edip İngiltere’de yapılan saç müsabakasında, müsabakayı 180 cm uzunluğundaki saçın sahibi bir madamın kazandığını belirtir. Saçın bünyeye ve yaşa göre fark ettiğini belirten yazar, saçlar ister uzun ister kısa olsun ister yumuşak ya da sert olsun kırkı bulunca saçların ağardığına dikkat çeker. Yazar saçın nasıl ağardığını “boyuna kesilmiş beyaz saç mikroskopla incelediğimizde saç rengini veren pigment maddesinin olmadığını görürüz. İşte beyaz saç siyah saçtan ayıran fark bu maddenin olmamasıdır yoksa saçın yapısında bir değişiklik yoktur.” diyerek ilmen açıklık getirir.

Derginin 5. sayısında da saç sağlığına devam eden yazar 5. sayıda, saçların yapısındaki bu boya maddesi sebebiyle bazen “siyah saçlı insanların gece içerisinde beyaz saçlı” olduklarını bazen de “bir saate, bir çeyrekte ağaran saçlar” bile görüldüğünü belirten

yazar bunun için birçok misallerde verir. Örneğin bir İngiliz Doktor'un yazdığı müşahedesine göre:

1859 senesi Şubatın 19'da vuku' bulan bir müstemleke muharebesinde bin kaleli bir asker esir edilmiş ve la- celal istintak kumandanın huzuruna çıkarılmış. Bu esir arkasındaki askeri elbisenin çıkarıldığını ve etrafını mesah askerlerin ihâta eylemiş olduklarını görünce fena halde korkarak titremeğe başlar ve hayatından kâmilten kat'i ümîd eylediği için hiçbir şey söyleyemeyerek şaşkın şaşkın etrafına bakmaya başlar. İşte esnada hemen yarım saat zarfında, herkesin gözünün önünde saçları beyazlamaya başlayarak biraz sonra kâmilten ağarıyor. Hattâ orda ki bir nöbetçi çavuş hayretinden şaşırarak (ağarıyor!) diye bağırır! Demek ki şedîd te'sîrât altında a'sâbın uğradığı teheyyûcât ve sarsılma, hemen bu (âkil-ûs-sıbga) hücerâtı tevlîd ediyor ve ondan sonra bu hücerâtta diğer hücerâtın mevâdd-ı mülevvinesini kâmilten yiyip bitirerek onlara beyaz bir manzara yani tam ihtiyarlık vererek kurtuluyor (Türk Kadını, no:5, s. 74).

Saçların genellikle yirmi otuz yaşına gelince dökülmeye başladığını belirten yazar, saçların dökülmesine yol açan saç köküne bulaşan mikropların neden olduğunu savunmaktadır. Mikropların sadece saçları dökmesini ve vücuttaki diğer saçların sağlam kalmasını ise yazar şöyle açıklar.

Mikrop bünyemize girer girmez bizi hasta edemez. Eğer bünye sağlam olur, kan kuvvetli mukavemet gösterir. Hattâ mikrobu mahv eyler. Onun için eğer mikrop gelen halime-i şa'riyye fena beslenmiş, zayıf, kuvvetsiz, mikroba mukavemete iktidarı olmayacak bir halde bulunuyorsa o vakit mağlup olur ve saç dökümü (saç kıran) hastalığına düçâr olur. Bilakis halime-i şa'riyye sağlam, iyi beslenmiş bir halde ise hiçbir mikrop tâ'rîz edemez ve saçlarda daima sıhhatte bulunur (Türk Kadını, no:5, s. 75).

Ahmed Edip, saç dökülmesine karşı nasihati ise saçtaki mikrobu öldürmek ve saç kökünü beslemektir. Bunun için doktorun vereceği ilacın saç dökülmesi henüz başlamadığı vakit faydalı olacağını ancak saç dökülmesini önlemek için kanın temizlenmesi gerektiği görüşündedir. Aynı şekilde istenmeyen kıllarda kıl dökücü ilaçlarla yok edilemez ancak cildin üzerinden itibaren dökülür. Yani hiçbir kıl dökücü ilaç saç köküne işlemez. Ancak tabîb bir cımbız ile kılları çıkarır ve kimyevi bir madde sürülmüş iğne ile saç kökünü öldürürse veya ince iğne yardımıyla elektrik vererek yakarsa saç kökünü yakar bu sûretle de saç gelmez. Bunun dışında yazar, şua' (x) yönteminin de vücuttaki saçları döküğünden bahseder.

Ahmed Edip'in fenni sayfalarındaki son makalesi 15 Ağustos 1918 tarihli 7. sayıdır. "Çiçek hastalığı ve Kırmızı Ziyâ" başlıklı makalesinde çiçek hastalığına iyi gelen kırmızı ışık tedavisinden bahseder. Medeni ülkelerde çiçek hastalığının kalmadığını belirten yazar çiçek hastalığına yakalananların kendisinin ya da ebeveynlerinin aşığı

ihmâl etmesinden kaynaklandığını vurgular. Ahmed Edip, çiçek hastalığı konusunda birçok tedavi yöntemini tecrübe eden Danimarkalı Doktor Firzen kırmızı ışığın bu çeşit hastalıklara iyi geldiğini tespit ettiğini belirtir. Yine çiçek hastalığına yakalanan hastaların odaları tamamen kırmızı renkli olur, odaya ışık veren pencere camları da kırmızıya boyanır veya bir kırmızı kâğıtla kaplanırsa hastalık hafif atlatmaktadır. Yazar, bu sebeple çiçek hastası için ilk yapılacak işin hastayı kırmızı ışık içerisinde bulundurması görüşündedir. Ahmed Edip kırmızı ışığın çiçek aşısında da tecrübe edildiğini okuyucularına şöyle aktarır:

Kırmızı ziyâ' yı çiçek aşısında da tecrübe etmişler; birçok çocukları aşılarken bir kısmını âdî güneş ziyâ'sında bir kısmını da bir karanlık fotoğraf odasının kırmızı camlı penceresinden giren ziyâ' muvacehesinde bulunmuşlar.

Kırmızı ziyâ'ya maruz kalanların aşısı pek hafif bir şekle gayet küçük kabarcık halinde geçmiş, diğerleri ise adeta tutmuştur. Hattâ bazen ale-l-âde yapılan aşılarda bile kırmızı bez ile bağlananların hafif bir sûrette geçtiği görülmüştür ki bu husûsta da icrâ'-ı te'sîr eden bir şeyin kırmızı renk olduğu bedîhiyettir (Türk Kadını, no.7, s. 109).

Yalnız yazar, kırmızı ışık sayesinde hafif geçen aşılardan, aynı başarıyı hastalığın muafiyetine de tesiri olup olmadığına dikkat çekmektedir.

Türk Kadını dergisi, Aile Tabibi imzalı 1 Ağustos 1918 tarihli 6. sayısında ise “Kadınlarda Baş Ağrısı” başlığı ile kadın hastaların en çok şikâyet ettiği baş ağrıları ve nedenlerinden bahsetmektedir. Dergi, makaleyi kaleme alan Aile Tabibi'nin tam isim künyesini vermemiştir. Fakat bir yazılardan bir doktor olduğunu anladığımız yazar, baş ağrılarına sebep olan nedenleri maddi ve ruhi olarak ikiye ayırır. Maddi sebepler çürük dişler, başta mevcut kemik iltihapları, göz, beyin ve burunda meydana gelen iltihaplardır. Ruhi ise ihtiraslar, korku, heyecanlanmalar, fikri meşguliyetler ve yorgunluk bunlardan bazılarıdır. Yalnız alkollü içecekler, tütün, esrar, afyon, kurşun gibi zehirlenmelerde baş ağrılarına neden olmaktadır. Aile Tabibi, kadınlarımızda sıklıkla görülenin tütün zehirlenmesi olduğuna dikkat çeker. Tütünün, çarpıntı, sinir ağrıları, iştahsızlık, uykusuzluk, mide bulantısı gibi etkilerinin baş ağrısına sebep olduğunu belirtir. Bu ağrılara son vermenin tedavisi tütünü bırakmaktır. Alkollü içeceklerden meydana gelen zehirlenmeler bizim kadınlarımızda nadir olduğunu belirten Tabîb, bunu alışkanlık haline getirenlerin sabahleyin kalkar kalmaz şiddetli bir baş ağrısına tutulduklarını belirtir. Tabib, bu durumda kişilerin baş ağrısını birkaç

kadeh konyakla tedavi etmek zorunda kalırlar buda bataklık içine düşenlerin kurtulmağa çalıştıkça ve daha fazla battığı bir durum olduğuna dikkat çeker.

Tabîb, bunun dışında hanımlarımızda görülmeyen fakat esrar, kâfûri ve afyon türü zehirlenmelerin ise sinir ağrılarına maruz kalmış kişilerin teskin etmek için kullanılmış olduğunu belirtir. Tabîb, kadınlarımızca süslenmek için kullanılan pudra ve pomadların zehirlenmelerin dışında baş ağrılarına da sebep verebileceğine dikkat çeker. Son olarak Tabîb, baş ağrılarının sebeplerini anlamak için mutlaka bir doktorun muayenesine başvurmak gerektiğini belirtir.

Türk Kadını dergisinin 12 Eylül 1918 tarihli 9. sayısı Doktor Galip Hakkı imzalıdır. Doktor Galip Hakkı “Tütün” başlığı ile okuyucularına sağlık ve ilmi noktasında tütünün zararlarından bahseder. Doktor Galip Hakkı, tütünü çok defa iyi bir arkadaş diye telaffuz ettiğimiz bu zararlı madde şarkta kadınlar arasında yaygın olduğuna dikkat çeker. Anadolu ve Rum ilinin köylerinde tütün içmek alışkanlığı kadınlarda az görülse de şehirlerde ve bilhâssa İstanbul kadınlarında erkekler kadar yaygın olduğunu belirten Doktor Galip Hakkı, tütünün zararlarını sağlık, iktisat ve terbiye açısından ele alır. Sağlık açısından tütünün içindeki nikotin maddesi öldürücü bir zehirdir. Zararlı tesirleri başlıca asabiyet, kalp rahatsızlıkları, iştahsızlık, kesiklik, sindirim bozukluğu, bazen kabızlık, kansızlık, baş dönmeleri, baş ağrıları ve ağız kokusu bunlardan bazılarıdır. İktisadi açıdan tütüne harcanan para iktisadi bir yer tutar. Bir valide tütün için sarf ettiği parayı faiz veren bir bankaya yatırsa daha karlı bir iş yapmış olacaktır. Doktor Galip Hakkı, tütünün sağlık ve iktisadi olarak zararlı olduğu gibi terbiye açısından da ayıp olduğu görüşündedir. Türk milletinin geleneklerinde tütün içmek ayıp olduğu gibi kadınların kullanması daha büyük bir ayıptır. Bu sebeple tütünü derhal bırakma çarelerine başvurmalıdır. Ferdi olarak önce meslektaşlarımız kendileri bırakmalı bunun dışında bilhâssa konferanslar, matbuat, zaman zaman makalelerle, mekteplerde veya aile içinde tütünün bırakılması için çaba sarf edilmelidir. Doktor Galip Hakkı, anne ve babaların ve bilhâssa muallimlerinin tütün içtikleri halde talebe karşısında bunu ayıp bir alışkanlık olarak göstermemeleri gerektiğine dikkat çeker. *Türk Kadını* dergisi son olarak tütün konusuna okuyucularını dahil etmek ister ve okuyucuları içinde tütünü bırakan ya da bıraktıranlar varsa haber etmelerini ister. *Türk*

Kadını dergisi bu suretle bir istatistik yapacağını bildirir. Aynı zamanda okuyucularının tedirgin olmamaları için isimsiz yayımlanacağını belirtir.

Derginin, tütün konusunda okuyucularına yaptığı çağrıya cevapların 7 Kasım 1918 tarihli 12. sayısında “Kadınlık Şuûnu: Tütün meselesi Etrafında” başlıklı makalede yer aldığını görmekteyiz. Bu bölümde iki kadın okuyucunun yazısına yer verildiğini görmekteyiz. Derginin sayfalarında, tütün konusunda istatistikî bir neticeye yer verilmediğini görmekteyiz.

3.6.3. Tuvalet

Türk Kadını dergisinin 1-9 sayı aralığı ile 11-12 ve 16-17 sayı aralığında Mehmed Arif’in “Tuvalet yahut Muhâfaza-i Sıhhat-i Melahât” başlığı ile on üç makalesi bulunmaktadır. Mehmed Arif’in “Tuvalet” sayfalarına *Türk Kadını* dergisi oldukça geniş yer vermiştir. 23 Mayıs 1918 tarihli 1. sayıda Mehmed Arif, Fransızcadan dilimize yerleşen tuvalet kelimesinin yıkanmak, giyinmek, taranmak gibi anlamlara geldiğini ifade eder. Tuvalet, yüz güzelliği dışında sağlığın korunması ile de sıkı ilişkilidir. Tuvalet hakkında lisanımıza en evvel letafet-i a’zâ” namıyla Sezaizade Hikmet Bey tarafından “Labarün Sitaf” in “Kabinedo Tuvalet” namıyla meşhur olan eseri tercüme edilmiştir. Bu eser 1309 tarihinde Arakel Efendi ma’rifetiyle “Matbaa-i Ebüzziya” da basılmıştır. İki yüz elli sayfadan oluşan eserin baş tarafı Gülnar Hanım tarafından tercüme edilmiştir. Gülnar Hanım’ın tercümesi, Tuvalet hakkında lisanımıza ilk tercüme edilen eser olmuştur. Eser aynen tercüme edilmiş fakat Osmanlı ahlak ve âdâbına uymayan kısımlar kaldırılarak yerlerine uygun olanı getirilmiştir.

Gülnar Hanım’ın yazısında eğer bir kadın, eşi ile birlikteliğini devam ettirmek istiyorsa daima temiz, düzenli ve güler yüzlü olmalıdır. Yalnız güzelliğe diğer letafetlerde eklenmezse cansız heykele benzer diyerek bir kadının güzelliğini koruması için bunlara dikkat etmesi gerektiğini anlatır.

Mehmed Arif’te Gülnar Hanım’ın düşüncesini onaylar.

Evet bir kızın ve kadının muhâfaza-i melahâtı için kavâid-i sıhhiye râğbet eylemesi lazımdır. Bunun içindir ki yukarıda tuvaletin kavâid-i sıhhiye ile pek sıkı bir irtibâtı olduğunu bildirmiştik. Yoksa tuvalet yüzünüzü gözünüzü boyamak cicili bicili elbise giymek saçları istenilen bir şekle koymaktan ibaret değildir. Bizce kızların kadınların bilmesi lâzım gelen ayrıca bir fen sa’nâtı (Türk Kadını, no:1, s. 14).

Mehmed Arif'e göre genç kız ve hanımlar, güzelliklerinin dışında sağlıklarını da koruyabilmeleri için tuvalet hususlarını bilmeleri gereklidir. Bu hususları bilmekle genç kızlar ve hanımlar, güzelliklerini korumakla beraber bu sayesinde kendilerini göz elde görebileceklerdir. Bu hususlar gelişi güzel değil sağlığı korumak için medeni kanunun en son ortaya koyduğu hususlardır. Her Şeyin bir yöntemi vardır eğer genç kız ve hanımlarımız bu hususlara uymaz da baŐkasından duyduklarına uyarlırsa değil güzelliklerini belki tazeliklerini de kaybedebilirler.

Mehmed Arif ‘‘Tuvalet’’ başlıklı yazılarında yabancı yazarlardan istifade eder. Hattâ tuvalet makalelerinin planı ‘‘Markızd  Beradye’’nin kitabında takip ettiği programdır. Bu programı takip eden Mehmed Arif, 6 Haziran 1918 tarihli 2. sayıda kız ve erkek çocukların tuvalet alışkanlıklarının sekiz dokuz yaşlarından itibaren ayırmak gerektiğini vurgular. K uk ocukların sıhhatleri için her sabah yıkanmaları gerekmektedir. Elbise seçimi ise mevsime göre değişir fakat çocuğun vücûdunu sıkıcı ve büyümesini engelleyici giysilerin seçilmesi zararlı olduğu gibi çocukların üşümemesi içinde birçok elbise giydirilmemelidir. Mehmed Arif, ocukların beslenmesinde dikkat edilmesi gereken  nerileri de Şöyle sıralar:

Çocukların gıdası nağf ve sade Şeylerden intihâb olunmalıdır. Ziyade salçalı ağır yemekler, tatlılar, Şekerlemeler muzır olduğu gibi çocukların tıkabasa midelerini doldurmakta fenadır. Pişmiş meyveler k uk çocuklar için pek güzel bir gıda teşkîl eder. Çocuklar için en iyi ve münâsib meşrubat iyi su ve süt olabilir. Çocukların gıdasına ve temizliğine dikkat ile beraber temiz hava ve bol ziyada onların sıhhatleri için lâzımedendir (Türk Kadını, no:2, s. 29).

Yazar, ocukların beden terbiyelerinin dört- beş yaşlarından itibaren dikkat edilmesi gerektiğine dikkat çeker. Çocukların fikri terbiyeleri ise sonraya bırakmalıdır. Bir ocuğun veya bir kadının sıhhati için hava- su ve ışık gerekli   unsurdur. Bu üç unsurun ihmâl edilmemesine dikkat edilmelidir. Mehmed Arif, genç kızların 12 yaş devresine dikkat çeker zira bu dönemde genç kızlar erkek çoğuna nazaran daha çabuk geliŐir. Bu yüzden genç kızların vücûd kuvvetleri için hava, su, ışık ve jimnastik istifade edecekleri en kıymetli hususlardır. Annelerinde çocuklarının menfaatleri için buna  zen göstermelerini ister. Mehmed Arif bu üç unsurun ne kadar gerekli olduğuna Şöyle dikkat çeker:

Herhalde Şehrimizin kalabalık mahallerinde büyüyen ocuktardan daha ziyade sahaların, dağlık mahallerin saf havası içinde büyüyen çocukların sıhhati afiyetleri daha m kemmell olur. Maa-m -fih Şunu da nazar-ı dikkatten devr

tutmamalıdır ki asıl lazım olan, havanın miktar-ı kemiyeti değil keyfiyettir. Kezâlik çocukların sakin oldukları mahal ve odalarda havayı fesad edecek eşyanın bulundurulmaması ve bunların sade ve münasib şeylerden intihâb edilmesi ve odaların bil-cümle müstemilâtı ile beraber güneşe ma'rûz kalacak bir mahalde intihâb edilmiş olması lazımdır. (Türk Kadını, no:2, s. 29).

Çocuklar için temiz havanın ne kadar gerekli olduğuna dikkat çeken yazar, aynı zamanda soğuk havalarda çocukların buldukları mekânlar sıcak tutulmalıdır. Bunun için sobaya verilecek masraftan kaçınmamalıdır. Zira çocuğa gelecek ufak bir rahatsızlıkta doktora ve ilaçlara verilecek masraf daha fazla olur.

Mehmed Arif, 20 Haziran 1918 tarihli 3. sayıda ise “Hava, Su, Işık” başlığıyla çocuklar için gerekli bu üç temel unsura değinir. Mehmed Arif, suyun sıhhat için ne kadar gerekli olduğunu şöyle ifade eder:

Su, müvellid-ül mâ' ile müvellid-ül humûzadan terkîb etmiştir. Saf olduğu vakit şeffaf, renksiz, râyihasızdır. En saf sular menba' veya yağmur sularıdır. İyi su hazmı teshîl, azanın kuvvetini teşşîr eder. O saf derece-i hararetine göre mütebâdildir. Bazı hastalıklarda kıymet ve fevâidi kesirdir. Gayet saf ve mikropardan ârı bir su ile yaraları yıkamaktan temizlemekten çekinmemelidir. Susuz temizlik ve tuvalet olmaz. Soğuk sular mukavvî ve menba'; sıcak sularda meskûn ve meltafa olmak hassasına maliktir (Türk Kadını, no:3, s. 43).

Sıhhatimiz için sadece hava, su, ışık yeterli gelmez. Sıhhat için bu üç unsur ile beraber vücûdun hareketi de gereklidir. Mehmed Arif, yazısında vücûd hareketinin sadece sağlık için değil güzellik için de kıymetli olduğunu vurgular. Hareketsizlik birçok hastalığın habercisi de olabilir. Yazar, bunun için birkaç örnekleme de bulunur.

Kızlarımız da birçok hastalıklara mesela mide rahatsızlıklarına, asabî merzalara, za'fiyete ve kansızlığa sebebiyet veren keyfiyet hep hareketsizliktir. Hareket evvel emirde vücûdumuzu besleyen damarlarımızdaki kanın devranını teshîl ve tezyîd eder. Bu sûretle a'zâ mükemmelen neşv ü nemâ bulur. Teneffüsün ziyâdeleşmesi ile havadan alacağımız müvellid-ül humûza miktarı çoğalarak fi'l-i ihtirak ziyâdeleşir, iştah açılır. Fi'l-i hazmı yoluna girer, vücûd iyi beslenir, kansızlık zaîl olur ve sinir hastalıkları falan kalmaz. Bunlardan başka hareket ettikçe vücûdumuzdaki muzır-ı mevâdd terâküm etmeyerek kolaylıkla harice def edilmiş olur (Türk Kadını, no:3, s. 43).

Gezmek, yürümek, yüzmek dışında genç kız ve hanımlarımızın evde yapmış oldukları ev işleri de faydalı hareketlerdir. Hareketsizlik ve tembellik sinir hastalıkları gibi birçok hastalığın habercisidir. Mehmed Arif aynı zamanda hareketsizlik ve tembelliğin şişmanlığa yol açtığını bunun da genç kız ve hanımlar için bir çirkinlik olduğuna dikkat çeker. Mehmed Arif, güneş ışığının insan sağlığı için önemini şöyle vurgular:

Hayat-ı nebatîyye ve hayvaniye için ne derecelerde ziyaya lüzûm vardır. Bunun içindir ki “güneş girmeyen eve tabîb girer” denilir. Şemsin ziyası su, hava, hareket gibi bir unsur hayattır. Ziyasız bir mahallde kapalı bırakılan bir çiçek bir ot gibi sararır, solar, ölür gider. Bizde çiçekler gibi bu unsuru mühimmenin fevâidini iktîtaf-ı şitaban olalım. Her şeyde olduğu gibi ziyanın ifrâtında mazarrât-ı daî’dir. Göz hastalıklarının bir kısmı ile güneş çarpması denilen “ihtîkan dimağı” gibi birçok hastalıklar kabilindedir (Türk Kadını, no:3, s. 44).

Yazar, güneşin faydası olduğu kadar güneşe maruz kalanların yüzlerinin bozulması, yanması ve ellerinin kararmaması için şemsiye ya da eldiven ile kendilerini korumaları gerektiğini belirtir. Bundan sonraki kısımda okuyucularına “ağaç yaşken eğilir” sözünü misâl vererek, daha küçük yaşlarda çocukları temizliğe, temiz hava ve bol güneş ışığı almaya, gezip yürümeğe alıştırılması gerektiğini vurgular.

Mehmed Arif, 4 Temmuz 1918 tarihli 4. sayıda ise “Kızların Tuvaleti” başlığıyla genç kızların tuvalet odalarında nelerin olması gerektiği dikkat çeker. Kızlara mahsûs tuvalet odalarının temiz olması gerektiğini vurgulayan yazar, kızların tuvalet odalarında su, sabun, kolonya biraz pudra birazda diş tozu veya macunu, diş fırçası, saç tarağı ve fırçası bulunmalıdır. Yazar, genç kız tuvalet odalarının temiz olması gerektiğini belirtirken genç kızlara yapmaları gerekenleri de sıralar.

Tuvalet odalarında isti’ mâl edilen suları, kirli çamaşırları oda derûnunde günlerce bırakmamalıdır. İsti’ mâl edilen sular bir mecra ustasıyla akıp gitmiyor ise kirli suların toplandığı leğenin genişçe olması ve bunlarda terâküm eden sularında müddet-i maddide bırakmayarak hemen dökülmesi icap eder. Kızların kendilerine mahsûs tuvalet odaları bulunmadığı sûrette odalarına bir tuvalet masası ilave etmek kifâyet eder. Şu suretle ki bu masanın altına- masanın etrafını genişçe ihâta etmek ve odanın döşemesini veya halısını setretmek üzere- muşamba vaz’ı etmek iktiza eder. Ta ki hin isti’ mâl de etrafa saçılan ve mevâdd-ı saireye temizlemek kolay olabilsin (Türk Kadını, no:4, s. 60-61).

Geç kızların ayrı bir tuvalet odalarının bulunması gerektiğini vurgulayan yazar, genç kızların sabah kalktıklarında sıhhat ve güzellikleri için yapmaları gerekenleri şöyle sıralar:

Bir kız sabahleyin yatağından kalkar kalmaz geceliğini çıkarıp arkasına geniş libas giyerek tuvaletini icraya başlamalıdır. Evvel emirde mevsime göre soğuk ve yahud biraz sıcak su ilavesiyle ılık bir hale getirilen su ile yüz güzelce yıkanmalıdır. Bu suyun buhar litresi derûnune bir kahve kaşığı mikdarda (sani borit sud) ilavesi münâsibtir. Yüzünü yıkarken göğsünü, koltuk altlarını da iki elleri vasıtasıyla yıkamak ve bez ile silmek ve temizlemek icap eder. Bundan sonra sıra dişlerin temizliğine gelir. Bunun için su derûnune birkaç damla diş suyu ilavesiyle dişleri fırça ile ovalamalı, temizlemelidir. Yüz yıkanıp, dişlerde temizlendikten sonra ayakları parmakları güzelce sabunlu ve sıcak su ile yıkamalıdır. Bu suyun sıcaklığı 18, 20 dereceyi tecavüz etmemelidir. Bunlarda

ikmâl edildikten sonra güzelce kurulanmalıdır. Şimdi sıra saçlara geldi (Türk Kadını, no:4, s. 61).

Kuru, sert ve yağlı saçların bakımına değinen yazar, yağlı ve yumuşak saçlar için pomad ya da tuvalet yağları, sert ve kuru saçların sertliğini gidermek için de birilantin sürmelerini tavsiye eder. Saçlardan sonra yazar, genç kızların dikkat etmelerini istediği giyim konusuna değinir. Genç kızların, hanımların giydiği korseleri kullanmamaları gerektiğini belirtir. Zira büyüme çağında korse giymeyi, gelişimleri için zararlı görür. Yazara göre, genç kızların pudra kullanmalarına da gerek yoktur. Yaratılışlarındaki güzellik kâfidir. Eğer pudra kullanmak istiyorsa bunun ancak su olabileceğine dikkat çeker.

Mehmed Arif, 18 Temmuz 1918 tarihli 5. sayıda ise “Kızların Ayakkabıları” başlığıyla genç kız ve hanımların ayak sağlığına değinir. Sıkan ayakkabılar nasır gibi hastalıklara yol açar. Bu annelerin ayak sağlığına önem vermemelerinden de kaynaklanmaktadır. Ayakkabı ne bol ne de dar olmalı parmakların hareket edebileceği surette olmalıdır. Ayağa uygun olmayan yahud sıkan ayakkabılar ayağın şeklini bozmaktadır. Ayakkabının imal edildiği deri, kumaşının cinsi, ökçesinin yüksekliği ve zarafeti düşünmelidir. Ayakkabının derisi yumuşak olmalıdır. Bunun için keçi derisi tercih edilmelidir. Ayakkabıların ökçeleri ise üç ya da üç bucuk santimetreden fazla olmamalıdır.

Yüksek ökçenin son zamanlarda İstanbul’da moda olduğuna dikkat çeken yazar, yüksek ökçeli ayakkabıların zararını şöyle sıralar:

Uzun ökçeli kunduralar vücûdun merkez sıkletini tahvîl eder. Bu sûretle sıkleti, izam-ı kıdemiyye üzerine mütesâv veya tevzî’ edilemediğinden bütün vücûdun taab ve meşakkatını mucib olur. Yalnız böyle kalsa iyi; bu halden diğer bir ehemmiyetli mesele daha hadise ediyor ki oda heyet-i asliye bedene nazaran aza’yı tenâsûliyye-i nesânın tebdîl mevzû’ etmesidir. Bundan da bilinmeyerek pek büyük hastalıklar, kadın hastalıkları tevellûd ediyor. Uzun ökçeli ayakkabı giymek ile boyda uzatmaz bilakis kısılır. Böyle uzun ökçeli ayakkabı giyenlerin vücûdları öne doğru bir inhina peyda der. Bu inhina da mürûr zamanla umud fikriyle te’sîr ederek vücûdun kametini tenakuz eder. Bu nev’i ayakkabıları giymeden boyunuzu ölçünüz, giydikten sonrada ölçünüz.. Bakınız ne kadar fark göreceksiniz. O vakit böyle ayakkabıları kullandığımızı yüz bin kereler nidamet ederseniz; lakin beyhûde... (Türk Kadını, no:5, s. 80).

Genç kızlar ve çocuklar için en faydalı ayakkabılar bağı ve koncalı olanlarıdır. Bu tarz ayakkabılar, ayağa kemer vazifesi gördüğü için faydalıdır fakat bu kemer vazifesi açık

ayakkabılarda bulunmaz. Rugan ayakkabılar ise ayağın terlemesini engellediği için tercih edilmemelidir.

Mehmed Arif, 1 Ağustos tarihli 6. sayıda ise “Müz’ic Terler” başlığı ile okuyucularına seslenir. Bu sayıda koltuk altlarında meydana gelen ter ve tedavisi üzerinde durulur. Ter kadınlar için sıkıntılı verici bir durumdur. Zira elbisenin koltuk altı kısımları ter nedeniyle sapsarı olur hattâ elbisenin bu kısmı aşınır ve kısa müddette eskimiş olur. Kış mevsiminde ise ter kurumayacağından insanı üşütür. Nezle ve göğüs hastalıklarına yol açar. Bunun için yazar, genç kız ve hanımlara terin önünü almak için hanımların yapabilecekleri sıhhi tedbirler önerir.

Her sabah koltuk altları su ile yıkanmalı; sonra bir pez parçası ile kurulmalıdır. Eğer mevsim kış ise bu bezin biraz sıcakça olması iktizâ eder. Bade ter, hüsn edilir edilmez koltuk altına ta’rif edeceğimiz sûrette tertîb edilmiş, ince bir bez veya batiset parçası vaz’ etmelidir. Bu bez- her tarafı basılmış olduğu halde- behr zâi’ 11 santimetre olmak üzere bir murabba’ şeklinde olacaktır. Bu sûretle hâzır edilmiş bezleri koltuk altına ter başladığı hissedilir edilmez tatbik edilmeli ve birer ıslanır ıslanmaz değiştirmelidir. Şu halde ter, elbisede, korsede te’sîr icrâ’ etmeyeceği gibi husûle gelen rutubette vücûd müteessir olmaz. Banyoların, istihmaların koltuk altlarında husûle gelen terlere karşı fevaidi çoktur. Çünkü bunlar, ifrazat-ı umûmîyeyi teshîl ve tezyîd etmeleri hasebiyle bu kısmın ifrazatını tenkîse badî olurlar. Eğer bu sûretle ziyâde terin çaresi bulunmayacak olursa akşamları koltuk altlarını yıkayarak kuruladıktan sonra “Floransessusni Jris de Florence” pudrası sürmelidir. Bu pudra teri, mass edeceği gibi ter kokulu ise bunu da izâle eder (Türk Kadını, no:6, s. 94).

Teri önlemek için alınan her ilaç tehlikelidir. Vücûd da biriken zararlı maddeler ter vasıtasıyla atılacağından yazar, teri ilaçla kesmenin sağlığa zararlı olduğunu altını çizer. Ellerin terlemesine önlemek için ellerin, temiz tutulması dışında ara sıra da “Pate” “d’amandes en Poudre” yani pudra sürülmesini önermektedir. Ayakların terlemesine yönelik ise sabah akşam ayaklar ılık su ile yıkanmalıdır. Yazar bunun için pratik bir çözüm de sunar:

Kezâlik ayakkabının içine teri mass eden cisimden bir taban konur. Ve bu tabanda biraz kolonya ve ispirto veya nane ruhu ile nemlendirilir ise ayakta husûle gelen ter kokularının etrafa intişarı men’ edilmiş olur. Lakin bunların sık sık değiştirilmesi icâb eder. Bu sûretle devam edilir ise ter yavaş yavaş zâil olur. Ayaklara ara sıra “yanmış şab Alun brüle” tozu sürmekte pekiyidir (Türk Kadını, no:6, s. 95).

Mehmed Arif, 15 Ağustos 1918 tarihli 7. sayıda ise “Kadınların Tuvaleti Hakkında Umûmî Mutâlat” başlığı ile kadınların tuvalet odalarına dair detaylı bilgiler verir. Edep dairesinde tuvaletin kadınlar için bir hak olduğunu vurgulayan yazar, hanımların

eşlerinin muhabbetlerini çekmek için ahlaki terbiye ve fikir sahibi olmaları dışında güzel görünmek için tuvaletlerine itina göstermeleri gerektiğine dikkat çeker. Hanımlar kendilerine tuvaletlerini yakıştırmalıdır aksi takdirde gülünç olabilirler. Yazar buna bir örnekleme sunar:

..adden zengin bir köylünün zevcesine, hiçbir zaman zengin bir şehirlinin tuvaleti yakışmaz. Bir köylü zengin kadının kendine yakışacak yakıştırılacak ayrı ve husûsi bir tuvaleti vardır ve olmalıdır. Kezâlik ev içinde bulunduğu zaman yapılacak tuvalet ile sokak tuvaleti hiçbir zaman birbirine müşabih olamaz. Bunlar başka başkadır ve öyle olmalıdır. Ev tuvaletinde biraz ifrâta varılabilir ise de sokak için kat'iyen böyle olmaz ve olmamalıdır (Türk Kadını, no:7, s. 110).

Mehmed Arif, sokak tuvaletlerine dikkat edilmesi gerektiğine dikkat çeker ve son zamanlarda sokaklarda kadınların giydiği tuvaletleri yakıştıramaz. Yazar eleştirisini şöyle dile getirir.

Son zamanlarda bazı hanımlarımızın sokaklarda gördüğümüz tuvaletlerini açıkça söyleyelim kendilerine hiç yakıştıramıyor ve böyle tuvaletleri doğrusu teessüfler ile görüyoruz. Bu kabil-i tuvaletlerde, bir güzellik, bir incelik, bir san'at göremediğimiz gibi âdâb-ı İslamiyye ve milliyemiz de mutâbık ve muvaffak bulamıyoruz (Türk Kadını, no:7, s. 110).

Türk kadınına İslamiyet'e ve milliyemize uygun giyinmediklerini eleştiren yazara göre, tuvalet giymek bir sanattır. Bu sanatın gizemini yalnız kendileri bilmelidir. Hatta tuvaletleri ile meşgul olan kadınlar odalarına büyük, küçük çocuklarını bile kabul etmemelidirler. Bundan dolayı tuvaletimizin sırrına sahip olmak isteyen dostlarınızdan uzaklaşmanız uygun olacağı gibi herkesin tuvaletini merak etmek, sırlarını öğrenmekte abestir.

Mehmed Arif, 29 Ağustos tarihli 8. sayıda ise "Tuvalet Odası ve Şerâit-i Sıhhiyyesi" başlığı ile hanımlara ait tuvalet odaları için gereken sıhhi şartlara değinir. Mehmed Arif evimizde genç kızlarımıza ve hanımlarımıza ait tuvaletlerini tatbik edebilecekleri odaları yoktur. Bizde yatak odaları bu vazifeyi görür. Fakat kadınlar evlerinde ayrıca küçük bir tuvalet odası düşünmelidirler.. Bir kadın için tuvalet odası dinleme yeridir. Bir kadın huzuru, rahatı orada o dakika da bulur kendi kendini orada beğenir ve sever. Yazar tuvalet odalarının ne gibi sıhhi şartlara sahip olması gerektiğini şöyle sıralar.

Mademki bir kadın bu odada sıhhati ile taalluk olan tuvaleti ile az çok meşgul olacaktır. Be-heme-mâl buranında hanenin havadar, ziyadar bir mahalinde intihab olunması ve hin hacette mu'tedil ve kâfi mikdarda bir hararetle ısınabilmesi için lazım olan vasıta-i teshiniyye ile mücehhez olması ve gayet temiz bulundurulması iktizâ eder. Tuvaleti müteâkıb havayı teceddüd için bu odalarda bir büyük pencere

bulunmak kâfi dir. Kezâlik el, yüz ve ayakların yıkanması için bulunduracak lavabolardaki suların cerayanını teminen yapılan mecralarda iyi bir sûrette yapılmış olmalıdır. Ta ki münasebetsiz bir zamanda ve mesela kış ortasında bozulup da tamiri için günlerce uğraşılmasın.

Tuvaleti müteâkıb odadan çıkılırken pencerelerin açılarak saatlerce oda havalandırılmalı ve odadaki lavanta, pudra kozmetik gibi mevâddın kokuları çıkarılmalıdır. Ara sırada fenol, temyol gibi müzad taaffün ecza ile dezenfekte edilmeli ve tetahhur edilmelidir.

Tuvalet odalarının duvarları kâğıt veya kumaş ile setr edilmeyip ara sıra tetahhur edilmeğe müsâid olmak üzere yağlı boya ile boyanmış ve yahud senede bir iki defa teceddüd edilebilecek sûrette badana edilmiş olmalıdır. Tuvalet odalarının soğuk zamanlarda ve bilhâssa kışın soğuk ve rutubetli olmamasına ve derece-i hararetin kâfi miktarda bulunmasına dikkat edilmeli ve bunu anlamak üzere arada bir termometre bulundurulmalıdır. Tuvalet odalarının yatak odaları yakınında bulunması ve bunların halılar ile mefrüş olmayıp (linolom) denilen mantarlı muşambalar ile döşenmiş olmaları pek münâsibdir (Türk Kadını, no:8, s. 124).

Mehmed Arif, 12 Eylül 1918 tarihli 9. sayıda ise “Sürmeli gözler” başlığı ile hanımların dikkat etmeleri gereken kirpik sağlığına denir. Son zamanlarda genç kız ve hanımların sürmeye rağbet göstermesi sebebiyle yazar, “Markızdo Beradye”nin kitabındaki program sırasını terk etmiştir. Mehmed Arif bu makalesini Doktor Mevtun’un makalesinden alıntı yapmıştır. Sürmeden önce kirpik sağlığına dikkat çeken yazar, kirpiklerin dökülmesine karşı Doktor Mevtun’un reçetesini sunar.

Parafin Yağı	Hiule parafine	15 gram
Pilokarpin	Pilocarpine	0,50 gram
Asid Olein	Acide oleigue	mikdar-ı kafi
Terpineol	Terpineol	1 gram (Türk Kadını, no:9, s. 138).

Yazar, kirpiklerin bulunduğu bölgede ve göz kapaklarında meydana gelen egzamaya karşı tedbir almak gerektiğine dikkat çeker. Gözler tozdan, dumandan korunmalı bununla beraber kaşımamalıdır. Günde birkaç defa yeşil çaya batırılmış bez veya pamuk takviye etmek rahatsızlığa iyi gelmektedir. Yine bunun için yazar, Doktor Mevtun ‘un reçetesini sunar.

Saf Vazelin	Vaseline Pure	10 gram
Sığır Ayağı Yağı	Hiulede Pieds de Boeuf	5 gram
Resub Ebuz	Preclpile Blance	0,50 gram
Mikrosidin s. 138)	Microdine	0,10 gram (Türk Kadını, no:9, s. 138)

Yazarın, kirpiklerin çoğalması için genç kız ve hanımlara sabah akşam sürmelerini önerdiği reçete ise şöyledir.

Vinaigre aromatique	20 gram
Gliserin Glycerine	10 gram
Zaporandi hulâsası	Extrait de Zaporandi (Türk Kadını, no:9, s. 138).

Mehmed Arif, 17 Ekim 1918 tarihli 11. sayıda ise sürme çekmenin fayda ve zararları hakkında okuyucularını bilgilendirir. Arapların hatta Peygamberimizin sıhhat sebebiyle sürme çektiğini belirten yazar sürmenin önceleri sıhhat sebebiyle kullanıldığının altını çizmiştir. Fakat son zamanlarda sürme çekmeyi alışkanlık eden genç kız ve hanımlarımızın sürmenin sıhhi faydasını hatırlarına bile getirmemişlerdir.

Mehmed Arif, genç hanımların sürmeye düşkünlüğünü şöyle eleştirir:

Hiç şüphe yok ki bunların düşündükleri sıhhat değil süstür; görünendir. Binâenaleyh gözün, kirpiklerin rahatsızlığından dolayı sürme çekmek mütehassıs bir tabibin tavsiyesi üzerine elzem ise bizde bunu ancak o vakit tavsiye ederiz. Yoksa sürme lüzûmsuz bir şeydir. Zaten İstanbul ve civarı iklimi körlere sürme çektirecek derecede ve göz rahatsızlıkları husûle getirecek kadar sıcak değildir (Türk Kadını, no:11, s. 167).

Eski kitaplar sürmeyi, göze çekilir bir çeşit ilaç diye tarif ederler. İstanbul'da Mısır çarşısında, aktarlarda satılan sürmeler hicazdan gelir ve küçük, kırmızı, toparlak meşin torbalar içinde bulunur. Fakat genç hanımlarımızın son zamanlarda kullandığı sürmeler Avrupa malıdır. Birçoğu da fabrika malıdır ve içinde zararlı maddeler bulunmaktadır. Bu yüzden yazar, gözleri ve kirpikleri yaratılıştaki güzelliğe bırakmaktan yanadır. Genç hanımların, güzellikleri için sürmeyi kendilerini gülünç duruma düşürecek kadar ileriye vardırmaları Cudi Efendi'nin sürme ile ilgili bir kaside yazmasına da sebep olmuştur. Türk şairleri de sürmeden bahsetmişlerdir. Yazar, şairlerimizin kirpikler hakkında yazdıkları parçalardan örneklemelerde bulunur.

“gamzeler celad, müjganlar bela çekilenidir.

Bir keman öbür ki âlem çeşmenin kurbanıdır”

Bu beyiti lügat Naci de gördüm. Kimindir bilemiyorum. “Rasih” in şu beytini de pek fena bulamadım:

Süzme çeşmen gelmesin müjgan, müjgan ustana

Örme zehim sinema pikan pikan ustana

Gelen kudret sürme çekmiş çeşmine yahus aks saye-i müjganıdır..

Şair “Nedim” bile bir gazelinde:

Sürme çekmiş itr şahiler sürünmüş kaşına

Şimdi girmiş dahi tahminimde on beş yaşına (Türk Kadını, no:11, s. 168-169).

Türk Kadını dergisi aynı zamanda genç kız ve hanımlardan hangi sürmeyi kullandıklarını ve hangi sürmeyi daha iyi bulduklarını bildirmelerini ister.

Mehmed Arif, 7 Kasım 1918 tarihli 12. sayıda ise “Tuvalet Odaları Eşyası” başlığıyla seslenir. Bir hanımın tuvalet odasında nelerin olması gerektiğine değinen yazar, aynanın tuvalet odasında ilk olması gereken eşya olduğunu belirtir. Zira güzel ve iyi giyinmesini bilen bir hanım için önemlidir. Bunun içinde tuvalet aynasının büyük boy olması gereklidir. Gardırop aynası da bu vazifeyi görebilir. Büyük boy aynaların dışında kullanılmak üzere bir de el aynası bulundurulmalıdır. Tuvalet odalarının serbestçe dolaşılacak şekilde olmasına dikkat çeken yazar, tuvalet masasının aynadan sonra bulunması gereken en mühim eşya olarak görür. Tuvalet masasının üzerinde tuvalet için gerekli olan pudra, lavanta, krem, çeşitli şişeler, kavanoz ve kutular bulundurmanın dışında tuvalet masasının altında bulunan küçük dolaplarda da ufak güğümler, kovalar, su kaynatmaya yarayan güğümler, leğenler ve diğer eşyalarda muhafaza edilmelidir. Havluların ve çamaşırların muhafazası içinde büyük bir dolap olmalıdır. Yazar tuvalet odasında bulunması gereken eşyadan çok eşyaların temiz olması gerektiğine dikkat çeker. Yazara göre tuvalet odalarının aşırıya kaçmamakla birlikte az çok süslü olması gerektiğini belirtir.

Mehmed Arif bu kısımdan sonra “Tuvaletin Tarz-ı Zaman İcrası” başlığıyla sabah, akşam tuvaletleri ve diğer giyilebilecek tuvaletlere değinir. Sabah ve akşam tuvaletleri dışında diğer tuvaletleri dışarı çıkarken, düğüne ya da misafirlğe giderken yapılan tuvaletlerdir. Yazar sabah tuvaleti için yapılması gerekenleri şöyle sıralar:

1-Banyo veya duş (bu babda ileri de tafsilâtı lâzıme verilecektir.)

2-Banyo ve duştan sonra vücûdun oğuşturması, masaj edilmesi (kezâlik fevâidi hakkında izahât verilecektir.)

3-Ellerin yıkanması (banyolar ve duşlar tamamıyla ellerin temizliğini temin edemeyeceğinden bunların vesair izâyeye temasından evvel güzelce temizlenmesi lazımdır.)

4-Ağız, boğaz ve dişlerin temizlenmesi;

5-Ayak bacakların tezahüratı;

6-Boğaz, göğüs, kolların;

7-Yüzün ve kulakların;

8-Saçların;

9-El ve tırnakların tuvaleti (Türk Kadını, no:12, s. 186).

Akşam tuvaletlerine gelince, güzel bir uykuyu temin edebilmek için yatağa yatmadan önce sabah yapılan tuvaletlerin fazlası yapılmalıdır.

Mehmed Arif, 9 Ocak 1919 tarihli 16. sayıda ise “Açık Gerdanlar” başlığı ile son zamanlarda genç kız ve hanımların yaz kış demeyip boyun ve gerdanlarını açarak gezmelerinin sağlığa ve ahlaka aykırı olduğu üzerinde durulur. Hanımların bunu moda haline getirmesini eleştiren yazar, boğazları üşütmenin nezleye yol açtığı gibi, ihmâl edilirse bronşit ve zatüreye çevirebileceğine dikkat çeker. Bundan dolayı gerek yazın gerekse kışın boğazın korunmasının sağlık için gerekli olduğunu belirtir. Bir kadının güzel bir sese sahip olabilmesi içinde boğazının sıhhatine özen göstermesi şarttır. Bunun için ayakların üşütülmemesi, vücûdun cereyana bırakılmaması, hava değişimine karşı banyo sıcaklığının uygunluğu, kuvvetli gıda maddeleri ve asitli meşrubatlardan mümkün olduğu kadar sakınmalıdır. Bunun dışında soğuk hava ve fena kokan gazlarda boğaz sağlığını bozar. Yazar boğaz rahatsızlıklarına karşı gargara, buğu yapmak, pastil çiğnemek gibi yöntemler önerdiği gibi okuyucularına gür ve güzel bir ses için evde yapabilecekleri bazı önerilerde de bulunur.

Su	Bir Litre
Çam Tomurcuğu	50 Gram
Toz Şeker	30 Gram

Bunları yarı oluncaya kadar kaynatmalı ve ufak bir fincan ile kışın sabahları içmelidir. Bununla beraber istirahatla tavsiye olunur... Sabahları kalkar kalkmaz çalkalanmamış, taze yumurta sarısı içmek. Akşamları sıcak sütün buharını teneffüs etmek boğaz için ve sesi açmak için pek müfiddir (Türk Kadını, no:16, s. 255-256).

Mehmed Arif, 30 Ocak 1919 tarihli 17. sayıda “Boyun ve Gerdanların Tuvaleti” başlıklı makalesinde ilk önce boyun ve gerdan temizliğine dikkat çeker. Her gün yüzümüzle birlikte boyun ve gerdanlarımızın da temizliği yapılmalıdır. Yaş ilerledikçe boyun ve gerdanların eski güzelliğini kaybettiğini belirten yazar, buna mani olmak için güzel bir öneride bulunur.

Tatlı badem yağı	30 Gram
Gül suyu	30 Gram
Şab (toz halinde)	5 Gram
Zambak soğanı asâresi	2 Gram (Türk Kadını, no:17, s. 261).

Yazar, okuyucularına birde güzellik kremi tavsiye eder.

Menekşe yağı	50 Gram
Menekşe suyu	50 Gram
Bal mumu	3 Gram
Balina beyazı	3 Gram

Mehmed Arif, bunun gibi boyun ve gerdanlar için pudra, boyun ve gerdanlarda çıkan yaralar içinde okuyucularına faydalanabilecekleri önerilerde bulunur.

Mehmet Arif, makalelerinde yabancı yazarlardan faydalanmıştır. Özellikle tuvalet makalelerinde, Fransız yazarın, Markızdo Beradye'nin kitabındaki programı takip etmiştir. Mehmed Arif, yabancı yazarların makalelerinden faydalanırken kendi gerçeğimize ahlak ve âdâba uygun olmayan yazıları çıkarmıştır. 1918 ve 1919 tarih kesitinde Türk kadınının giyim kuşam, süs yani tuvalet konusunda gösterdiği eğilimlerine değindiği gibi eleştirilerde de bulunmuştur. Mehmed Arif'in makalelerinde son zamanlarda Türk kadınının yüksek ökçeli ayakkabılar giymelerini, kadın tuvaletlerinin İslam ve milli değerlerimize uygun giyinmemelerini, kadınların süs konusundaki aşırılıklarını da eleştirmiştir.

3.6.4. Moda

Türk Kadını dergisi kadınların modaya düşüklüğüne taraftar olmadığını belirtmektedir. Fakat harp devrinde bile kadınların modaya düşkünlüğü karşında dergi, hiç olmazsa hakiki moda hakkında okuyucularını aydınlatmak ister. Bunun için moda ile ilgili bir sütün açacağını belirtse de derginin, moda ile ilgili bir silsile açmadığını görmekteyiz. *Türk Kadını* dergisinin moda ile ilgili kısmı sadece Perihan imzasıyla yayımlanmıştır. Bu bölümün amacı okuyucularına Viyana, Paris, Londra, Newyork modaları hakkında bilgi vermektir. Perihan Hanım, 6 Haziran 1918 tarihli 2. sayıda modaya dair "Şehrazad" başlıklı yazısıyla, harp devrinin yaşanmasına, kumaş fiyatlarının yükselmesine rağmen modanın bir hastalık gibi kadınlar âlemini sardığını belirtir.

Yazar, aslında moda diye kabul ettiğimiz renklerin, şekillerin Avrupa’da modası çoktan geçmiş olduğunu vurgular. Bunun için moda sütununun da Paris ve Viyana gibi moda merkezlerinin neşriyatları takip edilmediği için hanımların, terzilerin yeni diye iddiâ’ ettiklerini kabul etmek zorunda kaldıklarını belirtir.

Perihan Hanım, “Son Moda: Paris Şehrazadları” adlı başlıklı yazısında anlamını bilmediği Şehrazad kelimesini garbın bir moda gazetesinde rastlaması yazarı şaşırtır. “Şehrazad” meşhur bin bir gece hikâyesinin sultanlarından biridir. Şarka ait bir kelimeyi garbın kitabından öğrenen yazar, bin bir gece hikâyelerinin modanın manasına uyduğu için Paris’te renk ve biçimi keşfeden kadınlara “Şehrazad” adının verildiğini belirtir. Les Elegancees Parisiennes adlı moda gazetesini “Moda Sultanları” adıyla tercüme eden Perihan Hanım, modacıların bin bir gece hikâyelerindeki şekil ve kıyafetlerden istifâde ettiğini belirtir. “Ecemi fistanı” da bu istifadenin ürünüdür. Bu fistanın önü sırmalı ve keskin renkli ipeklerle işlenmiştir. Perihan Hanım Fistanı şöyle tasvir eder.

Mağazanın bize gösterdiği en şık fistan açık mavi ipek üzerine kuru gül pembesiyle mini mini çiçekler işlenmiş idi. Fistanın göğüs kesiminde sarı ve beyaz sırmalarla başlayan bir nakış aşağı doğru gittikçe incelereteğinin üstünde bir motif teşkîl ederek nihayetleniyordu. Kollar sarı ve kırmızı ile boydan boya işlenmiştir. Fistanın arkasına gelince adeta hiçbir süs yoktur. Yalnız etekliğindeki nakışa benzer seyrek şerit bulunur ve sanki bunlar bedeni eteğine rabt ederler. Bu rabtalar ihmalkâr-âne dökümler teşkîl etmektedirler (Türk Kadını, no:2, s.28).

Perihan Hanım yeni modayı ise şöyle tasvir eder:

Yeni modada en mühim ve en yeni hareket iki omuzdan aşarak arkada çaprazlaşan iki şerittir. Bunlar bu sûretle arkada tâkat ettikten sonra tekrar üste döner ve belde tekrar çaprazlaşır ve adeta iki katlı bir kemer teşkîl ederler. Kemerin uçları arkadan sarkarak eteğinin üstüne düşer. Bu şeritler siyah satenden olup üzerine bir de boz renk saten geçirilmiştir (Türk Kadını, no:2, s.28).

Türk Kadını dergisinin 20 Haziran 1918 tarihli 3. sayıdaki “Moda Hakkında” başlıklı yazısı imzasız yayımlanmıştır. *Türk Kadını* dergisi “harbin modayı hiç etkilemediğine dair” düşüncesini kanıtlamak adına Figora gazetesindeki bir makaleyi dayanak gösterir. Makalede düşman kapılarına kadar geldiği sırada bile Fransız madamlarının bu felakette bile moda ile uğraştıklarını anlatır. Hatta bu öyle bir hal almıştır ki Paris’in en meşhur rahiplerinden “Fransuva Versal” dahi bunun aleyhinde vaaz ve nasihâte etmeye mecbûr kalmıştır.

Türk Kadını dergisi bundan sonraki kısımda harp zamanında Paris’te bir papaz’ın moda ile ilgili nasihatine yer verir. Rahip abartılı giyinmiş kadınlarla dolu kilise de birçoklarının beklediğinin aksine modayı çirkin görmemiştir. Bilakis modanın ayıp bir şey olmadığını fakat pahalıya mal olan kıyafetin ahlaka uygun olması gerektiğini belirtir. Rahibin bir kıyafetin namusa uygun olup olmadığına dair ölçüsü ise “namuskârâne bir maksatla hazırlanan her kıyafet namusa uygundur” sözüdür. Rahip süs bakımından kadınları çeşitli sınıflara ayırır. Evli bir kadın eğer eşi isterse ancak eşi için süslenebilir. Genç kızların durumu başkadır. Namuskârâne bir evlilik için bir genç kız hoş görünmek amacıyla süslenebilir. Bu süs ikinciye evlenmek isteyen içinde geçerlidir. Papazın nasihatinde dikkat çeken bir nokta, dinen ve ahlaken kabul edilmeyen kıyafetlerdir. Bunlar son derece kısa, son derece dar kıyafetlerle şeffaf veya pek yumuşak kumaşlardan yapılan elbiselerdir. Papaz böyle elbiseler giyen kadınları dine ve ahlaka uygun kabul görmez. Aynı zamanda Figora gazetesi vaazın Paris’te kadınlar üzerinde çok derin bir etki bıraktığını da belirtir.

Türk Kadını dergisi, moda başlığı ile 3 makale ile kentli kadına hitap etmektedir. Dergi, moda adı altında süslü ve abartılı kıyafetlerin giyilmesini bu harp devrinde modaya bu derece düşkünlüğün müsrifliğe gitmesini de eleştirir. Dergi, aynı zamanda bir moda gazetesi üzerinden okuyucularına kıyafetin ve süsün dine ve ahlaka uygun olması gerektiğini vurgular. Kıyafette de batılılaşmayı hedef gösteren Dergi, kentli kadına Viyana, Paris, Londra, Newyork modaları hakkında bilgi vererek hanımların biçki ile çeşitli modeller giyebilmelerini amaçlamıştır.

3.6.5. Kadınlık Şuûnu

Türk Kadını dergisinin ilk dört sayısı ile 7. ve 12. sayılarda imzasız yayımlanan “Kadınlık Şuûnu” başlığı ile altı makale bulunmaktadır. Derginin bu bölümlerinde kadınların kendi başardığı işlerle birlikte Türk kadınına ufuk çizen dünyadan kadınlarla ilgili haberlerle birlikte okuyucularının da yazılarına yer verilmiştir. 23 Mayıs 1918 tarihli 1. sayıda dergi “Dârülfünûnlu Hanımlarımızın Bir Teşebbüsü” başlıklı yazısıyla, dönemin mühim konusu kadın hayatından bahseder. Yeni yetişen genç hanımlar, yardıma muhtaç kadınlığın eline sarılmıştır. Bunun delilide İnas Dârülfünûnu mezunlarının kurmak istediği bir kadın cemiyetidir. *Türk Kadını* dergisi, İnas Dârülfünûnu mezunlarının kuracağı cemiyetin ilk adımlarını atarken diğer kadın

cemiyetlerine göre daha tedbirli ve azimli olmalarına dikkat çeker. Zira cemiyet kurulmadan önce etraftan genel görüş ve fikir almak istemiştir. *Türk Kadını* dergisi, takdirle karşıladığı bu davranış karşısında kurulacak cemiyetin ismi hakkında görüşlerini şöyle belirtir:

Bir kere, cemiyetin ismi meselesi o kadar mühim değildir. Yalnız bu isimde “Dârülfünûn” kelimesinin bulunmasını arzu ederiz. Çünkü dârülfünûn, şüphesiz ile-l-ebed kadın ve erkek gibi böyle muhtelif cinsiyette yaşamayacak, yarın öbür gün ikisi de birleşecektir. Binâenaleyh “İnas Dârülfünûnu” ta’bîrini kullanmak sûretiyle bu ayrılığı ilâ nihâye fikirlerde olsun yaşatmakta ma’nâ yoktur.

Bu teşebbüs kadınlık da bir intibâh demek olduğundan (Kadınlık İntibâh Cemiyeti), yahud kadınlığı layık olduğu bir sûrette yaşatmağı arzu ettiğinden “Genç Kadınlar Cemiyeti” gibi artık kendilerinin bulacağı bir isim münâsib olur (*Türk Kadını*, no:1, s. 15).

Türk Kadını dergisi, kurulacak cemiyetin etrafa isim sormasını nasıl kabul edileceklerini anlamak için yaptıklarına dikkat çeker. *Türk Kadını* dergisinin Kadınlık Şuûnuna dair 2. sayısında, İnas Dârülfünûnu mezunlarının kuracağı cemiyetin nasıl bir çalışma esasına sahip olması gerektiği hakkında fikirlerini de belirtir. *Türk Kadını* dergisi, kurulacak cemiyetten mümkün olduğu kadar faydalı konferanslar vermek sûretiyle kadınlığı uyandıрмаğa ve herkesi tahsile sevk ederek okuryazarlarının adedini çoğaltmaya çalışmalıdır. Konferanslarda özellikle âdâb-ı muâşeret meselesine değinerek kadın terbiyesi için gayret etmelidir. Genç kızları himayede bulundurup ahlak zabıtası için mebuslara ve hükümete girişimlerde bulunmalıdır. Bir kadın için tahsil görmüş olmak ve kendini idare edebilmesi dışında aile kurmanın ne kadar mühim olduğu anlatılmalıdır. Cemiyetin icraatlarını göstermek için bir mecmua neşretmelidir. Bu cemiyetin İnas dârülfünûnu mezunlarından oluşmasına karşın henüz tahsilde bulunan öğrencilerinde katılması sağlanmalıdır. *Türk Kadını* dergisi son bir tavsiye olarak şu değerlendirmeyi yapar:

Son bir tavsiye olarak da her iki şeye karşı vuku’ olacak tarzilere kâmil-i sükûn ile mukabele edip kat’iyyen müteessir olmamalarını ve hatt hareketlerinden ayrılmamalarını söyleyeceğiz. Çünkü Meşrutiyetten itibaren hürriyetin cehalet elinde olması tabî olan taşkınlıklar, kadınların kıyafetleri, açıklıkları hep yeni ve yüksek mekteplere hamil edilmiş ve gittikçe tezâyüd etmekte olan bu ahlaksızlık ihmal ki ileride daha büyük mekteplere ve belki Dârülfünûna isnâd edileceğinden yarın böyle bir cemiyetin küşadı zamanından sonraya rast gelecek daha ziyâde nahoş açıklıklarda yine cemiyetin vücûda hamil olunacaktır. Bunlara sabır etmeli zira milletin içerisinde akıl verenler her halde uygunsuz kıyafetlerde gelerek, yüzü gözü pasaklı gibi boyalı gezenlerin ve ahlak ve namus kadrini bilmeyerek onun bunun eğlencesi olmaya kendisini feda etmiş bulunanların tahsil ve terbiyeden ne

kadar uzak kalmış biçarelerin arasında bulunduğu görüp anlayacaklardır. Bu cihetle bu nev'i isnâdların arttığını guft-u gunun çoğaldığını gördükçe deruhde edilen vazîfenin ne kadar büyük ve mühim olduğunu anlayıp o nisbette çalışmayı arttırmalıdır (Türk Kadını, no:2, s. 31).

Görülüyor ki dergi, kadın kıyafetlerindeki açıklığın ve taşkınlıkların yüksek mekteplere yüklenmiş olmasından dolayı yarın öbür gün kurulacak bu cemiyete de mal edilebileceği için bu gibi dedikodulara karşı cemiyeti uyarır.

Bunun dışında bu sene İnas Dârülfünûna yalnız İnas sultanisi mezunlarının kabul edileceğine dair haber üzerine *Türk Kadını* dergisinin ortak fikri, hanımların daha yüksek bir tahsil alabilmesi için husûsi surette tahsil alıp Dârülfünûna girmek isteyenlerin iyi düşünülmüş bir program dâhilinde bir imtihana tutulmalıdır. Eğer İnas dârülfünûnu “Dârülmuaallimât-ı aliyye” şekline sokulmak isteniliyor ise konu değişik o zaman isminin de değişmesi gerektiğini belirtir.

Türk Kadını dergisi 4 Temmuz 1918 tarihli 4. sayısında ise “Kadınlık Şuûnu: İnas Dârülfünûnu me’zûneleri” başlığında 1330 (1914) senesi kurulan İnas Dârülfünûnun ilk mezunlarını 1917 senesinde mezun ettiğini belirtmiştir. *Türk Kadını* dergisi, İnas Dârülfünûn mezunlarını isimleri ile birlikte zikreder. Buna göre edebiyattan 8, Riyaziyattan 3 ve Tabîyyattan 9 hanımdır. 1918 senesi son imtihan neticesinde en iyi derecede mezun olan İnas Dârülfünûn mezunları ise numaraları ile birlikte verilmiştir. Buna göre Edebiyat şubesinden 61 Ayşe Sıdika, 56 Emine Aliyye, 59 Zekiye Mediha, 57 Şaziye Hanımlardır. Riyazat şubesinden, 34 Ayşe Suat, 33 Ayşe Saadet, 35 Fatma Mücerriye Hanımlardır. Tabîyyat Şubesinden ise 45 Naime, 47 Hatice Efser Emine, 46 Emine Atufe Hanımlardır. *Türk Kadını* dergisinin verdiği bilgiye göre 1917 senesi İnas Dârülfünûn 20 mezun, 1918 senesi ise mazeretleri sebebiyle bir sonraki seneye bırakmış olan yedi öğrenci dışında 10 me’zûn vermiştir.

Türk Kadını derginin 20 Haziran 1918 tarihli makalesinde ise “Kadınlık Şuûnu” başlığı adı altında okuyucularına “Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti”nden bahseder. *Türk Kadını* dergisi bu yazısını 14 Haziran 1334 (1918) tarihli Vakıf gazetesinde yayımlanmış olan makaleyi özetleyerek almıştır. Yazıda bütün devlet ve aile bütçelerini alt üst eden Birinci Dünya Savaşı’ süresince bütün ailelerin gelir ve gider dengeleri arasındaki uçuruma karşılık bir harp bütçesi yapmaya mecbûr olduğunu öne sürmektedir. Uzun süren savaş yıllarının bütün Osmanlılar için zor yıllar olduğunu

vurgulamaktadır. Yazar, bu harp sırasında pek çok alışkanlıktan harp sırasında vazgeçildiğini okurlarına hatırlatmaktadır.

Yazar, süslenmenin kadınlar için kabul edilmiş bir hak olduğunu vurgulamakta ve “bir hak olduğu kadar ihtiyaçtır; evet, süslenmek lazımdır.” sözleriyle kadınların süslenme hakkını teslim etmiştir. Yazılardan bir erkek olduğunu anladığımız yazar şu sözlerle kadınları eleştirmiştir:

Elzemin lazime, ehemin mühime takdimi icâb eden bir zamanda yaşıyoruz, kadınlarımız kat kat, çift çift, renk renk elbise, ayakkabı yaptırıyorlar. Bu zamanda bir kat elbisenin bir çift ayakkabının ne büyük külfetlerle vücûda geldiğini hepimiz biliyoruz. Eğer bu fazla masraf istikbâli düşünerek ihtiyar olursa idi dür-endişî bir tedbir olmak üzere kabil olunabilirdi. Fakat heyhat? Hâlâ tarz-ı telebbüs de modaya mutabakat tamah gözetiliyor. Sulh ve refah zamanlarında tiyatroya gidilen kıyafetle ziyarete gidilmiyor. Aynı elbise ile aynı misafiri birkaç kere kabul etmez izzet-i nefsi rencide ediyor. İşte zannedersen kadınlarımız bu noktada aldatılıyor (Türk Kadını, no:3, s. 45).

Yazar bu sözlerin yiyeceğini düşünmekten giyeceğini çoktan unutan bedbaht bir sınıfın kadınlarına değil, bu sınıfa dahîl edemeyeceğimiz kadınlar için yazıldığını vurgulamakta ve onların “temiz, sade fakat bir kat elbise” ile kanâat etmelerinin zamanının geldiğini savunmaktadır. Buna istinaden yazar, bu zor yıllarda binlerce sefil dul ve yetimlerin birçok hayırkâr cemiyetlerden kurtuluş umduklarını hatırlatır.

Yazara göre en mühim mesele “sade giyinme” meselesidir. Zira kırk liralık bir kostüm kumaşına birde on lira terzi parası vererek ancak bir kostüm elde edilebilmektedir. Buna birde dantel, tül, şifon, kordon ve birçok malzeme eklenince kesemize ağır bir külfet yüklendiğini belirtir. Yazar, bu sözlere dayanarak kadınlara şöyle seslenir:

Bütün bir millet emsali nâ-mesbûk fedakârlıklarla uzun bir harbin mahrumiyetlerin katlanırken kadınlarımızdan böyle fazla süslerden vazgeçip sade giyinmelerini rica edersek fazla bir şey istemiş olmayız zannedirim. Sâdelik bir vakit muhallâ zarâfet olamaz. Kadınlarımızda sâdegîye doğru hâsıl olacak bir temâyül onları ciddiyete bir kat daha yaklaştıracaktır ve her halde kadınların sâdegîyle istihsal edecekleri ta'vîzât, süsle te'mîn edebilecekleri imtiyaz eden daha müsmir ve daha emim olacaklardır (Türk Kadını, no:3, s. 45).

Milletin uzun süren bir harp karşısında fedakârlıklara katlanırken kadınlardan sâde giyinmelerini rica eden yazar, “hanımlarımız bir cemiyet teşkîl edip sâdelik lehinde propaganda yapsalar ve harp esnasında “sâde giyinmek” meselesini bir prensip meselesi şekline koysalar herhalde erkeklere pek yararlı bir ciddiyet dersi vermiş

olacaklardır.” görüşündedir. Yazar, yazısını bu harp zamanında “Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti” olsa ne iyi olur temennisi ile bitirir.

Bir gün bu memlekette de bilhâssa harp esnasında “sâde giyinen kadınlar” cemiyetinin teşekkül ettiğini en mümtaz hanımlarımızın bu harekete pişva olduklarını ve ibtidâları yalnız küçük bir zümre-i mûnevvereye münhasırken daire-i nüfûzunu günden güne tevsî’ edip nihayet bütün Türk kadınlığını kucakladığını görmek ne büyük bir saadet olacaktır (Türk Kadını, no:3, s. 45).

Harp devrinde seçkin kadınların önderliğinde “Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti”nin kurulduğunu görmenin büyük bir saadet olacağı görüşünde olan yazar, aslında “Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti” adı altında kurulmuş ve faaliyete geçmiş bir kadın örgütünden değil, kadınların kurması gerektiği veya kurulsa ne iyi olur diye temenni ettiği hayali bir kadın cemiyetinden bahsetmektedir. Yani Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti adında bir kadın örgütü yoktur olmamıştır da.

Bu konuda yapılan çalışmaları aydınlatmak adına yapılan yanlışlara değinmek doğru olacaktır. Kadın tarihçisi Serpil Çakır’ın 1991 yılında Toplum ve Bilim dergisinde yayımlanmış olduğu “Osmanlı Kadın Dernekleri” başlıklı makalesinde “Giyisi, o yıllardaki kadınların en çok ilgilendiği konulardan biridir. Hattâ 1918’de bu amaçla “Sâde Giyinen Hanımlar Cemiyeti” adıyla bir kadın derneği kurulmuştu” demekte ve dipnotunda, çalışmamız *Türk Kadını* dergisinin “Kadınlık Şuûnu” başlıklı makalesini kaynak olarak göstermiştir. Bu makale daha sonraki değişikliklerle Serpil Çakır’ın Osmanlı Kadın Hareketi adlı kitabında da yer almıştır. Buradaki küçük bir hata daha ise Cemiyetin adı “Sâde Giyinen Hanımlar Cemiyeti” değil, “Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti”dir. Bu hata ilk kez Emel Aşa’nın “1928’e kadar Türk Kadın Mecmuaları” başlıklı master tezinde yapılmıştır (Karakışla, 2001:31).

Bir diğer kadın tarihçisi Şefika Kurnaz ise Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923) başlıklı ilk kitabında bu cemiyete hiç değinmemiştir. Ancak Şefika Kurnaz’ın daha kapsamlı çalışması II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını adlı kitabında “bazı araştırmacılar tarafından dernek olarak gösterilen Sâde Giyinen Hanımlar Cemiyeti bir dernek değildir” denmektedir. Buna açıklık getirilse de bu yanlışlık düzeltilmemiş zira Şefika Kurnaz’da Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti’nin ismini “Hanımlar” sözcüğü ile yazmaya devam etmiştir (Kurnaz, 1996:234).

Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti ile ilgili birinci yanlış değinmiş olduğumuz gibi, cemiyetin isminde geçen “kadınlar” sözcüğünün yanlışlık sonucu “hanımlar” olarak yazılmış olmasıdır. İkinci yanlış ise bütün çalışmaların tek kaynağı çalışmamız olan *Türk Kadını* dergisinin Kadınlık Şuûnu: Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti başlıklı makalesinin başında, makalenin 14 Haziran 1334 tarihli Vakit gazetesinden özetlenerek alındığını belirtmektedir. Bu ibareye rağmen Osmanlı tarih araştırmacıları Vakit gazetesindeki eksiksiz aslına mürâcaat etmemiştir. Bu makale okunduğunda böyle bir Cemiyetin olmadığını imzasız yayımlanan bu makaleden yazarının böyle bir cemiyet olsa iyi olurdu temennisi ile kaleme almış olduğu bir makale olduğu anlaşılmaktadır.

Türk Kadını dergisi 4 Temmuz 1918 tarihli 4. sayısında ise “Esirgeme Derneği ve Sergisi” başlığıyla bu dernek hakkında bilgi vermektedir. *Türk Kadını* dergisi Esirgeme Derneği’nin Türk ocağında yapılmış olan sergisini ziyaret ettiğini belirtir. Dernek, Balkan Harpleri sırasında 1912 senesi Gedik Paşa’da Sabiha Nami, Hamiyyet Hulusi, Nezihe Muhiddin, Naciye Hurşid, Settare Ahmed, Bahire Hakkı, Saniye Muhtar, Matlube Umur, Seniyye Rüstem Hanım Efendiler tarafından kurulduğunu belirtir. Derneğin kurulmasındaki maksadın fakir ve yetim kızların milli nakışlarla milli kumaşları işleyecek surette eğitilmesidir. Dernekte 75 hanım kız yevmiye karşılığında çalışmaktadır. *Türk Kadını* dergisi, Esirgeme Derneği üyelerinin yalnız sanat değil ibtidâî derecesinde de eğitim aldığını da vurgulamaktadır. Derneğin 250’ye yakın üyesi vardır. *Türk Kadını* dergisi, bu derneğin varlığını muhâfaza etmesini iyi idare edilmesine bağlamaktadır buna kadın kalbinin, şefkat ve insaniyetinin yüksekliğini de ilave eder.

Türk Kadını Dergisi, Esirgeme Derneği’nin hiçbir kuruma bağlı olmadığını belirtmektedir. Yalnız Bahriye Nazırı Cemâl Paşa hazretleriyle Hidiv ailesi ile bazı hayır cemiyetlerinin yardımı ve *Türk Kadını* derginin yazarı da olan Muallim Tahsin Nejad Bey’inde gerek kuruluşunda gerek sonrasında hizmetlerinin geçtiğini vurgulamıştır. *Türk Kadını* dergisi, kadınların girişimiyle kurulan Esirgeme Derneği’nin hiçbir resmi kuruma bağlı olmadığını belirtse de derneğin milli çizgide olduğu açıktır. Esirgeme Derneği’nin Türk ocağında düzenlemiş olduğu sergi 15 Ramazan’da açılmış olup 25 Ramazana kadar açıktır. Takriben 1500 lira kıymetinde

çeşitli eşyaya sahip sergide bunun pek çoğu satılmıştır. Dergi aynı zamanda sergide çeşitli parçalar arasında kıymetli parçaların şık, zarif ve ucuz olduğunun altını çizer.

Türk Kadını dergisi 4. sayısında “Kadınlık Şuûnu” başlığında bu sefer Vakit gazetesinden haberler sunar. *Türk Kadını* dergisi, Vakit gazetesini refikası yani yoldaşı olarak belirtmiştir. Bu noktada *Türk Kadını* dergisinin yaklaşımını anlamak adına Vakit gazetesinin İttihat ve Terakki eğimli bir gazete olduğunu hatırlatmak gerekir. Vakit gazetesinin ilk haberi “Bir Meb’us Zevcesinin Diplomathlığı” ile ilgilidir. Bu haberde Paris’te çıkan Luvr gazetesi, Fransız bir vekil eşinin, tuvalet masraflarını zevcesine ödetmek için başvurduğu bir usûlden bahseder. Fransız vekil, eşinin tuvalet masraflarını çok bulmaktadır. Kadında bu dedikodudan kurtulmak ve tuvaleti için masraf etmek için düşünmüş ve şu usûlu bulmuştur. Kadın, tuvalet masrafına âid bütün hesap pusulalarını, Meclisi Mebusan’da harbiye bütçesi görüşülmeğe başlandığı zaman diplomat eşinin önüne koyarmış. Diplomat eş o günlerde yüksek rakamlarla uğraştığı için eşinin tuvalet masraflarını çok görmez ödermiş.

Vakit gazetesinin bu bölümdeki ikinci haberi ise Almanya’da Vurtemberg’da (Vanval) kasabasında 34 kızdan oluşan bir itfaiye bölüğünden bahseder. Bu kadın itfaiye bölüğünün başarısı üzerine Rotilingan nahiyesi de bu tecrübeden cesaret alarak kadınlardan oluşan ikinci bölük tesisine girişmiştir.

Gazetenin üçüncü haberi ise Londra’da başlayan bir harp hastalığından bahseder. Londra’da harp seneleri zarfında iyi ailelere mensûb binlerce kızın sokaklarda çiçek, bayrak, harp resimleri gibi eşya sattığına tesâdüf edildiğinden bahsetmektedir. Satıcı kızlar vazîfelerini yapmak ve mümkün olduğu kadar çok para koparmak için mütemadiyen tebessüm etmek mecburiyetinde kaldıklarını için tebessüm etmek artık bir huy halini almıştır. Satıcı kızların her gün bir iki saat ayna karşısına geçerek dudaklarındaki bu garip harp hastalığından kurtulmak için idman yaptıklarını anlatmaktadır.

Türk Kadını dergisinin 15 Ağustos 1918 tarihli 7. sayısında Fatma Bedia imzalı yazı dikkati çekmektedir. Bu yazı “Kadınlık Şuûnu: Evimiz Barkımız” başlığı ile kaleme alınmıştır. Fatma Bedia Hanım *Türk Kadını* dergisinin bir okuyucudur ve dergide yazılanlara karşı düşünceleri dergi tarafından bu bölümde yayımlanmıştır. Fatma Bedia, *Türk Kadını* dergisinin kadınların hayatını ciddi sûrette tenkit ettiğini belirtir.

Bunun içinde Kazım Nami Bey'in makaleleri, Fon Saderiştayn Hikâyesi ve Ethem Nejad Bey'in makalelerini göstermektedir. “Bize fazla tuvalet ve bilakis aile ve ev işleriyle o nispette adem-i işğal atfediyor ve metrûk milletlerin kadınlarıyla mukayese edildiği” sözleriyle eleştirmiştir. Yalnız Fatma Bedia Hanım, eleştiriyi ne kadar acı bulsa da hak vermektedir. Ethem Nejad Bey'in 6. sayıdaki “Ev sahibesi olursam ne yapacağım?” başlıklı makalesinin tarafsız bir açıklık getirdiğini belirtir. Fatma Bedia Hanım, Şükûfe Nihal Hanım, Ethem Nejad ve Kazım Nami Bey'in fikirlerini destekler nitelikte başından geçen bir hadiseyi de anlatır.

Büyük İnas mekteplerimizin birinde müdirelik eden ecnebi madam ile kadınlığımıza dair görüşmüş idim. Madam kızlarımızın zekâsını fevkalade buluyor, ilave ediyordu: “Kızlarınız tembel, çalışmıyorlar. Süs biliyorlar ama bu yaşta hanımlara yakışmayacak gibi süs biliyorlar. Sonra hayat-ı hariciyede kızlarımızı Avrupalı kızlardan lâübâlî ve fena görüyorum. Benim bir senelik mütemadi faaliyet ve sebatıma rağmen muhîtin ceryan-ı umûmîyesinden onları kurtaramadım. Sene nihayetinde daha fena haller seçtim. Aile teşkilatınız fena, ebeveyn çocuklarıyla uğraşmaya vakit bulamıyor. Eski ailelerin şekli iyi olmadığı gibi yenileri de fena. Çaresini bulup aile hayatınızı müsta'cilen tanzim etmezseniz âti karanlıktır...” (Türk Kadını, no:7, s. 111).

Fatma Bedia Hanım, “kendimizi neden kandıralım, ekseriyetin hali ortadadır. Kusurlarımızı görelim, kendimizi el birliği ile düzeltmenin çaresini bulalım” sözleriyle yazılanların haksız olmadığını vurgular. “Feminizm kadınlığı sevmek, kadınlığın hakkını tanıtmak, kadınlığı o hakka sahip etmek için yükseltmek demektir. Kadınlığımızı cehaletten, korkunç bir gelecekte kurtarmak için çalışanlar, yazı yazarlar hakiki Feministlerdir” sözleriyle Fatma Bedia, yazarları gerçek bir feminist olmakla da nitelendirir. Fikirlerin çatışmasından bir hakikat çıkardığını belirten okuyucu onun için yazdığını ve yazarları okumak istediğini belirtir.

Dergi 7 Kasım 1918 tarihli 12. sayısında “Kadınlık Şuûnu: Tütün meselesi Etrafında” yine okuyucuların yazısına yer verir. Okuyucuların tütün konusunda ki bu fikirleri *Türk Kadını* dergisinin 9. sayısında “Fenni Sahifeler: Tütün” başlığıyla yer alan makaleye ilişkin düşünceleridir. *Türk Kadını* dergisi okuyucularından bu konu hakkında görüşlerini istemiş ve isimsiz yayımlayacağını belirtmiştir. Buna istinaden Göztepe'den yazan okuyucu teyzesinin vasiyeti üzerine sigarayı bıraktığını anlatır. Okuyucu etrafındaki insanların sigarayı hangi vesilelerle bıraktıklarını anlatır. Bir refikasının nişanlısının istediği üzerine bıraktığını, bir tanıdığının hamile iken tiksinererek bıraktığını, bir bayan arkadaşının çok içmesine rağmen kendisinden piyona

dersi alması karşılığında sigarayı bıraktığını, köyündeki genç bir beyin sigarasıyla yatağını yaktıktan sonra bıraktığını ve yine kırk yıllık kahve ve tütün tiryakisi kalfaların son zamanlarda iktisat için ikisinden vazgeçtiğini anlatır.

Başka bir okuyucu ise “tütün içmeği çocuklarımıza bunun bir ahlaksızlık meselesi olduğunu ileri süreriz. Hâlbuki çocuk; evde babası ile annesini mektepte öğretmenini sigara içerken gördükçe ona ahlaksızlıktan bahsetmek doğru olabilir mi?” sözleriyle mürebbiyelerin en mühim vazifesi bunu sıhhi ve iktisadi açısından yasaklamaları gerektiğini belirtir.

Derginin devamındaki okuyucu yazıları ise sürmelere dairdir. Okuyucuların sürme hakkındaki bu fikirleri *Türk Kadını* dergisinin 11. sayısında “Tuvalet: Sürmeli Gözler” başlığıyla yer alan makaleye ilişkin düşünceleridir. *Türk Kadını* dergisi okuyucularından kendilerinin tertiplemediği sürmelerden ya da hangi sürmeleri iyi bulduklarını bildirmelerini istemiş ve isimsiz yayımlayacağını belirtmiştir. Buna istinaden bir kadın okuyucu okumak ve dikişle fazla meşgul olmaktan gözlerinde bir kaşıntı hissettiğini ve kirpiklerinin dökülmeğe başladığını belirterek, pamuktan yapılmış bir fitilin, zeytinyağının içine batırıldıktan sonra yakılarak alevi üzerine bir tabağa tutulup tabaktaki is kirpiklerin diplerine sürülmelidir. Başka bir okuyucu fayda gördüğü yöntemi, tabağı mum isine tutup sonra isin zeytinyağıyla yakıldıktan sonra kirpiklere sürülmelidir. Bir başkası da “ceviz yahut bademi yakarak kömür haline gelince havandan döküp bir kutuya koymalı ve kullanmalı”, bir başka okuyucu ise “yağlı çırayı yakmalı. İisini bir tabağa toplayıp kirpiğe çekmeli,” diğer biride “gaz yağının isinden sürme yapılırsa da döküyor.” şeklinde kadınları uyarmaktadır. Görüldüğü gibi harp devrinde kadınların süslenmek adına sürme için buldukları çözümleri dile getirdiklerini görmekteyiz.

3.6.6. Ev İdaresi

Türk Kadını dergisinin 3-4, 6-8 ve 11-13 sayı aralıklarında “İdare-i Beytiyye” başlığı ile sekiz sayıda yayımlanmıştır. Sevim Türkan imzasıyla yayımlanan bu bölüm, okuyucularına ev idaresi hakkında bilgi ve bilinç kazandırmayı amaçlamıştır. *Türk Kadını*’nın 20 Haziran 1918 tarihli 3. sayısında okuyucularına harbin getirdiği “yokluk ve pahalılık karşısında ne yaparsak bütçemize daha faydalı oluruz?” sorununa

çözümler arayan Sevim Türkan, “Ne yapmalı işten mi dıştan mi arttırmalı”, “Fakat nasıl az mı yiyelim? Ucuz mu yiyelim?” şeklinde bu konuda birçok soru yöneltir.

Paranız var, yahud yok. Herhalde şu pahalılıktan memnun değilsinizdir. Bilhâssa o kadınları, yani bizzat matbahla uğraşanlarınız masrafın azameti, yemek dolabının boşluğu önünde her gün muzdarib ve endişâne değil mi? Ne yapalım? Ne yapmalı ki sağ el beş kuruş kazanırken sol el sekiz kuruş sarf etmesin? Ne yapmalı ki mideye inen erzak, yelpaze rüzgârı gibi aldatıcı olmasın? (Türk Kadını, no:3, s.41).

Sevim Türkan harbin getirdiği sıkıntılar karşısında ucuz ama sağlıklı nasıl beslenebiliriz meselesini faydalı bir konu olarak görür ve bu konuda Türk basınının bu konuya eğilmemesinden dolayı eleştirir.

Fransızların meşhur “İllüstrasyon” ı “Matbah Günahları” ünvanlı bir silsile açmıştı. Avrupalıların her şeyi bizden evvel düşündüklerini itiraf edelim. “İllüstrasyon” harbin eksilttiği şeyleri başka bir sûretle idare ve tedbir usûlleriyle kapatmak çaresini düşünmüş her hafta kari’elerine matbah ve yemek bahislerine dair bir makale veriyor. Bu makaleler o kadar istifâdeli, o kadar mühim bahisleri ihtiva ediyor ki bunların şu esnada matbûâtımıza geçmemesi pek yazık, pek günahdır. Vak’a bir aralık İkdâm Gazetesinde “meyve ve sebze kurutmak san’atı” ser-levhasıyla bir makalecik zuhûr etti. Bu İllüstrasyonun bahsettiğim silsilesinden birinin ilham ettiği bir mevzûadır. Makaleyi okuduğum zaman inşallah diğerlerini de böyle “Adaptasyon” usûluyla nakleder diye dua etmiş ve sevinmişim. Şimdiye kadar ne İkdâm ve de ne diğerleri bu fâideli şeylere el bile sürmedi. Boş şerefte Türk Kadını’na nasipmiş... (Türk Kadını, no:3, s. 41-42).

Bu sebeple Sevim Türkan, istifade etmek amacıyla İllüstrasyon’un makalelerini İdare-i Beytiyye başlığı altında aynen olmasa da kendi gerçeğimize uygun konu başlıklarıyla nakleder.

Cebinizde birkaç lira, elinizde sepet çarşıya gittiniz. Ne alacaksınız? Diyen Sevim Türkan, ev kadını, ekonomik bir bütçe için idareli ve tedbirli olması gerektiğine dair uyarır ve ev kadınına şöyle seslenir.

Muhterem ev kadını, şunu unutma ve şunu daima bil ki: Harp devrindeyiz. Güzeli değil fâideliyi almalısın. Yemeklerin pek lezzetli olmasın zararı yok, fakat mideyi doldursun ve vücûdu beslesin ona bak. Farz edelim ki yağ, et, piriñç ve kuru erzak almak istiyorsunuz. Fiyatlara baktınız, dehşet! On kuruşluk şeye 300 kuruş koymuşlar. Kızdınız! Elinizdeki para ile pek az bir şey alabileceksiniz; yarı içinizden yarı esnafın yüzüne karşı söylenerek çekildiniz. Bir şeyi almadan gidebilir misiniz? Ocak ve mide sizi bekliyor. (Türk Kadını, no:3, s. 42).

Sevim Türkan, aslında pazardan pahalı diye almadığımız ürünleri değil vücûdu besleyecek olan ürünün fiyatını hesap etmek gerektiğini belirtir ve bunun için okuyucularının zararda mı yoksa kar da mı olduklarını anlamaları için bir cetvel sunar.

Balık pazarına saptınız. Uskumru oldukça ucuz, bir okka aldınız. Ispanak, oda fena değil, iki okkada ondan. Beyaz peynir? E, yarım okkada ondan olsun... Seyyar kasapta geçen et ucuzca, bir kıyma et kestirdiniz. Evvel ki masrafa nazaran bunlarda epey kar var fakat acaba hakikatte de öyle mi? Yemekten maksat mideyi aldatmak mı yoksa vücudu beslemek midir? Şu cetveli dikkatle gözden geçiriniz. Kar mı istediniz, zarar mı? Göreceksiniz:

Bir kilosu 100 kaloridir. Alınan şeyler fiyatı için verilen

Alınan şeyler	Kuruş	Pare	Kuruş	
Yağ	190	10	2	Pahalı diye almadığınız ürünler
Koyun Eti	100	15	2	
Pirinç	51	15	1	
Erik	40	35	1	
Balık	45	35	5	Ucuz diye aldığınız ürünler
Ispanak	8	25	2	
Peynir	90	20	2	
Keçi eti	86	20	6	

(Türk Kadını, no:3, s. 42).

Görüldüğü gibi ilkinde yüz kaloriyi bulmak için verdiğiniz para ile ikincilerde aynı kalori için gerekli para mukayese edildiğinde ıspanağın etten pahalı olduğu anlaşılır. Bundan dolayı Sevim Türkan ev kadınına aldanmamaları için fiyatlara değil vücudu besleyecek olan ürünün fiyatını hesap edilmesi gerektiğini belirtir. 4 Temmuz 1918 tarihli 4. sayıda da bu konuya devam eden Sevim Türkan, okuyucularına evin idaresi için büyükten küçüğe tüm aile fertlerinin eline geçen paraya göre aylık ya da haftalık bir bütçe yapmalarını gerekli görür. Fakat Sevim Türkan, yazısında bunun genellikle aksi yapıldığı için eleştirir ve bu konuya da güzel de bir örnek verir:

...Mesela büyük derede oturan bir kadın orada üç kuruşa alacağı bir şeyin fiyatını yüksek bulur, İstanbul'a iner aynı şeyin yüz para veya iki kuruşa alarak sevinç ve gururla avdet eder. Hakikaten kırk para fark ile almak çok iyi. Fakat vapur parası oraya inildiği için pek de lüzûmu olmayan diğer şeylerin alınması ve ihtimal yemek parası gibi masraflarda hesap edilirse büyük derenin üç kuruşu pek ehven kalır (Türk Kadını, no:4, s. 59).

Bu örnekleme ile okuyucularına hesapsız bir harcama yapıldığı vakit hiçbir şeyin artmayacağını vurgulayan yazar, daha karlı bir harcamanın nasıl yapılabileceği konusunda tecrübe edilmiş bir öneride de bulunur.

Geçen haftaki bahsimize devam etmek için şurada idareye âid bir iki misâl daha zikretmemeye müsâid buyurunuz: “İllüstrasyon” da deniyor ki Mösyö “Hammer Dinger” bir gün kilosu 6 kuruştan bir kilo badem almış. Bunun daneleri biraz ufakça imiş. Diğer dükkândan daha iri daneli ve kilosu 9 kuruştan bir kilo daha almış. Bademleri ayıkladıktan sonra hesap etmiş. İri bademlerdeki kabukları yüzde 77, küçüklerde yüzde 55 bulmuş. Bundan şu netice çıkar ki her pahalı mutlaka karlı değildir. Tecrübe ve danışmak ister (Türk Kadını, no:4, s. 59).

Başka bir örnekte okuyucularına, patates konusunda hep aldanılan noktaya dikkat çeker.

Sonra patates... Bunun küçüğü farklıdır. Dükkânlarda küçük patateslerin fiyatı daima eksikçedir. Zahiri bir hesapla bunlar arasında uzunca fark yoktur. İki küçük patates bir büyüğe muadil gibi görünür. Hâlbuki hakikatte hiçte öyle değildir: Bir iri patates kendisinden bir defa küçük görünen patatesten on defa büyüktür. Şu mukayeseyi anlayabilmek için patateslerimizi sayalım. Evvelce aynı ağırlıkta olan bir büyükle iki küçük gömleklerini çıkardıktan sonra büsbütün değışeceklerdir. İster yalnız kabukları ister yalnız çıplak kalmış olan patatesleri tartınız. Hakikati terazinizde okuyacaksınız (Türk Kadını, no:4, s. 59).

Yazar, tasarrufun aile bütçesi için ne denli önemli olduğunu vurgulamış ve mutfakta yapılan israflara değinerek, bir ev kadınının mutfakta sıklıkla yaptığı günahlara karşı eleştirisini şöyle dile getirmiştir:

Matbahdasınız. Acele su kaynatmak istiyorsunuz. Ne yaparsınız? Raftan rastgele bir tencere alır, su ile doldurur, altını harıl harıl yakarsınız. Alev yanlardan taşarak tencerenin üstüne doğru kabarılr. Acelenizden ihtimal kapağını bile kapamamışsınızdır. İşte bir günah daha! Kömür, gaz, su, vakit hepsi heba oldu. Bir defa bir şeyin çabuk kaynaması için ateşe ma’rûz sathın mümkün mertebede geniş olması ve alevın doğrudan doğruya yani umûmen kabın bu sathına çarpması lazımdır. Yanlardan taşan alevın kat’iyyen fâidesi yoktur. Binâenaleyh odun veya gazı fazla yakmakla israftan başka bir şeyi yapmış olamazsınız. Derin tencereler umûmîyetle suyu geç kaynatırlar. Kabın ağzını kapamakta keyfiyette mühimdir. Su kaynarken üzerinden havaya doğru mütemadi sıcak buğurlar çıkar. Bunların uçması demek su sathının soğuması demektir. Kapak kapanırsa üst sathın harareti muhâfaza edilmiş, kaynamak keyfiyeti kolaylaştırılmış olur. Kapağın bir kenarı açık bırakmak bile idaresizlik sayılabilir (Türk Kadını, no:4, s. 59-60).

Sevim Türkan mutfakta israf etmeden hattâ daha vitaminli yemeklerde yapılabileceğini vurgular ve bu konuda okuyucularına mutfakla ilgili önemli pratik bilgilerde sunar.

Bizde ekseriya sebze vesaire haşlandıktan sonra suyunu süzer, dökeriz. Bu da israftır. Sebzelerin suyundan lezzet ve nafi’ çorbalar olur. Havuç ve pancarın sap veya yapraklarını atmayınız. Bunlar kavrulur, terbiyelenir yoğurtla yenirse lezzet ve müfid bir gıda olur. Pancar ve havuç yapraklarından yapılmış bir yemek gıda cihetiyle ispanaktan, lahanadan ve karnabahardan çok nafi’dir (Türk Kadını, no:4, s. 60).

Görüldüğü gibi Sevim Türkan, ev kadını mutfakta işlenen günahlardan korumak için birçok örnekleme bulmuştur. Harbin getirdiği sıkıntılara karşı ev kadını tasarrufa çağırarak yazar, israfı karşı alabilecekleri tedbirleri sıralamış ve israfın aile bütçesi için bir zarar olduğunu altını çizerek ev kadını bilinçlendirmek istemiştir. Sevim Türkan, 1 ağustos 1918 tarihli 6. sayısında ise okuyucusuna İdare-i Beytiyye başlığı altında “meyve ve sebze” konusuna değinmiştir. Meyve ve sebze konusuna geniş bir yer ayıran yazar, derginin 6, 7, 8 ve 11. sayılarında ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Sevim Türkan makalelerinin esasını yine Fransızca “İllüstrasyon”dan nakletmiştir. Fransız yazar, “İllüstrasyon” adlı makalesinde meyve ve kurutma usûlunu 19.uncu asırda ilk Fransa’dan başlatır. Fakat Sevim Türkan bu konuda Türklerin eskiden beri incir, armut, erik, kayısı gibi meyveleri kuruttuğunun bilinen bir gerçek olduğunu ifade eder. Hatta ileri giderek Türkler anadan doğma çiftçi oldukları için Fransızlardan evvel keşfetmiş olabileceklerini öne sürmüştür.

Sevim Türkan 6. sayıda bilinçli bir vücûdumuzu çalıştıran gıdalar hakkında okuyucularına Fransız yazarın “İllüstrasyon” makalesinden aldığı bilimsel bilgileri nakletmiştir.

Vücûdumuzu çalıştıracak gıdayı nerden alıyoruz.

1-Azot (yani et, yumurta, hububat: kuru fasulye, bakla, nohut ilâh..)

2-Karbon (şeker, nişasta)

3-Yağ (sâde yağ, zeytinyağı vesaire yağlı maddeler)

Vücûdun ikinci derecede muhtaç olduğu iki şey daha vardır: mesela tuz. (potas, kireç, magnezi, demir gibi şeyler). Bunlara bir de vitamin denilen bir madde daha ilavesi lazım. Bu, son zamanlarda keşfolunmuş bir madde olup gıdamızda bundan mevcûd olmazsa skorbüt hastalığı zuhûr eder. Bu saydıklarımı hep midenin istediği şeylerdir. Hâlbuki bağırsaklarımızda gıdaya muhtaç, bu gıdaya selüloz Cellulose diyorlar. Selüloz bilhâssa meyvelerde bulunuyor. Mesela elmada yüzde üç mevcûddur. Mide selülozu eritemediğinden olduğu gibi bağırsaklara geçiyor ve orada mühim roller ifa ediyor. Avrupa hıfz-üs-sıhhası bu maddeye bağırsak süpürgesi namını veriyor. Bağırsakları temizleyen, uyandıran, çalıştıran madde hep budur (Türk Kadını, no:6, s. 91).

Fakat Sevim Türkan yazısında tek başına meyve ve sebzenin mükemmel bir gıda olmadığını hattâ bir buğday ekmeği kadar mükemmel olmayacağını belirtir. Buna kanıt olarak üç sebze ve meyvenin muhteviyatını gösteren bir cetvel sunar:

3 Sebze ve 3 meyvenin terki bânâtı: Gayrı safî 100 gram üzerinden					
Sebze ve Meyve	Azot	Karbon	Yağ	Tuz	Su-Taze Kuru
Patates	12	19	1	1	77-18
Tane Fasulye	12	28	1,6	2,4	46-19
Ispanak	2,6	4,5	0	0,9	92-13
Armut	0,4	14,5	0,7	0,4	84-21
İncir	1,2	19	0,3	0,5	79-29
Badem	8,5	3,1	2,5	0,6	88- 5

(Türk Kadını, no:7, s. 103).

Tablodan da görüldüğü gibi vücûdumuzu sadece sebze ve meyve ile beslemek olanaklı değildir. Her ne kadar sebze taraftarları (vegetorien) hayvan eti yemeseler de yine de süt, yumurta, yağ, peynir gibi hayvansal ürünleri tüketmektedirler.

Sevim Türkan 7. sayıda, sebzeleri, yeşil sebzeler, unlu sebzeler, kuru sebzeler olmak üzere üç kısma ayırmıştır. Meyveleri ise yalnız besleyici olanlarından bahseder. Örneğin İlki kestane, sonrasında incir, hurma, muz, badem, ceviz, fındık, fıstık, ayva, muşmula gibi, meyve ve sebzeleri tanıtıcı bilgiler verir. Meyve mi üstün yoksa sebze mi? bu soruya cevaben Sevim Türkan, Fransız yazarın “İllüstrasyon” adlı makalesinden alıntı yapmıştır.

Muallim Doktor “Guley” gıda nokta-i nazarından meyve ile sebze müsavî tutuyor ve hattâ yeşil sebze yerine meyve kullanılmasını tavsiye ediyor ve diyor ki: “beş tane kuru incir ve yahud sekiz adet kayısı “200gram, lahana veya havuçtan iyidir. Bunun gibi 10 tane kuru erik en mükemmel lahana yemeğinden fâidelidir. “Guley”e göre eti sebze ile pişirmekten ise kuru meyve ile pişirmek daha na-fâidedir. İngiltere ve Almanya yemeklerin pek çoğu meyve ile pişirilmektedir. Mûmâ-ileyh cephedeki askerler ile esirlerin yemekleri için kuru meyveyi ehemmiyetle tavsiye ediyor ve bağırıyor kuru meyve, yine kuru meyve! (Türk Kadını, no:8, s. 122).

Sevim Türkan, etten ziyâde sebze ve meyve yemeyi tavsiye etmektedir. Fakat bildiğimiz gibi taze sebze ve meyveleri her an bulabilmek olanaklı değildir. Yazar bunun için herkesçe bilinen eski bir yöntemi önerir.

Fi’l hakika taze meyve ve taze sebze ancak yedi sekiz ay bulunabilir. O halde? Bunları saklayıp senenin her mevsiminde istikâre etmek çaresini bulmalıdır. Bu

çare pek eskidir ve herkesçe ma'lûmdur: sebze ve meyve bozulmamak için antiseptik hizmetini görecek bir madde ile karıştırılır. Mesela şeker ile karıştırılarak reçel, bulama, şekerli meyve vesaire yapılır. İspirto ile karıştırılarak, şişelere konarak, teneke kutular içinde ta'aküm olunarak muhâfaza olunur (Türk Kadını, no:8, s. 122).

Fakat meyve ve sebzeleri daha uzun müddet saklayabilecek çare, Fransızca "desiccation" olan dilimizde ki lisanıyla "kurutma" yöntemidir. Peki taze meyve ve sebzenin kuruşundan farkı nedir? Yazar, ev kadınına bilinçlendirmek için yaş meyve ve sebze ile kuru meyve ve sebzeyi mukayese eder:

Taze meyve ve sebzenin kuruşundan farkı nedir? Nazara çarpan ilk fark "su"dur. Bir okka patates aldığımızı farz ediyorum; insafı bir bakkaldan aldınız ise yirmi beş kuruş vermişsinizdir. Kendi hesabınızca 400 dirhem patates aldınız değil mi? Hâlbuki hayır! Siz patates olarak yalnız 150 dirhem kadar bir şey aldınız geriye kalan 250 dirhemlik sıklet bildiğimiz adı sudan ibarettir. Demek ki hakikat tevbir okka patates size 66 kuruştan fazlaya mal olmuştur. Maa-mâ-fih iyi düşünülürse bunda ta'cib edecek bir şey bulunmaz. Yediğimiz şeylerin hepsinde su mevcûddur: sığır etinin yüzde 72'si, balığın 82'si sudur. Ya insan eti? Mikroskopla vücûdumuza bakacak olursak milyarlarca hücrelerin deniz gibi vasi' bir su deryası içinde yüzdüğünü görürüz. Akciğerlerimiz doksan milyar kan damarıyla örülmüştür (Türk Kadını, no:8, s. 122).

Kurutma usûlunu faydalı gören yazar, sadece ve meyve ve sebzelere değil tüm ürünlere tatbik edilmesini önerir ve kurutma işlemleri güzel yapılırsa gıda kuvvetinden hiçbir şey kaybetmeyeceğini ifade eder. Bu bağlamda okuyucularına kurutulmuş ürünlerin daha karlı ve besleyici olduğunu altını çizmiştir. Aslında Türkiye'nin meyve ve sebze cenneti olmasına karşın en çok meyvesi satılan ülkenin Amerika olduğuna dikkat çeker. Fransız yazara göre, meyve ve sebze kurutmanın ustası Almanlar, manavı Amerikalılar, bahçıvanı Fransızlardır. Peki, meyve ve sebze nasıl kurutuluyor nelere dikkat etmeli?

Meyve ve sebze nasıl kurutuluyor? Bizde ale-l-umum makine ve usûl namına güneş ve rüzgârdan başka vasıta yoktur. Hâlbuki kurutulacak şey ne kadar ağır kurursa nefâset ve rahiyyesi o kadar bozulur. Almanlar ve onların talebesi olan Amerikalılar birçok türlü kurutma makineleri icad etmişlerdir. Kurutma seri ve sıcak bir ceryanla temin edilecektir. Ceryan saatte 5,4 metre olarak kabul edilmiştir. Hararete gelince meyveyi yakmayacak ve pişirmeyecek derecede olmalıdır. Sebzeler için bir saat zarfında derece-i hararet azami 50 meyveler için 8,7 ve daha ziyâde müddet 80 derecedir (Türk Kadını, no:11, s. 165).

Meyve ve sebzeyi kurutma işinden Almanlar ve Amerikalılar oldukça istifade etmektedirler. Bilhâssa orduyu beslemek için önemli bir yöntemdir. Amerika meyve bakımından en fakir ülke olmasına karşın her türlü meyve ve sebze kurutmadaki

mahareti sayesinde meyve ve sebzenin sefasını da sürmektedirler. Hattâ Sevim Türkan'ın bu konuda Fransız yazardan şöyle bir alıntı yapar.

1890 senesinde Almanlar Frankfurt ve Hamburg'da beynelminel bir kurutma makinesi müsabakası açmışlardı. Bi-l-ahire hükümet Gayze Nihayim'de bir mektep açtı. Burada yalnız meyveye dair dersler okutuyor, arzu edenlere ayrıca ve bâd-i hevâ dersleri veriliyordu. Meyve kurutma san'atı son yirmi sene zarfında aventiryade de pek çok terakkiye mazhar olmuştur (Türk Kadını, no:11, s. 166).

Fransız yazar, Almanların bu gayretini Fransız hükümetinin de göstermesini ümit etmektedir. Aynı beklentiyi Sevim Türkan'ında ümit etmektedir. Fransız yazar'ın bu konuda faydalı bulduğu tavsiyesini aynen nakleder:

Emekçi fırını, gaz ocakları, matbahun bir köşesinde yapılacak husûsî bir fırın ve ne zekâ ve iradenin icad edeceği sair vesaittir. İşte bunlar basit birer âzim ve zekâ eserleri oldukları halde muaccezeler ve servetler yaratacak esaslardır. Bu çörek veya kuru bir meyvenin kırılacak bir oyuncak olmadığını düşünmeli, çocukları kat'iyen meyveden mahrum bırakmamalıdır. Şu makale, anneler için bıkırtıcı olsa bile çocuklar için pek tatlı nihayetlendi ya! (Türk Kadını, no:11, s. 166).

Fransız yazarın, “mutfak günahları” adındaki makalelerinden faydalanan Sevim Türkan, Türk basınının harbin getirdiği sıkıntılara karşı, ev idaresinde, mutfakta ve ev yemeklerine dair tedbir ve idare usûllerine değinmemiş olması karşısında *Türk Kadını* dergisi ile birlikte bu konuda basında bir ilki de gerçekleştirmiştir. Sevim Türkan, Fransız yazarın “İllüstrasyon” adlı makalesini içerik olarak kendi gerçeğimize adapta ederek okuyucularını bilgilendirmiştir. Harbin getirdiği sıkıntılara karşı ev kadınına israfa karşı tedbirlere yöneltmiştir. “İşten mi, dıştan mi arttırmalı” adlı iki makalesi ve “meyve ve sebze” adlı dört makalesinde harp devrinde okuyucularına, sebze ve meyvenin daha çok tüketilmesinin dışında hem karlı hem de besleyici kurutma yönteminin önemini vurgulamıştır. Meyve ve sebzenin kurutma yöntemiyle kuvvetinden bir şey kaybetmemesi bir ordunun beslenmesinde de önemli bir beslenme yöntemi olacağına dikkat çekmiştir. Hükümetin bu konuya eğilmemesini eleştiren yazar, kurutma yöntemini yaygın olarak kullanan Amerika ve Alman hükümetlerinin başarılı çalışmalarını örnek göstermiştir. Sevim Türkan 12 ve 13. sayıdaki son iki makalesinde ise kış mevsiminin de gelmesiyle birlikte okuyucularına yakacakları odun ve kömüre dair tedbir ve idare usûllerinden bahsetmektedir. 7 Kasım 1918 tarihli 12. sayısında odun ve kömür alamayacaklar için kendi çabalarıyla yapabilecekleri önerilerde bulunur.

Evde köşeğe bucağa, bağçede şöyle etrafınıza dikkatle bakacak olursanız ateşe atıldıkları halde yanabilecek pek çok şeyler görebilirsiniz.. mesela evde yırtılmış mektuplar, okunmuş gazeteler, kırıntılar.. bağçede kuru yapraklar, ağaç kabukları, testere talaşı, kömür tozu vesaire.... Şimdiye kadar bunlardan birikenleri ne yapardınız? Çöpçüye verirdiniz, yahud oldukları yerde çürür giderdi; değil mi? Vak’a harp başlayıncaya kadar bunlardan edilecek istifâde belki ihtiyar olunacak zahmete değmezdi. Fakat şimdi? Kömür ve odun yapacak kolların çoğu sukut olmuş ve yahud çürüyüp gitmiştir. Eskisi gibi otuz paraya kömür, iki paraya odun almak imkânı kalmamıştır: Binâenaleyh yanacak, bizi ve yiyeceğimiz şeyleri ısıtabilecek her şeyden istifâde ihtiyacındayız. Ateşe atıldığı halde yanabilen her şeyden istifâde kabildir. Vak’a bunların ateşi bizim bildiğimiz kömür ve odun ateşi kadar kuvvetli olmazsa da her halde bizi mühim bir masraftan kurtarabilir. Ateş bunları kalıp haline getirip saklamakta ve icabında kullanabilmektedir (Türk Kadını, no:12, s. 182).

Almanların gerek odun gerekse maden kömürü tozlarını kalıplar haline getirerek istifâde ettiğini belirten Sevim Türkan, fakat bunun için kalıp makine lazım olduğu için ancak bir ev kadınının yapabileceği tedbirlerden bahseder. Bunun için ev kadınına kâğıt ateşinden istifâde önerisinde bulunur.

Evlerde en çok bulunan ve en çok israf edilen şey kâğıttır. Müsvedde, karalamak kâğıtları. Eski mektuplar bilhâssa yığın yığın yevmi gazeteler... Bunlar ateşte pek güzel yanar; maa-mâ-fih güzel olduğu kadar çabuk parçalayıp söndükleri içindir ki ateşlerinden bir fâide ummazsınız. O halde evvelâ bunların ağır ağır yanmalarını temin edelim; bu birkaç türlü olabilir: Kâğıtlar uzunlamasına bükülür. Kalın veya ince çubuklar haline getirilir. İki ucundan ince tellerle bağlanarak açılmamaları temin olunur. Ocağı birkaç ağaç dalı veya kömürle parlattıktan sonra bu sun’î odunları ilave ederseniz ateşinize epeyce yardımları dokunur (Türk Kadını, no:12, s. 183).

Sevim Türkan 28 Kasım 1918 tarihli 13. sayıdaki son makalesinde ise kâğıt bahsini biraz daha açarak kâğıt ateşinden faydalanmanın en güzel yöntemini anlatır:

Kâğıtlarınızı banyo, kova gibi bir kabın içine kırpar, üzerine suyu boca ederseniz; külü veya potaslı su (Lessive) olursa daha iyi olur, kâğıtlar suda yirmi dört saat kalınca hamur haline gelir; avucunuzda epeyce sıkar, kartopu gibi yuvarlak parçalar yaparsanız; eğer vaktiniz müsâid, âzim ve a’sâbınız sağlamsa husûsî kaplarda yapabilirsiniz. Yapacağınız toplar ne pek büyük, ne pek küçük olmalı büyükler iyi kurumaz, küçüklerde ocakta sıkışır, ceryana mani’ olur, ateşiniz yanmaz; yumurta büyüklüğü tam karardır. Bunları sıcak havada güneş veya rüzgâra koyunuz, kurusun ve iyi kurusun; her halde on beş gün kadar kurumaya bırakmalıdır; işte kahvenizi pişirecek, bir iki sahan yemeğinizi ısıtabilecek beyaz ve temiz bir kömür! (Türk Kadını, no:13, s. 201).

Sevim Türkan kâğıt ateşinin dışında istifâde edebilecekleri kömür tozundan bahseder. Hattâ “demirci ateşi” olarak adlandırılan yöntemi ev kadınına önerir.

...yemek pişireceksiniz; mangal veya maltuza kömürü koydunuz; ateşlediğiniz; kömür tozundan bir miktar alır, su ile ıslatır, çömlek kapağı bir şekil verdikten

sonra ateşin üstüne kapatırsanız; yaş çamur ateşi söndürür diye korkmayın, bilakis bu siyah ve ıslak kapak ateşin şiddetini arttırır, kömür idaresine yardım eder.. ma'lûm ya, suda müvellid-ül-mâ' vardır; ateşte hava gazı gibi yanar; “buna demirci ateşi” derler (Türk Kadını, no:13, s. 201).

Bunun dışında kömür tozundan en güzel şekilde istifâde edebilecekleri kömür tozundan kömür tuğlasının yapımını anlatır.

Evlerde yapılacak kalıplar tuğla kalıpları gibi tuğla cesâmetinde olacaktır. Bunları tahtadan yapabileceğimiz gibi tenekeden ma'mûl bisküvit kutuları da bu işi görebilir. Bağçe veya avlunuzun bir köşesine kalınca iki tahta uzatınız. Bunların genişliğine doğru on üç teravers mıhlayınız; işte size on iki kalıp. Bunların içine hamurunuzu dökünüz. Tuğları sıkabilmek için kopya baskıları kullanılabileceği gibi bir değnek ucuna rabt edilmiş bir tahta parçası da bu hizmeti ifa edebilir (Türk Kadını, no:13, s. 202).

Sevim Türkan, bir ev kadına kömür tozundan daha yüksek ısı elde edebilmeleri için kömür tozuna kâğıt hamuru ya da sönmemiş kirecin ilave edilebileceğine de dikkat çeker. Kömür tozları aslında sanayide zift ve katranla karıştırılarak makinelerde kalıp haline getirilmektedir fakat bu pahalı ve zahmetli bir iştir. Fakat Sevim Türkan ev kadınının, evde yapabileceği pratik ısınma yöntemlerinden bahsetmiştir.

Sevim Türkan'ın İdare-i Beytiyye başlığı altında ev idaresine yönelik usûl ve tedbirleri 13.sayıdaki makalesiyle son bulmaktadır. Fransız yazarın makalelerini adapte eden ve bu konuyu faydalı gören Sevim Türkan bu makalelerin devamını getirmemiştir. Her ne kadar dergiye yeni yazar yeni başlıklar katılsa da ne yazık ki dergilerin diğer sayılarında bu konuda bir bilgiye yer verilmemiştir.

3.6.7. Tabâhat Sayfaları

Türk Kadını dergisinin 17-20 sayı aralığında tabâhat başlığı ile dört başlık halinde her bir sayıda yayımlanmak üzere Türk kadınına yemek pişirme sanatı hakkında mutfakta yardımcı tarifler verilmiştir. Derginin istediği 17. sayıdan başlayarak sırasıyla “etler, balıklar, sebzeler, tatlılar, turşular hakkında Türk kadınına mutfak bilgisini verebilmektir. Tabâhat sayfalarına Türk kadınlarını da davet eden dergi, okuyucularının kendilerinin keşfettiği yemeklerden de bahsetmelerini ister. Derginin 17. sayısında dikkati çeken bir nokta, Türk kadınına alaturka yani Türk usûlü yemek pişirme sanatı yerine, mutfakta da Batı'nın kapılarını açmasıdır.

Bu sayıdan itibaren kari'elerimiz için yeni bir fasıl açıyoruz: Tabâhat. Fakat alaturka değil bizde umûmîyetle asılları Fransızca olan kitaplardan mütercimde

değil.. Şimdiye kadar esaslı bir sûrette nakledilmiş olan İngilizceden doğrudan doğruya lisanımıza alınmak sûretiyle. Her sayıda bir sahife bulunacak ve sırasıyla “etler, balıklar, sebzeler, tatlılar, turşular..” derc edilecektir. Hanımlarımız kendi icâd-gerdeleri olan yemeklerden de malumat verilirse iftihar ve teşekkürle bahsederiz (Türk Kadını, no:17, s. 262).

Mütercim Niyazi Bey tarafından İngilizceden Türkçeye aktarılan tabâhat sayfalarının 17. sayısında dergi, sığır eti, koyun eti, kuzu eti, soğuk etler, et yemekleri olmak üzere dört kısımdan oluşan etin pişirilmesi konusuna değinir. 17. sayıdaki tabâhat başlığı iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda sığır etinin nasıl pişirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Birinci kısımda *Türk Kadını* dergisi, okuyucularına sığır etinden yapabilecekleri, alamut sığır eti, sığır eti haşlaması, but haşlaması, but fırını, but kızartması, kaburga kızartması, salatalıklı biftek gibi yemek tarifleri verir. İkinci kısım da ise koyun etinin pişirilmesinden bahseder ve okuyucularına koyun etinden yapabilecekleri, pirzola (sote), but haşlaması, but ızgara, maydanozlu koyun ayağı, bel kızartması, omuz haşlaması, boğa kebabı tarifleri vermektedir.

Türk Kadını dergisinin 20 Şubat 1919 tarihli 18. sayısında ise ikinci kısmın devamı olarak kuzu etinin pişirilmesine değinir ve okurlarının kuzu etinden yapabilecekleri salatalıklı kuzu, göğüs haşlaması, göğüs kızartması, boyun kızartması gibi yemek tarifleri vermektedir. Yine 18. sayıda üçüncü kısım olarak soğuk et başlığı altında biftek dolması, soğuk et sarması, soğuk et haşlaması yemek tariflerine yer vererek okuyucularına mutfakta geniş bir yelpaze sunar. Aynı sayının dördüncü kısmında ise *Türk Kadını* dergisi çeşitli et yemekleri:

Pirzola Pişirmek- Pirzolayı süzgece koyarak üzerine kaynar su dökünüz. Bu, etin elyafını kapayarak mugaddî asaratın hızına sebebiyet verir. Ba'de bunu bırak bir ateş üzerine mevzû' bir ızgaraya koyarak, çevirirken zedelememek şartıyla, her iki tarafını da kızartınız.

Ciğer Kavurması- Ciğer takriben bir santimetre kalınlığında olmak üzere ince ince deliniz. Bunları, içinde kaynar su bulunan bir tavaya koyup beş dakika bırakınız. Ba'de temiz bir bez ile kurulayıp üzerine bolca un ve bir az tuz ve biber sürünüz ve esmer bir renk alıncaya kadar sâde yağ yahud zeytinyağından kavurunuz. Yüz elli dirhem sığır eti kıyıp domates ve soğanlarla beraber tencereye koyunuz. Bunu kaynamağa başlayıncaya kadar pişirip ba'de tencereyi ateşin kenarına koyarak hafifçe pişirmek üzere yarım saat bırakınız. Ba'de kıymayı bir tabağa alıp etrafına, süt ve tereyağı ile ezilmiş patates ezmesi vaz' ediniz (Türk Kadını, no:18, s.287).

tarifleriyle, et yemeklerine dair okuyucularına yemeğin güzel olabilmesi için gerekli ayrıntılara dikkat çekmektedir.

Tabâhat başlığıyla altında 20 Mart 1919 tarihli 19. sayıda dergi okuyucularına koyun kıyması, İspanyol köftesi, sığır köftesi, koyun başı söğüşü, çömlek kebabı, İrlanda kebabı, yaylı et suyu yapmak, yağsız et suyu yapmak, domatesli böbrek, böbrek köftesi gibi batı mutfağına açılan yemek tariflerine yer vermektedir. *Türk Kadını* dergisi bu sayıda okuyucularına et konusunda dikkat etmeleri gereken ikazlarda ve önerilerde de bulunur.

Sığır Eti İntihabı- Sığır eti intihabında etin parlak kırmızı yağının da koyu kırmızı rengine olmasına dikkat eylemelidir.

Sığır Etinin Leziz Olarak Muhafazası- Büyücek bir kabın içine takriben üç buçuk okka kadar su vaz' ve bunu da yarım okka tuz, yetmiş dirhem şeker, dört dirhem tasfiye edilmiş patates. Dört dirhemde kehrücle ilave edip içine karıştırdıktan sonra kaynamağa başlayınca kadar ısıtılmalı ve köpüğü alınarak etin üstüne dökmelidir.

Etin Muhafazası- Ne cins olursa olsun, bir etin yazın muhafazası için etin üstünü hafifçe kapak ile örtülüp kuru bir mahzene asılmalıdır.

Et Dolapları- Et dolapları daima havadar bir mahâle ve mümkün olduğu takdirde kendinde ceryan hava olan mahallere konulmalıdır. Dolaplar yazın her gün boşaltılıp temiz bir ıslak bez ile silinmelidir. Kilerde bir çanak dahiline mevzû' olduğu halde mangal kömürü bulundurulmalıdır.

Et Yağı Tasfiyesi- Kendi yağı ile kavrulan sığır yahud koyun etinin tavada terk ettiği yağın "tasfiyesi için yağı bir kâseye koyup üzerine kaynar su dökünüz ve kirlerin temizlenmesi için kâseye yavaş yavaş çalkalayınız. Su ile kirli tortu kâsenin dibine çöktüğü zaman kâseyi serin bir yere koyunuz.

Sucuk Pişirmek- Sucuğu yağda kızartırken derisinin patlamaması için biraz ma'rifet lazımdır. Bütün sucuklar ısıtılırken muhteviyatının ittisatı için, derilerinin muhtelif mahallerinden bir çatal ile delinmeli ve hararete yavaş yavaş tatbik edilmelidir. Sucuklar, haşlanmış lahana yahud patates ezmesi ve yahud yağda kızarmış soğan ile âkil olunabilir (*Türk Kadını*, no:19, s. 303).

Yine 18. sayının devamında dergi, okuyucularına evde yapabilecekleri ekmeğin yapımına dair tarifler verir. Hattâ ekmeğin daha vitaminli olduğu zencefilli ekmeğin tarifini vererek ekmeğin yapımına dair okuyucularına farklı gelebilecek tarifler sunar.

Türk Kadını dergisinin tabâhat başlığı altındaki 17 Nisan 1919 tarihli 20. sayısında ise okuyucularına, sütlü pirinç çorbası, yeşil bezelye çorbası, tavşan çorbası, kuru fasulye çorbası, mercimek çorbası, mantar çorbası, midye çorbası, domates çorbası, sebze çorbası gibi çeşitli çorba tarifleri verilmektedir. Dergi, bu sayıda okuyucularına çorbanın güzel olması için dikkat etmeleri gereken ikazlarda da bulunmaktadır.

Bir çorbanın, arzuya göre berrak veya keşif olup olmadığına ber-vech-i-âti muayyene olunur: Berrak bir çorba, kendine bir parça bezelye yahud birkaç parça kereviz ilave edildiği zaman çorbanın parlaklığının bittezayd daha iyi görünmesiyle anlaşılır. Keşif bir çorba, kendine birkaç arpa şe'riyyesi ilave edildiği vakit küşafının tezâyüd etmesiyle anlaşılır (Türk Kadını, no:20, s. 319).

Görüldüğü üzere *Türk Kadını* dergisinin vermiş olduğu yemek tarifleri bize zengin ve çeşitli bir tablo çizse de İstanbul'da hayat gerçekte görüldüğü gibi değildir. Birinci Dünya Savaşı öncesi seferberlik ilanı İstanbul'un ekmezsiz ve tramvaysız kalmasına yetmiştir. Çanakkale savaşından sonra savaşın son yıllarına doğru New York Times İstanbul halkının yaşamını şöyle anlatır.

Açlık başlamış durumda. Orta gelirli ve emekçi sınıfların yoksulluğu soluk kesecek ölçüde, tifüs salgınının önü güçlükle alınabilmiş. Sokakta rastladığımız insanların yüzleri sarı, elmacık kemikleri zayıflıktan fırlamış, gözleri bütün anlamlarını yitirmiştir; dik ve zayıf bakıyor. İstanbul'da açlıktan insanların ölüp ölmediğini bilemiyorum. Bunu öğrenmekte zor. Ama sokaktaki sakat, sarsak, inmeli, titrek insanların sayısı günden güne artıyor.

Eskilerin en önemli besini çeyrek ekme, peynir ve zeytin 1,25 dolara zor bulabiliyorsunuz. Tereyağın kilosu 5, peynirin 7 ve zeytininde 1,5 dolar civarında. Şehri tanımlayacak iki sözcük açlık ve artan yoksulluk... (Çavdar, 2001:18-19).

Savaş döneminde en yaygın ticaret karaborsa ticareti olmuştur. Savaş yıllarında fiyatlar sürekli olarak artmıştır. Fakat 1918 Ekiminde piyasada hızlı bir düşüş yaşanmış ancak buda savaşın sona ermesinden dolayı yapay bir rahatlama değildir. Nitekim, Aralık 1918'den Şubat 1919'a kadar piyasadaki hızlı düşüş, boğazların açılmasıyla gelen mallar nedeniyle, fiyatlar genel düzeyinde bir düşme olmuştur. Fakat 1919 yılı sonundan başlayarak, savaş yıllarındaki hızda bir atış görülmesi bile sürekli olarak yükselmeye devam etmiştir. Düyun-u Umûmîyenin Eylül 1918 istatistik raporuna göre 1 kg şeker 250 kuruş, 1 litre süt 45 kuruş, 1kg peynir 280 kuruş, 1 kg koyun eti 120 kuruş, sabun 140 kuruştur (Çavdar, 2001:20-21).

Bu şartlarda *Türk Kadını* dergisinin okuyucusuna sunduğu yemek tarifleri alt ve orta tabakaya değil daha çok üst tabakaya hitap ettiğini söylemek gerçeğe daha yakındır. Zira derginin çıkış tarihi her ne kadar savaş sonları olsa da yaşam standartları düşünüldüğünde alt ve orta tabakanın derginin okuyucuya sunduğu yemek tariflerini yapabilecek bir mutfağa sahip olduğunu söylemek olanaklı değildir.

Tabâhat sayfaları, *Türk Kadını* dergisinin en yakın olduğu düşünce akımının ne olduğunu ortaya koymasından dolayı önemlidir. Türk Kadını'nın yakın olduğu

düşünce akımı “Batıcılık” tır. Bu değerlendirmeyi destekleyecek kanıt, sadece tabâhat sayfaları değil Türk Kadını’nın diğer yazılarında da “Batıcılık” düşüncesini görmek mümkündür. Zira Türk Kadını’nın okuyucularına Türk usûlu yemek pişirme sanatı yerine Batı mutfağını açması, Türk Kadını’na ilişkin en yakın olduğu akım “Batıcılık” değerlendirmesini destekler niteliktedir. Esasında Türkçülük-Batıcılık yakınlığı çokta şaşırtıcı bir durum değildir. Nitekim Tunaya’nın deyişiyle, İttihat ve Terakki programındaki milliyetçilik ilkesi, Batılılaşmak ve hatta laikleşmekle aynı anlamda sayılmıştır (Tunaya, 1996:89-91).

Türk Kadını dergisinin 21 sayıdan fazla basılmış olabileceği düşüncesiyle yaptığımız kaynak taramasında sonuç değişmese de yazılanlar *Türk Kadını* dergisinin 21’den fazla sayısı olabileceği kanaatini güçlendirmektedir. Zira 17. sayının tabâhat sayfasında 17. sayıdan başlayarak sırasıyla “etler, balıklar, sebzeler, tatlılar, turşular hakkında her sayıda bir sayfa bulunacaktır demektir. Elimizde ki mevcut sayıda sadece etler konusunda bilgi almaktayız. Her ne kadar *Türk Kadını* dergisinin Müdürü Muallim Ahmet Halit Bey’in ifade ettiği, mecmuaları mütareke döneminde tatil ettiği bilgisi dışında bir bilgiye ulaşamamıştır.

3.6.8. Yazma Sanatı

Türk Kadını dergisinin 14-19 sayı aralığı ile 21.sayıda Ömer Seyfettin’in “Genç Kızlarımıza Altı Derste Tabî Yazmak Sanatı” başlığı ile yedi makalesi bulunmaktadır. Ömer Seyfettin her makalede edebiyata dair genç kızlara dersler vermektedir. 12 Aralık 1918 tarihli 14. sayısında Ömer Seyfettin’in okuyucularına ilk dersi doğru yazmanın şartlarıdır. Yazar, eskiden eline kalem alan herkesin Arapça ve Acemce iyi bildiğini gösteren cafcıflı terkîbler düzdüğü vurgusuyla yazısına başlar. Eskiden hisler, heyecanlar hep Arapça, Acemce terkîblerle eda edilebilir düşüncesi hâkimdir. Arapça, Acemce terkîb düzme inancı o kadar hâkim olmuş ki sanki Türkçe sanat yapılamaz. Mesela tabut karşısında coşan şair Hamid:

Tabut.. o mezarlığın yolunu gösteren şey! Tabut.. O kederli heykel! Tabut, o dilsiz hatib, o tecessüm imiş sev-ü kalak! O baştan aşağı sükût olan tabut ve ilâh... diyebilecek yerde gayri ihtiyarı kendini Arapça, acemce tahvinin kâbusuna kaptırıyor.

Tabut .. o (rühennümayı mükebbir)

Tabut .. o (heykel mükedder)

Tabut .. o (birudat-ı mücim)

Tabut .. o (sükût pay dersir)

Tabut .. o (musibet-i mükedder)

Tabut .. o (mükebbet-i seferber...) (Türk Kadını, no:14, s. 217).

Şair Hamid gibi her şairin terkibe düşkün olduğunu vurgulayan Ömer Seyfettin “Türkçe sanat yapılmaz” inancı bizi milli lisanlardan mahrum bırakmıştır. Misâl olarak Cenab Şehabettin’den örnek verir.

Saadet

(kavv ifal beşeriyet). (Şikeste sak ve tuvan)

Yürür sükût ile (fifay zend kânide)

Çulun hayatı gibi hep kurur kalır Suzan

(Hayat-ı Kafiye) bir (ahker-i nihinnide)

Bütün bu kafilenin (dest-i ıstırabında)

(Seyahdane-i eyamı) (sıhhe-i umurun)

Bütün bu kafilenin (ruh pür azabında)

(harik-i haili) bir (teşneki harumran) (?) (Türk Kadını, no:14, s. 217).

Şimdi bu güzel şiiri Fransızca veya Almanca şiir tercüme eder gibi Türkçeye tercüme edebilirsiniz. “Dünya’da hiçbir lisan yoktur ki yine o lisana tercüme edilsin” fikrini vurgulayan Ömer Seyfettin Viktor Hugo’nun bir manzumesini nesre çeviremezsiniz çünkü şairin halk ile lafzaları birdir. Yani Viktor Hugo’nun grameriyle Fransız halkının grameri birdir. Hâlbuki Cenab Şehabettin ile halkın grameri ayrıdır.

Ömer Seyfettin’in belirtildiği üzere, konuşma dili ile yazı dilinin birbirinden böyle ayrı olmasından çıkarılan sonuç Türkçenin yayılamamasına neden olmuş ve olmakta olduğudur. Ömer Seyfettin bu eleştirisini şöyle dile getirir:

Yeter artık; bu millet asrında böyle garib i’tikadlar yaşayamaz. Her millet, bir millettir! Üç dört milletten mürekkep bir millet olamaz. Tabî ki bunun gibi lisanda bir lisandır. Üç lisandan mürekkep bir lisan olmaz. Türkçe; Türkçedir!” Arabî, Farisî, Türkî lisanlarından mürekkep bir Osmanlı lisanı yoktur! (Türk Kadını, no:14, s. 218).

“Üç lisandan oluşmuş bir lisan”la tasvir etmeği en kara cahillik olarak gören Ömer Seyfettin, Dünya’da karışmamış bir ırk kalmadığı gibi karışmamış lisanda kalmamıştır.

Fakat her lisan komşu lisanlarından ihtiyacı olan kelimeleri almıştır. Fakat kaide değil, aldığı yabancı kelimeleri ise kendi tabiatına uydurulur. Mesela:

kalb ateş, hasta, azab, keder ve ilâh...” gibi! Bu kelimeleri konuşurken Türkçe kelimeler gibi kolaylıkla kullanabiliriz. Bilakis bu kelimelerin kökçe Türkçeleri tabîi lisanında yoktur “öd, kaygu ve ilâh...” gibi iskolastik lisanın Arapça, acemce kelimeleri de Türkçeye karışmamıştır. Mesela “ hadika, lâne, mürğ, ser-te-ser, sefid, ser, şitâ, tûde, berg, semen, cenâh, kebûter, sehab, ter ve ilâh ...” gibi. Bu kelimelerin tabîi lisanında mukabilleri şunlardır:

“Bağçe, yuva, kuş, baştanbaşa, beyaz, baş, kış, yığın, yaprak, yasemin, kanad, güvercin, bulut, taze”.. Şair bu Türkçe kelimeleri, iskolastik lisanla yazdığı için beğenmez kullanmaz. Hep Arapça acemce mukabilleri yazar (Türk Kadını, no:14, s. 218).

Ömer Seyfettin, 26 Aralık 1918 tarihli 15. sayıda ise bir lisanı doğru yazmanın ilk şartı, o lisanı bozmamak olduğu vurgusuyla yazısına başlar. Eski İskolastik yani Divan Edebiyatında bilmediğimiz kelimelerle, yabancı kaideleriyle yapılmış terkîbler bulunduğu için doğru yazılmış sayılamaz. Eski divan şairlerinden Fuzuli, Baki, Nefi, Nedim gibi üstatlar bile yanlış yazmışlardır. Eserleri mana hatalarıyla doludur. Divan Edebiyatının son üstatları Namık Kemal, Halid Ziyâ’, Süleyman Zaif, Cenâb Şehabeddin Beylerde birçok yanlış terkîbler de bulunmuşlardır. Her ne kadar Divan edebiyatında tabîi Türkçeye yer verilse de yine acem aruzu kelimelerin ahengini bozmuştur. Ömer Seyfettin Divan Edebiyatından tabîi Türkçeye birkaç örnekleme verir:

Aklım almaktan ise canımı al dedim ona

Evvel peri güldü. Dedi: Aklın alan canın al

?

Güzeli zülûf ki bilmem ki ne hal oldu bana

Aklıma başıma devşirme muhabbet oldu bana

Nihat

Bayağı sıhhiyet ederken söz arasında hemen

Alakamı dile verdim o şevhe külfetsiz

Feleğin ahdı yalan derler idi gerçek imiş

Ben inanmazdım inan derler idi gerçek imiş

Galib Diker (Türk Kadını, no:15, s. 233-234).

Bundan sonraki kısımda Edebiyat-ı Cedide yazarlarının da Türkçeye kıymet vermediğini vurgulayan Ömer Seyfettin, onların nazarında Arapça, Acemce terkîbler daha ahenklidir. Mesela: “Ev, taş, yatak, yıldız, gök, el” gibi kelimelerin yerine “hane, hacir, aftab, asuman” gibi kelimeler kullanmışlardır.

Ömer Seyfettin’in birinci dersinden çıkarılacak sonuç kısacası, Arapça, Acemce terkîbli Divan Edebiyatının tabî bir şey olmadığıdır ve buna da akıl erdiremeyen asla doğru yazamayacaktır. Ömer Seyfettin doğru yazmanın kaidelerini şöyle sıralar.

1-Arapça, Acemce kaideleriyle yapılmış terkîb kullanmamak. (Sadrazam, şeyhülislam, sevk tabî ve ileyhâ. Gibi klişe haline geçen ıstılahlar müstesnâ... Onları kullanabiliriz.)

2- Arapça, Acemce, cem’î edatı kullanmamak (talebe, Müslüman, ahlak, hukuk ve ilâh.. Gibi klişe olmuş müfret mahiyetini kesb etmiş tabirler müstesna)

3-Konuştığımız gibi yazmak. Cümlelerinizi sun’î atıflarla uzatmağa değil, daima kısaltmağa çalışmak.

4-Konuşulan tabî lisanında mukabeleri bulunan lafzaların Arapça, Acemcelerini yazmamak (mesela “örtü” varken “sentre” “ateş” varken “nar” “derin” varken “amîk” ve ilâh... Gibi ezberlenmiş lüzumsuz kelimeleri yazmayacaksınız.) (Türk Kadını, no:15, s. 234-235).

Ömer Seyfettin, *Türk Kadını* dergisinin 9 Ocak 1919 tarihli 16. sayısında “Yazmaya Heves Etmeden Okumak ” başlığı ile okuyucularına, “ekmeden biçmek ne kadar imkânsızca ise okumadan yazmakta öyledir” vurgusuyla yazısına başlar. Peki, ne okuyalım? Yazara göre, kasideleri, naatları, gazelleri, terkîpleri, terci’leri, kıt’aları okumalıyız; fakat Divan Edebiyatına yani Edebiyat-ı Atika’ya bir müzenin içindeki eski eşyaya bakar gibi bakmalıdır. Bugün de olduğu gibi Divan Edebiyatı manevi bir müzedir. Edebiyat tarihinin konusudur. Bugün ne lisanı, ne sanat tarzı ne de tekniği işimize yarar.

Ömer Seyfettin’in belirttiği üzere amaç milli olmaktır. Sürekli olarak Divan Edebiyatı eserlerini okumak zevki bozar. Divan Edebiyatını sevip, taklit etmek Ömer Seyfettin’in deyimiyle “müzedeki kavukları, şalvarları, sarı çedik pabuçları giyip sokağa çıkmak gibidir.” Bu maskara kıyafetle halka görünsek, herkes bize güler.

Bundan sonraki kısımda Ömer Seyfettin okuyucularına tabî yazmak için neler okunması gerektiği konusunda, Şinasi’den Fikret’e gelinceye kadar okunacak ancak Kemal ile Hamit’in olduğu üzerinde durur. Yazara göre, Edebiyat-ı Cedideciler tabî

lisanla yazsaydı bugün klasiklerimiz arasında olurdu. Çünkü kabul ettikleri tarz garptır. Biz yazıda “teknik”i, medeniyeti içine girmek mecburiyeti içinde bulunduğumuz, garptan almalıyız. Kim ne derse desin artık teknikte model bize yalnız garptır. Hikâye, roman, tiyatro, şiir gibi kaideleri Garp Edebiyatının kaideleridir. Garbın sanat disiplinine bizde tabiyiz. Garp tarzının bizde ilk temsilcisi “Edebiyat-ı Cedide” kitaplarını mutlaka okumalıyız. Ömer Seyfettin her ne kadar divan edebiyatının Arapça, Acemce terkîbleri çekilmese de fikirlerin muntazam ve mantıki bir tertiple ifade ettiğine dikkat edilmelidir. Tabi ki lisan değil ifade sanatının öğrenilmesi açısından gerekli olduğunu belirtir ve şöyle devam eder.

Evet kim yazısını yazacaksa Fikret’i, Cenâb’ı, Halid Ziya’yı, Rauf’u, arkadaşlarını mutlaka okumalı. Bu “okuyuş” gayemiz olan tabî lisanla sun’î lisan arasındaki farkı da bize vazihan gösterecek (Türk Kadını, no:16, s. 249).

Bundan sonra ki kısımda yazar okuyucularına önerdiği tabî lisanla yazan kalemler üzerinde durur. Yazara göre:

Tabî lisanla en ziyâde yaklaşan şüphesiz Refik Halid’dir. Yakup Kadri’de, Halide Hanımefendi de hâlâ bazı klişe terkîblere rastlarız. Falih Rıfkı’nın nesri biraz lüzûcetine rağmen yine pervasızdır. Genç şairlerden I. Seyfi, Faruk Nafiz milli lisanla, milli vezini en muvaffakiyetle kullananlardır. “I. Seyfi”nin samimiyeti; sâde hemen, masum bir şair olması onu arkadaşlarından ayırır. Öyle diyebilirim ki bu genç bizim ilk samimi şairimizdir. Milli Edebiyatın ruşeni görmek için bu yenileri de ihmâl etmemeli, hepsini okumalı (Türk Kadını, no:16, s. 249).

Ömer Seyfettin okuyucularına, okumalarını istediği ikinci önerisi ise “artakalış” yani “değişim” olarak tabir ettiği Osman Nevres, Hersekli Arif Hikmet, Avni Bey, Celal Nuri Beyi okunmalı ki suniliğin tabîlikle nasıl taban tabana zıt olduğu anlaşılmalıdır. Ömer Seyfettin’in üçüncü önerisi ise milli hikâyelerin okunmasını istemesidir.

...Âşık Garib, Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zühre, Âşık Kerem, Şahmeran ve ilâh gibi milli hikâyeleri okumak büyük bir noksandır. Türkçenin hakiki bünyesini biz ancak bu kitaplarda görebiliriz. Konuştuğumuz tabî lisanla hiç atıflar, felanlar yoktur. “vav” yoktur: Garib, Acem nesrinin zevkiyle lügatlar bize musallat olmuş! Şimdi yalnız Anadolu köylülerinin okuduğu bu eski hikâye kitaplarında hakiki Türk nesrinin şeklini buluyoruz. Vakıa bunların kelimeleri, tabirleri eskimiştir. Mevzû’alar, asrı bir tasviri haiz olmadıkları için ibtidai görünür. Fakat cümleleri o kadar tabî, o kadar kısadır ki. Biz bugün o hikâyeleri yazanlar kadar sâde yazmayız (Türk Kadını, no:16, s. 249).

Bundan sonra yazar, okuyucularının cümlelerin nasıl kurulduğunu anlamaları için dikkat etmelerini istediği “Şahmeran” masalından gelişigüzel bir sayfayı nakleder.

...Merg Şah köşklere gitti. Ben yalnız kaldım. Birkaç gün oturdum. Gönlüm sıkılıp kalktı, köşklere gezdim. Seyrederek demir kapıya geldim. Acaba bunda ne var ki?.. Merg Şah beni men' eyledi. "Bunca acayıpler gördüm. Bunun acayiben dahi göreyim." Deyip kapıyı açtı. İçeri girdim ki bir hoş bağçe... künâ kevn meyve ağaçları var. Evvel bağçenin orta yerinde bir altın köşk... Önünde bir âzim hoş su çağlayıp akar... Kenarında cevahirle müzeyyen bir taht kurulmuş. Cümle etrafında gezdim. Gördüm ki havadan üç tane beyaz güvercin bana doğru geldi. Ben köşk tarafından gizlendim. Bunlar gelip o tahta kondular. Gördüm ki bunlar üç tane mümtaz kız oldular. Birbirlerine dedilerki:

—Etrafa bakın, kimse olmasın!

Küçükleri itti.

—Buraya bizden gayrı kim gelir?

Soyundular. Cevahir fotalara sarınp havuza girdiler. Bunların vücûduna bakınca gözlerim kamaştı. O vakit gönlüm yerinden koptu. Küçük kıza gitti (Türk Kadını, no:16, s. 249-250).

Ömer Seyfettin yazmak isteyen herkesin bu tabii nesrin masallarının mutlaka okunması gerektiğini belirtir. Halk Edebiyatından, Edebiyat-ı Atike'den, Edebiyat-ı Cedide'den okunan eserlerin okuyuculara tabî yazma sanatını öğretemeyeceğini vurgulayan yazar, bunun için mutlaka Batı lisanlarından birinin öğrenilmesi gerektiği düşüncesindedir. Avrupa lisanlarından birini öğrenince ilk olarak o lisana tercüme olunmuş bulunan şah eserleri okunmalıdır. Sanatın sırrı Yunan-Latin klasiklerindedir. Sadelik, saflık, samimilik, büyük eserlerin esasıdır.

Ömer Seyfettin okunacak klasiklerin başında Homer'i tavsiye eder. Homer'in İlyada ve Odysseia en faydalı kitaplarıdır. Homer'i okumalı. Hayatın "olduğu gibi" satırlara nasıl nakledildiğini görmeli hissetmelisiniz. Ancak o vakit okunacak birkaç satır yazı yazabilirsiniz.

Ömer Seyfettin 30 Ocak 1919 tarihli 17. sayıda ise üçüncü ders olarak Eski "Üslûb İ'tikadı" başlıklı yazısıyla okuyucularına seslenir. "Lisan" ile "Beyân" arasındaki sınırı çizemeyen hiç bir vakit üslûbun ne demek olduğunu anlayamayacağını vurgulayan yazar, lisanın milletin bütün fertleri için ortak olması gerektiğini belirtir ve buna güzel bir örnek verir.

Misâl olarak Fransız lisanını alalım: Yazan, okuyan, edip, şair, dahi, âlim, bütün Fransız'ın kullandığı lafzalar birdir. Harfleri, tahvilleri birdir. Denize şairde deniz der, halk içinde rastgele herhangi bir adamda.. Fransızlarda suyun, toprağın, taşın, haslı bütün isimlerin yalnız bir ismi vardır. Ma'naları birbirine yaklaşan lafzalar arasında da mutlaka "ince bir fark" bulunur. Hâlbuki bizde halk halkın içinden ayrılan münevverlerin lisanı arasında büyük bir fark vardır. Halk ile

münevverlerin lafzaları ayrı sarfları, nahvleri ayrıdır. Halk: Suyu su toprağa toprak, taşa taş der. Münevver: Denize bahr, derya; suya âb, mâ. Toprağa hakk, taşasının, hâcer falan der. Halk konuşurken yalnız milli Türk sarfını kullanır (Türk Kadını, no:17, s. 270).

Beyân yani “söz söyleme sanatı” ise şahsa göre değişen bir özelliktir. Hayallerimizin, hislerimizin resmi olan “beyân” şahsidir. Mesela iki kere iki dört eder. Güneş doğunca gündüz olur. Kış soğuktur. Bunların manalarını başka türlü söyleyemeyiz. Bunlar mücerred yani yalın fikirlerdir. Ömer Seyfettin bu konuda beyâna güzel bir örnekleme ortaya koyar.

Çıplak, susuz bir kabile halkı” deriz. Bu mücerred bir tarifdir. Fakat şair müşahhas ifadesiyle ona hayalden, muhayyilesinden renk, ziyâ’, hayat ilave eder:

Gittikleri temiz güneşli, içtikleri cihan yakıcı ateş olan bir kabile halkı...” der. Bu beyân onu herkesten ayırır. Kelimeleri herkesin bildiği umûmî kelimeler olmakla beraber ifadesinde bir mümtâziyyet, bir şahsiyet vardır (Türk Kadını, no:17, s. 270).

Ömer Seyfettin bu örnekleme ile dil ile beyân yani “üslûp” arasındaki farkı ortaya koyarak okuyucularına bir sonuç çıkarmıştır. Bu örneklemeden yola çıkarak parçanın diğer sözlerden farklı ve güzel olmasını kelimelerde değil, kelimelerin ifade ettiği hayalde olduğunu belirtir. Yani yazar buraya kadarki kısımda Türkçe kelimelerin bir hayali ifade edemeyeceğine inananların aksine “üslûp yapmak” yabancı kelimelerle değil manasını bildiğimiz halkın lisanında yaşayan her kelime ile en ahenktar kelimelerden daha ahenktar olabileceğidir. Ömer Seyfettin dil ile üslûp arasındaki farka bir güzel örnekleme daha verir.

Hâlbuki Cenâb dudağa “leb”, dalgalara “mevcat” hayattan me’yûs zavallıya “şikeste hayat” demekle fazla bir şey yapıyorum sanır:

İpek atlasları tarzında bir güzel kadının

Fısıldaşır leb davetle nazenin mevcat

İpek etekleri tarzında bir güzel kadının

“Beni ta’kîb et ey şikeste hayat!”

Diyerek söylenir leb mevcat... (Türk Kadını, no:17, s. 271).

Yazarın, “üslûp kelimelerde değil, kelimelerin ifade ettiği hayallerde, manalardadır”, “üslûp yapmak yabancı kelimelerle değil manasını bildiğimiz halkın lisanında yaşayan her kelime ile en ahenktardır” şeklindeki ifadeleri Yeni Lisan’ın ulusal bir dil olacağını

ortaya koyuyor. Ömer Seyfettin dünya dillerinden de üsluplara örnek vererek aynı vurgunun altını çizer.

Hiçbir Almanın üslûb yapmak için kendi lisanı içinde İtalyanca kelimeler koymak aklından geçmez. Vaka kelimelerinde ahenk husûsunda ayrı bir kıymetleri vardır. Fakat bu İskolastik lisan taraftarı terkîbcilerin zannettikleri gibi değildir (Türk Kadını, no:18, s. 285).

Üslûbun ilk şartının tabîlik olduğunu vurgulayan yazar, okuyucularından tabî bir lisan için yapılacak üç şeyi sıralar:

1-Bugüne kadar yazılan edebiyat kitaplarının hayata uygun gelmeyen düsturlarına isyan etmek.

2- Ekrem Bey'in, Muallim Naci'nin kitaplarına değil, hayata inanmak.

3-Türkçe kelimeleri Arapça yahud Acemce yazmakla haiz oldukları ma'nâları değiştirebilmek vehmine kapılmak! (Türk Kadını, no:18, s. 285).

Kısacası Ömer Seyfettin'e göre tek bir ulusal dil olacaktır. Yazı dili ile konuşma dili ayrı olmayacaktır. Eski dilin üç dilden mevcut olmasına karşın bu dil ulusaldır. Konuştuğumuz Türkçenin de bir grameri vardır. Bir Alman İngiliz kaideleriyle Fransız kelimelerini kendi lisanı içinde nasıl kullanamazsa zevki bozulmamış bir Türkçe kendi lisanı içinde Acemce kaideleriyle Arap kelimelerini öylece kullanamaz. Üslûbu üslupsuzdan öğrenmek gerekir diyen yazar, bunun için Milli Edebiyata kadar olan nazım ve nesirlerin okunması gerektiğine dikkat çeker.

Ömer Seyfettin, 20 Mart 1919 tarihli 19. sayıda ise dördüncü ders olarak "manasızlıktan sakınmak" başlıklı yazısıyla okuyucularına seslenir. Şiir ve nesirlerdeki manasızlıklara dikkat çeken yazar, edebiyat sevdalı genç kızların bunu anlamaları için bir de yöntem gösterir.

Bakınız nasıl: Böyle bir şiiri tersinden okumağa başlayınız yine aynı ma'nâ! Aynı ma'nâsızlık... Orta yerinden aşağı yukarı doğru iki tarafa sıra ile saparak okuyunuz. Yine aynı kelimeler, yine aynı ma'nâsızlık! Böyle şiirleri köşeleme yani çaprazvari okursanız mutlaka yine bu neticeyi bulacaksınız. Şiir kısmında da böyle ma'nâsızlığa misâl olabilecek birçok eser bulabiliriz (Türk Kadını, no:19, s. 300).

Yazar, sakınılacak şeyin üsluptan daha çok manasız yazı yazmak olduğuna dikkat çeker ve bunun için okuyucularına her ne yazılacaksa dikkat etmeleri gereken üç unsuru dile getirir.

1-Yazacağınız şeyin asılı

2-Bunun tafsili, tahlili

3-Çıkardığınız, yahud telkîn etmek istediğiniz netice (Türk Kadını, no:19, s. 300).

Hikâye, roman, tiyatro, masal, mektup, destan, şarkı, şiire kadar her yazıda bu üç unsuru görmek gerekir. Yazara göre içinde manası olan her yazının bir başı bir ortası mutlaka olmalıdır. Okuyucularını ikinci olarak dikkat etmelerini istediği husus ise konudur. Eğer zihninizi dolduran bir fikir yoksa kâğıdın karşısında bir fikir hemen dağılır. Üçüncü olarak ise yazılan şeyin kısalığı ya da uzunluğunun hiçbir kıymeti yoktur. Önemli olan taklit olmamasıdır. Bu konuda Ömer Seyfettin, Dostoyevski'nin bir sözünü aktarır.

“Başkasının söylediği büyük bir hakikati tekrar etmekten, kendi kendine bir yalan uydurup söylemek daha hayırlıdır. Çünkü birinci halde papağan, ikinci halde insansınız” (Türk Kadını, no:19, s. 301).

Ömer Seyfettin, 8 Mayıs 1919 tarihli 21. sayıda ise beşinci ders olarak “tabîî altlar” başlıklı yazısıyla okuyucularına seslenir. Manzum yazmak için mutlaka şair olmamız gerekmediğini vurgulayan yazar, acem aruzunun Türkçenin içine ilk defa dahîl edenin Mevlana'nın Oğlu Velid olduğunu kaydeder. Bunun dışında İskolastik yani Dini Edebiyat da Acem Edebiyatını kullanmıştır. Altı yüz sene bu edebiyat yaşarken saz ve halk şairleri ise milli lisan ve milli vezin kullanmışlardır. İşte “Yeni lisan” taraftarları son nesil Arapça terkîbleri tabîî lisan içinde nasıl çirkin görüyorlarsa acem aruzunun ifail ve tefâül'ünü de öyle görmüşlerdir. Halk içinde yaşayan vezinleri aldılar. Mekteplerde okutulmamasına karşın halk vezinleri hafızalarda kalmıştır. İstanbul'dan çıkan türküler milli vezinlerdir. Ömer Seyfettin buna bir örnek verir.

Üsküdar'a giderken bir mendil buldum.

Kâtip benim ben kâtibin el ne karışır (Türk Kadını, no:21, s. 335).

Sonrasında çıkan Genç şairler milli vezni (5, 4, 4) ölçüsüyle yazmışlardır. Ömer Seyfettin buna da bir örnekleme getirir.

İstanbul

Ey İstanbul, şu mukaddes matemi dinle,

Genç, ihtiyar ağlıyoruz senin derdinle!

Afv et seni ihmâl eden bu vefasız;

Bugün aşkın içimde bir edebi sızı!

İşte hayal uykusundan artık uyandım,

Yalnız senin hasretinle, aşkınla yandım! (Türk Kadını, no:21, s. 335).

Atasözlerinin de çoğunluğunun milli vezinle yazıldığını belirten yazar Türkçenin acem aruzuna uymadığını vurgular.

Mesela: “Dün genç bir kızdan hoş bir mektup aldım” cümlesi kusursuz, tabîi bir Türkçedir. Bu cümlenin istenildiği kadar takdim te’hîr yapılsın Acem aruzuna sokulması imkân haricindedir. Çünkü içindeki kelimelerin heceleri hep sâmitlerle nihayet bulmuştur. Acem aruzu için hece cinslerinden tenavüb lazımdır. “Genç” yerine “taze”, “kız” yerine “defter” mektup yerine “name” falan dersek bu cümleyi acem vezinlerine sokabiliriz. Hâlbuki milli vezinlere hiçbir müşkilatsız uyar (Türk Kadını, no:21, s. 335-336).

Kısacası Acem aruzunun itibariyle kök itibariyle Türkçe olan kelimelerin büyük bir kısmını kabul etmez. Hele Türkçe fiillerin yüzde altmışı şiir lisanından hariç kalır. Bunun için ecnebi bir altla tabîi Türkçe yazılamaz. Acem aruzu da güzeldir fakat Acemce için, tabîi yazmak isteyen tabîi altla yazmalıdır.

Sonuç olarak Milli Lisan’ın temsilcisi Ömer Seyfettin tek bir ulusal dili savunmuştur. Aslında Ömer Seyfettin’in temsil ettiği dava bir ulus yaratma girişimidir. Dil bu noktada önemlidir. Bir ulusun temelini dil olduğu düşünülürken bu noktaya odaklanılmıştır. Bu sebeple bir milletin konuştuğu dil ile yazı dili ayrı olmamalıdır. Bir milletin bilim dili başka, sanat dili başka olamaz. Kozmopolit bir dil olamayacağı gibi kozmopolit bir vatanda olamaz. Bu bağlamda üç lisandan oluşan Eski Lisan ortadan kalkmalıdır. Türklere milli bir lisan, milli bir edebiyat gereklidir. Bir milletin kozmopolit bir dili olamayacağını belirten Ömer Seyfettin bunun sadece dil itibariyle milli değil içerik itibariyle de ulusal olmalıdır. Hedef ulusal bir dilbilgisinin de yayılmasıdır. Dil birliği sağlanmalıdır. Bu da Ziyâ Gökâlp’in belirttiği “Yeni Hayat” projesidir. Bu hayat projesi, Edebiyatta ulusal yani “Milli Edebiyattan” yadır.

3.6.9. Evlatsız Anneler ve Evsiz Barksız Hanımlar

Türk Kadını dergisinin konu başlığı ile ilgili Edhem Nejat’ın dört, Şükûfe Nihal’in ise bir makalesi bulunmaktadır. Edhem Nejat, “Evlatsız Anneler” başlıklı 4. sayıda Newyork’ta yaşadığı süreçte Central Parkı’nda Dârülfünûnun profesör hanımlarının çocuklarıyla parka gelişlerine dikkat çeker. Yazar, profesör ve muallim eşlerinin yani Amerikalı kadınların parka gelişlerini şöyle tasvir eder:

Süslü birçok hanımlar, tüller, beyaz kumaşlar, ipekler içinde yatan yavruların arabalarını iterek ağaçların gölgeleri altında ilerliyorlar. Küçük meydanların kenarlarında sandalyelerinde vakur ve terbiyeli hanımlar yekdiğerleri ile görüşür ve ellerindeki işlerini ikmâle çalışırken pembe, beyaz, sarı, kumral, kız ve erkek çocuklar kumlar üstünde koşuyor, oynuyor, hevâî şâd-mânî tegannî ediyorlar. Bir iki üç yaşında kıvrıcık beyaz beyinlerin acemi yürüyüşleri, avare uzuvları arkasında genç ve güzel hanımlar koşuyor ve onların hareketlerinden lezzet alıyorlardı (Türk Kadını, no:4, s. 52).

Evlatları ile uğraşmaktan büyük zevk alan Amerikalı hanımlara dikkat çeken Ethem Nejat aynı manzarayı ise Gülhane parkında, Sultan Ahmet parkında, Fatih parkında, Mehmet Şevket paşa parkında, adalarda, Kadıköy çayırırlarında görmediğini belirtir. Ne vakit Gülhane parkına gitse parkın kimsesiz bulduğunu belirten yazar, çocuklarını cahil ve kaba hizmetçisine bırakarak çamlar altında gezmeye giden, koca ninesinin beşik salmasına bırakarak sinemaya giden hanımların pek çok olduğuna dikkat çeker. Hanımlarımızın çocuklarla vakit geçirmeyi azap verici ve ayıp görmelerini eleştiren yazar, ailedeki saadetsizliklerin evlat ile meşgul olunmamasından kaynaklandığını savunur. Amerikalı hanımları, Türk Kadınına bir model olarak sunan Ethem Nejat, hanımların asrın talep ettiği vasıflara sahip olurlarsa ancak o zaman ruhen ve bedenen olgunlaşmış bir topluma sahip olunacağını belirtir.

Ethem Nejat'ın "Evsiz Barksız Hanımlar" başlıklı 5. sayıda ise bir İstasyon fabrikası mühendislerinden bir Alman'ın zevcesinin bir günlük yaşamına dikkat çeker.

Bir hizmetçim var, yerli, bana geldiği zaman kaba ve hantal bir şeydi. Şimdi en iyi Alman hizmetçilere değişmem..hizmetçi soframızı topladıktan, ertesi günün sabahı kahvaltısı hazırlığı yapıldıktan sonra yatmağa me'zûndur. Yemeği müteâkıb görüştükten ve çocukların dersleriyle biraz iştigalden sonra odalarımıza çekiliriz. Sabahleyin hizmetçi benden üç çarık evvel kalkar, mu'tâd işleri makine gibi yapar ben kalkardım; işlere göz gezdirir, bana âid olanları görür ve kiler işini bitirirdim. Çocuklar ve zevcem kalkarlar. Kahve altından sonra mektebe ve işe giderler. Havalanan odalar toplanır, ev temizlenir. Havalanan odalar toplanır, ev temizlenir. Sokak tuvaletimi yaparım. Hizmetçim matbah da kapları yıkar ve yemek hazırlığı görürken ben pazara çıkarım. Sonrada matbah da yemek için biraz meşgul olurum, o günkü hesaplarımı dikkatlerime kaydederim. Öğleye daha çok vaktim kalmıştır. Piyona çalar, şarkı söylerim. On ikide çocuklar mektepten ve zevcem fabrikadan gelir, sofranın etrafında toplanırız. Sonra dikişler diker, yeni gazeteleri okur, kütüphanemizden intihâb ettiğim kitapları okur, akşamları çocuklarım ve bazı komşularım ile dere kenarında gezinti yaparım (Türk Kadını, no:5, s. 70).

Ethem Nejat, bir Alman kadının bir günde yaptığı işleri anlatırken, Türk Kadınına asra uygun yaşayan bir kadın modeli çizmiştir. Buna karşın bir başka dostuna evlilik iyi mi fena mı? sorusuna aldığı cevabı ise şöyle anlatır.

Ben evlilikte bir saadet görmedim ki... hayat, bir, veriyor.. Balayının tatlı geceleri, günleri geçtikten sonra hanımın çapaçulluğu meydana çıktı. Sabahleyin benden sonra yataktan kalkar. Akşama eve avdet ettiğim zaman henüz evin içini toplanmamıştır. Hanım komşudan veya pangaltı sinemasından henüz avdet buyurmuştur. Yemek, bacına yaptı ise afiyet olsun. Akşam bir iki ufak sözden sonra yeni çarşafıklar, yeni botlar, yeni buluzlar mübâyaasına âid müzâkerât başlar. Bizim cepte kaç kuruş var? Maaş abde kaç yüz, varidât ne?.. Bundan hanımın hayrı yok. Biraz darıltı kimi büyük hanım ile kain peder “A evladım..” diye ta’zîre teşrif ederler. Ben evlilikte gece odada yalnız kalmaktan başka bir değişiklik görmedim. Menfi düşünürsek ruh azabından okkada her gün elli dirhem zayâ’ ettim!.. (Türk Kadını, no:5, s. 70-71).

Ethem Nejat’ın çizdiği bu vasıflar tamamen bir Türk kadınının temsil etmeyeceği gibi yazısında her iki duruma da değinerek yuvayı yıkan dişi kuşlarında olduğuna belirten yazar, tembel bazı hanımlarımızın evsiz, barksız bir kadın olacaklarına dikkat çeker. Şükûfe Nihal Ethem, Nejat’ın yazısını *Türk Kadını* dergisinin 6. sayısında “Evli Barklı Hanımlar” başlıklı yazısı ile eleştirir. Ethem Nejat’ın Türk-Alman mukayesesi yapmasını eleştiren Şükûfe Nihal, bizden birkaç asır ileride Alman kadınının faziletlerini, Türk kadınının ise kusurlarını anlatmanın haksızlık olduğunu belirtir. “Beyefendi ulvi bir yuva tesîs ediyor ama maalesef Hanım Efendi kadın değil” sözleriyle Şükûfe Nihal Türk Kadınlığına tek bir boyuttan bakmanın yanlış bir değerlendirme olduğuna dikkat çeker. Şükûfe Nihal buna karşın Türk kadını asırlardan beri ciddi, vakur bir ev hanımı olarak tanındığı gibi Alman Madamından aşağı kalmayan meziyetlerini bugünde kaybetmediğini belirtir. Bütün kadınlarımızın olgunlaştığı söylemek mümkün olmasa da lakin her gün gazetelerde bahsedilen cahil, boyalı, israfkar, sahte kadınlarında Türk kadınlığının hakiki temsilcileri olmadığını belirtir. Evsiz barksız hanımlara karşılık, yuvasını mukaddes sayan evli barklı hanımların toplamının memnuniyet verici olduğunu vurgular.

Ethem Nejat ise derginin 2. sayısında Şükûfe Nihal’in yazısına “Ummacı Yekûnun Hasımları” başlıklı yazısıyla atıfta bulunur. Hanımları incittiğini düşünen yazar, kadın okuyucularının hak vermesinden dolayı mutluluk duyduğunu belirtir. Şükûfe Nihal’in Türk-Alman mukayesesi yaptığına dair eleştirisine karşı Ethem Nejat sosyal bir inkılâbın içindeyken kadınlarımızın Garp âleminin kadınlarını kendilerine örnek aldığını ve örnek almamız gereken vasıflarının olduğunu belirtir. Bu sebeple Türk Kadınının çağa uygun olmayan durumunu değiştirmek niyetinde değil aksine tamamlamak niyetinde olduğunu savunur. Türk kadınının kendine ait bir asaleti olduğunu belirten Ethem Nejat, bunun korunması gerektiğinden yanadır. Ethem Nejat,

her gün evsiz barksız hanımlara yeni rakamlar ilave edilmesinden korktuğunu vurgulayan yazar, “bize bunları yazdıranın, evlatsız anneler, evsiz barksız hanımlar dedirtenin bu uğursuz ummacı yekûnun kabarmasıdır” diyerek eleştirilere karşı gerekçesini ortaya koymaya çalışmıştır.

Ethem Nejat’ın bu konu ile paralel bir diğer makalesi derginin 6. sayındaki “Ev Sahibesi Olursam Ne Yapacağım?” başlıklı yazısıdır. Ethem Nejat, genç bir hanıma bir yönelttiği aile reisi olduğu zaman nasıl çalışacaksın? sorusuna genç kızın cevabına yer verir. Genç kız, asrın medeni kadınlarını iki noktada tedkîk eder. Birincisi yalnızca zevkinin, süsünün hevesine kapılmış Fransızları, İtalyanları, Romenleri gibi kadınları dahîl ederken, ikincisi için ailesinin, saadetinin, refahının kapılmış Alman, İskandinav, Anglosakson gibi kadınları ise bu gruba dahîl eder. Genç kız ev sahibi olursa nasıl çalışacağını şöyle dile getirir

“Türk zevcelerinin kendilerine mahsûs pek çok asalet ve havası vardır ki onları muhâfaza etmek, onlardan ayrılmak, iftirâk etmemek isterim... Türk kadınındaki sempati, Türk kadınındaki şefkat, Türk kadınındaki namus ve ahlak bütün dünyada darb-ı mesel olmuştur; bu darb-mesel yine söylenmeli, hattâ daha kuvvetle söylenmelidir.”

“Benim bilgim, benim ilmim ümîd ediyorum ki evimin umûrunu idare edebilecek, hesaplarını tutacak, tasarruf sahifelerini kolayca kaydedebilecek, çocuklarını sıhhatle büyütebilecek, okutacak ve mektep faaliyetlerini itmâm eyleyebilecektir” (Türk Kadını, no:7, s. 100).

Genç kız her şeyden evvel çok şık değil ama zevkine uygun bir eve sahip olmak ister. Ev müdiresi, çocuk annesi olmakla okumaktan, düşünmekten alı koymayacak bir eşin de kendisini anlamasını ister ve genç kız sözlerine şöyle devam eder.

Evimin dahîli işlerine, hesaplarına, tasarrufa yetişeceğim, zevceme ve çocuklarıma yetişeceğim, musikiye yetişeceğim, ebedi ve bedia’ ihtiyaçlarımı tatmine yetişeceğim diye hiçbir vakit kendimi, şansımı ihmâl etmek istemem. İş başında bir tuvalet hoş iken piyona başında başka başka bir tuvalet yaraşır. Bence bir akıllı ve iş güzar hanımı giyinmekten, dikiş ve biçkiden hiçbir meşgale men’ edemez. Ben ev hanımı olduktan sonrada daima süslü olmak istiyorum. Maa-mâ-fîh şunda kani’m ki ev sahibesi hanıma sâde, ağır, ikbâr-ı nezih tuvalet yakışır... (Türk Kadını, no:7, s. 100).

3.6.10. Kadın Hisleri

Harpten sonra değişen, kadınlık meselesine dair M. Şekib’in iki makalesi bulunmaktadır. M. Şekib 17 Nisan 1919 tarihli 20. sayıda harpten sonra kadınlık âleminin yeni bir evreye girdiğinden bahseder. Yazar, bu değişim evresini skolâstik

devre benzetir. Hakikati gören Galile'nin düzeni bozacak zannedilir ve nefsi iradeler buna isyan eder. Afroz, tehdid ve idam kararına kadar gidilir. Fakat M. Şekip değişimin içinde hakikatin yol aldığına dikkat çeker. İşte bizde kadınlık meselesinin de irademiz dışında meydana gelen bir hadise olduğunun altını çizer. Hayatın olduğu yerde değişimin olduğuna dikkat çeken yazar harp içinde evlat, koca ve kardeşini kaybetmiş kadınlık âleminin aynı zamanda iktisadi buhran içinde eskisi gibi kalmasına imkân olmadığını belirtir. Değişen hayatın şeklidir. Değişimi görenleri engizisyon mahkemelerinin zihniyetiyle afroz ettiğimizi belirten yazar, doğru olanın değişen hayata karşı yeni esaslar tatbik etmek olduğunu savunur. M. Şekip hayatın her değişimine mümkün olduğu kadar istikrar vermenin toplum için gerekli olduğunu belirtir.

Harpten evvel memleketimizde kadınlarımızın, muallimelik, işçilik, ebelik gibi birkaç meslek yapabildiğini belirten yazar, şimdi ise kadınlarımızın Reçber, amele, tüccar, hastabakıcı, memur, muharrir olabildiğinin altını çizer. Bu bağlamda yazar, kadınlığın eskiye göre olgunlaştığını vurgular.

M. Şekib'in 8 Mayıs 1919 tarihli 21. sayıda hayatın üç evresine dikkat çeker. Uzvi hayat, ruhi hayat ve ictimâî hayattır. Bu üç hayatın idrakının ancak ruhi hayatla başladığının altını çizen yazar, hisleri doğuranın sadece tecrübeler olmayıp toplumu idare eden kanunlarında etkili olduğunu belirtir. Erkeklerin ruhi ve ictimâî hayatının gerekliliklerini bir dereceye kadar teslim etmemize rağmen kadınlara uzvi hayatın ötesinde hukuki bir hayat dâhilinde yaşamaması için bin dereden su getirilmesine anlam veremez. Yazar, kadınların ruhunda samimiyet, incelik, şefkat, muhabbet gibi bitmez hazineleri dururken her vesile ile dışılığının hatırlattığımız gibi onunda iradeye sahip bir insan olduğunun unutulduğunu vurgular.

Bugünkü hayatın artık ilimsiz yürüyemeyeceğini belirten yazar, kadın hislerini anlamak istiyorsak kadın ruhunun öğrenilmesi gerektiğini savunur. Ruhi ilme, aşına olmadığımız için asırlardan beridir birçok milletle anlaşamadığımızı belirtir. Eğer bu devam ederse sıranın kendimize geleceğini çocuklarımızı ve kadınlarımızı idare edemeyeceğimizin altını çizer. Bugün kadınlarımızın irfana her gün daha hızlı koştuğunu her gün yeni bir zihniyete sahip bir ruha eriştiğini vurgular. Bugünkü kadınlığın şefkat, muhabbet, ahlak ve iman itibariyle eskiye oranla daha yüksek bir ruh

hali içindedir. Artık kadını darp ve tehdîd ile idare etmenin geçmiş olduğunu belirten yazar, bunu ancak ilim ve sanatla ile üstesinden gelineceğini vurgular.

Herkesin olduğu gibi kadınlarında kusurları olduğunu belirten yazar, bunun bir şey değiştirmedini belirtir. Asırlardan beridir fikri hayatın durgunluğu içinde kalmış kadınların birden ilim ve irfân hayatına girmesi ve hayatın getirdiği ruhi bunalımları düşündüğümüz zaman, kadınlarda kusurları hattâ zaaf ve hastalıkları beraberin getirmesini doğal görür. Kadınlık fikren yükseldikçe o derece iffet ve ahlaka sahip olacağını savunan yazar, buna kanıt olarak Arabistan'da cehaletin getirdiği ahlaksız karşısında peygamberimizin fikirleri ile bir inkılâba uğrattığını vurgular. Bu bağlamda fedakârca çalışan muallimlerimizi ve terbiyeli çalışkan kızlarımızı halka tanıtmalıyız diyen yazar, kadın aleyhtarlığının bir buhran olduğunu ve hakikatlerin er geç anlaşılacağı kanısındadır.

3.6.11. Feminizm

Müfide Ferit, *Türk Kadını* dergisinin 17 Nisan 1919 tarihli 20. sayısında okuyucularına “Feminizm” konulu bir konferans konuşmasıyla seslenir. Müfide Ferid'in bu konuşması 4 Nisan Cuma günü Türk Kadını dergisinin Müdürü Muallim Ahmed Halid Bey'in açtığı Türk Kadını Dershanesi'nde yapılmıştır. Bu konferansta Müfide Ferid Türk kadınının asırlardan beri uğraşılmaya layık görülmediğinin altını çizmiştir. Kadın kimilerine göre ismi üstünde saç uzun, akli kısa bir mahlûktur. Hâlbuki insanlık erkek ve kadından oluşmaktadır. Kadını ilerletmeyen bir toplum ilerleyemez. İlerlemek istiyorsak medeniyetle beraber yürümek mecburiyetindeyiz bunun içindir ki Türklüğün geri kalmış yarımı kadınlığı, kaldırmaya uyandırmaya gayret etmelidir.

Müfide Ferit'e göre son muharebe kadınlarımızın noksanlıklarını meydana çıkarmıştır. Kadınlarımız erkeklerin güvencesinden yoksun kalınca ne yapacaklarını şaşırılmışlardır. Bu bize gösterdi ki kadınlarımızı ictimâî ve ahlaki olarak daha kuvvetli temeller üzerinde hayata hazırlamak gereklidir. Kızlarımızı öyle hazırlamalı ki medeni ve ahlaki bir aile meydana getirsinler. Hayat mücadelesine atıldıklarında erkeklerle eşit yürüyebilsinler. Müfide Ferid, medeni ve ahlaki bir aile hayatının gerçekleşmesini de kadının yükselmesine bağlamaktadır. Necmeddin Sadık, Müfide Ferid'in düşüncelerini tamamlar ve hakiki feminizmin, kadınlığın iki mukaddes gayesi aile ve ahlak olduğunu belirtir. Feminizmin aileyi yıkmak gibi niyeti yoktur, bilakis aile saadetini

sağlayacaktır. Kadın hareketini aile ahlakıyla ve ailenin kutsiyeti ile bir bütün olarak ilerleyeceği görüşündedir.

Müfide Ferid, “Feminizm” sözcüğünü kadınların medeni, ictimâî ve siyasi haklarda erkeklerle eşit olması olarak nitelendirmiştir. Müfide Ferit, kadınların erkeklere göre daha ucuza çalıştırılması sonucu eşitlik mücadelesinin ortaya çıktığını vurgular.

İctimâî hukukun, tabiri diğerle çalışmak hakkı, bunu da cemiyet-i hâziranın teşkilat-ı ittisadiyesi meydana çıkarmıştır. Cemiyette ekseriyet halkın hâzır ekmeği yoktur. Fakir ailelerde bir erkek bütün kadınları doyurmağa kâfi gelmeyince, mecbûren kadınlar ekmeklerini kazanmak ihtiyacında kaldılar. Bundan istifâde eden sermayedarlar, kadınlardan aynı sa’y erkekten daha ucuz bir fiyatla istediler. Bundan da hak sa’y ve hak sa’ydan da müsavat mücadelesi meydana çıktı (Türk Kadını, no.20).

Siyasi hak iddiasına gelince, mademki kadınlar erkekler gibi kanunlara itaat mecburiyetindedirler. Neden kendilerini alâkadâr eden meselelerde hak sahibi olmasın. Kadınlar birçok cemiyette siyasetle meşgul olmalarına rağmen haklarından mahrum edilmişlerdir. Müfide Ferid, bu konuya ilişkin meşhur bir söylemi dile getirir:

Bir gün Napolyon, Madam Dosta ile hiddetle sormuş: “Kadınlar ne zamandan beri politika ile uğraşıyorlar?” o da şu meşhur cevabı vermiş: “Siyaseten idam ettikleri gündün beri haşmet-meâb!” (Türk Kadını, no.20, s. 306).

Müfide Ferid’e göre feminizmin gayesi bu üç hakka sahip olmaktır. Yani kadının medeni, ictimâî ve siyasi haklarda erkeklerle eşit olmasıdır. Müfide Ferid’in, verdiği örneklerden dünyadaki kadın hareketlerini iyi bildiği anlaşılmaktadır.

İşte hanımlar, bu anlattığım üç hakka vâsıl olmak feminizmin gayesidir. Fakat bütün feministler bu hukukun cümlesini birden istemezler. Her cemiyet kendi seviye ve ihtiyacına göre bu haklardan bazılarını musirren ta’kib eder. Feminizmin son haddini isteyenler bilhâssa Angola Saksonlardır. Esasen bu cemiyetlerde medeniyetleri ve terbiye-i ictimâîleri icabı kadınlar için hak medeni ve ictimâî birçok cihetlerce mevcûddur. Hanımlar her mesleğe kabul edilmişlerdir. Gazeteci, banker, tüccar, memur, doktor, avukat hattâ hâkim oluyorlar. Bu nesrin en meşhurlarından biri “An Sakallı” sulh hâkimliği eden “An Sakallı” idi. Birçok seneler devam eden memuriyeti esnasında, bütün davacılar tercihen onun mahkemesine mürâcaat ederlermiş ve verdiği hükümler o kadar adilane idi ki, bu seneler zarfında iki kere muhâkeme-i temize mürâcaat edilmiş ve her ikisinde de verdiği hüküm aynen tasdik edilmiş. Böyle cemiyetlerde kadınlar bi-t-tab’ son gayeyi, hak siyasiye malikiyeti isteyecekler.

Afrika’dan gelen Sudanlılara bile hak siyasi verilen bu cemiyetlerde kadınların o haktan mahcur kalmaları pek münasebetsiz olurdu. Sofrajetlerin kahramâne mücadelelerini bilmeyen yoktur. Bütün silahlardan sonra habs olmayı ve hak açıktan ölmeğe bile göze alan bu cesur kadınların muvaffak olmaları mümkün değildir. Amerika’nın birçok devletlerinde, İsviçre’de ve son günlerde

İngiltere’de muvaffak oldular, bütün medeni cemiyetlerinde onları ta’kib edecekleri şüphesizdir (Türk Kadını, no.20, s. 306).

Feminizm taraftarı olduğu kadar düşmanları da vardır. Kadınların sosyal hayata katılmalarıyla rahatlarının bozulacağını, iktisadi mevkilerinin fakirleşeceğini, zanneden muhalif bir kısım, itirazlarını fene dayandırmaktadırlar. Müfide Ferid, itirazcılarının görüşlerini şöyle dile getirir.

Mesela kadın nakıs bir erkektir, diyorlar. Zaten kadın hazreti Âdem’in kemiğinden hâlik olunmamış mıdır? Onun ne ehemmiyeti olur? Amma, buna da cevap verenler var, onlarda mukabeleten: “Şüphesiz diyorlar, Âdem topraktan, Havva kemikten yani mükemmel ve canlı bir maddeden hâlik olunmuştur. Hem de nasıl bir kemikten, kalbin tam üstündeki kemikten hâlik olunmuştur. Elbette Havva Âdem’den daha mükemmeldir!”. “Zaten diyorlar, Allah bütün hayvanatı yarattıktan sonra ecsin mahlûkat olmak üzere Âdem’i yarattı, daha sonrada Havva’yı yarattığına bakılırsa onun daha mükemmel olması pek tabîdir.” Böylece kadın nakıstır, kadın akılsızdır dedikten mâ-adâ kadın ruhsuzdur diyenler bile olmuş! On beşinci asırda meşhur “makan konsili (?) etmiştir. Burada toplanan papazlar ciddi sûrette kadının ruhu olup olmadığını müzakere etmişler ve nihayet ancak İsâ’nın annesi Meryem’in musâhib ruh olduğunu kabul etmişlerdir. Bundan daha gülünç bir mesele olur mu? Beşeriyetin yarısı, bütün insanların annesi olan kadınların ruhu var mı, yok mu diye düşünüyorlar ve sonrada, kadınların ruhu olmasa gerek, diyorlar.. (Türk Kadını, no.20, s. 306).

Müfide Ferid, feminist karşıtlarının görüşlerini gülünç ve isyan ettirici bulmaktadır. Erkekleri tamamlayan kadınların asırlardan beridir bir oyuncak, bir eşya gibi bakılmıştır. Bu sebeple kadınları kafesler arkasında yaşatmışlardır. Yazar, feminist karşıtlarının söylemlerine değinir.

Bundan on beş sene evvelini Profesör Biskof isminde Rusya’nın meşhur âlimlerinden biri, hanımların erkekler derecesinde tahsil görmek iddialarını duyunca bu iddialarını şu sarahat-ı mantıkiye ile reddeder:

Der ki: “Kadınların beyni vasatı olarak 1100 ile 1300 gram gelir. Erkeklerin beyni ise 1200–1300 gramdır. Demek ki kadın beyni erkeğin ki derecesine yetişememiştir. Binâenaleyh tababet gibi yüksek tedrisata bu beyin kâfi gelmez.” Biskof prensibini daha katı sûrette ispat için der ki öldüğüm zaman benim beynimi tartınız muhakkak 1350 gram gelir. Derken, bundan on iki sene evvel 1350 gram beyinli Profesör olur. Hemen doktorlar beynini çıkarırlar ve tartarlar hayret! 1195 gram; vasatı kadın beyninden 5 gram bile eksik! (Türk Kadını, no.20, s. 306).

Feminist karşıtları içinde en lütufkârları, “kadın fazla hassastır, kadın zayıftır, kadın zekâsı erkekten başka kabiliyettedir. Bundan dolayı kadın, erkek ile eşit olmaz.” Lamartin ise, “Allah kadının zekâsını kalbine yerleştirmiştir” diyor. Müfide Ferid, itirazcılarının söylemlerinin bir fikir altında toplandığına dikkat çeker. Noksanlık, kadının doğuştan mı yoksa sonradan mı kazandığı meseledir. Buna karşın feministlerin

bütün müdafaaları ise bir fikir altında toplanmıştır. “Kadın yalnız erkeğe karşı isyan etmiyor, erkeğin asırlardan beri kendisine verdiği sahte tabiatlara da isyan ediyor.” Kadın ve erkeği bedenen mukayese edecek olursak kadını elbette ki erkekten kısa ve kuvvetsiz göreceğiz. Fakat bu kadının erkekten aşağı olmasını gerektirmez. Kim diyebilir ki dişi arslan noksan bir erkek arslandır.

Feminist karşıtlarının söylemlerine karşın tarihten çıkan netice, toplumlar sağlam ve ahlaklı oldukça kadın ve erkek arasında eşitliğin olduğudur. Toplum bozuldukça kadını küçülmüş, vazifeleri ise erkeklerin hoş gördüğü şeylerle sınırlı kalmıştır. Müfide Ferid’e göre kadınların esarete kalmalarını yaratılışları gereği zanneden itirazcılar bilmiyorlar ki bir zamanlar kadın erkek eşitliği değil, kadın erkeğe bile hâkim olmuştur. Demek ki tabiatları buna müsaittir. Ne zaman ki erkekler, kadınların servetlerine göz diktiklerinde kadınlar mağlup oldu ve erkekler kadınların tüm mesleklerini ellerinden aldılar işte o zaman erkeği hüküm tutan kadını esir yapan devre başlamıştır.

Müfide Ferit bundan sonraki kısımda dünya tarihi üzerinde kadınının mevkîne dair bilgiler verir:

Beşeriyetin ilk medeniyet yatağı olan Hindistan’da kadınlık mevkîni anlamak için mukaddes iş’ar mecmûalarına mürâcaat ediyorlar. Dünyanın en eski şiir mecmûası olan (muhaberata) bize Hindistan’a galip giren muhariblerin refikalarını serbest, ser-âzâd birer müstakil insan olarak gösteriyor. Onları hareketlerinin, kararlarının, hayatlarının fail-i muhtarı. Erkeklerin arkadaşı tanıyor. Fakat mecmûanın muahhar kısımlarında kadının mevkî küçülüyor, nihayet Hindistan’ın artık hiç emelsiz, bir ümitsiz, ancak zevk için yaşadığı zamanlarında kadını tamamıyla birer memluk eşya halinde gösteriyor o derece ki erkek elinde oyuncak, bir eğlence olan bir refikasını, başkalarının tecavüzünden sakınmak için, evinde hapsediyor, esir tutuyor ve hattâ kendi ölümünden sonra bile onun kalmasına, onun yaşamasına razı olamayarak kendi cesediyle onun da diri diri yakılmasını istiyor. Hintliler kadını hayatlarına münhasır tutması bile az görüyorlar. Kadın hayatının ve ölümünün hakimi oluyorlar. Düşününüz. İnsanın eşyası bile arkasında kalır fakat karısı kalamıyor. Onu mukaddes ruhbanın emriyle yakıyorlar. Dünyanın en derin vahşeti şüphesiz ki bu olmuştur (Türk Kadını, no.21, s. 323).

Müfide Ferid, toplum bozuldukça, kadının mevkisinin de bozulduğuna dikkat çeker.

Mısır’da da aynı Hindistan’da tedkîk ettiğimiz şerâifi göreceğiz. Ehramlar, ebül-l-hüner devrinde kadın erkeğe müsâvi ve arkadaş oluyor. Her meslekte birinci mevkîlerde bulunuyor. Zaten Mısır’ın en parlak devri İsa’dan 15 asır evvel icrâ’-ı hükümet eden melike Haçepsut zamanında olmuştur. Sonra Mısır zayıfladıkça kadın küçülüyor ve nihayet bugünkü halini buluyor (Türk Kadını, no.21, s. 323).

Yahudilerinde, esaret zincirlerini kırmak için mücadele ettikleri zaman daima başlarında birer kadın vardır. Yahudilerde peygamber olmuş kadınlar da vardır. Hazreti Meryem'den başka tarihin edebi kahramanlarından sayılan Yahudiler melikesi meşhur Debuna'da vardır. Yahudiler zengin olup zevk ve sefaya düşünce kadını bir zevk aracı olarak görmeye başlamışlardır. Araplarda da kadın ikinci planda olduğu gibi evlatlarını bugün Fatma Hanım, Emine Hanım diye bir Arap hanım çağırılmaz, İsmail ümm Ahmed diye hitap edilir. Yunanlılarda da kadın ikinci plandadır.

Yunan cemiyeti kadından o derece mahrum idi ki kadın rollerini de erkekler oynardı. Bizdeki orta oyunları gibi.. Yunanlılar bu mahrumiyete çok zaman katlanamadılar ve cemiyetlerine almadıkları refikalarının yerini **countisane**'lere verdiler. Bunlar bir dereceye kadar tahsil görmüş olduklarından cahil bıraktırlan namuslu kadınlardan daha hoş sohbet edilir. Serbest tavırları, parlak zekâlarıyla Atina kadın hayatında hemen birinci mevki tuttular. İçlerinden bazılarının isimleri ve eserleri bugüne kadar yaşar (Türk Kadını, no.21, s. 324).

Eflatuna kadar bütün yunan düşünürleri kadınlarda yegâne fazilet olarak itaati tanımışlardır. Roma'da aynı esaslara tabidir.

Amazonlar, kahraman kadın reiseler devri geçtikten sonra erkekler, Roma kadınlarını memluk bir eşya gibi esirlerle birlikte eve kapadılar ve kendilerini onların hâkim-i mutlakı tayin ettiler. Kendilerinde onları muhâkeme edecek, hattâ idam edecek bir hak tanıdılar. Keyifleri isterse kadınlarını satabileceklerdi. Hattâ hediye edebileceklerdi. Doğrusu güzel bir usûl!.. Şimdi bile ne kadar erkekler içlerinden bu usûle müştâktırlar.

Roma'nın müteazzım kadınları bu muâmeleye çok zaman tahammül edemediler layık oldukları mevkiyi buluncaya kadar çalıştılar, sonra elleri imparatorluk zamanında onları en büyük mevkiiler de görüyoruz (Türk Kadını, no.21, s. 324).

Müfide Ferid, Hıristiyanlığın esasen, bekârlığı aile hayatına tercih etmesi, kadını lüzûmsuz bir insan derecesine indirmesine birer delildir. Kilise, kadını insaniyetin düşmanı olarak tanımıştır. Kadına cehennem alevi, cehennem kapısı gibi isimler vererek “baykuş sesini, çingiraklı yılanların sesini kadın sesinden güzel bulduklarını” iddiâ ederek “kadın ölümden acıdır” gibi ifadelerle kadını şeytan olarak görmüşlerdir. Hıristiyanlık manastır geleneğini on dördüncü asra kadar götürmüşlerdir. Ondan sonra da geri kalmışlardır. İslamiyet'e gelince İslamiyet, kadını himaye etmiştir. Fakat Eski Araplarda kadının medeni hukuku hemen hemen hiç yoktu. Bir erkek istediği kadar kadın almakta serbestti. Bir baba kız çocuklarını diri diri gömmekteydi. İslamiyet'te bu vahşetlerin önünü bir dereceye kadar aldı, diri gömmeyi yasakladı. Kadın almayı dörde indirdi. Miras ve şahitlikte ise kadını yarım saymıştır. Fakat Rönesans devri bütün

milletlere geldiği gibi kadınlar ve bütün sınıflar için bir ilerleme devri olmuştur. Kadınlar tahsile başladılar. Dârülfünûnun sınıflarında kızlar görüldü, tüm meslek alanlarında kadınlar yetişti. Fransız ihtilali'nde ise iki defa kadın erkek eşitliği ilan edildi. Bilhâssa kadınların siyasi fikir uğrunda kahramanca ölmeleri, ölecek kadar fikirlerinde kararlı olmaları kadının seviyesini pek çok yükseltti. Onlarda artık şahsiyet sahibi insan olduklarını ispat ettiler. Diğer taraftan iktisadi mecbûriyet karşısında çalışma hayatına girmeye mecbûr hissedince kadınlar, erkeğe borçlu olmayı artık ağır görmeye başladılar. Kadınlar artık haklarını ve sorumluluklarını hissetmişlerdi ve böylece feminizm doğdu.

Müfide Ferid'e göre kadının kurtuluşu, kadının ilerlemesi aynı zamanda toplumunda ilerlemesidir. Müfide Ferid, Dünya tarihini kadın gözüyle irdelemiş ve kadının ilerlemesinin toplumsal yaşamı da değiştireceğini savunmuştur. Bu yüzden feminizm sadece kadını değil toplumsal yaşamı da değiştirecektir. Bu bağlamda feminizm her toplumun mecbûr olduğu bir meseledir. "Peki, bizde kadın hayatı ne olacak?" sorusuna Müfide Ferid şöyle cevap verir:

Kadının hayatı ne olacak? Biz bugün Avrupa memleketleri gibi, "hakki siyasiye iştiraki" istemeyeceğiz. Erkeklerimizin bile bu husûstaki iktidarları şüpheli iken birde kadınları bu meseleye karıştırmak zamanı henûz gelmemiştir. Diğer cihetten zamanın tahavvülü, i'tiyadâtın tebdili, kadını eski vaz'iyetinden çıkarmıştır. Türk kadını artık esir değildir. İtiraf edelim ki esir kalacağım dese bile erkeklerde ve cemiyette onu esir tutacak kudret-i maliye kalmamıştır. Bizim cemiyetimizin iktisadi ve san'atı herkesin çalışmasını, kendisini beslemesini icâb ettiriyor. Ahlaken de kadın erkeğe tabi' olmak ekmeğini beklemek zilletinden kurtulmalıdır. Demek ki Türk feminizmin şimdilik kendine gaye olarak, tabîi muvakkat bir gaye olarak "hak mesai" yi isteyecek (Türk Kadını, no.21, s. 325).

Müfide Ferid göre bizde feminizmin gagesi "iyi bir anne ve tam mükemmel bir insan" yapmak olacaktır. Türk kadınlığı için çalışma hakkını istediğimiz için kızlarımıza iyi bir tahsil vermeliyiz ki onlar da bir gün kadın, anne olacakları gibi beklide diğer bir gün hayatlarını kazanmak mecbûriyetinde kalacaklardır. Onları bu düşünce ile hazırlamalıyız. Genç kızlarımızın her birine günün birinde hayatlarını kazandıracak birer meslek öğretmeliyiz. Genç kızlarımıza yollarını aydınlatacak ilim dışında ahlaklarını terbiye etmeye çalışmalıyız ki düşünmeyi bilen, muhâkeme eden, şahsiyet ve sorumluluk sahibi birer insan yapmalıyız ki hayatta doğru yolu kendi akıllarıyla bulsunlar ve kolaylıkla onu takip edebilsinler. Müfide Ferid göre feminizmin sırrı

buradadır. Genç kız ve hanımlarımız böyle bir terbiye ile kazanmaları gereken dereceye yükseleceklerdir.

3.6.12. Genç Kızlarımızın Yazıları

Cemile Orhun'un yer verdiği "Genç kızlarımızın yazıları" adlı başlıklı bölümler derginin genç kızların yazı yazma sanatlarını geliştirme yönelik dergiye yolladıkları mektuplardan oluşmaktadır. Aynı zamanda bu bölümde genç kızların yazdıklarına cevaplarda verilmiştir. Fakat *Türk Kadını* dergisi, yer sıkıntısı sebebiyle genç kızların mektuplarına geniş yer verememiştir. Zira derginin sayfa sayısının artması demek maliyetinin de artması anlamına gelir. Her ne kadar dergi birkaç mektuba yer verse de tahsilli gençlerin edebiyata düşkünlüğü dikkat çekicidir. Derginin, 17 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1918 tarihli 11. sayısı "Kadın Kalbi" başlıklıdır. Bu mektupta dârümuallimât öğrencisi Mediha Reşide Hanım, Rezzan Hanım'ın sorduğu kadın kalbinin en zayıf noktasını nedir? sorusuna cevap verir. Mediha Reşide Hanım kadınların en zayıf noktasını şöyle dile getirir:

İşte kadın kalbi Rezzan..güzel görünmek, iyi giyinmek.. Zavallı hem cinsimizin bu hüsn-i tahlil, feci bir târih yazmaktır; kadınları düşürenler daima bu silahı kullanmışlardır. Biz pervane gibi elmas parıltılarına koşarız, bülbüller gibi ipek yapraklara konarız. O parıltı bizi yoksa da, o ipek gül bizi mest ve sersem etse de.. tuhafı şu ki, bu hissimizin hiçbir gayesi yoktur; güzel olmak isteriz.. O kadar o güzel isek daha güzel olmak isteriz. Bu güzelliği başka bir maksad için silah olarak kullanmak şöyle dursun, hattâ bütün maksadlarımızı bu uğurda feda ederiz (*Türk Kadını*, no:11, s. 175).

Cemile Orhun, *Türk Kadını* dergisinin 12. sayısında "Genç Kızlarımızın Yazılarından" başlıklı bölümüyle yine bir okuyucunun yazısıyla seslenir. Okuyucunun yazısı "Otomobil" başlıklıdır. Derginin bu sayısında bir okuyucu yazısına daha yer verilir. Hamdiye Vecihi'nin yazdığı bu yazı "Babama" başlıklıdır. Hamdiye Vecihi'nin yazısı Trablusgarp hatıralarına dairdir. Hamdiye Vecihi yazısında hem İtalyanlara teslim edilmiş vatani Trablusgarp'tan ayrılışını hem de babasından ayrılışının verdiği hicranı satırlarında şöyle dile getirir:

O gün her tarafta bir başkalık bir fevkaladelik vardı. Bu Rusları, devrin gürültüleri, top gümbürtüleri ortalığı sarsarken ellerimi birbirine vurarak bayram bayram ediyordum... Düşünmemiştim ki o toplar beni babamdan ve sevgili vatanımdan ayırmak için patlıyordu. Akşama kadar bekledim. Fakat heyhat bu nihayetsiz bir intizardı.. "Allah nidaları kâinatı titretirken barut kokuları, kurşun vızıltıları arasında kocaman tüylü, büyük şapkalı İtalyanların "zito" ları

yükseliyordu. Artık vatanım alınmış, yabancıların eline teslim edilmişti. Ertesi gün oradan bir canı, bir katl gibi kaçtık... (Türk Kadını, no:12, s. 187).

Cemile Orhun'un derginin 13. sayısında yer alan "Hakikat" başlıklı okuyucu yazısı Hocası Şûkip Bey'e hitaben yazılmıştır. Dergi, aynı sayıda Kadıköy Severler Mektebi'ne devam eden Süheyla hanım'ın ve arkadaşlarının mektuplarına da yer vermek ister fakat *Türk Kadını* dergisi yerinin elverişsizliği sebebiyle sadece Süheyla Hanım'ın bazı fikirlerine yer verir. Süheyla Hanım'ın dergiye yazdığı mektubunda genç kızların ahlaklarının bozulmasında validelerini sorumlu tuttuğu bazı fikirleri şöyledir:

... Herkes, kızların serbestliğinden, ahlaksızlığından bahsediyorlar. Fakat bunlardan yegâne mes'ûl olması lazım gelen kızlar değil, vâlideleridir. Bir vâlîde kızının nereye gittiğini, kimlerle konuştuğunu ve bahusûs ne gibi romanları mutâlâa ettiği, ne gibi şeylerle meşgul olduğu araştırmağa mecburdur. Yoksa kendi hava ve zevkine mütemayil....

Yahud iktidarsız, olup "vâlidenin" gibi şerefli ve ulvi vazifeyi unutan kadınlar bugünkü feci' hatalardan dolayı tel'in edilmeye müstehaktır.

Kızlarını; ahlaklarını bozan, fenalığa sevk eden bir takım arkadaşlarla konuşmaktan men' edecekleri yerde hayatı öğrensini diye bilakis onlarla münasebete teşvîk edende vâlidelerdir.

Ale-s-sabah yüzünü yıkamadan pudralara, sürmelerle, sun'î bir güzelliği mevkit bir zaman için temin eden kızının, bir ikinci kabâhât olarak yalnız sokağa çıkmasına ve akşam ezanlara kadar sokaklarda gezmesine müsâade eden yine vâlidelerdir (Türk Kadını, no:13, s. 204).

3.6.13. Musahabe

Türk Kadını dergisinin "Musahabe" adı altında Nezihe Rikkat, Müfide Ferid ve dârülfünûn öğrencisi Muti Sabri imzalı yedi makale bulunmaktadır. Derginin bu bölümü okuyucuyu da içine alan bir sohbet havası içinde yazılmış makalelerden oluşmaktadır. Nezihe Rikkat, 28 Kasım 1918 tarihli makalesinde okuyucularına "Erkekleşme" başlığı ile seslenir. Nezihe Muhittin "Erkekleşme" konu başlığını hislerini kaydettiği hatıra defterinden çıkartır. Nezihe Muhittin tiksiniyerek karşıladığı erkekleşmiş kadını şöyle tasvir eder:

Göğsü kaya gibi sert ve kavî.. iki metre boyunda, iki yüz kilo sekaletinde.. Bir dev gibi karşınızda iri adımlarla dolaşiyor. Bu bedbaht bir galet hakikate âid ederek hem cinsim için dünya da böyle bir tehlike mevcûd olmadığını düşünürüm.

İşte bu, benim nazarımda erkekleşmiş bir kadın timsalidir. Son zamanlarda bu vehimi tezeyyüd edecek vakalara sık sık tesâdüf ettiğimi defterim bana isbat ediyor. Birçok refikalarımın ma'neviyatlarında bu garip istihaleyi keşfediyor gibiyim (Türk Kadını, no:13, s. 194).

Nezihe Muhittin, utangaç ve narin kabul ettiği kadınların sokaktaki davranışlarını ise şöyle eleştirir.

Şimdi gece yarısında tek başına yangın yerlerinden bî perva geçen, polis ile kavga eden hanımlara tesâdüf ettikçe ta'cib ediyorum. Yolda yürürken koşarak tramvaya atlayanlara, sokakta miting yapıp dükkânları yağma edenlere hayretle bakıyorum (Türk Kadını, no:13, s. 194).

Nezihe Muhittin'in gece yarısı sokakta korkusuzca dolaşan kadınlar için yaptığı eleştiriye karşılık Dârülfünûn talebesi Muti Sabri'nin sert yanıtı derginin 14. sayısında "Nezihe Rikkat Hanım Efendi'ye" başlıklı yazısıyla yer almıştır. Dârülfünûnun bu genç talebesi, Nezihe Muhittin'i öncelikle hatıra defterinin sayfalarında yer alan tesadüften ibâret vakaları sosyal hayatımızdaki bir değişim olarak değerlendirmesini eleştirir. Dârülfünûnun genç talebesi Muti Sabri'nin Nezihe Muhittin'e karşı eleştirisi şöyle devam eder:

Kim bilir nasıl bir mecbûriyet sevkiyle koşarak tramvaya atlamak. Bazı polislerimizin gayrı mantıki, kaba hareketlerine pek haklı olarak söylenmek ve dörtte üçü harâbe-zâr muhîtinin şu suları demek olan yangın yerlerinden geçmek bir kadının erkekleşmesi demek değildir (Türk Kadını, no:14, s. 214).

Dârülfünûnun genç talebesi bu sözleriyle kadınların sokakta karşılaştıkları zorluklara karşı hayat mücadelesi verdiklerini savunur. Nezihe Muhittin'in Dârülfünûn talebelerine karşı yanıtı derginin aynı sayısında yanıt bulur. Nezihe Muhittin, eleştirisini mecbûriyet karşısında kalmış kadınlar için değil aksine sokaktaki hafif meşrepliklere ve dikkat çekmekten korkmayan kadınlar için yaptığını savunur ve eleştirisine şöyle devam eder:

Türk kadını, her şeyden evvel, nümâyîşten nefret eder. İyi terbiye görmüş bir hanım efendinin sokakta tramvayın arkasından koştuğunu, polisle kavga ettiğini görmüşsünüz? Hattâ kahkaha ile güldüğüne bile tesâdüf etmediğinize eminim. Benim muâheze ettiğim ale-l-âde hafif meşreplikleri, bir takım zaruretler altında setretmeğe neden lüzûm görüyorsunuz?

...Gece yarılarında yangın yerlerinden bir pervâ geçen hanımlardan neyi kastettiğim meydandadır. Vazîfe-i resmiye kaç hanımı o saatlerde böyle yerlerde dolaştırır bilmem! Hicâb- âvar bir mevzû' üzerinde fazla tevkif etmeyelim. Sokak muâşakalarının mini mini kahramanlarını müdafaa etmeğe hakkınız yoktur (Türk Kadını, no:14, s. 219).

Nezihe Muhittin'in hatıra defterindeki umûmî notlarına dair bir eleştirisi de şöyledir:

Mahallemizin hoppa, şımarık kızları omlet pişirmesini öğrenmeden hep birden gidip maliyeye kâtibe yazıldılar; bankalara, postahaneye memure oldular; dârülfünûna girdiler. Son zamanlarda kadınlardan taburlar bile yapıldı; onbaşılar, çavuşlar bile nisb edildi. Hâsıl-ı kâtibelikten çöplüğe kadar kadınların girmediği meslek kalmadı. Sabahleyin alafranga dokuz buçuktan sonra kaç hanımı evinde bulabilirsiniz? Kimi dükkanına, kimi kalemine gidiyor; kimisi de kendine bir zevc intihabıyla meşgul.. Zannetmeyiniz ki cinsiyetini gaybeden yalnız âdî bir tabakadır. Muhterem edibemiz bile ma'hûd bir paşa'nın kumandası altında Suriye'ye teşkilat yapmaya gitmemiş miydi?

Ara sıra yolda kol kola, haykırışarak siyaset bahseden darümuallimâtli hanımları görünce pek yakında müdhiş bir inkılâbın hazırlanmakta olduğunu hissediyorum. Bilmem.. Biz böyle alışmamıştık. Pek mahcup, pek muhteriz büyüdük. Vâlidelerimizin dizlerinin dibinde evlerimizden ayrılmazdık. Boş vakitlerimizde zevcelerimizi tahayyül ederek piyanomuzu, kemanımızı, udumuzu çalardık. Bütün eğlencelerimiz bu kadardı (Türk Kadını, no:13, s. 195).

Nezihe Muhittin kadının sosyalleşmesinden yanadır fakat erkeklere karşı faziletin ve nezaketin kaybedilmemesi gerektiğini savunur. Nezihe Muhittin'in sözlerine karşılık dârülfünûnun genç talebesi Muti Sabri'nin "omlet pişirmek başka kâtibelik başkadır. Memure olmak cinsiyeti kaybetmek değildir" sözleriyle eleştirirken, dârülfünûnu adı bir tabaka olarak göstermesine karşılık eleştirisi de daha da sertleşir:

...Dârülfünûn genç kızlarına âdî tabaka derken hiç olmazsa isminden olsun ürkmediniz mi?

Bugün bir Dârülfünûnlu bir muallime, bir memure saf ve nezih birer meslek kadınıdır. Yoksa varyete kumpanyasının erkekleşmiş kadın pehlevanları değildir. Esasen sizi pek ürküten bu ceryan bugünkü hayatımızın tabîî bir neticesi değil mi? dün piyona çalıp kocasını tahayyül ile başlayan kadın, bugün gayb ettiği zevcenin babasının ve kardeşinin bıraktığı boşluğu doldurmaya çalışıyor. Böyle mecburiyeti olmasa bile erkekle teşrik-i mesai ederek, onun omuzlarındaki maişet bugünü biraz hafifletiren bir kadını takbîh mi edeceğiz?

Her ferden kadir olabildiği son gayreti bekleyen vatan için kadınlarımızı hariçte çalışmaktan men' etseydik imlâ' ettikleri boşlukları omlet pişirmek. Ud ve keman çalmakla mı dolduracaktık. "Kâtiplikten çöpcülüğe kadar bütün mesleğe girdiler" diyorsunuz. Memleketimizde doktor, mühendis, avukat, diplomat...

Ehl bir kadın görmediğimiz halde bütün mesleğe hangi kadınlar girdiler? Eğer bütün meslekten maksadınız kâtibelik, çöpcülük, neferlik, onbaşılık ise diyecek yok (Türk Kadını, no:14, s. 214).

Dârülfünûn öğrencisinin bu sözlerine karşılık Nezihe Muhittin, kadının zorunlu olmadıkça dışarıda çalışmasına resmi memuriyet dışında taraftar değildir ve düşüncelerini şöyle dile getirir:

Bir kadın için yegâne saadet bir aile te'sîs edebilmesindedir. Yoksa yine tekrar ediyorum; bir omlet pişirmesini öğrenmeden maliyeye kâtip yazılmakta değil. Hanımlarımız kendilerini bu işin ahali olarak hatırlasınlar. Zanneder misiniz bir kadının ailesi içinde kendisini meşgul edecek kadar işi yoktur? Şimdiki halde bizde, zarûret olmadıkça kadının dışarıda çalışmasına taraftar değilim. Bahusûs bu, resmi bir memuriyet olursa! (Türk Kadını, no:14, s.220).

Nezihe Muhittin, kadının evinde geçirdiği saatleri en faydalı mesai olarak görmektedir. Dârülfünûn konusundaki eleştiriye “İrfanı olmayan bir milletin dârülfünûnuda yoktur” diyerek yanıt veren Nezihe Muhittin bu musahabe ile ilgili okuyucularına da küçük bir sürprizi vardır. Nezihe Muhittin okuyucularına sürprizi şöyle açıklar:

Şimdi sözümlü bitirmeden evvel bana mektuplarınızda atfetmiş olduğunuz ehliyetsizliği kemâl-i safvetle i'tirâf ederek sizi küçük bir sürprizden haberdar etmem icâb ediyor: Hanım efendiler, bir nesiha evvel Türk kadınında okuduğunuz makale ciddi değildi; bir karikatürdü! Elbette karikatürün ne demek olduğunu biliyorsunuz. Bir şeyin ma'nâsını bozmaksızın bazı noktalarını fevkalata' büyütme. Siz bunu asıl simâ zannettiniz. Onun için sizin cevabınızda, benim mukabelemden biraz gülünç oldu. Afvlarınız temenni eder ve her ikinize karşıda gıyaben hissettiğim hürmet ve muhabbet husûsunda sizleri temin ederim hanım efendiler... (Türk Kadını, no:14, s. 221).

Nezihe Muhittin, dârülfünûnlu hanımların farkına varamadığı lisanındaki mizacı fark eden Halide Nusret Hanım'a makalesinde teşekkür ederken aslında insanların ahlaklarına dair konularda mizacın en iyi eleştiri vasıtası olduğuna dikkat çeker.

Türk Kadını dergisinin 12 Aralık 1918 tarihli 14. sayısında Nezihe Rikkat, okuyucularına musahabe adı altında “Harp ve Kadınlar” başlığıyla dört buçuk senedir devam eden Dünya Harbi'nin sona erdiğine değinir. Nezihe Rikkat, tarih öyle muharebeler kaydeder ki hepsinin de neden yapıldığının sonunda unutulduğunu belirtir. Yazar, insanların harbi hiddetlerini yatıştırmak için yaptığını savunur. Nezihe Rikkat, harbe zorlayan hiddeti şöyle tasvir eder:

Zaman zaman damarlarımızda dolaşan kan hararetini artırır.. a'sabımız gerilmeğe, kalbimiz süratle çarpmaya başlar. Hareketimiz çevikleşir, yerimizde duramayız.. Kuvvetimizin irademizi tazyîk ettiğini duyarız. Mukavemet olunmaz bir arzu ile kırmak, yıkmak, boğuşmak isteriz (Türk Kadını, no:14, s. 210).

Nezihe Rikkat, savaşın insanların ne denli korkunç bir varlık olduğunu gösterdiğini belirtirken eğer kadınlar olmasaydı insanlığın yüce ve cömert hislerinin unutulacağını savunur. Harp içinde kadınların, şefkati temsil ettiğini belirten Nezihe Rikkat, kadınların din, millet farkı gözetmeksizin her yarayı aynı özen ile sardığı gibi ıstırapları da aynı derecede teskîn ettiğini vurgulamaktadır.

Nezihe Rikkat, derginin 15. sayısında ise “Sinemalara Dair Bir Temenni” başlığıyla Talim ve Terbiye Cemiyeti’nden İsmail Hakkı Bey’e seslenir. Nezihe Rikkat’in bu musahabesini İsmail Hakkı Bey’e ithaf etmesindeki neden, milletin ahlakı ile ilgili hususların ancak bilgili insanların işi olduğu düşüncesi yatmaktadır. Nezihe Rikkat bu sebeple musahabesini Talim Terbiye Cemiyeti’nden Muallim İsmail Hakkı Bey’e ithaf eder. Nezihe Rikkat, 26 Aralık 1918 tarihli bu sayıda birkaç haftadan beri sinemaların hastalık sebebiyle kapalı olduğunu belirtir. Nezihe Rikkat, bu nedenle yakın dostlarından can sıkıntısı çektiklerine dair şikâyetler aldığını vurgular. Fakat Nezihe Rikkat, sinemaların ahlakı kötü etkilediğini savunmaktadır. Sinemalar da sergilenen utanç verici hallerin kahkahalar altında seyredilmesini hoş bulmayan Nezihe Rikkat, sinemaların kapatılmasına da taraftar değildir ancak bunun için Muallim İsmail Hakkı Bey’den şöyle bir ricada bulunur.

Eğer nokta-i nazarımda hata etmiyorsam, hanımlar için cidden müfîd olacak bir tebessüm vardır: Beyoğlu’nda, Şehzadebaşı’nda Kadıköy’de hepimizin gidebileceği muntazamca bir sinemanın vücûduna ihtiyaç hissediyorum. Zannediyorum ki: bu ne fevkalade masraflı bir iştir; nede adı bir muamele-i ticariyedir (Türk Kadını, no:15, s. 226).

Senelerden beri ziyan etmeksizin devam eden sinemalardan birinin kontrol altında tutularak herkesin gidebileceği bir sinemanın yapılmasını isteyen Nezihe Rikkat, sinemanın bu şekliyle faydalı bir tarzda eğlendirebileceğini savunur.

Nezihe Rikkat, derginin 16. sayısında ise “Yeni Seneye Dair Dedikodular” başlıklı bir musahabeye yer verir. Yılbaşını tebrik etmenin adet olduğunu belirten yazar, yeni bir yılın, gençler için anlamlı olsa da ihtiyar için feci olduğunu belirtir. Kadınların yaş konusunda hassas olduğunu belirten yazar, on beşine kadar yaşlarına bir yaş daha ilave eden kadınların yirmi altıdan sonra mutlaka yalan söylediğini bir kadın olarak doğrulamaktadır. Nezihe Rikkat buna inanan erkekleri sevimli bulur fakat yazar, asıl affedilemeyen kusurun bir kadın tarafından keşfedilenin olduğunu vurgulamaktadır. Yazar “Erkekleşme” başlıklı makalesinde kadın okuyucularından aldığı sert eleştirilere istinaden, kadınların birbirine rakip olduğunu ve ne kadar samimi olursa olsun içimizden birinin çıkıp eleştirmesinin çekilemediği görüşündedir.

Nezihe Rikkat, yeni seneye dair önemli bir dedikodu olarak “sulh” kelimesini telaffuz eder. Wilson’u yol gösterici bulan yazar, sulh ile birlikte dünyaya yeni esasların hâkim

olacağını belirtir. Yeni seneye dair diğer bir haber ise İngiltere’de kadınların seçimlerde bir başarı elde etmesidir. Fransa’nın böyle bir ilerleme göstermezken bize gelince Nezihe Rikkat bunun için ümitsiz olunmaması gerektiğini savunur.

Nezihe Rikkat’in derginin 17. sayısındaki musahabesi “Aile Kitaphanesi” ile ilgilidir. Nezihe Rikkat, Ailelerin kızları için okunabilecek kitapları nasıl seçmeleri gerektiğinden bahsetmektedir. Bazen genç kızların edebi değeri olmayan kitapları okuduklarını belirten yazar, bunun tahsilli genç kızlar için geçerli olmadığını belirtmektedir. Bu sebeple herkesin kızları için okuyabilecekleri kitapları seçmede bir fikir sahibi olmayacağı belirten Nezihe Rikkat, terbiye ile uğraşanların genç kızlar için zararlı buldukları kitapları seçebileceğine dikkat çeker. İçeriği tenkit edilmiş eserlerden oluşan bir aile kitaphanesinin kurulması gerektiğini savunan yazarın bu konudaki önerilerini de şöyle sıralar:

Kemal Bey gibi büyük sanatkârlarımızın eserlerine ufak bir mukaddema ilave edilerek eserin mahiyeti müellifin hayatı, san’atı mensûb olduğu “devr-i Edebi” hakkında ma’lûmât verilebilir. Hattâ çetin bir lisanla yazılmış olanlara hâşiye ilave etmek, bazı lügatların ma’nâlarını yazmak mümkündür. Zannedirim ki içimizde muntazam kitaphanesi olan pek azdır. Bu eserlerden bir kısmın mevcûdu kalmamış ve yahud gayet fena bir tarzda tab’ edilmiş bulunması neşemizi kırıyor. Onları almak istemiyoruz. Böyle olursa bizde de kitap hevesi gelir (Türk Kadını, no:17, s. 258).

Nezihe Rikkat’in derginin 20 Şubat 1919 tarihli 18. sayısındaki musahabesi “İlk Kar” ile ilgilidir. Nezihe Rikkat musahabesinde sefaletin yüreğini sızlattığı kışı şöyle tasvir eder:

Yollar yine eskisi gibi beyaz ve yumuşak.. Fakat acaba, bir zamandan beri mikdarı şâyân hayret derecede artan kendi başına bırakılmış sefil çocuklar çıplak ayaklarıyla bu yolların üstünde yürüyebilecekler mi? Kim bilir zavallılar nasıl korkunç bir nazarla vücûdlarını yakan semanın bu beyaz ateşine bakıyorlar? Her gün bunlardan kaç tanesi kendi köşesinde sessiz, şikâyetsiz ölüyor (Türk Kadını, no:18, s. 274).

Yağan kar Nezihe Rikkat’e iki ay evvel yaşadığı bir hadiseyi hatırlatır. Nişantaşı’ndan gelirken ikisi giyimli biri çıplak olan üç çocuğa rastlamıştır. Çıplak çocuğun elbiselerinin tanımadığı biri tarafından çalındığını iki arkadaşından öğrenen Nezihe Rikkat bu hadiseden çok etkilenmiştir. Karla kaplı soğuk kış günü yazara şu cümleleri kaleme döktürmüştür.

Bugün her tarafı kaplayan soğuk karların üstüne tıpkı bu küçük gibi çıplak, elbiselerini çaldırmadığı halde, dizlerini yarım örten bir gömlekten başka giyeceği

olmayan ne kadar zavallı var! Ah kar, bu sene yağmamalı idin! (Türk Kadını, no:18, s. 274).

Müfide Ferid'in musahabesi ise derginin 20 Mart 1919 tarihli 19. sayısında "Yeğenlerime Mektuplar" başlığı ile yer almaktadır. Müfide Ferid, yeğenlerine yazdığı mektup üzerinden kadın okuyucularına seslenmektedir. Müfide Ferid, mektubunda 1919 senesini, beş yıl öncesiyle mukayese etmektedir. Beş sene öncesi için yazar, yeğenlerine "aslında siz hayata hazırlanmadınız ya kafes arasından veya peçe altından bakmağa mahkûm yetiştirildiniz. Size irade ve kuvvet öğretilmedi" diyerek beş yıl öncesine kadar hayattan uzak kalmış kadınların, şimdiki yaşantısı arasındaki değişime dikkat çeker. Müfide Ferid, mektubunda, Dünya Harbi yıllarında erkeklerin harbe gitmesiyle kadınların hayatın yüküyle yalnız çarpışmaya mecbûr kaldığını vurgulamaktadır. Müfide Ferid, mektubunda hayatla yalnız başa çıkmaya mecbûr kalan kadınların durumunu şöyle ifade eder:

Ya açlıktan ölmek ve yahud alınının teri ile ekmeğini kazanmak lazımdır. Annelerinizin tereddütlerine rağmen sizler, önünüzde açılan bu yeni yola, çetin, dikenli, mezalim yola cesaretle atıldınız. Beklemeğe hiç vakti olmayanlar, rastgele kendilerine uzatılan ilk işi kabul etti. Diğerleri. Biraz bekleyecek olanlar, hazırlanmak istediler ve mekteplere kavuştular. Yeni başlayanların isti'cali ile şimdiye kadar olanlarında kapalı duran her kapıyı itmek, açmak, zorlamak istediler (Türk Kadını, no:19, s. 290).

Müfide Ferid, Dünya Harbi'nin kadın yaşamına getirdiği değişimleri kadınların idrak edemediklerini savunmaktadır. Kadınlara "ne idiniz, ne oldunuz, ne olmanız lazım gelir? Bunu bir türlü tayin edemediniz" diyen yazar, kadınların yaşamlarındaki bu değişime karşın ilk acemiliklerini erkeklerle olan münasebetlerinde yaşadıklarına dikkat çeker. Müfide Ferid, kadınların amaçlarının sosyal ve beşeri hayatta mevkilerini yükseltmek olmalı iken erkeklerle sâde ve samimi olmak yerine kadınların iş yaşamında kafes altındaki zihniyetlerini devam ettirmelerini eleştirir. Kadınların çalışma yaşamına girmesiyle erkekler arasındaki münasebetlerinde ölçülü ve sâde olmaları gerektiğini vurgulayan Müfide Ferid, kadınlara yönelik eleştirisine şöyle devam eder:

Erkekler ne suretle telakki edeceğinizi kestiremediniz. Onları arkadaş mı, efendi mi, âşık mı? Ne farz edeceğinizi bilemiyordunuz ve tabî onlara yapacağınız muameleyi de şaşkırdınız. Ya müfret, mübtezel bir nezaket gösterdiniz. Yahud lüzûmsuz ve şımarık tavırlar aldınız. Hiçbir hareketinizde sâde ve samimi olmadınız. Eskiden en yakın akrabadan bile kaçırılan sizler, bugün bir göz aşinası ile kırk yıllık dost gibi lâübâlî davranıyorsunuz. Seslerinizi duyurmadıklarınıza

hemen ellerinizi uzattınız. İsmi işittiklerinize mektuplar yazdınız, komşularınızın ahabplarına bile yolda selam verdiniz ve konuştunuz. Evvelden zevcelerini intihab edemeyen sizler, şimdi on beş günde birer nişanlı seçmeğe kadar ilerlediniz (Türk Kadını, no:19, s. 290).

Müfide Ferid, son olarak yeğenlerine yazdığı bu mektup üzerinden Türk kadınının kendisine hürmet göstermedikçe herkesin eğleneceği bir oyuncak gibi değersiz görüleceğine dikkat çeker.

3.6.14. Talim ve Terbiye Sayfaları

Türk Kadını dergisinin 14- 15 ve 17- 19 sayı aralığında İbrahim Alâeddin'in "Talim ve Terbiye Sahifeleri" ana başlığı altında beş makalesi bulunmaktadır. 12 Aralık 1918 tarihli 14. sayısında İbrahim Alâeddin okuyucularına "Kız Sultanileri Hakkında" başlığıyla, Türk kadınının son beş altı sene içinde otuz yıllık bir yol kat ettiğini belirtir. Fakat yazar, kız sultanilerinin bazılarının birleştirilmesine veya sanayi mekteplerine katmak sûretiyle kaldırılmasına karşı çıkmaktadır. Zira yazar, Türk ve Müslüman halkıyla bir milyona yaklaşan şehir nüfusuna, beş kız sultanisini yeterli görmezken aynı zamanda kız sultanilerinin bazılarının sanayi mekteplerine katılmasına hiç taraftar değildir. İbrahim Alâeddin'in sultani ile sanayi mektebi arasındaki tercihi, sultani mektebidir. Kız sultanileri yüksek terbiye ve tahsil eğitimi vererek aydın bir kadın yetiştirirken kız sanayi mektepleri ise kadını sanat ehli yetiştirmeyi hedeflemiştir. Aile hayatında ve sosyal hayatta tekâmüle muhtaç bir millet olduğumuzu belirten yazar, bunun için kadının tahsil ve terbiyesinin ilerlemesinden yanadır. Diğer taraftan yazar, sanayide çalışmaya sevk ettiğimiz kadınlar için daha imalathane ve fabrikaların kurulmuş olmamasını eleştirir. Yazar, sultanilerin, kız sanayi mekteplerine katıldığı takdirde birkaç sene içinde genç kızların sanat ehli yetişse bile memlekette kadınların çalışabileceği fabrikalar, imalathaneler olmadığı için birkaç sene zarfında sanatlarını unutabileceklerini vurgular.

İbrahim Alâeddin, "Terbiye ve Kadın" başlıklı 15. sayıda Türk toplumunun bugünkü bedbahtlığını, terbiyenin noksanlığında görür. Yazar, insanlık için mühim olan terbiye vazifesinden sorumlu olarak kadını görmektedir. Bir kadının terbiye vazifesinin yalnız annelik olmadığını belirten yazar, terbiye işinin kadının hayat meşgalesi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazara göre ise aileler terbiyeyi yanlış bilmektedir. Terbiye, iyi oturup kalkmak, nazik konuşmak ya da herkese uygun olan muamele

yapmak terbiye değil adâb-ı muaşeretir. Asıl terbiye maddi ve manevi bütün değerlerin en faydalı şekilde işlenmesidir. Asıl terbiyenin faydasının iyi görmek, iyi işitmek, iyi anlamak, doğru düşünmek, doğru hüküm verebilme iradesine ve azmine sahip olmaktır diyen yazar, bütün bunları bir çocuğa aktarmanın da zor olduğunu vurgular. İbrahim Alâeddin, terbiyenin sırrını çocukların kabiliyet ve eğilimlerine göre hareket edilmesinde görmektedir.

İbrahim Alâeddin, Avrupa’da ebeveynlerin ya da annelerin bu konuda kitaplar yayımladıklarına dikkat çeker. Aileler çocuklarının haftalık hayatlarını kaydederler. Aileler arasında eğlenceli bir moda halini alan bu işi, yazar *Terbiye* mecmûasında yayımlamıştır. Aynı zamanda yazar, *Türk Kadını* dergisinin 15. sayısında da bu örneklemelere yer verir. Mesela:

Yine vâlidenin notlarından: “24 Kânûn-ı evvel 1331- bugün neşidenin dişlerini muayene ederken elbet dişinin sol tarafından toplu iğne başı kadar uç verdiğini gördüm. İki gün evvel kabızı vardı. Ve bir haftadan beri biraz huysuzluk ediyor ve ara sıra salyası akıyordu. Fakat yine teşekkür olunur ki dişlerini kolaylıkla çıkarıyor demektir. En evvel farkına varıp gören ben oldum. Üç gece evvel uykudan uyanmış ve iki saat kadar sebepsiz acı acı ağlamıştı. O zaman neye atf edeceğimizi bilememiştik. Herhalde bu arızaların dişten ileri geldiği anlaşılıyor...”

Yine vâlidenin notlarından: “24 Kânûn-ı evvel 1331- bugün neşidenin dişlerini muayene ederken elbet dişinin sol tarafından toplu iğne başı kadar uç verdiğini gördüm. İki gün evvel kabızı vardı. Ve bir haftadan beri biraz huysuzluk ediyor ve ara sıra salyası akıyordu. Fakat yine teşekkür olunur ki dişlerini kolaylıkla çıkarıyor demektir. En evvel farkına varıp gören ben oldum. Üç gece evvel uykudan uyanmış ve iki saat kadar sebepsiz acı acı ağlamıştı. O zaman neye atf edeceğimizi bilememiştik. Herhalde bu arızaların dişten ileri geldiği anlaşılıyor...” (Türk Kadını, no. 15, s. 228).

Ebeveynlerin tuttukları kayıtları önemli bulan yazar, bu kayıtların çocukların daha iyi tanınmasında ve seçmek istedikleri mesleğe yöneltmede kıymetli olacağı görüşündedir. Yazar, millet terbiyesinin aile terbiyesinden geçtiğini belirterek Madam Elenkiye’nin bu konudaki görüşüne yer verir.

“Çocukların burnunu silmek, yüzünü okşama veya arkalarına şamar atmak terbiye etmek değildir. Tek bir çocuğa bile bakabilmek için âzim bir kuvvet sarfına lüzûm vardır. Bir âlim tecrübeleriyle, bir zanaatkâr eseriyle ruha nasıl her an meşgul olursa vâlideninde ruhu öylece yavrusunun muhabbetiyle meşhûn olmalıdır. Vâlide ister evinde ister sokakta bulunsun: zihinde yalnız çocuğunun düşüncesini taşıyacak, böyle düşünen, kendisini evladına vakfeden bir vâlide ücretli bir iş görmek değil, ücretsiz bir vazîfe-i ictimâîyeyi bile isteyerek deruhte edemeyecektir..” (Türk Kadını, no. 15, s. 229).

İbrahim Alâeddin, “Kadın ve Terbiyecilik” başlıklı 17. sayıda ise beş on sene içinde kadınların, açılan kapıdan hayata tıpkı yeni açılan şampanya gibi fişkırp döküldüğünü belirtir. Kadınların seviyelerine göre kâtibe, memur hattâ duvarcı amelesi bile olduklarını belirten yazar, erkeklerin kadınlaşırken diğer taraftan da kadınlarında erkekleşmeye yüz tuttuğunu savunur. Bu sebeple yazar, meslek ve hizmet seçiminin tesadüfe değil uzvi ve ruhi kabiliyete göre olması gerektiğini belirtir. Yazar, meslekler içinde terbiyeciliği kadın için en hayati meslek olarak görmektedir. Zira terbiyenin uğraştığı şey çocuğun ruhudur ve ruh bilinmez fakat hissedilir. Buna istinaden yazar, kadın ruhunun çocuk ruhuna yakın ve çocuk ruhunu anlamaya kabiliyetli olduğu görüşündedir. Kadın fitratının sahip olduğu sabır ve muhafazakârlığa terbiyecilikte muhtaçtır. Bu nedenle yazar, terbiyeciliği kadın için birinci meslek olarak görmektedir. Yazar terbiyeciliğin kadın için yaratılmış bir meslek olduğunu şu sözlerle ifade eder:

İsviçre’de “Madam Artus” “Madmazel Odmar”, “Madmezel Dekudur” gibi terbiyeci kadınların resmen terbiyeye tatbiki meselesinde, ikincisi gayri tabîi çocukların terbiyesinde, üçüncüsü en küçüklerin usûl terbiyesinde ihtisas ve temayüz etmişlerdi. Onlar kadın ruhunun bütün kabiliyet aşkını mesleklerine vermişlerdi. Kadınlıklarının tekâmül inceliğini, zarafetini, sabır ve ihtimâmını dershanelerinde, çocukları üzerindeki çalışmalarında gördüm. Hâlbuki aynı zamanda oradaki erkek terbiyecilerin mesaisinde şahid olmuşum. Arada çok fark hararet vardı ve bu fark şüphesiz kadınlar için terbiyenin daha fazla tabîi ve hayati bir meslek olmasından ileri geliyordu (Türk Kadını, no. 17, s. 260).

İbrahim Alâeddin, “Kız Çocukların Ruhiyatı” başlıklı 18. sayıda her çocuğun ayrı bir ruha sahip olduğunu belirtir. Yazar, gerek anneler ve aileler gerekse mürebbiye ve mekteplerin her çocuğun ruhuna göre terbiye etmesi gerektiği görüşündedir. Kız çocuklarının erkeklere nazaran farklı bir ruha sahip olduğunu vurgulayan yazar, çocuk ruhiyatıyla uğraşanların gençliğe kadar olan dönemi dört devreye ayırdıklarını belirtir. Birinci çocukluk devresi, erkeklerde yedi ile on iki yaş arası iken kızlarda altıdan on yaşına kadardır. Mürâhiklik yani buluğ çağına yaklaşma erkeklerde on ikiden on beşe kadar olmasına karşın kızlarda on ile on üç yaşları arasındadır. Buluğ yaşına erkekler genellikle on beş, on altı yaşlarında girerken kızlar ise on üç, on dört yaşlarında girmektedir. Yazar, bu nedenle çocukların buldukları devre içindeki ruh hallerini hesap etmezsek talim ve terbiye de pek çok hatalara düşüleceğini savunmaktadır.

Çocukların diğer bir devreye geçişlerinde buhran içinde bulduklarını belirten yazar bu süreç içerisinde çocukların itinaya muhtaç olduğunu vurgular. Mürâhiklik ve buluğ

yaşları çocuklar için gerek beden ve gerekse manen çok sarsıntılı devrelerdir. Bu devrelerde çocukların cılızlaştıkları gibi hattâ ilk devrelerde şen, serbest, cesur, tabî ve zeki olan çocukların mürâhiklik ve buluğ buhranlarından sonra korkak ve sakin olmaktadır. Bu noktada yazar, buluğ yaşlarında çocuklara dikkat edilmesi gerektiğini vurgularken aynı zamanda bu devrelerde on iki yaşlarındaki bir erkek çocuk topaç çevirirken veya kartpostal, pul koleksiyonları yapmakla uğraşırken aynı yaşlarda bulunan bir kızın müstakbel hayat hülyalarına dalmağa başladığını bilmek gerektiğine dikkat çeker.

Yazarın dikkat çektiği bir diğer hususta çocukları cinsiyetine göre yetiştirilmesi meselesidir. Yazar bu düşüncesini şöyle ifade eder:

Bazen erkek çocuk isterken kıza malik olmuş vâlidin çocuğa erkek elbisesi giydirmek ve onu erkek çocuklara mahsûs harekete sevk etmek sûretiyle yavrunun cinsiyetine hürmet edemezler. Bi-l-mukabele kıızı tercih eden aileler erkek çocuklarının saçlarını uzatarak ve onları kızlara mahsûs harekete alıştırmak kadınlaştırmak isterler. Bunca bu hal fazla devam etmese bile herhalde çok sakimdir. En küçük yaştan itibaren çocuğu cinsiyetine göre yetiştirmek ve namzed olduğu hayatın faaliyetlerini taklîd ve tekrarda serbest bırakmak en tabî yoldur (Türk Kadını, no. 18, s. 276).

Erkek gibi yetiştirilen genç kızların kadınlıklarından kaybedeceklerini belirten yazar, “Genç Kız Ruhı” başlıklı 19. sayıda buluğ çağındaki kız ve erkek çocukların aralarındaki farklara değinir. Kız çocuklarının erkeklere nisbeten üç dört sene önce buluğ çağına girmekle birlikte sıcak memleketlerde ise kız çocukları daha evvel gençliğe girmektedir. Yazar, kız çocuklarının buluğ yaşlarında boylarının altı ay içinde altı santimetre, kilosunun ise on kilo kadar fark edeceğini belirtir.

Bir diğer fark ise kadın beyninin erkek beyninden daha küçük olduğudur. Yazar, beynin büyüklüğü ile zekânın fazlalığı arasında bir kanâat devam etse de bunun sabit bir şey olmadığını belirtir. Buluğ yaşını, kız çocuklarının erkek çocuklarından daha önce yakalandıklarını belirten yazar, kız çocuklarının bu devreye girdiklerine dair belirtilerini şöyle sıralar:

Doktor “Goren”e göre ilk ibare de ve koltuk altında zâhir olan işardır ki evvelkisi daima evvel zuhûra başlar. İşarın zuhûru alel-ekser âdetin vuku’undan mukaddimdir. Tabî ikinci ve daha bariz olan emare hayz dediğimiz kadınlık âdetidir.

Üçüncü bir emare olarak sesin tagayyürünü da zikretmek mümkündür. Erkek çocuğun sesi nasıl alçalıp kalınlaşıyorsa kızların sesi de bozmada yükselir ve keskinleşir (Türk Kadını, no. 19, s. 293).

Bu devrede kız çocuklarının bedeni ve kemikleri zarâfet kazanmakla birlikte buluş evresine giren genç kızlar bu devrede daha sık nefes almaktadırlar. Bu fizyolojik değişimlerin genç kızları sarstığını belirten yazar, asabi rahatsızlıklarında bu devrenin işi olduğunu vurgular. Genç kız bu buluş devresinde kendine önem verir. Süslü görünme merakı çocukluk zamanlarından fazladır. Lisan bilmek, keman veya piyona çalmak gibi marifetlerde akranlarına karşı üstünlük kurmak ister. Aynı zamanda buluş devresinde genç kızların sebepsiz ağladığına çok tesâdüf edildiğini vurgulayan yazar, gençlerin bu dönemde hayatı toz pembe gördüklerine dikkat çeker. Genç kızın aşkı buluş yaşında pasiftir ve kimseye sırrını açmaz. Bu devre de genç kız “realite”den hoşlanmaz. Her şeyin mükemmel olmasını ister. Mükemmeliyet istemek bu yaşın icabıdır diye yazar, kendi hayal dünyasında yaşayan bir genç olduğuna dikkat çeker. Hattâ misafirlerin yanına hiç çıkmayan genç kızlara çok tesâdüf edildiğini belirtir.

3.6.15. Türkiye’de Kız Mektepleri ve Terbiyesi

Türk Kadını dergisinin 10 ve 11 sayılarında Ethem Nejad’in “Türkiye’de Kız Mektepleri ve Terbiyesi” başlığı altında iki makalesi bulunmaktadır. Ethem Nejad *Türk Kadını* dergisinin 10. Sayısında 1916’da yazılmış Almanca (*Reviv*) bir makaleyi nakleder. Makale, eski Türklerden başlayarak Türk kadınının hayata iştirakını anlatılmaktadır. Eski Türklerde, Türk kadını erkeğe ait işlere bile katılır hattâ harp sahalarında erkeğe yardımcı olurdu. Türk kadını beygire biner saatlerce yol yürür, dağda, kırdan, her türlü yoksulluk karşısında ihtiyacını temin etmeğe çalıştığını belirten makale, eski Türk kadınının kızlarını milli örfeye göre terbiye ettiğini belirtir.

İslamiyetin “ilim Çin’de bile olsa gidin alın” çağrısı Türk-İslam dönemde pek çok kadın âlimin yetişmesinde etkili olduğunu belirten 1916 basımlı makale, Türklerin zaman içinde temasta buldukları milletlerden etkilendiklerini bu nedenle kadının konumunun değiştiğini savunur. Kadın ve erkeğin paylaştıkları müşterek hayatın bu dönemde birbirinden ayrıldığını vurgulayan makale, ne kadınların erkeklerle ne de erkeklerin kadınlarla temas etmediklerini belirtir. Tanzimat’a kadar süren bu devrede kızların tahsiline önem verilmeyip kapalı ve mahrem bir hayat içinde büyütüldüğünü

ve kızlara din eğitiminden başka bir şey öğretilmesinin ayıp ve lüzumsuz karşılandığını belirtir.

Tanzimat'a kadar İbtidai haldeki kız mekteplerinde yalnız dini eğitim verilirken Tanzimat sonrası açılan İnas mektepleri iki derecelidir. Biri ibtidai mektepleri diğeri ise rüşti mektepleridir. İbtidai mektepler üç sınıftan ibâret olup Türkçe, tarih, coğrafya, hesap ve dini ilimler verilirken Rüştiye'de ise Arap ve Fars dil eğitimi de verilmektedir. Aynı zamanda nakıştan ibâret el işleri de yaptırılmaktadır. İstanbul'da büyük şehirlerde kız sanayi mektepleri ve İnas mektepleri bulunmakla birlikte aynı zamanda İnas mekteplerine öğretmen yetiştirmek için birde darümuallimâtlar vardır. Darümuallimat bir meslek mektebi olmaktan ziyâde İdadi (lise) tahsili vermektedir. Meşrutiyet'e kadar kız mekteplerinin en yüksek derecesi olan darümuallimatlar Meşrutiyet ile iyileştirilir. Meşrutiyet devrinde kızların eğitimine daha fazla önem verildiğini belirten 1916 basımlı makale, Meşrutiyet devrinde Boğaziçi'nde Kandillide gece yatılı kız lisesinin açılması için çalışılsa da iç ve dış düşmanlara karşı verilen mücadele karşısında, kızların tahsili için yapılan gayretlerin sonuçsuz kaldığını belirtmektedir. Birinci Dünya Savaşı öncesi Balkan Muharebesi'nde kız mekteplerinin inkılâba uğradığı belirten makale, her yerde kızlara mahsûs açılan ibtidailerin amacının milletperver, dindar, asra uygun terbiye ve güzel ahlaka sahip kadınlar yetiştirmek olduğunu belirtir. Kız mekteplerinin müfredatı erkeklere verilen müfredat programı ile aynıdır. İlim ve fen derslerinin dışında ev idaresi, sağlık bilgisi, dikiş, biçki, nakış, resim, yemek pişirme dersleri verilmektedir. Bunun dışında mektepli hanımlara, elbise biçmek, iç çamaşırları hazırlamak, sökük dikmek, yama yapmak gibi aile dersleri de konulmuştur. Böylelikle mektepli hanımlar Avrupa'dan gelen modalara bakarak şık ve moda elbiseler dikebileceklerdir.

Ethem Nejat, "Türkiye'de Kız Mektepleri ve Terbiyesi" başlığı altında yayımladığı Almanca 1916 basımlı makaleye 11. sayıda da devam etmektedir. Makalede Numune kız mekteplerinde okunan yabancı dillerin Fransızca, almanca ve İngilizce olduğunu belirtir. Bu mekteplerde dil hocaları genellikle Avrupa'da ya da kız mekteplerinde tahsil görmüş Türk hanımlarıdır. Türk hanımları böylece lisan öğrenmek konusundaki kabiliyetini de göstermiştir. Kız ibtidai mekteplerine muallim yetiştiren darümuallimât tahsili üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım kız idadi ve liselerine, ikinci kısım

umûmî kız ibtidailerine, üçüncü kısım ise çocuk usulünde terbiye eden mürebbiyeler yetiştirecektir. Darümuallimâtlar Osmanlı memleketinin her tarafında kurulmuş olup genellikle yatılıdır. İstanbul darümuallimâtından başka İzmir, Ankara, Konya, Adana, Edirne, Eskişehir, Beyrut, Halep, Bursa gibi vilayetlerde bulunmaktadır. Genel harp sırasında darümuallimâtların dışında Erenköy sultanisi ve Kandilli saray sultanisi açılmıştır.

Dârülfünûna ve âli mekteplere devam eden Türk gençleri vatan vazifelerini yerine getirmek için cepheye koştuklarında boşalan dârülfünûn mektepleri genç hanımlarla dolmuştur. Bundan başka Sanayi Nefise'ye pek çok genç dahil olmakla birlikte gençler az zaman zarfında maharetlerini sergilerde göstermiştir. Bunun dışında terziler yetiştirmek için "Biçki Yurdu" adında müessese kurulmuş ve hanımların eğitimine açılmıştır. Biçki Yurdu'nun yetiştirdiği hanımlar İstanbul'un çeşitli yerlerinde, hatta kaza merkezlerinde özel ya da resmi biçki ve dikiş mektepleri açılmıştır.

İslam Hanımlarını Çalıştırma Derneği kadınlar için sanat mektepleri ve çalışabilecekleri sanayi kolları açarak kadınları kabiliyetlerine göre istihdam sağlamaktadır. 1916 basımlı makalenin belirttiğine göre İslam Hanımları Çalıştırma Derneği'nin istihdam ettiği kadın sayısı elli altmış bindir. Aynı zamanda "İstihlâk Milli Hanımlar Cemiyeti"nin kurduğu atölyede az tahsil gören genç kızlar devam etmektedir. Dört senedir faaliyet içinde bulunan İstihlâk Milli Hanımlar Cemiyeti, kadınların sosyalleşmesini sağlamak ve bununla birlikte milli eşyamızı kullanmak amacıyla aydın hanımlar tarafından kurulmuştur. 1916 basımlı makale, İstanbul'u ziyaret eden bir yabancıнын saat dörtte sokaklarda, tramvay, vapur ve trenlerde elindeki, kollarında çantalarıyla dolu binlerce küçük ve büyük çarşafli hanımlar göreceğini belirtir. Bu hanımlar çeşitli mekteplere ve müesseslere devam eden hanımlardır. Türkiye'de kadınların ticaret, yazıhane ya da resmi dairelerde çalışmadıklarını vurgulayan makale, kız mekteplerinin verdiği eğitim sayesinde posta, telgraf ve maliye gibi bakanlıklarda, bankalarda, husûsî ticarethanelerde anonim şirketlerinde, nakliye şirketlerinde satıcılık, gişe ve telefon memurluğu, muhasebelik veznedarlık, kitaplık, daktilografik gibi görevlerde bulduklarını belirtir. Makale son olarak kız mekteplerinden beklenen tahsil ve terbiye sayesinde Türk kadınlarının gayret ve azimleriyle engelleri aşarak bir mevki sahibi olabileceklerini belirtir.

SONUÇ

23 Mayıs 1918- 8 Mayıs 1919 tarih aralığında İstanbul'da 21 sayı olarak çıkan ve Meşrutiyet dönemi süreli yayını olan *Türk Kadını* dergisine ilişkin temel varsayımımız İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişkisidir. Bu ilişki, gerek kadro, gerekse ideoloji düzleminde söz konusudur. Türk Kadını, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ideolojisine uygun yayın yapan bir dergidir. Bu, dergiye ilişkin gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır.

Meşrutiyetle siyasi bir inkılâp gerçekleştiren İttihatçı zihniyet, sosyal inkılâbı da beraberinde getirmeyi ön görmüştür. Türkçülerin önde gelen düşünürlerinden Ziya Gökalp, bu sosyal inkılâbı “Yeni hayat” olarak adlandırır. “Yeni hayat” Meşrutiyet'in izleyeceği toplumsal bir dönüşüm olacaktır. Yeni hayat'ın en önemli boyutu kadın yaşamına ilişkindir. Bu bağlamda Türk Kadını, yeni bir hayat kurmayı hedeflemiş kesimin iletişim aracıdır. Bu yeni hayat projesi II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki'nin kültür politikalarına hizmet etmektedir. Türk Kadını, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin özellikle kültür politikalarının aydınlatılması bakımından da önemli bir çalışma olmuştur.

Türk Kadını'nın hedef kitlesi ve okur profili tahsilli, aydın ve elit kesimdir. Türkler dışında unsurlar, Türk Kadını'nın hedef kapsamına giremezler. Zira derginin hedef kitlesi Türk gençliği yani genç Türk kadınıdır. Dergi toplumun orta ve üst katmanlarına eğilimlidir. Toplumun alt katmanı olan işçi ve köylü sınıfın sorunlarına değışmemiştir. Her ne kadar dergi Türk kadınına hedef olsa da erkekleri de hedef kitlesinde hesaba katmıştır. II. Meşrutiyet döneminin Türkçülük dışındaki diğer akımları olan Batıcılık, İslamcılık ve Osmanlıcılık arasında Türk Kadını'nın en yakın olduğu Batıcılıktır.

Türk Kadını dergisi, Türk kadınının her anlamda ilerlemesi adına farklı alanları kapsayan bölümleriyle zengin bir içerik sağlamıştır. *Türk Kadını* bir kadın dergisi olması karşın edebi ve fenni yazıların ağırlığı fazladır. Bu bağlamda *Türk Kadını* aynı zamanda edebiyat-kültür-bilim dergisidir değerlendirmesini yapmakta mümkündür.

KAYNAKÇA

- AHMAD, Feroz (1996), *İttihatçılıktan Kemalizme*, 3. Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul
- AKŞİN, Sina (1980), *100 soruda Jön Türkler*, 1. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- AKŞİN, Sina (1987), *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ARGUNŞAH, Hülya (2002), *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- BAYKAN, Ayşegül ve Belma Ötüş-Baskett (1999), *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını (1931)*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BAYKAL, Bekir Sıtkı (1986), *Milli Mücadele’de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Bilig: Bilim ve Kültür Dergisi (2008)*, II. Meşrutiyet Özel Sayısı, sayı 47, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı, Ankara.
- BRUMMETT, Palmira (2003), *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*, 1. Baskı, İletişim yayınları, İstanbul.
- BULUT, Faik (1999), *İttihat ve Terakki’de Milliyetçilik Din ve Kadın Tartışmaları*, Cilt 1, 1. Baskı, Su yayınevi, İstanbul.
- CAPORAL, Bernard (1982), *Kemalizm’de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- ÇAKIR, Serpil (1991), “Osmanlı Kadın Dernekleri” *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı 53, Bahar, s 139- 157.
- ÇAKIR, Serpil (1993), *Osmanlı Kadın Hareketi*, 1. Basım, Metis Yayınları, İstanbul.
- ÇAVDAR, Tefik (1991), *İttihat ve Terakki*, Cep Üniversitesi Dizisi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÇAVDAR, Tefik (1999), *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1939-1950)*, 2.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

- ÇAVDAR, Tefik (2001), *Milli Mücadele'ye Başlarken Sayılarla Durum ve Genel Görünüm II*, Tarih-Kültür Dizisi, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- ÇEVİKER, Turgut (1986), "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Karikatürü", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, Sayı 35, İletişim Yayınları, İstanbul.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2007), *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Sami Güneşal (Yay. Haz.), 24. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- DURU, Kazım Nami (1957), *İttihat ve Terakki Hatıralarım*, Sucuoğlu Matbaası, İstanbul.
- DUYMAZ, Recep (2004), *Üç Tarz-ı Siyaset ve Düşünce Akımları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- EDİZ, Zerrin (1995), *Kadınların Tarihine Giriş, Hititlerden Günümüze*, 1. Baskı, Adım Yayıncılık, İstanbul.
- EKREM, Ahmet (2006), "Muallim Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun Anıları", *Müteferrika Altı Aylık Kitabiyat Dergisi*, Sayı 30, Kış, s 3- 48.
- ELMACI, Mehmet Emin (2005), *İttihat- Terakki ve Kapitülasyonlar*, 1. Basım, Homer Kitabevi.
- EYİCİL, Ahmet (2002), "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti", *Türkler Külliyesi*, Cilt 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- GİRGİN, Atilla (2001), *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılâp Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- GÜREL, Zeki (1988), *Halide Nusret Zorlutuna Hayatı ve Eserleri*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- GÜZEL, Mehmet Şehmus (1984), "1908 Kadınları", *Tarih ve Toplum Dergisi*, Cilt 2, İletişim Yayınları, Sayı 7, Temmuz, s 6-12.

- GÜZEL, Mehmet Şehmus (1985), “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Toplumsal Değişim ve Kadın”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 3-4, İletişim Yayınları, İstanbul.
- IŞIK, İhsan (2006), “Kazım Nami Duru”, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, 1. Baskı, Cilt 3, Elvan Yayınları, Ankara.
- IŞIK, İhsan (2006), “Şükûfe Nihal”, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, 1. Baskı, Cilt 8, Elvan Yayınları, Ankara.
- IŞIK, İhsan (2006), “Ömer Seyfettin”, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, 1. Baskı, Cilt 7, Elvan Yayınları, Ankara.
- İSKİT, Server (1943), *Türkiye’de Matbûât İdareleri ve Politikaları*, Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları.
- KAPLAN, Leyla (1998), *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- KARAKIŞLA, Yavuz Selim (2001), “Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti (1918)”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, Cilt 35, İletişim Yayınları, Sayı 207, Mart, s 157-162.
- KARAKIŞLA, Yavuz Selim (2002), “Kadın İşçileri Evlendirme Kampanyası”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, Cilt 37, İletişim Yayınları, Sayı 219, Mart, s 155-168.
- KIRANLAR, Safiye (2005), “Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)”, Basılmamış Doktora Tezi.
- KOÇAOĞLU, Bünyamin (2006), *Mütarekede İttihatçılık*, Temel Yayınları, İstanbul.
- KODAMAN, Bayram (2002), “II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914)”, *Türkler Külliyyatı*, Cilt 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- KOLOĞLU, Orhan (1994), *Osmanlı’dan Günümüze Basın*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KURNAZ, Şefika (1990), *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- KURNAZ, Şefika (1996), *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- LEWIS, Bernard (2007), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, 10. Baskı, TTK Yayınları, Ankara.
- NADİR, Özbek (1999/2000), "Osmanlı İmparatorluğunda Sosyal Yardım Uygulamaları: 1839-1918", *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı 83, s 111- 130.
- NEJAT, Ethem (2001), *Türklük Nedir ve Terbiye Yolları*, 1. Basım, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul
- OKTAR, Tiğınçe (1998), *Osmanlı Toplumunda Kadının Çalışma Yaşamı, Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi*, 1. Baskı, Bilim Teknik Yayın Evi, İstanbul.
- ÖZ, Baki (2004), *İttihat –Terakki ve Bektaşiler*, 1. Baskı, Can Yayınları, İstanbul.
- TANSEL, Fevziye Abdullah (1991), *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, 2. Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- TAŞKIRAN, Tezer (1973), *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- TOPRAK, Zafer (1982), *Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918)*, Yurt Yayınları, Ankara.
- TOPRAK, Zafer (1988), *Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti, Kadın Askerler ve Milli Aile*, *Tarih ve Toplum Dergisi*, Cilt 9, İletişim Yayınları, Sayı 51, s 162-166.
- TOPRAK, Zafer (2003), *İttihat ve Terakki ve Cihan Harbi, savaş ekonomisi ve Türkiye'de Devletçilik 1914-1918*, 1. Basım, Homer Kitabevi, İstanbul.
- TOPUZ, Hıfzı (1973), *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, 1.Baskı, Gerçek Yayınları, İstanbul.
- TOSKA, Zehra., S. Çakır, T. Gençtürk, S. Yılmaz, S. Kurç, G. Art, A. Demirdirek (1992), *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*, Metis Yayınları, İstanbul.

- TUNAYA, Tarık Zafer (1988), *Türkiye de Siyasal Partiler, İkinci Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)*, 2. Baskı, Cilt 1, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TUNAYA, Tarık Zafer (1996), *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, 2. Baskı, İstanbul.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1998)*, Halide Nusret Zorlutuna, Cilt 8, Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1998)*, Necmettin Sadak, Cilt 8, Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1998)*, İbrahim Alaettin Gövsa, Cilt 3, Dergâh Yayınları.
- Türk Kadını Dergisi (1334-1335)*.
- TÜTENGİL, Cavit Orhan (1981), *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Metod*, 5. Baskı, Ayko Yayınları, İstanbul.
- UÇMAN, Abdullah (2002), "Dârülfünûn'da Kadın", *Tarih ve Toplum Dergisi*, Cilt 37, İletişim Yayınları, Sayı 220, Nisan, s 225- 230.
- YAKUT, Kemal (2002), "Tek Parti Döneminde Peçe ve Çarşaf", *Tarih ve Toplum Dergisi*, Cilt 37, İletişim Yayınları, Sayı 220, Nisan, s 231- 240.
- YARAMAN, Ayşegül (2001), *Resmi Tarihten Kadın Tarihine*, 1. Baskı, Bağlam Yayıncılık, Ankara.
- YAŞAROĞLU, Muallim Ahmet Halit (1950), "Konferanslar", *Yeni Bilgi Mecmuası Bilgi Yolu ile Birlik*, Cilt 4, Sayı 37, Mayıs, s 5- 12.
- YAŞAROĞLU, Naime H. (1955), "Türk Kültür Âleminin Tanınmış Simalarından Muallim Ahmet Yaşaroğlu", *Bilgi Mecmuası Bilgi Yolu ile Birlik*, Sayı 95, Mart, s 7- 12.
- ZİHNİOĞLU, Yaprak (2003), *Kadinsız İnkılâp*, Metis Yayınları, İstanbul.

EKLER

Türk Kadını Dergisi No:1

1.“Nasıl ve Niçin,” Türk Kadını, no.1, 23 Mayıs 1334 / [23 Mayıs 1918], s. 2.

Matbuatımızın dünyaya bir kızı daha geldi: “Türk Kızı”...evet, şu anda “Türk Kadını” olarak okuduğunuz mecmûa birkaç hafta evveline kadar Türk Kızı idi. Fakat her zî-hayât gibi oda ilk doğduğu gibi kalmadı. İrşâd, teşvîk, muâvenet gıdalarıyla kuvvetlendi, büyüdü ve işte bir kadın olarak huzurunuzda çıkıyor.

Niçin? Eğer gazeteci mukaddimelerine vâkıf iseniz bu suâlin cevabını kolayca bulabilirsiniz. Kadınlığa memlekette istikbâle hizmet ve mukaddimelerde söylenmeyen, fakat her şey’in muharrikini teşkîl eden bir şey daha: Menfaat... Fakat, hayır kari’e, emin ol ki Türk Kadını’nın zuhûrunda üçüncü bir sebep vardır. Bu sebep?... Biraz müsâade: Avcı kar ve rüzgâr içinde bazen bir kuş için saatlerce dolaşır, düşer, tırmanır ve bazen hayatını feda eder. Bundaki sâik hizmet değil menfaat hiç değildir. Eski bir keman için iki milyon frank veren bir İngiliz de, bir şiir için gecelerini uykusuz geçiren şair de, bir heykel için zevk ve servetini feda eden san’ât-kâr da, iki siyah göz, yahut bir demet saç için intihâr eden gençteki sâik nedir?... Aşk!... İşte ‘Türk Kadını’nın asıl validesi... Yazmak, yazdırmak, matbûâta bir şeyler çıkarmak aşkı bizimde gecelerimizi uykusuz, zevk ve sıhhatimizi cılız bırakan, maddiyatımızı eriten bir sâik olmuştur.

Yalnız biz gideceğimiz yolun bir çöl olmaması, hedefimizin bir serap çıkmaması için düşündük... Bizde, “çocuk, talebe ve kadın”... İşlenmemiş birer maden idi. Hedefimizi bulmak için keramet deyneğine hâcet yoktu. Karar ve kuvvet lazımdı. Onları tedârik ettik ve işe başladık. “Talebe Defteri” ve “Çocuk Edebiyatı” nasıl bu karar ve kuvvetin mahsûlu ise “Türk Kadını” da aynı ailenin ferdidir. Nitekim “Muallimler ve Muallimler Mecmûası ” da o zümreye dâhil olacaktır.

Matbûâtsız terakki yoktur. Hâlbuki itiraf edelim, bizde kadınlık adeta matbûâtsız olarak ilerliyor. Fakat bu gidiş nur ve irfân kuvvetinden ziyâde zamanın çekip götürmesinden ileri gelmektedir. Bu, esir gibi, amâ gibi gitmektedir. İstenildiği gibi

ilerlemek için herkesin kendi kuvveti ve umumun bir hedefi olmalıdır. İşte “Türk Kadını” bu neticenin, bu mesleğin mürebbiyesi olacaktır.

Va’d ve program üzerinde kari’elerimizi yormak ve intizâra düşürmek istemiyoruz. “Türk Kadını” en mukadder muallime ve muharrire, muallime ve muharrirlerin iştirâkıyla kuvvetlenmiş; sermayesini sebât ve fedâkarlıktan almış olduğu halde çıkıyor. Müteâkıb nüshalar sayımızın derecesini ve programımızın servetini gösterecektir. Aşk ile, irade ile devamlı çalışacağız. Tevfik Allah’tan...

2. Necmeddin Sadık, “Bizde Feminizm”, Türk Kadını, no.1, 23 Mayıs 1334 / [23 Mayıs 1918], s. 2-4

Bizde kadın hayatının tekâmülü hakkında yarın bir tarih yazılacak olsa geçirdiğimiz şu günler o tarihin öyle zannediyorum ki en ehemmiyetli safhalarını teşkîl edecektir. Kısa bir zaman içinde ne kadar esaslı değişiklikler, ne kadar büyük terakkiler gördük, fakat bu tahavvüllerde umûmî bir kararsızlık, bütün intikal devrelerine mahsûs olan bir istikametsizlik de var; kızlarımızın erkek çocuklar derecesinde ve onlar kadar tahsîl görmesi bizde de umûmî bir hakikat halini artık aldı. Kadınlarımızın erkekler kadar olmasa da, onlar gibi çalışmasını, medeni vazîfelere girebilmelerini, her mesleklere sahip olmalarını pek tabîi görmeye başladık. Bugünkü hal, yarın kadınların bu vazîfelere daha fazla girmelerine, ictimâî hayatın iş bölümüne daha fa’âl bir sûrette iştirâk etmelerine kapı açacaktır, henüz bir başlangıç görüyoruz.

Bununla beraber ortada daha bir taraftan itirazcılar, diğer taraftan hoşnut olmayanlar var. Mu’terizler, öteden beri ileri sürülen muhâkemelerle kadınların fitraten başka vazîfelerle mükellef olduklarını iddiâ’ ediyorlar. Uzviyyet, ruh, fikir itibariyle başka mâhiyyette işler görmeğe ve bundan dolayı erkekler derecesine çıkmaya kaldıklarına inanmak ve inandırmak istiyorlar. Bugünkü hallerini “Feminizm” namına kâfi görmeyen “nâ- hoşnûdlar” ise hâlâ erkeklerin esaretinden, hattâ bir kısmı da tesettür ma’nasından kurtulamadıklarını iddiâ’ ederek onu, büyük bir tahavvül bekliyorlar ve kadınlığın halâsı için çalışmak icâb ettiğini i’lân ediyorlar.

İtirazcıların bütün mantıkları, cemiyet kanunlarının tagyir etmeyen cereyanı önünde birer birer dökülüyor. Bütün müesseseler gibi, kadınlık âlemine aid müesseselerde, değişmeyen, ebediyen değiştirilemeyen bir tekâmüle tabidir. Bunlara set çekmek pek muvakkat tedbirlerle kabildir, gittikçe kuvvetlenen cereyanın önünde nihayet set yıkılınca aks-ül-amel daha kuvvetli olur. Yalnız bu cereyana bir istikamet vermek onu bir seyl sûretinde etrafı harab edici bir kuvvet olmaktan kurtararak intizam dairesinde tabîi seyrini ta’kîb etmesine gayret etmek lazımdır. Yeryüzündeki bütün cemiyetler aynı yollardan geçer, aynı safhalardan atlar, hepsi aynı kanunlara tabidir. Cemiyetleri teşkîl eden insanlar arasından kadınları ayırmak nasıl kabil olur? Avusturalya vahşilerinden Avrupa’nın en medeni kavimlerine kadar, insanların teşkîl ettikleri dereceler umûmî cemiyet enmûzecilerine ayrılır. Her kavim bu enmûzecilerden

geçmeye mecburdur. Erkekler gibi kadınlarda aynı yollardan geçtikçe bugünkü “Feminizm” ile meydana çıkan müesseselere sahip olmuşlardır. Bugün yaşayan ibtidâî kavimlerin kadınlarıyla, Avrupa milletlerinin kadınları arasında o kavimlerde erkekle kadının münasebetlerini tayin eden adetlerle bugünkü münâsebetleri te’yid eden nizamlar arasında ne kadar fark var! O kadar uzağa gitmeye de hâcet yok; kadınlarımızın bugünkü haliyle beş on sene evvel ki halleri arasında mukayese yapmak kabil mi? Tekâmül, umûmî olmakla beraber, her milletin kendi seciyesi dâhilinde, daima maziden kuvvetli olarak vuku’ buluyor. Milletın ruhunda hâkim olan örf ve adetten harice çıkmak kabil olmadığı gibi mazi ile kıt’a-î rabıta etmek hiç mümkün olmaz onun için lâ-ale-t-ta’yin ortaya sürülen “Feminizm” iddia’larının hepsini haklı farz etmekte doğru değildir.

“Feminizm” Avrupa’daki ma’nâsıyla kadınların siyasi ve medeni hukukun hepsini haiz olması demektir. Bu cereyan çikâlı seneler oluyor; bugün Avrupa’da, Amerika’da memur kadınlar olduğu gibi kadınlardan her ihtisas da doktorlar, avukatlar, mühendisler ticaretin her şaibesine girmiş olanlar vardır. İbtidâî mektebinden en yüksek her mesleklere kadar hepsi kadınlara açılmıştır. Bu fa’al misaller kadınların bütün bu işleri erkekler derecesine görmeye muktedir olduklarını ve bu mesleklerdeki muvaffakiyetlerini ispata da kâfi değil midir? Bugün “Feminizm” davası kadınların siyasi meselelere iştirâklarından bilhassa intihâb hakkını haiz olmalarından ibarettir. Bu hak da umûmî harpten beri Amerika’da İskandinavya memleketlerinde tanınmıştır.

“Türk Kadınları” arasında bu iddialar var mı? Pek sarıh olmadan ortaya atılan şikâyetler, erkeklerin sitemleri arasında, kadın feministlerimizin ne istediklerini doğrusuya, pek iyi bilmiyor. Her halde şimdiye kadar tarihin tesadüfleriyle içtimai tekâmülümüz içine karışan bir takım yabancı anâneler Türk kadınlarının eskiden beri mevcûd olan haklarını, bilhassa izdivaçta ve ailedeki mevkilerini yavaş yavaş kadınların tahsil, terbiye, hayatta faaliyet, maişet gibi hürriyetlerini ta’kîb etmiştir. Eski ve hakiki Türk ve İslam ailesinin Türk İslam kadınının mevki’ hukuki tayin edince aile hukuku kanun şeklinde meydana çıktı. Kadının mukadderatı hakkındaki telakkiler yavaş yavaş şeklini değiştirmeye başladı. Kızlarımız Dârülfünûn tahsilini görmeye ilmi konferanslarda müsamerelerde erkeklerle beraber bulunmaya başladılar.

Bu hadiseler bugünkü tesettürün Türk kadınlığının terakkisine mâni' olmayacağını isbat etti. Kadınların teâlisini böyle zahiri bir ma'nânın kalkmasında arayanlar herhalde zavâhire aldananlardır. Esasen diğerleri gibi bu müessesede zaman ile ve mahiyete göre daimi bir tebdîl geçirmektedir. Bu tebdîl hiç şüphesiz örfe tabidir.

Tuttuğumuz tekâmül yolu kadın hakkındaki telakkilerimizi nihayet en medeni ve terakki etmiş milletler derecesine çıkaracaktır. Binaenaleyh şu birkaç sene zarfında kadınlık meselesinin bizde de kendi kendine inkişâf ettiği şüphesizdir. Yavaş yavaş bütün maârif müesseselerimiz bütün ihtisas mekteplerimiz kadınlara da açılacaktır. Fakat hiç şüphe yok ki medeniyet sahasına vuku' bulacak bu terakki milletin ma'nevi duygularına, her sene de tabi' olacaktır. Çünkü ictimai müesseseler ferdlerin arzularıyla kanun ve nizam kuvveti ile değiştirilemez. Hırslımızın inkişâfı kadınların bütün her mesleklere girmelerine, ictimâî taksîm-i a'mâlenin bütün şubelerine iştirâk etmelerine ve bu suretle milli tesanüdümüze büyük hizmetlerde bulunmalarına hiçbir mâni' bırakmıyor.

Ya siyasi hukuk ?... Ben siyasi işlerde de kadınların erkeklerden aşağı kalacağını isbat için ileri sürülen nazariyelerde sağlam bir şey göremedim. Fakat bu işler için istisnalar kâfi değildir. Bütün kadınlığın tedrici bir faaliyetle hazırlanması lazımdır. İctimâî tekâmül vakti gelince bizim kadınlarımızı da hiç şüphesiz bu faaliyetlere sevk edecektir. Fakat şunu da unutmayalım ki, "feminizm" iddiâ'larının yanlış ve pek umûmî telakkisi fena neticeler verebilir. Hakiki "feminizm" hiçbir zaman kadınlığın şu iki hakiki ve mukaddes gayesini unutmamıştır: Aile ve ahlak.

Ailenin inhilâli milletin inhilâli demektir. Kadınlık terakki ettikçe kadınların nail olacakları fazla hukuk, hürriyet aile rabitalarının kuvvetlenmesine sebep olmalıdır. Ailede hayatta kadının erkekle müsâvâta doğru gitmesi kadınların fa'âl hayata karışmaları hep ailenin lehine olmuştur. Hürriyetin izdivaç rabitalarını kırarak kadınları ve erkekleri nihayet serbest rabitalara sevk edeceği Avrupa'da gitgide böyle olduğu hakkında ileri sürülen nazariyeler, gençliği ifsad için uydurulan safsatalardır. Kadının kutsiyeti ancak ailedeki rabîta kuvvetiyle kaimdir. Yine kadınların müsâvâtı hürriyeti namına revac bulmaya başlayan Avrupa'dan alındığı iddiâ' edildiği halde Avrupa'da bile misali olmayan pek serbest bir hayatın taşkınlıkları "levanten" muhitlerin metanetsiz kadın zihniyetlerinde, milliyet duygularına yabancı kadın

kalıplarında yaptığı tesirler kadınlığı i'lâdın ziyâde sukuta doğru götürmeye müstaid olan hallerdir. Bunlarla mücadele erkeklerin ve daha ziyâde vazîfesi olmalıdır.

Hiçbir vazîfe kadınların ailedeki vazîfelerinden daha mühim ve daha tabîi olamaz. Her ne olursa olsun bir mesleğe girerek aile haricinde yaşamak sevdası kadınların atıl kalmasından daha tehlikelidir. Binaenaleyh her şeyden evvel bu aile zevkinin bu fitri vazîfe duygusunun en kuvvetli olması lazımdır. Türk kadınlığının terakkisi, Türk ailesinin terakkisinden ayrılamaz bunun inhilâli ötekisinin sukutu demektir. Kadınlığın bugünkü hareketi bir taraftan ailenin kudsîyetiyle diğer taraftan kadınlık ve aile ahlakının intişarıyla bir gitmelidir.

3. Ahmed Edip, “Fenni Sahifeler: Elbisede Renk İntihâbı,” Türk Kadını, no.1, 23 Mayıs 1334 / [23 Mayıs 1918], s. 4-6

İlk insanların tüylü vücutlarına hiç de lüzûmu olmayan elbise bir hiss-i tezeyyün ile ve hayvan postlarını giymekle başlayıp nihayet vücûdu tabiatın te'sîrât-ı hariciyesine karşı muhâfaza etmek zarûretini meydana çıkarmış, ondan sonrada elbise hem ihtiyaç hem de tezeyyün nokta-i nazarından kesb ehemmiyet eylemişlerdir. Bugün medeni insanların kâffesini her vakit düşündüren mühim bir şeyde “ne giyinmeli?” meselesidir.

Mevsime, sene, modaya göre düşünülen elbise meselesi bulunacak cemiyetin, da'vetin, ziyafetin mahiyetin haline göre de farklıdır. Elbise meselesine fazlaca ehemmiyet verenler kadınlar olduğundan moda meselesi kadın tezini arasında pek mühim bir mevki işgal eylemiş ve bugün elbise intihâbıyla ve elbiseyi kendisine yakıştırmak sûretiyle bir kadının zarafeti, hüsn-i tabîatı, hattâ asalet ve göreneği, tahsil ve tatbi' hulûsa bütün nezaket ve inceliği anlaşılmaktadır. Aynı güzel elbise her kamete, her cüsseye uymadığı gibi tenin, saçların ve gözlerin rengine göre de fark eder. İşte buna binaen güzel giyinmek ve giyinmediğini yakıştırmak kadınlar için pek mühim bir mesele olmuştur. Bugün suret-i umûmîyede ihmal edilirse: İnsanın giyeceği elbisesine, meşguliyetine, san'at ve mesleğine, yaşadığı mahallin hararet ve iklimine, mühit-i ictimâîyesine göre olmalıdır.

Şimdi burada elbisenin nev'i kumaşı vesairesi cihetlerinden sarf-ı nazar ile yalnız elbise üzerinde ziyanın te'sîrinden yani renklerinin hüsn-i intihâbından bahsedeceğiz. (Hikmet-i tabîye) nokta-i nazarından renk, ziyanın in'ikâsatı neticesi bir hadisedir. Ziya-i şems başlıca yedi muhtelif renkten teşkîl eder. Bu yedi rengin ittihâdı, birleşmesi beyaz rengi meydana getirir. (Şem'i şems) bir cismin üzerine geldiği vakit eğer kâmilin in'ikâs ederse beyaz görünür. İşte bütün beyaz görünen şeyler güneşin şuaâtını kâmilin in'ikâs ettirenlerdir. Eğer cismin üzerine gelen şuaâtını yalnız bir rengini mesela sarısını yahut kırmızısını in'ikâs ettirir. Diğerlerini alıp ba' ederse o cisim in'ikâs ettirdiği renkle mesela sarı veya kırmızı ile melon olarak görülür.

Eğer renkler bir, iki, üç veya daha ziyadesini in'ikâs ettirirse onların karışmasından hâsıl olan renklerle melon görünür.

Mesela mavi ile sarıyı aks ettiren yeşil kırmızı ile maviyi aks ettiren mor görünür. Eğer hiç birini aks ettirmeyerek şuaâtı kâmilen ba' eylesse o vakit siyah görünür ki, rengin yokluğu demektir. Renklerin aksı esnasında güneşin şuaâtindeki hararetinde aks meselesi vardır. Bu cihetle renklerin sıcaklık itibariyle büyük ehemmiyeti bulunacağından mevsime göre intihâb olunacak elbisenin rengi başka başka olur. Beyaz ve açık renkli kumaşlar ile üzeri cilalı olup in'ikâs arttıran ensice güneşin hem ziya ve hem hararetini çok aks ettireceğinden yaz mevsimine tahsis olunur.

Siyah ve koyu renkler ve üzeri cilalı olmayıp pervazlı bulunan kumaşlar bilakis ziya ve harreti ba' ederek alacağından ısıtır ve kış mevsimine tahsis olunur. İşte umûmîyetle sıcak memleketlerde ve bilhassa yaz mevsimlerinde beyaz ve açık renkli soğuk memleketlerde ve kış mevsiminde siyah veya koyu renkli giyinmesindeki hikmet budur. Kışın kar yağdığı zaman beyaz ve siyah kumaşların harreti ba' hususundaki farklarının gayet kolay bir tecrübesi vardır.

Biri beyaz diğeri siyah iki parça kumaş alınır. Mesela bir patiska parçasıyla bir de siyah kumaş parçası güneşli bir havada yan yana karın üstüne bırakılır. Patiska beyaz ve üzeri az çok cilalı bulunduğundan ziyayı ve harreti geri aks ettirir. İçeri almaz altındaki karda çok erimez. Hâlbuki çuha parçası siyah ve üzeri pervazlı olduğundan ziya ve harreti ba' ederek altındaki karı ısıtır ve çok eritir. İşte bir müddet sonra bu iki parça kaldırılınca altlarında bulunan karların erimesindeki farklardan beyaz ve siyah güneşin şuaâtine karşı ne kadar müessir olduğu tayin eder. Kış mevsiminde bazı mahallerde çabuk erimek için karların üzerine kömür tozu dökmelerinin sebebi de budur. Elbise kumaşın rengine gelince bu hususta da her zaman moda renklerin tercihi tabîi gibi görünürse de her hanım kendine yakışan rengi intihâbdan ayrılmamalıdır.

Renklerin biriyle birleşerek onu beyaza kalb eden renklere "mütemmem renk" denilir. İşte birbirinin yanında bulunan mütemmem renkler göze pek hoş görünür. Kumral saçlı bulunanlara açık mavi renk yaraşacağı gibi kumral saçlı olmakla beraber teni sarı veya pek siyah olmayıp da pembeye meyil olanlara açık yeşil renk pek güzel gelir. Kestane veya siyah saçlı esmerlere turuncu ve ona karîb-i elvan en muvaffak olan renklerdir. Siyah ile beyaz her renge muvaffak olsa da bunun arasına karıştırılacak muhtelif renkli garnitürler, süsler yine yukarıdaki izahâta göre intihâb olunmalıdır. Renklerin tenlere, saçlara uydurulmaması halinde pek çirkin manzara meydana gelir.

Mesela, sarı saçlı, mavi gözlü bir hanım menekşe rengine bir elbise giyecek olsa yüzünde yeşil ve zeytuni renkler peyda olarak gayet fena, solgun bir hasta benzeri vücut bulur. Esmerler ve siyah saçlılar mavi renkli kumaş olursa turuncu renkli bir sima ile gayet çirkin görünürler birde kumaşların yukarıdan aşağı umudi çizgili olanları boyu uzun gösterdiği gibi enine yani ufkî çizgili olanları da kısa göstereceğinden her hanım boyuna göre kumaş intihâb eder. Kezâlik ayrı dallı kumaşlar kısa boylulara, şişman vücûdlulara hiç yakışmaz; bunlar ale-l- ekser düz renkler, yahud üzeri pek küçük çiçekli örnekler intihâb etmelidirler.

Elbise de renklerin imtizâcı meselesine gelince: Bu hususta da yekdiğerinin mütemmem olan renkler birbiriyle göze hoş görüneceğinden boyaların ihtilâtıyla meşgul ressamalar bu husus da mâlik sahibidirler. Hanımlar arasında bu yoldaki melekenin kendi kendine teşkili iyi numunelerin çok görülmesiyle husul bulur.

Daima meşhur ressamaların yapmış oldukları boyalı tabloları seyir edenler ve daima etrafta güzel giyinmiş, hüsn-i tabiâta muvaffak tezeyyün etmiş zevatı seyir edenler renklerin hüsn-i imtizacı gözlerini alıştırmış ve iyi bir meleke kesb etmiş olurlar. Onların renk intihâbında yanılmaları pek az olur.

Bu babda görünenin ve itiyadın tesiri şundan anlaşılır ki: Daima şiddetli ziya altında yaşayan memâlik-i hârre ahalsi parlak renklere meyyal olduğu gibi, hafif ziyalara ma'rûz kalan şimal ve memâlik birde ahalsi de solgun renklere mübtelâdır.

O iklimler de nebattın renkleri bile farklıdır. Arabistan'ın koyu yeşil ve şiddetli kırmızı renkleri şimâlin solgun nebatında kat'iiyen görülmez. Hattâ şimal taraflarında ali-el-umum otlar, yapraklar sarıya mâ'il açık renklidir. Öyle ise küçükten beri görülen elvanın gözlerde husule getireceği itiyâd his-i bediânın renklere karşı olan büyük bir terbiyesini teşkîl ediyor demektir.

4. Mehmed Arif, “Tuvalet”, Türk Kadını, no.1, 23 Mayıs 1334 / [23 Mayıs 1918], s. 13-14.

Tuvalet nedir?-Tuvalet hakkında lisanımıza ilk tercüme edilen eser Gülnar Hanım’ın takrîzi- Tuvalette usûl ve kavâide tabî’dir- Mahazlarımız ve makalelerimize de ta’kîb edeceğimiz program.

Tuvalet nedir? Fransızca olan bu kelimeyi lüzûmu oldukça kullanıp duruyoruz. Acaba bu kelimenin ma’nâsını ve derece-i şümûlunu tedkîk etmek hiç birimizin hatırına gelmemiştir? Bu kelimeyi tedkîk ettim: “Yıkanmak, giyinmek, taranmak... gibi” fa’âlin her birerlerine “Garplılar” tuvalet ismi umûmîyesini veriyorlar; şu cihetle ki iş bu ef’âlin insanların muhâfaza-i sıhhat ve melahâtı ile pek sıkı bir irtibâtı vardır. Lisanımıza en evvel “tuvalet ve letafet-i a’zâ” namıyla Sezaizade Hikmet Bey tarafından “Labarün Sitaf” ın “Kabinedo Tuvalet” namıyla meşhur olan eseri tercüme edilmiştir.

Bu risale 1309 tarihinde Arakel Efendi ma’rifetiyle “Matbaa-i Ebüzziya” da tab’ ve neşredilmiştir. Eser küçük formada iki yüz elli sahifeden mürekkebe olup baş tarafı fazla müsteşrike “Gülnar” Hanım’ın bir takrîzi ile mütercimmin bir mutâli’sını havidir. Risale aynen tercüme olup aslında görülen efkâr ve mutâlâatdan âdât ve ahlâk-ı Osmaniyemize gayr-ı mutâbık olanları terk olunarak yerlerine münâsibi olan mevadd-ı derc edilmiştir.

Gülnar Hanım takrîzinde eğer kadın müddet-i medîde zevcenin muhabbet ve müddetini muhâfaza etmek ister ise daima temiz, muntazam, güler yüzlü olmalıdır. Yalnız güzellik, ona diğer letafetlerde ilave edilmezse cansız bir heykele benzer. Bunun için o güzelin tabî hüsnüne nezaket-i fikriyesinide ilave etmesi iktiza eder diyerek bir kadının muhâfaza-i melahâtı için bu ciheti nazar-ı dikkatten devr tutmaması lazım geldiğine anlatıyor.

Evet bir kızın ve kadının muhâfaza-i melahâtı için kavâid-i sıhhiye rağbet eylemesi lazımdır. Bunun içindir ki yukarıda tuvaletin kavâid-i sıhhiye ile pek sıkı bir irtibâtı olduğunu bildirmiştik. Yoksa tuvalet yüzünüzü gözünüzü boyamak cicili bicili elbise giymek saçları istenilen bir şekle koymaktan ibaret değildir. Bizce kızların kadınların bilmesi lâzım gelen ayrıca bir fen sa’nâttır.

Kızların ve kadınların muhâfaza-i sıhhatleri ve melahâtı vechiyeleri için tuvalet'in usûl ve kavâidini bilmeleri elzemdir. Bu usûl ve kavâidi bilmekle ancak kadınlar ve kızlar hüsn-ü ânları ila âhar-ül-emr muhâfaza edebilecekleri gibi hüsn-i cemâle pek o kadar mâlik olmayanlar da bu usûller, bu kaideler sayesinde kendilerini güzel gösterebileceklerdir. Bu usûllerde gelişi güzel şeyler olmayıp ekserisi hıfz-üs-sıhha kavâidine kavanin-i hâzırânın en son olarak ortaya koyduğu keşfiyâta ibtinâ' edilmiştir. Eğer tuvalet husûsunda da kızlarımız, kadınlarımız bilmeyerek kendi kendilerine ve yahut göreneğe tâbi'en hareket ederler ve yahut ötekinin berikinin fena mugayir sözlerine uyarlarsa değil kendilerini güzel göstermek belki tarâvetlerini bile gayb edeceklerinden ve sonradan pek çok nâdim olacaklarından emin olmalıdırlar. Herkesin, bilhâssa kızların ve kadınların temiz olmaları, temiz gezinmeleri, temiz giyinmeleri, saçlarının güzelce taranmış ve düzelmiş olması son derece arzu olunur hallerdendir. Bunun aksi ise hiçbir zaman ve hiçbir kimse tarafından tecevvüz olunamaz. Zaten kadınlar hakikaten, erkeklerden ziyâde malik oldukları has bedâyi' tâbi'en ekseriyetle tezeyyün ve kendilerine güzel göstermek çarelerini taharrîye misâldirler. Hattâ bu temâyüller neticesiyledir ki bu hislerini tatmin için hem cinslerinden numune almağa muhtaç olmaksızın da îcadâtta buldukları pek kesirdir.

Her şeyin icrası bir takım usûl ve kavâide tâbi' olduğu gibi muvaffakiyet ümîd olunamayacağından kadınlarca yalnız ismi ma'lûm ve fakat usûl ve kavâidi mechûl bulunan tuvalet hakkında uzun uzadıya birçok ecnebi me'hûzlardan iktibâs elde ettiğimiz ma'lûmâtı burada bildirmek istiyoruz.

Maa-mâ-fih bunların cümlesinden ayrı ayrı istifâde etmek ile beraber en ziyâde biz burada "Markızdo Beradye"nin kitabında çizdiği programı ta'kîb ederek beyân-ı ma'lûmât ve mutâlâat edeceğiz.

**5. Kadınlık Şuûnu, “Dârülfünûnlu Hanımlarımızın Bir Teşebbüsü”,
Türk Kadını, no.1, 23 Mayıs 1334 / [23 Mayıs 1918], s. 15.**

Son senelerin mesâil-i mühimmesinden biri de “kadın hayatı” olmuştur. Kadınlık, epeyce vakitten beri kendisini tanımış ve yükselmek istediği mühim mevki görmüş ise de birden bire oraya itilâ’ya muvaffak olamamıştı. Öteden beri orada burada teşekkül eden kadın cemiyetleri güya kadınlığa hürriyet ve serbesti vermek, kadın hukukunu muhâfaza etmek, erkekle müsâvî olmak gibi büyük büyük fikirlerin tarîk-i muvasalasını bulamadan neticesiyle meşgul olmağa kalkışmıştı.

Şimdi memnuniyetle görüyoruz ki yeni yetişen ilk genç kız hayatı derhal etrafına keskin nazarlar fırlatarak pek çok himmetlere muhtaç bulunan kadınlığın eline sarılmış, onu selamete çıkarmak istiyor.

Buna birinci delilde, son zamanlarda haber aldığımız İnas Dârülfünûnu me’zûnelerinin teşkîl etmekte oldukları cemiyetlerdir. En son merhale tadrîsi kat’ etmiş münevver hanımların elleriyle kurulacak bu cemiyetin istikbâlinden pek eminiz.

Cemiyetin teşekkülü için daha ilk adım atılırken büyük bir âzim ve ihtiyât göze çarpıyor. Ve işte bize ümîd bahşeden cihet de budur.

Bunlar, şimdiye kadar tesâdüf edilen bazı kadın cemiyetlerinde yapıldığı gibi birden bire ortaya çıkıp, parlak isimler bularak etrafı velveleye vermiyorlar. Belki kendilerine fikir verebileceklerini ümîd ettikleri bazı zevata mektuplar yazarak ve- henüz hiçbir şeyi düşünmediklerini söylemek derecesinde-muhabbet göstererek re’y soruyorlar, efkâr-ı umûmîyeyi anlamak istiyorlar.

Her yeni şeyi, muhîte, zamana ne derece muvaffak bir şekilde başlar, efkâr-ı umûmîye ile ne kadar kabil-i te’lif bir halde olursa muvaffakiyet o nisbette temin edilmiş demektir.

Dârülfünûnlu hanımlar daha geçen sene böyle bir cemiyet teşkiline teşebbüs etmişlerdi. Fakat bazılarının vaktinden evvel işâatde bulunması yüzünden neticenin şeklini almasından çekinerek bunu tamam bir sene te’hîre razı oldular. Artık bugün tamamıyla i’timâd edilecek şekilde ve kâmil ciddiyetle yeniden vücûda getiriyorlar.

Biz müteşebbisleri kâmil takdirle alkışlar, aynı maksatla matbûât sahasına atılan “Türk Kadını” namına birkaç söz söylemek isteriz:

Bir kere, cemiyetin ismi meselesi o kadar mühim değildir. Yalnız bu isimde “Dârülfünûn” kelimesinin bulunmasını arzu ederiz. Çünkü dârülfünûn, şüphesiz ile-l- ebed kadın ve erkek gibi böyle muhtelif cinsiyette yaşamayacak, yarın öbür gün ikisi de birleşecektir. Binâenaleyh “İnas Dârülfünûnu” ta’bîrini kullanmak sûretiyle bu ayrılığı ilâ nihâye fikirlerde olsun yaşatmakta ma’nâ yoktur.

Bu teşebbüs kadınlık da bir intibâh demek olduğundan (Kadınlık İntibâh Cemiyeti), yahud kadınlığı layık olduğu bir sûretde yaşatmağı arzu ettiğinden “Genç Kadınlar Cemiyeti” gibi artık kendilerinin bulacağı bir isim münâsib olur.

Esasen etraftan isim sormaları böyle bir isim bulamamalarından değil, cemiyetin nasıl telakki edildiğini anlamak tecessüsünden münbaisdir. Cemiyetin iştigal edeceği mevâdda gelince: bu husûsda şimdiden kat’i bir şey söylemek mümkün olmaz zira bu gibi iştigaller zamana, ihtiyaca ve bunlara karşı iktisâb olunan kabiliyet ve kuvvete elde edilen vesaît mütenevviaya göre olur. Ancak şüphesiz cemiyetin karşısında yalnız bir gaye bir hedef bulunur ki daima ona doğru yürür ve bu yolu kat’ ederken tesâdüf edeceği müşkilât ve mevâni’ göre istikametini ta’yîn eder. İşte bu nokta-i nazardan hatırımıza gelen bazı şeyleri yerimizin darlığı hasebiyle gelecek nüshamızda söyleyeceğiz.

6. “Haberler ve İlanlar”, Türk Kadını, no.1, 23 Mayıs 1334 / [23 Mayıs 1918], s. 15.

Hanımlarımızın Fikirleri

Gelecek nüshadan itibaren mecmûamızda bu ser-levha ile bir sütün açacağız buraya hanımlarımızın düşündükleri, fikirleri, arzuları derc edilecek icâbında cevapta verilecektir. Evrak-ı varidatın imzalı ve bu imzaların hakiki bulunması sonra mündericâtın mesleğimiz dâhilinde ve gayet kısa olması bi-t-tab’i şarttır.

Muhterem misafirlerimiz

Zat-ı hazreti Padişahiye arz-ı muhâleset ve memleketimizi ziyaret etmek maksatlarıyla 19 Mayıs Pazar günü Avusturya İmparatoru Zita hazretleri pây-ı tahtımızı teşrîf etmişler ve pek parlak ve samimi sûretde istikbâl edilmişlerdir.

Parasız parasız

Muhterem misafirlerimiz hiç okumak yazmak bilmeyen hanımları Bilgi Yurdu’na gönderiniz. Orada az zaman zarfında meccanen okutup yazdırıyorlar. Cağaloğlu’ndadır.

Türk Kadını Dergisi No:2

1. Kazım Nami, “İctimaiyyat: Kadının haklarına vazîfelerine dair”, Türk Kadını, no.2, 6 Haziran 1334/ [6 Haziran 1918], s.18-19.

Kadınlığı, iki nokta-i nazardan tedkîk etmek icâbet ederdi: Hakları, vazîfeleri... Gerek hak gerek vazîfe ictimâî birer müessesedir. Binâenaleyh bunların zamanlarda ve mekânlarda zuhûr ve tekâmülü ta’kîb olunmalıydı. İctimâî müesseseleri anlamak için târih-i tabîî değil, cemiyetlerin tarihine mürâcaat etmeliydi.

Haklar ve vazîfeler insanların ne bünyelerinden ne tabiatlarından doğmayıp belki cemiyetle yaşamağa başladıkları andan itibarendir ki bunlar zuhûr ediyor. Hâlbuki herhangi bir “Feminizm” kitabını açsanız evvel kadının teşrîhinden uzvî vazîfelerinden bahs olunduğunu, insanların hayvanlarla mukayese edildiğini erkeklerle dişilerin uzvîyetleri arasında tesbîtler arandığını görürsünüz.

Haklar vazîfeler itibariyle insanlar ile hayvanlar arasında hiçbir münâsebet olmasa gerektir. En tabîî görülen hayat hakkı bile bizim bir telakkimizden ibaret değil midir? Uzvîyyet âleminde cârî olan en celî kanûn kavînin zayıfı ezmesidir. Bu kanûn cemiyete alınmada da cari olsaydı, “hak kavînin demek, şerîrindir.” Hükmü mutlak bir kaide halinde kabul edilemez miydi? O vakit ne cemiyet kalırdı, ne insaniyet çünkü kuvvet uzvîyyete tabet ve müstekırr bir şey değildir. Her kavî olan zayıfı yuttukça ortada kavî ne kalır.

Haklar, vazîfeler ictimâî birer kıymet olunca kadınlık meselesini de bu noktadan tedkîk etmek lüzûmu çıkar. Öteden beri ma’lûmdur ki “her hak, bir vazîfe mukabilidir”... Demek biri, diğêrinin lâzımıdır, asıl olan vazîfedir. Hak ancak vazîfenin vücûduyla kaimdir.

Kadınlık ictimâî hayattaki vazîfesini, târihin muhtelif devirlerinde ve muhtelif derecedeki cemiyetlerde aramalıdır. “kadının vazîfesi şu olmalıdır, bu olmalıdır” gibi kalbi hükümlerle kadına muhayyil bir vazîfe takdîr etmekte de ma’nâ yoktur. Kadının ictimâî şe’niyyetteki mevkî vazîfelerini gözümüzle görmeğe müsâiddir.

Binâenaleyh bizde, kadının vazîfelerini ictimâî cedânın telakkisine göre taharrî etmek mecbûriyetindeyiz. Kadının mevkîni ne mazisindeki hale ircâ’ edebilirsiniz, ne de ona

akıldan uydurma bir mevkî hazırlayabilirsiniz. Kadında cemiyetin geçirdiği tekâmül devirlerine göre vazîfelerinde husûle gelen tahvillerde intıbak eder, gider.

Burada dikkate şayan bir mesele var: Kadınlık meselesi, birkaç yüz veya birkaç bin kadın meselesi değildir. Aynı zamanda birkaç kadının ictimâî vicdana uymayan istihâleleri kadınlığın bir istihâlesi ad olunmaz. Bu gün her gördüğümüz kadını, kadınlığımızın bir mümessili ad edemeyiz. Başına her fes giyen Türk olmadığı gibi, çarşafı her kadında Türk kadını değildir.

Kadının vazîfeleri nelerdir? Bir kere ictimâî vazîfeler nokta-i nazarından kadınla erkek beyninde büyük büyük farklar olmasa gerektir. Erkeğe âid vazîfelerden birçoğunda kadında müşterekdir. Bununla beraber bu vazîfelerden birçoğunda kadını erkekten ziyâde alâkadâr olduğunu görüyoruz. Kadın için iffetin kıymeti, erkeğinkiyle aynı derecede bulunmuyor. Halk kadının iffetine pek büyük bir kıymet veriyor. Yabancı bir kadınla gayr-i meşrû' münâsebette bulunan bir erkek elbette takbîh nazarıyla görülüyor, fakat böyle bir vazîyetde bulunan kadın bütün iffetini gayb ediyor. “Niçin böyle olsun?” i'tirâzı vârid olabilir mi? Maa-mâ-fih böyle bir i'tirâza cevap verebilir ve denebilir ki:

“İctimâî vicdan, kadını mukaddes muhterem tanıyor. Cemiyetin kıymet verdiği bir hâlin sukutu ona ağır geliyor.” Kadına verilen bu kıymet mukabilinde ondan aranan vazîfe iffetini lekeden korumaktır. Bu vazîfeyi ben, sen aramıyoruz, cemiyetin müşterek vicdanı arıyor. Hürriyeti, ma'nâsının i'tilâfî üzere almadığımız gibi hakkında ma'nâsında mutlakıyet görmüyoruz. Kadın hür değil midir? Elbette, erkek kadar kadında hürdür; fakat erkekliğin hürriyeti gibi kadının hürriyeti de mukayyedir. Kadın okuyup yazmıyor mu? Ve zaman içinde okuyup yazmadı mı? Halk da kadınların okuma ve yazması aleyhinde bir fikir varmış. Bu fikirler ictimâî vicdanın bir takdîrinden doğmuş değildir, ötekinin berikinin anûd düşüncelerinden doğmuştur. Siz bugün her açılan kız mektebini dolduran bunca hanımlara bakınız. Bunların ana babaları arasında hâlâ kadınların okuma yazmasını hoş görmeyenler vardır. Söz başka iş başkadır. Fi'l kavî tekzîb ederse, sözün ferdi bir takım dedikodulardan ibâret olduğuna hüküm olunmak zarûrîdir.

İşte size bir hak ki önünde kadın ve erkeğin müsâvîdir. Fakat dikkatle bakılırsa bununda bir hak değil, bir vazîfe olduğu anlaşılır. Vazîfenin diğer bir tezâhürüne biz hak ismini vermişiz.

Kadında validenin vazîfelerine dair neler görüyorsak bunların aynı zamanda birer hak olduğunu da kabul ediyoruz. İşte hak ve vazîfe itibariyle kadını tedkîk ederken onun hak ve vazîfelerine riâyeti merbûtiyyeti derecesini aramak lazımdır.

Kadının memur, katib, tacir... Olması düşünülecek bir mesele midir? Bunlar ictimâî birer vazîfe olduğuna göre kadında bunlara iştirâkı tabîî görülür. Nitekim bu devirde bu vazîfeleri üzerine alan birçok hanımlar var. Bu hal, ictimâî vicdanı rencide etti mi? Demek ki umûmî vazîfelerde erkekle kadın beyinde bir fark olmadığı gibi haklarda da fark aramamak zarûrîdir.

Yalnız fazla kıymetler, daha fazla vazîfeleri isti'zâm eder. Kadına verilen ihtirâm mevkî, iffetine takdîr edilen kudsîyyet onu erkeklerden fazla bir takım takayyüd vazîfelerine sevk ediyor. Bu bir haksızlık değildir. Onun için erkekler dilediklerini yapmakta hürdürler de; kadınlar neden değildir? Demek, kadınlığa verilen yüce kıymeti takdîr etmemektir. Erkekten kadın gibi afif olmak vazîfesiyle mükelleftir. Bunu anlamaması elbette bir kabâhâttir. Bununla beraber her halde kudsî kıymetçe erkek kadının dünündedir. Erkek kadın kadar yükselmek için, kadınların ictimâî hayatta daha fa'âl bir terbiye ve telkin vazîfesi ihtiyar etmeleri lazımdır. Erkekler kadınların huzurunda her vakit mahcûb her vakit mahkûmdur. Kadınlar, kendilerine verilen kudsî kıymetlerle erkeklere hâkim oldukları halde, o kıymetleri hüsn-i isti'mâl edemedikçe mahkûm derekesinde kalıyorlar.

İşte hak iddiâ'sında bulunmak için vazîfelerin yapılmış olması lazımdır. Fi'l hakika hak aramakta bir vazîfedir; lakin daha evvel cemiyetin ta'yîn ettiği daha yüksek vazîfelerin icrâ' edilmesi düşünölmelidir.

2. Ahmed Edip, “Fenni Sahifeler: Çirkinlik”, Türk Kadını, no.2, 6 Haziran 1334/ [6 Haziran 1918], s.19-21.

Güzel olmağa çalışıldığı ve bir takım tuvaletlere i'tinâ' edildiği gibi çirkinlikten tavakkî etmek insanı çirkin gösterecek, çirkin yapacak şeylerden de sakınmak elzemdir. Bizce güzelliğin en birinci tedbiri sıhhatine dikkat olduğu gibi çirkin olmanın en birinci çaresi de beyin sıhhatini gayb etmemeğe i'tinâ'dır. Vücûdun güzelliği tenasüb-ü endam iledir; çirkinliği de bu tenâsübün bozulmasıyla başlar ki burada mevzû' bahsedeceğimiz mesele (Fırantsemin-obesite) denilen bir hastalıktır.

Vücûdun bazı taraflarında, karında, göğüs de, kollarda, bacaklarda fazla fazla yağ terâkümü sûretiyle meydana gelen bu maraz en güzel çehreli olanlarda bile pek çirkin manzara tevlîd eder.

Fen nokta-i nazarından hal tabîyette ve ilik eti dediğimiz bir semizlikde bulunanların boylarıyla ağırlıkları arasında daima bir nisbet vardır. Herkes bunu ölçerek ve kendisini tartarak bunu arayabilir. Mesela boyu bir metre yetmiş santimetre gelen bir hanımın ağırlığı yetmiş kilo gram gelmelidir. Yani bunu gösteren mikdardan bir metre çıkarıldıktan sonra üste terfî' kaç santimetre gelirse ağırlık o kadar kilo olmalıdır.

Bu mikdar üç dört kilo az veya çok olabilir. Fakat bundan daha ziyâde fark görünürse o hanım zayıf ve yahud lüzûmundan ziyâde semiz demektir ki her ikisi içinde sıhhî tedâbîre mürâcaat lazım gelir. Zayıf bi-t-tab' birçok emrâzın müsâid zeminini teşkil edeceği için hemen izâlesine çalışılmak icâb eyleyen bir hal olduğu gibi, semizlikte gittikçe ilerleyerek “Fırantsemin” ile çirkinlik başlar. Çünkü vücûda terâküm eden fazla yağlar vücûdun zarâfet-i tabîyesini ve i'zâmı muhtelifenin kendisine mahsûs biçim ve güzelliklerini gayb ettirdiği gibi hareket-i umûmîyesine, yürümesine, çalışmasını da zorluk verir. Ve sıkıntıyı mûcib olur. Vücûdda yağ terâküm çok kere kalbin üzerinde olur. Deverân-ı dem esnasında kalbin serbest hareket edememesi vücûdunda layıkıyla beslenememesini intac edeceği gibi eğer bu yağların miktarı daha ziyâde artarsa füc'aten mevti de mûcib olur. Çok kere şişman adamların birden bire vefat eylemeleri kalpten ve kalbin üzerinde terâküm eden fazla yağlardan ileri gelmiştir.

“Fırantsemin” hastalığı kadınlarda azdır. Erkeklerde daha çoktur. Çünkü asabî olanlarda böyle yağ terâkümü olmaz. Kadınlar ise erkeklere nisbeten daha ziyâde asabî olduklarından bu hastalığa karşı muâfiyetleri fazlacadır. Maa-mâ-fih şerâit-i sıhhiyye dikkat etmeyen kadınlarda vuku’ bulmaktadır, çünkü erkekten az olur demek hiç olmaz demek değildir. Onun için fazla yağ terâkümün de mütevellid çirkinliğe dûçâr olmamak isteyen kari’elerimiz bu hastalığın esbâbıyla tedâvîsi usûllerini söyleteceğim. Sebeplerden birincisi tembellik ve tenperverlik, vücûd jimnastiklerine, isporlara ehemmiyet vermemek, hareketsiz oturmak sonra infiâlât-ı nefsâniyye kapılmak, zihnen ciddi şeylerle meşgul olmamak çok uyumak gibi şeylerdir.

İkincisi tarz-ı tagaddidir. Fırantsemin ziyâde mikdarda hamur işleri, yağlı şeyler, tatlılar yemekten de ileri gelir. Bu ikinci kısımdan gerçi harp zamanında korku yoksa da birinci kısım bizi her vakit tehdîd edebilir. Onun için müntazam bir hayat ta’kîb eyleyerek vücûdu ve dimağı işletmek ve jimnastik yapmaktan tavakkî etmemek, hiç olmazsa her gün muayyen bir mikdarda gezinerek yenilen yemeklerin hazmı olmasını teshîl eylemek şarttır. Bu hastalığa dûçâr olanların yani günden güne vücûdu semizleyerek yağlananların tedâvîsi ilaçla değil bir takım tedâbir-i sıhhiyye ve bilhâssa muayyen mevâdd-ı gıdaiyye iledir. Fırantsemin rahatsızlığına dûçâr olan hanımlar ot nev’inde sebzeler ile cız bız et, balık gibi şeyler yemeli ve meyvelerden de portakal, vişne, elma nev’inden biraz ekşi olanları intihâb etmelidir.

Fırantsemini başlanmış bir hanım çay, kahve, çikolata gibi şeyleri çok içemez. Çünkü bu gibi içkiler vücûddaki yağı tezyîd eder. Bu hastalıkta yapılacak tedbirlerden biride uykudur.

Uyku vaktinde ve muayyen saatlerde olup ne az nede çok olmalıdır. Vasatî olarak herkese günde 6–8 saat lazımdır. Sen ilerledikçe yani insan ihtiyar oldukça uyku müddetini tenâkus edebilir. Onun için 6 saat kâfi olur. Fakat genç hanım kızlar ile ziyadece çalışıp yorulanlara sekiz saat kadar uyku be-heme-hâl lazımdır. İhtiyarlar gençleri sık sık uyanır ve ale-l-ekser 6 saat bir uyku ile iktifâ’ ederler. Hâlbuki gençler laakal sekiz saat uyumadıkça gözlerini açamaz ve o gün her işte muvaffakiyet gösteremezler. Uykusuz veya az uykulu bir dimağ dinlenememiş ve yorgun kalmış bir dimağ demektir.

Yüksek mahallerde, havadar semtlerde yaşamak, vücûdun bi-l-cümle fi'l ve hareketinde intizâmı ihlâl etmemek dahi Fırantsemin hastalığına uğramamak ve şayed başlasa bile önünü almak için ittihâzı lazım gelen tedabirdendir. Hele tabîiyetde devamlı bir inkıbâz olmamak ve şâyed öyle bir hal mevcûd olursa onu izâleye çalışmak icâb eder. İşte şuraya kadar verilen izahâtden anlaşıldığına göre insanın pek garip bir şekle girip bütün vücûdunun canlı bir yağ topu olması herhalde güzelliğini, hüsn-i endâmını gayb edip çirkinleşmesi demektir. Öyleyse çirkinlikten muhâfaza için muntazam çalışmak, yoluyla yiyip içmek, vücûda her vakit muayyen hareketler yaptırmak lazım geleceğine şüphe yoktur.

**3. Perihan, “Moda 1: Şehrazad”, Türk Kadını, no.2, 6 Haziran 1334/
[6 Haziran 1918], s.26-27.**

Harp her şeyi az çok sarstığı halde modaya hiç ilişmedi. O yine bir bahar havası, bir sinema perdesi gibi renkten renge biçimden biçime girip duruyor. Hattâ garip bir aksi te'sîrle modanın daha çok yükseldiğini daha çok müsrifleştiğini görüyoruz.

Zevkinde gıda kadar ve bil ki ondan ziyâde bir ihtiyaç olduğunu bu harp pek güzel isbat etti. Şeker azaldıkça tatlı ihtiyacı arttı. Şeker pahalılaştıkça tatlıcılar ziyâdeleşti. Modada öyle... Kumaş fiyatlarının yüksekliği aranılan şeylerin azlığı nisbetinde moda salgın bir hastalık gibi kadınlar âlemini sardı. (Sipensır) ne güzel isbat ediyor: İnsanlar henûz elbise giymek, dam ve duvar arasında oturmak ihtiyacını hissetmezden evvel süs ihtiyacını duymuşlar.

Kadınlar uryân gezdikleri halde vücûdlarını iğneleterek renkli resimler ve çiçekler yaptırır, süslermiş. O halde, kadın, seni, hicâb, açlık ve soğuk süsten men' edemezse harp ve gala hiç edemez. Nuh olmuş fakat tufan bitmedi. Beşeriyet el'ân dumansız ve uskursuz bir gemi içinde bocalıyor. Dalgaya, tesâdüfe tabî'sin, zaman ne istiyorsa onu yap ve zaten elinden başka türlü gelmez.

Türk kadını bu nüshadan itibaren bir moda sütünü açıyor. Esas itibariyle moda düşkünlüğünün aleyhinde isek de, ilk mukaddeme de söylenildiği gibi, umûmî cereyanın önüne geçmek kabil olmadığından kari'elerimizi hiç olmazsa hakiki moda hakkında tenvîr etmek istiyoruz.

Fi-l-hakika bizde moda diye kabul edilen renkler ve şekiller ekseriya Avrupa'da modası çoktan geçmiş olan şeylerdir. Kari'elerimiz Paris ve Viyana gibi moda merkezlerinin matbûât ve neşriyatını ta'kîb demediklerinden terzilerin yeni diye iddiâ' ettikleri biçimi olduğu gibi kabul etmekte ve biraz sonra bunun değiştiğini hayretle görerek sık ve ağır masraflar ihtiyârına mecbûr kalmaktadırlar.

Moda sütunumuzda kari'elerimiz mümkün mertebede seri ve herhalde mevsimi dahîlinde Viyana, Paris, Londra, Nevyork modalarından ma'lûmât verileceği gibi ara sıra bu modalara âid resimlerde konacaktır.

4. Perihan, “Son Moda 2: Paris Şehrazadları”, Türk Kadını, no.2, 6 Haziran 1334/ [6 Haziran 1918], s.27-28.

Les Eleganees Parisiennes namındaki moda gazetesinin son ilkbahar modasına âid sahifesi başında “Şehrazad” ismini görünce şaşkırdım. Bu herhalde şarklılara mahsûs bir isimdi. Derhal kamûsa baktım. Ne kadar ayıp şarka âid bir ismi Garbın kitabından öğreniyordum. “Şehrazad” bizim meşhur bin bir gece hikâyesinin sultanlarından biriymiş ve bütün o hikâyeler bu kadının üzerine mürekkebi imiş. Mevzû’ların türlü türlü oluşu ve her hikâyenin başka bir güzellik de bulunuşu modanın ma’nâsına pek ziyâde uyduğu için Paris’de renk ve biçimi ihtirâ eden kadınlara “Şehrazad” namını veriyorlar. Bunu biz “Moda Sultanları” diye de tercüme edebiliriz. Maa-mâ-fih son moda bin bir geceden yalnız ismi değil şekilde almıştır.

Bahsettiğimiz risâle diyor ki: “Bazı moda müesseseleri bin bir gece hikâyelerinde ta’rîf edilen şekil ve kıyafetten istifâde etmek çarelerini düşünmektedirler” dedi. Müessesenin bunların en mühimlerindenidir. İşte bu istifâde neticesinde “acemi fistanı” denilen moda zuhûr etti. Bu fistanın önü kâmilen sırma ile ve keskin renkli ipeklerle işlenmiştir.

Mağazanın bize gösterdiği en şık fistan açık mavi ipek üzerine kuru gül pembesiyle mini mini çiçekler işlenmiş idi. Fistanın göğüs kesiminde sarı ve beyaz sırmalarla başlayan bir nakış aşağı doğru gittikçe incelerek eteğinin üstünde bir motif teşkîl ederek nihayetleniyordu. Kollar sarı ve kırmızı ile boydan boya işlenmiştir. Fistanın arkasına gelince adeta hiçbir süs yoktur. Yalnız etekliğindeki nakışa benzer seyrek şerit bulunur ve sanki bunlar bedeni eteğine rabt ederler. Bu rabtalar ihmalkâr-âne dökümler teşkîl etmektedirler.

Aynı şekilde olmak üzere kadifeden bilhâssa açık mavi kadifeden pek güzel buluzlar yapılmaktadır. Kuşaklar ale-l umûm gayet dardır. Pembe krepten buluzlar da pek şıktı. Yeni modada en mühim ve en yeni hareket iki omuzdan aşarak arkada çaprazlaşan iki şerittir. Bunlar bu sûretle arkada tâkat ettikten sonra tekrar üste döner ve belde tekrar çaprazlaşır ve adeta iki katlı bir kemer teşkîl ederler. Kemerin uçları arkadan sarkarak eteğinin üstüne düşer. Bu şeritler siyah satenden olup üzerine bir de boz renk saten geçirilmiştir.

5. Mehmet Arif, “Tuvalet 2: Çocukların Tuvaleti”, Türk Kadını, no.2, 6 Haziran 1334/ [6 Haziran 1918], s.28-30.

Çocuk- Banyo ve banyodan çıkınca- Elbise- Tegaddi- Terbiye-i bedeniye- Temizlik bir fazilettir- Genç kız-hava ve terkiâtı.

Çocuk: Kızların tuvaleti küçük yaşlarda, erkek çocuklardan pek az tehâlûf eder. Hattâ İngilizler kızlar ile erkek çocukların ta’lîm ve terbiyelerini bile bu yaşlarda muhteliten icrâ’ ederler ise de bizim kızlarımızın erkeklere nisbeten iklim-i iktizâsı olarak daha erken neşv ü nemâları başlamakta olduğundan bizde her iki cinsin tuvaletlerini hiç olmazsa sekiz dokuz yaşından itibaren tefrîk etmek lazım geleceği mutalaasındayım.

Sabah Banyoları: Küçük çocukların, sıhhati ve afiyetleri için her sabah yıkanmaları lazımdır. Suyun derece-i harareti yirmi derece santigrat ve banyo müddetinin de iki dakikayı tecavüz etmemesi lazım gelir. Bu müddet zarfında çocuğun bir yandan oğuşturulması iktizâ eder. Çocuk su dahîlinde oturmayacak ve baş müstesnâ olmak üzere su bütün vücûduna dökülecektir. Yalnız haftada iki gün vücûd sabunlu su ile yıkanacaktır. Bu zamanlar suyun derece-i harareti 25 santigratada çıkarılabilir.

Banyodan Çıkınca: Banyodan çıkınca, çocuk güzelce bir havlu ile kurulanacak ve vücûdu tazyîk etmeyecek derecede ilbas edilecektir. Bundan sonra, odada halı üzerine bırakılarak istediği gibi hareket etmesine ve oynamasına müsâade olunacaktır.

Elbise: Elbise iklim, mevsime göre tehâlûf eder. Yukarıda söylediğimiz vechle vücûdu tazyîk edici ve çocuğun neşv ü nemâsını men’ edici libaslar muzır olduğu gibi çocukların üşümemesi için üzerini birçok elbise ile de doldurmak iyi değildir.

Tegaddi: Çocukların gıdası nafî ve sade şeylerden intihâb olunmalıdır. Ziyâde salçalı ağır yemekler, tatlılar, şekerlemeler muzır olduğu gibi çocukların tıkabasa midelerini doldurmakta fenadır. Pişmiş meyveler küçük çocuklar için pek güzel bir gıda teşkîl eder. Çocuklar için en iyi ve münâsib meşrubat iyi su ve süt olabilir. Çocukların gıdasına ve temizliğine dikkat ile beraber temiz hava ve bol ziyada onların sıhhatleri için lâzımedendir.

Çocukların Terbiye-i Bedeniyeleri: Dört beş yaşındaki çocukların en evvel vücûdlarına dikkat etmek ve onun terbiyesi ile meşgul olmak lazımdır. Terbiye-i

fikriyeyi sonraya bırakmalıdır. Bu zamanlarda genç dimağın serbestçe inkişâf ve tenemmüvüne çalışmak ve onu yoracak şeylerden tavakki edilmek muktezidir. Bir çocuğun veya bir kadının sıhhatı, kuvveti, zindeğîsi için dört unsur lazımdır. Bunlarda: Hava, su, ziya, hareketlerdir. Bu dört unsurdan hiç birisinin nazar-ı dikkatinden devr tutulmamasını ve ihmâl edilmemesini kâmil-i şiddetle tavsiye ederiz.

Genç Kız: Küçük kızcağız on bir, on iki yaşına gelince öyle bir devreye dahîl olmuş bulunur ki bu devreye dahîl olan bir kızın eşgali tamamıyla zâhir olduğu gibi reftârîde erkek çocuğa nazaran başkalaşır. Dikkatli bir valide kızının gündün güne büyüdüğünü tekâmül ettiğini az çok fark eder. Bu zamanlarda kavâid-i sıhhiyeye ziyâdesiyle dikkat lazımdır. Kızlara bu zamanlarda pek çok dikkat ve ihtimâm etmek ister. Kızların bu devirlerinde- gerek batî gerekse seri' olsun- vuku' bulan neşv ü nemâ en ziyâde nazar-ı dikkate alınması lazım gelen cihet iş bu nemânın “fakr-ı eldem”ı tevîd edib etmediğidir. Böyle bir hal vuku' has edilir edilmez en evvel yapılacak şey bunun önünü almak üzere bu hal ta'dîl ve ıslah ve vücûdu takviye edecek menâbi' tabîyyeye müracaat etmektir. Menâbi' mezkûrede âtîde havâs ve menâfi'ni ta'rîf edeceğimiz (hava, su, ziya ve jimnastik) tir. Bunlar sıhhatın esasını teskîl etmekle beraber kuvay-ı vücûdiyye beynindeki ahengi de nazmidir. Binâenaleyh bize bunlardan edeceğimiz istifâdenin derece-i kıymet ve ehemmiyetini takdîr edebilir isek hem kendimiz hem de çocuklarımızın menfaatine hizmet etmiş oluruz.

Hava: Hava göz ile görülmez bir gazdır. Her tarafımızı ihâta etmiştir. Hava olmasa idi; küre-i arz üzerinde hayattan bir eser görülemez idi. Göz ile görülemeyen bu, gaz şeffaf, bilâ-râyîha ve bilâ-lezzettir. Kezâlik hava elastiki ve kabil-i tazyîk olup her cisim gibi kendine mahsûs bir sıkleti de vardır. Arzın dairen medâr 63 kilometreye kadar etrafını ihâta etmiştir.

Havanın Terkîbi: Derinindeki mevâdd-hava müvellid-ül-humûza azot ve hâmız-ı karbondan terkîb etmiş bir hâlidir. Bununla beraber havanın derûnunda göze görünmeyecek derecede pek küçük ve çok mikdarda ecsam ve hayvanat-ı hurde-bînî beyniyye vardır. Vücûdumuzu ihâta eden ve yahud vücûdumuza dahîl olan mezkûr hayvanat mikropların vücûdumuza pek büyük te'sîrâtı vardır.

Havanın Evsafı: Havanın bilhâssa saf havanın teneffüsümüz için lüzûmu derkârdır. Havasız yaşanmaz. Her tarafı iyiden iyiye kapalı bir mahalde oturdukça oradaki saf

hava teneffüs vasıtasıyla tükeneceğinden ve fesada uğrayacağından orada bulunanların havasızlıktan boğulacakları derkârdır. Bu hale birçok tarihi meseleler bile gösterebiliriz. Şu halde büyükler gibi çocukların, kızların buldukları odalarında temiz ve saf hava alınmak üzere- ara sıra havaları tecdîd olunmayan ve daima fena bir havada yaşamak ve binâenaleyh teneffüs neticesi olarak derûnünde çok miktarda hâmız-ı karbon bulunan odalarda imrâr-ı evkat eden çocukların “fakr-ı eldem” ve ölüme mahkûm olacaklarında şüphe yoktur.

Herhalde şehrimizin kalabalık mahallerinde büyüyen çocuklardan daha ziyâde sahaların, dağlık mahallerin saf havası içinde büyüyen çocukların sıhhati afiyetleri daha mükemmel olur. Maa-mâ-fih şunu da nazar-ı dikkatten devr tutmamalıdır ki asıl lazım olan, havanın miktar-ı kemiyeti değil keyfiyetidir. Kezâlik çocukların sakin oldukları mahal ve odalarda havayı fesad edecek eşyanın bulundurulmaması ve bunların sade ve münasib şeylerden intihâb edilmesi ve odaların bil-cümle müştamilâtı ile beraber güneşe ma'rûz kalacak bir mahalde intihâb edilmiş olması lazımdır.

Çocuklar için saf hava yalnız gündüzün olmayıp geceleri de böyle temiz hava teneffüs etmeleri iktizâ eder. Bunun için geceleri ekseriyetle çocukların güzelce üzerlerini örtüp pencerelerin ancak açık bırakılması daha muvaffak ise de bundan pek ziyâde dikkat ve ihtiyât lazım geldiğinden bu usûlu pek o kadar ne kendimiz ve ne de çocuklarımız için şayan tavsiye bulamıyoruz.

Soğuk havalarda: Ziyâde soğuklarda ve bilhâssa rutûbetli soğuklarda çocukların oturdukları mahallerin sıcak bulundurulması- derece-i keyfiye de olmak üzere- ve bahusûs rutûbetden muhâfazaları için odaların soba ile teshînî lazım gelir. Soba için edilecek masraf her halde esirgememelidir. Çünkü ileride çocuğa gelecek ufak bir rahatsızlık neticesi olarak tabîbe ve ilaçlara verilecek masraf daha ziyâde olur. Çocuklarımıza, temiz hava ile vücûdlarına lüzûmu olan harareti vermek için çekinmemeliyiz.

6. “Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ”, Türk Kadını, no.2, 6 Haziran 1334/ [6 Haziran 1918], s. 30.

Memleketimizin en hayırkâr ve müşfik bir müessesesi olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin son günlerde ne büyük yaraları sarmakla meşgul olduğunu herkes bilir. Her gün 25.000 nüfûsa meccanen sıcak yemek dağıtan bu hilâlin nurundan ziyadâr olmayan kim var?

En şık en kibar hanımlara hilâl-i ahmer müzeyyenâtı daha bedî' daha şuh bir müstesnalık vermiyor mu?

Sultan Mahmud Türbesi karşısındaki merkezin önünden, yahud Bab-ı alî caddesinde halk kütüphanesi civarından geçerken mektep çocuklarının en kıymetli bir yâdigâr olarak kucaklarında taşıdıkları hilâl-i ahmer defterlerini şüphesiz görüyorsunuz. Sokak da 5 kuruşa satılan bir defteri 1 kuruşa vermek sûretiyle mektepli yavrularımıza en büyük hizmeti yapan bu cemiyeti hangi Türk çocuğu kalbinde yaşatmaz.

Fakat ey Türk kadını! Bugün bütün aş evlerini Fatih harîkzedelerine tahsis eden, akşamlara kadar binlerce zavallının midelerini ısıtan bu şefkat yuvasını boş bırakacak mısın? Büyüklüğünü gösterecek zaman geldi. Hilâl-i ahmere verilecek îâne milletin harim-i ruhuna bir tuhfe-i teslît demektir.

**7. “Kadınlık Şuûnu: İnas Dârülfünûnu Mezunelerinin Cemiyetleri”,
Türk Kadını, no.2, 6 Haziran 1334/ [6 Haziran 1918], s. 31-32**

Geçen nüshada dârülfünûndan me'zûne hanımların te'sîsine çalıştıkları bir cemiyetten bahsetmiş ve bu yoldaki, fikirlerimizden bir kısmını bu sayıda zikredeceğimizi va'd eylemiştik. Düşüncelerimizi sırasıyla arz edelim:

1. Cemiyet mümkün olduğu kadar çok ve müfîd konferanslar vermek sûretiyle kadınlığı uyandırmaya ve küçük, büyük hepsini tahsile sevk ederek okuryazarlarının adedini çoğaltmaya çalışmalıdır.
2. Kadınlığa karşı beklenen hürmet, kadınların alacağı terbiye ile mütenâsib olacağından müsamere ve konferanslarda bilhâssa âdâb-ı muâşeret meselesine ehemmiyet vererek kadın terbiye-i umûmîyesine gayret etmelidir.
3. Yetişmekte olan bir genç kız neticede kıymet ve umûmîyetini anlayacağı iffet ve namusunu, etrafı saran düşmanlarından, çok kere muhâfazaya muktedir olamadığı için genç kızlığı daima himayede bulundurup bunlara karşı bir “zabıta-i terbiyeviyye” teşkîli için mebuslara hükümete teşebbüsten geri durmamalı ve husûsî konferanslara onları irşâd eylemelidir.
4. “Bir milletin terakkisi kadınların terakkisi ile ölçülür” denilmekten maksat, erkeklerin ana kucağında yetişmesinden mütevellid olduğu için kadınlık aynı zamanda erkek terbiyesiyle de mükelleftir. Bu sebeple ey valideler yetiştirmek ve ey aileler teşkîl eylemek üzere çocuk terbiyesi, iktisadiyeti gibi ma'lûmâtın ta'mîmine ve kadınları şimdi yapılan yanlış bir fikirden yani aile teşkîl ederek bir erkeğin hüküm ve nüfûzuna girmekten ise, kendi kendini idare edip geçindirmek gibi zahablardan çevirerek bir kadın için tahsil görüş olmak ve kendini idareye muktedir bir halde bulunmakla beraber aile teşkîli ne kadar mühim olduğunu anlatmalıdır.
5. Bütün bu fikirleri bir risâle ile de ta'mîm etmek ve daima cemiyetin icraatı göstermek üzere bir mecmûa neşretmeli fakat bu risaleye yazı yazarların husûsî şantajdan tavakkisi için kat'iyen isim koymayarak daima cemiyet namına çalışmalarını kaide-i esasiye ittihâz etmelidir.

6. Bu cemiyet İnas dârülfünûnu me'zûneleri arasında teşekkül etmekte olmasına nazaran henûz tahsilde bulunan talebâtın iştirâk ettirilememesi lazımdır, çünkü talebatın kendi tahsilleri ile iştigal ederek âtiye hazırlanmaları lazım gelirken kadınlığı yükseltmek gibi umûmî ihtiyaçlara doğru koşmaları her iki maksadında akîm kalmasını mucib olur.

Dârülfünûn talebâtı arasında da ale-l-ekser olduğu gibi- yekdiğeri muâvenet ve tesânüd keyfiyeti teshîl edici talebe cemiyetleri kabilinden teşkilat yapılmasına gerçi bir şey denemezse de bu hanımların, tahsil hayatı harbindeki umum kadınlığa şâmil olan bir hizmete koşmaları muvaffak olamaz.

7. Son bir tavsiye olarak da her iki şeye karşı vuku' olacak tarîzlere kâmil-i sükûn ile mukabele edip kat'iyen müteessir olmamalarını ve hatt hareketlerinden ayrılmamalarını söyleyeceğiz. Çünkü Meşrutiyetten itibaren hürriyetin cehalet elinde olması tabîî olan taşkınlıklar, kadınların kıyafetleri, açıklıkları hep yeni ve yüksek mekteplere hamil edilmiş ve gittikçe tezâyüd etmekte olan bu ahlaksızlık ihmal ki ileride daha büyük mekteplere ve belki Dârülfünûna isnâd edileceğinden yarın böyle bir cemiyetin küşadı zamanından sonraya rast gelecek daha ziyâde nahoş açıklıklarda yine cemiyetin vücûda hamil olunacaktır. Bunlara sabır etmeli zira milletin içerisinde akıl verenler her halde uygunsuz kıyafetlerde gelerek, yüzü gözü pasaklı gibi boyalı gezenlerin ve ahlak ve namus kadrini bilmeyerek onun bunun eğlencesi olmaya kendisini feda etmiş bulunanların tahsil ve terbiyeden ne kadar uzak kalmış biçarelerin arasında bulunduğu görüp anlayacaklardır. Bu cihetle bu nev'i isnâdların arttığını guft-u gunun çoğaldığını gördükçe deruhde edilen vazîfenin ne kadar büyük ve mühim olduğunu anlayıp o nisbette çalışmayı artırmalıdır.

Hulûsa artık kâmil ciddiyetle teşekkül etmekte olduğunu gördüğümüz bu muazzez cemiyetin karşısında eğilir, hayırlı muvaffakiyetler temenni ederiz.

İnas Dârülfünûna Duhûl Şerâitinin Tebdili

Bu sene İnas dârülfünûna yalnız İnas sultanileri me'zûnelerinin kabul edeceği hakkında bir şayia' deveran ediyor. İnas dârülfünûnuna şimdiye kadar sultanilerle dârülmuaallimâtтан me'zûne olanlar bile imtihan ve hariçten talebe olanlar da o derece

imtihan vererek kabul edilmekte idiler. Bu sûretin tebdîli hakkında nezaret-i celîlenin düşüncelerini tamamen bilemesek de fikrimizce şu iki noktada cem' olunabilir:

1. İnas Dârülfünûn muhtelifesinden çıkan hanımların kesreti ve bunlara birer iş bulunamaması.
2. Her mektep me'zûn ve me'zûnelerinde görüldüğü gibi bunların bazılarında da dârülfünûn me'zûnesi denecek derecede iktidar ve liyakat görülememesi.

İşte biz bu iki noktayı tevhîd ederek mütâlaatımızı bildireceğiz:

İnas Dârülfünûnun terakki ve tea'lisini canı gönülden arzu ederiz. Çünkü İnas Dârülfünûnu- istikbâli ancak kendilerinden beklediğimiz- kızlarımızla, kadınlarımızın ta'lîm ve terbiyeleri husûsunda atılan süratli hatvelerin vâsıl olduğu son bir merhâledir. Birkaç sene evvel ilk defa olarak İnas Dârülfünûnun kapıları açılınca pek tabîî olarak buraya sathi bir imtihanla- daha doğrusu ufak bir muayene ile birçok hanımlar kabul edilmiştir. Bunların içinde pek çokları ma'lûmât-ı evveliyelerine inzîmam eden şâyân-ı hayret derecedeki sa'y ve gayretleri, sebâtları sayesinde bi-hakkın temeyyüz ettiler ki bu keyfiyet Türk kadınlığının terakkisi namına memleket için pek büyük bir kazançtır. Şu halde müessesese irfandan elde edilen istifâdeleri pek büyük kazançları nazar-ı dikkat ve ehemmiyete almayarak bilakis iktitâf edilen sermelerini mütênâkıs ve tehvide teşebbüs etmek icâb reva mıdır?

Biz diyoruz ki: Buraya kemâ-fi-s-sâbık bir müddet daha zaten mikdarları pek az ve yetiştirdikleri mahsulleri pek mahdûd bulunan İnas sultanileri me'zûnleri ile- kısmı ihzârisinden me'zûne yetişinceye kadar dârülmuallimât me'zûneleri de bilâ-imtihan dahîl olsunlar; fakat husûsî sûretde tahsil edenler husûsî müesseselerde bilgilerini arttıranlar da sıkı bir imtihana tabîî tutularak kabul edilsinler. Mikdarları çok olacak imiş. Daha iyi ya!! Maârif Nezareti bunların hepsine dârülmuallimât me'zûneleri gibi bir iş bulmağa mecbûr değildir. Bunların buradaki vazîfeleri tahsillerini âlf derecede ikmâl etmektir ve bu vazîfeyi kendileri yüklenmek istiyorlar lakin hükümet ister ise bunlardan arzu edenleri âdilâne bir usûl dahîlinde İnas mektep-i sultaniyesinde, Dersaâdet ve taşrada dârülmuallimâtlarında vesaire mektepte lüzûm görüldükçe istihdam edebilir. Yine tekrar ediyoruz: Bu hanımların tahsillerinin daha iyi daha yüksek olabilmesi için husûsî sûretde tahsil edipte Dârülfünûna girmek arzusunda

bulunanların- güzelce düşünülerek tanzim edilecek ve mücâbince amîl edilecek bir program dairesinde- ciddi bir imtihana tabi' tutulmaları sûretiyle bu husûsda mülâhaza edilen mahzur mündefi' olmuş olur. Yok İnas dârülfünûnu “Dârülmuallimât-ı aliyye” şekline sokulmak isteniliyor ise bu ayrıca bir mesele teşkîl edeceğinden bahs değişik ve o zaman ismin de tebdîli vesaire icâb eder.

“Türk kadınlığı” namına İnas dârülfünûnu şerâit-i duhuliye hakkında düşündüklerimizi böylece merci'-i âidinin nazar-ı dikkatine arz ile neticesine intizâr eyleriz.

Türk Kadını Dergisi No:3

1. Kazım Nami, “İctimaiyyat: Kadın Duyguları”, Türk Kadını, no.3, 20 Haziran 1334/ [20 Haziran 1918], s. 34-35.

Teyzesinden Şahika'ya:

Bu sabah, her vakitten erken kalktım. Güneş daha doğmamıştı. Bağçeye indim; kuşlar pek güzel bir bahar gününün başladığını müjdeliyordu. Güllerden, fâl baharlardan, hanım ellerinden ruhu dinlendiren bir ince koku yayılıyordu. Havanın vücûdu ısırmayan tatlı serinliği içinde bu baygın koku beni mest etti.

Bağçe de, en sevgilerim güllere doğru ilerlerken güneşte yeşil yapraklı zerdali, erik ağaçlarının dalları arasından nevrini göstermeye başladı. Ökçesiz terliklerimin altında kayan kumların hışırtısını bile duyuyordum. Sevgili güllerimin dibindeki kalın tahta kanepeye oturdum. Kuşların cıvıltıları, taze yaprakların kulağı okşayan ince fısıltıları arasında seni düşünmeğe başladım.

Mektubunu dün akşam almış şöyle bir göz gezdirmiştim. Bu sefer bana pek mühim şeylerden bahsettiğini görünce daha iyi anlayabilmek için daha rahat bir kafa ile okumak lazım geldi. Eniştenin: “Şahika, böyle uzun uzun yine nelerden dem vurmuş?” diye sordu. “Hiç dedim, selam kelam. Teyzesini eğlendirmek istemiş.” Öyle değil mi kızım? Sen genç kız düşüncelerini, duygularını eniştene açabilir miydin? Kadın kalbinin en mahremi yine bir kadın kalbidir. Seni benden iyi kim anlayabilir?

İşte bu sabah mu'tâdden evvel yanmaklığımı ki sebep bu: Mektubunu rahat rahat okumak kanepede otururken örme yün ceketimin cebine sakladığım mektubunu çıkardım. Bir kere adresi süzdüm. Ne kadar asabi bir ruhla yazmışsın! Yalnız bu adres, ruhumdaki fırtınanın derecesini gösteriyor. Dudaklarımda hafif bir tebessüm belirdi. Bu andaki sukutum görseydin, kim bilir, daha ne kadar asabileşirdik. Ne yapayım? İyi düşünmek için heyecana kapılmamak lazım.

Zarfı açtım mektubunu okumaya başladım. Her cümle üzerinde biraz duruyorum, kelimeler arasında yazılamayan duyguların her yanıma kadar nüfûz etmeğe çalışıyordum. Mektubun baştan aşağıya acı bir feryat... Kalbim, senin kalbinle beraber

çarpıyordu. Kendini hüsrân içinde gören kurtuluş yollarını bulamayan bir ruhun bütün ıstıraplarını duyuyordum.

Zavallı Şaika'cığım! Şikâyetlerinde ne kadar haklısın. Seni ne kadar iyi anlıyor, sana ne kadar çok acıyorum, bilsen. Evet dediğin gibi sen mahsûli olduğun aile içinde tamamıyla yabancısın. Seni büyüten, yetiştiren üzerine titreyen bu küçük muhît seni anlamıyor, ruhunu anlamıyor. Seni bundan mu'zib oluyorsun.

Anneni çok, hayatından çok seviyorsun, onun gözlerinden bir damla yaş gelmesini istemiyorsun. Ufak bir ıstırapına tahammül edemiyorsun. Bununla beraber bu kadar çok sevdiğin perestîş ettiğin annene karşı ruhunun derinliklerinde büyük bir isyan var. Ne elim, ne elim! Ev sana bir cehennem geliyor. Buradan kurtulmak biraz geniş nefes almak tenha yerlerde zavallılığını düşünmek, kalbinin heyecanlarını dinlendirmek istiyorsun. Birbirine büsbütün zıd iki duygunun çakışmaları, dayatmaları arasında eriyorsun bu ma'nevi hicran seni üzüyor neşelerini öldürüyor, ömrüne zehir koyuyor. İşte yazılarından anladıklarımı böyle hulâsa edebiliyorum. Görüyorum ki hastasın; hayır, hayır hasta değilsin. Senden gelmeyen, senden hariç olan bir takım duygular, vücûdunun üzerinde büyük bir kaya ağırlığıyla çıkıyor, tazyîkın altından kıvranıyorsun, teskin olunamayan acılar duyuyorsun.

Nihayet bana soruyorsun: "Niçin?" benden imdat istiyorsun. Düşündüm, düşündüm... Senin kadar okumuş olmamakla beraber hayatta tecrüben elbette senden ziyâdedir; sonra seni nihayetsiz bir muhabbetle sevdiğimi biliyorsun. Peki kızım, seni kurtarmağa çalışayım. Fakat bu zannettiğin kadar kolay bir şey mi? Böyle bir işe teşebbüs etmek kendimi ne büyük ne korkunç bir mesuliyete kaptırmaktır, biliyor musun? Dur, duygularını birlikte tahlîl edelim; belki daha iyi bir neticeye varırız. Sen, pek sevgili annene niçin bu kadar yabancısın? Bu büsbütün başka bir fitratta yaratıldığından mı ileri gelir? Zannediyorum ki kabâhât ne sendedir nede annende oda senin kadar ma'sûmdur. O, seni o kadar çok seviyor, sana bütün mevcudiyetini o kadar merbût biliyor ki bu sevgi bu merbûtiyyet onun hüsnî yanıltıyor, seni anlamasına mani' oluyor.

Annenin hayatını hiç tedkîk ettin mi? Şimdiye kadar nasıl düşünceler, nasıl duygularla yaşadığını araştırdın mı? Kendi ruhuna onun ruhunu birbirine bu kadar yabancı yapan sebepleri düşündün mü? Annenin bizdeki aile an'anesi içinde yaşamış, an'ane ile ruhu

o kadar meşbû' olmuş ki senin kalbindeki isyanları göremiyor, kavrayamıyor. Senin ruhun zamanın te'sîrlere uğramış, aldığın an'anevî duygular sarsılmış, yeni bir hayatın filizleri kalbine kök salmağa, damarlarında başka bir asâre dolaşmaya başlamış. Annenin dizinin dibinden hiç ayrılmamış, ailesinin muhîtine tamamıyla yabancı muhîtle temas etmemiş okumamış başka hayatların iğfâl edici zevklerini işitmemiş, kalbinin her yerinde duymamış olsaydın, şüphesiz an'anene hiçte böyle yabancı olmayacaktın.

Sen yürüyorsun, annen duruyor. Denizlere, ufuklara daha hakîm olan tepelere tırmanırken, annen hâlâ eteklere memnûn, müsterîh oyalanıyor. Sen yeni âlemler yeni hayatlar görüyor, seziyorsun. Anneni tepelere çıkıp götüremediğin için üzülüyorsun. Senin en büyük cinnetsizliğin, hayatı geldiği ve olduğu gibi kabul etmediği beceremeyişinden doğuyor. Sen hayatın seyrine tatbik ederek yürürken kendi devrinin durgun hayatında kalan annene yabancı olmağa başladığına inanıyorsun. Hâlbuki bu inanış bir telakki tarzından başka bir şey değildir. Bu telakkiyi bıraktığın hayatı olduğu gibi kabul ettiğin takdirde ruhunda hiçbir endişe kalmayacağına, annene karşı duyduğun yabancılığın birden silinip kalkacağına emin ol.

Bak benim mektubum daha uzun oldu. İmkânını bulurda beş on gün içinde bana kadar gelersen seni daha çabuk teskîn edeceğimi va'd ediyorum. Ablamın ellerini öptüğümü söylemeyeceksen; hiç olmazsa haberi olmadan benim namıma yanaklarını birer kere fazla öp.

2. Ahmed Edib, “Fenni Sahifeler: Saçların Hayat ve Memâtı”, Türk Kadını, no.3, 20 Haziran 1334/ [20 Haziran 1918], s. 35-37.

Saç nedir?-Saçlar niçin dökülüyor?-Tekrar saç bitirmek mümkün müdür?-Saçlar niçin ağarıyor?-Saçlar elvân-i asliyesini muhâfaza edebilir mi?-Saç dökülmesi, saç ağarması kabil-i tedâvî midir?-Saç ilaçlarına ne dereceye kadar ehemmiyet verilebilir?

Hayvanata atf-ı nazar edilince görülüyor ki tâbiyyet her hayvanın her vücûdunu şidâd-ı hevaiyyeye karşı muhâfaza için az çok tüylerle, kıllarla mestûr halk etmiş; hattâ hayvan ne kadar soğuk bir iklimde ise, ne dereceye kadar soğukla mücadelede mecbûr olursa tüyleri de o nisbette uzun ve gür o derece mükemmel olmuş. Hepimiz biliriz ki soğuk şehirlerin bize nazaran şimâl memleketlerin hayvanatı çok ve yumuşak tüylüdür. Hâlbuki biz, tabiatın nâtik hayvanları yani beşeri hayvan tüysüz. Bunun için bizde mevsime göre giyinme, vücûdumuzu elbise ile setr eyleyerek ve soğukların arttığı nisbette elbiseyi kalınlaştırarak muhâfazaya uğraşyoruz. Fakat şurası aşikârdır ki tabîat-i hayvanata bol bol tüy verip de bunu bizden kıskanmış ve bizi bundan mahrum eylemiş değildir. İlk insanlarda tüylü ve adeta hayvanatın ciltlerine müşabih kıllı imişler. Ancak telebbüs etmeğe, hayvan postlarını yüzerek kendi arkalarına giymeğe başlayınca o elbisenin ciltleri delik eylemesinden kıllar üzölmüş, dökölmüş vücûd ağır ağır şimdiki çıplaklığını almış ve el-yevm mevcûd saçlarda o vakitten muhâfaza olunarak kalmıştır. Hakikaten insan cildinin hiç tüysüz, dümdüz olmadığı dikkatlice bakmakla belli olur. Vücudun hemen her tarafında az çok kıllar vardır. En ziyâde tüysüz görünen mücellâ yüzlerde, yanaklarda bile bir pertev-sûz ile bakılırsa ayva tüyü kabilinden gayet ince kılların vücûdu has olunur.

Tabîatta her şey verâsetle intikal eder, yani bir yavru ana babasının evsâf adetlerin tesiri altında tagyir ettikçe ağır ağır yavrulara intikal eder. Mesela evvelce tüylü olan insanlar muahharan elbise kullanmağa başlayarak vücûdunun tüylerini dökükçe yavrular daha az tüylü doğmaya ve yine tüyler dököldükçe artık şimdiki gibi tüysüz doğmaya başlamışlardır; fakat bu verâset meselesinde bir şey vardır ki ara sıra “atavizm” yani aslına çekme denilen hal zuhûr eder ve tüylü insan hattâ sakallı insan bile olur. Böyle tüylü insanlar, bu yolda sakallı kadınlar görölmüştür. Sakallı kadın

bugün pek çirkin ve pek garip görülürse de ihtimal ki bir gün ale-l-umûm kadınlar sakallı olacak ve bunların şimdiki gibi sakalsızları “köse” lakabını alacaklardır.

Bu mülahaza pek boş gibi görünürse de tabîyyün “kadınların tezeyyüne olan merak ve inhimâkları bir gün bu neticeyi aldrabilir” diyorlar. Zira tabiatta tüylerle daha ziyâde süslü olan hayvanat daima erkektir. Herhangi bir hayvanın her iki cinsine de baksak erkeğini mükemmel tüylerle müzeyyen, dişini çıplak çirkin görürüz. Bunlardan gözümüzün önünde bulunan horoz ve tavuk ve baba hindi ile adı hindi hattâ erkek tavus ile dişisi meşhur ve ma'lûmdur.

İşte insanların erkeklerindeki sakal ve büyük birer süs ad edilirse kadınların tezeyyüne olan merakları bir gün kendilerinin de sakal ve bıyık sahibi olmalarını arzu ettirecek ve o sûretle muhtelif vesâit-i is'timâl ederek saklanıp büyülenmeğe uğraşacaklar ve nihayet meramlarına nail olunca bu hal, verasetle evlatlarına intikâl ederek, kadınların umûmîyetle sakallı olmalarını icap ettirecektir. Hattâ bazı kabilelerde şimdi bile yüzlerini, çenelerini, sakal mahallerini kıllarını takliden bir takım “dövme” denilen mavi lekelerle setr ederek tezeyyün edenler vardır.

Japonya'da “Aminoslar” denilen bir kavmin kadınları çenelerini kulaklarına kadar dövme ile kapadıkları gibi dudaklarını da kezâlik dövmelediklerinden manzaraları yek nazarda adeta erkeğe benzermiş. Maa-mâ-fih daha bugün bunu düşünecek ve merak edecek yer zamanda değiliz. Bugünkü kadınlık hiçbir vakit tüylenmeyi istemez. Kadının merakı yalnız saçlarıdır. Onları uzun ve çok görmek ister. Hâlbuki saçlarda daima dökülmekten geri kalmaz. Yalnız dökülmek değil hattâ rengini bile muhâfaza kabil olmaz. Biraz yaşlanınca ağarmaya başlar. İşte şimdi bizim mevzû'muz saçları tedkik ve mutala'dır.

Saç nasıl doğar; nasıl çıkar? Nasıl büyür ve nasıl yaşar, sonra nasıl ihtiyarlar; nasıl ölür? Bunu anlatalım:

Saç ciltten çıkar. Öyle ise evvel emirde cilt hakkında birkaç söz söyleyelim. Ciltte gayet küçük, mesamât denilen delikler vardır. Bunların altında da “gudde” denilen fevkalade ufak bezler bulunur. Bu guddelerden ter çıkar. Diğer bir takım guddeler daha vardır ki onlardan da yağ ifrâz olunur. Bu ifrâzat adeta cildin üzerine irin sürmek gibidir, cildin yumuşaklığını muhâfaza, elastikini te'mîn eyler. Eğer bu fabrikalara bu

guddeler hulûle gelipte ifrâzatta bulunamayacak olurlarsa o vakit cilt kurur, çatlar yani bozulur. Kurumalar ile tedâvîye uğraşırız.

Cilde bu guddelerin ifrazatından başka birde kıllar görülür. Kıllar cildin içerisinde “folikol” denilen mahallerdedir. Bir hurde-bîn ile bakarsak kılın cilt içerisine doğru giderek gömüldüğünü ve adeta bir binanın köklerinin toprakta bulunduğu gibi kıllarında köklerinin cilt içerisinde gömülü olduğunu görürüz. Eğer şimdikinden 100.000 kere büyük bir insan farz etsek, işte onun bir kılı da şimdiki büyük meşe ağaçlarından birine benzer. Vücûdda bir kıl demek adeta orada neşv ü nemâ bulan bir ağaç, yani bir nebat demektir. Öyle ise şimdi bu ağacın nasıl büyüdüğünü nasıl yetiştiğini anlayalım.

Evvel emirde bir saç neden ibarettir? Nasıl yapılmıştır? Bunu tedkîk için bir saç telini gayet ince keserek hurde-bîn ile muayene edelim; saçın makta’ yani kesik yeri adeta bir ağaç makta’ gibi birbirinden farklı üç nev’i tabaka irae eder.

Evvel orta yerinde iki sıra üzerine dizilmiş hüçürât görülür. Murabba’-i şekl olan bu hücreler aynıyla bir kaldırım taşı gibi olunarak tanzim edilmiştir. Sonra o ten haricinde nice nice akne uçları gibi uzayarak yek-diğeri yanına ve evvelki hücreleri ihâta ederek dizilmiş diğer nev’i hüçürât vardır. Bunların hepside gayet rakik bir galaf ile kaplanmış ve öylece muhâfaza olunmuştur.

Kılın ortasındaki hüçerât dikkatle bakılacak olursa gayet ince toz halinde mevcûd vesaire bir madde-i sabgıyye görürüz. Buna “pikman” denilir. Ve saçların rengini veren, siyah, kumral, kestane, sarı yapan bu maddenin az veya çok bulunmasıdır.

3. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye: İşten mi Dişten mi?”, Türk Kadını, no.3, 20 Haziran 1334/ [20 Haziran 1918], s. 41-42.

“İşten artmaz, dişten artar!” diye bize bir iktisâd-ı darb misal vardır. Harbin yokluk ve pahalılık ayları içinde biraz şu mesele ile uğraşmak herhalde uzun bir baş makale okumaktan çok karlıdır. Evet, işten artmaz dişten artar. Fakat nasıl? Az mı yiyelim? Ucuz mu yiyelim?

Şu anda önünüzde yevmi bir gazetenin harp ve siyasetle dolu sayfeleri varsa rica ederim, derhal kaldırınız; haftalıklar... Şimdilik o uzun ve renkli makalelerde işinize yaramaz, onları da kapayınız ve yine rica ederim. Türk kadınında başladığı şu silsileyi dikkatle ta’kîb ediniz; moda, giysi, sıhhat... İşte benim mevzû’larım ve siz, kabil değil bunları bizim ne yevmilerimizde ne haftalıklarımızda bulamazsınız; onlar alimdir, akıllıdır, feylesoftur. Yüksek uçarlar. Zaten böyle pek yüksek uçtukları için değil midir ki hiç birimiz bir şey anlamaksızın yorulup uyukluyoruz?

Paranız var, yahud yok. Herhalde şu pahalılıktan memnun değilsinizdir. Bilhâssa o kadınları, yani bizzat matbahla uğraşanlarınız masrafın azameti, yemek dolabının boşluğu önünde her gün muzdarib ve endişâne değil mi? Ne yapalım? Ne yapmalı ki sağ el beş kuruş kazanırken sol el sekiz kuruş sarf etmesin? Ne yapmalı ki mideye inen erzak, yelpaze rüzgârı gibi aldatici olmasın?

Fransızların meşhur “İllüstrasyon” ı “Matbah Günahları” ünvanlı bir silsile açmıştı. Avrupalıların her şeyi bizden evvel düşündüklerini itiraf edelim. “İllüstrasyon” harbin eksilttiği şeyleri başka bir sûretle idare ve tedbir usûlleriyle kapatmak çaresini düşünmüş her hafta kari’elerine matbah ve yemek bahislerine dair bir makale veriyor. Bu makaleler o kadar istifâdeli, o kadar mühim bahisleri ihtiva ediyor ki bunların şu esnada matbûâtımıza geçmemesi pek yazık, pek günahdır. Vak’a bir aralık İkdâm Gazetesinde “meyve ve sebze kurutmak san’atı” ser-levhasıyla bir makalecik zuhûr etti. Bu İllüstrasyonun bahsettiğim silsilesinden birinin ilham ettiği bir mevzûadır. Makaleyi okuduğum zaman inşallah diğerlerini de böyle “Adaptasyon” usûluyla nakleder diye dua etmiş ve sevinmişim. Şimdiye kadar ne İkdâm ve de ne diğerleri bu fâideli şeylere el bile sürmedi. Boş şerefte Türk Kadını’na nasipmiş...

Maksat, istifâde olduğu için İllüstrasyonun makalelerini aynen değil mevzû' en naklediyoruz:

Cebinizde birkaç lira, elinizde sepet çarşıya gittiniz. Ne alacaksınız? Galiba bu suâl ancak pazara veya dükkân önüne vardığınız zaman aklınıza gelir ve buna cevap olarak iki suâl daha zuhûr eder.

1. Evdekiler hangi yemekleri daha çok sever?

2. Ne alırsam daha ucuz olur?

Bu suâl ve cevaplara çarşıda bulduğunuz şeylerin cinsini, evdekilerin adedini de ilâve edersek zihninizdeki muammâ tamam olur. Şimdi verdiğiniz kararı ve aldığınız şeyleri tedkîk edelim. Siz her halde ucuz ve iyi olsun istersiniz.

Muhterem ev kadını, şunu unutma ve şunu daima bil ki: Harp devrindeyiz. Güzeli değil fâideliyi almalısın. Yemeklerin pek lezzetli olmasın zararı yok, fakat mideyi doldursun ve vücûdu beslesin ona bak. Farz edelim ki yağ, et, pirinç ve kuru erzak almak istiyorsunuz. Fiyatlara baktınız, dehşet! On kuruşluk şeye 300 kuruş koymuşlar. Kızdınız! Elinizdeki para ile pek az bir şey alabileceksiniz; yarı içinizden yarı esnafın yüzüne karşı söylenerek çekildiniz. Bir şeyi almadan gidebilir misiniz? Ocak ve mide sizi bekliyor.

Balık pazarına saptınız. Uskumru oldukça ucuz, bir okka aldınız. Ispanak, oda fena değil, iki okkada ondan. Beyaz peynir? E, yarım okkada ondan olsun... Seyyar kasapta geçen et ucuzca, bir kıyma et kestirdiniz. Evvel ki masrafa nazaran bunlarda epey kar var fakat acaba hakikatte de öyle mi? Yemekten maksat mideyi aldatmak mı yoksa vücûdu beslemek midir? Şu cetveli dikkatle gözden geçiriniz. Kar mı istediniz, zarar mı? Göreceksiniz:

Bir kilosu 100 kalordir. Alınan şeyler fiyatı için verilen

Alınan şeyler	Kuruş	Pare	Kuruş	
Yağ	190	10	2	Pahalı diye almadığımız ürünler
Koyun Eti	100	15	2	
Pirinç	51	15	1	
Erik	40	35	1	
Balık	45	35	5	Ucuz diye aldığımız ürünler
Ispanak	8	25	2	
Peynir	90	20	2	
Keçi eti	86	20	6	

Evvelkilerde yüz kaloriyi bulmak için verdiğiniz para ile ikincilerde aynı kalori için sarfı lazım gelen parayı mukayese ederseniz ıspanağın etten pahalı geldiğini anlarsınız. Binâenaleyh erzakın zâhiri fiyatlarına değil vücûdu besleyecek olan maddenin fiyatına bakmak hesap etmek lazımdır. Yoksa işte böyle her gün aldanır, her gün beyhûde kesenizi boşaltmış olursunuz.

4. Mehmet Arif, “Tuvalet 3: Su, Hareket, Ziya”, Türk Kadını, no.3, 20 Haziran 1334/ [20 Haziran 1918], s. 43-44.

Suyun ehemmiyet-i sıhhiyesi-Suyun terkibi ve sıcak ve soğuk suların tesirleri-Hareket ve fevâidi- Başlıca fâideli hareketler- Atâletin tevlîd ettiği hastalıklar-Ziya ve fevâidi.

Çocuklar daha küçük yaşlardan itibaren anasır hayatından istifâdeye alıştırılmalıdır. Suyun ehemmiyet-i sıhhiyesi havanın hayat için ne kadar lüzûmu var ise aynı derecede a'zâmızın neşv ü nemâsı için suyunda kıymet ve ehemmiyeti vardır. Su, cenâb-ı hakkın insanlar bahşettiği büyük bir nimettir. Evvelce insanlar suyun kıymetini anlayamamışlar ve adeta kirliliği bir fazilet ad etmekte bulmuşlardı. Din-i mübîni İslam taharet ve nezafeti emrederek suyun kıymet-i sıhhiyesini insanlara pek güzel bildirmiştir. Temizliğin esası sudur. Temizlik bir fazilet olup kirlilik ise pek büyük bir kabâhâttir. Birincisi bizi hastalıktan vakayi' ettiği gibi, ikincisi de hastalıklara yol açar.

Suyun Terkibi- Su, müvellid-ül mâ' ile müvellid-ül humûzadan terkîb etmiştir. Saf olduğu vakit şeffaf, renksiz, râyhasızdır. En saf sular menba' veya yağmur sularıdır. İyi su hazmı teshîl, azanın kuvvetini tenşîr eder. O saf derece-i hararetine göre mütebâdildir. Bazı hastalıklarda kıymet ve fevâidi kesirdir. Gayet saf ve mikroplardan ârı bir su ile yaraları yıkamaktan temizlemekten çekinmemelidir. Susuz temizlik ve tuvalet olmaz. Soğuk sular mukavvî ve menba'; sıcak sularda meskûn ve meltafa olmak hassasına maliktir. Yukarıda söylediğimiz gibi suların bu o safi derece-i hararete ve sûret-i isti'mâline göre tehalûfat eder.

Hareket ve Fevâidi- Sıhhatimizin idamesine hava, su, ziya kâfi gelmez bunun itmamı için vücûdu terkîb eden a'zânın hareketi de lazımdır. Azanın hareketi yalnız muhâfaza-i hayat ve sıhhat ile alâkadâr olmayıp tenâsüb- endam ve hüsn-ü an içinde pek kıymettardır. Bu cihetleri biraz izâh edelim: Kızlarımız da birçok hastalıklara mesela mide rahatsızlıklarına, asabî merzalara, za'fiyete ve kansızlığa sebebiyet veren keyfiyet hep hareketsizliktir. Hareket evvel emirde vücûdumuzu besleyen damarlarımızdaki kanın devranını teshîl ve tezyîd eder. Bu sûretle a'zâ mükemmelen neşv ü nemâ bulur. Teneffüsün ziyâdeleşmesi ile havadan alacağımız müvellid-ül humûza mikdarı çoğalarak fi'l-i ihtirak ziyâdeleşir, iştah açılır. Fi'l-i hazmı yoluna girer, vücûd iyi

beslenir, kansızlık zaîl olur ve sinir hastalıkları falan kalmaz. Bunlardan başka hareket ettikçe vücûdumuzdaki muzır-ı mevâdd terâküm etmeyerek kolaylıkla harice def edilmiş olur.

Başlıca Fâideli Hareketler- Başlıca fâideli hareketler gezmek, yüzmek... ve tabî jîmnastiklerden maksadımız kızlarımızı, kadınlarımızın el işleri ile harisine ve ailesine müteallik olmak üzere göreceği işlerdir. Tabîdir ki ev işleri ile evkât-ı muayyene de meşgul olan kızlar ve kadınlar yürümek, kollarını hareket ettirmek, eğilmek ilâ âhirihi gibi muhtelif uzuvlarını isti'mâl ederek hareket etmiş olurlar ki buda tabî jîmnastik olmuş olur. Havadar mahallerde icrâ' edilen gezintiler, tenezzûhler; civarda bulunan kırlarda, ormanlarda mesirelerdeki seyranlar vücûdumuzun sıhhatı için pek nafi'dir. Hele çocuklarımızı bu hususta ihmâl etmek bir kabahat değil âdeti cinayettir.

Atâlet Tevlîd Ettiği Hastalıklar- Yürümeyen, gezmeyen, hiçbir işle meşgul olmayanlar tebevûl-i zülâl, sinir illeti, sinir hastalıkları gibi bir takım emrâz-ı vahimeye dûcâr olacakları gibi bunlardan bir kısmı da bu hallerinin neticesi olarak "şişmanlık" denilen hastalığa giriftâr olurlar ki buda bir kız veya kadın âdeti bir çirkinliktir.

Ziya- Hayat-ı nebatîye ve hayvaniye için ne derecelerde ziyaya lüzûm vardır. Bunun içindir ki "güneş girmeyen eve tabî girer" denilir. Şemsin ziyası su, hava, hareket gibi bir unsur hayattır. Ziyasız bir mahalde kapalı bırakılan bir çiçek bir ot gibi sararır, solar, ölür gider. Bizde çiçekler gibi bu unsuru mühimmenin fevâidini iktîtaf-ı şitaban olalım. Her şeyde olduğu gibi ziyanın ifrâtıda mazarrât-ı daî'dir. Göz hastalıklarının bir kısmı ile güneş çarpması denilen "ihtîkan dimağı" gibi birçok hastalıklar kabilindedir.

Güneşli zamanlarda gezinenlerin yüzlerinin bozulması, yanması ve ellerinin kararmaması, için şemsiye ile yüzlerini, eldiven ile ellerini muhâfaza eylemeleri muktezidir. İleride bu bâbda izahât lazım verilecektir. Çocuklar daha küçük yaşlarından itibaren anasır-ı hayatiyyeden istifâdeye alıştırılmalıdır. Şimdiye kadar idame-i hayatımız muhâfaza-ı sıhhatımız için lazımı olan su, ziya, hareket, hava gibi dört unsur mühimmen fevâidi ve vücûdumuza olan te'sîratı hakkında müntesir-i ma'lûmat verilmiştir. Tuvalet hakkında yazılacak makalat bu kadar çok kâfi olup daha fazla ma'lûm at edinmek arzusunda bulunanların hıfz-ıs-sıhha risalesine mürâcaat

eylemeleri iktizâ eder. Yalnız biz burada şunları ilave ile iktifâ' ederek sözümüzü kesecek ve tuvalet hakkındaki diğer mübâhis-i nakli kelimeler edeceğiz.

“Ağaç küçükken eğilir” misali meşhurdur. Onun için daha küçük yaşlarda iken çocuklarımızı temizliğe, temiz hava ve bol ziya almaya, gezip yürümeğe alıştıralım, ta ki bu sûretle küçük yaşlarından itibaren iktisâb eyleyecekleri bu i'tiyadlarına îla ahirf-ül ömür devam eylesinler. Bununla beraber sinn-i kemâle, sinn-i tahsile yaklaşan çocuklarımızın ta'lîm ve terbiyelerine yavaş yavaş itinaya başlayalım. Yalnız vücûdun değil fikrin, dimağında terbiyesi lazımdır. Bunlar tev'emdirler, birbirinden ayrılamazlar.

5. “Kadınlık Şuûnu”, Türk Kadını, no.3, 20 Haziran 1334/ [20 Haziran 1918], s. 44-45.

Ba'dema iki hafta zarfında, yevmî matbûât refikamızın kadınlık etrafındaki yazılarından mühim görülenleri aynen veya hulâsaten iktibâs edeceğiz.

Vakit refikamızın 14 Haziran 334 tarihli nüshasından:

Sâde Giyinen Kadınlar Cemiyeti

Cihan mücadelesi gerek umûmî gerek husûsî bütçeleri alt üst etti. Hükümetler gibi ailelerde de buhran devrinin ilcââtına tevfiğ-i hayat edip bir “harp bütçesi” yapmağa mecbûr oldular. Seneler geçtikçe masraf yekûnu arttı, kabardı. Buna mukabil mecmûa varidât olduğu gibi kaldı. Böyle fevkalade ahvâl karşısında tarz-ı hayatımızda büyük tahavvûlat husûle gelmesi zaruridir. Bunun için harp esnasında birçok i'tiyâdlarımızı gayb ettik. Buna mukabil yeni adetler edindik daha da edineceğiz.

Aile bütçemizin ıslahını düşünürken kadınlarımızı hatırlamamak kabil olmuyor. Kumar masasında, sefahat âlemlerinde çılıncı para yiyen erkekleri afv etmemekle beraber kadınlarımızı melbûsât husûsunda tarife davet etmek her halde lüzûmsuz bir hareket olmayacaktır. Umûmen teslim edilmiş olmakla beraber, süslenmek kadınların birçok sarihi olduğunu bir daha tekrar edelim. Bu bir hak olduğu kadar ihtiyaçtır; evet, süslenmek lazımdır. Fakat muhallâ haysiyet olmayacak kadar yeni ve temiz bir elbise ile gezmek elzemdir. Derhal ilave edelim ki elzemin lazime, ehemin mühime takdimi icâb eden bir zamanda yaşıyoruz, kadınlarımız kat kat, çift çift, renk renk elbise, ayakkabı yaptırıyorlar. Bu zamanda bir kat elbisenin bir çift ayakkabının ne büyük külfetlerle vücûda geldiğini hepimiz biliyoruz. Eğer bu fazla masraf istikbâli düşünerek ihtiyar olursa idi dür-endişî bir tedbir olmak üzere kabil olunabilirdi. Fakat heyhat? Hâlâ tarz-ı telebbüs de modaya mutabakat tamah gözetiliyor. Sulh ve refah zamanlarında tiyatroya gidilen kıyafetle ziyarete gidilmiyor. Aynı elbise ile aynı misafiri birkaç kere kabul etmez izzet-i nefsi rencide ediyor. İşte zannedersen kadınlarımız bu noktada aldatılıyor. Tabii bu sözlerin bir lokma ekmeğe bin meşakkatle tedârik eden yiyeceğini düşünmekten giyeceğini çoktan unutan bedbaht bir sınıfa bir hassa-i tâ'rîz çıkaramam. Fakat bu sınıfa idhâl edilemeyecek kadınlarımız için temiz, sade fakat bir kat elbise ile kanaat etmek zamanı çoktan havale etmiştir.

Böyle bir nizama tabî' olmayacak kadar müreffef geçen birçok aileler vardır. Fakat unutmayalım ki birçok hayırkâr cemiyetler cenâh-i himayesinde de binlerce biçare sefil dullar yetimler ancak bu kabil ailelerin saye-i ihsanına sığınıyor, onların şîme-i hamiyetinden necat ummuyor.

Kadınlarımızın kâmil muhalesetle nazar-ı dikkatlerine arz edeceğimiz en mühim cihet “sade giyinme” meselesidir. Bugün kumaşların, astarların, patiskaların ne fahiş fiyatlarla satıldığını görüyoruz. Ale-l-ade bir kostümün kumaşı, lâ-ekall 40 lira ile tedârik edilebilir. Bu mikdara 10 lira kadar terzi hakkı zam edince bir kat elbise elde edeceğinizi zannedersiniz aldanırsınız. Bu yekûnu “harac parası” denilen diğer bir masrafla taz'if etmek lazımdır. Yakaya konacak bir dantel konsa ilâştirilecek bir tül o kostümü bir eser-i san'at haline koyacaktır. Vak'a dantel, tül, şifon, kordon ve ismini bilemediğim birçok malzeme-i ziynet elbiseyi süslüyor. Fakat giysimize bu zamanda pek ağır gelen bir hamûle-i külfet yüklüyor. Bütün bir millet emsali nâ-mesbûk fedakârlıklarla uzun bir harbin mahrumiyetlerin katlanırken kadınlarımızdan böyle fazla süslerden vazgeçip sade giyinmelerini rica edersek fazla bir şey istemiş olmayız zannedirim. Sâdelik bir vakit muhallâ zarâfet olamaz. Kadınlarımızda sâdegîye doğru hâsıl olacak bir temâyül onları ciddiyete bir kat daha yaklaştıracaktır ve her halde kadınların sâdegîyle istihsal edecekleri ta'vîzât, süsle te'mîn edebilecekleri imtiyaz eden daha müsmir ve daha emim olacaklardır. Hanımlarımız bir cemiyet teşkîl edip sâdelik lehinde propaganda yapsalar ve harp esnasında “sâde giyinmek” meselesini bir prensip meselesi şekline koysalar herhalde erkeklere pek müfîd bir ciddiyet dersi vermiş olacaklardır.

Bir gün bu memlekette de bilhâssa harp esnasında “sâde giyinen kadınlar” cemiyetinin teşekkül ettiğini en mümtaz hanımlarımızın bu harekete pişva olduklarını ve ibtidâları yalnız küçük bir zümre-i mûnevvereye münhasırken daire-i nüfûzunu günden güne tevsî' edip nihayet bütün Türk kadınlığını kucakladığını görmek ne büyük bir saadet olacaktır.

6. “Moda Hakkında”, Türk Kadını, no.3, 20 Haziran 1334/ [20 Haziran 1918], s. 46.

Harp zamanında Paris’te bir papazın moda hakkında vaaz ve nasihâtı:

Geçen nüshamızdaki moda makalesinde “Harp her şeyi az çok sardığı halde modaya hiç ilişmedi” denilmişti. Bu hafta zarfında sözümüzü isbat edecek son bir delile daha tesâdüf ettik. Payitahtlarının kapılarına kadar düşmanlarının pay istilasını uzanmış olan bir yandan top ve tüfenk sadâları diğer taraftan müttefiklerimizin tayyarelerinden atılan bombaların tıraklarıyla her an havf ve hirâs içinde bulunan Fransız madamlarının bu an felaketlerinde bile moda ile meşgul oldukları Figora Gazetesinde gördüğümüz bir makaleden anlaşılmıştır. Moda böyle zamanlarda bile müfrit bir dereceye vâsıl olmuştur ki, Paris’in en meşhur rahiplerinden “Fransuva Versal” dahi bunun aleyhinde vaaz ne nasihâtte bulunmağa mecbûr kalmıştır.

Vaaz esnasında kilise ekseriyetle müfrit sûretde giyinmiş kadınlarla dolu idi. Rahip birçoklarının intizâr ettiği gibi modayı umûmîyetle takbîh etmemiş. Bilakis süslü gezmenin ma’yûb bir şey olmadığını ve fakat son derecede pahalıya mal olan kıyafetin bile ahlaka muvafık ve ta’rîf bir surette vücûda getirilmesi mümkün bulunduğunu söylemiştir. Bir elbisenin namusa muvafık olup olmadığı hakkında rahip ortaya şu mikyası koymuştur: Namuskârâne bir maksatla ihzâr olunan her kıyafet namusa muvafıktır.

Rahip, kadınları süs nokta-i nazarından muhtelif sınıflara ayırıyor ve diyor ki: “Evli bir kadın ancak zevci için süslenebilir. Şu şartla ki zevci bunu arzu etsin. Zevcin gaybında zevce süslenecek olursa kime hoş görünmek için süslenmek istediği cây-i sualdır. Genç kızların vaz’iyyeti başkadır. Bir genç kız birçoklarına hoş görünmek emeliyle süslenebilir. Fakat maksadı bu birçoklarından birini namuskârâne bir izdivaç için celb ve teshir etmekten ibâret olmalıdır. Bir defa’ daha evlenmek isteyen dullarında biraz daha i’tidâle riâyet etmek şartıyla süslenmelerine bir şey denilemez. İkinci defa’ evlenmek azminde olmayan dullar süsten geri durmalıdırlar. Çünkü misafir kabul etmek istemeyen adamın kabusu üzerine burası oteldir diye levha asmasında ma’nâ yoktur.

Merdûd olan kıyafetler son derece kısa, son derece dar kıyafetlerle şeffaf veya pek yumuşak kumaşlardan yapılan elbiselerdir. Bu sûretle telebbüs etmek daha doğrusu libastan mümkün mertebede arî gibi görünmeğe çalışmak kadınlık vakarı ile te'lif edilemez. Bu kabil-i kıyafetlerden çoğu çirkin ve her nev'i incelikten ve zarafetten mahrumdur. Böyle elbiseler giyen kadınları din ve ahlak vasıtasıyla intibâha davet edemeyiz. Fakat kabâhâtlerinin çirkin olduklarını kendilerine isbat edersek belkide akıllarını başlarına alırlar. Böyle müfrazat tarzlarında giyinen kadın erkeklerin nazarında şâyân-ı hürmet bir kadın değil, bir karikatürdür.”

Figora, vaazın Paris'te çok derin bir te'sîr hâsıl ettiğini de haber veriyor...

7. “Türk Kadını ve Kadınlık”, Türk Kadını, no.3, 20 Haziran 1334/ [20 Haziran 1918], s. 46-47.

İkdam, 13 Haziran 334 tarihli nüshasında, Türklüğe ve Türk tarihine dair tetebbuât ve neşriyatıyla tanınmış simalardan mütefâyid Erkan-ı Harbiye Ferîki Enver Paşa'nın “Türk Kadını ve Kadınlık” namında bir makalelerini neşretti. Bu makalede ailenin esasını teşkîl eden kadına aile içinde verilecek mevkiin ehemmiyeti zikredilerek zevc ile zevcenin ailelerine yekdiğerine ve çocuklarına karşı üç vazîfe-i mühime ile mükellef olduklarını izâh ve bu babda kısaca beyan-ı mutala'dan sonra kadının vezaif-i meyanında zikrolunan “çocuklarını terbiye etmek” husûsundaki vazîfesi teşrih ediliyor. Bu tafsilat meyanında makale muharrîri: Tahsil ile terbiye ve nezaketi birbirinden ayırarak erkeklerin çocuklarını terbiye edemeyeceklerini, çocuklarını terbiye etmek tamamıyla valideye âid bir vazîfe olduğunu, pederin bu vazîfeye müdahalesi caiz olamayacağını ve terbiye de esasen ahlak olduğunu ve kesb olunan ata terbiyesinin ana lisanı gibi sabit bir fazilet-i ma'neviyye bulunduğunu söylüyor ve nihayetinde de “dünyada en alî vezaif hilkaten kadına tahmîl edilmiştir”. Binâenaleyh bir cemiyet-i insaniye de kadınlar, analar vezaif-i asliyelerini yapmazlar, yapamazlar ve yahud yapmağa bırakılamazlar ise o cemiyet terakki edemez ve belki payidar olamaz” diyorlar.

Türk Kadını Dergi No:4

1. Necmeddin Sadık, “İctimâiyyât: Kadınlığın Terakki yolları”, Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/ [4 Temmuz 1918], s. 50-52.

İnsanlar bugünkü terakki derecesine çıkabilmek için iki yoldan geçmişlerdir: Cemiyet hayatı, iş bölümü.

Cemiyet hayatı, zayıf, hiçbir şeye muktedir olamayan ferdleri bir araya toplar, onların düşüncelerini, duygularını birbirine karıştırır, vicdanlarını mecz eder. Bu imtizactan hayatı kuvvetlendiren, güzelleştiren devam ettiren yeni bir anasır çıkar. Ferdlerin bu münâsebetleri amel ve aks-ül-amelleri bazı vesilelerle daha sıkı ve daha devamlı oldukça vicdanları galeyana gelir. Bu galeyanlardan yeni yeni şeyler doğar, insaniyeti yükselten idealler, mefkûreler bu sûretle husûle gelmiştir.

Diğer taraftan- ibtidâî insanların yaptığı gibi- her ferd bütün ihtiyaçlarını bizzat tedârik etmesi birçok sebeplerden dolayı git gide imkânsız olduğundan herkes yalnız bir işi görmeğe başlamış ve işler ferdler arasında taksîm edilmiştir. Cemiyetlerin terakki edip etmediğine bugünkü amîyane ma'nâsıyla medeniyet mevcûd olup olmadığına yegâne delil taksîm-i a'mâlin, ihtisası doğurur. Binâenaleyh cemiyetlerin terakkisinde en büyük amel ihtisasın ilerlemesidir.

O halde kadınlarımızın da terakki etmesi, umûmî cemiyet dahîlinde tekâmül etmiş bir unsur olabilmeleri için onların da evvel bu imtizac yolundan saniyen ihtisas devresinden geçmeleri lazımdır. Bu imtizaclı ictimâîler kadınların ruhunda büyük vücûdlar yaratacak, kadınlığın yüksek mefkûrelerini doğuracaktır. Yavaş yavaş dahîl olacakları taksîm-i a'mâllığını ihtisas hayatı da onları cemiyet makinesinin tekâmül etmiş, fâideli ve elzem rekünleri mirasına koyacaktır. Geçirdiğimiz günler bu husûsta pek kıymetlidir. Bu iki hal kadınlarımızda görülmeğe başladığı içindir ki Türk kadınlığında büyük terakkiler vücûda geldiğinden bahsediliyor. Son senelere kadar kadınlarımız tamamen ferdi, münzevi bir umur sürüyorlardı. Bu “Târik-i dünya” hayatının tesirleriyle kadınlar arasında nevrasteni bedbinlik hastalıkları görülüyordu. Çünkü memleketimizde ve bilhâssa kadınlarda müstevli olan asabi hastalıkların menşeî hep ictimâîdir. Münzevî hayatın revac bulunmasından şevk ve galeyan ve ciddi, mefkûreyi ve binâen aleyh hodbînliği, meserreti doğuran ictimâîler olmasından

hulasa cemiyet hayatı yaşatılmasından ileri geliyordu. Bu hal şiddet kazandıkça, saîr-i uzvî hastalıklara bilhâssa vereme gayet müsâid bir saha hazırlıyordu. Çünkü ruh-i kesel, beniyyenin her türlü mukavemet unsurlarını adalete sevk eder. İntihârlarda hep bu inziva hayatının neticeleridir. Şâyân-ı teşekkür ki son birkaç sene zarfında kadınlarımız arasında fa'âl bir hayat başladı. İş görmek, fâideli olmak, bahuşûs mali felaketlerimiz karşısında nevâziş-gâr birçok kıymetli ellerin bağlı durmaması arzusu kadınları bi-l-zarûrî sık sık beraber bulunmağa, ictimâîler yapmağa, mücadeleler münakaşalar açmağa sevk etti. İnsaniyet perver cemiyetler hayır işleri, hilâl-i ahmer hizmetleri, konferanslar, müsamereler birçok kadınları bir araya topladı. Bu ictimâîlerden bazısı hakiki bir imtizac hayatıydı. Bunlarda kadınlığın mefkûreleri, ahlaki duyguları, istikbâle âid ümitler doğmaya o zamana kadar kapalı, sakın kalan vicdanlarda bir şevk husûle gelmeye başladı. Bed beyinler etrafı siyah, hayatı beyhûde görüşler zaîl oldu. Eminim ki bu hayatı süren kadınlarımızda “nevrasteni” de kalmamıştır.

Fakat bu kadarı kâfi değildir. Kadınlar aralarında bu ictimâîleri çoğaltmalı, ciddi ve fâideli işler için mümkün olduğu kadar sık sık bir araya toplanmalıdır. Onlara kadınlığın i'tilâ' yollarını gösterecek, ayrışmak isteyecekleri mefkûreleri vicdanlarında doğuracak, Türk kadınlığının ahlaki kaidelerini kararlaştıracak bu cemiyet hayatıdır. Yalnız herhangi bir vesileyle bir araya gelmek bu vecdi husûle getirmeğe kâfi değildir. Bu toplanışlarda ciddi gayeler olmalı araya toplananların kalıplarında bu yükselmek duygusu bulunmalıdır. Yoksa eğlence, sefahat hayatları, sun'î neşe ictimâîleri, âdî mesirelerde ekseri sinemaları dolduran kalabalıklar mukavvit ve uzvî birer münebbeden başka bir şey değildir. Bu gibi ictimâîler yüksek duyguları, ciddi arzuları kırar, a'sâbın gerginliği geçtikten sonra ruha kuvvetli bir adalet girer. Cemiyet hayatı ciddi, neziye meşguliyetlerle, bedi'-ide olsa yüksek duyguların, fâideli fikirlerin yekdiğeri üzerine te'sîrler yapmasıdır. Hakiki ve ciddi, hakiki ve ûlvî neşe bunlarda doğar. Mesela Beyoğlu'nda türeyen ve ne bedi', ne âlemi, ne ahlaki bir gayesi olmayan “Levanten” salonları taklîd etmekle herhalde Türk kadınlığını yükselecek cemiyet hayatı elde edilmiş sayılamaz fikrindeyim.

Kadınlarımızın gerek âlemi gayelerle gerek hayır işleriyle bedi' şeylerle meşgul olmak için teşkîl edecekleri cemiyetler bu saha dahîlinde ve hırsımızın hududu içinde tertîb edecekleri müsamereler kadınlık âleminde en büyük terakki ameli olacaktır.

Taksîm-i a'mâl kadınları muhtelif ihtisaslara, mesleklere sevk edeceğinden fikren yükselmenin çaresidir. Tabî bundan ilk esası mektepler kuracaktır. Çünkü bu ihtisas devrini açan "Kız Dârülfünûnu" henûz te'sîs etmiştir.

Hiç şüphesiz ileride Dârülfünûn bütün ihtisas şubeleri kızlarımıza da açık olacaktır. Bugün birçok kızlarımız muhtelif mesleklere girip çalışıyorlar. Taksîm-i a'mâldan maksat bu mudur? Zannetmiyorum; çünkü ihtisas hazırlıkları henûz başlamadı. Kadınlarımızın hemen şimdiden herhangi bir mesleğe girmelerinden büyük faydalar bekleneceği fikrinde değilim. Evvel mesleklere hazırlanmak lazım; saniyen mevcûd bir hal var. Bunun kabâhâtı kime âid olursa olsun, bu hal haklı veya haksız olsun kadınların bugün bil-fi'l mevcûd ictimâî bir vaz'iyetleri var ki onu olduğu gibi kabul etmek ve ona tabîyet etmek mecburiyetinde bulunuyoruz. Bu vaz'iyetden birden bire sarf-ı nazar edemez.

Cemiyet hayatı erkekle kadın arasında umûmî bir taksîm-i a'mâl yapmıştır. İzdivac ve aile bu taksîm-i a'mâl ile kaim olduğu gibi aynı zamanda onu büyüterek kadınla erkek arasında bugün gördüğümüz ayrılığı husûle getirmiş, kadınları birçok vazîfelere şimdilik hemen hemen kabiliyetsiz bir hale koymuştur. Yani kadında bir nev'i büyük bir ihtisas yapmıştır. Erkekle kadın yekdiğerini tamamladığı için birbirini aramış ve aile teşkîl etmiştir. Binâenaleyh kadın cemiyet hayatının bu umûmî taksîm-i a'mâlde kendisine tahmil ettiği vazîfe-i aksamını hemen terk edemez. Terk ederse bugünkü ictimâî hayatımız ihlal eder, aile bozulur, ahlak da anarşi başlar. Kadınlar yalnız bu vazîfe dahîlinde kalmalarına mâni' olmayan diğer ictimâî vazîfeleri ifa edebilirler. Bu kaydın, izdivac etmeyen kadınlara bi-t-tab'i şümûlu yoktur. Bu neden başka taksîm-i a'mâlde ki kadın ihtisasının husûle getirdiği bir uzviyet, bu vazîfenin yani ana ve zevce ve vazîfesinin icap ettirdiği duygular, düşünceler var ki şimdilik olsun türlü mesleklerin ikasına mâni'dir. Bunlar yavaş yavaş ortadan kalkacak ve kadınlar zaman geçtikçe her sahada iş görmeğe başlayacaklardır. Bunda şüphe yok, fakat bugün mevcûd vaz'iyeti hemen şimdiden yok edemeyiz. Binâenaleyh bugün kadınlarımızın bazı meslekleri intihâb etmeleri ve bu mesleklere ciddi sûrette hazırlanmaları icap

eder. Bir taraftan bu vaz'iyetin icâbı, diğerk taraftan hırsımızın hududları kadın mesleklerinde bir istifaya lüzûm gösteriyor. Esasen bu istifa ameliyesi yavaş yavaş kendiliğinden vuku' bulacaktır. Bizim vazîfemiz kızlarımıza herhangi bir ihtisasa lazım olan kabiliyetleri umûmî hırs terbiyesini vermektir. Mekteplerde bundan sonra bu ihtisas hayatını nazar-ı dikkate alarak kızlarımızı zevce ve ana olarak yetiştirdikten mâ-adâ ileride intihâb edebilecekleri herhangi bir mesleğre girebilmelerini temin edecek ve kadınlarımız bu sûretle hakiki ve tâbi' vazîfeleri dahîlinde kalmakla beraber içinde cemiyetin muhtelif vazîfelerine girebileceklerdir. Bugünkü örfümüzde kadınlarımızın bu iki yoldan gitmelerine hiçbir mâni' yoktur.

2. Edhem Nejad, “Evladsız Anneler”, Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/ [4 Temmuz 1918], s. 52-53.

Bundan sekiz sene evveldi, Nevyork’un Santral ve Burunez parkları bu sıcak mevsimde bana ekseri akşam melce’ olurdu. Nevyork’un cehennemi sıcaklarla yanarken parklar hem serin hem hayatın muhtelif sahifelerini muhtevî olurdu.

Ne Protestan ilâhisinden başka bir şey olmayan mütehaddî Amerika marşını ta’kîb eden güzel müzikten ve Burunez parkın kıymetli hayvanat bağçesiyle müzesinden nede kilometrelerce ilerleyen şehir kadar vâsi’ parkın intizamından bahsedeceğiz.

Santral parkın tûlânı hududlarından birini yanılmıyorsam Nevyork dârülfünûnu ve profesör, muallim ve muallime ikametgâhları teşkîl ediyordu. Bu civardaki kapılardan her akşam küçük el arabalarından mürekkeb katarlar, koşan, oynayan, sıçrayan bebeklerden, çocuklardan mürekkeb kafileler bağçeye dahîl oluyordu.

Süslü birçok hanımlar, tüller, beyaz kumaşlar, ipekler içinde yatan yavruların arabalarını iterek ağaçların gölgeleri altında ilerliyorlar. Küçük meydanların kenarlarında sandalyelerinde vakur ve terbiyeli hanımlar yekdiğerleri ile görüşür ve ellerindeki işlerini ikmâle çalışırken pembe, beyaz, sarı, kumral, kız ve erkek çocuklar kumlar üstünde koşuyor, oynuyor, hevâî şâd-mânî tegannî ediyorlar. Bir iki üç yaşında kıvrıcık beyaz beyinlerin acemi yürüyüşleri, avare uzuvları arkasında genç ve güzel hanımlar koşuyor ve onların hareketlerinden lezzet alıyorlardı.

Arabalarında saf ve temiz bir açık hava uykusuna yatan çocukları nevâzişlerle, heves ve muhabbetle ihtimâm edilirken temâşâ etmek... Oyunlarını, koşuşlarını ve onların vücûdlarından gurur ve fâhir duyan kibar hanımları nazarlarla ta’kîb etmek ne tatlı idi. Uzun müddet Amerika’da ikamet eden arkadaşım demişti ki:

Bu hanımlar hep validedir. Dârülfünûndaki profesörlerin haremleridir. Evet en aşağı tâlî tahsilini ikmâl etmiş olan maddeten ve ma’nen kibar hanımlar validelikten, çocuklarının arabalarını sürmekten, yavrularını kucaklarında taşımaktan, onların yaramazlıklarının peşinden koşmaktan velhâsıl evladları ile uğraşmaktan büyük lezzet alıyorlardı. Refikamın lâîfetiyle dârülfünûnda felsefe tahsili eden bir genç valide ile tanışmış ve sormuştum:

-Ne için yoruluyorsunuz. Kendinize yazık değil mi? Neden hizmetçilerinize baktırmıyorsunuz?

-Anneye vazîfe olmaktan sarf-ı nazar, çocuğa bakmak bilmiyor musunuz? Büyük bir zevktir, bu zevki yabancı kadına neden verelim?

Çocuk aşkının evlad muhabbetinin ufak sahnesini sabahları saat dokuz buçuktan, ondan ve akşamları saat dörtten sonra Taksîm bahçesinde görüyorum. Arabalarıyla uykuya getirilen bebekler, çemberini çeviren, topunu atan, ipini atlayan, kovalamacasını oynayan, kovasına kum dolduran, mini mini tahta arabasını taş ve kum yığınlarıyla çeken çocukların eğlenceli manzarasıdır. Çocuklar oynarken valideler ve dadılar hem dikişlerini dikiyor, oylarını örüyor, yırtılan çoraplarını yamıyor hem müşfik bir ihtimâmla oynayanlara dikkat ediyorlar. Evlerin mu'tâd işlerini bitirdikten sonra sabahın ve akşamın bu temiz hava gezintisini yapan validelerde büyük bir huzur saadet, çocuklarda daimi bir şetaret okunuyor.

Gülhane parkında, Sultan Ahmet parkında, Fatih parkında, Mehmet Şevket paşa parkında, adalarda, Kadıköy çayırlarında gezdim. Etrafı çok aradım, çok tedkîk ettim. Çocuğunu böyle gezdiren, oynatan ve zamanı fâideli geçiren İslam ve Türk hanımlarına hiç tesâdüf edemedim. Ne vakit gitsem Gülhane parkının çocuklara mahsûs kumlu bağçesini kimsesiz ve metrûk buldum. Kuşdili çayırının piyâse yerini evladsız annelerle dolu buldum.

Yavrusunu cahil ve kaba bir hizmetçinin ihtimâmına bırakarak çamlar altında mu'tâd gezintilerini yapmağa koşan kibar hanımlar, bir yaşındaki bebeğini koca ninesinin beşik sallamasına ve emzik vermesine terk ederek Şehzade başının akşam piyâsesine çıkan genç valideler, çocuklarını daha büyükçeleri ile oynamağa teşvîk ederek fikir tepesinde filan hanımla buluşmağa giden orta yaşlı anneler, nihayet çocuklarından halâs olup başını dinlendirmek için sinemaya koşan valide hanımlar bizde pek çok..

Hanımlarımız çocuklarıyla uğraşmaya yorucu ve ağır bir meşgule ad ediyorlar. Validelerimiz çocuk arabalarını itmek, bağçelere götürmeğe, parklarda oyun bulmağa velhasıl istirahat, boş ve eğlence saatlerini çocuklarıyla geçirmeyi azap ve ayıp telakki ediyorlar. Genç hanımlar evladlarıyla uğraşmaktan ise daha avare, eğlenceli, gezintili zaman geçirmeğe moda diyorlar. Sıhhat-ı umûmîyesinin zafiyet mütemâdiyesini, aile

hayatlarının mûfrat saadetsizliklerini, şetaretsizliklerini evlad ile iştiğal modasının mevcûd olmamasında buluruz. Hanımlarımız ne vakit asrın taleb ettiği evsafta valide olur ve: “Validelik en sefalı ailedir” hakikâtını kabul ederse tereddîden kurtuluruz. Memleket ruhen ve bedenen iyi tekâmül ve teşekkül etmiş bir cemiyete mâlik olur.

3. Ahmed Edib, “Fenni Sahifeler: Saçların Hayat ve Memâti”, Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/ [4 Temmuz 1918], s. 53-55.

Bir saçın köküne gelince: Bu öyle içi dolu bir kök olmayıp adeta küçük bir kadeh gibi içi boştur. Kök ile saçın yekdiğerine rabıtası pek azdır. Hakikaten bir saçı tutar çekersek dibinde istinâd ettiğı bir şeyden koparak ve ayrılarak çıktığını görürüz. Hiçbir zaman saç köküyle beraber gelmez.

Şimdi evvelce farz ettiğimiz gibi cisim tasavvur olunan bir kılını çekip kopardık. Onun yerinde cisim bir oyuk, koyu gibi bir çukurluk kaldığını görürüz. Öyle ise hayalen kendimizi bu çukurun inmiş farz ederek saçın kökünü tedkîk edelim. Acaba bir kök de neler var?

Kök, mercimek şeklinde ve yukarıya doğru biraz uzamış bir kıt'a ile onun üst tarafını saçın bünyesindeki hücrelere benzeyen hücerât ile dolmuş bir halde görürüz. Bu mercimek gibi olan cisim saçın esasıdır. Tekmîl-i saç bunun üzerine örülmüş daha doğrusu tekmîl-i saçı bunun kıt'ası meydana getirmiştir.

Kökün bu kısmına halime-i şa'riyye denilir. Halime-i şa'riyye yorulmaz, usanmaz bir fabrikadır. Muttasıl meydana getirdiğı hücerât ile saçı tevlîd eder, uzatır, büyütür. Saç kısalırsa, koparılırsa, dökülürse o yine bir yandan a'mâl ederek meydana getirir. Onun için bir saç çekildiğı ve koparıldığı vakit bu kök beraber çıkmaz.

Bir saçın hayatı, yaşaması, uzaması bütün halime-i şa'riyye dediğimiz köke ittisâli sayesinde. Şimdi burada bir mesele hatıra gelebilir: Mademki halime-i şa'riyyeler daima çalışarak kılların hücerâtını çoğaltıyor ve saçı uzatıyor. Niçin bütün saçlar uzamakta devam ederek fevkalade bir tûlâ malik olmuyor. Yani niçin her kadının saçları topuklarına kadar ve belki daha ziyâde uzamıyor?

Bunun sebebi halime-i şa'riyyenin fiiliyatındaki dairedir. Saçın kökü yani saçı uzan ve hücrelerini çoğaltarak zincir gibi ören halime-i şa'riyye gayet iktisadî düşünen bir fabrika tarzındadır. Elde mevcûd çok mal ve az iken ve saç uzun ve sağlam bulunduğu zaman artık fazla hücre yapmaz ve saçı uzatarak ancak mevcudu beslemekle iktifâ' eder. Eğer saç sürünüp bozularak yani eskiyerek ucundan aşırırsa o vakit telafi ile yerine gelir.

Öyle ise saçların uzunluğuna tabî bir hadd koymak lazım gelir. Ve boydaki bir saça uzun denilebilecek ve artık kök bir saçı uzatmaktan ferağ olacaktır. Bu husûsa dikkat edilmiş ve kadın saçların vasati 80 santimetre kabul olunmuştur. Bu uzunluk vasati olup iyi bakılan saçlar daha uzun olabileceği gibi iyi bakılmayanlarda daha kısa kalır. Maa-mâ-fih müstesnâ olarak fevkalade uzun saçlılar ara sıra görülmektedir.

İngiltere bundan takriben on sene evvel yapılan bir uzun saç müsabakasında 150, 170, 180 santimetre uzunluğunda saçlar görülmüş ve birinci mükâfâtı bir metre seksen santimetre telindeki saç sahibesi bir madam kazanmıştır. Bizde en uzun olarak ne kadar olarak ne kadar saç tesâdüf edilebileceği hakkında henûz ma'lûmâtımız yoktur. Kari'elerimizden İngiltere hakkında verdiğimiz misaldeki mikdardan daha fazla bir saça tesâdüf edenler olursa lütfen bir hatıra olmak üzere ma'lûmât vermelerini rica ederiz. Saçların esnası olan halimat-ı şa'riyyenin adedi, kötü, kabiliyeti şahsa göre fark eder. Onun için birinin saçları sık sık, diğerrinin kıvrıcık bazen sert bazen de yumuşak olup herhalde saçlar her şahıs da aynı değildir. Şahsın bünyesine, yaşta, kabiliyet-i bedeniyyesine göre fark eder. Birde saç köklerinin bulunduğunu yuva yanlarında yani saçın kökten itibaren uzayıp harice doğru geldiği mecrâda yağlı bir madde ifrâz eden gayet küçük bezler (gudde) vardır. Bu guddelerin ifrâz eylediği yağlar sayesinde saçlar kurumayarak yumuşak, elastiki bir halde muhâfaza olunurlar.

Saçlar niçin ve nasıl ağarır? Saçlar ister uzun ister kısa, ister yumuşak ister sert olsun insanın yaşı bir kere kırkı bulunca saçlar ağarmaya renkleri açılmaya başlar. İlk evvel hafif ve kar yağdılı olan bu saçlar az zaman sonra tamamıyla beyaz bir kisveye bürünürler. Maa-mâ-fih bazı gençlerin daha ihtiyarlığa pek uzak olanların saçları ağardığı görünüyor. Bu da her halde yine ihtiyarlık hadisatındandır. Yalnız saçları kendisinden evvel ihtiyarlamış demektir.

Şimdi bizim asıl arayacağımız mesele saç niçin ve nasıl ağarıyor? Bunu iyice anlamak ve fennen tedkîk edebilmek için beyaz saçı ele alıp uzunluğuna doğru kestikten sonra bünyesini tedkîk eylemek üzere hurde-bîn altına koyalım: Böylece siyah saçlardan hiçbir fark yoktur. Aynı dokunuş, ensâceyi görürüz. Yalnız hücrelerin özrüne tûlâ edilmiş yani sürülmüş olduğunu söylediğimiz madde yoktur. İşte bu madde yokluğu saçın beyazlığını mucîb oluyor. Zira saçın hücrelerine renk veren bu madde idi. Buna madde-i sıbgıyye denilir. İhtiyar bir saçın genç saçtan farkı hücerâtında madde-i

sıbgıyyeye yahud medde-i mülevvine olmamasıdır. Bu boya maddesini yapan beyne halime-i şa'riyye yani saçın kökü dediğimiz kıt'a madde-i mülevvineyi yapamıyor. Hücreler bu maddeden arî olarak yetişiyor. Saçların boyası bulunmadığı için rengi siyah olmayarak beyaz görünüyor. Demek ki halime-i şa'riyye madde-i mülevvineyi yapamayacak bir hale gelince sac beyaz ve ağarmış oluyor.

4. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye 2: İşten mi, dışten mi?”, Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/ [4 Temmuz 1918], s. 59-60.

Bu suâlin cevabında biraz ihtîlaf var: Bazıları işten, bazıları dışten diyor. Fakat maksat bir rivayet muhtelifdir. Fi'l hakika evin erkeği ne kadar iş görürse görsün ne kadar kazanırsa kazansın evdekiler alabildiğine yer, alabildiğine isrâf ederse hiçbir şeyin artmayacağı tabîdir. Bizde ailesinin ve ailesi efrâdının bütçesini yapmış erkek hemen yok gibidir. Kadınlarımıza gelince onlar, yahud bizler, bütçenin ma'nâsını bile düşünmemişizdir. Bütçe ve istâtistik. Bunlar bir hükümetin dürbünü olduğu gibi bir ailenin de şeyhi ve peygamberi olabilirler. Eve giren para ile çıkan parayı bilmeyen aile reisinde ve o aile hayatında muvazene yoktur. Evde büyükten küçüğe herkesin bir defteri bir çekmecesini olmalı herkes eline geçen paraya göre aylık veya haftalık bütçe ve istâtistikini yapmalıdır. Sarfiyatta hakiki menfaati düşünmeliyiz. Hâlbuki biz ekseriya bunun aksini yaparız. Mesela büyük derede oturan bir kadın orada üç kuruşa alacağı bir şeyin fiyatını yüksek bulur, İstanbul'a iner aynı şeyin yüz para veya iki kuruşa alarak sevinç ve gururla avdet eder. Hakikaten kırk para fark ile almak çok iyi. Fakat vapur parası oraya inildiği için pek de lüzûmu olmayan diğer şeylerin alınması ve ihtimal yemek parası gibi masraflarda hesap edilirse büyük derenin üç kuruşu pek ehven kalır. Hulasa burada işten ta'bîri parayı kazanana göredir, yoksa sarf eden iş bilmez, beceriksiz ve hesapsız olursa dış hiçbir vakit hiçbir şey arttıramaz.

Geçen haftaki bahsimize devam etmek için şurada idareye âid bir iki misâl daha zikretmeye müsâid buyurunuz: “İllüstirasyon” da deniyor ki Mösyö “Hammer Dinger” bir gün kilosu 6 kuruştan bir kilo badem almış. Bunun daneleri biraz ufakça imiş. Diğer dükkândan daha iri daneli ve kilosu 9 kuruştan bir kilo daha almış. Bademleri ayıkladıktan sonra hesap etmiş. İri bademlerdeki kabukları yüzde 77, küçüklerde yüzde 55 bulmuş. Bundan şu netice çıkar ki her pahalı mutlaka karlı değildir. Tecrübe ve danışmak ister.

Sonra patates... Bunun küçüğü farklıdır. Dükkânlarda küçük patateslerin fiyatı daima eksikçedir. Zahiri bir hesapla bunlar arasında uzunca fark yoktur. İki küçük patates bir büyüğe muadil gibi görünür. Hâlbuki hakikatte hiçte öyle değildir: Bir iri patates kendisinden bir defa küçük görünen patatesten on defa büyüktür. Şu mukayeseyi anlayabilmek için patateslerimizi sayalım. Evvelce aynı ağırlıkta olan bir büyükle iki

küçük gömleklerini çıkardıktan sonra büsbütün değişeceklerdir. İster yalnız kabukları ister yalnız çıplak kalmış olan patatesleri tartınız. Hakikati terazinizde okuyacaksınız.

Matbahdasınız. Acele su kaynatmak istiyorsunuz. Ne yaparsınız? Raftan rastgele bir tencere alır, su ile doldurur, altını harıl harıl yakarsınız. Alev yanlardan taşarak tencerenin üstüne doğru kabarılır. Acelenizden ihtimal kapağını bile kapamamışsınızdır. İşte bir günah daha! Kömür, gaz, su, vakit hepsi heba oldu. Bir defa bir şeyin çabuk kaynaması için ateşe ma'rûz sathın mümkün mertebede geniş olması ve alevin doğrudan doğruya yani umûmen kabın bu sathına çarpması lazımdır. Yanlardan taşan alevin kat'iyyen fâidesi yoktur. Binâenaleyh odun veya gazı fazla yakmakla israftan başka bir şeyi yapmış olamazsınız. Derin tencereler umûmîyetle suyu geç kaynatırlar. Kabın ağzını kapamakta keyfiyette mühimdir. Su kaynarken üzerinden havaya doğru mütemadi sıcak buğurlar çıkar. Bunların uçması demek su sathının soğuması demektir. Kapak kapanırsa üst sathın harareti muhâfaza edilmiş, kaynamak keyfiyeti kolaylaştırılmış olur. Kapağın bir kenarı açık bırakmak bile idaresizlik sayılabilir.

Bizde ekseriya sebze vesaire haşlandıktan sonra suyunu süzer, dökeriz. Bu da israftır. Sebzelerin suyundan lezzet ve nafi' çorbalar olur.

Havuç ve pancarın sap veya yapraklarını atmayınız. Bunlar kavrulur, terbiyelenir yoğurtla yenirse lezzet ve müfîd bir gıda olur. Pancar ve havuç yapraklarından yapılmış bir yemek gıda cihetiyle ıspanaktan, lahanadan ve karnabahardan çok nafi'dir. Şuraya reçelleriniz içinde bir iki satır ilave edeceğim:

Bin masraf ve meşakkatle yaptığınız reçel bazen pek az zaman zarfında bozulur; Niçin? Çünkü iyi kaynatmadığımız. Mikroplar tamamıyla ölmemiş ise reçel mutlaka bozulacaktır. Çok kaynatmak! Buda çok kömür sarf etmek değil mi? Hayır! Maksat mikropları öldürmektir. Bi-t-tecrûbe sabit olmuştur ki reçele sokulacak kaşık ile tencere evvelce kaynatılmış veya yeni kolaylatılmış ise reçeli bir çarık kaynatmak kâfi'dir. Kaynattıktan sonrada güzel muhâfaza etmek, mikropların tekrar girmesine mâni' olmak lazımdır. Bunun içinde reçelin üstüne ince tabaka halinde parafin dökmek icâb eder. Bu sûretle reçeliniz üç sene olursa bozulmaz emin olunuz.

5. Mehmet Arif, “Tuvalet 4: Kızların Tuvaleti”, Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/ [4 Temmuz 1918], s. 60-62.

Kızlara mahsûs tuvalet odasının muhteviyatı- Her yerde temizlik, dâima temizlik- Kızların tuvaleti hakkında bazı vesaya- Kızların sabah tuvaletleri- Saçların tuvaleti- Genç kızlar için korsa isti'mâli kat'iyyen memnûadır- Kızların pudrası.

Kızlara Mahsûs Tuvalet Odasının Muhteviyatı- Kızlara mahsûs tuvalet odasının ihtiva ettiği eşya sâde olmalı ve bunların süslü olmasından ziyâde temiz olmasına dikkat etmelidir. Bunların tuvalet odalarında mikdar-ı kâfi su, sabun, kolonya biraz pudra birazda diş tozu veya macunu, diş fırçası, saç tarağı ve fırçası, sanî boritsud “Bi-borax” bulunmak kifâyet eder.

Tuvalet odasında macârî bulunmadığı sûrette lazım olan suyu münasib kaplar derûnünde mebzûl miktarda bulundurmağa gayret etmelidir. Tuvalet odası hanenin ziyadar ve havadar bir mahâlinde icap olunmalıdır.

Her Yerde Temizlik, Daima Temizlik- Tuvalet odalarında isti'mâl edilen suları, kirli çamaşırları oda derûnünde günlerce bırakmamalıdır. İsti'mâl edilen sular bir mecra ustasıyla akıp gitmiyor ise kirli suların toplandığı leğenin genişçe olması ve bunlarda terâküm eden sularında müddet-i maddide bırakmayarak hemen dökülmesi icap eder.

Kızların kendilerine mahsûs tuvalet odaları bulunmadığı sûrette odalarına bir tuvalet masası ilave etmek kifâyet eder. Şu suretle ki bu masanın altına- masanın etrafını genişçe ihâta etmek ve odanın döşemesini veya halısını setretmek üzere- muşamba vaz'ı etmek iktiza eder. Ta ki hin isti'mâl de etrafa saçılan ve mevâdd-ı saireye temizlemek kolay olabilsin.

Kızların Tuvaletleri Hakkında Bazı Vesaya- Kızlara her ne sûrette olur ise tuvaletleri için ayrı bir mahal ta'rîf lazimedden olup validelerine veya hane derûnunda bulunan diğer kadınlara mahsûs tuvalet odalarından genç kızların istifâde etmelerine müsâade olunması kat'iyyen caiz olamaz. Bunun esbâb ve muhaziri burada uzun uzadıya izaha lüzûm görmeyerek yalnız ehemmiyet fevkaladesi bulunduğunu ve bu husûsun asla nazar-ı dikkatten devr tutulmasını kayd ile iktifâ' edeceğiz. Yalnız şunları ilaveye mecbûruz ki: Genç kızların kadınlar kadar tuvaletlerinde ifrâta varmamaları

için evliya-ı etfâlin takayyüdâtda bulunmaları vacibdendir. Onlara mülhât ve zarafetlerini muhâfaza için lüzûmu olan şeyleri adeta ders verir gibi anlatmalı ve bu sırada en ziyâde (diğerlerini taklîd değil yalnız kendilerini görerek) ancak kendilerine yakışan tuvalet ile iktifâ' etmek kâfî ve münâsib olacağını zihinlerinde yer ettirmeleridir.

Kızların Sabah Tuvaletleri- Bir kız sabahleyin yatağından kalkar kalmaz geceliğini çıkarıp arkasına geniş libas giyerek tuvaletini icraya başlamalıdır. (Saç tuvaletleri arasında isti'mâl edilen elbiseye Fransızlar "Penbovar" Peignoir yahud "sudili" "saut-de-lit" tesmiye ederler ki ileride bu babda izahât vericektir.)

Evvel emirde mevsime göre soğuk ve yahud biraz sıcak su ilavesiyle ılık bir hale getirilen su ile yüz güzelce yıkanmalıdır. Bu suyun buhar litresi derûnune bir kahve kaşığı miktarda (sani borit sud) ilavesi münâsibtir. Yüzünü yıkarken göğsünü, koltuk altlarını da iki elleri vasıtasıyla yıkamak ve bez ile silmek ve temizlemek icap eder. Bundan sonra sıra dişlerin temizliğine gelir. Bunun için su derûnune birkaç damla diş suyu ilavesiyle dişleri fırça ile ovalamalı, temizlemelidir. Yüz yıkayıp, dişlerde temizlendikten sonra ayakları parmakları güzelce sabunlu ve sıcak su ile yıkamalıdır. Bu suyun sıcaklığı 18, 20 dereceyi tecavüz etmemelidir. Bunlarda ikmâl edildikten sonra güzelce kurulanmalıdır. Şimdi sıra saçlara geldi.

Saçların Tuvaleti- Saçların envaî ile bunların tuvaletleri esnasında icrası lazım gelen takayyüdâta vesaireye dair olan ma'lûmâtı ileride mufassalan beyân edeceğimizden yalnız burada pek kısa bazı ma'lûmât vesaya ile iktifâ' edeceğiz:

Saçların yağlı, yumuşak, kuru ve sert namıyla iki kısma ayrıldığı gibi renkleri itibariyle de sarı, siyah, kestane, kumral ve kırmızı olur. Saçların renkleri onlara edilecek dikkat ve ihtimâm itibarıyla ikinci derecede haiz-i ehemmiyetedir. Yağlı ve yumuşak saçların itinasında pomadlar, tuvalet yağları isti'mâl edilmemelidir. Yalnız en aşağı on beş günde bir ileride tertîbini bildireceğimiz sular ile yıkamalıdır. Saçlar yıkanır yıkanmaz, kuru havlu ile oğularak güzelce kurulanmalıdır. Kurulandıktan sonrada bir müddet serbestçe bırakılmalı, tamamıyla kurumadan kat'ıyyen taranmamalıdır. Sert ve kuru saçlar hakkında edilecek ihtimâmda aynıdır. Lakın bunların yıkanması için tavsiye edeceğimiz sular başkadır. Yalnız bunları tarar iken diplerine biraz- sertliğini izâle için- pomad, birilantin sürmeği mehzarımız tavsiye ediyor ise de biz de böyle

pomadlı saçlar ile gezmek adet olmadığı ve daha doğrusu kabul görünmediği tuvalette bu kadar ifrâtı bizde fazla görüyoruz.

Tabîyyet gerek sert gerek yumuşak olsun saçlarında bütün diğer a'zâmız gibi hava ve ziyaya ihtiyacı vardır. Binâenaleyh saçların mümkün olduğu mertebede güzelce tarandıktan sonra omuz üzerinde bir müddet bırakılması ve ondan sonra ne şekle konacak ise o şekle konması saçların muhâfazası için elzemdir. Kezâlik taranır iken şiddetle tarak ile çekilmesinden sakınılmalı ve yavaş yavaş taranmalıdır. Kızların saç sık taraklardan ziyâde güzel fırçalarla taranmak daha münasibtir. Saçlarını da tarayıp işini bitiren kızların bundan sonra düşüneceği iş onun üzerine giyeceği elbise olur.

Genç kızlar için korse isti'mâli kat'iyyen memnûdur. Kadın elbisesi denilince evvel hatıra tebâdir eden korsedir. Bu kadar mazeretlerine rağmen kadınlarımızın i'lân-ı isti'mâl ettikleri korseyi kızlarımız kullanmamalıdır. Korsenin mazeretleri hakkında ileride ma'lûmât vereceğimizden yalnız burada şunu zikredelim ki vücûdları henûz devre-i neşv ü nemâda bulunan hanım kızlarımızın her ne sûretle olur ise korse denilen vücûdun neşv ü nemâsına mâni' olduğu gibi birçok hastalıklara da sebebiyet veren işkence altı isti'mâl etmeleri kat'iyyen caiz olmaz.

Kızların Pomadı ve Pudrası Sudur- kızlar için pudra isti'mâline asla lüzûm olmayıp yaratılışlarındaki güzelliklerine, renklerine bir şey ilavesi abestir. Yalnız güneşli zamanlarda uzun müddet dolaşıldığı zamanlar avdet de az miktarda yüzlerine pudra sürmelerinde be'is görülemez. Kızlar tarâvet vechlerini muhâfaza etmek isterler ise yüzlerini bolca su ile yıkayıp daima temiz tutmaları kâfîdir.

Bahsimize hitam vermeden şunu da ilave edelim ki eğer hanım kızlarımız odaları derûnunda hareket-ı bedeniye icrasını i'tiyâd edinmişler ise bu hareketlerini tuvaletlerini ikmâl etmeden icrâ' etmiş olmalıdırlar.

6. “Kadınlık Şuûnu: İnas Dârülfünûnu me’zûneleri”, Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/ [4 Temmuz 1918], s.62.

1330 senesi te’sîs eden İnas dârülfünûmuz ilk me’zûnelerini geçen sene yetiştirmişti. Bunlar: Edebiyattan 8, Riyaziyyattan 3 ve Tabîyyattan 9 hanım idi. Bu sene icrâ’ kılınan ve evvelki gün hitâma eren umûmî imtihan neticesinde de ikinci defa olarak zîrde esâmisi muharrer hanımlar icazetname ahzına muvaffak olmuşlardır.

Edebiyat Şubesinde:

61 Ayşe Sıdıka Hanım	aliyy-ül-a’lâ
56 Emine Aliyye Hanım	aliyy-ül-a’lâ
59 Zekiye Mediha Hanım	aliyy-ül-a’lâ
57 Şaziye Hanım	aliyy-ül-a’lâ

Riyazat Şubesinde:

34 Ayşe Suad Hanım	aliyy-ül-a’lâ
33 Ayşe Saadet Hanım	aliyy-ül-a’lâ
35 Fatma Mücerriye Hanım	aliyy-ül-a’lâ

Tabîyyat Şubesinde:

45 Naime Hanım	aliyy-ül-a’lâ
47 Hatice Efser Emine Hanım	aliyy-ül-a’lâ
46 Emine Atufe Hanım	aliyy-ül-a’lâ

Maa-mâ-fih mazeretlerine mebni, imtihanlarını devre-i seneye bırakmış olan tabîyyattan 7 hanım bu yekûndan hariçtir. Türk kadını, istikbâlin parlak ümîd turlarını yaratacak bu kabile-i münevvere, hayatlarının her dakikasında muvaffakiyetler, saadetler dileyerek, adedlerinin yüz binlere baliğ olmasını samimi ruhundan temenni eder.

**7. “Esirgeme Derneği ve Sergisi,” Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/
[4 Temmuz 1918], s. 63.**

Geçen hafta Esirgeme Derneğinin, Türk ocağındaki sergilerini ziyaret etdik. Bu münasebetle kari’elerimize dernek hakkında biraz ma’lûmât vereceğiz:

Dernek, Balkan Harbini müteâkıb 1328 senesi Gedik Paşa’da Sabiha Nami, Hamiyyet Hulusi, Nezihe Muhiddin, Naciye Hurşid, Settare Ahmed, Bahire Hakkı, Saniye Muhtar, Matlube Umur, Seniyye Rüstem Hanım Efendiler tarafından te’sîs edilmiş deruhde buyurmuşlardır.

Derneğin te’sîsinden başlıca maksat fukara ve eytam kızlarının milli nakışlarla milli kumaşları himaye edecek suretde terbiye ve ta’lîmleridir. El-yevm 75 hanım kız yevmiye mukabilinde çalışmaktadırlar. Maa-mâ-fih yalnız san’at değil, ibtidâi derecesinde tahsilde gösterilmektedir.

Derneğin 250’ye yakın azası vardır. Bugüne kadar parlayıp sönen cemiyetlerin yani başında muhâfaza-i mevcudiyet edebilen bu hayırkâr müessesenin en büyük medar-ı muvaffakiyeti hiç şüphesiz müesseseleriyle bugünkü heyet idaresinin faaliyet ve hüsn idareleridir. Buna kadın kalbinin, kadın şefkat ve mürüvetinin yüksekliğini de ilave etmek lazımdır. Bu itibarla pek ümîd ederiz ki azası bu kadarla kalmayacak, yakında yüz binlere baliğ olacaktır.

Dernek resmi hiçbir daireye merbût değildir. Bahriye Nazırı Cemâl Paşa hazretleriyle Hidiv ailesinin ve bazı cemiyet-i hayriyyenin bir hayli muavenetleri ve muallim Tahsin Nejad Bey’inde gerek te’sîsinde gerek bilahire her sûretle himmetleri sebkat etmiştir.

Sergi 15 Ramazanda açılmıştır. 25 Ramazana kadar küşadedir. Takriben 1500 lira kıymetinde eşyayı muhtelif teshir edilmiş olup bunun pek çoğu satılmıştır. Nev’i parçalar arasında cidden pek nefis olanlarına şahid olduk. Hele eski kıymetdar numunelerden çıkarılan örnekler o kadar şuh ve zarif aynı zamanda o kadar ucuz ki...

“Türk Kadını” bu kıymetli müessesemizi idare eden azimkâr elleri takdis ile büyük muvaffakiyetler diler.

8. “Vakit Refikemizden”, Türk Kadını, no.4, 4 Temmuz 1334/ [4 Temmuz 1918], s. 63-64.

Bir Meb’us Zevcesinin Diplomathğı:

Paris’de çıkan (Luvr) Gazetesi, Fransız meb’uslarından birinin zevcesi tarafından tuvalet masraflarını zevcesine tamamıyla ödetmek için mürâcaat olunan diplomatça bir usûlden bahsediyor: Bu meb’us daima zevcesinin tuvalet masrafına itiraz eder ve bunu pek çok bulurmuş. Kadında bu yüzden hâsıl olan dedikodudan kurtularak tuvaleti uğruna bol bol masraf etmek için düşünmüş, taşınmış nihayet şu usûlu keşfetmiş: Meclis-i Mebusanda Harbiye bütçesinin müzakeresi başlar başlamaz kadın tuvalet masrafına âid bütün hesap pusulalarını zevcenin önüne kormuş. Mebus o günlerde pek yüksek rakamlar işitmeğe ilişmiş bulunduğundan hesabın yekûnunu istiksâr etmez ve ses çıkarmaksızın ödermiş.

Kadın İtfaiye Bölüğü:

Almanya’da Vurtemberg’da (Vanval) kasabasında 34 kızdan mürekkebe bir itfaiye bölüğü teşekkül etmiştir. Kızlar umûmîyetle itfaiye neferatına mahsûs olan üniformayı giymektedirler. Mıntıka-i itfaiye müfettişi kızları imtihan etmiş ve itfaiye aletlerini süratle ve maharetle kullanmak hususundaki iktidarlarını, çevikliklerini, cesaretlerini şâyân-ı takdîr bulunmuştur. Civarda kain Rotilingan nahiyesi bu tecrübeden cesaret alarak kadınlardan mürekkebe ikinci bölük tesisine teşebbüs etmiştir. İtfaiye neferliği için açılan imtihana iştirâk etmek üzere şimdiye kadar nahiyeye dahîlinde iki yüz kadın kayd olunmuştur.

Londra’da Bir Harp Hastalığı:

Londra kızlarının bir kısmı garib bir harp hastalığına tutulmuşlardır. Londra’da harbe müteallik maksatlar için iyi ailelere mensûb kızların sokaklarda çiçek, bayrak, harp resimleri gibi eşya satması umûmî bir şekil almıştır. Her gün sokaklarda bu işle meşgul binlerce kıza tesâdüf olunur. Satıcı kızlar vazîfelerini yapmak ve mümkün olduğu kadar çok para koparmak için mütemadiyen tebessüm etmek mecburiyetindedirler. Harp seneleri zarfında her gün saatlerce yüzlerinde aynı tarzda bir tebessüm bulunduran bu kızlar için tebessüm tabîi bir i’tiyâd halini almıştır. Tebessüm etmek

istemedikleri zamanlarda da çehrelerindeki tebessümden kurtulmak mümkün olmamaktadır. Şimdi her gün bir iki saat ayna karşısına geçerek dudakları kenarındaki tebessüm izlerini bertaraf etmek ve bu garib harp hastalığından kurtulmak için idman yapmaktadırlar.

Binlerce kızın senelerce devam eden tecrübeleri neticesinde erkeklere en ziyâde te'sîr eden kıyafetin neden ibâret olduğu şüphe kabul etmez bir sûretde anlaşılmıştır. Kıyafet şundan ibarettir: Beyaz elbise, beyaz ayakkabı, beyaz çorap, ceketin önünde açık mavi ipin fiyongu, başta güllerle tezyîn edilmiş ufak bir şapka, şapka altından serbestçe omuzlara dökülen saçlar...

Türk Kadını Dergisi No:5

1. Kazım Nami, “İctimâiyyât: Kadın Duyguları 2”, Türk Kadını, no.5, 18 Temmuz 1334/ [18 Temmuz 1918], s. 67-69.

Zahireden Sanice'ye

Kaç gündür yalnızlıktan hanım sıkılıyordu; düşün koca köşkte hemen hemen yalnızım: Anneme, o ruh halile daha ziyâde sinirli; yanına yanaşmak kabil değil. Bacım, seccadesinden baş kaldırmıyor. Erken yattığım için erken kalkıyorum. Biraz bağçede dolaşiyor, sıcak artınca tül perdeleri inik odacığımın harem köşesine atılıyor, biraz kitap okuyor. Biraz düşünüyor, nihayet sıkılıyorum. Civar köşklere bana arkadaş olabilecek hanımlar yok değil. Fakat birer ikişer kere görüştüğüm bu hanımlarla ruhen birleşmeyeceğimi anladım: İşleri süslemek, düşünceleri beylerle eğlenmek. Bizim aldığımız terbiyeye uymuyor, öyle değil mi?

İşte günlerden biri böyle ruhumla baş başa kaldım; onun derinliklerini ölçmeğe çalıştım, neden sonra bu işteki acemiliğimi anladım: “münferid vasıta-i raiyyet iken, yöremiz kendisini dide bile” diyen şair galiba doğru söylemiş.

Okuduklarımı tekrar tekrar okumak, düşündüklerimizi tekrar tekrar düşünmek çabuk can sıkıntısı getirdi. Bu güzel havalı, bu güzel manzaralı köyde, tabiatın bedialarından zevk almağa başladım. Zannederim böyle giderse sıhhatimden de gayb edecektim. Bereket versin, dün Bedia Râik geldi; ne kadar sevindim küçük bir yaramaz gibi boynuna sıçradım, hopladım durdum. Kızcağız şaşırıldı: “Benim ağırbaşlı zahireme ne oldu?” diye gülmeye çalışıyordu. Ayıp değil a... Kaç gündür bir kalp yoldaşına ihtiyacım vardı, sevincimden biraz çılgınlaştım. Şimdi artık mes'ûdum ama dört gün sonra Bedia evine döneceğini yine bu geniş ve güzel habishanemde tabiatın beni üzen durgun güzellikleriyle yalnız kalacağımı düşündükçe hüzünleniyorum. Ne olacak sanki? Yarının üzüntüsüyle bugünkü bayramımı karatmakta ma'nâ var mı?

Ay, ne kadar iyi arkadaş hasreti çekiyormuşum! O kadar uzun sukûtilik üzerine dudaklarımın vidalarını o kadar kuşattım, o kadar kuşattım ki sanki bir bülbül gibi şakramağa, lakin bülbül göze değildir ki... Bedia'ya her şeyden evvel bağçemin çiçeklerini, kirazlarını göstermeye başladım. Ne kadar fena... Eskiden böyle miydin?

Hep nazara, ruha hoş gelecek şeyleri göstermek isterdin. Şimdi bütün yüksek duyularımıza midemize hakim!... Ben sevinçle Bedia'nın yorgun olabileceğini unutmuşum; nasılsa gözlerim, zavallının nazarlarına ilişti. Onlar da “bağçeği bana sonrada gösterebilirsin, yorgunluğuma acı da beni odama götür.” serzenişini sezer gibi oldum. Bedia'yı yukarıya çıkardım, odasını gösterdim. “çarşafını çıkar, tuvaletini yap, aş gidasını bekliyorum” dedim, çekildim.

Bir misafirin gelmesi, evdekiler için fevkalade bir şeydi. Bu nimet bize her vakit nasib olamazdı. Misafire bulgurdan, bakladan başka bir şeyler hazırlamak lazımdı; bacımı bir yemek telaşı almıştı. Bende geceyi nasıl geçireceğimizi düşünmeye başladım. Ramazan geldi gelesi daha bir yere çıkmamıştım. Bedia'yı kuşdilindeki sinemaya götürsem, nasıl olur, diye düşünüyordum. Doğrusu bu fikrimi beğenmedim; o, İstanbul'da sinemaya gidebilir. Nihayet kararımı verdim yemekten sonra arabayı koşturtacak, Bedia'yı Moda'ya götürecektim. Yazın başından beri Moda'yı söyleye söyleye bitiremiyorlar: Arabalı, arabasız piyaseler oluyormuş. Bazı geceler çalgı varmış. Sık sık hanımlar yazlık elbiselerle moda çayırını doldurmuş, daha birçok “miş” ler...

Ben bağçede düşünürken Bedia da açık mavi, hafif dekolte muvassilin bulûzunun Nermin dalgaları içinde zinde vücûduyla yanıma geldi. Hasba, ne kadar güzel, sadeliği ciddiyeti içinde ne kadar şıktı. Tavrındaki o ağırlık, gözlerindeki o saflık olmasa Bedia'ya şuh bir kelebek deyip geçirecektim. Ne ise uzatmayalım, gezerek, konuşarak, gülerak akşamı ettik. Topla beraber sofraya oturduk. Börekle tatlıdan başka her şey vardı, tatlının birini de çaylak yutmuştu. Yemekler zamana göre, cidden nefis olmuştu, gözlerimle bacıma teşekkür ettim. Yemekten sonra arabanın hazırlanmasını söyledim. Annem, bacımı da beraber almaklamızı hatırlattı. Bizde maşallahlarımızı giydik, saçlarımızı örttük. Atladık arabaya... Kızıl topraktan Moda epeyce bir yoldu. Ay henüz yükselmeye başladı. Hava ne pek sıcak nede pek serindi... Yoğurtçu köprüsünü geçtikten sonra Kuşdili çayırından bir uğultu işitilmeğe başladı. Hanımlar, beyler akın akın çayıra doğru gidiyorlardı. Bedia'ya isterse abrayı Kuşdilinden geçirmeği sordum... “yok, yok kardeşim orada ne işimiz var?” Söylediklerine bakılırsa, benim gibi kızların öyle yerlerde dolaşması edebe mugayir gibi bir şey. Hem ben kalabalıktan hoşlanmam... Çayırdaki toz toprak yutacağımıza Moda'da deniz havası alalım” dedi.

Araba Bahariye'den saptı; çarşı içinden geçmek istiyordum. Kışlık tiyatronun önünden geçerek, Moda caddesine çıktık. Burada da kadın erkek halk, sürü sürü Moda'ya doğru akıyordu. Fakat Kuşdiline akan insan nehriyle bunun arasında fark vardı. Bu tarafın halkı bil ki daha açık saçık lakin biraz daha kibardı.

Moda'ya geldik. Hanımlar, beyler, ikişer dörder beşer mütemadiyen dolaşıyorlardı. Kaba kaba lakırdı atmak, kol vurmak gibi haller görmüyordum. Konuşanların lakırdıları bile kolayca anlaşılıyordu. Yalnız bazı bazı kıvrak, kısa, şen genç kız veya kadın gülüşmesi kulağıma çarpıyordu. Arabamızın yanından geçen erkekler biraz fazla dikkatle bizi süzüyor, hanımlarda dönüp dönüp bize bakıyorlardı. Hiç kimse lakırdı atmıyordu. Arabacıya Kalamış köyünü daha iyi görebilecek bir noktada durmasını söyledim. Burnunun ucuna kadar yaklaştık. Büyük sakız ağaçlarının genişçe bir aralığında koyu çok iyi görebiliyorduk harbi. Dünyanın hangi yerinde tabîat bu kadar muhteşem bir manzara arz eder? Ay şimdi daha yükselmiş, koyun içinde birer büyük gümüş levha gibi, küçük küçük mevcelerle titreşen birer nurlu saha vücûda getirmişti. Fenerin denize aks eden ziyası, tersine konmuş mevzun bir ince minareyi andırıyordu. Bu mühim parlıta içinde karşı sahil daha ziyâde koyulaşıyor, denizin kara gök yerleri mürekkebe havz gibi kararıyordu. İki direkli bir küçük yelken gemisi, kadid kollarını yukarıya kaldırmış kara bir deniz canavarı gibi duruyordu. Biraz uzakta adalar, denizin nurlu sahasını siyah kitleleriyle hududlandırıyor, bir nur nehri gibi uzanmak isteyen İzmit Körfezinin müdahîlini kapıyordu. Güzellerin hattını uzaklara kadar götürüp yormak için, nazırın önüne çekilmiş, birer göz gibi kırılan yıldız ziyalı adaların bu vaz'ı, heybetli olduğu kadarda hoş.

Artık etrafımızı görmüyor, mütecessis nazarla arabamıza yaklaşanları görmüyor, önümüzdeki haşmetli manzaradan başka hiçbir şey görmüyorduk. Sanki orada tabiattan, tabiatın bizi gaşy eden güzelliklerinden, birden bizden başka kimseler yoktu. Bu istigrak ne kadar sürdü, bilmem nihayet aldık. Bedia'ya, biraz arabadan inip halkın arasına karışmamızı teklif ettim. Zannederim, istemeyerek kabul etti.

İndik ve halkın içine karıştık. Deniz kenarında bizim gibi tabiatın güzelliği karşısında derin, aşıkâne ber-vech ile dalgın oturan iki üç kişiden başka herkesin tabiatla değil, birbirleriyle meşgul olduklarının farkına o vakit vardık.

Öyle hanımlar gördük sanki evlerinde, odalarının her iminde bulunuyorlarmış gibi açık saçık idiler. Ay ışığı altında daha ziyâde kireçleşen pudralı sineleri, ma'rûf olan dekolteyi geçmiş bir derecede açıktı. Gözlerin kuyruklu sürmeleri, sinelerin kireç Beyazlığı üzerinde daha ziyâde kömürleşiyordu. Bazı ellerde ince birer baston vardı. Her kadın çiftinin arkasında ya iki ya üç küçük bey gidiyor, yahud birkaç kasketli zabıt üniforması dolaşıyordu. Ağaçların koyu gölgeleriyle kuytulaşan topraklar üzerinde mütemadi bir gidip gelme, konuşma, gülüşme vardı. Kulaklara nazik Türkçe kelimelerle beraber öğrenilmiş bir Fransızcanın kadın ağzında aldığı yayvan ifadesi veya yeni edinilmiş Almancanın kulağı tırmalayan kaba kelimeleri aks ediyordu.

Biz, Bedia ile ikimiz bu muhite ve bu insanlara ne kadar yabancı idi. Bizim iyi terbiye görmüş Türk ruhumuz bu taklitçi hayattan, bu hayatın şu çirkin safhalarından adeta istikrâh etti. Bize kimse takılmadı, kimse laf etmedi. Bununla beraber son derece sıkıldık ve habersiz iki ruhun birinde verdiği kararlarla döndük; arabamıza atılarak eve geldik.

2. Ethem Nejad, “Evsiz Barksız Hanımlar”, Türk Kadını, no.5, 18 Temmuz 1334/ [18 Temmuz 1918], s. 69-71.

Bundan iki sene evveldi; sabahın saat dokuzunda işin başında hâzır bulunmak üzere giderken hemen her gün sarı, uzun, kırmızı, sıhhatli kibar bir hanıma tesâdüf ederdim, benimle müsabaka edercesine iri adımlarla yürür idi; Hoca yevmiye pazarına sapınca birbirimizden ayrılır, fakat ben onun toplu sarı başını herkesin tepesinden daha bir müddet seyredebilirdim.

Dükkancılar bu ciddi müşterilerini hürmetle karşılar ve ona en iyi mallarını irâe ederlerdi.. kasab dükkânındaki etler onun birer birer muayenesinden geçtikten sonra ayrılır, kesilirdi... Kadınlar pazarındaki yağlar teftiş edildikten sonra mübaya' edilirdi... Yemişçi, manav armutların, zerdalilerin en iyi parçalarını bu meraklı müşteriye ayıklamaktan haz duyardı...

O gün istihlâk edeceği mevâdı elindeki kıl torbasına veya hizmetçisinin büyükçe çantasına, buda kâfi gelmezse ufak normal çocuğun küfesine yerleştirerek mütelâşiyâne, şen ve müsterîh, hanesine dönerdi. Ben bu kadının çehresinde uzman vazîfesini henûz muvaffakiyetle ifa etmiş bir mes'ûd insan ruhu okurdum.

Kendisiyle tanışmak ve görüşmek için o kadar haheşker idim ki... nihayet bir gün takdim edildim.. İstasyon fabrikası mühendislerinden bir Alman'ın zevcesi, kocasına varidât mahiyyesi takriben iki yüz lira kadar, kocası gibi riyaziye meraklı, Münih Dârülfünûnda okumuş...

Pazarcı, sebzeçi, bakkal ve hamal ile çekişe çekişe bir günlük işini gören genç madam, salonun güzide-i zarâfet ve merkez musahabeti idi. Alman kulübünün musiki toplanmalarında piyano ve sadası ile en mühim mevkilerden biri öne âid olurdu. Onun ne zarafetinde cealiyet, ne âleminde ve vukuf-ı edebinde sathıyyet, ne musikisinde püjmerdelik vardı...

Yolda bir gün istasyondan pazara kadar beraber yürüdük sözü bana âid bir fâide olan mevzua getirdim:

-Madam, ne için bu kadar didiniyor ve yoruluyorsunuz.. Faraza zevcesiz münâsib bir kimseye lazım olanları aldırılmaz mı?...

Bana her zamanki dik başı, her zamanki müteazzım ifadesiyle cevap verdi:

-Kocamın bu iş için yollayacak adamları vardır, fakat nizam âlemin te'mîn-i muhâfazası için işler taksîm edilmiştir, Almanlar iş bölümüne pek sadıktırlar, bir Alman ev kadını olduktan sonra taksîm-i a'mâl de vazîfesi budur.. hem pekala bilirsiniz ki: Benim işimi benim kadar hiç kimse iyi yapamaz; beni benim kadar kimse sevemez... Tecrûbe edilmiştir, bir günlük erzakı bir ev hanımı on marka alasından alırsa, havale olunan bir başkası daha dün cinsinden on iki, on üç marka alır... benim uşağım elbette ki benim giysimi benim kadar himaye edemez...

-Çok a'lâ ama yorgunluk...

-Kat'iyen, neden yorgunluk olsun... bilakis yevmi programın en eğlenceli kısmı.. uyumaktan, çorba içmekten ve eti çiğnemekten nasıl bir yorgunluk duymuyorsam bundan öyle!..

-Madam, rica ederim merakımı ma'zûr görünüz, bir günlük programınızı öğrenmeye cesaret edebilir miyim? Geldi ve başını salladı:

-Siz dinlemekten yorulmaktan sonra hay hay.. Akşamdan başlayacağım: Bir hizmetçim var, yerli, bana geldiği zaman kaba ve hantal bir şeydi. Şimdi en iyi Alman hizmetçilere değişmem..hizmetçi soframızı topladıktan, ertesi günün sabahı kahvaltısı hazırlığı yapıldıktan sonra yatmağa me'zûndur. Yemeği müteâkıb görüştükten ve çocukların dersleriyle biraz iştigalden sonra odalarımıza çekiliriz. Sabahleyin hizmetçi benden üç çarık evvel kalkar, mu'tâd işleri makine gibi yapar ben kalkardım; işlere göz gezdirir, bana âid olanları görür ve kiler işini bitirirdim. Çocuklar ve zevcem kalkarlar. Kahve altından sonra mektebe ve işe giderler. Havalanan odalar toplanır, ev temizlenir. Havalanan odalar toplanır, ev temizlenir. Sokak tuvaletimi yaparım. Hizmetçim matbah da kapları yıkar ve yemek hazırlığı görürken ben pazara çıkarım. Sonrada matbah da yemek için biraz meşgul olurum, o günkü hesaplarımı dikkatlerime kaydederim. Öğleye daha çok vaktim kalmıştır. Piyona çalar, şarkı söylerim. On ikide çocuklar mektepten ve zevcem fabrikadan gelir, sofranın etrafında toplanırız. Sonra dikişler diker, yeni gazeteleri okur, kütüphanemizden intihâb ettiğim kitapları okur, akşamları çocuklarım ve bazı komşularım ile dere kenarında gezinti yaparım..

-Demek her gün böyle!..

-Pazarları müstesnâ.. Ziyaretler var, eğlence ictimâîleri var, kulüpte gece toplanmaları var, sinema var, kırdaki gezinti var, umur-u hayriye için işler var. Pazardan başka haftada mevsime göre bir veya iki fevkalade programlı günümüzde olur...

Aziz dostuma sordum, evlilik iyi mi, fena mı?.. Nasıl oluyor da bir şey yok gibi hayretle yüzüme baktı ve cevap verdi:

-Bana kalırsa bekarlık şahlık!.. niye mi?.. Ben evlilikte bir saadet görmedim ki... hayat, bir, veriyor.. Balayının tatlı geceleri, günleri geçtikten sonra hanımın çapaçulluğu meydana çıktı. Sabahleyin benden sonra yataktan kalkar. Akşama eve avdet ettiğim zaman henüz evin içini toplanmamıştır. Hanım komşudan veya pangaltı sinemasından henüz avdet buyurmuştur. Yemek, bacına yaptı ise afiyet olsun. Akşam bir iki ufak sözden sonra yeni çarşafıklar, yeni botlar, yeni buluzlar mübâyaasına âid müzâkerât başlar. Bizim cepte kaç kuruş var? Maaş ayda kaç yüz, varidât ne?.. Bundan hanımın hayrı yok. Biraz darıltın mı büyük hanım ile kain peder “A evladım..” diye ta’zîre teşrif ederler. Ben evlilikte gece odada yalnız kalmaktan başka bir değişiklik görmedim. Menfi düşünürsek ruh azabından okkada her gün elli dirhem zayi’ ettim!..

Alafranga, tahsil görmüş bir hanıma düşen mes’ûd ve ideal bir yurd te’sîs etmek merakında olan birinin defter-i hatıratını tali’in bir cilvesidir ki okuyabilmıştim. Bir sahifesini tekrar ediyorum: “Haremim” tuvalete çok meraklı, ayna karşısında yüzüne saatlerce bu yollarla resim yapmaktan bıkmaz, başını bozar, yine yapar.. tuvaleti severim, bir hanım tuvalet yapmazsa indîmde hiçtir.. kendisine sorarsanız pek iyi tuvalet yapar, bana kalırsa çok cicili, çok bicili, fakat tamamen beceriksiz bir tuvalet... Hanımı bir edib zanneder ve kendisine öyle muamele ederdim. Bana Fikret’in, H. Nazım’ın Sâhir’in şairlerinden müntehibler okurdu, bir gün yazarken gördüm imla yanlışlığı yaptı, işin iç yüzünü ta’mik için bu bir vesile oldu, meğer hanım okuduklarını layıkıyla anlamıyor imiş, şaire merakı bir nümâyîş, mektepteki tahsili bir nümâyîş imiş! Gece gündüz hadisesini bilecek kadar malumat-ı aliyyesi var, Viktor Hugo, Zola, Doma isminde birkaç muharrirde edib ismi tanıyacak kadar garib mahâfil edibesiyse insanîyet ve rabıtası var.

“Zevcemin musikisi piyano da tona dalgalarını, dans serpantini çalmaktan pek de ileri gidemiyor. Dans serpantin! Nereden de bulmuş bu Madagaskar musikisini!.. Zahiren alafranga musikisinin aşk perestârî olan Harem-i acizi ağır bir klasik parça çalınırken

esniyor. Dil gazinosunda saz olduğu akşam koşuyor ve orada “gerçi o güzel güzellerini...” ile “kirpiklerinin gölgesi ta kalbe dolardı..” yı nihayetsiz bir haz ile dinliyor. Benim haremimin edebiyata vâkıf yalan, benim haremimim alafrangalığı, alafranga musiki merakı yalan ve gösteriş imiş. Kazıdım, bütün ca’liyyet meydana çıktı.

“Evini sevmiyor, ben bu yalancı kitap ve salon hanımının çocuk terbiyesinden, hesaptan, matbahtan ev işinden, ev hanımlığından bahsettiğini işitmedim. Bari dikiş dikse, bari benim elbiseleri bir yoluna koysa, bari evin içini dolaşa... Hiç biri yok. Mes’ûd ve ideal yuva kurmağa dününden evvel beraberce karar vermiştik, hâlbuki cahil ve tembel karım galiba beni ilelebet yurdu te’sîsten mahrum ve biçare edecek...”

“Yuvayı yapan dişi kuştur” derler. Bizde yuvayı yıkan, yuvanın inşasına mâni’ler ihdas eden dişi kuşlar az değildir. Dünkü hanımlardan birçoğu evdeki mevkiinden bihaber, dırıltıcı, gürültücü, cahil... bu günkü hanımlardan bir kısmı ev hanımı olmaktan uzak, ma’lûmatları yavan, kurumları ca’lî, evlad ve ıyalları ile bir saadet te’sîs etmekten aciz ve avaredirler...

Ekserisi Fransız nezahatinden dem örürler. Fransız kadınının nezaketine hayran olduklarından uzun uzadıya bahsedişlerini dinleseniz bir şey biliyorlar da söylüyorlar zannedersiniz. Hâlbuki gizli maksadları vardır! Fransız kadınlarından bir sınıf muazzam; yurda, eve karşı biganedir; hiçbir aile hiss-i mes’ulliyeti ile mukayyed değildir; gözü ocağından ziyâde süste ve hariçtedir. İşte bu rahat, bu tembel, bu sefil meyl ile bazı hanımlarımız evsiz, barksız Fransız kadını gibi olmak istiyorlar.

Îmân ediyorum ki yeni ve vatanperver nesil bu cereyanı başlangıcında yıkacak ve hakiki Türk hanımlığı, aile kadınlığı te’sîs edecektir.

Haybeli, 8 Temmuz 334

Ethem Nejad

3. Ahmed Edib, “Fenni Sahifeler 3: Saçların Hayat ve Memâti”, Türk Kadını, no.5, 18 Temmuz 1334/ [18 Temmuz 1918], s. 74-76.

Acaba saçın madde-i melevnesi niçin gayb oluyor? Halime-i şa'rriyye bu madde-i melevneyi neden yapmıyor? Saçların hücerâtı arasında (âkil-üs-sabgı) denilen boya yine bir takım hücreler peyda olur ki saçları ağartan bunlardır. Yorgun çok çalışan insanlarda bunlar çabuk peyda olup saçların ağarmasına mucib oluyor. Hattâ bazen siyah saçlı insanların gece içerisinde beyaz saçlı oldukları vak'a olmuştur. Bazen de bir saate, bir çeyrekte ağaran saçlar bile görülmüştür.

Meşhur Mari Antuvant'ın idame mahkûmiyeti kendisine tebliğ edildikten sonra bir gece içinde tekmîl saçlarının beyaz olduğu tarihte mukayyiddir. İtalyalı bir doktorun kitabında: topladığı yazı koleksiyonunun zâyi' olduğunu, birdenbire haber alan bir zatın.. Ve mücadelede bulunduğu düşmanın eline esir düşen şahsın saçlarının birden bire ağardığı müstaverdir kezâlik bir İngiliz Doktor'un yazdığı müşahedesine göre:

1859 senesi Şubatın 19'da vuku' bulan bir müstemleke muharebesinde Belgalli bir asker esir edilmiş ve liecli'l istintak kumandanın huzuruna çıkarılmış. Bu esir arkasındaki askeri elbisenin çıkarıldığını ve etrafını mesah askerlerin ihâta eylemiş olduklarını görünce fena halde korkarak titremeğe başlar ve hayatından kâmilten kat'i ümîd eylediği için hiçbir şey söylemeyerek şaşkın şaşkın etrafına bakmaya başlar. İşte esnada hemen yarım saat zarfında, herkesin gözünün önünde saçları beyazlamaya başlayarak biraz sonra kâmilten ağarıyor. Hattâ orda ki bir nöbetçi çavuş hayretinden şaşırarak (ağarıyor!) diye bağırması! Demek ki şedîd te'sîrât altında a'sâbın uğradığı teheyycât ve sarsılma, hemen bu (âkil-üs-sıbga) hücerâtı tevlîd ediyor ve ondan sonra bu hücerâtta diğer hücerâtın mevâdd-ı mûlevvinesini kâmilten yiyip bitirerek onlara beyaz bir manzara yani tam ihtiyarlık vererek kurtuluyor. Birde şiddetli bazı hastalıklar geçirdikten sonra, yani hal nekahette yine saçların ağardığı görülüyor. Ve bazı hastalıklar bilakis saçların rengini tebdîl ediyor.

Senlüi Hastanesi etibâsından Doktor Aliyer'in beyânına göre kumral saçlı bir kadının hastalıktan sonra saçları kâmilten dökülür ve yerine siyah saçlar çıkar. Yine şiddetli bir hastalığa dûcâr olan bir erkeğin siyah saçları dökülerek yerine kırmızı saç çıkar.

Doktor Hardi namında bir zatta fakrû'l-dem mübtelâ olduğundan dolayı tedâvî ettiği iki kadının kestane rengindeki saçlarının kırmızı olduğunu görmüştür. Birde dikkat etmişler, bil-farz fırınlarda, değirmenlerde beyaz un tuzu içerisinde çalışanların saçları vaktinden çok evvel ağarıyor ve civa mürekkebatına âid moda ile uğraşan fabrikalarda saçlar kırmızı ve bakır tonlarına maruz bulunanlarda da yeşilimsi bir renk alıyormuş. Şimdi, saçlarımız ne için dökülüyor. Birazda onu tedkik edelim:

Ekseriya yirmi otuz yaşına gelince saçta dökülmeye ve kafa çır çıplak kalır. İlk evvel saçların uzamaktadır da dökülmesi hiçte nazar-ı dikkatimizi celb etmez. Fakat ağır ağır eğer erkek ise alnı genişlemeğe, saçlar geriye doğru eksilmeye.. Kadın ise saçlar seyreklenmeğe ve başının etleri fark olunmağa başlar.

Bazen de başta küçük beyaz bir kıta' peyda olup ağır ağır büyümeğe yani saçsız mahal tevsî' etmeğe başlar. Her gün taradıkça demet demet inen saçlar, aynaya baktıkça genişleyen açıklık saç dökümü denilen hastalığın husûlu tamamıyla irâe eder. Şimdi ne yapalım?! Hiç korkmayınız. Evvelce demiştim ki saçın kökündeki halime-i şa'riyye durmaz, denilemez fa'âl bir fabrikadır; bir yandan hücerât yapar, saç örer ve onu husûle getirir. Öyle ise şimdi onun yani halime-i şa'riyyeye faaliyetinin imdâdımıza yetişmesini bekleriz. Mademki saçlar dökülmeğe başlayınca halime-i şa'riyyeye mikrop istila etmiş ve hastalandırılmış demektir. O halde, aramızda daima böyle saçları dökülenler bulunduğu ve etrafımızda saçları mikroplu insanlar olduğuna göre niçin bu hal müstevli olarak herkese geçmiyor ve bütün saçları döküyor da bazı bünyelerde yine saçlar sağlam kalıyor?! Buna cevap kolaydır.

Mikrop bünyemize girer girmez bizi hasta edemez. Eğer bünye sağlam olur, kan kuvvetli mukavemet gösterir. Hattâ mikrobu mahv eyler. Onun için eğer mikrop gelen halime-i şa'riyye fena beslenmiş, zayıf, kuvvetsiz, mikroba mukavemete iktidarı olmayacak bir halde bulunuyorsa o vakit mağlup olur ve saç dökümü (saç kıran) hastalığına dûcâr olur. Bilakis halime-i şa'riyye sağlam, iyi beslenmiş bir halde ise hiçbir mikrop tâ'rîz edemez ve saçlarda daima sıhhatte bulunur.

Etiba'nın beyanına göre saç dökülmesi hastalığının zuhûru en ziyâde artiritik olanlardır. Artiritik olanlar bindiği, aldığı gıdaları tamamıyla sarf edemeyip de bünyesinde terakküm ettirerek muhtelif hastalıklara uğrayanlardır. Saçlarınız dökülmesine karşı ilk düşüneceğiniz şey ve yahud size ilk verilecek nasihât:

Saçlarınızdaki mikropları öldürüp halime-i şa'riyyeyi kuvvetlendirmek ve zâyi' olan sıhhatı iade etmek olacaktır. Fakat bu pek kolay değildir. Çünkü kullanılan ilaçlar halimât-ı şa'riyye kadar kat'iyen vâsıl olamaz. Öyle ise bir doktorun vereceği ilaç neden ibâret olabilir? Evvel emirde doktorun vereceği ilaç ancak saç dökülmesi henûz başladığı zamanlarda na'fi' olabilir. İyi saç sularının esas, saç bulunan bir cildin duran demini teshîl ederek halime-i şa'riyye daha mebzul kan göndermek ve onu iyice beslemek maksadından başka bir şey değildir. Bundan başka yerde kirlî ve fena kanınızı ıslah etmek lazımdır. Çünkü kanın hali de saç dökülmesine te'sîr eder. Onun için doktorun tavsiyelerinde; tarzı hayatınızın tebdîl ve ıslahı, fazla gıda almaktan ictinâb, jimnastik vesair hareket-i bedeniye de bulunarak kanda müterakim mevâdd-ı muzırreyi ihrâk etmek cihetleri vardır. İşte görülüyor ki saça sürülen ilaçlara kıta' bir ehemmiyet verilemez. Çünkü mikrobu helal edecek sular hiçbir vakit onların buldukları halimât-i şa'riyye kadar gidemez.

Nitekim yüzde vesaire bir mahalde mevcûd olup da def' edilmek istenilen bir miktar kılların mahvı da böyledir. Birçok kıl düşürücü ilaçların hiç birisi bu kılları esasında mahvedemez; ancak cildin üzerinden itibaren kılları çürütüp düşürür. Onun içinde cildi tahriş eder; acıtır ve biraz sonra yine çıkmaya başlar. Yani hiçbir vakit kıl düşürücü ilaçlar kılların köklerine yani halime-i şa'riyyesine nüfûz eylemez. Eğer tababes bir mahalde kılları çıkarmak üzere mahvetmek isterse yani hastalığın icâbı öyle lazım gelirse o vakit tabîb evvel bir cımbız ile kılları birer birer çeker, çıkarır ve ince bir iğneyi yakıcı bir madde-i kimyeviye batırarak halime-i şa'riyye kadar sokar ve onu öldürür; yahud oraya ince bir tel iğne batırdıktan sonra bu iğneyi bir elektrik piline iştirâk ettirerek halime-i şa'riyyeyi yakar halimât-ı şa'riyye bu sûretle tahrip edildikten sonra artık saçları meydana getiremez.

Birde röntgen şua'î yani (x) denilen şua' ile de aynı sûretle halime-i şa'riyye mahvedilebilir. Çünkü bu şua' cildi geçip, halimât-i şa'riyyeye kadar gider ve oraya te'sîr eyleyerek onu mahveder.

4. Mehmet Arif, “Tuvalet 5: Kızların Ayakkabıları”, Türk Kadını, no.5, 18 Temmuz 1334/ [18 Temmuz 1918], s. 79-80.

Kızların ayakkabıları ve bunda en evvel nazar-ı dikkate alınacak nokta-ayakkabıların ökçeleri nasıl olmalıdır- yüksek ökçeli ayakkabıların muzırret-i kızlar için en muvaffak ayakkabıları.

Kızların ayakkabıları ve bunda en evvel nazar-ı dikkate alınacak nokta.- Vâlideler ve veliler tarafından en ziyâde ehemmiyet verilmeyen bir şey var ise oda kızların giydikleri kunduralardır. Ayakları küçük göstermek için bilhâssa intihâb edilen fotinlerden, iskarpinlerden tutunuzda yüzlerce çeşit ayakkabılar yüzünden türlü türlü zahmetleri, sıkıntıları çekenlere ne kadar tesâdüf edilse yeri vardır. Hele sıkı ayakkabı sebebiyle husûle gelen nasırlardan mütevellid rahatsızlıkların, ıstırapların derecesini çekenlere sormalı. Hep bu haller vâlidelerin, velilerin dikkatsizliğinden kundura mûbayaa esnasında layık vech ile işe ehemmiyet vermemelerinden ileri gelir. Binâenaleyh ayakkabı intihâbı meselesinde en evvel nazar-ı dikkate alınacak nokta, ayakkabının ne bol nede dar olması ve ayaklarla parmakların içinde azıcık hareket edecek derecede bulunmasıdır. Esasen ayağa tamamıyla mutâbık olmayan ve ayağı sıkan ve yahud bilakis pek bol olan ayakkabılar ayağın şekli-i asliyesini bozacağı gibi fena bir biçim almasına da sebebiyet verir.

Bu mühim noktadan sonrada ayakkabının imal edildiği deri ve kumaşın nev’i ve cinsini, ökçesinin yüksekliğini ve ba’de-i biçim ve zarafetini düşünmelidir. Kunduraların yüzleri mümkün olduğu mertebede yumuşak olmalıdır. Bunun için en ziyâde keçi derisi tercih olunur. Âlet yani taban kısmı da, ayağı sokağın taşarlından, kaldırımlarından iyice muhâfaza edecek derecede katıca olmalıdır.

Ayakkabıların ökçeleri nasıl olmalıdır.- Ayakkabı ökçelerinin nasıl olması lazım geleceği meselesi pek ziyâde nazar-ı i’tinâ’ya alınmağa şayandır. Kızlar ve kadınlar için tavsiye edeceğimiz yüksekliğin mikdarı anacak şudur: üç, üç buçuk santimetre kadar bir irtifâ’ ... Bundan fazlası vücûd için muzırrdır.

Uzun ökçeli ayakkabıların ara sıra isti’mâli- Nitekim son zamanlarda İstanbul’da olduğu gibi- moda oluyor. Hâlbuki bu gibi uzun ökçeli ayakkabıları isti’mâl edenler vücûdları için, sıhhatleri için, ne kadar büyük hatalar irtikâb etmekte bulduklarını

maalesef bilmiyorlar, ne kadar anlatılsa da anlamak istemiyorlar. Bu kadar moda pürstiliğe bilmem ki ne ma'nâ verelim?

Yüksek ökçeli ayakkabıların muzırreti.- Uzun ökçeli kundurular vücûdun merkez sıkletini tahvîl eder. Bu sûretle sıkleti, izam-ı kıdemiyye üzerine mütesâv veya tevzî' edilemediğinden bütün vücûdun taab ve meşakkatını mucib olur. Yalnız böyle kalsa iyi; bu halden diğere bir ehemmiyetli mesele daha hadise ediyor ki oda heyet-i asliye bedene nazaran aza'yı tenâsûliyye-i nesânın tebdîl mevzû' etmesidir. Bundan da bilinmeyerek pek büyük hastalıklar, kadın hastalıkları tevellûd ediyor. Uzun ökçeli ayakkabı giymek ile boyda uzatmaz bilakis kısadır. Böyle uzun ökçeli ayakkabı giyenlerin vücûdları öne doğru bir inhina peyda der. Bu inhina da mürûr zamanla umud fikriyle te'sîr ederek vücûdun kametini tenakuz eder. Bu nev'i ayakkabıları giymeden boyunuzu ölçünüz, giydikten sonrada ölçünüz.. Bakınız ne kadar fark göreceksiniz. O vakit böyle ayakkabıları kullandığınıza yüz bin kereler nidamet ederseniz; lakin beyhûde...

Kızlar için en muvaffak ayakkabıları.- çocuklar ve kızlar için en iyi ve muvaffak ayakkabıları bağı ve koncalı ayakkabılarıdır. Bu nev'i ayakkabılar topuk kemiğinin ziyâde büyümesine mâni' oldukları gibi ayağa bir nev'i kemerlik vazîfesini ifa ettikleri için onu daha ziyâde taht-ı emniyette bulundurmuş olurlar hâlbuki bu gibi mucasenât açık, kısa ayakkabılarda bulunmaz. Rugan ayakkabılarında- ziyâdesiyle ayağın terlemesine mani oldukları için- pek ziyâde ihtiyaç olmazsa isti'mâlleri münâsib değildir. Hane derûnunde gelen terliklerin envai hakkında bir mutala'ya lazım olmayıp yalnız bunlarında ökçelerinin uzun olmasına dikkat edilmesini tekrar tavsiye lüzûm görmeyiz.

Türk Kadını Dergisi No:6

1. Necmeddin Sadık, “İctimâiyyât: Kadınların Terbiyesi”, Türk Kadını, no.6, 1 Ağustos 1334/ [1 Ağustos 1918], s. 82-83.

Kadınları yükseltecek çareler arasında neticesi en kat’i en müsbet olanı genç kızların terbiyesidir. Tabii buradaki “terbiye ” kelimesini en umûmî, en külli manasıyla alıyoruz. Bunda, en küçük yaştan başlayarak izdivaç yaşına kadar geçen seneler zarfında kızlarımızın tabî’ oldukları bütün te’sîrler, aile hayatı, mektep hayatı, tahsil, meslek tedrisatı... Hepsi dâhildir. Esasen hayat sahasında bütün ıslahatın, teceddüdlerin başı terbiye olduğu için bunu kadınlık sahasında be-tekrar söylemek umûmî bir hakikâtın husûsî bir hale tatbikini istemekten ibârettir. Fakat kadınların yükselmesini isteyenler muhtelif vasıtalar gösteriyorlar ve bu güne kadar tatbik edildiğini iddiâ’ ettikleri yenilik amellerinden pek fazla bir netice elde edilmediğini görerek ümîd oluyorlar. Ba husûs ki doğrudan doğruya kadınların fikri ve ruhi seviyesiyle alâkadâr olan izdivaç, aile müesseseleri maziye nispetle çok gevşemiş, ecnebi ve milli birçok te’sîrler altında bu kudsi rabıtalar yavaş yavaş çözülmeye başlamıştır. Bu hal milletin selametini ailenin kuvvetlenmesinde görenleri müteessir ediyor. Bu inhilâl alametlerinde yalnız kadınları kabâhâtli görecektir ve gösterecektir kadar tarafgir değildir. Bizimle beraber birçok kadınlarında bazı erkekleri sürükleyen muzır cereyanlardan, kulûb, kumar, aşiret, sefahat ibtidâlarından şikâyet ettiklerini biliyoruz. Onlara da hak veriyoruz. Fakat bugün fenalıkları men’ edecek hem erkekleri, hem kadınları salim bir hayata hazırlayacak âmilin yine terbiye olduğuna kani’z. En kuvvetli terbiye âmili de analar ve zevcelerdir. İşte bunun içindir ki âtinin salâhını, ailenin kuvvetlenmesini, yetiştireceğimiz kadınlardan, yani bugünün genç kızlarına verilecek terbiyeden bekliyoruz.

Halbuki şimdi en çok ihmâl ettiğimiz şeylerden biride kızlarımızdır. Cehalet devrinin kızlarımıza mektep kapılarını kapadığı zaman, onlar hiç olmazsa iyi ev kadını, aile kadını olarak kalmışlar; tesâdüfün kendilerine yaptığı yuvaya merbût, hissiyatlarından memnun olmuşlardır. Şimdi mektepler açtık. Fakat kız çocuklara ne öğreteceğimizi, ne okutacağımızı bilmeden açtık. Bize nasıl kadın lazımdır, diye düşünmedik. Ecnebi programlardan alel acele tercüme edilmiş programlara yalancıkdan (Terbiye-i etfal),

(dikiş, tabahat, saire...) gibi dersler ilave ettik. Kız mekteplerimizde en az okunan, hem muallimlerin hem talebelerin en az ehemmiyet verdikleri dersler bunlar olduğunu bildiğimiz halde, yarımın analarına, zevcelerine, tıpkı erkek mekteplerinde olduğu gibi gayet kuru, hazmı güç bir sûrette hikmetler, kimyalar okutuyoruz.

Bugün bu mektepler ne yetiştiriyor? Oradan çıkan kızlarımız bir kere hayatlarından, ictimâî vazîyetlerinden sûret-i kat'îye de hoşnutsuzdur. Çocuk büyütme, çocuk terbiye etmek, dikiş dikmek en az bildikleri, daha doğrusu hiç bilmedikleri şeylerdir. Esasen onlarda öyle bir zihniyet hâsıl olmuştur ki bu gibi vazîfeler kadınlığın bugünkü terakkisi namına reddedecek kadar gülünç olurlar. Sonra hiç teftiş, murâkabe edilmemiş mutâli'lerin, romanların te'sirleriyle alabildiğine inkişâf etmiş bir muhayyele.. Gizli muhaverelerin, nezaretsiz, meşguliyetsiz geçen sıkıntılı mutâli' zamanların mahsûlu olarak birçok şeylere karşı tekâmül etmiş bir merak hissi maa-t-teessüf mekteplere kadar giren yalan yanlış (Feminizm) fikirleri, her meslekler diye tahayyül ettikleri bir hayata karşı incizab, bütün bu tahsil hayatının te'siri altında, zayıflayan beden, uyuşan kanla ma'kûsen nemâ bulan hassasiyet, teheyhûc hayatı... bugün o kadar sevine sevine i'lân ettiğimiz terakkimize, asrileştiğimize kız mekteplerinde en ziyâde bu zihniyetler, bu ruhlar yetişiyor. Bunların en sonra düşündükleri, en az sevdikleri vazîfe analık; cazibesini en zayıf duydukları şeyde hakiki yuva, aile saadetidir.

Ekseriyetin aile, cins ahlakında kabul ettikleri prensip hürriyet.. Ve ağızlarında en çok dolaştırdıkları kelimedede haktır; kadınların hukuku! Fakat bu halden mes'ûl kendileri değil, kızlarımız bu prensibin mağdurudur. Ne kadar anneler dinledim ki mektepte kızının ahlakının değişmesinden, hiç bilmediği birçok şeylerle zihninin çalınmasından bahsediyordu. Kabâhât yalnız mekteplerde de değil. Ekseriya mektebin te'siri aile terbiyesi yanında hiç hükmüne iner. Kızının terbiyesiyle bi-hakkın meşgul olan kaç aile vardır? Daha acısı, anasını göre göre, ana baba kavgası işite işite bütün maneviyatı bozulmuş, ruhu ezilmiş ne kadar biçareler vardır. İşte bunları kurtarmak lazım. Mektepte ve ailede kızların terbiyesini, tahsilini ihtiyaçlarımızla, muhitimizle mütenâsib bir hale koymalıyız. Bugünkü terbiye bütün manasıyla sahtedir.

2. Şükûfe Nihal, “Evli Barklı Hanımlar”, Türk Kadını, no.6, 1 Ağustos 1334/ [1 Ağustos 1918], s. 83-85.

Türk kadınının ictimâî vazifesi hakkında vuku' olan itirazlar artık yek-nesak bir nakarat hükmüne girdi ve bu mesele herkeste, daha doğrusu her erkekte müzmin bir itikat oldu. Yevmi gazetelere göz gezdirirseniz ikide birde boyalı kadınlardan bahs buyrulduğunu göreceksiniz; servet-i fûnunu açarsanız, evlenmek isteyen bir genç bey, size, yarım düzüne genç kız karikatürü tasvir ettikten sonra bi-t-tab' bunlardan hiç biriyle mesûd bir aile teşkîl etmek kabil olamayacağı için bil-mecburiye evlenmekten sarf-ı nazar ettiğini ca'lî bir yasla anlatır.. Türk kadınının yapraklarını çeviriniz, bütün vakarınızı iğneleyen ağır ithâmât karşısında mecmûatı tamamen okumağa tahammül edemezsiniz! Kadınlık namına göze ilişen her yazıda hemen bir Türk-Alman kadını mukayesesi,- fakat hepsinde Türk kadınının nakîseleri, Alman kadınının faziletleri müselles, muttarid, yek-âheng bir surette- gözünüze çarpar. Bari mevzuatlarda bir değişiklik, bir yenilik olsa; masa başında bir saat müddeti feda ettiren bu yazılarda insanı on dakika olsun işgal edecek kadar calib endişe bir şey bulunsa!... Bilmiyorum, kaç yerde okudum: Beyefendi samimi, ûlvî bir gaye ile bir yuva te'sîs ediyor, kendisi maşallah her vechle mütekeemmîl bir şahsiyettir; lakin maa-t-teessüf Hanım Efendi kadın değil! Yüzünü boyuyor, bütün meşgalesini tuvalet teşkîl ediyor; evin her köşesi perişanlıktan ağlıyor; hanımın ma'lûmâtı ca'lî, mevkisi ca'lî, edebi temayûlatı ca'lî... çocuklara bakılmıyor; matbah işleri aşçıya terk edilmiş; hanım her gün terzide, sinemada, ziyarete...

İşte Türk kadınının son nüshasında Ethem Nejad Bey Efendi'nin Evsiz Barksız Hanımlar makalesi de aynı mevzû'yu ihtiva ediyor ve hemen bir Türk-alman kadını mukayesesi yapıveriyor. Evvela Almanya gibi bizden birkaç asır ileriye gitmiş bir milletle kendimizi mukayese etmek için her iki milletin birbirine diğer husûsta da ne derece yakın ve uzak olduğunu araştırmalıyız. Bakalım Türk medeniyeti, Türk hırsı Almanya'daki kadar kat'i, metin adımlarla ilerleyebilmiş mi?.. bilhâssa her Türk erkeği bir Alman kadar ciddi, vazîfe-i şînas, zevcesine hürmetkar mı?.. Bu gibi mesailde Almanya ile yarışa heves edersek pek derin inkisarlar uğrayacağımız tabîir. O halde, ikide birde Türk kadını; aile, muhît, iklim, maişet, mektep gibi müessirlerle tabîir bir tekâmüle erişerek ve kanûn-i ictimâîleri münâsebetiyle körebe oyunundan pek

uzak ve aldanmak ihtimali ancak yüzde on olarak te'sîs ettikleri aileye saadetler getiren Alman kadınıyla mukayese etmek pek haksızlık olur... Hem ben her şeyden ziyâde birazda narin bir şi'r olan Türk kadını büsbütün Alman görmeğe tahammül edemeyeceğim: (Fon Sadriştayn) müzahekesinin dudaklarıma bahşettiği kahkahaların izleri hâlâ zaîl olmadı.. Hayatımda hiçbir garibeye bu kadar derûni kahkahalarla gülmemiştim. Şimdi Alman kadını bir tarafa bırakarak kendimizi kendi muhîtimizde, kendi dairemizde tedkîk edelim; bu husûsdaki müşahedelerimi, kanatlarımı pek bi-tarafâne arz etmek isterim: bazı zâhir beyinlerin Türk hanımı aleyhinde verdikleri hükümler kat'iyen doğru değildir ve bu yanlış fikirler Türk ailesinin bugünkü vazîyetini izâh edemez. Türk kadını asırlardan beri ancak ciddi, vakur bir ev hanımı olarak tanındığı gibi o ûlvî meziyetini bugünde gayb etmemiştir. Bütün ithâmlara rağmen muhîtimizde Alman madamından hiçte aşağı kalmayan; hattâ bazı husûsi meziyetleriyle belki onunda fevkane yükselen ne kadar genç aile reisi vardır!...

Şehrin asil ailelerinden pekiyi tanıdığım bir genç kız vardı; terbiyesi, Türkçe tahsili iyi. Fransızcası pürüzsüz, esaslı.. hududu Tuna dalgalarını, la-dans serpantinleri fersahlarla geçen alemleri bir musikiye aşına.. ibdâ'-kâr bir piyanist. On sekiz, yirmi yaşında şık, güzel, kibar, narin, pür şi'r bir genç kız.. Sevgilimi arkadaşımın müsaadesini almağa vaktim müsâid olsaydı kendisini enzâr-ı takdire arz etmek isterdim. Onun meziyetleri bu kadar mıydı? Kendisini ilk görenler, bugünün yalnız musiki ve edebiyatla vakit geçiren kızlardan biri zannedirdi; hâlbuki hayır!.. Ben onu, aşçının matbahını boş bırakmasından bil-istifâde kaç defa ocak başında bir şey kızarttığını; ertesini günkü çay ziyafetine lazım gelen pastaları kendisi hazırlamağa heves ettiğini görmüştüm. Evlendi pek mesûddu. Şişli'de mini mini fakat havadar, sevimli, bir apartmanda yerleşmişlerdi. Birkaç ay sonra idi, bir gün kendisini ziyarete gitmiştim; hizmetçi kadın kapıyı açtı; kucağında iyi bakıldığına hiç şüphe olmayan mini mini, beyaz, tombul bir bebek vardı. Salona girdim; her tarafta şâyân-ı hayret bir nezafet ve intizâm... Kendisi on dakika sonra geldi; sâde tamamıyla becerikli bir tuvaleti kendisine pekiyi yakıştırmağa muvaffak olan genç arkadaşım ellerimi sıkarken, pek eski bir arkadaşlığın verdiği samimiyetle bana: "afv et kardeşim, seni yalnız bıraktım, diyordu; bizim kadın patlıcan dolması yapmayı bilmiyordu onun için iş elbisemle matbahta idim." İşte, ca'litten, sahtelikten, çapaçulluktan tamamıyla uzak, ciddi, mütefekkir, neziye Türk Hanım...

Yine pek asil ve zengin bir ailenin yegâne kızı olan ve on sekiz yaşında izdivaç eden diğer bir arkadaşım, ebeveyninin, zevcinin bütün ısrarlarına rağmen iki çocuğu içinde süt anne kullanmaktan şiddetle ihtiraz etti. Çünkü çocuklarının hayatlarını düşünecek kadar salim bir fikir ve âleme malikti. Ve cenabın dediği gibi, henûz bağçede ip atlayacak bir yaşta iken tamamıyla müşfik, devr-i endişe bir anne oldu; genç kızlığında alıştığı serbest hayattan hiçbir elim duymadan çekilerek, bütün eğlencelerini feda ederek mesûd bir sükûn içinde yavrularını kendisi büyüttü.

Mu'teber tacirlerden bir Bey'in zevcesi olan Hanım Efendi tanıyorum ki, Fransızca ve Almancanın bütün gavâmızına aşına.. Vukuf ve zevk edebiyyesi pek hakiki ve pek derin; zekâsı, ma'lûmât-ı ilmiyye ve ictimâîyyesi mu'tena meclislerde en mağrur başları huzurunda ürkütecek kadar şâyân-ı hürmet, şâyân-ı perestiş... Zanneder misiniz ki bu Hanım Efendinin bütün faziletleri yalnız böyle bir salon hanımı olmaktır; hayır, o büyük daire yalnız iki hizmetçi ile idare ediliyor; çünkü matbah işleri hanımın uhdesi... Hanım Efendi tasarruf husûsunda zannederim, Alman kadınlarını çok geçiyor; çünkü kömürlüğün anahtarı da kendisindedir. Daha var, bağçe işleriyle de meşgul oluyor; çileklerini kendisi yetiştiriyor, sebzelerine bizzat su veriyordu. Sofranın meyvelerini ağaçlardan kendisi toplar; zevcenin kahvaltısını akşamdan kendi eliyle hazırlar ve bu büyük, pek büyük kadın, yatmazdan evvel, saadetinin ihlâl edilmemesini, kendisinin pek ziyâde sevdiği zevcinden evvel ölmesini Allah'ından hakiki bir hulûsla niyaz eder. İşte henûz yirmi beş, yirmi altı yaşında olduğu halde

evine, zevcene fevk-alâ mıydı saadetler bahşeden bu hanım Efendide asil kibar bir Türk hanımıdır.

Vaktiyle bana zengin bir İngiliz Madamı takdim etmişler ve matbah işleriyle, evinin bütün dikişleriyle kendisi meşgul olduğunu söylemişlerdi. O zaman, bilmem çocuk mu idim; taksimdeki evinin mermer heykellerle müzeyyen bağçesinde beyaz bir kelebek gibi dolaşan güzel kadının bu faziletlerine gıpta etmiş ve böyle büyük kadınlar bizde de olsa! Demiştım. Hâlbuki bugün gıpta ettiğimiz kadınların bizde de nadir olmadığını görmekte iftihar ediyorum.

Bütün Türk ailelerinin böyle mesûd ve bütün kadınlarımızın da tekâmül olduğunu hiçte iddiâ' edemem. Bazı genç kadınlar tanıyorum ki, mesûd bir aile teşkîli için maddi, ma'nevi bütün kabiliyetleri haiz oldukları halde bir takım esbâb ictimâîyye ve

ruhiye neticesinde mesûd olmayarak bütün gayeleri, emelleri gayb olmuş nihayet, kurdukları aile sıkılmakla neticelenmiştir. Kendilerini ma'zûr görür ve acırım sonra hakikaten hanımlığından bi-haber, ma'lûmâtı sahte, gururu sahte, hayat, aile hakkındaki fikirleri nâkus veya hiç yok; iyi bir terbiye-i ictimâîyye hattâ ahlakıyye ve vicdaniye almış, bütün manasıyla dejenere olmuş, boyalı, sürmeli hanımlarda az değildir.

Yalnız şunu anlamak istiyorum: şâyân-ı merhamet olanlar acaba yalnız erkekler midir? Felaketlerini ma'nevi bir sükûtle öreterek saadetlerini feda eden kadınlar az mıdır? Ufak bir misâl:

Pek yakından tanıdığım bir hanım vardı; ma'nevi faziletleriyle birçoklarımızın semasından bakardı; kendisi oldukça yüksek, parlak bir mevkiye olan bir Bey'e tezvic ettiler. Edhem Nejad Bey Efendi makalelerinde bahsettikleri hanıma bilâ-tereddüd on numara verebilirler. Çünkü tanıdığım genç hanım paradan, haseneden evvel zevcende parlak bir zekâ, tereddüdsüz bir ma'lûmât arayacak kadar prestişkar âlim iken, onda, gece gündüz hadisatını izâh ederken kekelemeyecek kadar ma'lûmât-ı sathıye bulamamıştı...

Nihayet, şunu arz etmek istiyorum: bütün hanımları arzu edilen tekâmüle erişmemişlerdir; lakin her gün gazetelerde bahsedilen vazîfe naşinas, boyalı, israfkar, sahte, cahil kadınlarda Türk kadınlığının hakiki mümessilleri değillerdir. Evsiz barksız hanımlara mukabil, yuvasını en kuddisi bir ma'bed bilen evli barklı hanımlarımızın yekûnü herhalde şâyân-ı memnuniyettir. Kavâid-i ictimâîyemizin aile hayatını tedkîke pek müsâid olmayan bugünkü şekli bizi ancak zâhir beyin ettiği içindir ki göze çarpan, işitilen her şeyin hakikat nazarıyla bakarak bizi hemen vermeğe alıştırmıştır.

3. Ethem Nejad, “Ev Sahibesi Olursam Ne Yapacağım?”, Türk Kadını, no.6, 1 Ağustos 1334/ [1 Ağustos 1918], s. 85-87.

İyi tahsil görmüş, iyi mübâhase eder, çok zeki, çok cevval bir genç bir hanım tanırım. Geçen gün kendisine bir mektup yazarak te'hîl ettiği ve bir aile reisi olduğu zaman nasıl çalışacağını sormuştum. Bu hanım beni bizzat gördü, sualimiz cevabını havi mektubu verdi mevzû'yu pek fâideli ve tatlı bulduğu için her maddeyi ayrı ayrı tafsil etti... Yalnız mektubu bile pek fâideli bulduğum için aynen istinsah ediyorum: “-Eğer ev sahibesi olursan... Neler yapacaksın?” diyorsunuz.. bu bir suâl ki azizim, cevabını verebilmek için düşünmek, birazda derin düşünmek lazım.. Düşünmekte doğru cevap için kâfi olabilir mi acaba? Bilmem ama düşünmek bana âtiye, meçhule âid bazı makul emel ve tahminleri sıraya dizmek gibi geliyor... Tahminler ne kadar makul, ne kadar kabil-i icrâ' ise şüphe yok ki düşüncelerin sermeleri o kadar sabit ve muayyen olur derler.. Bende bu imanla yazıyorum.

“Kadınlığımızın asra mutâbık olamayan mesaisini ben baştanbaşa bozmak niyetinde değil, onu tamamlamak, büyütme, asrileştirmek niyetindeyim. Asrın irâe ettiği medeni kadınları iki kısımda mutâli' ederim”: biri yalnızca zevkinin, süsünün, hevesâtının, “çocuk ve aile endişeleri aleyhdarlığının” meclûbî; diğeri çocuğunun, ailesinin, saadetinin, refahının, intizâm hayatının, “serseri ve renksiz hayat aleyhdarlığının” meclûbîdir.

Birinci kısma Latin kadınlarını: Fransızları, İtalyanları, Romenleri ilâh idhâl ediyorum, ikinci kısımda Cerman akvamını: Almanları, İskandinavları, Datovaları, Anglosaksonları ta'dâd ediyorum.

“Janjak Russo'dan bilâ-itibar modern bir terbiyenin mürevveci ve bir mezhep terbiyevi muhaddisi olan (Edmun de Mevlen) kadar bütün söz ve re'y sahibeleri Latin kadınlarının kıymetsizliğinden, asra mutabakatsızlıklarından bahsederken benim birinci kısmı intihab edeceğime tabî hükmedilmemek iktizâ eder. Tedkîkten, kitaptan, konferanstan, mübahaseden velhasıl mütenevvi” alemleri cereyandan tatbikata geçen ikinci tarza göre Latin memleketlerinde, bilhâssa Fransa'da “asrı nisvan” yaratmağa çalışırken biz Latin hayatına takrib ve nuvenesetle elbet menfiden başlayıp normale

gitmek hamâkatını irtikâb etmeyeceğiz. İşte benim düşündüğüm kadının asrı mesaisi bu esas ve bu şekildedir.

“Türk zevcelerinin kendilerine mahsûs pek çok asalet ve havası vardır ki onları muhâfaza etmek, onlardan ayrılmak, iftirâk etmemek isterim... Türk kadınındaki sempati, Türk kadınındaki şefkat, Türk kadınındaki namus ve ahlak bütün dünyada darb-ı mesel olmuştur; bu darb-mesel yine söylenmeli, hattâ daha kuvvetle söylenmelidir.”

“Benim bilgim, benim ilmim ümîd ediyorum ki evimin umûrunu idare edebilecek, hesaplarını tutacak, tasarruf sahifelerini kolayca kaydedebilecek, çocuklarımı sıhhatle büyütebilecek, okutacak ve mektep faaliyetlerini itmâm eyleyebilecektir”

Her şeyden evvel çok şık değil, çok müdebdeb değil, fakat zevk-i selime mutâbık bir eve sahip olayım. Her şey yerli yerinde olsun... Fakirane olsa da bir yemek odası olsun; akajudan olamazsa da, çamdan bir büfesi bulunsun; (sever) veya (saksonya) ma'mûlâtından olmasında temiz tabakları, lekesiz çatal ve bıçakları mevcûd olsun...

Odaları döşemekten, mobilyayı odalara istirahatı câlib tarzda birleştirmekten zevk alırım. Büyük yapraklı canlı çiçek saksıları, buketleri bir iki gün yaşatan vazolar, çiçekdanlıklar salonlarımda en kıymetli ziynetleridir. Çocuklarımızın ve bizim yatak odalarımız medeni bir insanın ihtiyaçlarını tatmin edecek temiz eşyayı haiz olmalıdır. Sâde güzellik, incelik, temizlik indîmde her zaman lükse, ağırlığa, kıymete faîkadır.

Yemeği vaktiyle ve temiz yemek için çalışacak benim. Çocuklarımda ve zevcem hanedeki istirahatlarını, ustabaşlarının zarâfet ve nezafetlerini temin edecek yine benim. Ben ailenin, ev halkının giderleriyle mükedder, ye'sleriyle me'yûs, sürûrlarıyla mesrûr olmak isterim; zevcem ve ailem haklıda benim bu hislerimle ortak olmalıdır. Çocuklarımda bu tarîka âmil edecek yine benim...

Musiki; yorgunlukları, giderleri tahfif eden insanı ve nefis bir vasıta. Kapalı sınıflarda akşamlara kadar iktisâb-ı ma'lûmâtla yorulan, masası başında veya dar ve ziyasız manzarasında bütün gün rakamlar, kâğıtlar ve yek-nesak eşyalar ve muameleler içinde bunalan evladlarıma ve zevceme tüller ve düşlerle zevk, hayal, neşat, huzur vermek isterdim. Betofun'un, List'in, Verdi'nin, Mozartın, Leaf'in musikisi bu husûsta imdadıma yetişebileceği gibi zekai Dede Arif Bey, Tanburi Cemil Bey'de bana

yardım edeceklerdir. Zaman olur ki Hayt'inden bir sonat, Lehart'ın bir singunya, Zekâi Dede'den beriste muhtelif hissiyatın tenemmih ve telzîzi için elimde kuvvet olur.

Temenni ediyorum ki ev müdiresi, çocuk validesi olmakla beni okumaktan, düşünmekten, bedi'yattan, zevk duymaktan hiç bir şey men' edemezsin, Refikam beni iyice anlasın ve anlaşılm...

Evinin işlerini inzimamla görmeği ve gördürmeyi bilen bir kadın Galatasaraylılar yurdunda açılan bir resim sergisini, her tedkîk ve müşahedesi başka lezzetler bahşeden Sultan Ahmed Cami, asar-ı İslamiyye müzesini temâşâyâ veya neden tepebaşında bir iki konser vermeğe gelen bir ustadı istimâ'; hafta başlarında çıkan bir iki mecmûayı kırâatına, nihayet senede aded intişari üçü dördü bulmayan mecmûa-ı işârı okumağa bol bol vakit bulabilir.

Evimin dahîli işlerine, hesaplarına, tasarrufa yetişeceğim, zevceme ve çocuklarıma yetişeceğim, musikiye yetişeceğim, ebedi ve bedia' ihtiyaçlarımı tatmine yetişeceğim diye hiçbir vakit kendimi, şansımı ihmâl etmek istemem. İş başında bir tuvalet hoş iken piyona başında başka başka bir tuvalet yaraşır. Bence bir akıllı ve iş güzar hanımı giyinmekten, dikiş ve biçkiden hiçbir meşgale men' edemez. Ben ev hanımı olduktan sonrada daima süslü olmak istiyorum. Maa-mâ-fîh şunda kani'm ki ev sahibesi hanıma sâde, ağır, ikbâr-ı nezih tuvalet yakışır... Viyana'nın, Paris'in sokak ve Vaşantan tuvaletinin bir aile tuvaleti olmasını hiçbir vakit muvaffık görmem.

“İşte ev sahibesi olursam böyle çalışacağım böyle olacağım... Acaba siz ne dersiniz? İctimâiyye teceyyüllerimiz ne der? Bilhâssa iş ile alâkadâr olan hemşirelerimiz ne der?.. Bilsen memnun ve mesrûr kalacağım...”

Biz deriz ki:

-Pekiye hareket edeceksiniz

Heybeli 20 Temmuz 334

4. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye 3: Meyve ve Sebze”, Türk Kadını, no.6, 1 Ağustos 1334/ [1 Ağustos 1918], s. 91-92.

“İdare” kelimesinden biz şu manayı murad ediyoruz: her şeyden istifâde etmek, fâideli şeyler bilip bunlardan hiç birini mahv ve israf etmemek.. Hâlbuki çöp tenekesine attığımız süprüntüler içinde neler vardır ki midemize vermezde çöpçüye veririz. Ağaçtan düşüp ezilmiş bir erik, matbahta çürümüş bir patates israf ve istifâde namına işlenmiş birer günahdır.

Midemize ihtiyaç içinde kıvranırken elimizdeki gıdayı atmak ve karıncalara yedirmek bi-t-tab’ bilerek yapılmış bir hata olamaz. Bir kömür parçasının içinde koca bir elmas saklı olduğunu bilen köylü elbette onu dereye fırlatmaz; fakat işte elması kömür diye atan zavallı ne ise bir elmayı çürüten çiftçi, bir patatesi çöpçüye veren kadında odur. İsrâf ve istifâde arasında bir muvazene yapabilmek için “bilmek” lazımdır.

Bir kuru incire kırk para vermeyip de yüz paraya koca bir hıyar alan veya beş kuruş verip yüz dirhemlik bir ayva ile midesini dolduran hamal mide ve kîse günahlarından en büyüğünü işlediğini acaba biliyor mudur?

İşte, aziz kari’enelerim, sizi bu mide ve israf günahlarından korumak içindir ki makalelerime daha büyük bir istek ve sebat ile devam ediyorum.

Mutâli’nizi teshîl etmiş olmak için esasımızın Fransızca “illüstrasyon”dan alındığını der hatır etmemizi rica ederim.

Fransız muharriri meyve kurutma usûlunun en evvel Fransa’da 19.uncu asırda başladığını söylüyor. Bizde incir, armut, erik, kayısı ve daha saire meyvelerin eskiden beri kurutulduğu ma’lûmdur. Fakat bu usûl hangi tarihte başlamıştır, bilemiyorum. Herhalde Türkler anadan doğma çiftçi oldukları için Fransızlardan evvel keşfetmiş olacakları zımnındayım.

Meyve kuruyunca bi-t-tab’ eski lezzet ve lâtâfeti kalmaz. Fakat evvelce de söylediğim gibi, harpte pek de zevk ve zerâfet aranmaz. Ağzımızın tadını değil, midemizin ihtiyacını düşünmek mecbûriyetindeyiz. Yaşamak için yemek.. Bugünkü beşeriyetin esas ve ihtiyacını teşkil etmektedir.

Mide için moda aranmaz... Midenin müste'cil bir bütçesi vardır. Bu bütçe bize ne lazım olduğu bu ve nasıl çalışmak icâb ettiğini mufassalan öğretecektir. Bu bütçe?.. Şudur: yediğimiz şeyler muhtaç olduğumuz gıdayı hâsıl ediyor mu? Ve gıda nedir?

Gıda vücûd makinesinin işlemlerini te'mîn edecek kuvvettir!.. Bu kuvvet, makine aşındıkça onu tamir edecek, yürüdükçe kuvvetlendirecektir! Bildiğimiz şeylerden gıdayı şu üç şekilde alırız:

1-Azot (yani et, yumurta, hububat: kuru fasulye, bakla, nohut ilâh..)

2-Karbon (şeker, nişasta)

3-Yağ (sâde yağ, zeytinyağı vesaire yağlı maddeler)

Vücûdun ikinci derecede muhtaç olduğu iki şey daha vardır: mesela tuz. (potas, kireç, magnezi, demir gibi şeyler). Bunlara bir de vitamin denilen bir madde daha ilavesi lazım. Bu, son zamanlarda keşfolunmuş bir madde olup gıdamızda bundan mevcûd olmazsa skorbüt hastalığı zuhûr edermiş. Bu saydıklarımı hep midenin istediği şeylerdir. Hâlbuki bağırsaklarımızda gıdaya muhtaç, bu gıdaya selüloz Cellulose diyorlar. Selüloz bilhâssa meyvelerde bulunuyor. Mesela elmada yüzde üç mevcûddur. Mide selülozu eritemediğinden olduğu gibi bağırsaklara geçiriyor ve orada mühim roller ifa ediyor. Avrupa hıfz-üs-sıhhası bu maddeye bağırsak süpürgesi namını veriyor. Bağırsakları temizleyen, uyandıran, çalıştıran madde hep budur.

*Yerimiz müsait olmadığından, makalenin en mühim kısmını maalesef gelecek nüshaya bıraktık.

5. Aile Tabîbi, “Fenni Sahifeler: Kadınlarda Baş Ağrısı”, Türk Kadını, no.6, 1 Ağustos 1334/ [1 Ağustos 1918], s. 92-93.

Muâyenehanesi kadın zâirlerle dolu olan doktorların dinledikleri şikâyet ve ıstıraplardan hemen yüzde altmışını baş ağrıları teşkîl eder diye bir iddiâ’da bulunsak mübalağa etmemiş oluruz.

Kadınların ahvâl-ı umûmîye-i sıhhiyyesine kesretli bir sûrette icrâ’-i tesirden hali kalmayan ve ekseriyetle başlı başına bir hastalık olmayıp bazı emrazdan mütevellid bulunan baş ağrısından kari’elerimizi haberdar eylemeyi münasip gördük.

Lisan-ı Fen’de (sudâ’) ve (şakika) namlarıyla taksîm olunan baş ağrıları umûmî hanımlarımızın lisan-ı tedavülünde (yarım, bütün, kafa, şakak, romatizma yeli, adı batası, beyin sancısı) gibi muhtelif namlar ile yâd olunur. Baş ağrılarında erkeklerden ziyâde kadınların iştikâ’ eylemesinde başlıca sebep, kadınlık bünyesinde bilhâssa her ay vücûda gelen vukuât-ı tamsiyye hasebiyle cümle-i asabiye’nin ma’rûz kaldığı teşvişâttır.

Cümle-i asabiye’nin kabiliyet-i taharrüşsiyyesinin cinsi itibariyle kadınlarda irâe eylediği tagayyürât ve ihtilâfât bugünkü bahsimizin haricinde olduğundan bu babada tafsilâttan sarf-ı nazar edilmiştir. Başa ağrılarını tevellüd eden esbâb biri doğrudan doğruya başa diğeri bazı batî tesemmümâtla mide, bağırsak vesaire rahatsızlıklarla da bil-alaka baştan gayrı a’zâya aiddir. Başa âid olanlarda, maddi ve ruhi olmak üzere, ikiye taksîm olunabilir. Maddi olanlar çürük dişler, başta mevcûd kemiklerin her nev’i iltihabları, göz, beyin ve burunda muhtelif esbâb taht-ı tesirindeki iltihâbât ve tasannuât ve ilâh...

Ruhi olanlar ise her türlü (infialât), (ihtirâsât-ı ahlakıyye), (korku), (tehevvür), (şiddet-i te’sîr), teheyycât âniye ve meşâgil-i fikriye-i kesireden mütevellid (yorgunluk) tur. Her ferd üzerinde kabiliyet-i şahsiyyeye göre muhtelif te’sîrler hâsıl eden bu müessirler kadınlar üzerinde ekseriyetle başa ağrıları tevellüdine bâdî olmaktadır. Baştan gayrı mahallerden tevellüd eden esbâb meyanında en birinci zikre şâyân olan, tütün ve meşrubât-ı küülüyye, esrar, kâfûri, afyon ve kurşun ile tesemmümattır. Bizim kadınlarımızda en kesretli olarak tesâdüf olunan tesemmüm tütün ile olan batî tesemmümdür.

Genç kızlarda ekseriyetle görünen ve taklîd neticesi olarak başlayan bu ma'yûb-ı i'tiyâd fazilet-i milliye namına kadar büyük bir nakîse ise sıhhat ve afiyet itibariyle de pek büyük bir mahzurdur. Tütünün terkiibinde bulunan ve bir (semm-i katl) mahiyetini haiz olan nikotin ismindeki madde-i müessirenin cümle-i asabiye üzerine icrâ'-ı te'sîr ile husûle getirdiği (çarpıntı, sinir ağrıları, kesiklik, iştahsızlık, uykusuzluk, teşevvüşat-ı hazmiyye vesaire) gibi avarız-ı muhteliften biride baş ağrısıdır. Bu gibi baş ağrılarının birinci çare-i tedâvîsi tütünü terk edivermektir.

Meşrubât-ı küüliyyeden mütevellid tesemmüme gelince pek nazarda bizim kadınlarımız için vuku' nadir ad olunabilecek bir tesemmüm gibi telakki edebilir ise de pek şâyân-ı esef olan ve günden güne ta'mim eylemekte bulunan fena bir i'tiyâd kadınlarımızda bu tesemmümde husûlune badî ola gelmektedir.

Husûsat-ı sıhhiyyeye âid mesaîli zaman zaman kari'elerimize arz eylemek üzere hazırlanmakta olan silsile-i mukalâtımızda tütün, meskûrât ve sıhhatı ihlâl eden bazı i'tiyâdât hakkında ayrıca beyânâtta bulunacağı cihetle mevâdd-ı küüliyye hakkında tafsilâttan sarfı nazar, bizde bu mevâdd ile tesemmümün kadınlarımızda ne sûretle tahassul eylemekte olduğundan bir nebze bahsedeceğiz.

Memleketimiz ve milletimiz zararına ifa'-ı vazîfe etmiş olan bazı tatlı su frenkleri tabîbler ile i'tiyâdât-ı ma'yûbe ve mezmümeye tıbben kabiliyetli bazı boş beyinli erkek ve kadınlarımızın tavsiye ve teşvîkleriyle mide rahatsızlıklarında, karın ağrılarında, adet sancılarında bazı ishal hâlâtında hiç bir nisbet gözetilmeyerek tavsiye edilmekte olan (bir mikdar konyak) ber vechi ma'rûz i'tiyâd ma'yûbi hâsıl eylemektedir. Fi'l vâkî bazı ahvâlde mikdar-ı tıbbiyesinde mevâdd-ı küüliyye isti'mâl olunabilirse de bu ancak vazîfe şinas bir tabîb hâzıkın tavsiyesine vâ-bestedir. Böyle bir tabîb ise lüzûm mecbûr halinde bile hastasına bir miktar konyak alımız tavsiyesinde bulunmayarak vereceği madde-i külliyyeyi bir şekl-i ispançariyye i'tâ' eder.

Böyle na-münâsib tavsiyeyi hüsn sûretle telakki edenlerde ki sâik ruhu her ne şekilde olursa olsun bunlar ufak tefek rahatsızlıklarının izalesi maksadıyla daha büyük ve daha vahim bir hale ma'rûz kalırlar ki buda ispirtonun yavaş yavaş vücûdlarını zehirlemesidir.

Bu i'tiyâd da bulunanlar sabahleyin kalkar kalmaz şiddetli bir baş ağrısına ma'rûzdurlar. Ve en garibi bu baş ağrısını birkaç kadeh konyakla tedâvî etmek zarûretinde kalırlar ki buda bir bataklık içine düşenlerin kurtulmağa çalıştıkça daha fazla tehlikeye ma'rûz kalmalarının tamamen diğeri bir misâlidir.

Esrar, kâfûri ve afyon ile tesemmümât hanımlarımızda pek az olup ancak bazı kavim ve müz'ic sinir ağrılarında ma'rûz kalmış hastaların teskîn âlâmı için kullanılmış olan afyondaki ihtiyâtsizlik hasebiyle tahassül eylediği vaki'dir. Kadınlarımızca, tahammûlât tezyîniyye medar olmak üzere isti'mâl olunan bazı mevâddın terkiibinde bulunan kurşun mürekkebâtı (doz günler ile bu makamda isti'mâl edilen pudra ve pomadların mahiyetleri meçhul bazıları gibi) dahi bunları isti'mâl edenlerde tesemmümât-ı batîyye hâsıl eylemekte ve bunlar husûle getirdiği i'râz meyanında baş ağrılarını dahi tekvîn etmektedir. Mide ve bağırsak rahatsızlıkları ile rahim ve müteallikât-ı rahmiyyede olan rahatsızlıklar ve iş bu a'zâyâ müteallik vezâifinin ihtilâlât ve su isti'mâlâtı baş ağrıları tekvînine ne medar olan esbâb meyanındadır. Başa ağrılarının bu esbâbtan hangisinin tahtı te'sîrinden husûl bulunduğunu anlamak ve buna âid vesâyâ ve tedâbir-i tibbiyenin neden ibâret bulunduğunu öğrenmek için tabîbin muayenesine mürâcaat edilerek vesâyâ ve tedâbir lâzimesini noktası noktasına ifa eylemek icâb eder.

6. Mehmed Arif, “Mevsimlik Sıkıntılardan: Müz’ic Terler”, Türk Kadını, no.6, 1 Ağustos 1334/ [1 Ağustos 1918], s. 93-95.

Kadınların koltuk altlarında husûle gelen terler ve çare-i tedâvîsi.- Vücûdun terini ilaçlar ile kestirmek pek muzırdır.- Koltuk altlarında husûle gelen terlere karşı sıhhi tedâbir.- Ellerde, ayaklarda husûle gelen terler ve bunlara karşı sıhhi çareler.

Bazı insanların koltuk altları ziyâdesiyle terler, ba-husûs bu türlü terler, kadınlar için pek sıkıntılı bir hal teşkîl eder. Zira elbisenin koltuk altında bulunan kısmını, korsaları, iç çamaşırlarını bu ter berbat eder. Beyaz yün veya pamuktan ma’mûl libasın koltuk altlarına gelen kısımlarını sapsarı bir hale koyar. Hele elbise renkli olursa terin terekübâtına dahîl olan hâmezât bunların renklerini tahvîl eder. Bundan başka kumaşın buraya tesâdüf eden kısmı, hâmezî bir mayî’ ile sûret-i daime de ıslak ve temasta kaldıkça buruşur, aşınır ve yırtılarak daha birkaç günlük olan elbise az müddette eskimiş olur. Bedenin sıhhati de ifrât derecede husûle gelen bu türden müteessir olur; çünkü bu sûretle terden ıslanan libasın aksam-ı muhtelifesi kış esnasında hemen kurumayacağından insanı üşütür, nezleyi, göğüs hastalıklarına mucib olur. Bu fenalıklara bir şey daha inzıam eder ki evde bu terin fena fena neşr eylediği kokulardır. maa-mâ-fih bu kokuya terleyen pek azında tesâdüf edilmekte olması şâyân-ı memnuniyettir. Lakin kadınların dörtte üçünün yani ekserisinin koltuk altları ziyâde terler. Bu tere karşı birçok şeylerin tatbik ve isti’mâl edilmekte olduğu görülmektedir. Mesela ipekli kadın elbiselerinin ter isabet eden kısmını beyaz güderi deriler ile veya aralarına vatka pamuğu konmuş bezler ile ve yahud taftalar ile muhafazaya çalışırlar. Hâlbuki bunların üçünün de mahzûru vardır. Güderiler ıslanır; kuruyunca katılaşı; vücûdu rahatsız ederek fena bir koku neşreder. Vatka pamuklar, ter kuruyunca nâ-kabil tahammül bir hareket verir. Kezâlik taftalarda bir müddet sonra bozularak fena bir hale gelir. Velhasıl netice-i matlube istihsâl edilemediği gibi sıhhatte tamamıyla vikaye edilemez. Binaenaleyh bizim burada tavsiye edeceğimiz usûl sâde olmakla beraber sıhhidir. Evvel emirde şunu hiçbir vakit hatırdan çıkarmamalıdır ki terin önünü almak için yapılacak her bir ilaç vücûd için tehlikelidir. Vücûdda teraküm eden mevâdd-ı muzırre de ter vasıtasıyla mündefi’ olacağından bu teri ilaçlar vasıtasıyla kesmek ve bunun için uğraşmak vücûdu harab etmekten başka bir şey değildir. Şu halde bizim

tavsiye edeceğimiz usûl, mümkün mertebe tere karşı yapılacak sıhhi bir takım tedâbirden ibarettir ki onu da ber vech-i âti beyân ediyoruz:

Her sabah koltuk altları su ile yıkanmalı; sonra bir pez parçası ile kurulanmalıdır. Eğer mevsim kış ise bu bezin biraz sıcakça olması iktizâ eder. Bade ter, hüsn edilir edilmez koltuk altına ta'rîf edeceğimiz sûrette tertîb edilmiş, ince bir bez veya batiset parçası vaz' etmelidir. Bu bez- her tarafı basılmış olduğu halde- behr zâi' 11 santimetre olmak üzere bir murabba' şeklinde olacaktır. Bu sûretle hâzır edilmiş bezleri koltuk altına ter başladığı hissedilir edilmez tatbik edilmeli ve birer ıslanır ıslanmaz değiştirmelidir. Şu halde ter, elbisede, korsede te'sîr icrâ' etmeyeceği gibi husûle gelen rutubette vücûd müteessir olmaz. Banyoların, istihmaların koltuk altlarında husûle gelen terlere karşı fevaidi çoktur. Çünkü bunlar, ifrazat-ı umûmîyeyi teshîl ve tezyîd etmeleri hasebiyle bu kısmın ifrazatını tenkîse badî olurlar. Eğer bu sûretle ziyâde terin çaresi bulunmayacak olursa akşamları koltuk altlarını yıkayarak kuruladıktan sonra "Floransessusni Jris de Florence" pudrası sürmelidir. Bu pudra teri, mass edeceği gibi ter kokulu ise bunu da izâle eder. El terlemesine gelince: buda oldukça ehemmiyetlidir. Daima eli terleyen bir kimsenin eli ile meşgul olduğu işleri kirletmesi ve hele elde yünlerini daimi sûrette ıslatması tabîidir. Bunun en birinci devası temizliktir. Daima temizliğe dikkat etmelidir. Ara sırada "Pate" "d'amandes en Poudre" tertîbinden ellere sürülmelidir. Ayakların teri, hemen ekseriyetle fena bir râyiha neşrettiği için diğerinden daima müz'ictir. Ayakları terleyenlere en evvel tavsiye edeceğimiz, sabah ve akşam daimi sûrette ayaklarını ılık su ile yıkamaktır. Her gün değiştirmek üzere beyaz çorap isti'mâl edilmelidir. Çorabı giymeden batisetden veya ince perkalden terlik gibi bir şeyi imal edilip ayağa geçirilir ve çorapta bunun üzerine giyilirse hem daha iyi hem de çorabın çabuk eskimesine mâni' olunmuş olur. Kezâlik ayakkabının içine teri mass eden cisimden bir taban konur. Ve bu tabanda biraz kolonya ve ispirto veya nane ruhu ile nemlendirilir ise ayakta husûle gelen ter kokularının etrafa intişarı men' edilmiş olur. Lakin bunların sık sık değiştirilmesi icâb eder. Bu sûretle devam edilir ise ter yavaş yavaş zâil olur. Ayaklara ara sıra "yanmış şab Alun brüle" tozu sürmekte pekiyidir. Yalnız bâlâda tavsiye ettiğimiz tedâbire üşenmeyerek devam etmelidir. Az çok fâideden hali değildir. Fakat hiçbir zaman bilinir bilinmez ilaçlar ile birden bire vücûdun her halini bir mahallinden teri kesmek vücûd için daimi muzırrettir.

Türk Kadını Dergisi No:7

1. Şükûfe Nihal, “İctimâiyyât: Mekteplerde Kıyafet”, Türk Kadını, no.7, 15 Ağustos 1334/ [15 Ağustos 1918], s. 98-99.

Validelere: şu mu'zib satırlarımla bazı hemşirelerimi müteessir edeceğime eminim. Lakin yakından tanıyanların samimiyet ve hayr-hâhlığımdan şüphe etmeyecekleri ümidine istinaden bu vadideki bazı mülahazalarımı teşrihe cesaret ediyorum:

Mektep talebesi denince; bilhâssa Sultaniler, Dârülfünûnlar gibi tâlî, ali mektepler talebesi hatırıma gelir ve gözlerimin önünden hayatın bütün adi zevk düşüncelerimden uzak; ateşin bir iştihak, ûlvî bir heyecan ile cennet-i âleme koşan sâde, nezîh, ruhani genç kız hayalleri geçer.. Bu hayaller o kadar vakurdur. O kadar manidardır ki onların yüksek, açık alınlarında insanlığın en kuddusi, en ma'nevi düşüncelerini sezerler saatlerce kendilerine dalarım; onlar hayatın zahmetlerini nurlarıyla örten; cahilin korkunç ve sırtkan dişlerini kıran, ıstıraplar önünde eğilerek şefkatler döken birer halâs kardırlar. Telebbüslerinde o kadar sadedirler ki siyahla beyazın imtizacındaki hoşluğu hemen hepsi takdîr etmişlerdir. Bana kalırsa hepside güzeldir; çünkü manen yüksek olan bir vücûdda başka bir güzellik aramamakta ısrar eden hissiyatıma hiçbir zaman mukavemet edemedim.

Onlar, zevk düşkünlüğünün icâbetinden olan boyaların, renklerin îânet hakîr-ane tenzil etmeyecek kadar ûlviyet efkâra maliktirler. Alınlarında sizi düşündüren öyle cazip bir safiyet vardır ki, bir tel saç bile, bu safiyeti ihlâl etmek vehmiyle, oraya düşmek günahından korkuyor zannedilir. Onlar, bütün sadelikleri, ismet ve vakarlarıyla geçtikleri yollara hevâ-yı safvet neşrederlerken en ser-keş nazarlar, huzurunda şerm ve hürmetle iner...

Hülyalarımı kıymetlendiren bu ruhani genç kızları temsil eden mektepli hemşirelerimin kıyafet ve vaz'iyetleriyle bir tezaat tam teşkîl eden bazı kıyafetlerde vardır ki, bunlar beni hakikaten pek üzüyor ve işte bu satırları da onlar için yazıyorum.

Mekteplere giden bir genç hanımın yüzündeki pudralar, dudağındaki boyalar, gözlerindeki sürmeler; kendisini ciddi bir gaye ta'kîb eden bir hanıma benzemekten kat'iiyen uzaklaştırdığı gibi- hakikaten doğru olmasa bile- kendisinden beklenen

bütün ümidleri ihlâl eder. Çünkü faz süs, fazla tuvalet ibtilası herhalde biraz eser-i cehalet ve noksani zikardır. Mütefekkir, ciddi bir genç kız bunlardan büyük bir zevk alamaz.. Kendisine kıymet vermek, daha muhterem, daha güzel tanınmak isterse, çıksın, âsmân-ı faziletin serir lahûtisine kadar... Orada kazanılan hürmet edebidir, lâ-yetenâhîdir. Yoksa benliğimize âid olmayan maddelerden istiâne edeceğimiz güzellikler bize ne kadar kıymet verir ki!.. Ben ciddi, âlim, mütefekkir, muhakemeli bir kadın önünde daima hürmetle eğilirim. Fakat mücevherler içinde, ipekler içinde, boyalar içinde müzeyyen kadın yukarıda saydığım hasâilden mahrum olduktan sonra, güzelde olsa, dünyanın en muhteşem tahtını da işgal etse bende ufacak bir lerze-i takdîr bile tevlîd edemez. Husûsiyle mektep sıralarında bu mûgayir vakar-ı adet pek, pek çirkindir. Böyle hanımların adedi çok mahdûd olmakla beraber yine mensûb için, mecâl şereftir.

Geçen sene, değerli mekteplerimizden birinin dershanesine giren talebe hanım birden bire dikkatimi celb etmişti: Tamamıyla boyalı bir çehre altında belden iğnelenmiş çarşafın setr edemediği pembe ve pek açık dekolte bir buluz; dekoltenin hitâm bulduğu noktada taze, yeşil yapraklarıyla gayet latif iri bir kayısı gülü iliştilmiş... Dershane içinde iltizam edilen bu kıyafetten şaşırılmıştım. Mûgayir terbiye ise de, gayrı ihtiyarı gülmekten kendimi alamadım; yanımdakilere sordum:

-Baloda mıyız?

Lakin ben bu hususta en ziyâde ebeveyni; bilhâssa kızının en ufak hareketiyle şiddetle alâkadâr olması lazım gelen vâlideleri tahtie ediyorum. Mektebe gitmek için hazırlanan kızının saatlerle ayna karşısında gözlerini sürmelemesini, saçlarını kıvrımasını gören bir validenin bu temâyülâtı men' etmekte izhar aciz etmesi, yahud müsamaha göstermesi afv olunur hatalardan değildir.

Ne müteassıb bir şey! mi diyacaksınız?

Lakin muhterem hemşirelerim, ben zannediyorum ki bunda taassubun zerrece dahli yoktur. Mesele bir ciddiyet ve vakar meselesidir. Şu satırları yazmaklığıma sebep ise, vatanımda olan her şeye karşı duyduğum samimiyet ve merbutiyetin sizde de daha vasî' bir sûrette şümûludur. Ümîd ediyorum, mûlahazatımı muhak görür ve samimiyetle telakki edersiniz...

2. Edhem Nejad, “Ummacı Yekûnun Hasımları”, Türk Kadını, no.7, 15 Ağustos 1334/ [15 Ağustos 1918], s. 99-101.

“Evsiz Barkız Hanımlar” için yazdığım yazılar hanımlarımızı epeyce meşgul etmiş, hattâ bazılarını gücendirmiş... Aldığım birkaç mektup ve Şükûfe Hanım Efendi'nin Türk Kadını'ndaki “Evli Barklı Hanımlar”ı bu mevzû' üzerine mecbûr ediyor.

Teşekkür ediyorum ki hanımlarımızın ekseri benimle beraber.. Yalnız Şükûfe Hanım Efendi ile dün mektuplarını aldığım diğer muhterem iki hanım efendi evvela itirazdan miyan ettikten ve izahâtı Müfide verdikten sonra yine bizimle i'tilâf buyuruyorlar; arz edeceğim:

Türk hanımın ev kadınlığındaki mevkî hakkında neler düşündüğümü anlamak için dördüncü, beşinci, altıncı sayılardaki makaleleri; hattâ mümkünse diyeceğim ki bundan sonra yazacaklarımı lütfen okumak iktizâ edecek... Bunlar birinin mütememmi gibidir. O vakit ne kadar samimi ve bi- tarafne durmayan edildiği takdîr olunacaktır.

Yevmi gazeteler, Servet-i Fünun karikatürleri ve birçok muharrirler daima aynı mevzû' üzerinde yek-nesak kalem yürütüyorlar deniliyor. Diyeceğim ki bu mevzû' doğru ve çok iştigale değermiş ki ekseriyet bunları söylüyor, bunları yazıyor, bunları resim ediyorlar. Ekseriyetin bu iştigali şüphesiz ne birbirleriyle bahs için verdikleri bir karardan, nede bir (Anti Hanım) heyet-i teşkîl ettiği endir. Böyle bir mesele tahdis etmiş ki, tabîat ve düşünce herkesi ondan bahse mecbûr ediyor.

Türk kadınının, Alman kadınının aynı olması hakkında izhar temenni edildiğini zannetmiş bir yanlışlığa mebni olsa gerektir. Milletler birbirine benzemiş olsaydı keşîş ile Alpler, İberik ile Asya-ı sugrâ şube-i cezireleri aynı isimde olabilirdi; her milletin kendine göre bir husûsiyeti hırsı vardır... Biz seri ve hattı gayr-ı muayyen bir inkılab-ı ictimâînin ortasındayız ve görüyoruz ki kadınlarımız Garp âlemindeki nisvan arasından Fransızları, Latinleri kendilerine numune intihab ediyorlar. Şüphe yok ki Fransızlar şendirler, şuhdurlar; havai bir cemiyeti, diğer milletlerden daha evvel celb edebilirler... Hanımlarımızdan da pek çoğu görünüşe aldanyorlar.

Dördüncü sayıda Amerikalı kadınlardan, beşinci sayıda Almanlardan bahsettim, altıncı sayı diyar-ı garp da Latin nisvanından çok mükemmel bir Anglosakson bir Alman, bir İskandinav kadınlığı mevcûd olduğunu söyledim. Sonra ilave eyledim ki:

-Kadınlığımızın asra mutâbık olmayan mesaisini ben baştan başa tebdîl niyetinde değil onu tamamlamak, büyütme niyetindeyim.. Türk zevcelerinin kendilerine mahsûs pek çok asalet ve havası vardır ki onları muhâfaza etmek, ondan ayrılmamak isterim.

Bazı hanımlarımızla, Fransız kadınlarının teşkîl ailedeki fena mutâlâa vazîyetlerinden ve bizim onlara doğru gitmemize muzırr olacağından uzun uzadıya bahsetmiştim. Çok sinirlenmişler, o tarafa meyillerini tamamen izhar etmişlerdi. Ben bu fikri pek mütememmüm gördüm, âtimiz için çok kortum, onun için Anglosakson ve Alman kadını numune ittihazına şiddetle lüzûm gördüm.. Onlardan alacağımız pek çok iyi şeyler olduğunu iddiâ' ediyorum.

-Türk kadınları için fena diyorsunuz, acaba Türk erkeği iyi midir? Erkeklerimizi birde kadınlara sorunuz?

Benimle beraber kimse iddiâ' edemez ki Türk erkeği vâsıl intiha-ı tekâmül olmuştur. Türk kadını fena vazîyettedir ma'nâsı işrâb edilemez; Ahmed iyi bir insandır demekle Mehmed'in fena bir insan olması iktizâ etmeyeceği gibi.. Bir hanım gazetesi bu mevzû'da kadınlıktan bahsetti. Erkeklerimizden, onların tereddisinden başka mecmûa ve gazetelerde yüzlerce defa bahsetmişimdir.

Şükûfe Nihal Hanım Efendi bize birkaç yüksek hanım sayıyorlar, onların evlerindeki tatlı iştigallerini sevimli uslûblarıyla tasvir buyuruyorlar. Teşekkür ederiz, böyle canlı numunelere ne kadar çok ihtiyacımız var. Fena mevkilerde kalan hanımlardan birçoğu bu mesud yuvalara lûtfen kabul olunsalar da ıslah hal etseler ve yeni intibalar ile evlerine dönseler ne iyi olur.

İstanbul'da bir buçuk milyon nüfûs var, Memâlik-i Osmaniye de yirmi milyon nüfûs var. Acaba İstanbul'da dedikleri gibi iki üç yüz Memâlik-i Osmaniye de beş yüz bin hanım sayabilirler mi?.. ben kendileri kadar müşkîl-pesend olmayarak memleketimizde daha pek çok müdabir ve iyi hanım ekseriyete göre verilir, ekseriyet bahsi tamamıyla bizim istediğimiz, bana mektup yazan hanım efendinin istediği tarafta değildir. Bilakis evsiz barksız hanımlara hergün, her ay yeni rakamlar ilave ediyor; o tarafın yekûnu,

bizim tarafın yekûnu zararına gün be gün tezyid eyliyor. İşte bizi korkutan, bizi yazdıran, bize evladsız anneler, evsiz barksız hanımlar dedirten bu menhus, bu ummacı yekûnun kabarmasıdır.

Nihayet Türk kadınlarından büyük bir ekseriyetin tereddisini tahriren itiraf eden muhterem hanım efendilerle aramızda zannediyorum ki hiçbir nokta-i ihtilaf kalmadı. Binâenaleyh artık bizim saffe geçerek aynı maksad için Ummacı yekûnun kavî hısımları saffetiyle birlikte çalışmalarını rica edeceğim.

Heybeli 11 Ağustos 1918

3. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye 4: Sebze ve Meyve”, Türk Kadını, no.7, 15 Ağustos 1334/ [15 Ağustos 1918], s. 102-103.

Vücûdun tıpkı bir makine gibi olduğu ma'lûmdur. Makineyi işletmek için nasıl kömür, su vesaire lazımsa vücûdu işletmek içinde öteden beri saydığımız ve gıda dediğimiz şeyler lazımdır. Makinenizi harekete getirecek gıdalar arasında birde su vardır; hattâ su miktarı diğer gıdalardan çok fazladır. Bir tahmine göre her insan yevmiye vasıta olarak iki buçuk kilo suya muhtaçtı. Bu su yemeklere alındığı gibi saf olarak da içilebilir. Demek mükemmel gıda vücûdun teşekkülünü ve makinemizin işlemlerini temin edecek derecede buraya kadar saydığımız maddeleri ihtiva eden şeydir.

Sebze meyveler mükemmel gıda olabilir mi? şimdiden cevap verelim ki hayır.. Bir sebze veya meyvenin terkîbi ne olursa olsun bir buğday ekmeği kadar kabul değil mükemmel olmaz. En esaslı üç sebze ve üç meyvenin terkîbini yazalım.. Vücûdumuza lazım olan gıda ma'lûm olduğu için bunların bize ne dereceye kadar fâideli olduğunu kendiliğinden meydana çıkar:

3 Sebze ve 3 meyvenin terkibâtı: Gayrı safî 100 gram üzerinden					
Sebze ve Meyve	Azot	Karbon	Yağ	Tuz	Su Taze- Kuru
Patates	12	19	1	1	77- 18
Tane Fasulye	12	28	1,6	2,4	46- 19
Ispanak	2,6	4,5	0	0,9	92- 13
Armut	0,4	14,5	0,7	0,4	84- 21
İncir	1,2	19	0,3	0,5	79- 29
Badem	8,5	3,1	2,5	0,6	88- 5

Görülüyor ki makinemizi yalnız sebze ve meyve ile işletemeyiz ve yahud okkalarla yemeliyiz ki istediğimiz kuvveti alabilelim.

Ma'lûm olduğu üzere doktorlarda ve şunu daha şümûllu söyleyelim, milletlerde iki nazariye var: bir kısmı insanların et ve sebze ile beslenmesi lazım geldiğine kani' olduğu halde diğer bir kısmı yalnız sebze ile beslenilmesi taraftarıdır. Sebze mütehasısları yani vegetanien (değil vegetorien) insan dişlerinin et yenen hayvanlarınkine benzemediğini binâenaleyh yaratılışta insanların vücûdunun sebzeyle göre teşkîl etmiş olduğunu ileri sürerek çok miktarda sebze yenmesini tavsiye ediyorlar. Sebze taraftarları vegetorien hayvan eti yemeyeceklerini iddiâ' ettikleri halde hayvan mahsulâtını pekâlâ yiyorlar. Mesela bu hayvan düşmanları süt, yumurta, yağ, peynir.. Gibi yine et demek olan mahsulâtı hiç itiraz etmeksizin yemekte dirler.

Hulâsa sebze ve meyve bizi başlı başına besleyemez. Maa-mâ-fih tertûbleri gösteriyor ki vücûdumuzun muhtaç olduğu kaloriye ehemmiyetli surette yardım ve hizmetleri dokunur. Sebzeleri gıda nokta-i nazarından üç kısma ayrılabilir:

Birincisi- Yeşil sebzeler. Mesela lahanâ, ıspanak, kıvırcık salata, taze fasulye ve ... İlâh bunlarda büyük miktarda gıda yoktur, fakat tuz ve vitamin çok olduğu gibi selüloz de mevcûd olduğundan midemizin işine yararlar.

İkincisi- Unlu sebzeler. Farzâ patates, yer elması, enginar vesaire... Bunlarda nişasta çok olduğu için karbonda ziyâdedir. Pahalılık ve yokluk zamanlarında bu nev'i sebzeler gıdamıza çok yardım ederler.

Üçüncüsü- Kuru sebzeler; yani fasulye, mercimek, bakla, nohut vesaire... Bunlarda her üç nev'i gıda mevcuddur. Tuz ve vitamin miktarı bazen ette ki miktardan bile fazladır.

Meyvelere gelince: biz bunların yalnız besleyici olanlarından bahsedeceğiz. Medeni insanlarca en ziyâde etli meyveler makbuldur. Mesela, elma, armut, şeftali, erik, kiraz, çilek, Frenk üzümü, üzüm ve... ilâh.. bunlarda bol şeker, bol tuz ve bol hâımız bulunduğu gibi vitaminleri de çok olduğundan vücûdumuza pek naff' dirler.. Hele vitamin vücûd makinesinin adeta ruhudur.

Diğer üç nev'i meyve daha var ki bunlardan ziyâde besleyici oldukları halde kim bilir azlıklardan mı, pahalılıktan mı, yoksa kuruluktan mı, her nedense evvelkiler kadar çok yenmezler.

Bunlardan birincisi- Kestanedir. Şekerli nişastayı havi olduğu için güzel bir gıda teşkîl eder.

İkincisi- İncir, hurma, muz.. gibi ekşisi olmayıp da yalnız şekerli olan meyvelerdir.

Üçüncüsü- Yağlı meyveler. Mesela badem, ceviz, fındık, fıstık vesaire..

Birde kekremesi meyveler var: ayva, muşmula gibi ki bunlarda yalnız (tanen) denilen ve ağzımızı buruşturan maddeden başka işe yarar bir şey bulunmadığından ağzımızı aldatmaktan ve midemizi şişirmekten başka bir işe yaramazlar.

Şu ma'lûmât ve şu mukayeseden anlıyoruz ki sebze ve meyve akrabadırlar.

**4. Ahmed Edib, “Fenni Sahifeler: Çiçek hastalığı ve Kırmızı Ziyâ”’,
Türk Kadını, no.7, 15 Ağustos 1334/ [15 Ağustos 1918], s. 109.**

Tabâbet ileri gittikçe ileri gittikçe tarz-ı tedavide türlü türlü şekiller alıyor. Evvelce bildiğimiz güneş banyoları, ziyâ’ usulleri şimdi renkli ziyâ’larla tedâvî şekline girmiş ve ahiren bu husûsta bazı hastalıkların tedavisi usûlleri tecrûbe olunmuştur. Hastalıkların diğer nev’ilerinin bizce o kadar ehemmiyetli yoksa da kari’elerimizin gerek kendileri gerek mini mini yavruları itibariyle çiçek hastalığına tesâdüfleri ihtimali bulunduğundan bu husûsdaki neticeyi bildirmek istiyoruz. Vakaâ bugün medeni memleketlerde çiçek hastalığı hemen kalmamış demektir; çiçek hastalığına tutulanlar ya kendisinin ve yahud ebeveyninin çiçek aşısı husûsundaki ihmâlinin kurbanıdır.

Çiçek hastalıklarını tedâvî esnasında pek çok tecrûbelerle çalışan Danimarkalı Doktor Firzen insinde bir zat kırmızı ziyâ’nın bu nev’i hastalıklara pek muvaffak geldiğini anlamıştır. Çiçek hastalığına dûçâr olan hastaların buldukları odadaki mefruşat kâmilen kırmızı renkli olur; odaya ziyâ’ veren pencere camları da kırmızıya boyanır veya bir kırmızı kâğıtla kaplanırsa bunların yaralara pek hafif bir sûrette kapanarak iltisam bulur; hastalık en son bir hafiflik ile geçmiştir!! Öyle ise bir çiçek hastası zuhûr edince tedâbir-i saire ile beraber en evvel yapılacak şey hemen hastayı kırmızı ziyâ’ içerisinde bulundurmağa gayret etmek olacaktır.

Kırmızı ziyâ’ yı çiçek aşısında da tecrûbe etmişler; birçok çocukları aşılarken bir kısmını âdî güneş ziyâ’sında bir kısmını da bir karanlık fotoğraf odasının kırmızı camlı penceresinden giren ziyâ’ muvacehesinde bulunmuşlar.

Kırmızı ziyâ’ya maruz kalanların aşısı pek hafif bir şekle gayet küçük kabarcık halinde geçmiş, diğerleri ise adeta tutmuştur. Hattâ bazen ale-l-âde yapılan aşılarda bile kırmızı bez ile bağlananların hafif bir sûrette geçtiği görülmüştür ki bu husûsta da icrâ’-ı te’sîr eden bir şeyin kırmızı renk olduğu bedîhiyettir.

Yalnız henûz tecrûbelerde netice bulunmayan bir cihet vardır ki buda kırmızı ziyâ’ muvacehesinde yapıp pek hafif bir sûrette geçen aşılarda hastalığın muafiyeti îtâ husûsunda te’sîr bulunup bulunmadığı meselesidir. Bunu da zamanın mürevveriyle meydana gelecek vukuat gösterecektir.

5. Mehmet Arif, “Tuvalet 6: Kadınların Tuvaleti Hakkında Umûmî Mutâlat”, Türk Kadını, no.7, 15 Ağustos 1334/ [15 Ağustos 1918], s. 109-111.

Tuvalet kadının hakkıdır.- Kadınların ahvâl ve etvâr-ı zahireleri afetlerine bir muayyerdir. Kadınlar zevcelerinin celb-i muhabbeti için terbiye-i fikriye ve ahlakıye ile beraber cismen güzel görünmeğe mecbûrdurlar.- Kadınlarda celb-i muhabbet için pek çok silahlar vardır; lakin bunları hüsn-ü muhâfaza lazımdır.- Tuvalet sâde ve zarif olmalıdır. Tuvalette muhtelif tabakate göre değişir ve zaman ve mekân ile mukayyiddir.- Tuvalet bir sanattır; Bunun sırrını kimseye fâş eylememelidir.

Hiçbir kadın, daha doğrusu hiçbir kimse yoktur ki aynaya bakıp da kendisini beğenmiş olmasın. Binâenaleyh çirkin, güzel nasıl olursa olsun her kadının- kendini zarif ve güzel göstermek için- elinden geldiği ve becerebileceği kadar çalışmakta kusur etmeyeceği aşikârdır. Şu halde güzel görünmek için kadınların çalışmalarında, uğraşmalarında- i'tidâl ve edep dairesinde- bir be's görülemez. Şerâit-i mesrûde dairesinde tezbine meclûbiyyeti, tuvaletlerine i'tinâ'yı kadınların bir hakkı olarak kabul etmemek bir insafsızlık olur. Bununla beraber- her bir hayat sahibi gibi ihtiyarlamağa mahkûm olduğundan kendini müddeti hayatından etrafındakilere sağlam, güzel ve genç göstermek mecbûriyetindedir. Binâenaleyh kadınların bütün tuvaletlerinde hıfzı-üs-sihha kavâidine riâyet etmeleri lazım geleceği kendiliğinden tezâhür eder. Şunu da nazar-ı dikkat ve ehemmiyetten devr tutmamalıdır: Kadınların eşkâl-i hariciyelerinden; vücûdlarına iyi bakıp bakmadıklarına hüsn-ü tabîat sahibi olup olmadıklarına, his ve zevk-i bedi'yi malik bulunup bulunmadıklarına pek güzel hükmetmek mümkün olabileceği gibi ahvâl ve etvâr-ı zahireleride ismet ve afetleri için bir muayyar olarak telakki edilebileceğinden tezeyyün ve tuvalet husûsunda haricen olsun efrat-ı dereceye vardırıp kendilerini şaibedâr etmemelidirler. Zevcelerinin celb ve muhâfaza-ı muhîtlere için kadınların terbiye-i ahlakıye ve fikriye sahibi olmaları şart-ı izam olmakla beraber cismende onlara güzel görünmek için sûret-i daime de tuvaletlerine i'tinâ'ya, vücûdlarına iyi bakmağa ve sıhhat ve teravetlerini muhafazaya ve idameye mecbûrdurlar. İnsanların muhabbetini kazanmak ne kadar kolay ise onu muhâfaza da o derece güçtür. Bunu daima hatırdan

çıkarmamalıdır. Kadınlarda celb-i muhabbet için pek çok silahlar mevcuttur; lakin bu silahları hüsn-i isti'mâl etmek ancak onlara sûret-i mütemadiye de bakmak ve temiz tutmakla kaimdir. Aksı halde o silahlar işe yaramaz ve kullanılamaz bir hale gelir.

Yukarıda da söylediğimiz vech ile genç kadını şuh ve zarif gösterecek bir tuvalet şâyân-ı itiraz olmaz ise de daha ileri gidilip de ifrât-ı dereceye varılır ise bu halleri ile kadınlar, etrafındakilerin hande ve istihzâ'larını mucib olacakları gibi tuvaletten maksûd olan neticede hâsıl olmamış olur. Binâenaleyh kadınların bu husûsa son derecede i'tinâ' ve dikkat etmeleri ve tuvaletlerini kendilerine yakıştırmaları ve diğerlerine beğendirmeleri velhasıl herkese gülünç olmamaları icâb eder. Ba- husûs sâde ve zarif bir tuvalet cümlece makbul ve memdûh ve aksi ise mezmûm ve makdûhdur. Bununla beraber her kadının tuvaleti, mensûb olduğu aile tıpkı ile beraber derece-i servet-i ile de mütenâsib olması iktizâ ettiği gibi tuvalet, zaman ve mekân ile de mukayyedir. Mesela: Zira adden zengin bir köylünün zevcesine, hiçbir zaman zengin bir şehirlinin tuvaleti yakışmaz. Bir köylü zengin kadının kendine yakışacak yakıştırılacak ayrı ve husûsi bir tuvaleti vardır ve olmalıdır. Kezâlik ev içinde bulunduğu zaman yapılacak tuvalet ile sokak tuvaleti hiçbir zaman birbirine müşâbih olamaz. Bunlar başka başkadır ve öyle olmalıdır. Ev tuvaletinde biraz ifrâta varılabilir ise de sokak için kat'iyen böyle olmaz ve olmamalıdır. Sokak tuvaleti için pek çok noktaların nazar-ı dikkate alınması lazım gelir. Son zamanlarda bazı hanımlarımızın sokaklarda gördüğümüz tuvaletlerini açıkça söyleyelim kendilerine hiç yakıştıramıyor ve böyle tuvaletleri doğrusu teessüfler ile görüyoruz. Bu kabil-i tuvaletlerde, bir güzellik, bir incelik, bir san'at göremediğimiz gibi âdâb-ı islamiyye ve milliyemiz de mutâbık ve muvaffak bulamıyoruz. Sırası gelmiş iken bu husûs da mühim bir noktayı buracık da kari'elerimize arz edelim: Tuvalet kadınlara mahsûs bir san'attır. Bu san'attın dekayik ve gavâmız yavaş yavaş ve onların zevk ve hiss-i bedfâlarının vüs'atı derecesinde inkişâf ve arz-ı endam eder. Onun için her kadın bu san'atın esrarına kesb-i vukuf ettikçe bunları yalnız kendileri bilmeli ve kendileri için hıfz edip bu sırlarını kimseye fâş etmemelidirler. Hattâ tuvaletleri ile meşgul olan kadınlar bu tuvalet odalarına büyük, küçük çocuklarını bile kabul etmemelidirler. Bundan dolayı tuvaletimizin esrarına vâkif olmak isteyen muhibbelerinizden uzaklaşmanız münâsib olacağı gibi herkesin tuvaletini de merak edip tecessûsâtta bulunmak, onların esrarına peyda' vukuf için çareler aramakta abestir.

6. Fatma Bedia, “Kadınlık Şuûnu: Evimiz Barkımız”, Türk Kadını, no. 7, 15 Ağustos 1334/ [15 Ağustos 1918], s. 111.

Bu sûtûnlardaki fikirler sahibelerine aiddir:

Türk kadını bizim hayatımızı tenkid ediyor. Bunu görüyor ve okuyoruz. Hanımlarımızı ciddi sûrette tenkid, Kazım Nami Bey’in makaleleri, Fon Saderştayn Hikâyesi ve nihayet Ethem Nejad Bey’in makaleleriyle hulâsa edilebilir. Bize fazla tuvalet ve bilakis aile ve ev işleriyle o nisbette adem-i iştigal atfediyor ve metrûk milletlerin kadınlarıyla mukayese ediyorlar. Tenkid ne kadar acı olsa da hakkı ihtiva edince sevimlidir. Bütün bu yazıların- samimiyetle itiraf edilirse neresi fazla, neresi doğru değil, neresi haksız bir tecavüzdür? Husûsî Nejat Bey’in altıncı sayıdaki makalesi her şeyi hakıyla, bi- tarafne tavzîh ediyor.

Fi’l-vâkî’ Şükûfe Nihal Hanım Efendi’nin gösterdikleri misaller gibi içimizde iyi olanlar, evi barkı ile garbı gıptada bırakacak kadar uğraşanlar var, lakin bunların adedi yüzde değil, binde kaç kişi?..

Diğer cihetten ekseriyet tarafına doğru temâyül eden bir kadınlık var ki bunlar hayatı ve zevki sefahat, endişesizlik, şıklık, aileye adem-i irtibât gibi zannediyorlar. Büyük İnas mekteplerimizin birinde müdirelik eden ecnebi madam ile kadınlığımıza dair görüşmüş idim. Madam kızlarımızın zekâsını fevkalade buluyor, ilave ediyordu:

“Kızlarınız tembel, çalışmıyorlar. Süs biliyorlar ama bu yaşta hanımlara yakışmayacak gibi süs biliyorlar. Sonra hayat-ı hariciyede kızlarınızı Avrupalı kızlardan lâübâlî ve fena görüyorum. Benim bir senelik mütemadi faaliyet ve sebatıma rağmen muhîtin ceryan-ı umûmîyesinden onları kurtaramadım. Sene nihayetinde daha fena haller seçtim. Aile teşkilatınız fena, ebeveyn çocuklarıyla uğraşmaya vakit bulamıyor. Eski ailelerin şekli iyi olmadığı gibi yenileri de fena. Çaresini bulup aile hayatınızı müsta’cilen tanzim etmezseniz âti karanlıktır...”

Neden kendimizi kandıralım, öğünelim; etrafımıza sathı bir nazarla ekseriyetin halini görüyoruz; bana kalırsa kusurlarımızı görelim, anlayalım da kendimizi el birliğiyle ıslah çaresini bulalım.

Cariyelerince “Feminizm” demek lâ ale-t-ta’yin iyi ve fena kadınlığı müdafaa etmek değıldir. Kadınlığı sevmek, kadınlığın hakkını tanıtmak, kadınlığı o hakka sahip etmek için yükseltmek demektir. Kadınlığımızı inhitâtden, cehaletten, korkunç istikbâllerden kurtarmak için çalışanlar, yazı yazarlar hakiki “Feminist” lerdir. Cins-i nisâyı madde-i hüsna, sebepsiz alkış, bizleri rüya gibi ilâ, feministlik olamaz, bize zarar olur.

Türk kadını için şöyle düşünüyorum: ciddi ve halûk bir aile terbiyesi, ağırbaşlı, sinne göre kibar bir tuvalet, sağlam bir tahsil, nezih bir eğlence, aile teşkîli için kırılmaz bir aşk ve iman....

Müsademe-i efkârdan barika-yı hakikat çıkartıyorsunuz; onun için yazıyor ve yazarları okumak istiyorum.

Çamlıca 7 Ağustos 1918

**7. Şermende'nin Babası, "Türk Kadını müessesesi-i muhteremine ",
Türk Kadını, no. 7, 15 Ağustos 1334/ [15 Ağustos 1918], s. 112.**

Son nüshanızda Türk kadınlarına hitaben yazılmış birkaç satır gördüm. Bu tefrîk, gerçi benim bahse karışmaklı mı icâb ettirmezdi. Fakat düşündüm ki mecmûanıza kadınlardan fazla erkekler yazı yazıyor ve bu itibarla cür'et buldum. Öteden beri muhtelif mecmûalarda yazılarını hürmetle okuduğum Şükûfe Nihal Hanım Efendi'den bir suâl soracağım ve cevaplarını büyük bir minnettarlıkla karşılayacağım. Suâlimi belki garip bulacaksınız; fakat sizi namusumla temin ederim ki noktası noktasına doğrudur. Mesele şudur:

Benim, yirmi sekiz yaşında vakur ve necib bir arkadaşım var. Âli tahsilini ikmâl etmiş, hayata şerefli bir sûrette atılmış, bugün iyi bir mevkî sahibidir. Hüsn-i ahlak ve faziletini bugün kendisini tanıyanlar bilâ-tereddüd itiraf ederler. Hulâsa kusursuz ve tam ma'nâsıyla mükemmel bir genç işte bu arkadaşım tam üç senedir evlenmek istiyor. Alacağı kızda aradığı şerâit şunlardır:

1-Kendi derecesinde namus ve fazilet sahibi olmak.

2-Hüsn, tahsil, servet-i mütenâsib ve mutavassıt bulunmak.

3-Aile teşkîl edecek bir ev kadını olabilmek.

Maalesef, şerâitin mütekabil cihetlerini tamamen câmi' bulunan refikim, istediği şerâiti haiz bir tek kıza tesâdüf edemedi. Ben, cenâb-ı hakka çok şükür, evli barklı ve mesûd bir aile babasıyım.. Fakat refikamın bütün hüsn-i niyetine rağmen adem-i muvaffakiyetinden pek iyi anladım ki iyiler ve mesûdlar akalliyeti teşkîl ediyor. Şu suâlimi te'yîd edeyim: Gençler aradıklarını neden bulamıyorlar?

Türk Kadını Dergisi No:8

1. Necmeddin Sadık, “İctimâiyyât: Bir suâl Münasebetiyle”, Türk Kadını, no. 8, 29 Ağustos 1334/ [29 Ağustos 1918], s. 114-115.

Yeni mecmûada “Kumar” hakkında yazdığım musahabenin “Kadınlar Dünyası” unvanıyla çıkan bir kadın mecmûasında mevzû’ bahsedildiğini gördüm. Bu, benim için büyük bir memnuniyet vesilesidir. Bu bahs üzerine yazı yazan Ülviye Mevlan Hanım Efendi musahabe mi, (düşünüyorum) ser-lev-hasi altında aynen naklettikten sonra iki küçük suâl sormak lütfün da bulunuyorlar ve diyorlar ki: Acaba hâric ez cemiyet yaşayan biz İslam kadınları sorabilir miyiz ki bu kibar ve sâgarın kumar masalarına iştirâk edebilen dokuzundan doksanına kadar olan kadınlar hangi sınıfa mensûb kadınlardır ve bu muazzam cemiyetlere hangi kudret ve cazibe ile iştirake layık görülmüşlerdir?

Kumar oynadıklarını bil münâsib söylediğim kadınlar, cemiyetimizin nisbeten en iyi sınıfa mensûb kadınlardır. Bi-t-tab’ bu ibtilânın kadınlarımız arasında da maa-t-teessüf yayıldığını söyleyebilmek için çok düşündüm; fakat ben yakından gördüğüm, sık sık işittiğim birçok haller bana cesaret verdi; daha doğrusu bu ithâmı onlardan esirgemek husûsundaki cesaretimi kırdı. Esasen sırf kadınlar arasında oynanmaya başlayan kumarın ufak irşadlarla ortadan kalkacağına emin olsaydım onu da yazmazdım.

Yalnız muhterem muharririnin müsaadeleriyle söyleyeyim ki, suallerinde anlayamadığım bir şey var: “Haric-i ez cemiyet-i İslam kadınları” kimlerdir? Memleketimizde kadınlığın i’tilâsı için mütemadiyen yazı yazanlardanım, fakat kadınlarımızın haric-i ez cemiyet yaşadıklarını bilmiyorum. Birçok dairelerde, mekteplerde, konferanslarda, birçok müsamere ve musahabelerde gördüğümüzü kadınlar bunun aksini isbat etmiyor mu? Ülviye Mevlan Hanım Efendi’nin bir mecmûayı neşrederek memleketin irfân ve tefekkür hayatıyla doğrudan doğruya alâkadâr olmaları kadınlara âid birçok neşriyat vuku bulması da göstermiyor mu? Kadınlarımız, faaliyet hayatının, cemiyet hayatının, muhtelif safhalarına- ciddi sahalarda- her gün biraz daha fazla iştirâk etmiyorlar mı? Cemiyet hayatından ne kast ettiklerini henûz bilmiyorum; feminist olduğunda şüphe edilmeyen mecmûalarının bu husûstaki muayyen mesleklerini bilmiyorum; cemiyet kelimesinden kast ettikleri,

Fransızların husûsî ma'nâsıyla (vie de societe) dedikleri modern hayatsa, bundan kadınlığımızın hukuk-u irfân nokta-i nazarından ne gibi istifâdeler edeceklerini bilmem; şunu da söyleyeyim ki bazı muhîtlerimizde yavaş yavaş inkişâf ettiğini maa-t-teessüf gördüğüm Avrupa taklidi, fakat inzibatsız ve ihtiyatsız salonların nev'ini, mahiyetinde kadınlığımızın âtisi için pek fâideli bulmuyorum ve zannediyorum ki Türk kadınlarının dahîl-i ez cemiyet yaşamaları ve Avrupa kadınlarından pek fazla yükselmeleri "Levanten" hayata girmeden, memleketin ilim, hırs, san'at hayatına iştirâk etmeleriyle ailede, umûmî cemiyette, ahlakta, zevkte ve saîde terakki etmeleriyle daha ziyâde kabildir ve görüyoruz ki bu yol bugün, hiçbir ma'nâsız açılmıştır.

Sonra, "bu muazzam cemiyetlere (kumar cemiyetleri olacak) hangi kudret ve cazibe ile iştirâke layık görülmüştür?" diyorlar. Herhalde muhakkak bir şey varsa o da kadınlarımızın bu "muazzam cemiyetler"e layık olmağa çalışmaları lüzûmudur. Türk kadınları bütün kudret ve cazibeleriyle bu nev'i cemiyetlerden nefret etmeğe uğraşmalıdırlar.

Ülviye Mevlan Hanım Efendi, makalelerinin sonunda kumarla tefsih eden cemiyetimize kadınlık tarafından bir tedâvî çaresi gösteriyorlar:"esaretten İslam kadınlığı azad edilse, serbest olarak cemiyet hayatına karışsa, hukuki, hukuk-i medeniye arasında tanınsa, yani evde bir insan olarak kabul edilse acaba hareketini şaşırılmış cemiyetimiz ricaline derman olmaz mı? Aranılan yüksek heyecanlar kumardan fazla bu cereyanda duyulmaz mı?..."

Ülviye Mevlan Hanım Efendi, şüphesiz müfret feministlerden olacaklar ki kadınlık namına nev-ummâ mutâlebât bulunan bu satırlarda biraz fazla asabiyet, hakikat hali olduğundan fazla siyah gösteren- belki de bize öyle gelir!- Bir hissiyat var. İslam kadınlarını esir, hukuk-i medeniyyeden sâkit telakki ediyorlar ve "onları da insan muamelesi ediniz!" demek istiyorlar.

Kadınlarımızın da ilm-i san'at, ahlak cereyanlarında erkeklerle birlikte çalışmaları, ilim, san'at, mesaisine yani ciddi cemiyet hayatına iştirakları herhalde birçok ictimâî hastalıklarımızı tedâvî edecektir. Hattâ ailede kadınlarımızın yüksek ve nezih zevk menba'ları teşkîl etmeleri de birçok aileleri inkıraza, inkısâma sürükleyen kumar hastalığı başlıca tedâvî çaresi olacaktır. Kadınlarımızın erkekler üzerinde bu ahlak

mürşidliği, ince zevk mürebbiyeliği tesirini yapmaları elbette lazımdır. Kendilerinden bu vazîfeyi haklı olarak bekleyebiliriz. Fakat zannetmem ki dedikleri gibi, kadınlarımızın bugünkü hali, dinleri ve milliyetleri bu ahlakı vazîfenin ifâsına mani' olsun. İslam kadınları esir olmadığı gibi, hakiki islamiyette- yeni mecmûada uzun uzadıya mevzû' bahsedildiğine vechle- kadınları esir yapmak şöyle dursun iffet ve faziletin, hürmet ve itibarın en yüksek enmûzeci yapmak gayesini takıp eder. İslamiyet, kadınların tahsil ve terbiyede, ilim ve san'atta, izdivaçta, ailede kanunlar nazarında erkeklerle müsâvî olmasına mani değildir. Nitekim kadınlarımızın bugünkü vaz'iyeti de fikren, ruhen, ahlaken zevk, san'at itibarıyla erkeklere tefevvuk misâllerinide çok kereler görüyoruz. Binâenaleyh Ülviye Mevlan Hanım Efendi'nin gösterdikleri tedâvî çaresini de pek fâideli ve pek müsmir buluyoruz. Ve- fazla olarak- aile anası, zevce, mürebbiye ve cemiyetin mühim bir faaliyet rûkn-ı saffetiyle kadınlarımızın, cemiyetimizin ahlakı tekâmülü üzerine bugün büyük ve nüfûzlu te'sîrler yapabileceklerine eminiz.

2. Ethem Nejad, “Hanımların Hatıra Defterleri”, Türk Kadını, no. 8, 29 Ağustos 1334/ [29 Ağustos 1918], s. 115-117.

Hanımlarımızın hatıra defterleri neye yaradığını elbette biliriz: Bu bir modadır; bu mazide geçenleri taşıyan muhafazadır; bu bir levha-ı takdîr ve te’sîrdir; bu bir kederler için vasıta-i tebliğdir. Nihayet bu bir istikbâle âid dua-ı mecmûasıdır.

Ahbab, akraba, meslektaş, okuryazar, talebe, dârülfünûnlu velhasıl her sınıftan defteri elime geçenlerin sahifelerini bir bir okumadan bir satır kaydedemedim. Belki bu pek de doğru değildi!

Hanımlarımızın hatıra kuyûdâtı bana tuhaf bir yek-nesaklıktan haber verdi: (A) Hanım, (B) Hanım’ın defterine nasıl kaydetmiş ise çok kereler göreceksiniz ki (B) Hanım da (A)Hanım’ın defterine aynı vechle kayd eylemiştir. Yalnız (A), (B), (C) hanımların defterinde değil, aynı üslûb ve aynı ma’nâ, birçok hanımların defterlerinde tamamen görülmektedir.

Müselsel ve mutavvel bir üslûb; ekseriya cümlelerin doğru veya yanlış olduğunu pek güçlkle anlatan, kelimeli, çok kelimeli, müzeyyen ve sıkıntılı bir üslûb... Sonra ye’sden, kederden, füturdan ve hep kara tâlî’lerden bahseden bir mevzû’...

Tahsil gören ve görmüş genç neslin me’yûs olmalarını ve ye’si moda telakki etmelerini memleketin hayatı, aile saadeti, ensal-i âti ye için iyi görmüyorum acaba bu cereyan nereden geldi? Hakikaten kızların me’yûs olmalarına bir sebep var mıdır?

Ye’s ve elim cereyanının bazı büyük kız mekteplerinde edebiyatın böyle bir yolda telakkinât yapmış olmasından ileri geldiğine ihtimal veriyorum. Okunan şiirler, yazdırılan vazîfeler, verilen mevzû’lar veya talebeler ve genç kızlar arasında dolaşan eş’âr ve âsârdan- ye’s ve kederi büyüten şeyler ise- şüphe yok ki önüne başka kuvvetlerle geçilemeyen fenalıklar zuhûr ediyor.

Baykuş isminde manzum hikâye vâzı’ sahne edildiği zaman “elim ve zulmet için yazılmış eser” diye gazeteler tenkîd etmişlerdi. Hâlbuki yeni edebiyatımızda rübâb-ı şikesteden itibaren elim ve ye’s telkin eden şiirlerimiz, eserlerimiz hiçte az değil...

Sultani'nin ilk sınıflarına geçen küçük hanım, bana bu gün sıkıntıları içinde, soluk pembe kâğıda yazılmış bed-bin "hayat" şiirinin:

Bugün hayatı müselele bir ihtiyaç siyah

Bugün saadeti gafil bir iştiyâk tebâh

Bugün teneffüsü yorgun, kadîd bir sürü "ah" olan bu cemiyet..

Mısralarını okudu... Atlayacak ve koşacak kısa etekli birisinin mahsûsâtı yerine bu hanımda derûnî zehirlerini döken, zamanı âlâm güne gün ile geçen bir insan hali gördüm, bütün etrafına:

"İnan, halûk, ezeli bir şifadır aldanmak.." mısrasını fısıldayıp ağlamak istiyordu.

Birçoklarımız üzerinde bu şiirler icrâ'-i te'sîr edememiş, bizi vâdî-i âlâme âmâle eyleyememişti.. Fakat kudret-i hakimede zayıf, hisleri her tarafa kolayca tedavire müsâid ve ince bulunan kızlar edebiyatın belki bu tesirinden kurtulamadılar.

"Ye'sin sâik-i edebiyattır" derken tesirât-ı maddiye de nazar-ı dikkate alınabilir. Telebbüsün, süsün, tefrişâtın, güzelliğin, gıdanın iyisini bilerek isteyen pek çokları bulamadıkları, halen kavuşamadıkları içinde hayata karşı bed-bin oluyorlar. Zamanın darlığı, galâ'sı genç kızları bedbaht modasını ta'kîbe vesile oluyor.

Hayattan bıkmak, ölmek çiçekler ve beyazlar içinde ölmek, karanlıklarda hayat endişeleri ile bitmek, nev-â-nev intihâr masalları ile nihayetlenen siyah ufuklardan, karanlık tâlî'lerden, yorgun gözyaşlarından bahseden hatıralar gösteriyor ki hayattaki bed-bînîye, ye'se müsâid-i intişar veren az çok edebiyattır. Her gün yürüyen ve başka yollara saçan bu bedbaht cereyanın önünü kesmez iseler müdhiş bir uçurumun karşısına gelmekte olduğunuzu göreceğiz. Hayatta zafer-yâb olmak için bugün, insanlar ve cemiyetler "şen ve şatır.. Bilgili ve çalışkan.." olmak gereklidir. Asrın yaşamak felsefesi bundan ibaretken hanımlarımızın bir kısmı mütefekkeri diyor ki "oku, düşün me'yûs ol... ve ölüm tatlıdır!." (Şopenhaver)'i bilmeden, onun felsefesini tanımadan hanımlarımız onun yolunu takip ediyorlar.

Almanya terakkisine mümânaat için hadise olan avarızdan biride Şopenhaver'in meslek felsefesi idi. Fikirde, felsefede bir hayat inkılâp yaşayan Almanya'ya

Şopenhaver: Bir kudret-i fevkalade huzurundaki acizden, hayatın renksiz ve âtisizliğinden, fütûrdan, ye'sden, acıdan, ıstıraptan ve nihayet hayatın son perdesi olan ölümden bahsediyordu.

Şüphesiz bu felsefe tehlike idi. Almanya'da yaşayan bir (Kant), bir (ney-çe)'nin telakkisi (Şopenhaver) mahsûlâtını tamamen yıktı ve Almanya kurtuldu. Kant dedi ki:

-Hayır ve şer ve vicdanın hükümleridir. İnsan iradesine karşı mesuldür. Çalışıyorsak mutlaka yükseleceksin, zarurette isen demek çalışmıyorsun. Aklına muhakemeye gayrı kâfi bir halde bıraktın ise seni iğfal edeceklerdir.

Ni-çe, Kante pey-rev olarak tevsîh ediyor:

-İnsan kuvâ-yi ruhiye ve cismaniyyesini terbiye eder. İsterse kendini yüksek yapar, isterse düşürür. Dünyada en iyi insanlar onlardır ki kendilerini sukut derkelerinden halâs etmişlerdir.. Binâenaleyh hayat yükselmek ve yükseltmek için vasıtaadır.

Kant ve Niçe felsefeleri Anglosaksonlar arasındaki (Self Govertmen) denilen telakkiye mutâbık oluyor. Herkes kendi kendine sahip olmalıdır. Şahıslar kendi üzerine bir nüfûz refah te'sîs etmiş iseler hakiki hürdürler. Herkesten cemiyet hiçbir şeyi istemez, yalnız vazîfesini ister, vazîfe ise ruhi bedeni ve ictimâî kuvâ-yi tenmiyye eden tedâbir ve faaliyetlerdir...

Bugün gençlerimiz, yılgın, bed-bin ve kendi kendilerine gayrı sahib yetişiyor; genç kızlar fütûr ve ye'sle mechuz oluyorlar. Bu nesil yarın iş başında yine bir şey yapamamak üzere hazırlanıyor. Malumat, Zaimsizlikle. Vukuf, bed-binlik ile hiçbir serme-i reha tevlîd edemez. Bize öyle bir iman lazım ki zaferi, serveri, muvaffakiyeti, hayatın germ ü serdini demir kuvvetiyle genç kendi tayin etsin ve kendi kuvvet ve hükmüne istinad etmiş bulunsun.

Hatıra defterlerinin intibaâtı tahtı te'sîrinde... zehir, figan, korku, tahammül, halâs, ağlamak, haykırmak, bağırarak, aldanmak, zavallı, biçare, vah, eyvah, siyah, koyu..... Kelimeleri arasında mübrim ve muzır bir ihtiyaç duyuyorum ki gençliğe, yeni valideliğe ümîd, şevk, fiil ve ameli zerk etmek pek lazım, acele lazım...

**3. Mithat Sadullah, “Aile Aşkı”, Türk Kadını, no. 8, 29 Ağustos 1334/
[29 Ağustos 1918], s 117.**

Evveli bir arkadaşımın hatırat defterinden:

“Saf, pir-nur, lekesiz bir hayat iştirake nail olmayı ne kadar kalbi, ne kadar masumane temenni ederdim. İzdivacımdan evvel istikbâle âid ne ûlvî emellerim, ne ruh perver hayallerim vardı bilseniz.. her vechle mükemmel ma'lûmâtlı bir refika-i hayat.. mesûd bir yuva.. mini mini bir yavru.. Sonra kitaplar, mecmûalar, musiki, eğlenceler, tenezzühler... Oh bunların tahayyülü o kadar vecdaver idi ki.. Lakin zaman istediğim şekli samimiyette bu mesud hayata nail etmek mahal olduğunu isbat etti. Evet, artık kat'ı olarak biliyorum ki refikam hayat müşterekemizden hiç memnun değil.. Sözleri, hareketleri bunu gösteriyor. Benim en saf düşüncelerim, emellerim onun nazarından pek adi, pek manasız, ancak basit adamların düşünecekleri şeylerdir. O, hayattan bütün manasıyla başkalklar, müşteşenalıklar bekliyor ve ancak o gibi müşteşenalıkların kendisine bir zerre-i saadet verebileceğini tahayyül ediyor. Yalnız ev, yalnız benim mevcudiyetim, benim perestişlerim onu mesûd edemiyor: Ah yarabbi, ben ne istiyorum? Benimle yaşayacak kadın her şeyden ziyâde beni sevsin: Onun kalbinde hiçbir te'sîr haricinin küçük bir azı bile bulunmasın. Benden her cihetle ikmâl olanların mevcudiyetine rağmen beni herkesten âli, herkesten mukaddes bilsin ve bunu bana öyle câlî olarak değil, kuvvetli bir kanaat sûretinde bütün kalbiyle, ruhuyla, sözleriyle, hareketleriyle ihsas etsin.. Ne okumak, ne yazmak, ne şiir, ne edebiyat hiçbir şey onu benden, evinden fazla işgal etmesin. O, benimle beraberken şen ve mesûd, ben işimde iken evde bana âid hatıralarla şad, benim geleceğim saati beklemekle müteheyyic olsun akşamları benden evvel evde bulunsun ve beni öyle müsteskal-âne pür-azamet karşılamasın.. Elhasıl benim mevcudiyetim ve yuvamız ona tam bir saadet versin. Onun arada sırada, mesûd olmadığından dolayı değil, hattâ “lekesiz saadetler içinde bile dökülecek gözyaşları” olmasın.. Ve ben onun mesûdiyetini gözlerinden, ruhundan anlayayım... of nasıl anlatayım, bilmem ki.. İşte bütün ma'nâsıyla bir aile samimiyeti, bir aile aşkı..”

4. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye 5: Sebze ve Meyve”, Türk Kadını, no. 8, 29 Ağustos 1334/ [29 Ağustos 1918], s 121-123.

Bugünkü makalenin ser-levhasını yazarken epeyce düşündüm! Bahsi bu kadar uzatmak, aynı ser levhayı üç dört defa kullanmakla kari’elerimi yormuş olmaz mıyım? Bu, geçici bir mülâhaza idi; biraz daha düşününce anladım ki boş bir tereddüde kapılıyorum. Memleketimiz sebze ve meyve memleketi olduktan, büyükten küçüğe hepimiz meyveyi ekmekten ziyâde sevdikten sonra bu bahs kimi bıktırır, kimin hoşuna gitmez? Kendi kendime: “devam et, Türkan!” dedim işte yazıyorum.

Muallim Doktor “Guley” gıda nokta-i nazarından meyve ile sebzeyi müsâvî tutuyor ve hattâ yeşil sebze yerine meyve kullanılmasını tavsiye ediyor ve diyor ki: “beş tane kuru incir ve yahud sekiz adet kayısı “200gram, lahana veya havuçtan iyidir. Bunun gibi 10 tane kuru erik en mükemmel lahana yemeğinden fâidelidir. “Guley”e göre eti sebze ile pişirmekten ise kuru meyve ile pişirmek daha na-fâidedir. İngiltere ve Almanya yemeklerin pek çoğu meyve ile pişirilmektedir. Mûmâ-ileyh cephedeki askerler ile esirlerin yemekleri için kuru meyveyi ehemmiyetle tavsiye ediyor ve bağırıyor kuru meyve, yine kuru meyve!

Meyve ve sebzenin hassaları ve bunlara nazaran kıymetleri anlaşıldı.. Etten ziyâde meyve ve sebze yiyelim, fakat her vakit bunları bulmak kabil olacak mı? Fi’l hakika taze meyve ve taze sebze ancak yedi sekiz ay bulunabilir. O halde? Bunları saklayıp senenin her mevsiminde istikâre etmek çaresini bulmalıdır. Bu çare pek eskidir ve herkesçe ma’lûmdur: sebze ve meyve bozulmamak için antiseptik hizmetini görecektir bir madde ile karıştırılır. Mesela şeker ile karıştırılarak reçel, bulama, şekerli meyve vesaire yapılır. İspirto ile karıştırılarak, şişelere konarak, teneke kutular içinde ta’aküm olunarak muhâfaza olunur; berudet vasıtasıyla da muhâfaza edilmek mümkündür. Şu kadar var ki bütün bu usûller mahzûrludur: Ya istediğiniz maddeyi bulamazsınız; ya pek pahalıdır. Anlamazsınız ve yahud lazım gelen alet ve edavâtı tedârik edemezsiniz; son bir mahzûr daha var ki oda bu usûllerle bağçevanlar kadar olsun meyvelerimizi muhâfaza edememekliğimizdir.

Binâenaleyh meyve ve sebzeleri uzun müddet saklayabilmek için en iyi çare bağçevan usûludur: Yani “kurutma desiccation”

Kolaylığı ve ehvenliği dolayısıyla bu usûl dünyanın her tarafında pek eskiden beri tatbik olunmaktadır. Fransız gazetesi misâl olarak Yunanistan ve İspanya da üzümün (kurutma) ameliyesini zikrediyor. İncir ve üzüm için misâl lazımsa en evvel bizim güzel ve mebzûl Türkiyemiz zikrolunmalıydı. Şimdi bizde olmamakla beraber (Vurdine)'nın kühreba gibi üzümleri asmadan yeni kopmuş kadar ter ü taze nasıl bir sene muhâfaza olunuyor, İzmir'in rezafileri nasıl tazesinden daha nefis ve daha râyiha-dâr senelerce saklanıyor, Fransız muharriri ihtimal bilmiyor! Şimdi yaş meyve ve sebze ile kuru meyve ve sebzeyi mukayese edelim:

Taze meyve ve sebzenin kurusundan farkı nedir? Nazara çarpan ilk fark "su"dur. Bir okka patates aldığımızı farz ediyorum; insafılı bir bakkaldan aldınız ise yirmi beş kuruş vermişsinizdir. Kendi hesabınızca 400 dirhem patates aldınız değil mi? Hâlbuki hayır! Siz patates olarak yalnız 150 dirhem kadar bir şey aldınız geriye kalan 250 dirhemlik sıklet bildiğimiz adı sudan ibarettir. Demek ki hakikat tevbir okka patates size 66 kuruştan fazlaya mal olmuştur. Maa-mâ-fih iyi düşünülürse bunda ta'cib edecek bir şey bulunmaz. Yediğimiz şeylerin hepsinde su mevcûddur: sığır etinin yüzde 72'si, balığın 82'si sudur. Ya insan eti? Mikroskopla vücûdumuza bakacak olursak milyarlarca hücrelerin deniz gibi vasi' bir su deryası içinde yüzdüğünü görürüz. Akciğerlerimiz doksan milyar kan damarıyla örülmüştür.

Hulâsa canlı mahlûkatı şöyle sathı bir muayeneden geçirecek olursak ne bizim, nede gıdamızı teşkîl eden mahlûkların zannettiğimiz kadar dayanıklı, sert olmadığımız anlaşılabilir. Biz adeta içi su ile dolu bir şişeyiz; vücûdumuzu teşkîl eden hücrelerde şişede yüzen kırmızı balıklara pek müşâbihdirler. Bir şeyin çürümesine ve kokmasına sebep olan madde işte bu sudur. Binâenaleyh kurutulacak şeyinden mevcûd suyu kâmilten çıkarmak lazımdır. Fakat su vücûdumuzda bir nakil hizmetini görmekte olduğundan gıdayı isti'mâl edeceğimiz zaman lazım gelen suyu tekrar vermek icâb eder.

Kurutma usûlu son zamanlarda hemen her şeye tatbik edilmektedir: Mesela süt kurutulup asid borik parçaları halinde satılıyor; yumurta kurutulup sarı toz haline getiriliyor. Kurutma ameliyesi güzel yapılırsa gıda kuvvet ve nefasetinden hemen hiçbir şey zâyi' etmez.

**5. Mehmed Arif, “Tuvalet 7: Tuvalet Odası ve Şerâit-i Sıhhiyesi”,
Türk Kadını, no. 8, 29 Ağustos 1334/ [29 Ağustos 1918], s 123-124.**

Bizde tuvalet odası yoktur- Bizde yatak odaları bu vazîfeyi görüyor.- Tuvalet odaları kadının bir istirâhatgahıdır.- Yatak odaları nasıl olmalıdır? Buralarda icrâ’ edilen tuvaletin muhazir-i sıhhiyesi .- Bir kadının ayrıca bir tuvalet odası olmalıdır. Tuvalet odalarına ne gibi şerâit-i sıhhiyeyi câmi’ olmalıdır?

Bizim hane teşkilatımızda, taksîmâtımızda şimdiye kadar ehemmiyet vermediğimiz bir şeyi varsa oda “tuvalet odası”dır. Evlerimizde kızlarımıza, kadınlarımıza mahsûs olarak tefrîk edilmiş ve onların yalnız tuvaletlerinin icrâ’sına mahsûs odalar yoktur. En zengin bir aile kızının düğününe gidiniz gözünüze işecek ancak “Gelin odası” ile “Yatak odası”dır.

Gelin Odasında- hiçbir tarz ve üslûb gözetilmeyerek gelişi güzel intihab edilen eşyada icrâ’ edilen tertibattan sarfı nazar, yatak odasında göze görünen ve şimdiye kadar hiçbir kimse tarafından nazar-ı dikkate alınmayan garip bir hale tesâdüf ederseniz.... Güzel, şık bir karyola, birçok emeklerle, birçok paralarla vücûda girilmiş yatak takımı ve teferruâtı, onların yanında da sabahleyin kalkar kalmaz, yıkanmağa mahsûs bir “lavoba” ve bir “komidin” bir “gardolap” vesaire bunların üzerinde de lavantalar, tuvalet suları, pudralar, fırçalar, taraklar...

Bundan anlaşılıyor ki: Bizde de yatak odaları, tuvalet odası ve vazifeside ifa ediyor. Hâlbuki âtîde vereceğimiz tafsilattan da pek güzel müsteban olacağı üzere yatak odalarında tuvalet icrası pek çok muhazir-i sıhhiye dâi’ olacağı gibi hanelerin derûnünde ayrıca bir tuvalet odasının bulunmasında da birçok muhasebat vardır. Bir kadın için tuvalet odası bir istirâhatgah, bir inzivagahdır. Yalnız başına, tuvalet odasına çekilen bir kadın en ziyâde huzuru, rahatı orada ve o dakika da bulur; kendi kendini orada beğenir ve sever. En ziyâde kadın orada gam ve kederden azade bulunur; dünya ve maa-mâ-fih orada unuttur.

İnsanlar günün hemen yarısına yakın bir zamanı, hem de uykuda olmak üzere yatak odalarında geçirmekte olmalarına nazaran yatak odalarının ne derecelere kadar kavâid-i sıhhiye mutâbık olarak intihab ve tertîb edilmiş olmaları hattâ mezkûr odalarda fazla lüzûmsuz eşya bulunması ve bulunan eşyanın da sıhate mazeret verici şeylerden ve

renklerden olmaması iktizâ eder iken bir odaya tuvalete mahsûs eşyanın da ayrıca doldurulmasını ve onların uyku esnasında vücûda vereceği mazeretlerin düşünülmesini doğrusu pek garip buluyoruz. Binâenaleyh kadınlarımız sıhhat ve melahâtlarını muhâfaza etmek isterler ve pek samimi ve ciddi olan bu sözlerimize itimad ederler ise hiç olmazsa bundan böyle olsun yatak odalarında tuvaletlerini yapmaktan sarfı nazar ederek bunun mümkün olduğu kadar evlerinde ayrıca bir küçük tuvalet odası tefrîk ve tahsis etmekte ihmâl etmemeleri lazım gelir. Bizde bu gibilere tuvalet odalarının nasıl olmaları iktizâ edeceğini birer birer bildireceğiz.

Evvel emirde tuvalet odalarının ne gibi şerâit-i sıhhiyeyi câmi' olması lazım geleceğine dair biraz ma'lûmât verelim: Mademki bir kadın bu odada sıhhati ile taalluk olan tuvaleti ile az çok meşgul olacaktır. Be-heme-hâl buranında hanenin havadar, ziyadar bir mahalde intihab olunması ve hin hacette mu'tedil ve kâfi miktarda bir hararetle ısınabilmesi için lazım olan vasıta-i teshiniyye ile mücehhez olması ve gayet temiz bulundurulması iktizâ eder. Tuvaleti müteâkıb havayı teceddüd için bu odalarda bir büyük pencere bulunmak kâfi dir. Kezâlik el, yüz ve ayakların yıkanması için bulunduracak lavabolardaki suların cerayanını teminen yapılan mecralarda iyi bir sûrette yapılmış olmalıdır. Ta ki münasebetsiz bir zamanda ve mesela kış ortasında bozulup da tamiri için günlerce uğraşılmasın.

Tuvaleti müteâkıb odadan çıkılırken pencerelerin açılarak saatlerce oda havalandırılmalı ve odadaki lavanta, pudra kozmatik gibi mevâddın kokuları çıkarılmalıdır. Ara sırada fenol, temyol gibi müzad taaffün ecza ile dezenfekte edilmeli ve tetahhur edilmelidir.

Tuvalet odalarının duvarları kâğıt veya kumaş ile setr edilmeyip ara sıra tetahhur edilmeğe müsâid olmak üzere yağlı boya ile boyanmış ve yahud senede bir iki defa teceddüd edilebilecek sûrette badana edilmiş olmalıdır. Tuvalet odalarının soğuk zamanlarda ve bilhâssa kışın soğuk ve rutubetli olmamasına ve derece-i hararetin kâfi miktarda bulunmasına dikkat edilmeli ve bunu anlamak üzere arada bir termometre bulundurulmalıdır. Tuvalet odalarının yatak odaları yakınında bulunması ve bunların halılar ile mefrüş olmayıp (linolom) denilen mantarlı muşambalar ile döşenmiş olmaları pek münâsibdir.

6. İlanlar, “Muazzez Kari’elerimizin Yazıları”, Türk Kadını, no. 8, 29 Ağustos 1334/ [29 Ağustos 1918], s 127.

“Türk Kadını”na derc edilmek üzere, kadın erkek ve yahud kadın imzasına bürünmüş erkek imzalarıyla bir takım yazılar alıyoruz. Bunların bir kısmı mesleğimiz haricinde, bir kısımda pek uzun olduğundan derc edilemiyor. Biz evvelâ şunu rica ederiz. Yazı yazanlar hüviyetlerini tasrih etsinler. Bir erkek daima erkektir, kadın imzası atmakla sanki ne olacak? Bir gazete, yalnız kadın imzasını muhtevî zevatın yazılarını derc ediyor. Hiç erkek imzası yok. Biz böyle düşünmüyoruz. Binâenaleyh lütfen bu cihetin nazar-ı dikkate alınmasını rica ederiz. Gelecek nüshadan itibaren: pek uzun olursa kısaltmak, mecmûanın lisanına uydurmak husûslarında salahıyyat verilecek bazı müntehab yazıları (imzalar gayet sarîh olmak şartıyla) mesleğimize muvaffak buldukça bir sûtûn mahsûsa derc edeceğiz.

Mucânen obone kayd ediyoruz

“Türk Kadını” için 10 abone bulup bedelini gönderenlere mucânen bir abone kaydı ile takdim edeceğiz.

Sultan Ahmet’ten A.Bedia Hanım Efendiye: Pek lûtüfkâr olan teveccühlerinize samimi teşekkürler.

(I. K) Hanım Efendi’ye: Mektubunuzda, ictimâî yaralarınızın vücûdunu sizde itiraf ediyorsunuz. Pekâlâ... Fakat bunun ilacıda, çare-i tedâvîsinide bildirseniz ne güzel olacak!

Gelecek sayıda

Şükûfe Nihal Hanım Efendi’nin:

“Gençler aradıklarını niçin bulamıyorlar?”

Türk Kadını Dergisi No:9

1. Şükûfe Nihal, “İctimâiyyât: Gençler Aradıklarını Neden Bulamıyor?”, Türk Kadını, no. 9, 12 Eylül 1334/ [12 Eylül 1918], s. 130- 131.

Türk kadınının evvelki nüshasında böyle mühim bir suâlde tesâdüf edince birden bire bir vakfe-i tereddüd geçirdim; memleketin saadetinde en hakiki bir âmîl olan bu hayatı meseleyi bu günkü vukufumla hal edebilecek miyim? Bu bahs endişelerimin için lazım olan umûmî tedkîkatımı henûz yapmamıştım; maa-mâ-fih mademki suâl buyruluyor; bazı kanâatlerimi şimdiki şekliyle arz etmekte de bir beis görmedim.

Hakikati itiraf etmek lazımsa “bu memlekette mesûdlar eliti teşkîl ediyor” fikrini bilâ-tereddüd kabul ederim. Her sınıftan, her seviyeden zevce ve zevce olabilecek kadınlar, erkekler nadir olmadığı halde teessüf olunur ki bizde izdivaçlar ekseri menfî neticeler veriyor; ya dırılıtlı gürültülü sürüklenip devam eden bir hayat; yahud birkaç sene, birkaç ay, hattâ birkaç gün nihayetinde husûle gelen bir iftiralık... İşte bu milletin büyük bir kısmını böyle maneviyatı kırılmış zavallılar teşkîl ediyor. Bunların haricinde mesûd aileler az değilse de kâfi de hiç değil! Bu elim neticeler karşısında ekseriyet hiçbir şey düşünmeyerek hadiselerde bir sebep evvel aramağa lüzûm görmeyerek “hanım şöyle etmiş, Bey böyle etmiş” gibi kıl vakalarla bu faciadan bir terfî mes’ûl tutar, sebep-i iftirakı izaha çalışırlar. Ve zannederim ayrılanlarda sebebin farkına varamadıklarından kendilerini tebrîe için çok defa yekdiğerini ithâm ederler.

Yakından gördüğüm böyle birkaç feci’ sahne bana pek nâbit kanaatler verdi. İstisnalardan sarf-ı nazar edersek bizde umûmîyetle ne kadınlar fena, nede erkekler fena.. Fena olan bir şey varsa oda izdivaç kaidelerimizdir. Hiçbir mantığın, hiçbir zevkin hazmedemeyeceği kadar saçma olan kaideler birkaç sene evveline kadar kat’iyyetle ta’kîb olunuyordu; beyefendi izdivaç niyetinde, lakin hayatında üç beş kadından başkasını tanımadığı için alacağı hanımı akrabadan, ahbaptan birine ısmarlamağa mecbûr olur. Yarabbi, düşünüyorum da, gençlerin bu hayat meselesinde gösterdikleri bi-ma’nâ cesarete bir türlü bir çare-i ta’vil bulamıyorum. İnsanlarda nisbi bir zevk hüküm sürerken diğerrinin prestîş ettiği bir çehrenin kendi zevkimize de muvaffak olabileceği ihtimali bence yüzde ondan yukarı çıkamaz. Sonra hanımı

tavsiye edenler, şüphe yok ki kendi ahbası, akrabası, hulâsa kendisini sevenlerdir; bu sebeple hanımın tahsili, ev kadınlığı hakkındaki ma'lûmâtıda ancak onlardan alınabilir; aldanmak tehlikesinin ikincisi de bu meseledir... Ya hanımın ahvâl-ı ruhiyyesi; hissiyatı, zevki nasıl tahsil edilir. Bilmem müşkil pesend mi diyecekseniz, düşünüyorum; iki kalıbın bir birine adem-i merbutiyeti için, ma'nen, ruhen birbirine yakın olamamaktan daha kuvvetli hiçbir ma'nâ tasvir edemiyorum, ve diyorum ki: Mademki memnuniyetin üzerimizde te'sîri maddi te'sîrlerin fevkinde ve adeta ebedî bir iz bırakıyor, şahsen pek güzel bir kadında bazen bir erkek üzerinde sehâir bir te'sîr yapabilir. Lakin görücü hanımların karşısında müttehiren bir mankeni genç kızın çehresinin şeklinden boyunun ölçüsünden başka hangi meziyetini tamamıyla anlamak kabildir?.. Derece-i tahsili, ev kadınlığına dair ma'lûmâtı, mevki ictimâiyyesi mütenâsib kâfi olurda görücü hanımlar mesela kendisini şahsen beğenmezler; halbuki asıl bekleyen içinde bu, estetik bir çehre olabilir.. görülüyor ki bu kaideler pek muzır ve bu yüzden ailelerimiz korkunç bir tezelzül içinde..

İnkılâp her şeyde olduğu gibi kadın hayatında da bir rol oynadı, artık kadın kafes, peçe altında gizlenen esrarengiz mahlûk değil; onu herkes biraz tanıyor; falanın filanın kızını sokakta olsun vechen tanıyabilmek mümkündür; lakin birbirini iyice tanımak için tabî bu kâfi değil!..

Ailelerde ihtilâtı tervîc edenlere sık sık tesâdüf olunuyor, bu mühim hadise ictimâiyyenin acaba zamanı gelmiş midir? Memleketin ale-l-umûm gençleri düşündüklerim ve bazı tanıdıklarım gibi halûk, nezih, ciddi iseler aileler artık bilâ-tereddüd birbirlerine kapılarını açmalıdırlar. Tanıdığım gayr-ı müslim namuskâr ailelerde bunun hiçbir mahzûrunu görmedim ve tesettürde bu inkılâba mani' değildir. Mademki yakın bir âtîde mektepte, tiyatro da birleşilmek tasviri, ümidi vardır; o halde ebeveynin nezareti altında gençlerin birbirleriyle görüşmesinde hiçbir beis görmüyorum. Zaten münevver aileler kısmen bu âdeti kabul etmemişlerdir. Şüphe yok her inkılâpta olduğu bu mühim tahvilin mahzûrlarında "ehvenşir" dir, muvakkattir. Hususiyle her iki tarafın birbirini bizzat tanınması biraz sonra onlar için pek tabî olacak ve ilk şaşkınlıklar, ilk idaresizlikler tamamıyla zâil olarak gençler tabî bir vaz'iyet alacaklardır ve bence tabîleşmek biraz ahlakileşmektir. Zannediyorum ki ruhen anlaşmış, birbirininin maddi tekâmülünden de emin olmuş iki kalbin saadeti pek hakiki,

pek payidar olur. Ne çare ki bu adet kabul olunduktan sonra da ailelerde beklediğimiz hakiki saadet te'sîs edemeyecek; gençler aradıklarını yine bulamayacaklar!.. Çünkü: Bugün ictimâî meselelere karşı memlekette muhtelif tarz telakkiler, muhtelif nokta-i nazarlar var. Mesela, “gençler aradıklarını niçin bulamıyorlar” suâlini soran Bey efendi'nin genç arkadaşı aradığı hanımın şu şerâiti haiz olmasını arzu ediyor:

1-Kendi derecesinde namus sahibi olmak.

2-Hüsnü, tahsil, serveti mütenâsib ve mutavassıt bulunmak.

3-Aile teşkîl edebilecek bir ev kadını olmak.

Türkiye'de namuskâr kadınların ekseriyeti teşkîl ettiğine eminim var, lakin namus nedir? Evvelâ onu bilmeliyiz; görüyorum ki muhtelif sınıflar arasında bu kelime aynı ma'nâyı muvazzah değil!... Bazıları için şekle münhasır olan namusunu, bazıları sırf ma'nevi, vicdani bir şey telakki ediyor; memlekette muhafazakârlar, müceddedler; bunlar nazarında namusun manası hep başka. Kadının namusunu yüzündeki peçede arayan muhafazakâr yüzünü açan kadına affif demekte tereddüd ediyor; bütün meselelerde böyle; bir vahdet telakki yok! Ve bu buhran o kadar tevsî' etmiş ki, aynı ailede valide pederin, çocuklar validenin fikirlerini kabul edemiyor; aile efradı hep başka, başka düşünüyor. Ve bu onlar için daimi bir cîdâl teşkîl ediyor. Bütün millet aynı vaz'iyette...

İkinci şartları: Hüsnü, tahsil, serveti mütenâsib olmak.

Bunlar bi-t-tab' arzu edilir şeylerdir; lakin hayatta mükemmeliyet mutlaka aramak bilmem ne kadar doğru olabilir? Bir genç kız affif olur, güzel olur, tahsili, ev kadınlığı kâfi olur; asil bir aileden de olurda serveti olmayabilir; bütün bu meziyetleri haiz olan bir genç kız bilmem der edebilir mi? Birde Beyefendi arzu ettikleri hanımı acaba nasıl aradılar? Zannediyorum ki görücü hanımlar vasıtasıyla; yahud muhîtin yarım müsaadesi altında bazı yerlerde tesâdüf ettikleri genç kızları bil vasıta tedkîk etmekle... Yukarıda arz ettiğim gibi görücü ile kanâat çürük köprüden geçmekten başka bir şey değil. Hulâsa ümidi ya var, ya yok! Onu bir tarafa bıraktıktan sonra memlekette kadın, ahlak, namus hakkındaki telakkilerin birleştiği.. Ağır başlı bir cemiyet hayatının kabul edildiği gün gençler, aradıklarını şüphesiz bulacaklardır.

2. Edhem Nejad, “Kadın Erkek Eğlencede de Birlikte”, Türk Kadını, no. 9, 12 Eylül 1334/ [12 Eylül 1918], s. 132–133.

İşten sonra eğlence gelir. Hanımlarımıza çalışınız, sa’y ve âmil safına geçiniz, hayat-ı umûmîyeye karışınız diyoruz da onlara has eğlenceler irâe etmiyoruz. Bir câmia, bir Pazar tatili eğlencesi yalnız geçen haftanın mütemadi yorgunluğunu ber taraf etmez, belki ilerideki haftaya erbâb-ı sa’y daha kuvvetli ve tünd-rest nakleder. Hayat-ı umûmîyeye karışan nisvanımız için bugün, eğlence nev’ileri bulmak, bu sûretle kuvvet ve irâelerini tezyîd etmek ihtiyacı muhakkak gibidir.

Şimdiye kadar konu komşuya misafirliğe gitmekle eğlenen hanımlarımıza bu ibtidaî ve sâde eğlenceler artık nakıs ve na-kâfî geliyor. Kezâ Sarıyar ile Büyükdere arasındaki rıhtımın kenarına veya Kuşdili çayırının dereye nazır parmaklığı dahîline girip saatlerce fındık, kestane ve kağıt helvası yemekte artık onları eğlendiremiyor.. Kezâ Çukur bostanın gıcırdayan dönen bâr-girli dolabının mavi ve kokulu havuzu başında salata turşusu veya mısır yemekte yeni hanımlarımızın zevkini tatmin edemiyor.

Bugün hanımlar kendilerine göre eğlenceler bulamadıkları için diyebilirim ki pek acınarak bir vazîyetteler. Her cereyan, her seyelân hanımlara eğlence zemini teşkîl etmektedir. Fakat kendileriyle beraber cümlelerin tarafındadır ki bu gelişi güzel, lâübâlî, vezn ve nazımsız eğlenceler nisvanımız için zararlı oluyor.

Parklarda Kadıköy çayırlarında, daha bilmem nerelerde birbirine bakarak bukalemun renklerle, şık ve garip müzeyyenâtlarla, oda tuvaletleriyle gezmek ve aynı cereyanın arkasında dolaşan beylerin, efendilerin laubalı ve senli benli attıkları sözleri dinlemek pek kaba, pek adi eğlenceler olduğunu herkesten evvel hanımlarımız takdîr ettikleri hale başka zevk menba’ları bulamadıkları için bu gezintileri terk edemiyorlar.

Birçok nezih ve barklı hanımlarımız Ramazan geceleri şehzade başında; Üsküdar’da daha bilmem nerede bazı kadınların erkeklere iğne batırmak sûretiyle incittikleri zevk ve eğlenceyi nefretle telakki ediyorlar.

Evvelden bir yaşlı kadınla ancak sokağa çıkabilen, genç hanımların bugün zevk ve teferrüc aleminde serseriyata dolaşmaları ahlaka menafî bazı ahvale yol açıyor. Ara

sıra öyle iyi ailelerin müsamerelerine tesâdüf olunuyor ki bu derece serbestiyi vahim derkeleri atlayan garp diyarında böyle göremiyoruz.

Mutavassıt ve ale-l-âde tabakanın eğlence kusurlarını temdîd ederken yüksek ve kibar tabaka elbette unutulamaz. Sinir ve asabiyet yetiştiren kibar aileye şimdi bir kıvılcım sıçradı; yüksek cemiyetimizin ahlakını bu kıvılcım bozacak, yakacak, eğer çabuk yetişilip söndüremezse..

Ada'nın bir köşesinde çamlı ve yeşillikli köşklerin bazılarında kadın ve erkek müşterek eğlence âlemleri işitirsiniz. Saz, söz ve ahenk uyyuka çıkar. Kemani filan Bey, havatında filan Efendi, Tanburi filan Hanım çalar terennüm eder. Evvelâ ağır ve düzenli şarkı ve bestelerle başlayan saz heyeti az sonra cürcünalarla, sokak şarkılarıyla açık baş türkülerle karışır. Söylemek bağırmaq sırası havanında ve sazendelerden dinleyici Beylerle ve hanımlara geçer, ne karışık ve garip sesler ve türküler dinlersiniz!

Masa başı içki âlemi şimdi pak az cemiyetlere dahîl olmuştur. Bizim rakıya, doza mukabil (diyar-ı efrenc) de apsent vardır. Ben tecennen etmiş, haysiyetini zâyi' etmemiş bir Avrupalı Hanım Efendi'nin veya- sadece Hanım'ın apsent içtiğini işitmedim; onlar ancak neşe için ince bardakları dudaklarına dokundurarak yudum yudum likör içerler. Apsenti artık pek çıldırmış mevcudiyetini zâyi' etmiş kadınlar isti'mâl edebilir.

Yüksek ve zengin aile konağında içki masasından başka kumar masası da kuruldu. Yorgun ve sarı çehrelerle gece yarılarında sonraya kadar kağıt oynayan hanımlar bitab bir zevkle masa başından ayrılıyorlar.

Fenalık daima sirayet eder; kumar ve içkiye mahsûs masaların diğer zengin konaklara, apartmanlara sirayet edeceğinden fevkalade korkulur. Bi-l-ahire bu yukarıdan görünen gösterişli makbul keyfiyet, bu moda aşağıya doğru seyyal ve sehil cereyanla akar.

Kadınlarımız için zevk ve eğlence şekli ve saatleri tayin ve tefrîk eylemeliyiz. Şimdi ki eğlence tarzı vehim; ahlaki serian bozucu, daha âşikâri birazda behîmî olduğundan acil tedbir yollar ne ise ithaz kılınmalıdır.

Sokakta bir hanımın bir erkekle görüştüğüne, selamlaştığına şimdi çok tesâdüf ediyoruz. Boğaz içine, Adalara sular başında, ağaçlar altında birlikte eğlenmek için

giden hanımları daima görüyoruz. Kadın ve erkeğe bu müşterek gezişini tabî telakki edenler olduğu gibi su-i zanda bulunanlarda var. Keyfiyetin salim ciheti su-i zanları ortadan kaldırmaktır; çünkü su-i zanlara müsâide za'fiyet-i ahlakiye karşı müsamahadır.

Kadın ve erkeğin müşterek mesaisine mukabil müşterek eğlencesinde su-i zatlardan halâs olmak için aile eğlencelerinin, gezintilerinin, aile ziyaretlerinin ahdâsı lüzûmuna kani' olmak gerektir. Bir vâlide kerime, oğul ve damarlarıyla; bir pederin iken hemşireleriyle, bir bacanak baldız ve evladlarıyla, nihayet bir ahbab iyi dostun taallukatıyla neden gezintiler, ziyaretler yapamasın, neden eğlenceler tertîb edemesiz!..

Bir ikinci çayı ictimâî; (anfami) bir musiki ve taganni ictimâide olabilir. Taksîm veya herhangi buna benzer bir bağçe veya gazinoda zevc, zevce, çocuk ve yeğen için birer dondurma veya pasta yemek sonra güzel ve temiz bir musiki dinlemek pek nezih bir eğlencedir. Kadın ve erkek aile efradının, akrabasının bir levceden, yahud yan yana sandalye ve koltuktan bir eser-i edebiyi, güzel bir sinemayı istima' ve temâşâ eylemeleri nefis bir meşgaledir.

Velhasıl aile rabita ve münasebetleri ta'mim ettikçe hiç şüphe yok ki ortadan süfli ve behîmî itiyad ve cereyanlar kalkacak, onlar yerine vakar ve mezâyâ-yı aliye-i insaniye kaim olacaktır.

Binâenaleyh nisvanımız en iyi, en çok, en vakarlı eğlenceyi aile içinde aramalıdır.

Açık Türbe 8 Eylül 334

3. İsmail Hakkı, “Kadın ve İctimai Muhîtlər”, Türk Kadını, no. 9, 12 Eylül 1334/ [12 Eylül 1918], s. 133–134.

“Ahlaksızlık” unvanıyla yakında çıkacak eserden

Şimdiye kadar yalnız kadının hayatına girmesinden bahsedildi. Fakat bu hayatın ne olduğu gösterilmedi! Çok kere zannedildi ki hayata girmek, evden çıkmak demektir. Hayata girmek, ictimâîleşmek, ictimâî biir vazîfe ile vazîfelenmek demektir. Bizde ictimâî adem-i saffetini veren ictimâî bir vazîfedir. İşsiz adam yalnız adamdır. Yalnız saffetiyle ictimâî bir mahlûk ta’rîf edilemez. Şu halde kadın hayatta: İlim, fen, san’at, muallimelik, doktorluk, hasta bakıcılık... gibi mesleği bir vazifeye girmediğe ictimâîleşmiş değildir.

Her meslek aynı derecede ictimâîleştirici değildir. Mesleklerin ictimâileştirme kudretleri ictimâî hayatlarını nev’ine göre değişir: Bu hayat ne derece mesleği ihtiyaçlar ve tesânüdlerle ferdleri birbirine bağlarsa ictimâî kıymeti de o derece büyüktür. Bilakis bu hayatta insani bir müsabaka yerine hayvani mübârise ne derece hükümran ise ictimâî kıymeti de o derece azdır. Böyle meslekte ferdler had-bin ve menfaatperest kesilirler. Kuvvetliler hâkim, zayıflar mahkûm olurla ve umûmîyetle ferdler kendilerini lüzûmu kadar hayata ve mefkûreye bağlı hissedemeyerek ma’nen inhilâl ederler, ahlaksızlaşırlar. Nasıl ki Türk kadının inkılâbı bu feci’ akıbeta uğradı: Kadın hayata çıktığı gün bu hayatın demir çemberleri içinde ezildi; bu hayatta anasının şefkatini, kocasının rikkatini bulamadı; kimsesiz himyesiz kaldığını gördü...

Kadının evden çıkmasını kâfi değil, bir mesleğe girmesi de kâfi değil, bu mesleğin ahlakileşmesi lazımdır. Kadın inkılâbı, kadın maârifi, kadın mesleği gibi birde kadın mesleğinin ahlakıyatı vardır. Kadına mensûb olduğu zümre dahîlinde ve haricinde vücûdunun, sıhhatının bedaî’ ihtiyaçlarının, nesli zarûretlerinin, ahlaki zaaflarının, ictimâî mevkînin, kadınlık şiârının... Himaye ve müdafaa edildiğini görmezse ahlaki buhrandan buhrana girer. İnkılâp eski hayatı çıkarabilir. Yeni bir hayat kuramaz! Bunu yapacak yalnız ictimâî bir teşkîlattır. Bu teşkîlat bütün mesleklere ve zümrelere için lazımdır. Kadın buhranına ancak bu sûretle çare bulabiliriz.

Kadının dahîl olduğu mesleğin hayatı ahlakileştirmekle beraber kadının giremeyeceği alemi, bedi’, ahlaki muhîtlere de çoğaltmak lazımdır. Çünkü bir cins ne kadar çok

muhîte mensup ise, o kadar çok ahlakileşir. Hâlbuki biz bir yandan kadını hayata çağırıyoruz; bir yandan da kadına bu hayatın muhîtlerini yasak ediyoruz! Bugünkü kadının girebileceği yegâne muhît meslektir. Hâlbuki bütün kadınlar meslek kadını olmadığı gibi bütün mesleklerde mutlaka ahlakileşmiş değildir. Bugün meslek haricinde kadına açık olan yegane muhît sokaklardır! Kadının Dârülfünûn salonunun kabulü yeni ve cüz'î bir inkılâptır. İlim, san'at, hukuk, ma'şeret meclisleri kadın için yasaktır. İnkılâp yarım olamaz. Yarım bir İnkılâp ihtilâlden farklı değildir.

4. Doktor Galib Hakkı, “Fenni Sahifeler: Tütün”, Türk Kadını, no. 9, 12 Eylül 1334/ [12 Eylül 1918], s. 134–135.

Tütün hayatımızın ve istirahatımızın sinesini bir düşmanıdır. Çok defa iyi bir arkadaş diye yanlış bir telakkide bulunduğumuz bu muzır (mükeyyif) şarkta kadınlar arasında daha ziyâde taammüm eylemektedir.

Tütün umûm nazarında mükeyyifâtın en hafifi ve en muzırsuzu tanılarak alabildiğine taammüm etmektedir.

Anadolu ve Rum ilinin köylerinde tütün içmek i'tiyâdında bulunan kadınlara az tesâdüf edilmekte ise de şehirlerde ve bilhâssa İstanbul kadınlarında erkekler kadar müteammimdir. Ancak şu son senelerde genç kadınlık hayatında tütüne karşı mahsûs bir teferruat olduğu maa-şükran görünmekte ise de taklide olan ithamın ve muhitteki kesret-i isti'mal mürûr zamanla bu nefret, ta'dil ve mübtelalarının adedini tezyîd etmekte olduğundan (1) sıhhat, (2) iktisad ve (3) terbiye-i ictimâîye itibarıyla büyük bir mahzûr olan bu fena i'tiyâdın Türk kadınları arasında fazla taammüm etmemesini saf ve samimi bir his ve şiddetli bir arzu ile bekleriz.

1.Sihhat: Tütün, evsafını câmi'; agyarını mani' bir tarifile (muzır-s-sihha) bir maddedir. Madde-i müessiresi bulunan nikotin bir semm-i katldır.

İsti'mâl edenler bil-istisna bir tesemmüm tedricidedir. Bünyenin kalibiyetine ve isti'mâl olunan tütünün mikdar ve cinsine göre muhtelif derecede vak'a olan te'sîrât-ı muzırreden başlıcası alam-ı asabiyye ve bilhâssa hunnâk-ı Sadri nöbetine nahiyye-i kalbiyyede tahsil eden veca'dır. Biraz yaşlıca olanlarla- az veya çok- kalbinde rahatsızlığı bulunanlarda bu veca' korkulu bir şekl intisab edib hunnak-ı Sadri hukuku ile tefriki müşkil olur.

İştahsızlık, kesiklik, su-i hazım, bazen kabız ma'ned ve balıntıca (kansızlık), (baş dönmeleri) ve (baş ağrıları), (zaaf-ı umûmî) ve (zaaf-ı a'sâb) tütünle taammüm batının a'razındandır.

Ta'dad olunan rahatsızlıklara katlanmak ise, bir tütün keyfine katlanmak ise, bir tütün kayfine değışmeyen işlerdendir. Dişlere fena te'sîriyle beraber içmeyenler yanındaki ağız kokusu dahi şâyân-ı dikkat husûsâttır.

2-İktisadi: Hiçbir lüzûmu olmaksızın tütüne sarf olunan para büyük bir mâhiyyet-i iktisadiyeyi haizdir.

Tütün için bir vâlide, gelinlik bir kız yetiştirinceye kadar vesati sûrette tütün için sarf ettiği parayı azami faiz veren bir bankada numaralandıracak olur ise iki kişilik bir cihaz parası toplanabileceği meraklı bir zatın icrâ' ettiği tedkîkât neticesindedir. Selamet-i âtiye aileyi temin eder. Bir vech-i iktisadiyenin tütün keyfine feda edemeyeceği her hassas vâlide ve vâlide namzendinin nazar-ı dikkatten devr tutmayacağı bir husûstur.

3-Terbiyevi: sıhhat ve iktisada muzır olan hiçbir husûs yoktur ki terbiyede müsbet bir kıymeti olsun bu bir kazıyye-i kat'iyye hükmündedir. Binâenaleyh bu babada tafsile değer cihet kalmazsa da Türk milletinin an'anevi terbiyesinde tütün içmek ayıptır denilmiş ve bu ayıp kadınlıkta bir derece daha izam edilmiştir.

Yarım asırlık bir mazinin an'ane-i terbiyeviyyesine intibâhkâr bir nazarla bakılırsa o zaman tütün için bir kadının- gerek kadın gerek erkek hayatında- hiçbir kıymet terbiyesi gözükmeyen, bu babda idare-i efkâra kendimi selahıyyetdâr göremediğimden bu ciheti terbiye mütehasıslarına bırakarak ve onların bu babda irşadat lazımlerini bekleyerek her taraftan muzır olan iş bu su-i i'tiyâd önüne geçmek çarelerini araştırmak icâb eder.

Bunun için ferdi ve umûmî teşebbüsler büyük bir kıymeti haizdir. Tütünün muzırretine ilmen ve tecrubeten vâkîf olan ve tütün içmeyen zevat birer Nasuh âmil olduklarından her vesileden bil-istifâde irşadat lâzımevi îka'dan hali kalmamalıdır. Meslektaşlarımız bu babda (kendileri de tütünü terk etmek şartıyla) en büyük bir âmil olabilirler. Pek ufak yaşında hizmetçi kadınlar ihtiyacını tatmin için alıştırıldığı ve senelerce içtiğim tütünün muzırratından kendimi tecrîde muvaffak olduğum günden bugüne kadar vesâyâm üzerine (kadın ve erkek) on yedi zatın tamamen ve kat'iyyen tütünü terk etmelerine şahid olmaklığım tütün hususunda velev ki ufak bir mukayese olsun ferdi teşebbüse bir numunedir.

Umûmî teşebbüslerde bilhâssa konferanslar, nüsha-ı mahsûsa matbûatta zaman zaman makaleler ve bilhâssa mekteb-i umûmî yede ve aileler nezninde çocuklara karşı edilecek tekayyüdâtır.

Tütüne alışmak ve alıştırılmamak tütünü terk etmekten ve terk edilmekten ve terk ettirilmekten pek çok kolaydır. Peder ve vâlidelar ve bilhâssa muallim ve Muallimeler bu babda son derece haiz te'sîrdiler. Fakat bunun için ya kendilerinin de tütün içmemeleri veya içtikleri halde talebe muvâcehesinde bu i'tiyâd ma'yûbi göstermemeleri lazımdır.

Tütüne alışanlar çok defa tütünün terkiyle hastalanacaklarını tahmin etmek sûretiyle muzırretini bildikleri halde terk etmemek tarafını iltizam ederler. Bu husûs-i teşebbüste azimkâr olanlarca kat'iyyen haiz-i ehemmiyet olamaz. Fi'l vak'a bazı eşhasda i'tiyadâtın birden bire terkine bir takım muhâzirin tevlidi vak'a olabilirse de tütün terki hakkında bu husûs pek vârid hatır olamaz. Herhalde i'tiyadâtın tedricen terki muvaffak hal ve maslahat ise de bazı hususiyete sahip olanlar istisna edilirse tütünde bu mahzûr kat'iyyen mevcûd değildir.

Hâmiş: Muazzez kari'enelerimizden rica ederiz. İçlerinde evvelce tütüne alışıp terk edenler, yahud başkalarını terk ettirmeğe muvaffak olanlar varsa lütfen sûret-i vuku'nu bize bildirsinler. Kezâlik bundan sonra terk edeceklerde bizi haberdar etsinler. Şu suretle bir istatistik yaparak inzâr-ı kari'ene arz edeceğiz. (İsimler yazılmayacağından tereddüde mahal yoktur.)

5. Mehmed Arif, “Tuvalet 9: Sürmeli Gözler [*]”, Türk Kadını, no. 9, 12 Eylül 1334/ [12 Eylül 1918], s. 138–139.

Kirpiklerin vaz’iyyesi- Kirpik rahatsızlıkları ve tedâvîsi- Kirpiklerin dökülmesine karşı bir tertîb- kirpikleri çoğaltmak ve sıkılaştırmak için tertîb...

Muhterem kari’elerimiz, size kirpiklere çekilen sürmeden evvel kirpiklerden ve onun vazîfesinden ve rahatsızlıklarından bahsedeceğim: Kirpikler [1] göz kapaklarını ihâta eden kıllar ki bunlar oldukça sert ve dikçedir. Kirpikler göz kapaklarının [2] etrafında üç veya dört sıra üzere dizilmiştir. Adetleri me’hûzlarımızdan Doktor (Mevtun)’un risalesine nazaran yüz yirmiden iki yüz elliye varan bu kılların vazîfesi, göz kapakları ile birlikte gözü şiddetli ziyâ’dan, ceryan havadan, tozlardan muhâfaza etmektir. Kirpiklerin uzunluğu ve ziyâdeliği mülâhât vechiyye tezyîd eder. Bunlardan dolayıdır ki onların muhâfazasına ve dökülmesine dikkat edilmek lazım gelir. Bunlara arz olan bir nev’i iltihab (iltihab cafn **Blepharite ciliaire**) onların sukutunu mucib olur. Kirpiklerin dökülmesine karşı Doktor Mevtun âtideki terkibi tavsiye ediyor:

Parafin Yağı	Hiule parafine	15 gram
Pilokarpin	Pilocarpine	0,50 gram
Asid Olein	Acide oleigue	mikdar-ı kafi
Terpineol	Terpineol	1 gram

Bazen kirpik kılları göz bebeğine doğru kıvrılır ve gözü pek ziyâde göz kapaklarının iç taraflarında gözün üzerine doğru fazla kıllar çıkar ki bunda **Distrachis** temsiye olunur. Her iki halde de bunların tedâvîsi için göz tabîbine mürâcaat edilmelidir. Kirpiklerin bulunduğu mahalde ve göz kapaklarında husûle gelen “egzama” ya karşı tedabir-i âtiyenin ithazı lazım gelir: Gözleri tozdan, dumandan, şiddetli ziyâ’dan muhâfaza etmeli, bununla beraber kaşımamalı ve oğuşturulmamalıdır. Vücûdu tenbîh edici ve kuvvetlendirici taâmlar yememelidir. Günde birkaç defalar asid buruklu yeşil çay menkuana yatırılmış bez veya pamuklar tabik etmek bu rahatsızlığa pek iyi gelir.

Hasta kirpiklerinin müntehalarından, birer milimetre tulunda olmak üzere, kesmelidir. Bununla beraber dahîlen dahi balık yağı, iyidir lüfer gibi maalçeler ile tedâvî olmak

üzere Tabibe mürâcaat olunmalıdır. Göz kapaklarının haric kısmında ve kirpiklerin hizasında oradaki derinin pul pul dökülmesin mucib olur. **Desquamation** sabah akşam devam olmak üzere âtideki tertibi göz kapaklarını kapayarak bir buğday tanesi miktarında sürmek ile pek çabuk mündefi' olur:

Saf Vazelin	Vaseline Pure	10 gram
Sığır Ayağı Yağı	Hiulede Pieds de Boeuf	5 gram
Resub Ebuz	Preclpile Blance	0,50 gram
Mikrosidin	Microdine	0,10 gram

Âtideki tertîbte kirpikleri çoğaltır ve sıkılaştırmış: Doktor Mevtun

Vinaigre aromatique 20 gram

Gliserin Glycerine 10 gram

Zaporandi hulâsası Extrait de Zaporandi

Bu tertibi sabah, akşam kirpiklere sürmelidir.

[*] Son zamanlarda, hanımlarımızdan birçoklarının kirpiklerine “sürme” çekmeyi efrat derecede i'tiyâd haline koydukları görüldüğünden bizde “tuvalet”e dair olan makalelerimizde sırayı terk ederek bu babdaki tedkikat ve tettebbuatımızı bir an evvelde neşirde isti'câle karar verdik.

[1] Kirpiğin Arapçası hüsanın zımmı ve denlik sukuti ve zimmetiyle “hüdüb” dur. Cem'i “ehdab”dır.

[2] Göz kapaklarının Arapçası “ecfan” müfredi “cefn” dir.

Türk Kadını Dergisi No:10

1. Perihan Saide, “İctimâiyyât: Genç Kızlarımızın Dertleri ”, Türk Kadını, no. 10, 26 Eylül 1334/ [26 Eylül 1918], s. 146–148.

Kamil-i teessüfle söylemeğe mecburum ki memlekette pek garip bir zihniyet hükmü fermâ oluyor. Zahire o kadar ehemmiyet veriyoruz ki istikbâlimizle alâkadâr en mühim müsali bile tedkîk edemediğimiz gibi bu nev’i hayatiyyenin mevcudiyetinden bile bi-haber bulunuyoruz. Birçok şeyleri terakki diye alkışladığımız halde ne bunların esasını, nede netayicini tedkîk ediyoruz. Hayat-ı ictimâiyyemizdeki tahvilat-ı âzimededen, ekseriyet büyük bir iftiharla bahsederken iyi düşünebilen bir zerre-i kâlile istikbâli oldukça mezalim görüyor. Hangi tarafın haklı düşündüğünü tabîî zaman isbat edecektir. Lakin bu ekaliyet istiyor ki “dest bi iman zaman” zavallı gençliğimize son hüküm lâ-yetegayyerini vermeden evvel bir şeyi yapabilirsin, gençlik kurtulsun ve memlekette istikbâle ümidle bakabilisin.

Avrupa’dan avdetimde beş sene evvelkisine nisbetle İstanbul’un ictimâî hayatını pek değişmiş buldum. Ben en ziyâde genç kızların hayatındaki tahviller alâkadâr ettiğinden az çok bunlarla meşgul olmaya başladım. İlan-ı Meşrutiyetten beri kızların istikbâliyle alâkadâr hakikatten mühim adımlar atılmak istenilmişti. “İstenilmişti” diyorum; çünkü birçok tasvirat-ı mühime kâğıt üstünden sâha-ı tatbike geçmemişti. Maa-mâ-fih yine meydanda bir takım eserler vardı. Numune Mektepleri açılmış, Sultaniler te’sîs edilmişti. Avrupa’dan getirilen mütessâsıların dest-i himmetine birçok kızlar tevdi’ edilmişti. Ben bunları büyük bir musret ve ümidle gördüm. Mektep haricindeki genç kızlarında hayata az çok alışmağa başladıkları anlaşılıyordu. Hele ekseriya tesâdüf ettiğim çantalı hanımlar .. Kitapçı dükkânlarında büyük bir tehlikeyle dolaşan mektepli kızlar beni o kadar memnun ediyordu ki artık bizim genç kızlar arasında ilmi, ictimâî ve fikri bir hayatın esasgir olmaya başladığı kanâatını hâsıl eder gibi oldum. Gezdiğim birkaç mektep, görüştüğüm birkaç genç hanımda bu kanâatımı te’yîd ettiler. Artık tam manasıyla bir nükbin olmaya başlamıştım.

Birkaç aylık sık bir temas ve tedkîk neticesinde, evvelce gördüğüm iyi şeylerin yalnız zevahirden ibâret olduğunu, memleketin genç kızlığını pek mühim, esaslı ve tahribkâr dertlerin kemirmekte bulunduğunu anladım. Purut faytonlarıyla koşuşan genç kızları

ta'kîb ile ekserisinin randevuya gittiğini, kitapçılarda dolaşanların ..., ... gibi isimleri bile yüz kızartmadan telaffuz olunmayacak kitaplar aradığını kız mekteplerindeki maddi ve ma'nevi dertleri gördüğüm zaman artık ilk kanâatlarımdan eser kalmamıştı. Bu sûretle uyanan his tecessüsle ta'mîk tedkikat eylediğim hakayık daha müdhişti. Genç kızlığın sukut-i hâlnaki önünde münkesir ül'hayal kalmıştım.

Bendeki, daha eskimeyen Amerikalı gözüyle bütün bu tahvilat fecai' az çok tedkîk ve esbâb ve avamilin ta'mîk ettim. Netice-i tedkîkâtımı, bu badire-i tereddüde muhâfaza-i şahsiyet edebilmiş olan genç kızlarla, desti hâkimiyetlerine memleket gençliğinin irfân ve ahlak mevdû' bulunan evliyâ'yı umûr arz etmek istiyorum. İhtimal ki büyük düşnâmlara muhalefetlere ma'rûz kalacağım; "son zamanlarda kadınlarımız arasındaki terakkiyâta" karşı gözümüzü yumduğum iddiâ' olunacak; lakin ben tam bir vuzûhiyle isbat-ı müddeâ etmeğe ve gençliği istila eden merz-ı müdhişi teşhis edebilecek zevata görebildiğim a'râzı göstermeğe çalışacağım. Kendimizi aldatmanın muzırretlerini şimdiye kadar çektik. Hiç olmazsa daha zararın ortasında iken dönelim ve kendi kendimizi anlayarak dertlerimizin tedavisine çalışalım. Hakikat çirkinde olsa söylemeli, adeta takdis edilmelidir. Hakikatten kaçan milletlerdir ki izmihlâl kuyusuna yuvarlanmışlardır.

Dinsizlik, genç kızlarımızın birer birer tedkîk edecek olduğum, dâdlarının en mühimlerinden biridir. Kelimeyi yanlış anlamayınız! Dinsizlik ile bütün iddiyan ba'de-t-tedkîk tamamıyla inkâr iddiyan eden zevatın mesleğini kasd etmiyorum. Siz edâtını Türkçemizdeki ma'nâyı lağviyesiyle (saçsız kolsuz gibi) isti'mâl ediyor ve kızlarımız arasında din ile alakası olanların pek az bulunduğunu söylemek istiyorum. Alakasızlık biraz kuvvetsizcedir. Ekseri gençlerimizde din tam manasıyla mefkud gibidir.

Amerika'da ve Avrupa genç kızları arasında geçen beş altı senelik bir hayattan sonra bir genç kızın dini demekle ne anladığımı izâh edeyim:

Bir genç kız, İslam, Hristiyan, Musevi, Budi... Velhasıl herhangi bir dinden olabilir. Yahud ba'de-t-tedkîk hiçbir dini kabul etmezde, kendine göre bi-taraf ve ahlaki bir din yahud akaid kabul edebilir. Lakin bir zaman dine karşı lakayd kalamaz. Mademki dini bir takım akaidin heyet-i mecmûası olarak kabul ediyoruz; mademki bu akaidin esası her dinde birdir ve bu esasat asr-ı hâzırın en medeni kavimler tarafından muzâhir tebcil

ve tevkir olunmuştur; o halde akvam-ı medeniyye arasında ihraz-ı makam etmek isteyen her millet gençlerini bu esasata riayetkâr yetiştirmeğe çalışmalıdır.

On dokuzuncu asrın son senelerinde devrin felasefe-i meşhuresini okuyan Amerika gençliği bir dereceye kadar (Agnostin ribi) olmuştu. Talebe defterindeki küçük bir makalede bahsettiğim genç Hıristiyanlar ve genç Hıristiyan kadınlar cemiyeti ve bu gibi cemaat ve müessisatın gayret ve faaliyeti ile son seneden beri din lehinde mühim bir cereyan fikri hükmü fermâ olmağa başladı. Çünkü genç zihinleri tırmalayan- ilim ve din- mübahisatı tamamıyla terk olunarak ahlakı gayeler nazar-ı dikkate alınmak şartıyla bir din telakki olundu. Orada gençleri dindar bir Hıristiyan değil, düşünebilen ve ahlaklı ve tam bir insan yapmaya çalışıyorlar. Bütün fezaili ahlakiye de dinin esas teşkil ettiği bir bedahat hükmündedir. Acaba bunca hazain-i medeniye ve yüz milyon nüfûsuyla, Amerika, ahlaklı insanlar yetiştirmek için dinden istiâne ederse, biz, bu kudsî kuvvetin muavenetinden müstagni kalabilir miyiz?

Tedrisatımız, teşkilatımız, hayatımız gösteriyor ki biz kendimizi dinden müstgani ad ediyor ve genç kızlarımız içinde dinin adem-i lüzûmuna kail bulunuyoruz. Sokakta vâlidesinin yanında yürüyen herhangi bir genç kızla ona refakat eden vâlidesi arasında dince, ihtimal bir Musevi ile bir Hıristiyan beyninde olduğu kadar fark vardır. Vâlide dindardır; kızını dindar yapamamıştır. Çünkü onun cevval-i fikrine, ne vâlidesinin telkinat dünyası nede câmi' vaazları kâfi gelmez. Genç kızlarımızdaki dinsizlik derdinin en mühim mes'uliyeti bu husustaki teşkilâtımızın noksanlığına yüklediğim.

An'anât-ı milliyeye adem-i hürmet, noksan-ı ahlak, ümitsizlik, hayattan bıkkınlık gibi genç kızlarımızda ekseriya görülen a'râz- etrafında tedvir-i efkar edecek- akaid metineye adem-i vukuflarını gösteriyor. Bu a'râz nisbeten az tahsil görmüş veya tamamıyla câhil şehir kızlarında hemen aynı şiddetle hükmü fermâdır. Çünkü bunların aileleri dini anlayamamışlardır ki kızlarına telkin edebilsinler. Memleketimizdeki tahvilat-ı fikriye ve medeniyyeyi hazırlayan yegâne müessisatımız mektepler olduğu halde bunlardan da dinin yirminci asır kafasıyla tadrîs edilmediği anlaşılıyor. Birçok Sultani me'zûneleriyle görüştim. Hepsi; sormadığım halde, edebiyattan, modadan, siyâsiyyâttan hattâ izdivaçtan bahsettiler; bazıları müstakbel zevcelerinin küçük birer krokisini bile yaptılar; lakin hiç biri bana din hakkında ne düşündüğünü söylemedi.

Kendilerine dini bir takım suâller sordum. Ekseriyâ amel-i suâllere “A... efendim biz onları okuyalı çok oldu... Nasıl aklımızda kalır? Nazarı suallere “bu mesele hakkında hiç düşünmedik” cevapları verildi.

Bir genç kız daha samimi idi; bana dedi ki: “Dinden bahsediyorsunuz?... Abdestin farzıyla başladık.. Hele teyemmüm gelmeden bayıldık.. Hocamız kollarını sıvar su yerine toprağa banardı.. Birçok şeyler ezberledik. Tabî tamamıyla aklımızdan çıktı. İlerideki sınıflarda birazda hiç aklımızın ermediği şeylerden bahsettiler. İşte bu kadar...”

Hangi munsif genç kızla görüştümsen aynı mealde i'tirâfât elime dinledim. Bazıları güldüler: “Sizde mi?” Hanım Efendi, Amerika'yı gezip geldikten sonra hâlâ dinden bahsediyorsunuz?” dediler.

Bazıları ise kızdı: “Dinime dahîl eyleyen bari Müslüman olsa, demek istedi. Bunlara karşı acımdan başka elimden ne gelebilir. Metin bir terbiye dininin mefkudiyetinden dolayı genç kızlarımız o kadar sathî düşünüyor ve hayatı o kadar basit zannediyorlar ki bunlarla konuşup da yetiştirecekleri çocukların halinden endişe etmemek mümkün değildir. Hayattan gayenin “iyi giyinmek ve şık bir zevce mâlik olmak” olduğunu söyleyen genç kız bunu edebiyat muallimesinden öğrendiğini samimiyetle i'tirâf ederek bu kadar mühim bir keşfin! Kendisi tarafından yapılmadığını ilave ediyordu.

“Bize din değil, ilim lazımdır” diyen ve talebesini dinden de ilimden de mahrum bırakan birkaç Muallime Hanımı müsaadeleriyle, mümkün olsa da, alsam ve birkaç ay için Amerika'ya küçük bir seyahat yaptırırsam eminim ki cidden utanarak avdet ederler. Laboratuvarlarında uğraşan (Darvin, Marks, Nivırdav) felsefelerini tedkîk eden binlerce genç kız görürseniz ki pazarları sâde, temiz elbiseleriyle kiliseleri doldurur ve ilahlarına hep bir ağızdan ibadet ederler. Dini ve ictimâî cemiyetlerin samimi musâhibeleri, esâsât-ı diniyeyi, fezail-i ahlakiyeyi bizzat temsil ve hayatlarında tatbik eyleyen nâm-dâr pırların konferansları müstakbel Amerikan kadınlarını yetiştiriyor. Bahsettiğim sınıf içinde bir tek kız bulamazsınız ki yalan söylenilebildiğine i'tikad etsin... Acaba kızlarına bu terbiyeyi vermekle yüz milyon halk yanlış mı hareket ediyor?!

Hulâsa edeyim: Genç kızlarımız neye inanacaklarını, ne sûretle tahrik-ı hayat edeceklerini bilemiyorlar. Kendilerine öğretilen yok. Eski tarzda tadrîs edilen din onları cezp etmiyor. Dini okutanlar bile dinle fenle en bariz nukat-ı ihtilâfını bizzat hal edemediklerinden talebeyi adeta ürkütüyorlar. Dinimiz, ameli, mantiki bir sûrette tadrîs edilmeli. Genç kızlar arasında teşkilat yapılarak (din) numunelerle gösterilmelidir. Muallimler, mürşitlerimiz ilimleriyle âmil almazlarsa tedrisin faidesi yok demektir. Araplara karşı ibrâz sühûletle te'sîs din eden (nebi muhterem)'in sünnetlerini unutmuyarak gençlere dinin kolay cihetleri ilk önce gösterilmeli ve öğretilmeli; dinin yalnız, namaz, oruç ve tesettürden ibâret olmadığını, fazilet, ahlak ve namusta bunda esas teşkil ettiğini, insanın maddi ve ma'nevi saadeti ancak bu hasâis ile temin edebileceği anlatılmalıdır.

Dinsizlik buhranı mühimdir. Bunun avamil-i sairenin te'sîrleriyle meydana çıkan sair dertlerden sırasıyla bahsedeceğim. Bütün noksanlarımızın esasını bir terbiye-i diniyenin mefkudiyetinin de olduğu görülecektir. İstikbâl ahlak ve fazilettir. Bunlar ise bir terbiye ile temin edilir.

2. Şükûfe Nihal, “Hatıra Defterleri”, Türk Kadını, no. 10, 26 Eylül 1334/ [26 Eylül 1918], s. 149–150.

Arkadaşlarımdan pek genç bir hanım bana, sinirime dokunan bir ciddiyetle: “Efendim, yaşayamayacağım; bir iki sene sonra kat’iyyen bu muhitte yaşayacağım, intihâr edeceğim!” diyordu.

Anladım ki birkaç senelik mektep hayatı ailesiyle bu genç kız arasında derin uçurumlar açmış. Kendisinin edebiyatla alakası pek az olduğu için o bed-bînîyye sebep şüphesiz edebiyat değildi; ben bundan başka bir sebep sezdim: genç kız ailedeki hayat sıkıyordu. Mektepte aldığı yarım ma’lûmât ve birçok süslü fikirler içinde eve avdet eden genç kız cahil, aciz bir anne, cahil bir iki hemşire arasında gayr-ı ihtiyari bir hod-bînî his ediyor; onların birçok noktalarda kendisiyle i’tilâf etmemelerinden mütevellid bir yas içinde aile kendi arasında ma’nevi bir rabitasızlık görüyor ve bu yalnızlık onu çılgın fikirlere sevk ediyor... haklı! Çünkü zavallı çocuk daha ciddi düşünebilecek bir yaşta değildir.

Gayr-ı memnun bir hayatın hatıralarını şi’r, nesir şeklinde şık defterlerde te’yîd etmek genç kızların en ince meşgulleridir; bu bir modadır, pek doğru!.. Hepsinde yek-nesaklık hepsinde muğlâk bir üslûb, aynı ma’nâ; evet, buda doğru! Çünkü bu elimler, bu bed-bînîler hakiki, derin endişelerden; mesela “levs ve riya içinde dalgalanan bir memleket felaketi karşısında çırpınan bir fikretin ulvî ye’sleri gibi ye’slerden doğmuyor ki... hepsinde başka bir heyecan, başka bir ifade olsun!..

Edhem Nejat Bey Efendi: “Ye’s ve elim cereyanının edebiyatın böyle bir yolda telkînât yapmış olmasından ileri geldiğine ihtimal veriyorum.” Diyorlar. Bu mutâlâalarını kabul etmekle beraber müsaadeleriyle hatırıma gelen bazı sebepleri de söylemek istiyorum. Zannedirdim ki gençleri bed-bin eden şey doğrudan doğruya edebiyat değil; onlar edebiyatı, o sahifelerde elimlerine bir ma’kûs bulduklarını için seviyorlar. Çünkü zavallılar zaten daha o melâl-âver sahaif şi’ri görmeden evvel hayattan mümkün olduğu kadar şemme-i bed-bînî almışlar yürümüşlerdir.

“Hayata zafer-yâb olmak için bugün, insanlar ve cemiyetler şen ve şatır... Bilgili ve çalışkan olmak gerek” ise de ne çare ki Türk kız yaşadığı muhitte hiçbir vesile-i şetâret bulamamış; yek-nesak, mağmûm, bi-ruh bir ömrün masum bir kurbanı olarak

vaktinden evvelâ hayattan bıkmış, usanmıştır. Evet, ben pek eminim ki birçok ebeveyn çocuklarını işgal etmeyi, onlara hayatı sevdirmeyi bilmiyorlar; daha doğrusu böyle bir vazîfeleri olduğunu düşünmemişlerdir bile... Bizde çocukları kendi kendilerine büyürler, kendi kendilerine istedikleri cereyana kapılırlar.

Onları İrşâd edecek; onlara rehber olacak hamî nerede? Ya çocukların üzerinde bir lazım, müfret bir hâkimiyetle menfûr bir te'sîs bırakan sert, mütekebbir, müstebidd bir baba ve bütün o istibdada esir, ekseriya cahil, aciz bir anne, ya kalender meşreb, ilimden bi-haber yalnız evlad yetiştirdiğine hamd-û sena eden bir baba ve kızının çarşafının darlığıyla peçesinin inceliğine mümanatdan başka bir şeye akli ermeyen bir anne! Hani o babalar ki çocuğu terbiye etmenin, kendisine mütiyane serfûrû etmekten ibâret olduğundan şüphe etsin? Hani o anneler ki genç kızın temâyülât-ı ruhiyyesini ince bir nüfûzla keşf edebilmek onu müstakim cereyanlara sevk etmeğe çalışsın?! Çocuk, ebeveynin düşüncelerine i'tikad edemiyor;- zaten ailelerde hangi tefekkür hayatı var!- evde aradığı vecdî bulamıyor; evde, evlerimizde vecdî yok, hayat yok. Herkes yalnız.. baba, anne, çocuklar bunlar hep münferid şahsiyetler.. Hiçbir zaman dar bir samimiyetle bir gaye, bir fikir, bir emel etrafında toplanamamışlardır. Ekseri babalar suratsız, anneler sinirlidir. Bazen otuz kırk senelik bir hayata iştirâk bile onları kat'iyen birleştirememiş, bilakis seneler geçtikçe birbirlerine daha ağır bir yük olmağa başlamışlardır. Sükût içinde, neşesiz geçen bir akşam yemekten sonra herkes düşüncelerine haîlsiz bir cereyan vermek için odasının heva-ı sükûtuna atılmaya müheyâdır. Peder, vâlide senelerden beri devam eden neşesizlik içinde karşı karşıya birer kanepede uyuklarlar. Nerede o uzun senelerin onları birbirine daha ziyâde bağlaması lazım gelen vecdî hatıratı ile her gece takdis olunacak samimi saadet?! Hayatta düşünülecek, beraber düşünmekle bizzat alınacak mesûd olacak neler var!.. o Elim, o muzîk-i sükût için? Heyhat!. Zeki, cevval ma'lûmâlı, heyecanlı bir erkekle iki kere iki dört hesabında şaşırın saf kadıncağızın; ince, hassas, idrakli bir kadınla zıddiyet ile karşılaşan bir erkeğin iştirâkından artık saadet beklemek hamâkat değil mi?..

İşte bütün bu zıddiyet-i tabâyi', sükûti, neşesizlik içinde genç kız yalnız kalıyor ve odasına çekiliyor. Artık ona ailenin vereceği intibâat can sıkıntısı, ye's, elim, giryeden başka ne olabilir? Genç kız müteessir... Niçin? Sebebini kendisinde bilmiyor; işte o

yek-nesak ifade-i elim hep bundan!. Mez'uc bir can sıkıntısı ve ciddisizlik onlara hayatı renksiz göstererek kendilerine bedbaht telakkisini aşılamağa sebep oluyor.

Bilmem yanılıyor muyum? Birçok genç kız arkadaşım vardı; ben onlarda hep o hüviyetsiz elemin derin izlerini görmüştüm; şimdi bir teselsül hatırat ile onların aile hayatı tedkîk ediyorum da arkadaşlarımla bed-bahtiyesinde hep aynı esbâbın te'sîrini görüyorum: Can sıkıntısı! Ve solgun dudaklarından ayını nakarat şikâyet: "Ben böyle mi sandım seni ey ömür gam âlûd!"

Hakiki bir isyan husûle dökülüyordu.

İşte bu ye's ve hiddet içinde edebiyat onlar için rehâkar bir arkadaş oluyor! Boş kalan ruhları artık o rakîk fikirler, feci' hayaller istila ederek bed-bînîyi daha ziyâde takavviye ediyor. Edebiyatın günahı bu kadar!..- zatâ aramızda bed- bahtiyesine edebiyat sebep olacak kadar hakiki edib, kaç şair, kaç filosof kadın var?- hakikaten edebiyatda doğrudan doğruya ruhları zehirleyecek kadar bir hassa-i feciat olsa bile müsterîh, şataretli bir aile hayatı genç ruhları o zehirlerden vekayâ edemez mi? ben o hayatta deliller gösterebilirim. Memleketin bütün aileleri elbette yalnız bu saydıklarım gibi değil; öyle medeni bilgili, mesûd ailelerimizde var ki onlardan yetişen çocukların edebiyat ve musikiye pek düşkün olmalarına rağmen yine hayat, saadet içinde çırpındıklarını; gençlik senelerini her gün başka şataretle karşıladıklarını da gördüm. Çünkü anne, baba şataretli; yaşamının yolunu biliyorlar; çocuklarına kendilerine ve hayatı sevdirmeyi biliyorlar. Bu, yalnız para ile mi olur? Hiç değil! Benim bildiğim bir şey varsa oda anne ve babanın ruhen, fikren, hissen imtizacıdır. Ondan sonra saadet kendi kendine doğar ve yaşar... Genç kızlarda bu elim cereyan daha epeyce devam edecektir; bu yaranın itiyâmını ancak gelecek nesilde görebiliriz, fakat şu şartla:

En son ümidimiz olan mekteplerde, bilhâssa hem cinsinin ruhlarını daha iyi anlamaları lazım gelen muallime hanımlarının, yalnız kitap ma'lûmâtı devretmekle iktifâ' etmeyerek talebeye metin hisler vermek,, onları ciddi tefekkürlere sevk etmek, kendilerinde- bugün her ne olursa olsun ehemmiyet vermeyerek- istikbâle karşı bir şevk, bir arzu uyandırmak için talebenin birazda terbiye-i ruhiyyeleriyle meşgul olmalarıyla!..

3. Edhem Nejad, “Türkiye’de Kız Mektepleri ve Terbiyesi ”, Türk Kadını, no. 10, 26 Eylül 1334/ [26 Eylül 1918], s. 151–152.

Almanca bir (Reviv)’ye 1916’da yazılmış bir makaleden:

Eski Türklerde, kadınların hayat-ı umûmîyeye iştirâklarındaki vüs’at münâsebetiyle, hayata ve aile ma’îşetine hadim bir tarza terbiye edilmeleri millete mahsûs bir örf olmuştu. Eski Türklerde kadın aileyi teşkîl eden azadan bir nısf idi. Ma’îşet ailede, endişe-i terki ve teâli de kadın nısf nısfa müşterek idi. Zaman olurdu ki Türk kadını bugün sırf erkeklige âid görünen mesaile bil fi’l iştirâk eder, hattâ harp sahalarında, meydanlarında erkeğine, evladına muaven olurdu. Hane idaresinde münthehi bilgile malik olan Turan hanımı, vezaif-i hariciyede alışkın idi. Beygire biner, saatlerce yol yürür, dağda, kırdada, her türlü yoksuzluk karşısında ihtiyacını temine mevkuf olabilir, tabiatın gösterdiği emare ve izler ile yol bulur ve ta’kib edebilirdi. Bu gün gençleri çevik, süratle karar itasına alışkın, cesur, kendi kendine sahip ve sıhhatli etmek esaslarına müstenid te’sîs edilen izci taburlarına (boy sekavet) muşabih olmak üzere ayrıca kız izcilerine mahsûs (gorl sekavet) teşkilatı yapılıyor. Kız izcilerini teşkîl etmek mecburiyetini büyük Avrupa ve Amerika’nın duymuş olmasından teykin edilirki bu terbiye asri bir terbiyedir. İşte eski Türk kadını, Türk kızı bugün garpta henûz te’sîs eden bir tarzda zamanı kadimde kız çocuklarını terbiye ediyorlardı. Eski Türk kadınlarının kitap ve yazı ile ne derece işgal ettiklerine ve kız mekteplerinin vücûduna âid elde mukni’ ma’lûmât bulunmuyor. Fakat şurası muhakkak ki kızlara has asıl ve mübâreze hayatına ve idare-i beytiyyeyi saadetle temizce muvaffak bir tarzda terbiye ve ta’lîm vardı. Vâlideler, ta’lîm ve terbiye-i umûmîyyeyi ellerine alanlar bu gayeye göre kızlarını izhar eder. Terbiye için örfi milliye muannidâne merbut kalırlardı. Türkler İslam dinini kabul eyledikten sonra aynı tarz hayat ve terbiye pek çok zaman imtidâd eyledi. Husûsa ki İslamiyet kadınla erkeğin aynı ta’lîm ve tahsilini, ilmin Çin’de bile olsa gidip tahsil etmesini emrediyordu. Fi’l-hakika ilk İslamiyet devrelerinde kadınlardan büyük âlimler yetişmişler, hattâ ulema-i nisvan erkeklere mahsûs derslerde açmışlardır. Bu yolda İslam kadınları meyanında birçok Türk hanımı da vardı.

İslamlar ve Türkler zamanın ve münâsebet ve temasta buldukları akvamın tesir ve togyir ile bir zaman sonra kadınlara başka nazarla bakmışlar; evâmir-i diniyye imiş

gibi bir şekilde sokarak erkekle kadının hayatını, hayattaki müşareketini birbirinden ayırmışlar; kadınlar erkeklere ders veremedikleri gibi erkeklerin kadınlara verebilmesini takayyüd ve tahdid etmişler; kızların tahsiline ehemmiyet vermeyip kapalı ve bina içlerinde sakin ve sessiz büyütölmelerini i'tiyad eylemişler; buna muhalif hareket edenleri taayyün etmişler; binâenaleyh kızlara din muallimatından fazla bir şey öğretmediği ayıp ve lüzümsuz ad etmişler... Bu fikir ve terbiyenin te'siriyle kadın nesli gün be gün tedâvî ediyor, beden, hissen ve fikren tereddi eyliyordu. Çok zaman devam eden ve Osmanlılara büyük zarar ihdas eyleyen iş bu muzır tarz telakki Tanzimat-ı hayriyyenin ilanı ile hükümet tarafından kaldırılmak istendi. O zaman erbab-ı zekâ ve tahaddüden mürekkebin pek çok halk kadın terbiye ve tahsil hususunda yapılan inkılâbı büyük hazlar ve şevklerle kabul ettiler.

O vakte kadar bulunan pek ibtidâî haldeki kız mektepleri yalnız dini ta'lîmler, dini kitaplar, dini âdât ve dualar ta'lîm ederlerdi. Şüphesiz asrın terakkiyatıyla mütenasiben yaşamak ve ilerlemek için bu pek na-kâfi idi. Tanzimattan sonra açılan inâs mekatibi, iki derece idi. Biri ibtidâî mektepler, diğeri rüşdi mektepler. İbtidai mektepler üç sınıftan ibaretti. Bunlardan Türkçe lisanı ile târih, coğrafya, hesap ve dini ma'lûmât verilirdi. Rüşdilerde ise "beyne ayn derüs" ile Arabî ve farsî lisanları tadrîs edilir, birazda nakıştan ibâret olan el işleri yaptırıldı. İstanbul'da ve büyük şehirlerde bir de "kız sanayi mektepleri" mevcûd idi. Bunlar Avrupa'nın idare-i beytiyye mekteplerine teşbiye edilmek istenmiş ise de büsbütün ayrı bir mâhiyyet almış, ziyâde tekâmül etmiş bir ibtidâî mektebi halini kesb etmiş idi. Kız sanayi mekteplerinde müstakil bir nakş ve birde piyona muallimesi bulunuyor, istidâdlı olan kızlar istifâde ediyorlardı. Bu dersler pek fena ve ruhsuz metodlar ile gösterilmiş olduğundan hiçbir şey öğretilmiyordu. İnâs mekteplerine muallime yetiştirilmek üzere İstanbul'da bir darûlmuallimat vardı. İstanbul darûlmuallimatı bir meslek mektebi olmaktan ziyâde bir idâdi tahsili veriyordu. Bu mektep oldukça ma'lûmâtlı hanımlar yetiştiriyor, fakat maharet ve san'at- terbiyeyiye veremiyordu.

Meşrutiyetin istirdâd edildiği tarihe kadar bu hal devam etti ve darûlmuallimât Türkiye'deki kız mekteplerinin en yüksek derecesinde kaldı. Şüphesiz bu tahsil zamanın ihtiyacına göre çocuk yetiştirecek istikbâl vâlidelerine pek nakafi idi.

İ'lân -ı Meşrutiyette kızlar çok düşünöldü. Darümuallimin ve sonra darümuallimât ıslah edilmeğe başlandı. Kız ibtidâiyeleri başka şekle konuyor, kızlığa mahsûs programlar yapıyor ve terbiye gayeleri çiziliyordu. Aynı zamanda bir heyet-ı münevvere boğaz içinde vak'a Kandilli'de aile-i hükümdariye âid olan bir sarayı alarak leyli büyük bir kız lisesi vücûda getirmek için çalışıyordu. Büyük gayretlere, pek büyük temennilere rağmen meşrutiyet ilanını müteâkıb kızlarımız için şâyân-ı Tahsin işler görülemedi. Her gün dahîl ve hariçte düşmanlarca ihdâs edilen vakai' ve hadisat hükümeti bu gibi hali kolay mesâil ile iştigale müsâid etmedi. Yeni idarenin vücûda getirdiği inkılabât ve tenkisâtte az çok buna sebep oldu. Harb-ı umûmî yenin başladığı seneden evvel, yani Balkan muharebesi akabinde kız mektepleri hakiki inkılâba uğradı. Mekatib-i ibtidâiyye kızlara mahsûs dersleri de ihtiva etti. Kezâ kızlara mahsûs numune ibtidâîleri vücûda getirildi. Bütün kız ibtidâîleri altı sınıfa iblağ edildi. Her yerde yeni yeni kız mektepleri açılmağa başlandı, hattâ evvelce kız ve erkek çocuklarının muhtelit olarak okudukları bazı günlerde bile kız mektepleri açıldı.

Kız mekteplerinde gaye: "Milletperver ve dindar, iyi ve bahtiyar aileler teşkîl ve evladını asra göre terbiye edecek, ahlak-ı Hüsna ile mûtehallii" kadınlar yetiştirmek esasına ma'tuftur. Kız mekteplerinde ilimlere, fenlere aynen erkek mekteplerinde ki kadar ehemmiyet verilir. Müfredat programları hemen hemen yekdiğerinin tamamen aynıdır. İdare-i beytiyye, hıfzı sıhha-ı beytiyye, dikiş, biçki, nakış, resim, tabahat gibi dersler fazladır. Kadınlara âid olan ziraatı ihtiva etmek üzere ayrıca birde çiftçilik dersi vardır. Evleri el işlerinde yalnız ipekli ve süslü kumaşlarla nakışlar yapan ve yalnız bedia'yı işler vücûda getiren mektepli hanımlara fazla olarak elbise biçmek, dikmek, iç çamaşırları hazırlamak, sökük dikmek ve yamalamak çocuk elbisesi yapmak gibi hakiki aile dersleri konu. "Mektepli hanımlar Avrupa'dan gelen modalara bakarak" şık ve moda elbiseler biçecek; dikecek ve tezyîn edebilecek bir seviyeye sahip edilmek isteniyordu. Maârif nezareti dikiş ve biçkinin usûl-i tedarisine âid iki büyük kitap neşretti ve bunu umum-i mekatibe meccânen tevzi' eyledi. Mezkûr metotlar işini bilir bir ev hanımının ihtiyacını tatmin edecek vesaik ta'lîm yolunu göstermektedir.

-Sonu gelecek sayıda-

4. Elyasa, “Hasbihal”, Türk Kadını, no. 10, 26 Eylül 1334/ [26 Eylül 1918], s. 155–156.

Anladım, kadınlar terakkide erkeklerden daha seri!.. Maşallah akılları da her şeye eriyor. İcâb ederse tramvaycı, polis, mebus, nazır ve hattâ.. Hükümdar oluyorlar! Tayyareci, asker ve kumandan olduklarını unutmadım, herkes bilir diye sanmıyorum. Saçın ökçenin uzunluğu akıllık kısalığına alamet değil.. fakat bir şey.. Değişmeyen, silinmeyen, yağlı boya gibi sabit bir şey var ki bundan böyle diye düşünüyor, düşünüyor, bir türlü bulamıyorum:

Evham ve i'tikad.. İşte sevgili hemşirelerim, sizi nâzırlıktan ve itmâmlığa kadar bırakmayan bir hastalık. Her şeye inanırsınız. Mizân-ül heva, Mizân-ül harâre.. Mizân-ül bilmem ne vardır. Bunlar bizim bilmediğimiz şeyleri bize bildirirler. Fakat henûz bir mizan el istikbâl icad olunmamıştır. Bunun için erkekler hemen umûmîyetle istikbâle âid haberlere o kadar ehemmiyet vermezler, hâlbuki sizler yani nazırdan arabacıya kadar bütün (küre-i arz kadınları) mizân-ül hevedan ziyâde rüyaya, telgraftan ziyâde kulak çınlamasına, gazeteden ziyâde falcıya inanırsınız. Göz seyirmesi, kedinin tuvalet yapması, çocuğun devret elli yürümesi ve daha neler... Sizce hep birer ma'nâya delalet eder.

Rica ederim hanımlar, sizi techil ediyorum, zannetmeyiniz i'tikad cehalet değildir. Bu insanın tabiatında vardır. Erkeklerse ve daha fazla açık söyleyeyim, padişaha ve krallardan efrat-ı derecede evhamlı olanlar yok değildir. Hele Salı günü yola çıkmayan erkekler, harbe gitmeyen krallar, on üç numrodan korkan baba yiğitler az değildir. Kadınlara gelince yalnız Türk kadınlarından bahsetmiyorum. İ'tikad meselesinde hep mesâvisiniz. (Küre-i arz kadınları) demekten maksadımda işte bu idi.

Hakikaten bir kadınla, san'atı, terakkisine olursa olsun daima- ta'bîr mi ma'zûr görünüz- bir saflık vardır. Hele bir genç kızda o illet pek şiddetlidir. Evlenmiş bir kadın için istikbâl endişesi azdır. Erkeklerde ise alacağı kızın nasıl olacağı meselesi o kadar merak edilecek bir şey değildir. Çünkü bu bir kismetten ziyâde bir tesâdüf ve intihab meselesidir. Hâlbuki genç kızlarımız için, hele bizde, bu mesele büsbütün başkadır.

Oda da yalnız kalmış, romanını henûz bitirmiş, düğünden henûz avdet etmiş, yatağına erkence yatmış bir kızın dimağına girebilmek hayalini bir sinema gibi görebilmek kabil olsaydı onun neler kurduğunu, ne billur köşkler, ne altun toplar, ne kumral bıyıklar yarattığını anlardınız! Acaba (benim ki) kimdir, nasıldır? Falan hanım gibi mesûd, yahud falan hanım gibi bedbaht mı olacağı?.. ah, benimde bir erkeğim olsa, benim ayrı bir evim, ayrı bir bakanım olsa?.. İşte suâller ve temenniler. Bunları bilmek, itiraf ederim, her halde yarın ki havanın yağmurlu veya açık olacağını bilmekten pek mühimdir. İşte i'tikad ve saflık dediğim illetin anası! Kısmeti bilmek ihtiyacı kadınlıkta i'tikadı ve bu da bir takım tuhaf teşebbüsleri ve falcı, üfürükçü dediğimiz şarlatanları meydana çıkarmıştır.

Her ne ise.. ben istikbâlin keşfi hakkındaki şeylere inanmıyorum. Fakat mademki sizin itikadınız var ve bütün cihanın kadınları aynı i'tikad de müttefikseniz, buyurunuz, size muhtelif memleketlerdeki i'tikad, adet ve fallardan birkaç numune! Belki işinize yarar!

Düğün günü gelin veya güveği bir şey kırarsa hayırlı olurmuş. Hele bu kırılan şey beyaz bir bardaksa saadetleri muhakkakmış!

Yahudi düğünlerinde bu adeta pek ziyâde riâyet olunur.

Genç kızlar gelin olurken giyecekleri kostümü kendi elleriyle süslememeli, alel-husûs düğünden evvel kat'iyyen elmaslı başlık koymamalıdır; uğur sayılmazmış!

Evlenmeden evvel gelin esvabı giymek pek uğursuzmuş!

Bir genç kız ve yahud bir genç erkek kazâ' tozluğu devirse ve yahud dikkatsizlikle kedinin kuyruğına bassa iyi bilmiş olsun o sene ona evlenmek yok!

Fransa'nın bazı köylerinde genç kızlar kısmetlerinin kim olduğunu bilmek için şubatın son gece yarısı kalkar, kapının eşiğinde durarak şöyle bir mani söylerlermiş:

Gitti Şubat, geldi Mart

Hoşça uyu hoşça yat

İşte budur dileğim

Kısmetimi bileyim

Mani bitti mi, kimseye laf söylemeksizin gidip yatılacak. Emin olunuz, mutlaka rüyanızda kısmetinizi görürsünüz!

Bazı taraflarda da yeni aya hitap ederlermiş müstakbel zevcenı görmek isteyen kız hilâle bakarak üç defa şöyle diyecek:

Ay gördüm Allah

Tebarek Allah

Budur niyetim

Çıksın kısmetim ve yatağa girecek.

Türk Kadını Dergisi No:11

1. Şükûfe Nihal, “İctimâiyyât: Bizde Kadın Telakkisi”, Türk Kadını, no. 11, 17 Teşrin-i Evvel 1334/ [17 Ekim 1918], s. 162–163.

Bir taraftan beyefendilerin bir kısmı kadınlarda terbiye ve irfânın, fazilet ve vakarın noksanlığından telehhüflerle bahs ve şikâyet ederlerken diğer tarafta aynı memleketin en münevver gençlerinin bir kısmında da pek garip arzular, pek hafif meşrebane telakkiler yaşıyor. Bu mütezâdd telakkiler, mütehalif arzular karşısında bugünün münevver, faziletkâr kadını mesûd bir gayeye doğru ta'kîb ettiği yollarda bir hatve-i tereddüd bile atmadan istikamet cereyanında devam ederse de cehalet ve safiyet içinde henûz kendisini toplayamamış; sehl-ül-ikna bir takım zavallılarda naçar bu hobbaca arzuların, heveslerin kurbanı oluyorlar.

Kudret-i şûûriye ve edebiyasıyla hepimizin tanıdığı bir genç vardır; yazılarını hepimiz sever ve bi-l-ittifâk kendisine bir sıfat mümtâziyyet bahşederek; salis, hissi eserleri istikbâl-i edebiyası için pek büyük mevaid ile daima tekâmül ediyordu.

Bu didiklenmiş toprağın üzerinde, bu feryadlar vatanında terennüm eden genç şairi ben daha yüksek, daha endişeli görmek ister ve her gün o füsûn-kâr kalemden bir neşide-i fazilet, ruh ictimâiyemizi ağlayan bir neşide-i hayat beklerdim. Lakin o ne yazıyordu: kadın, kadın, kadın.. yine kadın, yine kadın...

Bir gün refikalarımızdan biri (...) le görüşüm, dedi.

Sordum anlattı:

—Kendisine bir konferansta tesâdüf ettim, bizi birbirimize takdim ettiler, pek lâübâlî bir iki sözden sonra bahs hemen kadınlara intikal etti ve orada güzel kadınlar varsa kendisine göstermekliğimi söyledi.

—Nasıl? Dedim, (...) kadınlara karşı bu kadar hürmetsiz? İlk görüşte size karşı böyle bir teklifte bulunuyordu?

Refikam, daha var, dedi. Bakınız, kadınlar için ne söylüyor:

“Ben kadını sürme ve para ile anlarım, bunlarsız kadın benim için hiçtir.”

Refikamın mübalağa etmeyeceğini bildiğim için genç şairin fikirlerine teessüf ettim. Ben bugünün gençlerini daha ciddi görmek isterdim. Onlar ki son senelerde ictimâî teseyyüblerin en dil-sûz neticelerini gördüler; zehir inhitâtı yudum yudum içtiler. Hepimiz biliyoruz ki bu milletin en büyük günahı kadınlarını asırlarca bir süs ve oyuncak telakki etmiş olmasıdır. Bu millet kadınlarını adam etmiş olsaydı, bugünkü felaket şüphe yok ki yüzde doksan hafif olacaktı. Zararın neresinden dönülse karmış! Bari bizde öyle yapsak, hiç olmazsa istikbâli berbad etmiş olmayız.

Şair beyleri te'mîn ederim, terennümlerinden artık hiçbir aklı başında genç kız, hiçbir mütefekkir genç kadın müteşekkir değil! Bugünün fazilet-perver kadını milliyetperver vatanperver kadını kendilerinden sürmesinin, saçının, kollarının meddah ve tavsifini değil; vazîfesinin, faziletinin, zekâ ve irfanının temdih ve takdirini bekliyor. Kulağımıza her dakika bir feryad-ı fecaatın ihtizâzı aks eden bu şeâmet günlerinde gençlerin emeli sürme ile düz güne, kadın ile aşka mı bağlı olacak?

Düşman vatan kapılarında ıslık çalarken gençler terennüm etmez! Bu günün hakiki kadını o terennümlere nefretle kulağını kapar.

Vaktiyle şairleri çok severdim; bu hissim muhîtimde bana karşı pek haksız sui-zanlar uyandırmıştı. Hattâ “şairlerden başkasını adam hasbına koymaz” diyenler bile bulundu. Bu zan bi-t-tab' pek yanlıştı. Yalnız, herkese karşı tabîî bir hürmet beslemekle beraber şairlere karşı bu hürmet müstesnâ bir şekilde tecelli ediyordu. Çünkü ben çocukluğumdan beri feciatleri arkasında koşan, en ufak felaketleri sezen, insanların en ehemmiyetsiz acılarından müteessir olan bir mevcudiyettim. Benim bu hislerime aşına olan birkaç şiir, bende şairlere karşı daha yüksek bir hürmet uyandırmıştı.

Şair olmayanlar felaketlerden müteessir olmaz mı? Olur, hattâ daha ziyâde ve daha samimiyetle mütehassis olanlarda var. Lakin ne düşünüyordum? Şairler milletin ruhundaki bütün hislere tercüman oluyor, onları zi-şiir hale getirerek bütün millete ihsâs ediyor; heyecanları tahrik ediyor. Bazen tek bir mısra bir orduyu kımıldatmağa kadir değil midir? Yine tek bir mısra bir ordunun değil, bütün âlem insaniyetin vicdanında ahlaki bir tasfiye yapabilecek kadar yüksek, kuvvetli olmaz mı? (kaç nâsîye vardır çıkacak pak ve dirahşân) ihtâr ile titremeyecek bir kalp tasvir edemiyorum.

Kaldırımlarda solarak tebâh olan yavruların matemini yine şairler inler. Benim muhayyelemek şairleri halâs-kâr hayattadırlar, faziletkârdırlar, fedakârdırlar, nezih birer mütefekkindirler.

Benim muhayyelemek şairleri memleketin hayatını, milletin ruhunu terennüm ederler, mezalim ufuklar karşısında kadın duasıyla el açmazlar.

334 Teşrin-i Evvel

2. Edhem Nejad, “Türkiye’de Kız Mektepleri ve Terbiyesi”, Türk Kadını, no. 11, 17 Teşrin-i Evvel 1334/ [17 Ekim 1918], s. 163-165.

Mâ-ba’d ve Son

Resim dersi kızların nezâhetini, bedâyi karşı ihtisaslar beni tenemmüye edecek bir vasıtaadır. Tabâhat dersi evinin, çocuğunun gıdasını hazırlayacak ve hıfzı-sıhhiye muvaffak gıdalarını tertîb edebilecek programları muhtevidir. Tabâhat de bilhâssa alaturka yemeklerin ihzarı öğretilmekte ve masrafa âid defterlerin (usûl defteri) kavâidine göre tutturulmasına i’tinâ’ edilmektedir.

Numûne kız mekteplerinde fazla olarak “lisan-ı ecnebi” dersi vardır. Numûne mekteplerimizde okunan ecnebi lisanı Fransızca, Almanca, İngilizcedir. En ziyâde Fransızca, Almanca okunur. Mekâtibde lisan-ı ecnebi muallimelerinin ekseriyesi beyne Türk hanımlarıdır. Bunlar Avrupa’da veya memleketimizdeki ecnebi kız mekteplerinde tahsil eylemişlerdir. Kızlarımız Numûne Mektebini ikmal ettikleri zaman bu lisanlardan birini söyleyecek ve okuduklarını az çok aklayacak kadar vukuf hâsıl edeceklerdir. Gerek bu yeni Numûne Mekteplerinde, gerek daha eskiden anlaşılmıştır ki Türk kızlarında ecnebi lisan öğrenmek için pekiyi isti’dâd vardır. Hiçbir memleketin mekâtib ibtidâyesinde el-lisanı ecnebiye yokken Türkler kız mektepleri programına ecnebi lisanını idhâl etmekle, garip feyz telakkisinden müstefid olmak için hazi oldukları âmil ve haheşi ve bu hususta kat’i bir ihtiyaç karşısında bulduklarını his eylediklerini isbat eylemişlerdir.

Kız Mekâtib İbtidâyesine muallime yetiştirilmek üzere gerekçe bir dârümuallimât mevcuttu. Fakat bu İstanbul Dârümuallimâtını ıslah eylemek lazımdı. Evvelâ Türk tarzı mimarisinin bütün bedayi’ni haiz olmak üzere İstanbul’un Türk mahalleleri arasında gayet cisim bir dârümuallimâtı alî tahsili de ihtiva etmek üzere üç kısımdır: birincisi alî kısım ki kız idadi ve liselerine muallime yetiştirecek, ikinci kısım ibtidâî idi ki umum kız ibtidâilerine muallimeler hazırlayacaktı, üçüncüsü (Kinder Garten) şubesi olup çocukları (firübul) usûlünde terbiye eden (Kinder Gartenler)e mürebbiyeler ihzâr edecektir. Dârümuallimâta merbut olmak üzere leyl-ü nehâri iki tatbikat mektebi vardır. İstanbul Dârümuallimât-ı aliyyesinin talebesi memâlik-i osmaniyyenin her tarafından intihab edilmiş olup ekserisi mektepte leylî hayat geçirmişlerdir. Bugün

Dârümuallimâtın tatbikat kısmı ile talebesi altı bin kıza balig olmaktadır. İstanbul Dârümuallimâtından başka vilayette dahi Dârümuallimâtlar vücûda getirilmiştir. Mesela İzmir, Ankara, Konya, Adana, Edirne, Eskişehir, Beyrut, Halep, Bursa vesairelerde leyl-ü nehâri Dârümuallimâtlar bu birkaç sene zarfında te'sîs edilmiştir.

Harb-ı umûmî esnasında, gerek hükümet gerek erbab-ı maârif, hanımlara daha ziyâde iştigal eyledi. Pek çok meşâgil harbiye-i siyasiyeye rağmen kadın maarifi pek ilerledi. Çanakkale'de düşman güllerine karşı babalar, ağabeyler muannidane ve aşkı milli ile harp ederken, müdhiş dağdağa ve iştigaller herkesi harbe amâle etmekte iken bizim âlim-i vâlide sultanisi, İstanbul'da Çamlıca'da çamlar, büyük bağçe ve kıymetli çiçekler arasında güzel bir kız lisesi açılıyor; Avrupa'da pek yeni olan kız mektepleri ne müşahebetce serbest ve sıhhatli bir ilim ve terbiyeyi havi ilk mektebi te'sîs olunuyordu. Sonra Erenköy sultanisi ve Kandilli saray sultanisi birer açıldı. Kızlara mahsûs, vilayette de bu seneler zarfında liseler vücûda geldi; İzmir vesaire şehirlerin liselerin bilhâssa şâyân-ı tezkârdır. İzmir'in Buca denilen seyfiyesinde İngiliz zenginlerinden birinin bıraktığı bir villada tâli tahsili ihtiva etmek üzere açılan açık hava mektebi kibar ve modern kızlar yetiştirmektedir.

Dârülfünûna ve âli mekteplere devam eden Türk gençleri vezaif mukaddeselerini ifa eylemek için silah başına koşmuşlar, her cephede büyük liyakatlar göstermişler, bütün zaferlerden büyük hisseler almışlar, bilhâssa takımlara, bölüklere, hattâ taburlara kumanda etmişlerdi. Dârülfünûn tenhalaştığı bu esnada dârülfünûnun o aralık güşade edilen kızlar kısmı leb-âleb genç hanımlarla dolmağa başladı. İnas dârülfünûn talebesini eski dârümuallimât me'zûneleri, genç Muallimeler tâli ecnebi mekâtibi ikmâl eden ve umûmîyetle tâli derecede ders gören hanımlar teşkîl eyledi. Bundan başka maârif nezareti kızlara mahsûs âli bir sanayi nefise mektebi açıldı; buna sanayi nefiseye isti'dadı olan pek çok genç dahîl oldu. Az zaman zarfında maharetlerini güşad ettikleri umûmî sergide gösterdiler.

Kadınlar için masrûf bu himmetlerden başka husûsî faaliyetlerde mevcudu. "Biçki Yurdu" ismindeki müessese fenni usûllerle dikiş ve biçki talim etti; memlekete san'ât-kâr ve nezih terziler, ailesinin dikişini dikecek hanımlar yetiştirdi. "Bilgi Yurdu" isminde beyne alî himmet bir zatın teşebbüs-ü şahsı ile vücûda gelen müessese-i irfân, mühtelif kanûnu hanımlara tadrîs ediyordu. Bir hanım bu müessesede istediği derse,

istediği fûnûn ve tatbikatına serbest olarak devam edebiliyor. Biçki yurdunun yetiştirdiği hanımlar İstanbul'un muhtelif yerlerinde, vilayette, hattâ kaza merkezlerinde husûsi ve resmi biçki ve dikiş mektepleri açtılar. Bilgi yurdundan iktisâb füyûzât eden hanımlar müessisat-ı umûmîye ve resmiye de erkeklerin işlerini görmeğe başladılar.

“İslam Hanımlarını Çalıştırma Derneği” unvanı altında te'sîs eden müessese-i milliye muhtelif kadın san'at mektepleri, dest-gâhlar, sanayi haneler güşad ederek kadınların kabiliyet-i fikriye ve ilmiyelerini tezyîd eylediği gibi kuvve-i istihsâliyye verdi. Halen bu derneğin terbiye ettiği ve çalıştırdığı kadınların adedi elli altmış bin hanımdır.

“İstihlâk Milli Hanımlar Cemiyeti” nin husûsî bir atölyesi olup buraya az tahsil gören genç kızlar devam etmekte, kadınlığa âid pek çok şeyler öğretmektedirler. İstihlâk-ı Milli Hanımlar Cemiyeti, küçük hanımları istihsâlcı ve hayat-ı umûmîye iştirâk edici bir sûrette yetiştirmek ve talim etmek, bununla beraber eski milli eşyamıza hürmet ve muhabbet ve onları isti'mâle Hulki sevk eylemek maksadına mebnî yüksek ailelere mensûb ve münevver fikirli hanımlar tarafından sarf-ı milli ve vatana birer hizmet olarak teşkîl edilmiştir.

İstihlâk-ı Milli Cemiyeti dört senelik mütemadi ve gayûr faaliyeti içinde pek büyük liyakatlar göstermiş, iyi istihsâlcı hanım yetiştirmiştir.

İstanbul'u ziyarete eden bir yabancı ba'de-z-zevâl saat dörtte sokakları, tramvayları, vapurları, şimendiferleri bilhâssa vesâit-i nakliyyeyi elindeki, kollarındaki çantalarıyla dolduran binlerce küçük ve büyük, başlarında çarşaflarıyla hanım görecektir. Adeta o saatlerde sokaklar başka zerafet ve hareket alır. İşte bu hanımlar muhtelif mekteplere ve müesseselere devam eden hanımlardır.

Türkiye şehirlerinde kadınlar ticaret, yazıhane, müessisât-ı maliye, devair-i resmiye işlerine giremezlerdi. Kız mekteplerinin, husûsî ta'lim ve terbiye müesseselerinin verdiği liyakat sayesinde el-hâletü hâzihi posta ve telgraf, telefon, maliye gibi nezaretlerde, bankalarda, husûsî ticarethanelerde anonim şirketlerinde, vesait-i nakliye şirketlerinde iş başına geçmişler satıcılık, gişe ve telefon memurluğu, muhasebelik veznedarlık, kitaplık, daktilografik yapmakta bulunmuşlardır.

Kız mekteplerinden beklenen hakiki terbiye ve aşk emeli sayesinde beklenen emin olmalıdır ki Türk kadınları pek büyük ve şerefleriyle mütenâsib birer mevki sahibi olabilecekler, şimdiye kadar terakkilerine mani olan battal i'tiyâdâtı kendi gayret ve azimleriyle yıkacaklardır. Türk edebilerinden biri “yükselmezse kadın açılır beşerriyyet” diğeri de “bir milletin nisvanı derece-i terakkisinin mizanıdır” demiştir. Genç Türkiye bu şairin mısralarını terennüm ediyor ve ruhani bir neşve ile kadınları milletlerinin büyüklüğüne layık bir hale getirmeğe ahd etmiş bulunuyor.

3. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye: Meyve ve Sebze”, Türk Kadını, no. 11, 17 Teşrin-i Evvel 1334/ [17 Ekim 1918], s. 165-166.

Kari’elerimden iki sûretle afv dilemek ihtiyacındayım: Birkaç hafta idare-i beytiyye sûtûnunu başka mevzû'lara terk ettiğim için; meyve ve sebze bahsini fazlaca uzattığım için.... Fakat işte mevsimle beraber makalelerimde bitiyor ve yine mevsimle beraber başka mevzûalar başlıyor.

Meyve ve sebzeyle dair olarak yazdığım şu son bend bir ev kadınından ziyâde bir bağçevana âid gibi görünüyor, fakat memleketimizin iktisad ve ticaret âlemi için ehemmiyeti haiz olduğu cihetle Türk Kadını'na derc etmekte fâide tasavvur ederim.

Meyve ve sebzenin en bol memleketi, denebilir ki lazım güzel zengin Türkiye'mizdir. Böyle olduğu halde cihan pazarında en çok meyvesi satılan memleket Amerika'dır. Amerika.. Çünkü Amerikalılar ticarete mahir ve kurnazdır. Fransızlara göre meyve ve sebze kurutmanın ustası Almanlar, manavı Amerikalılar, bağçevanı Fransızlardır.

Meyve ve sebze nasıl kurutuluyor? Bizde ale-l-umum makine ve usûl namına güneş ve rüzgârdan başka vasıta yoktur. Hâlbuki kurutulacak şey ne kadar ağır kurursa nefâset ve rahiyyesi o kadar bozulur. Almanlar ve onların talebesi olan Amerikalılar birçok türlü kurutma makineleri icad etmişlerdir. Kurutma seri ve sıcak bir ceryanla temin edilecektir.

Ceryan saatte 5,4 metre olarak kabul edilmiştir. Hararete gelince meyveyi yakmayacak ve pişirmeyecek derecede olmalıdır. Sebzeler için bir saat zarfında derece-i hararet azami 50 meyveler için 8,7 ve daha ziyâde müddet 80 derecedir.

Almanlar kuru sebzelerden pek çok istifâde ediyorlar. Bilhâssa ordu için bunlar pek ziyâde işe yarıyor. Kurumuş sebzeleri su cenderesiyle tazyîk ederek 500 gramlık küçük levhalar haline getiriyorlar. Levhaların üstü çikolata paketlerinde olduğu gibi çizgilerle ayrılmış ve her çizgi arasındaki parça bir yemeklik olarak ta'yîn olunmuştur.

Meyvelerden: Çilek ve Frenk üzümüne varıncaya kadar hemen her nev'i kurutulmaktadır.

Amerika nefis meyve cihetinden adeta en fakir bir memlekettir. Hâlbuki san'at ve maharet sayesinde meyvelerini en süren Amerikalılardır.

Fransız muharriri diyor ki: Amerika'da hiç bağçe sahibi yoktur ki meyvesini kurutmasın. Amerikalılar yaş olarak pazara çıkardıkları meyveleri üç kısma ayırırlar.

Birinci kısım kusursuz meyveleridir. Bunlar zarif kutulara konur. Tellenir, pullanır. Dünyanın her tarafına sevk olunur. Meyvelerin seçilmiş olması manzaralarının nefâseti, kutularının zarafeti, meyvenin fiyatını yükseltir.

İkinci kısım meyveler henüz kemale ermemiş ve yahud lekeli olanlardır. Bunlar kurutulur. Kuruyan meyvenin iyisi ve fenası pek belli olmaz.

Üçüncü kısım meyveler işe yaramayacak derece fena ve çürük olanlardır. Bunlar baskı makinasına girer, kurutulan meyvelerin süprüntüleriyle birlikte sıkılır, işe yarayacak maddesi alınır, istifâde edilir.

1890 senesinde Almanlar Frankfurt ve Hamburg'da beynelminel bir kurutma makinesi müsabakası açmışlardı. Bi-l-ahire hükümet Gayze Nihayim'de bir mektep açtı. Burada yalnız meyveye dair dersler okutuyor, arzu edenlere ayrıca ve bâd-i hevâ dersleri veriliyordu. Meyve kurutma san'atı son yirmi sene zarfında aventiryade de pek çok terakkiye mazhar olmuştur.

Fransız muharriri kurutma terakkiyatından bahsederken esefle içini çekiyor ve diyor ki: “yüz seneden beri bizde hiçbir terakki ve teşvîk eseri görülmedi. Hükümetin bu babda nazar-ı dikkatini celb eder ve mezâhirat ümîd ederiz. “Fransa'yı göz önüne getirirde bizim memleketimizi düşünürsek bilmem şu Fransız muharririnden sonra bize nasıl bir temenni düşer? Kurutma makinelerinin i'mâl ve tedâriki müşkilâtını düşünen Fransız şu tavsiyeyi fâideli buluyor:

Emekçi fırını, gaz ocakları, matbahın bir köşesinde yapılacak husûsî bir fırın ve ne zekâ ve iradenin icad edeceği sair vesaittir. İşte bunlar basit birer âzim ve zekâ eserleri oldukları halde muaccezeler ve servetler yaratacak esaslardır. Bu çörek veya kuru bir meyvenin kırılacak bir oyuncak olmadığını düşünmeli, çocukları kat'iyyen meyveden mahrum bırakmamalıdır. Şu makale, anneler için bıktırıcı olsa bile çocuklar için pek tatlı nihayetlendi ya!

4. Mehmet Arif, “Tuvalet 10: Sürmeli Gözler”, Türk Kadını, no. 11, 17 Teşrin-i Evvel 1334/ [17 Ekim 1918], s. 166-169.

Sürme nedir?- Sürmeye diğer lisanlarda verilen isimler sürme muzırrı mudur değil midir?- Sürmenin terkibi, şimdi ki sürmeler- sürme ve kirpikler hakkında bazı edebiyat.

Sürme, göz kapakları nihayetlerine ve kirpiklere çekilen bir maddeye denir. Pek kadimden biri isti'mâl olunmaktadır. Hattâ Arabistan'da bunu erkekler bile kullanırlar. Araplar, sürmeye kâffen zımmıyla (kuhl) derler. Cem'i (ekhel) gelir. Hüdayi sürmeli gözlere Arap, kâffen fethi ile kuhl, sürme çekilmiş göze ayn-ı kehil, sürmeli kadınlarda kehilâ tesmiye ederler. Fransızlar, Almanlar bu lügatı Araplardan almış olacaklar ki onlarda bu maddeye hemen Arapların tesmiye ettikleri gibi Koheul derler.

Şimdi gözlere sürme çekmek iyi midir? Yoksa muzır mıdır? Bu cihetleri tedkîk edelim: Bunun içinde sürmenin gözlere niçin çekilmekte olduğunu nazar-ı dikkate almak iktizâ eder. Hiç şüphe yok ki gözlere sürme çekmekten maksad ya görülen lüzûm sıhhi üzerinedir. Ve yahud buna hiçbir lüzûm hissedilmediği halde mahza vechi güzel göstermek üzere bir süsten ibaretir. Şu halde eğer bir lüzûm-u sıhhi üzerine sürme çekiliyor ise sabahleyin kalkar kalmaz isti'mâl edip bir müddet sonra onu- göz kapaklarına ve kirpiklere zarar vermeksizin- çıkarmak iktizâ eder; yoksa surat daima da gözde bırakılan sürmeden menfaat yerine bilakis mazeret hâsıl olur. Muahezlerimizden Doktor “Munn” bile kitapta: mevâdd-i zararlardan arî olmak şartıyla şarkıların isti'mâl etmekte oldukları kuhl'in göz ve kirpikler için fâideden hali olmadığını bildiriyor ki Doktor'un bu tavsiyesi tıbbi bir lüzûm sıhhiye-i ibtinadır. Yoksa süs olarak sürme kullanılmasını tecavüz etmiyor.

Araplar, hattâ Peygamberimiz (salli allahî tealî ileyh) Efendimiz Hazretleri bile iklim-i iktizasî olarak fâide-i sıhhiyesine binâen sürme kullanırlar imiş. Lakin biz tamamıyla kani'z ki, son zamanlarda kömürcü dükkânına girip çıkmış gibi gözlerinin etrafını, kirpiklerini simsiyah boyayıp da sokaklarda gezen hanımlarımız hiçbir zaman- sürmenin fâide-i sıhhiyesini hatırlarına bile getirmemişlerdir.

Hiç şüphe yok ki bunların düşündükleri sıhhat değil süstür; görünendir. Binâenaleyh gözün, kirpiklerin rahatsızlığından dolayı sürme çekmek mütehasıs bir tabibin

tavsiyesi üzerine elzem ise bizde bunu ancak o vakit tavsiye ederiz. Yoksa sürme lüzûmsuz bir şeydir.

Zaten İstanbul ve civarı iklimi körlere sürme çeiktirecek derecede ve göz rahatsızlıkları husûle getirecek kadar sıcak değildir.

Zaten sürmenin süs için değil bil ki evvelden beri ilaç olarak isti'mâl edilmekte eski kitaplarda gördüğümüz tariflerden anlaşılıyor. Eski kitaplar sürmeyi, göze çekilir bir nev'i dârû dır diye ta'rîf ederler ki: Dârû ilaç manasına farsı bir kelimedir. Esasen süs olarak çekilen sürmeler simaya, veche latâfet birine yüzde doksan dokuz çirkinlik veriyor. Bahusûs son zamanlarda Pazar ticarete görülen sürmelerin birçoğu göze muzırat verici mevâddan yapılmıştır. Asıl sürmenin terkîb-i kimyevisi (kibritit antimovan) dır. Evleri İstanbul'da Mısır çarşısında, aktarlarda satılan sürmeler hicazdan gelir ve küçük, kırmızı, toparlak meşin torbalar derûnunda bulunur parlakça siyah bir toz idi. Tahkikatımıza göre hicaz sürmelerini oraya gelen hind hüccâcı getirirler imiş. İsfehan'ın sürmesi de meşhur olacak ki "kuhl isfehânı" diye bir kitapta görmüş idim. İranlılar sürmeye "tutya" derler.

Son zamanlarda hanımlarımızın kullandıkları sürmeler Avrupa malıdır. Ecza depolarında itriyat mağazalarında mayi' halinde, tuz hamur halinde çeşit çeşit fabrikaların malı olarak satılıyor. Bundan başka hanımlarımızın birçoğlarının şunun bunun tavsiyesi ile kendileri de bir takım sürmeler imal ve terkîb etmekte olduklarını işitiliyor. Hâlbuki cümlesi toplanıp da tahlîl ettirilecek olu ise ümîd ederim ki bunlardan birçoğunun derûnünde gözlere muzırat verici maddeler bulunacaktır. Şu halde hiç lüzûmu olmadan böyle muzır maddeleri isti'mâl etmeden ise gözlerin, kirpiklerin, vechin latâfetini âli hale yaratılışa bırakmak daha musib olur fikrindeyim. Cenab-ı hak ne yaratmış, ne türlü yaratmış ise pek güzel yaratmıştır. Vak'a öteden beri kadınların hakikaten sevse, tezeyyün olan meyyallerini tasdik ve kabul ediyor isek de bunun göze batacak derecedeki ifratını pek fena ve pek çirkin buluyoruz. Güzellikleri için, uğraşan böyle ifrata vardırıp herkese kendilerini güldüren hanımlarımız muallim Cudi Efendi'nin âtideki kıtasından biraz ibret almalıdırlar:

Gelin edibe mes ederek nur olur medad

Ruşen inde hükümet "el-nur fis-sud"

Çeşmane kuhl cevher canderesiye satur

Tenevvür-, ayn ise a kuzum sürmeden murad.(?)

Balada ki kat'iyi yazdığım zaman yine sürme münasebeti olan kasideyi birden bir kıtanın tercümesi ile ona telakki olan macerayı tarihinin burada zikrini fâideden hali bulamadım.

Sahibe-i kiramdan Kaab Bin Zahr “raduallahi an” hazretleri “ba’net sa’d” (?) diye başlayan tercümesini nizamem aşığı derc ettiğimiz kasidesini huzur-ı nebivide okudukları vakit Peygamberimiz (s.a.v) Efendimiz Hazretleri pek mahzuz ve memnun olarak üzerlerindeki harika-i sadetlerini çıkarıp hediye etmişlerdir ki işte bu harika-i saadet elyevm Topkapı Sarayı Hümayününde mahfuz mahafaza-i ihtirâm olan “hırka-i saadet” der ve bundan dolayı kaside-i mezkure “kaside-i bürde” tesmiye olunmuştur.

Kıtanın tercümesi budur:

saad gitti bugün hatıram perişandır. İzindi kaldı gözüm dal esir hicrandır.

Saad, sabah azimetlerinde nağme bab

Süzerdi sürmeli çeşmenki ayn cilandır

Cudi

Türk şairleri ile edibleri de şiirlerinde sürmeden dem örmüşler, müjganeler hakkında da pek bigâne kalmamışlar, onlarda bu babda birçok yazılar yazmışlardır. Hatta hanendelarimiz bile”müjganelerinin parası.....” diye bar bar bağırmışlardır. Bunlardan münasiblerini buraya derc etmeden geçemeyeceğim:

Biz Türkler daha doğrusu şarklılar bir uzvun güzelliğini tasvir ve tevsif eder iken o uzvun icsamdan, eşyadan birine teşbiye ederek lezzet duymaktayız; mesela yanağı almaya, dudağı kiraza kaşı kemana, eli kaleme, yüzü aya, dişleri inciye benzetmekle vücûdumuzun bu kısımlarının güzelliğini pek güzel bir sûretle ifade etmiş olduğumuza hüküm ederiz. İşte bunun gibi güzel kirpiklere de- azayı-beşerin en ziyâde kalbe nüfûz te’sîrini icrâ’ eden bir cezayı olduğundan mıdır nedir!- ok gibi tabirini kullanmakta bir

haz duyar ve (tir-i müjgan)tabirini pek güzel buluruz, hattâ sefain harbiyemizden biriside bu isimle tesmiye münâsib görmüşüz!

Sanayi nefiseden resme aşına olanlardan biri tarafından bu gibi eşya ve ecsamın heyet-i mecmuasıyla yapılacak bir insan yüzü kahkalar ile gülünecek derecede bir “güzellik karikaturu” teşkîl eder ümidindeyim: maa-mâ-fih biz resme aşına olmadığımız için güzellik hakkında şimdiye kadar yazılan ve ortaya konulan fikir ve mutalâları tedkîk ve tetebbu’ ederek bu babda “güzellik nedir? Güzellik kimdir?” namıyla uzunca bir makale hazırlamakta olduğumuzu kari’elerimize bildirir.

Şairlerimizin müjganeler hakkında yazdıkları parçalardan bir kaçını aşağıya derc ettik:

“gamzeler celad, müjganeler bela çekilenidir.

Bir keman öbür ki âlem çeşmenin kurbanıdır”

Bu beyiti lügat Naci de gördüm. Kimindir bilemiyorum. “Raslı” in şu beytini de pek fena bulamadım:

Süzme çeşmen gelmesin müjgan, müjgan ustana

Örme zehim sinema pikan pikan ustana

Gelen kudret sürme çekmiş çeşmine yahus aks saye-i müjganidir.

Şair “Nedim” bile bir gazelinde:

Sürme çekmiş ıtr şahiler sürünmüş kaşına

Şimdi girmiş dahi tahminimde on beş yaşına. Diyor

Türk Kadını

Hanımlarımızdan rica ediyoruz: hangi sürmeleri kullanıyorlar? Kendi tertîb ettikleri sürmeleri nerelerden yapıyorlar? Hangilerini daha iyi buluyorlar? Bi-t-tab’ biz bunları mecmûa namına imzasız olarak neşredeceğiz.

5. Ali Mükerrerem, “Neşir: Benim Mumum”, Türk Kadını, no. 11, 17 Teşrin-i Evvel 1334/ [17 Ekim 1918], s. 173-174.

Hadiye isminde o büyük kadına-

... Ben seni ne kadar çok severim, bilsen? Kalbimde sana karşı pek husûsî ve pek mahrem bir his var, duyuyorum. Zira senin katra katra eriyip yanan varlığında tabî ki benim zavallı hayatım gibidir; anlıyor musun, tabî ki benim gibi.... Heyhat! Hissedebilseydik, benim sana olan rabitalarımı, keşke hissetseydik... Senin titreyen şa'lelerin daima ruhumun mahrumiyetine kadar giriyor ve orada yaralı kalbimle beraber, bir teselli, fani bir teselli olsun bulabilmek için birlikte ağlıyorsunuz.

Zaman olur ki, seni yakmak için kibriti uzatırken parmaklarım titrer ve seni yanmaktan esirgeyen bir duyguya düşerim. Ama o vakit sen hissiz bir cisimden, bir müstehaneden başka bir şey değilsin. Senin ruhunu, sana ancak yanmak ve yakalamak; senin ruhunu sana ancak ateş veriyor. Bununla beraber, benim için, yalnız benim için o zalim ateşin altında lakayidane tebâh olan mevcudiyetine, bazen derin bir izâ ile bakarak bu hareketimle bana karşı olan samimiyetini orada acaba incitti mi, diye düşünürüm. Ama işte şu satırları karayabilmek için beyne sona, beyne senin ışığına muhtacım.

Geceler olur ki, mühim imâlarla sessiz giryelerini dinlediğim zaman hasta benliğimle hümraz olduğuna inanıyorum. Kim bilir, belki senin ısrarlı şa'len, kalbimdeki soluk ateş parçasından başka bir şey değildir.

Ara sıra hıçkırıklarla titreyen gölge hayalin: Bak der, biraz olsun sana ziyâ' verebilmek için işte böyle yanıyorum ve tebâh oluncaya kadar sevine sevine yanacağım. Bazen şu kadid varlığımdan yuvarlayan gözyaşlarım sanma ki ıstırabımdandır. Oh, ben hiçbir vakit ateşten sakınmam. Benim gibi soluk olan benizini hiç olmazsa biraz ziyâdelendirebilmek, pembe bir gölge serpebilmek için, bir zirde olsun kalmayınca kadar senin için yanacağım. Yalnız istediğim bir şey var oda geceleri yanımda karalanan şu yazılarda mademki benim de ufak bir muavenetim oluyor. Mademki benim giryelerimin, benim ateşten giryelerimde bunlarda bir hissesi var; muhtezir hayatımın son şahikasını titrerken isterim ki şu zavallı unutulmuş mevcudiyetinden taşan âninlerimi tahassürlerimi, hicranlarımı, mülallerimi ara sıra bu yazıların arasında görsünler. Benimde aşkımın rüyasını anlasınlar. Aşk... ah, bak yine titriyorum. Ve

korkuyorum ki Şu azgın varlığımla ruhumdaki aşkı sana kadar ihdas edemeyeceğim. İstersen, beni kahhar bir kadın ruhuna teşbiye et. Bendede bir kadın hissinden başka bir şey kalmamıştır. Bir kadın! Sen, onun ne demek olduğunu bilirmisin? O.. bazen öyle bir şey,, öyle bir ateştir ki bütün sevdalılarını, bütün pesent-şikarlarını, sahrkâr bir alev cazibesiyle etrafında toplar ve o zavallı pervanelerden koynuna atılanlar. Benim yakıtığım yakar öldürür. Ateş, yine o ateş.....

İşte yavaş yavaş eriyorum. İhzâr anları yaklaştı. Birden eriyip söndüğümü, pejmerde bir yığından başka bir şey kalmadığını gördüğüm vakit, beni ölmüş sanarak bakışların yabancı, kayıtsız ve çekingen olmasın. Mevcudiyeti senin için kovardım. Emelim, karanlıkta kalmamaktır. Bırak beni, kendi kendime eriyeyim; mahvoluncaya kadar, hiç ama hiç kalmayınca kadar eriyeyim. Sevinmeyi asla istemem; zira zülmet beni daha derin öldürür. Kalbimdeki ateş parçası için için yaprak kül oluyorsa, senin gibi ıstıraplar arasında kavrulmak senin için ateşin altında yanmak, bana girân değildir.

... Eğer bir zaman olurda beni başka âlemlerde yine bulursak, tahattur et ki bende seninle geceleri hayatımı teşriyak etmiştim. Heyhat! Sonra denizlere karışarak ateş oldum; rüzgârlarla uçarak şahıkalari dolaştım; çok defa uçurumlara düşerek topraklara süründüm. İşte şimdi siyah bir bulut kitlesinde gizlenen ma'bedi bir kıvılcım gibi uzak, pek uzaklardan sena gözlerimi kırıpıyorum.

Göztepe: 2 Eylül 1331

6. Cemile Orhun, “Genç Kızlarımızın Yazıları: Kadın Kalbi”, Türk Kadını, no. 11, 17 Teşrin-i Evvel 1334/ [17 Ekim 1918], s. 175.

Mediha Reşide-

Sevgili Rezzan

Mektubumda “kadın kalbinin en zayıf noktasını” soruyorsun..

Bu o kadar âşikâr ki Rezzan, şüphesiz hem fikir çıkacağız. Hani şu günlerde, Kadıköy vapurunda küçük, tombul bir dilenci kız vardır; onu herkes tanır: İri ela gözlü, pek küçük ağzının kalın dudakları per-vakar daima kirli yırtık elbisesinde bir kurdela parçası; dağınık kestane saçlarında bir çiçek bulunur.. Yarım metre boyuyla, mevkî yolcularının arasında, hiçbir ses çıkarmadan, hattâ yüzüyle rica vazîyeti yapmaksızın, gayet tabî bir vazîfe yapar gibi lakayd, dolaşırken onun çiçeği ve kurdelası, herkesi bahusûs kadınları güldürür ve herkes ona para verir.

İşte kadın kalbi Rezzan..güzel görünmek, iyi giyinmek.. Zavallı hem cinsimizin bu hüsn-i tahlîl, feci bir târih yazmaktır; kadınları düşürenler daima bu silahı kullanmışlardır. Biz pervane gibi elmas parıltılarına koşarız, bülbüller gibi ipek yapraklara konarız. O parıltı bizi yoksa da, o ipek gül bizi mest ve sersem etse de.. tuhafı şu ki, bu hissimizin hiçbir gayesi yoktur; güzel olmak isteriz.. O kadar o güzel isek daha güzel olmak isteriz. Bu güzelliği başka bir maksad için silah olarak kullanmak şöyle dursun, hattâ bütün maksadlarımızı bu uğurda feda ederiz.

Maddeten kadir olamazsak hayalen süsleniriz. Beyoğlu'nun büyük lokantalarının camekanlarında bir çok sefillik yemekleri gözleriyle yediklerini görebilirsenez; fakat dikkat edin hiçbir sefile yoktur; onlar hep kuyumcuların göz kamaştıran mücevherleri karşısında kendilerini unutmuşlardır.. Ve büyük mağazaların tatlı bir kumaş kokusu ve bir ipek rüferfesiyle memlû salonlarının bu kadar geniş yapılması hep kadınlar içindir. Zengin, fakir her kadın buralara dolar ve saatlerce kumaşları yığdırırlar. Elleri mahmûm ve hülyadâr, ipekleri okşar.. Daha güzel olabilmek yolun bu kıymetdâr rehberlerine sarsılmaz bir merbutitleri vardır. Fiyatlarını pahalı buluyorlarsa bunların kıymetsiz olduklarına kanâatlerinden değil, daha fazla olamayacakları içindir. Ve işte bundandır ki kadınlar bazen pek zalim, pek gaddardırlar..

Kolayca boşaltabilecekleri erkek giysilerini merhametsizce boşaltır, çılgın bir küheylan hırsıyla bu kuvvetleri, bu altunları ısraf, daima ısraf ederler. Epeyce dişlerin kıldığı ne muazzam ibadet servet, beyaz ellerin yıktığı ne kadar hân mân vardır!

Fakat bu kadınlara da hak vermelidir; Rezzan, bu zavallı hislerinden istifâde ederek onları düşüren erkeklerden aynı silahla intikam alıyorlar.. o kadar..

9 Kânûn-ı sâni 918

Türk kadını

Dârümuallimâtın bu güzide talebesini takdîr ve tebrik eder.

7. “İlanlar”, Türk Kadını, no. 11, 17 Teşrin-i Evvel 1334/ [17 Ekim 1918], s. 175.

Özür diliyoruz.

Müessese ve müdürümüzün ani olarak zuhûr eden meşguliyeti dolayısıyla “Türk Kadını”nın neşri bir hafta te’hir etti. Affınıza rica ederiz.

Akd ve Zifaf

Üdebay-i Osmaniye’den Mehmet Raif Bey’in kerimeleri Nihal Hanımla genç Edibelerimizden Selami İzzet Bey’in zifafları geçen hafta kızıl toprakta icrâ edilmiştir. Tarafına saadetler dileriz.

Türk Kadını Dergisi No:12

1. Şükûfe Nihal, “İctimâiyyât: Mahallelere Doğru”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 178–180.

Düşündüm; birbirini müteâkıb teşir edilen mecmûaların halk için ne derece bir fâidesi olabiliyor?. Umûmî, husûsî bütün işlerimi bitirdikten sonra odamın sakin, asude muhîtine atıldığım zaman bana en derin zevki veren mecmûalardır. Bazen yeni bir hayal edebi karşısında ruhum birkaç istigrak dakikası yaşar; bazen hakikatlerin acı simasıyla karşılaşarak yorgun başımı eğer, derin derin düşünüyorum. Nihayet şurada âlemi bir parça, burada fenni bir keşif bularak hepsini kaptıktan sonra iyi fena okuduğum şeylerin mecmûanın kafama yeni bir şey ilave ettiğini sezerim. Herkeste böyle der, değil mi? bu mecmûalar, yüksek, orta her muhîtte erkek kadın, genç ihtiyar her okuyanın az çok eline geçiyor ve herkes kendi kabiliyet seviyesine göre onlardan bir feyz, bir hisse alıyor. Ve münevver kısım şüphesiz daha ziyâde tenvîr ediyor. Lakin bu kadar mı? Memlekette bu kadar mesai, yorgunluklar, fedakârlıklar yalnız bu mevcudiyeti idrak etmiş zümre için mi?. biraz şu geniş, beyaz caddeleri geçiniz; sefalet köşeleri sizi ölüme namzed çehresiyle hemen karşılar... Dar, müteaffin bataklık sokaklardan geçerken her adımda gömelenen mezbelelerden ufak bir ihtizazle havalanan haşerat, size bu muhîtlerin nasib hayatını anlatır. İşte buralarda baş yakan yığınlarla halk memleketin nüfûsuyla şiddetle alâkadâr olan bir kısımdır. Bunlar için ne yapıyoruz? Biz bu tarafta okudukça daha ziyâde, bizden münevverleride bizden daha ziyâde tenevvür edip her gün yeni bir merhâle sıhhat ve medeniyet kat'ı ederken, yani başımızda birçok zavallı daha oldukları yerde bir adım bile atmadılar. Mektep, mektep gazete, gazete,.. Kim için? Yalnız biz mi varız?.. İşte böyle muhîtler ki insanlar okumaz. Okusa da anlamaz; anlasa da itikad etmez.. ta'riz eder, tekfir eder! Bilmem İstanbul'un bu harab mahallelerini lütfen tedkîk edenler var mı? Burada her evin kapısını size mezara açılmış bir müdhal hissini verir. Buralarda oturan halk güneşin lüzûmunu bilemez; havanın ehemmiyetini anlamaz. Yattıkları odaya giriniz; yatmam kapalıdır, yahud ekseri beş altı pencereden ancak yarım kanat açıktır. Ağır bir koku başınızı döndürür. Bunu nasıl olup da hüsn etmediklerine şaşırırsınız. O kadar alıştırtılar .- eğer varsa- yukarı odalar tamamen boştur; güneşsiz, râtib alt kat odalar. İşte onlar ıstırahatgahı!.. beşikli odalar sizi en ziyâde dil-hûn edendir. Şurada ağzı açık

birakılan yarım fincan sütü içerken zavallı çocuk acaba kaç nev'i mikroba muhâfaza oluyor? Çok defa hem yatmağa hem oturmağa hasr edilen odalarda bir kaide-i sıhhiye olsun riâyet edilse!.. ne annenin, ne babanın feda edemediği mebzul cigaraların boğucu, zehirli dumanlarına lamba islerinin inzimamıyla tesessüh eden havayı zavallı yavrular müsterihane yutar, yutarlar. Zaten gıda yok; olsa da seçilmiş, maksadlı bir gıda değil.. Evin süprüntüleri ya bağçe de ya sokak da pencerelerin altındadır. Bir eve gittim, pek fena bir koku vardı. Sordum: .... Taştı dediler. Üç ay sonra bilâ-inzam bir daha gittim, kırık olan kapısı arkasına kadar açık olan abdesthaneden nefret veren çıldırıtan bir koku geliyordu:...hâlâ yapılmamıştı!

Hastalıkları nefeslemek, işte en büyük çare tedâvî! Hâlâ çocukların boynunda asılı müsellis bez parçaları.. püskülsüz feslere iştirilmiş nazarlıklar.. Örgülerin ucunda beş pencereler... Havale dedikleri hastalıktan ihtilaclar içinde çırpınan bir çocuk gördüm, Doktor tavsiye ettim; içlerinden birisi: A, kızım, dedi; doktor ne yapacak ona? Melekler geçerken kanatlarıyla vururda böyle olur. Nefs lazım! Bazı evlerde nisbi bir temizlik görürseniz; bazılarında beşikte ki çocuğun çamaşırlarıyla yemek sahneleri yan yana durur, bozuk, şüpheli bir renkte olan çocukların ekseride yaralıdır, güldür. Yüzde, ellerinde, başında... Kabarık, kırmızı lekeler aylarca, senelerce garip olmaz. Bu muhîtlerde aile efradının, komşuların birbirleriyle münasebetleri de pek çetin. Akşama kadar boğuşmalar, küfürler, inkisarlar, bayılmalar... Sekiz yaşındaki kabâhâtli çocuğuyla güleşen babalar, beyne kabahatinden men' için yam yam gibi çocuğunun ellerini ısırın müdhiş anneler nadir değil. Çocukları tedkîk ediniz; ağızlarından en müstehcen kelimelerin pervasızca savrulduğunu görürseniz. O saf dudaklarında gezen açık saçık türkülerde de hiç tahammül edilmiyor. Fakirlik mutlaka adem-i nezahtimi icâb eder? Hâlbuki bunların arasında oldukça sıhhi ve medeni yaşayabilecek kadar idaresi yolunda ailelerde var. Ne yapmalı ki terbiye yok, cehalet çok.

Çocukluğumda birkaç sene manastırda bulunmuştum; evimizin arka tarafında hemen hepsi birer kat evlerden müteşekkil bir Hıristiyan mahallesi vardı; burada. Burada yaşayanlar gayet fakirdiler.. Yiyecekleri mebzul memlekette zeytin ekmekten ibaretti; lakin o ne temizlik, ne intizâm! Akşama kadar açık kapıların halkaları, açık pencerelerin camları pırıl pırıl güler. Avuç kadar bağçe süprüntülük değil, sizi hemen cazip eden mini mini çiçeklidir. Bağçeler çiçekli, pencereler çiçekli, sofralar çiçekli..

Nede bizim o perişan, pisi yaralı çocuklar; nerede oradaki yamalar içinde fakat tertemiz, düzgün saçlı, kıvrak çocuklar... Bütün o zarûret içinde mümkün olduğu kadar kendilerine hayatı güldürmemeğe bilakis onu mağlub etmeye çalışıyorlar. Ben onların bir saat işsiz, (kahve meşgal) sefası yaptıklarını görmemiştim. İhtiyar, genç hepsinin boyunlarından atılmış beyaz iplikler, mütemadiyen örerler, örerler, çalışırlar. Sonra istirahat ve neşe için ayrılmış günlerini de hiç feda etmezlerdi. Baylırım onların Pazar günü şataretlerine. Bu onlar için ne hararetli, ne samimi bir gündü! O gün giyinişleri başka, yeşilleri başka, neşeleri başka yarabbi, bunlarla bizimkiler arasındaki fark nedir de bizimkileri herkes nazarında onlardan çok mütedennî gösteriyor? Şüphesiz bizimkiler daha necib, daha pak. Lakin irşâd edilmemiş.

Bu muhîtlere nasıl değıştireceğiz? Her yerde açılan ibtidaî mektepleri ne zaman müsmir olacak? Millet çürüyor; yavrular büyüyemiyor, ölüyor. Büyükse de işte yaramayacak, çünkü marîz, alîl; ma'nen, maddeten alîl!. Hâlbuki bize pek çabuk bir tasfiye lazım? Bu çocuklar mektebe gidecekler, büyüyüp nihayet yarım bir adam olacaklarda sonra onların evladı, belki de ahfâdı tam bir adam olabilecek... Çok uzun! Bu kadar vakit gaybetmeğe bilmem bu harab memleketin tahammülü var mı? çocuklar büsbütün mektebin olsalar, leyli olsalar ne ise..lakin unutmayalım onların hayatı, sıhhati evlere bağlı ben istiyorum ki bugünkü nesil, bugünkü yavrular kurtarılsın. Onların evleri daha temiz, daha sıhhi; yiyecekleri daha itinalı; terbiyeleri daha takayyudkâr olsun. Ve şu beş yaşındaki yavrunun ağzından (Recebim) değil; onun masum lisanını süsleyecek saf terennümler işitilsin. Bunun için ebeveyn adam etmek çocukların mektepleriyle beraber birazda onları düşünmek lazım olduğuna kanâat ediyorum. Teâlî Nisvan ve saha ismini bilmediğim galiba birçok hanım cemiyetleri te'sîs etti; bu müesseselerin ne ile meşgul olduklarını ve şimdiye kadâr ne gibi teşebbüslerde bulunarak ne neticeler elde ettiklerini de pek sarîh bilemiyorum. Acaba bu kadar hayırkâr cemiyetlere mensûb hanım efendiler, ahlakı, ictimâî, terbiyevi, hattâ biraz bedai' konferanslar vermek sûretiyle fâideli inkılâplar yapamazlar mı, lakin bu konferanslar bir gazete ilanıyla onları Dârülfünûn salonuna davet ederek yapılacak olursa kimse gelmez.

Bilhâssa mahalleler içinde bunu i'lân ederek sonra oraya yakın münâsib bir yerde sık sık böyle musahabeler tertîb etmeli, sevimli bir lisanla onları ikna etmeli,

düşündürmeli, teheyycüc etmeli, bu çalışan hanımlarımız için en mukaddas bir vazîfedir. Düşünelim ki memleketin hayatı yalnız güzide kısmın çocuklarına bağılı olamaz. O kilometrelerce mahalleleri dolduran şoursuz ana babaları bugün vasıtalarla biraz tenvire çalışmalı, yoksa bir asır sonra bu memleketin yine memleket kalacağına hiç şüphe etmeyelim!...

Teşrin-i Evvel- 334

2. Halide Nusret Kazimi, “Mensûre: Yeşil Serap”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 180–182.

... Tozlu ve mülevves bir yolun üstünde, her taraftan taşan, dağılan kırlara sürünmemek için eteklerimi tutarak, muztarıb ve yorgun, koşuyordum. Sonra bilmem nereden gelen sıcak bir nefes, beni bir kuş tüyü gibi önüne kattı, uçurdu...

Bir saniye için kapanan gözlerimi açtığım zaman kendimi geniş, na-mütenahı geniş, bir çölde bulmuştum. Burada toz yok, burada rüya hiç yoktu. Sâde derin lacivert bir sema altında gözleri kamaştırıran altın bir çöl; sıcak; inci gibi sema ve temiz kumlar, ufukların pembeleşen dumanlarına kadar uzuyordu. Bugün bu safiyeti içmek ister gibi geniş bir nefesle ciğerlerim şişti; sonra eteklerimi bırakarak zavallı yorgun parmaklarımı, muztarıb, kırık mevcudiyetimi az, pek az bir zaman geçmişti; daha dinlenmemiştim bile kulaklarımda gümüş bir terane hamâlı akslarla çağıladı:

—Gel, gel!

Dağınık saçlara ürpererek fırladım. Gözlerimin önünde yine o çöl, o derin, yıldızlı gök altında efkârların pembe ipekli eteklerine kadar uzayan altın çöl vardı.

—Belki bir rüyaydı: Dedim. Tekrar sıcak, pür vefa kumlarıma uzanırken aynı billur sadâ daha çığın daha davetkâr:

—Gel, gel..!

Diye inledi. Bu sefir gözlerimin rehaveti büsbütün dağılmış, beynimin dumanları tamamıyla uçmuştu. Bırak, müteccüs nazarlarla uzaklara baktım: yeşil bir serap!

Şimdi damarlarımda ılık rişteler geçiyordu. Gözlerimi daha açtım. Duakâr kollarını derin göklere uzanan gümüş bir nehr vardı. Ve bu, bu nefsi hayatı gümüş su, “gel, gel!” diye beni çağırıyordu. Ruhumda İlhami bir arzu i’tilâ ile öne doğru atıldım. Fakat birden, aynı billur faziletler beynimi okşadı:

—Böyle değil, böyle değil... Tozlu beldelerin levsiyyatı gören bu keşşafı!..

Ben küçük bir abdal gibi o sese itaat ediyordum. Sonra bütün vücûdumun düz beyaz bir tüle sarıldığını gördüm. Artık oraya, yeşilbaşlarını Allah’ın rahmetine uzatan hurmaların yumuşak, ipek, pür-va’d gölgeleri altına, gidebilecektim. Ve çıplak

ayaklarım kumların ateşlerinde yatarak, perişan saçlarım yıldızlı göğün sıcak nefesleriyle uçarak yürüdüm.. Çok, pek çok senelerce hiç dinlenmeden, hiç dinlenmek ihtiyacını duymadan yürüdüm. Bir türlü avarız-ı mev'ûd kıyılarına gelemiyordum. Sanki benimle beraber evde yürüyor ve vücûdumda yorgunluğa benzer bir ra'ş'e gezerken gümüş nehr daima o genç ve pûr-âmâl sesiyle bana ümîd veriyordu: Gel, Gel!..

Ah bu yollar; bu ateşin, bu nihayetsiz altın çöl!..

Bazen gözlerimi kapıyor, o zaman sevgili serabımı daha muğfil, daha davetkâr göz kapaklarımın altında bulunuyordum. Bilhâssa o gümüş su, beni avutmasını ne kadar iyi biliyor, nasıl benim ruhumun mübhim, şekilsiz isteklerine can vererek onları kendi yeşil ve güzel sahalarına saçıyordu. Artık orada beyaz bir yuva ile derin, karanlık gözlü, siyah bükleli kızlar, mefküremın yuvası ve çocukları vardı. Hepsi ellerinde ay yıldızlı bayraklarla beni çağırıyor, benim kirli beldelerden kirlenmeden çıkan ellerimi istiyorlardı. Ve ben, ayaklarım, ateşli kumlarda yanarak, dağılık saçlarım sıcak rüzgârlarla uçarak, hiç dinlenmek ihtiyacı duymadan yürüyordum.

Seneler saçlarımın rengini çalamamış, yüzümü çok hırpalayamamıştı. Fakat alnımın hatları parmaklarımla anlaşılacak kadar derindi. Göz kapaklarımı ağır, avuçlarımı ateşli, dudaklarımı kuru hissediyordum.

O zümrede sahanın o beyaz yuvası, karanlık gözlerinin temiz veistirhamkar yıldızlarıyla ruhuma gülen o siyah bükleli yavrucaklar, hummalı gecelerimi güneşlemekte bir devamlıdılar. Ve böylece seneler, uzun, ağır ateşin seneler geçti. Nihayet bir gece, müşfik birer anne gözü gibi beni teşci' eden yıldızların altında ağlayarak, Allaktan artık o yeşil, o güzel memlekete kavuşmağa ve o sabah, daha gecenin muhteriz, ılık dumanları uçmadan kendimi arz-ı mev'ûdemın eteklerinde buldum.

Çocuklarım, mefküremın ince, vahşi çehreli, derin ve karanlık gözlü kızları, mesûd, mütehellilin koşuyor, boş ve tembel asırların zehir ile dolan gölgeli köşelerin, şimdi görünmeyen güneşin maî ışıkları altında uyanıyor ve ihtiyar hurmalardan dökülen nefi ipekler altında nehr, hülyalı bir vakarla kayıyordu.

Dalgalar, seslerinde yine ilk günkü davetkâr ma'nâ ile fısıldadılar:

—Gel, ey mülevves beldelerin ilâhi kızı! Gel de tembel ve maksadsız muhâtimize biraz hayat, biraz nur verir!

Bu sefir kalbim ve beynim daha kudretle karıştı. Kavuşmak o sevgili suların beyaz derinliklerinde yok olmak için çıldırıyorum.. Lakin artık dizlerimde eski kuvvet, kollarımda eski çâlâkî yoktu. Ateş soluyan gökler altında yanmış ve kurumuş vücûdumla daha çok koşabiliyordum. Hâlbuki benim mübhem, fakat mutâlık isteklerimi şekillendiren bu yeşil memleket bu ezeli arz-ı mev'ûd, alnımı nevâziş-gâr, ne pûr-âmâl nefeslerle okşuyor, beyaz sular, nasıl ince teranelerle, “gel, gel!” diye yalvarıyordu!

Birkaç adım.. Son bir gayretle bir adım daha atsam, baş başa ebediyeti söyleşen iki eski hürmanın arasına düşecektim ve ondan sonra hap hayali, hep serin gölgeler altında, ilahi dalgaların ilâhi musikisinin dinleyerek yürümek şüphesiz pek kolay olacaktı. Belki bir az kuvvet alırım ümidiyle yanan gözlerimi semaya çevirdim. Heyhât!.. Artık altın çölümün derin laciverd göğünü göremiyordum. Başımın üstünde mor yıldızları, yeşil mehtaplarıyla gelen sarışın bir feza vardı.

Gözlerim bulandı, beynim uyuştı; boş ve sersem, şimdi soğuyan ve katılaştan zavallının kumlarının üstünde yıkıldım. Kulaklarımda yaralı bir feryad:

—Gel, oh, gel!..

Diye hıçkırıyordu. Ve tanıdım; evet, bu ses pekiyi tanıyordum. Bu senelerden beri en muztarıb zamanlarımda imdadıma yetişen ilahi sadâ, beni mülevves memleketlerin ebedi kirleri arasından beyaz bir kuş tüyü gibi kapan semavi nefesti; bu, o nehrin, o gümüş suların, şimdi acılaştan sevgili sesidir...

Yaşlı gözlerimi açtım; dirseklerimi kumlara dayayarak koşmak istedim. Fakat artık elimde kumlar, karşımda demin o kadar yakın gördüğüm gölgeli, hayali serabımda yoktu. Şimdi nur yıldızları, yeşil mehtaplarıyla gelen o eflatun boşluk içinde ben, yapılmış kalmıştım! Dudaklarımda şekilsiz bir mırıltı, belki bir ah uçu. Sonra kendimi o güzel ve sehhar semanın nihayetsiz yoklukları içine bıraktım..

3 Eylül 334 Göztepe

3. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye: Ateş”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 182–183.

Ateş! Korkmayın batarya ile değil.. Biz adı ateşten ocak ve mangal ateşinden bahsedeceğim. Zamanın tuhaf bir cilvesi: Dağlar, taşlar içinde.. Havadan ateş yağıyor, denizden ateş fışkırıyor, fakat biz yine ateş ihtiyacıyla yanıyoruz. Tuhaf ve tabî bir cilve..

Çünkü bize ölüm ateşi değil, hayat ateşi istiyoruz. Muaddele vesikaya alıştı, fakat ocaklar ve mangallar iâşe kanunundan bi hayır! Bir okka et. Birbirine yüz dirhemle idare olunuyoruz: hâlbuki bir okka kömürle pişen bir yemek yüz dirhemle pişirmek kabil mi! işte sonbaharda geçiyor. Kış! Yani kömür ve odun muharebesi başlamak üzere.. Bizde ekseriyet soğuklar başladıktan sonra bir muharebeye iştirâk eder. Öyle bir zamandaki fiyatlar yükselmiş, tedârik-i meşkûlâtı artmış, nedret ve fakdan başlamıştır.

Haydi parası olanlara şimdiden tedârik nasihâtından bulunalım. Fakat toptan odun ve kömür alamayacaklar ne yapsın?

İşte, muhterem hemşirelerim, erkeklerimizin zihninde siyah ve soğuk geceler barınamayan, fırtınalı, sitemli, azaplı şekiller alan bu istifhama cevap bulmak; erkeklerimizin endişesine, yorgunluğuna iştirâk etmek her ev kadını için bir borçtur; düşünmeli ve çalışmalıyız. Düşünelim, bu iyi; fakat çalışalım, bu ne demek? Evi, barkı; çoluğu çocuğu bırakıp, ip ve balta ile dağlara kömür yapmaya mı gideceğiz?

Evet, hemşireler kömür yapacağız; fakat bunun için ip ve baltaya, ilim dağına gitmeğe hâcet yok; evinizde, bağçenizin bir köşesinde ufak bir zahmetle bu dolaşık istifhamın bir dökümünü çözebileceksiniz: Nasıl?

Evde köşeğe bucağa, bağçede şöyle etrafınıza dikkatle bakacak olursanız ateşe atıldıkları halde yanabilecek pek çok şeyler görebilirsiniz.. mesela evde yırtılmış mektuplar, okunmuş gazeteler, kırpıntılar.. bağçede kuru yapraklar, ağaç kabukları, testere talaşı, kömür tozu vesaire.... Şimdiye kadar bunlardan birikenleri ne yapardınız? Çöpçüye verirdiniz, yahud oldukları yerde çürür giderdi; değil mi? Vak’a harp başlayıncaya kadar bunlardan edilecek istifâde belki ihtiyar olunacak zahmete

değmezdi. Fakat şimdi? Kömür ve odun yapacak kolların çoğu sukut olmuş ve yahud çürüyüp gitmiştir. Eskisi gibi otuz paraya kömür, iki paraya odun almak imkânı kalmamıştır: Binâenaleyh yanacak, bizi ve yiyeceğimiz şeyleri ısıtabilecek her şeyden istifâde ihtiyacındayız. Ateşe atıldığı halde yanabilen her şeyden istifâde kabildir. Vak'a bunların ateşi bizim bildiğimiz kömür ve odun ateşi kadar kuvvetli olmazsa da her halde bizi mühim bir masraftan kurtarabilir. Ateş bunları kalıp haline getirip saklamakta ve icabında kullanabilmektedir.

Almanlar gerek odun ve gerek maden kömürünün tozlarını muntazam kalıplar haline getirerek mühim istifâdeler temin ediyorlar. Evlerde bu neticeyi istihsal etmek güçtür; kalıp ve makine kazımdır, masraflı ve zahmetli usûller evlere gelmez. Onun için biz ancak bir kadının yapabileceği şeylerden bahsedeceğimiz en evvel şu iki maddeyi alalım. Kâğıt ve kömür tozu.

Kâğıt- evlerde en çok bulunan ve en çok israf edilen şey kâğıttır. Müsvedde, karalamak kâğıtları. Eski mektuplar bilhâssa yığın yığın yevmi gazeteler... Bunlar ateşte pek güzel yanar; maa-mâ-fih güzel olduğu kadar çabuk parçalayıp söndükleri içindir ki ateşlerinden bir fâide ummazsınız. O halde evvelâ bunların ağır ağır yanmalarını temin edelim; bu birkaç türlü olabilir:

Kâğıtlar uzunlamalığına bükülür. Kalın veya ince çubuklar haline getirilir. İki ucundan ince tellerle bağlanarak açılmamaları temin olunur. Ocağı birkaç ağaç dalı veya kömürle parlattıktan sonra bu sun'î odunları ilave ederseniz ateşinize epeyce yardımları dokunur.

Şu ilk usûlün basitliğine karşı kari'elerimde sakın bir istihfâf hissediyorum. Vak'a bu hatıra gelmeyecek değilse bile her vakit kolaylıkla yapılacak bir tavsiye değildir; tel bulmak güç ve masraflıdır.. ancak bir ifası kabil her çareyi yazmak mecburiyetindeyiz.. Herkes beğendiğini ve yapabileceğini intihab eder. Kâğıt ateşinden istifâde için en muvaffak görünen usûl kâğıdı hamur haline getirdikten sonra kurutup ya öylece ve yahud başka mahrukatle karıştırarak yakmaktadır.

Bu nasıl olur?

Ondanda gelecek nüshada bahsederiz.

4. Mehmed Arif, “Tuvalet 11-12: Tuvalet Odaları Eşyası”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 185–186.

1-Aynalar

2-Tuvalet masaları

3-Eşya-yı vesaire

Tuvalet odalarında bulundurulacak eşya ve levazımdan en birincisi aynadır. Tuvalet odalarında birçok ayna bulundurmağa lüzûm yoktur. Yalnız mevcûd aynanın mevkîni iyi intihab etmek lazımdır.

Tuvaletin güzel olmasını, güzel ve iyi giyinmesini süslenmesini isteyen hanım süslenmesini isteyen hanım, kendini ince görmelidir. Bunun içinde vasıta aynadır. Binâenaleyh tuvalet odalarındaki aynanın “endam aynası” dedikleri büyük nev’iden olması icap eder. Bunlarla insan başından aşağıya kadar her bir cihetini güzelce görebilir.

Endam-ı aynalarının üç sathalı olanları daha münâsib ise de bu vazîfeyi bir gardırop üzerinde bulunan aynada pek güzel ifa edebilir. Bu aynalardan başka birde elde kullanmak üzere el aynası bulundurulmalıdır.

Tuvalet odalarını birçok eşya ve levazım ile doldurmayarak içinde serbest hareket edebilecek sûrette tertîb etmelidir. Aynadan sonra bu odalarda bulundurulacak eşyanın en mühim olarak “tuvalet masası” gelir. Tuvalet masalarının üzeri mermer veya camdan olmalı ve yahud herhalde (lineleom) dedikleri mantarlı muşamba ile setr edilmiş bulunmalıdır. Biraz genişçe olmaları da iktizâ eder. İşte tuvalet için lüzûmu olan ufak tefek eşya bu masalar üzerine veya (atajer)lerin üzerine vaz’ı olunur.

Bu masaların altında bulundurulacak küçük dolaplara ve yahud müttehirin perdelerin arka cihetlerine, ufak güğümler, kovalar, su kaynatmaya mahsûs güğümler, leğenler ve diğer eşya konur ve muhâfaza olunur. Bununla beraber tuvalet masalarının üzerlerinde kendilerinin süslenmelerine hizmet eden pudra, lavanta, krem vesaire gibi mevâddı şemâl çeşit çeşit şişeler, kavanozlar, kutular mevcuttur.

Tuvalet odalarında büyücek bir dolap bulunmalıdır. Bunda tuvalet mahsûs havlular, çamaşırlar vesaire hıfz edilir. Bunlardan başka oturmak için bir iki iskemle ile lüzûmumda istirahat etmek üzere bir (şezlong) bulundurmamak bir odanın muhteviyatını itmâm eder.

Evvelce söylediğimiz vech ile tuvalet odalarının eşyasından ziyâde bilhâssa bunların muvaffak sıhhat olmalarını nazar-ı dikkate almak iktisa eder. Maa-mâ-fîh pek ifrâta varmak üzere bu odaların az çok süslü olmalarına müsaide olunabilir.

[Sıcak su tertibatı yok ise lüzûmunda hemen elde etmek üzere küçük bir gaz ocağı buldurmalıdır.]

Tuvaletin Tarz-ı Zaman İcrası

1-Tuvalet elbisesi 2-Saçlar tarandığı zaman ne giymeli 3-Sabah-akşam tuvaletleri 4-Diğer tuvaletler 5-Saç tuvaletlerinin envai' –Akşam tuvaletinden maksad nedir?

Sabahleyin yataktan kalkar kalkmaz gecelik entarisi çıkarmalı ve yahud gecelik gömleği üzerine Fransızların (penyor **peignoir**) ve yahud (sodalı **sauf-le-lit**) tabir ettikleri ve tuvalet icrası zamanında kullandıkları libası giymelidir. Bu elbise dar olmayacak, vücûdun bil cümle aksamının- bilhâssa kolların ve ellerin- hareketine mani' olmayacak derecede bolca olarak yapabilmiş bulunacaklardır. Bununla beraber vücûdu sabah serinliğinden ve yahud soğuktan muhâfaza edebilecek bir kumaştan imal olunması da nazar-ı dikkatten devir tutulamayacaktır. Tuvalet mübaşiret etmeden evvel yataktan kalkar kalmaz çorapların giyilmesi, kezalik ayakkabısız veya terliksiz yerlere basılmaması lazımdır.

Saçların tarandığı zamanlar, sabah tuvaleti elbisesinin üzerine ayrıca dizlere kadar gelecek bir sûrette patiskadan dikilmiş bir gömlek buldurulmalı ve sonradan çıkarmalıdır. Tuvalet icrasından sonra bana mahsûs elbise müddet-i medide muhâfaza olunmayarak çıkardılar ve gündüzlük libas giyilir.

Tuvaletin zaman icrasına gelince; şu sûretle telhis olunabilir: Birincisi daima olan sabah ve akşam tuvaletleri; diğerleri ise sokağa çıkar iken ve yahud misafirlığe tenezzühe, düğünlere ziyafetlere gidilir iken icrâ' edilen tuvaletlerdir. Sabah tuvaletleri yataktan kalkar kalmaz icrası zarûrî olan tuvaletlerdir ki onlarda sırasıyla şunlardır:

1-Banyo veya duş (bu babda ileri de tafsilâtı lâzıme verilecektir.)

2-Banyo ve duştan sonra vücûdun oğuşturması, masaj edilmesi (kezâlik fevâidi hakkında izahât verilecektir.)

3-Ellerin yıkanması (banyolar ve duşlar tamamıyla ellerin temizliğini temin edemeyeceğinden bunların vesair izâye temasından evvel güzelce temizlenmesi lazımdır.)

4-Ağız, boğaz ve dişlerin temizlenmesi;

5-Ayak bacakların tezahüratı;

6-Boğaz, göğüs, kolların;

7-Yüzün ve kulakların;

8-Saçların;

9-El ve tırnakların tuvaleti.

Akşam tuvaletlerine gelince: Bunlarda yatağa yatmadan evvel- güzelce uyku uyumayı temin etmek ve bu esnada yatakta epeyce istirahat edebilmek üzere- gündüz icrâ' edilen tuvaletlerin fazlasından tecerrûd yapılır.

5. Cemile Orhun, “Genç Kızlarımızın Yazlarından: Otomobil”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 186.

-Muhterem Hocam Şekib ve Reşid Süreyya Beylere-

Paytak bacaklı, mücellâ ciltli, ipopotam burunlu bu canavar, benzin içer, kaldırım yer... Çamur salçalı uzun pastasına kızıl gözlerinin vahşi ziyâ'sını tatbik ederek, burnu ile güya koklayarak müdhiş bir oburlukla onu yutar, durmadan koşar, hızından iniltili hamurdayışları vardır...

Sırtının yaylı muhfesinde taşıdığı zengin efendilerinin hırsıyla hissizliği ona sinmiştir. Yalnız bir şey tanır:

Gurur... yalnız bir hareketi vardır: Tahkir.. tedkidkâr çığlıklarıyla yayan halkı dağıtması acelesinden değil, onların aciz bir korku içinde kaçışmalarını seyir içindir! Herkese zifüs tükürmesi ser'âtından değil, efendilerinin hazzını temin içindir. Bu sebeple onun hakiki ismi: Gurur (aygırı) dir.

Daima gözyaşları üzerinde yükselen zenginliğin ceberrutî heykeli kendisine benzeyen bu muti' dalkavuğundan pek memnundur: Koca şehirde cirit oynayan bu küçük siyah saraycıklar içinde, homurti yaygaralarıyla kulakları dalarak, yaylı döşemelerin tatlı esnemeleriyle vücûdları memnun rüzgârda, çamurda sürünen aç benizli halkı buğulu camlarından seyir etmekten gözleri mahzuz, onlar kürkler, ipekler ve ziyâ'lar içinde uçar, uçarlarken... o, altlarında, onların insaniyet bütün hukukunu yiyip sömürdükleri gibi, nâ-mütenâhi yolları çılgın bir iştah ile sömürür, sömürür..

16 Kânûn-ı sâni 918

6. Hamdiye Vecihi, “Babama”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 187.

Trablusgarp Hatıralarından:

“Yeter Artık İftirâkın”

Afrika afâkında patlayan bombada sen yine her gün gibi gelmiş; parlak kalacak şakırtılarla ayrılmıştık. Bu ebedi ve daimidir?

Kapının önünde hıçkırıklarla boğulan anneme titrek eli, kanlı saçlı nineme sarılarak ağlarken atının mağrurâne kişnemeleri artık işitilmiyordu.küçüktüm; fakat pek güzel tahattur ediyorum; beni kucaklayıp uyuduğun vakit herkül kollarının titrediğini hissetmiş, baba: Bana bu akşam şeker getir demiştim.. Bu son bir dilek, son bir istek miydi?

O gün her tarafta bir başkalık bir fevkaladelik vardı. Bu Rusları, devrin gürültüleri, top gümbürtüleri ortalığı sarsarken ellerimi birbirine vurarak bayram bayram ediyordum... Düşünmemiştim ki o toplar beni babamdan ve sevgili vatanımdan ayırmak için patlıyordu. Akşama kadar bekledim. Fakat heyhat bu nihayetsiz bir intizardı.. “Allah korusun” nidaları kâinatı titretirken barut kokuları, kurşun vızıltıları arasında kocaman tüylü, büyük şapkalı İtalyanların “zito” ları yükseliyordu. Artık vatanım alınmış, yabancıların eline teslim edilmişti. Ertesi gün oradan bir canı, bir katl gibi kaçtık...

Uzun seneler geçti. Ben büyüdüm; fakat yine gelmedin, baba! Oğlun Şehabeddin, sevgili dedemden ayrılamadın mı? Artık her gün, her akşam oradan, Afrika çöllerinden bir sadâyâya teselli beklerim. Sevgili yurdumun uzun hurmalıklarını, koyu yeşil ağaçlarını, saf, masum arkadaşlarımı düşünürken önümde muhakkak birkaç katre sıcak yaş bulurum. Yeter babacığım artık iftirâkın!

Büyük elimler, tahammülsüz iftirâklarla inleyen kalbimi Trablusgarbın o kızgın çöllerine çevirdim. Orası kalbimin ebedi bir kabl-i gahı; zavallı anneciğim mecra-yi dem’atı ve ser-nigûn olan amelinin bir makber hücceratı oldu. Yedi senelik bir iftirâkın bar elimi omuzlarımı her gün biraz daha çektiriyor. İşte şu dakika da bağıyor, yine haykırıyorum: iner, iner babacığım artık iftirâkın.. Benim kalbimin bütün

tahassürleriyle haykırıyorum. Lakin bilmem niçin sükûn ediyorsun? Kızının sesini tanımadın mı? Bu kısa üç yavrunun avaz iftirâkına cevap vermek istemiyor musun?

Ey medeniyet maskeleri altında vahşet entrikaları çeviren İtalyanlar bir şehid makberini tekmelerle yıkarken babacığım yeter artık iftirâkın diye çırpınan bir yetimin sadâsı kulaklarınızda bir bomba gibi patlamayacak mı? Oh babacığım; şimdi ben kim bilir hangi barbar İtalya'nın çizmesiyle ezilen mezarların başında bütün biçareliğimle ağlamak ağlamak istiyorum. Heyhat! Buna mani' koca bir bahr-i sefid var!..

7. Kari’e Yazıları, “Kadınlık Şuûnu: Tütün meselesi Etrafında”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 187-188.

Göztepe’den Bir Kari’imiz Yazıyor:

Size birkaç misâl vaki edeyim: Mesela, bende sigara içerdim. Bakınız nasıl terk ettim: Çok sevdiğim bir teyzem vardı. Hastalanmıştı. Bir gün, teyzen ölüyor, sana vasiyetleri varmış, yanına çağırıyor, “çabuk git!” Dediler. Odaya girdiğim zaman yanına sokulmamı işaret etti ve bana vasiyeti sigara içmemekliğimi tenbih oldu. Teyzem öldü ve bende o zamandan beri ağzıma sigara koymadım.

Bir refikam, nişanlanmıştı. Nişanlısının tütünle başı hoş olmadığını ve içenlerden bilhâssa (kadın kısmına) pek öfkelenildiğini anladıktan sonra gizli gizli açtığı sigaradan vazgeçmiştir. Bu nişanlılar, evlenmeden ayrıldılar, fakat refikam artık tütün içmiyor.

Bir tanıdık, uzun senelerden beri sigara içerdi. Evlendi, iki çocuğunda hamile iken tütünden tiksime geldi ve o zamandan beri yıllar geçtiği halde artık içmez oldu.

Benim vazgeçirttiğim bir muhibbem de var, anlatayım: Kendisi, yazı geçirmek üzere bana misafir gelmişti. Sigarayı bıraktığı zamanlardı. Muhibbem, dehşetli diyecek kadar çok içiyordu. Gelirken, artık bu yine içeceğimize pek sevinmişti. Terk edişimi epeyce tuhaf bulduğu gibi istihza ile karışık mütevellî ısrarla tabîi âkim kaldı. O yaz benden piyona dersi alacaktı ve bunu derin bir istekle arzu ediyordu: Tam fırsad, sigara içmemesini şart koştum; birçok redlerden ve bir gün mücadelelerden sonra razı oldu. Onu piyona ile bol bol ve sıkı meşgul ettim. Bıraktı ve artık içmiyor.

Henûz yaşı küçük olan bir hemşirezadem vardır. Arkadaşları arasında ara sıra tütün içtiğini öğrendim. Kısa bazı nasihatlerden sonra, sigara ağzına koymayacaksın, sana her gün bir kötü şekerleme var! Dedim. Altı yedi aydır tatbik ettiğim bu usûlde hareket ediyoruz. Bunun alel-umum müsbet neticeler vereceğine kani’ olmakla beraber çocuklara haber sûretiyle harekette hiç taraftar değilim.

Köyümüzde tanıdığım bir genç bey’de bir defa sigara ile yatağını yakmış olduğundan o zamandan beri içemezmiş. Yanındaki refikam anlatıyor: kırk yıllık tütün ve kahve tiryakisi kalfaları, son zamanlarda iktisade riâyet için her ikisinden de vazgeçmiş.

Misalleri çoğaltmak kabil. Mesela bırakıp da tekrar tutulanlar var. Benim birer münasebetle terk ettirdiklerimden içmemekte sebât edenler olduğu gibi yeniden içtiklerini gördüklerimde oldu.

Tanıdığım genç bir hanım var; münhasıran herkesin: “Ne güzel sigara içiyorsunuz!” demesinden naşî içiyor.

Bir kari’emizde diyorlar ki: Tütünü çocuklarımıza terk ettirmeğe çalışırken bunun bir ahlaksızlık meselesi olduğunu ileri süreriz. Halbuki ne kadar yanlış.. İhtimal bunu ihtar ettiğimiz sırada kendi sigaralarımızın dumanları sırtmaktadır. Çocuk; evde pederiyle vâlidesini mektepte muallimesiyle muallimlerini sigara içer gördükçe ona ahlaksızlıktan bahsetmek doğru olabilir mi? Mürebbilerin en mühim vazifesi bunu sihi ve iktisadi nokta nazardan men’e çalışmaktır.

Sürmelere Dair

Bir kari’emiz diyor ki: “Okumak ve dikişle fazla meşgul olmak neticesinde gözlerimde şiddetli bir kaşınıtı hissettim ve kirpiklerim dökülmeğe başladı. Şu tertîbattan fâide gördüm:”Temiz bir kaba zeytinyağı konulacak, içine temiz bir pamuktan birkaç fitil yapıp fitiller yağı içtikten sonra yakılarak alevi üzerine temiz bir tabak tutulacak. Tabak bi-t-tab’ islenir. Bu isler kazınıp ezildikten sonra ince bir tel ile kirpiklerin diplerine sürünmelidir.”

Diğer bir kariemiz şöyle diyor: ”Tabağı mum isine tutup toplanacak ise biraz zeytinyağıyla yakıldıktan sonra kirpiklere sürülür.”

Bir başkası da şunu haber veriyor: “Ceviz yahud bademi yakarak kömür haline gelince havandan döküp bir kutuya koymalı ve kullanmalı”

Biride diyor ki: “Yağlı çirayı yakmalı. İisini bir tabağa toplayıp kirpiğe çekmeli.”

Diğer biride “Gaz yağının isinden sürme yapılırsa da döküyor.” Diyor.

8. “Gönderilen Eserlere Dair”, Türk Kadını, no. 12, 7 Teşrin-i Sani 1334/ [7 Kasım 1918], s. 191-192.

Fatma Rezzan Hanıma: Ölüm ser-levhalı şiirinizde pek derin hisler bulduk; bu itibarla tebrik ederiz. Fakat şiire biraz daha çalışmamız lazım.

Yıldız’da Haluk Nihad Bey: Giden O sevgiliye unvanlı şiirinizin ahenkli mısraları var; fakat vezinler üzerinde uğraşmak icâb ediyor.

Maydos’da Recep Ertuğrul Bey’e Ah.. Sevgili ismindeki şiiriniz üzerinde daha çok uğraşmalısınız; hem altı hecelilerde ahengi temin güçtür.

Pendik Fahri Cevdet Bey’e: Peri Aşk adlı şiirinizde “Bülbüllerin o vecd engîz nagamâtı gültenini” gibi mısralarla bazı kelimeleri değiştirirseniz nefis bir eser vücûda gelecektir. Tecdîd-i muhabbet sizde itiraf ediniz o derece kuvvetli değil.

A. Rasim Efendi’ye: Hocanız Âkıl Koyuncu Bey’i tenziren üç heceli Bana Gül şiiriniz esas itibariyle güzel olmakla beraber “Bak Tenin”, “Lakin Hoş”, “Gölge hoş” gibi birbirini tutmayan mısraları muhtevî ve buda pek tabî.. Esasen Âkıl Bey (2,1 ve 3) heceli manzumeleri böylede yazılabilir mi? sualinize karşılık olmak üzere yazmıştı.

Darümuallimâtтан Hamidiye Vecihi Hanım: Yine Kadın Kalbi mevzuanız, sizin yani kadınlığın aleyhinde değil mi? Ne yalan söyleyelim, biz- hakikatte olsa- kadınları “müdhiş bir arslan, zalim bir şahin gibi insafsız...” ve saflarıyla tevsif edemeyiz korkarız. Siz ne dersiniz?

Muazzez kari’emiz Süheyla Muhterem Hanım kızımız (çirkin bir vaka) unvanıyla oldukça müfessal bir yazı göndermişler. Bunda: Bazı yaşlı hanımlarımızın şurada burada tesâdüf ettikleri genç ve mektepli hanımlara lisan-ı tâ’rîz ve ta’rizlerini uzatmalarını muhakkak bir şikâyetle yâd ettikten sonra bizzat şahidi oldukları bir vakayı da hikâye ederek ihtiyar senelerin kendileri için birer mani’ terakki olduklarını söylüyor ve artık genç kızları dahîl oldukları tarik-i terkiyede layıkıyla inkişâf edebilmek için serbest bırakmak lazım geleceğini ilave ediyorlar. Bizce bu meselenin su götürür yeri pek yoktur. Şimdi yalnız şu kadar çok soralım: Acaba ellerine geçen hariti su-i isti’ mâl etmeyen kaç tane genç kızımız vardır?

Esasen Süheyla Hanımda diğerk yazılarından bu meseleyi daha etraflı anlatıyor ki gelecek sayıda bunu derc ederek hanımlar arasında bir münakaşa kapısı açacağız.

Kağıdhane, kasr-ı âli, Selahattin Bey'e: Güzel mensureniz mecmûanın mesleğinden biraz haric aziz dostumuz.

Türk Kadını Dergisi No:13

1. “Ölüm İlanı”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 194.

“Hicran biter mi; girye-i hicran diner mi hiç?..”

18 Teşrin-i Sani Pazar ertesi akşamı, zevâlî saat sekiz de, sevgili ve müşfik annemiz, hayatının son dakikasına kadar, dini ve insani bütün vazîfelerini ifa etmiş olduğu halde, yarım asır asalet ve necâbetle taşıdığı pak ve nezih ruhunu, müsterîh bir vicdanla Allah’ına teslim etti..

Sekiz ay evvel kıymetli pederini, üç ay evvelde bir tanecik kızını- şimdi kendisini tevdî’ ettiğimiz- Karaca Ahmet’in sakin ve mezalim muhîtime terk ederken, bugün böyle, eşsiz pederimizle beraber, öksüz ve hemşiresiz kalacağımızı hiç tahayyül etmemiştik.. Allah cümlesine rahmet etsin.

Mehmed Abdulmecid

Muallim Ahmed Halid

2. Nezihe Rikkat, “Musahabe: Erkekleşme”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 194–195.

Senelerden beri hissiyatımı bir deftere kaydetmeği adet edinmiştim bende bir te'sîr mahsûs bırakan bütün müşahidatım bu defterin içinde mahfuzdur. Temin ederim ki bunu hiçbir maksad gözetmeksizin, zevkim için yaptım. Âlemi, ictimâî tedkîkatta bulunmak hatırıma bile gelmedi. Defterimi görmüş olsaydınız, birçok sahifelerini dolduran güzellikler sizi bu husûsta ikna ederdi; fakat teessüf ederim ki, değil size, onu en samimi muhibbelerime bile göstermeme imkân yoktur. İçinde kendime, aileme, tanıdıklarına dair dedikodulardan tutunuzda kendinin zekâsına, ninemin haksız takdirlerine karşı verilmiş intihâr kararlarına kadar her şey var.. Düşününüz, bunları size nasıl gösterebilirim? Her ne ise...

İşte ben “Erkekleşme” diye tevsif ettim garabeti bu sahifelerden çıkarıyorum; acaba ilmi bir tarzda tedkîki icâb eden ictimâî bir meseleye mi temas ettim? Yoksa bir takım mevhum düşüncelere mi tabî oldum? Orasını bilmem. Yalnız bildiğim bir şeyi varsa oda hatıra defterimin bana mevzû’ vermiş olması ihtisasâtımın da fi'l hakika bu şekilde bulunmasıdır.

Elbette hatırlayacağız: Bazı varite kampanyalarının ilanlarında kadın pehlevanlar vardır. Madmazel, yahud madam bilmem ne... Kendisini mağlup edene karşı şu kadar Frank mükâfât va'd olunur. Bu kampanyalarının ale-l-âde bir desisesinden başka bir şey olmasa bile yine tecessüs celb eder. Sahne üzerinde bir kadının bir erkekle masâri'etmesi, hattâ hımsını mağlup eylemesi şâyân-ı merak ad olunur.

Sizi bu mensure memnun eder mi? bana gelince: Hayatımda bundan çok, titsinerek seyrettiğim bir şey olmaz. Bir kadın tasavvur ediniz ki pazularının izalatı fırlamış..

Göğsü kaya gibi sert ve kavî.. iki metre boyunda, iki yüz kilo sekaletinde.. Bir dev gibi karşınızda iri adımlarla dolaşüyor. Bu bedbaht bir galet hakikate âid ederek hem cinsim için dünya da böyle bir tehlike mevcûd olmadığını düşünürüm.

İşte bu, benim nazarımda erkekleşmiş bir kadın timsalidir. Son zamanlarda bu vehimi tezeyyüd edecek vakalara sık sık tesâdüf ettiğimi defterim bana isbat ediyor. Birçok refikalarımın ma'neviyatlarında bu garip istihaleyi keşf ediyor gibiyim.

Ben kadınları hicâb ile me'lûf narin bir mahlûk ad ederdim. Şimdi gece yarısında tek başına yangın yerlerinden bî perva geçen, polis ile kavga eden hanımlara tesâdüf ettikçe ta'cib ediyorum. Yolda yürürken koşarak tramvaya atlayanlara, sokakta miting yapıp dükkânları yağma edenlere hayretle bakıyorum.

Öylelerini tanıyorum ki yatak odasından kocasının rovelvör ile düşman tayyaresine ateş ettiklerinden bahsediyorlar. Öylelerini tanıyorum ki; arkalarına takılan göğsü madalyalı harp zabıtlarını sokakta şamarlıyorlar.. Bunlara münferid vakalar mı diyeceksiniz? Pekala.. Defterimde daha umûmî notlar var:

Mahallemizin hoppa, şımarık kızları omlet pişirmesini öğrenmeden hep birden gidip maliyeye kâtibe yazıldılar; bankalara, postahaneye memure oldular; dârülfünûna girdiler. Son zamanlarda kadınlardan taburlar bile yapıldı; onbaşılar, çavuşlar bile nısb edildi. Hâsıl-ı kâtibelikten çöplüğe kadar kadınların girmediği meslek kalmadı. Sabahleyin alafranga dokuz buçuktan sonra kaç hanımı evinde bulabilirsiniz? Kimi dükkanına, kimi kalemine gidiyor; kimisi de kendine bir zevc intihabıyla meşgul..

Zannetmeyiniz ki cinsiyetini gaybeden yalnız âdî bir tabakadır. Muhterem edibemiz bile ma'hûd bir paşa'nın kumandası altında Suriye'ye teşkilat yapmaya gitmemiş miydi?

Ara sıra yolda kol kola, haykırarak siyaset bahseden darümuallimâtlı hanımları görünce pek yakında müdhiş bir inkılâbın hazırlanmakta olduğunu hissediyorum.

Bilmem.. Biz böyle alışmamıştık. Pek mahcup, pek muhteriz büyüdük. Vâlidelerimizin dizlerinin dibinde evlerimizden ayrılmazdık. Boş vakitlerimizde zevcelerimizi tahayyül ederek piyanomuzu, kemanımızı, udumuzu çalardık. Bütün eğlencelerimiz bu kadardı.

Belki çekingenliğin bu derecesi iyi değildi. Kadın da cemiyet hayatına iştirâk etmeli idi. Fakat bu, erkeklere karşı safvetimizle, hicâbımızla, zarâfet ve nezaketimizle de haiz olduğumuz rüchanı, terk etmeksizin olmalı değil miydi?

3. Şükûfe Nihal, “Memnun musunuz?”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 195–197.

Bir mektup:

Bir Hanım Efendiye

Caddelerden geçerken mağlubiyetin ruhuma yağdırdığı ye's gurur içinde artık başımı kaldıramıyorum. Yabancı vücûdların bu mağlublar memleketinde hâkim, vakur vaz'iyetlerle dolaştıklarını görmek hayatımın en ağır matemi oldu. Etrafıma bakıyorum. Pay-ı tahtımı bu? Virane.. harabe!.. Matemi, insan mı bunlar? Kefenini atmış ölüden farkları yok. Bunlar mağlub mu? Hâlâ peçenizin karanlığını delerek size sırttan bir sürü abdal. Kadın mı şu kabile? Birbirlerini çiğneyerek, deviren, tokatlayarak, yumruklayarak yer kapmak için tramvaya hücum etmekten başka mehâzlatları yok. Çıkalım yüksek muhîtlere; gördüğümüz intizâm-ı cedalet başka bir şey değil. Bir çoğunda memlekete karşı nihayetsiz bir alakasızlık; bazısında doymaz bir menfaat hırsı irtikâb, riyâ,, şurada burada bütün feciatlere karşı derin derin sızlayan fakat seslerini çıkarmağa cesaret edemeyen namus ve fazilet sahipleri.. Herkesin bildiği bu meseleler uzatmak, ta'dad etmek istemiyorum. Zavallı vatan, kudretsiz ellerimizde ne olduysa oldu..”besleyemedim öldü” derler. Evet, bizde besleyemedik öldü ölüyor... Ve biz keyfimizde, uykumuzda devam ederken başka türlü olmak ihtimalide yoktu. Ye's içinde başımı avuçlarımın arasına alarak zavallı memleketin meskûn mikdaratını düşünürken onu bu feci' uçuruma yuvarlayan ahlakı, âlemi, ictimâî, hissi bir menfi sebepler binmek içinde resmigeçit yaparak geçiyor ve ben o uçurumun başında bu bedbaht vatani yuvarlamak için yumruklarınızı atmağa müheyyâ vazîyetinizle onların arasında sizi de görmekten kendimi alamıyorum. Bana sizden iki seneden beri bahsediyorlardı. Zekâ ve irfanınızla sizi tanıyanların arasında pek müstesnâ bir hürmet yâd olunuyordunuz. İki ay evvel bir tesâdüf sizi tanımaklığıma sebep oldu. Evvela mağrur nazarlarımız, muntazam hitabetinizle bende de bir te'sîr yapacaktınız; lakin yazık ki muhakemenizi idare edemediniz; havf, ziyankâr hislerinizi ketm etmeğe muvaffak olamadınız. Evvelâ: ciddi, müdedkik bir lisanla memleketin, milletin, noksanlarından, kadınların cahilinden, terbiyesinden şikayet ederek tenkidler yaparken sizi görenler hamiyet hisleri galyan etmiş bir vatanperver kahraman zannederlerdi. Kaşlarınız çatılıyor. Gözleriniz büyür; yumruklarınız

sıkılıyor; sesiniz ancak romanlarda hayalen görebildiğim kahramanlar kadar şiddet ve heyecanla gürlüyor her şeye ta'rizler, teessüfler yağıdırıyordu. Nihayet o galiyan içinde ruhunuzun bütün ma'yûbâtını örten, gizleyen perdeler birer birer açıldı; ve siz,..... Hiçbir oluverdiniz.

Şeddesinin bütün hakkını vererek tavsif ettiğiniz “uşak Türkler!” sizi pek muazzib ediyordu. Siz harpten sonra artık onların, o insan bozuntuların arasında yaşamağa tenezzül, tahammül edemeyerek, çocukluğunuzdan biri perestiş-kâr olduğunuz İngilizlere, onların medeni muhîtime koşacak ve avdet etmemek üzere orada yerleşecektiniz. Çünkü siz bu milletten bilhâssa bu milletin kadınlarından çok yüksektiniz. (!) onların arasında yaşayarak hayatınızı zindan etmek istemiyordunuz. Burada insan yoktu; buranın insanlarında fazilet; irfân, medeniyet, vakar hiç hiçbir şeyi yoktu. İşte siz harpten sonra bu bedbaht memleketinden kaçacak, perestiş ettiniz İngilizler arasında mesûd olacaksınız. Size o zaman sormuştum: “Doğru düşündüğünüze emin misiniz, hanım efendi? Mademki fenalıkları görebilecek bir nüfûz nazara maliksiniz; mademki halimizden müştekiniz, müteessirsiniz; o halde bunları ıslah için göstereceğiniz en ufak mesai, fedakârlık size milletinizden, vatanınızdan vazgeçerek yabancı topraklarda arayacağınız saadetten daha ziyâde ve vicdani bir saadet temin edemez mi?”

O zaman sözleriniz mecrasını şaşırıldı; te'vil etmek istediniz. Kendinizi teberru için küçükken Amerikan kolejde geçen bir vak'adan bahsettiniz: dersinizi anlayamadığınız bir gün, piyano maâlisi sizi- tabî ki bugün sizin, hislerinizin bütün kabalığıyla bize sarf ettiğiniz gibi- “uşak Türkler!” demiş; siz o zaman bu tahkir karşısında köpürmüş, mektep idaresine şikâyet etmişsiniz. Ne olur, bu milli gururunuz sizi terk terk etmeseydi!.. Ne yazık ki birçoğumuzda olduğu gibi sizde girdiğiniz muhîtte seciyenizi muhafazaya muktedir olamayarak nihayet toprağınızın milletinizin en hain düşmanı olmuşsunuz.

Ah, hanım efendi o itâb ettiğiniz Türkler arasında acaba sizin kıymetiniz nedir? Bizi uçuruma yuvarlayanların arasında bir zümre var ki, tıbkı sizin gibi.. yükselmişlerse yalnız nefesleri.. kazanmışlarsa yalnız kendileri için.. Herkes bu girdabın içinde kendini kurtarmak azmiyle çırpınıyor. Kaçacaksınız, arkanızda harap bir vatan, yetim bir millet bırakarak kaçacaksınız da mesûd olacaksınız öyle mi? sizi bütün feyziyle

besleyen bu memlekette hiçbir hatıranızda mı yok? Vatanınızın sefaletiyle, acılarıyla alâkadâr değilseniz bile- bilmiyorum belki otuz seneden beri- sizi sinesinde yaşatan bu memleketin ruhunuzda menkuş olması lazım gelen güzelliklerinden; bakarken gayb etmek, vehimiyle titrediğim ve hülya dolu ufuklarından ayrılmak olsun size pek acı gelmeyecek mi? düşünüyorum, artık İngiltere'ye kaçmak, çekilmek zahmetini ihtiyar etmezsiniz, değil mi hanım efendi? İşte size bol bol medeni arkadaşlar.. şikayet ettiğiniz her şeyi yoluna girecek.. itâbenize hedef alan Türk'ün her işi onlara tevdî' olunuyor; artık kıymetdâr hayatınız bedeviler memleketinde ziyan olmayacak. Nasıl, memnun musunuz?...

334 Teşrin-i Sani

Türk kadını-

Bâlâdaki mektupta ismi geçen hanım efendiyi tanımıyoruz; fakat mecmûanın mesleki bî-terafîlik olduğu için muazzez muharririmizin mektubunu derc ediyoruz.. Buna cevap verilerse onu da aynen sahifelerimize geçirmekte tereddüd etmeyiz.

4. Ragıb Nureddin, “İctimâiyyât: Bulunmuş Bir Mektup”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 197–200.

Azizim Halid Bey,

Bir hafta kadar oluyor ki: Bağçe kapısında bir çıkın bulmuştum. Açtım, pejmürde bir mektup birde maaş cüzdanı... mütekaid bir merhuma âid... Ertesi günü gazetelerden birinde okuduğum bir ilanda cüzdan sahibesini öğrendim, Mahmut Paşa tarafında olan hanesine götürüp teslim ettim. Fakat ne yalan söyleyeyim, büyük bir haksızlıkla açıp okuduğum mektubun bir sûretini almaktan ve size göndermekten vazgeçmedim. Tamamıyla meçhul olan genç evlad ne kadar hayati bir meselemizi mevzû' bahsetmiş!...

15 Teşrin-i Sani 334

Hürmetlerimle Ragıb Nureddin

Sevgili Anneciğim,

Son mektubumu bir iştiyak ve- ne yalan söyleyeyim-hayretle okudum..

Sen pek muhakkak bir arzuyu şefkatle beni evlendirmek sevgili oğlunun mürvetini görmek istiyorsun ki; bu düşüncüyü birkaç mektubunda sezer gibi oluyordum, fakat son mektubun bu meseleyi tamamıyla açığa vurmuş olduğundan şu cevabı karalamaya mecbûr kaldım.

Bu gün bir Türk genci için evlenmek ne müşkil bir meseledir, takdîr ediyor musun anne?... Evlenmek... Kendine bir eş, bir refika-i hayat bularak bir yuvacık yapmak, yavrucaklar yetiştirmek, mukadder olan hayatın sonuna kadar mesûd bir aşıyan içinde bahtiyar bir çift olarak yaşamak, ah yarabbi... Ne büyük saadet!.. Ancak birbirinin saadetlerini temin ve ikmâl için vakf-ı hayat etmesi lazım gelen bu iyinin, bu çiftin, bu ince ve pek hassas olan istikbâli tekeffül eden ruhiyet ve zihniyetleri... İşte anneciğim- fikrimce- her şeyin mebzûl bulunduğu bu memlekette hiç tesâdüf edilmeyen şeydir... bana bu vakte kadar evlenenleri gösteriyorsan?.. Hayır, anneciğim hayır... Bil istisna hepsi bedbahttır, senin en mesûd telakki ettiklerin ise en az bedbaht olanlarıdır. Anne!.. muhtelif avamil altında saklanılan, gizlenen, sahte saadet bürümcükleriyle örtülmek istenilen, kalplerin- hissedemeyeceği- derinliklerine akıtılan

öyle bedbahtlar, öyle zehirler var ki.... Bunu layıkıyla anlayabilmekliğinin için benim bir zevceye, seninde bir geline malikiyet şarttır.

Anneciğim!.. Senin- birkaç sene evvel- hiçte böyle düşünmeyen, bu kadar bed-bin görünmeyen oğlunun bu fikirleri kazanmasına sebep ne olduğunu bu mektubumda izâh etmek istemiyorum. Bunu başka zamana bırakacağım. Ben bu mektubumda, zahmet ederek, arayıp bulduktan ve hattâ nâm-zedliğim için muvaffakiyetimi bile istemeğe karar verdiklerinden bahsetmek istiyorum.

Evvelâ “Perrân” dan bahsedeyim:

Bilmem neden anne?.. sen bu kızı bana öteden beri methedersin.. Bunu kendine gelin olarak görmek iştiyakı sende ne kadar kökleşmiş bir kanattır ki;... Vaktiyle yüzüne karşı kıyamaz ve lehte laallelerle meseleyi kapatırdım, fakat mademki mektubunda, nâm-zedliğimi koymak üzere, bir işaretime lüzûm gösteriyorsun, o halde mesele ciddi bir şekle girmiş demektir ki: Benimle o sûretle hareketle kat’ı sözümü söylemekliğim icâb ediyor. Senin bu arzularına inzimam eden semt komşuluğu, aile münâsebetleri- çok şeker ki- Perrân bana pek yakından tanıtmıştır. Zekâ ve irfân a, terbiye ve asaletine karşı söylenecek hiçbir söz bulamadığım Perrân’ın; hiç şüphesiz- bir arkadaş saffetiyile- bende hayranıyım. Pek kibar, en zarif inciler kadar masum ve güzel olan bu kızcağız; şüphesiz bir ananın ve babanın yegâne isteyebileceği bir evladır. Fakat anneciğim bunlar ayrı mesele... Perrân, her şeydir ve her şey olabilir, yalnız anneciğim sebi sukut-ı hayâle uğratmaktan korkarak kâmil ye’sle söylüyorum ki; yalnız bana zevce ve sana gelin olamaz.

Niçin mi diyorsun? Öyle ise senin niçin ki cevap vereyim: Evvelâ anneciğim: Perrân’nın daima teneffüs ettiği taassub havası benimle onun arasında tesisini tehil ettiğin saadete en büyük mani’dir. Bununla neyi kastettiğimi bilmem anlatabiliyor muyum? Ben Perrân’ın hiçbir zaman, malik olmasını samimiyetle istediğim mukaddes ve necib mü’tekadatına itiraz etmek istemiyorum. Fakat nasıl anlatayım ki bilmem ki; ben onun din din hakkındaki telakkilerini ve bugünkü sakim zihniyetlerin- dinle kat’iyyen alâkadâr olmayan- ef’âl rûz-merreye takmak istedikleri nâ-becâ ve hattâ çok kere tehlikeli kulüplere inhimâkı pek fazla buluyorum, seninde sık sık anlattığın üzere bunlar o kadar kat’ı birer fikir sabit haline inkılâp etmiş ki;- bilmiyorum- ben bunların haricinde kalmakla Perrân’ı kızmış ve bu sûretle hareketle de Perrân beni incitmiş

olmayacak mıyız?.. Bilmiyorum ki; bu tamamıyla ehemmiyetten ârî fûrûatı Perrân ve ben birbirimize bağışlayabilecek miyiz?..

Hiç şüphesiz anasını ve babasını pek seven Perrân; hayatında başlıca te'sîri yapmış olan bu ruhlara; benim bu ihmâlcıklarımından velev hasbîhal tarzında olsun bahsetmeyecek mi? yani- pek ibtidai ve masum bir şekilde olsun- beni şikayet etmeyecek mi?... Bunu nasıl öğrenebiliriz?..

Saniyen sevgili anneciğim; hayatında sırf cahil kalmamak, bir iki lisana vâkıf bulunmuş olmak için okuyan ve komşu kızın piyanosunu işiterek onu öğrenmek havasıyla musiki tahsil eden Perrân'ı; ben hayatta pek gayesiz buluyorum.

Anasının, babasının ona tamamıyla muhtelit ve umûmî bir tahsil temin etmek hususundaki endişelerine tamamıyla hürmet etmekle beraber; evlenmek çağına gelmiş olan Perrân için bunların cümlesini tetvic edecek bir şeyi daha lazım etti ki, oda gaye idi. Perrân; hiç şüphe etmiyorum ki; münevver bir kızcağız, müstakbelin müşfik bir annesidir.

Fakat anneciğim: Bu sözün mahiyetini; hâzır ve harcı âlim numroda bir elbise, kırk bir numro bir pabuç ve nihayet beş numro bir lamba şişesi demektir ki; herkese ve hemen her lambaya uyan bir alet, bir vasıta olur.

Perrân'da bu mudur?.. hür zihin ve kanaatte olan erkeğe refika olabilecek midir?. Ben onun tarz-ı hareketinden dolayısıyla bu manayı çıkarıyorum. Afîf, sadık, evine barkına sahip zannedilen her erkeğin Perrân'a koca olabilecek demektir ki; işte ben bunu da havsalame aldıramıyorum. İşte anneciğim görüyor musun, mesele ne kadar meşvesiyyet kesb ediyor? Ben bunların içerisinde aif ve sadık saffetlerini bütün şümûl ve teferruatıyla üzerime alıyorum; fakat evine barkına sahip olmağı... İşte bunda tamamıyla mütereddidim.

Memleketimiz telakkisine nazaran; evine barkına sahip olmak- seninde daima tekrar etmediğin üzere- sabahleyin giyinip kuşanıp efendi efendi işine gitmek, akşamüzeri yine hiçbir tarafa uğramadan, bir tarafa takılmadan evciğimize dönmektir. Değil mi?

Evvelden itiraf edeyim ki; ben bunu yapamayacağım, benim hayatta gördüğüm mâhiyyet, velev ki- tabir ma'rûfiyle- bir hüsn-ü kuruntu ile uhdeme almak istediğim

vezaif buna tamamıyla mani'dir. Hayatımı, yine vezaifim dolayısıyla bu kadar yeknesak bir çember içine sokamayacağım. Bu serserilikte, Perrân'ı alâkadâr edeceklere onu iştirâk ettirmekle, alâkadâr etmeyeceklere yalnız kendim devam etmek mecbûriyet kat'iyyesindeyim. O halde Perrân; bütün bu hareketlerime karşı ne tür olacaktır?..

Benim evde bulunduğum zamanlar ağlayıp oturarak beni görünce somurtup sitemler mi edecek? Yoksa bütün tefruatıyla vâkıf olduğu mesâimim karşısında kedisini de bir hassa ifrâz etmemi isteyerek bana yardım mı edecek?... ve bu sûretle beni teşci' mi edecek?...

Kendisine haydi gidelim! Dediğim zaman bunu kocası olduğum için kerhen mi?.. yahud mesaim kendisini ortak bildiği için memnunen mi telakki edecek?.. Yoksa anneciğim, bunların hiç birisini yapmayarak kızıp, bağırıp bana ders-i ahlak, ders-i fazilet mi verecek?

Anneciğim sen ne dersin?... Perrân bunların hangisini yapacak?... yok görmüyor musun?... sende tereddüd içinde kaldın!.. Binâenaleyh bütün bunların hepsinden evvel Perrân yalnız boyu, posu, memleketi ve maaşıyla bir erkeği intihab vaz'iyetinden ziyâde.. Zihniyetiyle, gayesiyle ve benim bir az yukarıda saydığım serseriliğiyle de araştırmak mevkinde bulunmak icâb eder ki; benimde bulamadığım işte budur.

Bu şartlar altında, bilmem anneciğim, Perrân bana bu sevgili oğluna münâsib görüyor musun? Gerek benim gerekse ve bilhâssa- ısrarla söylüyorum- onun saadeti karşısında böyle bir şeye cesaret edecek misin?.. Bütün bu istifhamlarımı nasıl hallederiz?

Salisen cici anneciğim; haydi sana müsâade ediyorum, ve teklifine muvafakat ediyorum, bir görücü sıfatıyla resmen git ve Perrân'ı benim için iste!... işte sana evin içinde inkılaplar, velevle yapan bir hadise!... Konakta herkes beyân-ı fikir edecek, enine boyuna münakaşa edecek, tenkid edecek, fallara bakacak, tekâmîl-i ailenin saatlerini, günlerini, hattâ haftalarını dolduracak olan bu mühim hadise karşısında hemen herkese- lüzümlü lüzümsüz- bir şey söyleyecek.. Fakat zavallı Perrân kendi saadet ve felaketinin mevzû' bahs olduğu böyle bir meselede hiçbir şey söylemeyecek, bilakis- güya hiçbir şeyi işitmek vehimiyle- her söyleneni işitecek bir sûrette evin içinde kaçıp gizecek. Bu aralık sen de- şöyle bir istintaka çekileceksin: Kayın anası

var mı?. Görümcesi var mı? Aylığı kaç.. Nereye müdavim? Evi var mı? Vesaire vesaire...

Ben, bütün bu suâlleri doğuran endişeleri tamamıyla teslim etmekle beraber, işte anneciğim bu tarz hareketi, bir zihniyeti bir türlü hazmedemiyorum. (Ve söz arasında şunu da sıkıştırırım ki; bu suâllere aklınca en ma'kus bulduğun cevapları vermekte tamamıyla muhtarsın) binâenaleyh bu zihniyette bulunan evden kız almak benim müstakbel saadetimin güzergâhına açılmış en büyük uçurum demektir, menhûstur, meş'ûmdur.

Benim Perrân'la te'sîs edeceğim saadet müşterekim arasına ev bark, aylık, görümce, kayın ana gibi fazilet göremeyeceği gibi o ve ben bu muhayyel bahtiyarlığın bu gibi sefil düşüncelerle dûcâr-i hâlel olamayacağına kani' bulunmalıyız. Bu kanâat neticesinde ise birbirini bütün ma'nâsıyla anlamış ve sevmiş ruhiyyetler tasavvur edilen her müşkilât arasında mesûd olabilmek, bahtiyar yaşamak meziyetini gösterirler. Fakat anneciğim bunlar, bütün evdekilerin ve belki benim yüzümü bile göremeyecek kadar tâlî derecelerde kalan şahsiyetlerin fikridir. Asıl mesele bi-n-nefs alâkadâr olandan ve benimle uzun seneler, mesûd olmak endişesiyle çırpınarak yaşayacak olan Perrân'dan sorulacak mı?

Farza sorulsa da ona ne diyecek?.. Evvelâ bir piç-ü tâb, bir sıkılganlık- sonra; bir fotoğrafımı görmek arzusu.... Ah ne feci?... Ucuz bir te'hîl... Neticede bi-gümân biraz bilmem nesi, gözümün kaş altındaki vaz'iyeti, bir iki tarak darbesinin saçlarımdaki çizgisi, nihayet bütün bağımın yakalığıma ahenkdar bir bağlantısı vesile-i kabul ve tekabbel olacak değil mi?... eyvah... Anneciğim... hayır!... Anneciğim, hayır!.. Ben bir kıza, müstakbel refika-i hayat ve aşyanıma böyle satılmak istemiyorum.

Ve onu da senin ağzını ballandıra ballandıra yapacağın tavsifâtla satın almak istemiyorum. Ben saadet ve huzur-ı âtiyemi Havyar Hanının borsa oyuncularını mahiyetine indirmek istemiyorum. Öyle ise.. ne mi yapalım!.. Diyorsun? .. bu; en basit mantıkların kabul edeceği kadar âşikâr bir keyfiyettir.. Binâenaleyh yapılacak en ma'kul şey, onun ve benim saadetime mevzû' bahs olduğu böyle bir meselede, senin ve onların ortadan çekilmeniz ve bizim Perrân'la karşı karşıya kalmamızdır.

Alıcının birisi ben isem, biriside ve en şâyân-ı ehemmiyet kısmı da odur. Bu şerâit altında da benim onu istemekliğime kadar onunda beni istemesi lazımdır.

Görüyorsun ki; bu sözlerimden çıkan netice; benim Perrân'la karşı karşıya geçerek hayat, saadet gaye hakkındaki prensiplerimizi birbirimize şerh ve saadet ortaklığına giren iki şerîk gibi pazarlık etmemiz demektir. o halde anneciğim, sen söyle; Perrân bunu yapacak bir kabiliyette midir?..

Bunu nasıl anlasak?... Rabian anneciğim?

(Aslında aşağı tarafı okunamamıştır.)

5. Sevim Türkan, “İdare-i Beytiyye: Kömür”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 201–202.

Kâğıtlarınızı banyo, kova gibi bir kabın içine kırpar, üzerine suyu boca ederseniz; külü veya potaslı su (Lessive) olursa daha iyi olur, kâğıtlar suda yirmi dört saat kalınca hamur haline gelir; avucunuzda epeyce sıkar, kartopu gibi yuvarlak parçalar yaparsanız; eğer vaktiniz müsâid, âzim ve a’sâbınız sağlamsa husûsî kaplarda yapabilirsiniz. Yapacağınız toplar ne pek büyük, ne pek küçük olmalı büyükler iyi kurumaz, küçüklerde ocakta sıkışır, ceryana mani’ olur, ateşiniz yanmaz; yumurta büyüklüğü tam karardır. Bunları sıcak havada güneş veya rüzgâra koyunuz, kurusun ve iyi kurusun; her halde on beş gün kadar kurumaya bırakmalıdır; işte kahvenizi pişirecek, bir iki sahan yemeğinizi ısıtabilecek beyaz ve temiz bir kömür!

Kömür Tozu- evinizdeki kömür tozu az veya çok olduğuna göre edeceğiniz istifade başka başkadır. Esasen kömür tozu ıslanıp kalıp haline gelmedikçe yanmaz. Meğerki keskin ateşin üstüne az miktarda atılsın... Kömür tozunuz az ve kalıp yapmak zahmetine değmeyecek ise ondan şu suretle istifâde edebilirsiniz: yemek pişireceksiniz; mangal veya maltuza kömürü koydunuz; ateşlediğiniz; kömür tozundan bir miktar alır, su ile ıslatır, çömlek kapağı bir şekil verdikten sonra ateşin üstüne kapatırsanız; yağ çamur ateşi söndürür diye korkmayın, bilakis bu siyah ve ıslak kapak ateşin şiddetini arttırır, kömür idaresine yardım eder.. ma’lûm ya, suda müvellid-ül-mâ’ vardır; ateşte hava gazı gibi yanar; “buna demirci ateşi” derler. Eğer kömür tozunuz ziyadece ise istifadenizi büyütmiş olmak için yapacağınız kalıpları mutlaka başka madde ile karıştırmak lazımdır. Zira her gün kömür tozuyla uğraşacak değilseniz ya? Kalıplarınız yapıp, bir yere istif edecek ve icâb ettikçe kullanacaksınız. Hâlbuki kömür tozu ne kadar ince olursa olsun yalnız başına kalıp halinde kalamaz. Şu hesapça kömür tozu kalıplarını karıştıracağınız maddenin mutlaka yanıcı bir şeyi olması iktizâ etmez. Yeter ki bu madde kömür tozunu dağılmaktan men’ etsin. Şimdi kömüre karıştıracağımız maddeleri mütâlaa edelim. Sanayide ekseriya kömür tozunu katran veya zift ile karıştırıyorlar. 200 kilo kömür tozuna 8-6 kilo zift ilave olunur; tuğla şeklinde kalıplar dökülerek kurutulup hıfz olunur. Ancak bu biraz zahmetli masraflıdır: kömür tozunu incelterek kalıpları sıkacak birer makine lazımdır, bu bahsi geçelim. Evlerde yapılacak kalıplar tuğla kalıpları gibi tuğla cesâmetinde olacaktır. Bunları

tahtadan yapabileceğimiz gibi tenekeden ma'mûl bisküvit kutuları da bu işi görebilir. Bağçe veya avlunuzun bir köşesine kalınca iki tahta uzatınız. Bunların genişliğine doğru on üç teravers mihlayınız; işte size on iki kalıp. Bunların içine hamurunuzu dökünüz. Tuğları sıkabilmek için kopya baskıları kullanılabileceği gibi bir değnek ucuna rabt edilmiş bir tahta parçası da bu hizmeti ifa edebilir. Kömür tozundan kömür tuğlası yapmak isteyecek olan azimkâr ve idareli hemşirelerime ufak bir tavsiye: saçlarınızı, boynunuzu ve bıyıklarınızı muhâfaza ediniz; kömür tozu buralara konarsa temizlenmesi güç olur.

Kömür tozuna hariçten konulacak maddelerin en muvaffakı yukarıda ta'rîf ettiğimiz kâğıt hamurudur. Bir kilo kâğıda 4000 kalori [1]vardır. Toza ilave ettiğimiz maddede dikkat edilecek bir nokta var; bu madde kömür tozundan daha çabuk yanmamalıdır. Çünkü yanarken kömür tozu yalnız kalır, dağılır, ateşi söndürür. Maa-mâ-fih kağıd kalıpları iyi tazyîk edilmiş olursa maden kömürü tozundan daha çabuk yanmaz. Kömür ve kâğıt müsâvî sıklet de karıştırılabilirse de asgari olarak kâğıt kömürün dörtte biri kadar da olabilir. Kömüre karıştıracağımız maddenin yanabilecek şeylerden olması bi-t-tab' müreccahdır. Fakat böyle bir maddemiz yoksa?.. Zararı yok, adi çamur karıştırınız; mesele yukarda da söylediğimiz vechle tozun kalıp halinde kalabilmesini te'minden ibarettir. Kil, balçık, çimento, kireç... bunlardan hangisini bulursanız karıştırınız; şu kadar ki nisbet yüzde 10'nu geçmesin; yüzde 7-6 en muvaffak miktardır. Yüzde 2-3 nispetinde sönmemiş kireçte ilave ederseniz ateşiniz daha iyi ve daha kuvvetli yanar. Kömür kalıplarına yapacağınız tazyîk her santimetre murabba üzerine 5-6 kilogram nispetinde olmalıdır. Kalıplara 3,4 delik delebilirsiniz pek güzel yanarlar. Hamuru kalıplara döküp tazyîk ettikten sonra üzerine bir mukavva veya bir tahta kapatınız. Gölgede ve ar sıra çevirerek kurutunuz. El ile dokunduğunuz zaman artık yaşlık hissetmiyorsanız tuğlalarınız kurumuştur. Kaldırınız, aralarından hava ceryan edecek sûrette bir yere istif ediniz. Kömürcülerin çehre ve ihtikârından yarı yarıya kurtuldunuz... Peder ve zevcenizde ocağa atacağınız parayı sizin başka bir ihtiyacınız için kesesinde saklıyor, ibadet etmiş kadar müsterîh, kışı bekleyebilirsiniz...

[1] Hararet vahid-i kıyâsi: Bir kalori bir kilo suyu bir derece-i hararete ısıtabilecek hararet kuvvetidir.

6. Cemile Orhun, “Hakikat”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 202–203.

Genç Kızlarımızın Yazlarından:

Muhterem Hocam’a Şûkip Bey’e-

Onu her yerde ararlar... Birisi kocaman muâdilelerin katmerli cezerleri arasında, karışık harfleri ayıklaya ayıklaya onu kovalar; öteki, örümcek ağı kadar ince, karışık hatlı meselesinin tellerinden parmağını sokar “nerede acaba?” diye yoklar... bir takımı da onu görmek için top kadar teleskoplar yapmıştır; gece gündüz gözünü diker, bekler.. diğerleri ise elindeki zerrede onun saklandığına hüküm verir, hadîkasını açar; önüne bir adese, bir daha, bir daha takar, bakar, durur.. Daha bilir miyim, bir kısmı da başı yumruklarının arasında, kendini görmek sevdasıyla... Gözlerini ters çevirmeğe savaşıyor, bu mevazi ayna hayallerinin yaptığı dehliz içinde susar, somurtur.

Bu araştırmanın daha gülünç ciheti ekseriyettedir:

Bir kısmı eliyle kulaklarını kapayarak, duyduğunu bağırırken, o bertaraf âzim bir tokmakla müdhiş bir nâkus çınlatarak: “hakikati ben buldum, gelin!der.. Diğer bir zümre düşünceye bile hâcet görmez. Bunlar gözlerini kapamış, ellerini açmış kaşkollarına düşenlere hakikat diye inanmışlardır: Kadınla.. altundan mahbûbları yoktur.

Heyhat ki hakikat, evet, hiçbir yerde değil, hiçbir şey değil!

Ben düşünmeğe başladığım günden beri “acaba bu, hiç olmayan bir şey mi?...” şüphesiyle yaşıyorum..

7. “Genç Kızlarımıza Dair”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 203–204.

Kadıköy kari’lerimizden, Sörlük mektebine müdavime “Süheyla muhterem” hanım kızımız bir arkadaşlarından aldıkları mektuba kendi cevaplarını da ilave ederek bize yollamışlar. Yerimizin müsaadesizliğine mebni ihtisar ederek bazı fikirlerini derc ediyor ve hanım kızımızdan mutâlâalarını soruyoruz.

... Herkes, kızların serbestliğinden, ahlaksızlığından bahsediyorlar. Fakat bunlardan yegâne mes’ûl olması lazım gelen kızlar değil, vâlideleridir. Bir vâlide kızının nereye gittiğini, kimlerle konuştuğunu ve bahusûs ne gibi romanları mutâlâa ettiği, ne gibi şeylerle meşgul olduğu araştırmağa mecburdur. Yoksa kendi hava ve zevkine mütemayil....

Yahud iktidarsız, olup “vâlidenin” gibi şerefli ve ulvi vazifeyi unutan kadınlar bugünkü feci’ hatalardan dolayı tel’in edilmeye müstehaktır.

Kızlarını; ahlaklarını bozan, fenalığa sevk eden bir takım arkadaşlarla konuşmaktan men’ edecekleri yerde hayatı öğrensün diye bilakis onlarla münasebete teşvîk edende vâlidelerdir.

Ale-s-sabah yüzünü yıkamadan pudralara, sürmelerle, sun’î bir güzelliği mevkî bir zaman için temin eden kızının, bir ikinci kabâhât olarak yalnız sokağa çıkmasına ve akşam ezanlara kadar sokaklarda gezmesine müsâade eden yine vâlidelerdir.

Paris romancılarından bazılarının ahlak-ı umûmîyemize mugayir, esrarengiz ve bütün rezaletleri en açık safahatına kadar tasvir eden romanlarını mutâlâaya ruhsat verip kızlarının ahlaklarını izmihlal çamurlarına sürükleyen ve onların nezih, saf fikirlerinin zehirlenmesine, ruhlarının levsiyyât ile dolmasına meydan bırakan kezâlik vâlidelerdir.

Ben, vâlidemle teyzemin zincir takayyüdü altındayım ve serbestîye meyyal, açık fikirli bir kızım; fakat kavânîn-i ictimâîyenin bize bahsettiği serbesti dahîlinden dışarı çıkmak istemem. Vâlidem cahil olmadığı gibi müteassıb da değildir.. Beni öyle münasebetsiz bir takım efkâr-ı bâtile üzerine esir etmez. Tamamen, ruhen, fikren serbest bırakır. Fakat şimdiye kadar hattâ yakın sinemaya bile yalnız kendimi,

arkadaşlarımla çıkıp gezdiğimi, vâlidem sansür etmeden hiçbir roman okuduğumu ve hattâ bacım gelmeden mektepten bir adım dışarı attığımı tahattur edemiyorum...

Hâlbuki birçok mektepli hanımların müdirelerinin ihtarlarına rağmen bir cemiyetine gider gibi süslenip mektebe gittiklerini mektepten çıktıktan sonra mesirelerde uygunsuz hareketlerle gezdiklerini her gün teessürlerle müşahede ediyorum.

Gerçe kadın, hassas, narin, rekîk, pür-şagir bir çiçektir. Fakat şimdiye kadar pek bariz bir sûrette nazarlara çarpan bu acı hakikatler ve dolayısıyla bir sefilenin yüzünden, üzerimize ma'tuf müdekkik-âne nazarlar kadınları başka türlü görüyorlar ki bu umûmîyetle bizim için büyük bir zell teşkîl eder.

Birkaç ay evvel mukaddem şahidi olduğum bizim şarf ve hissiyatımızı peymâl eden bir vak'ayı sana da yazıyorum:

Bir Çarşamba günü akşamüstü saat beş, altı raddelerinde adanın köprüdeki mevkînde vâlidemle beraber, teyzemi bekliyorduk. Kollarındaki çantalardan ya mektepli yahud da memure oldukları anlaşılan dört genç hanım dolaşıyorlardı. Na-gehan üçü ayrıldı; biride gezinmeye başladı. Aralarından yarım saat geçti; telaşla arkadaşları adet etti. Yanlarında tıbbiyeli bir genç vardı. Esmer ve çirkin olan kızla barışmak istiyordu. Oda naz ve istiganelerle ;(hayır; bekle; kurban bayrama az var o zaman barışırim. Aman!.. Rica ederim çok konuşmayalım bizi bekle birisi görür!) diyordu. Bunları böyle gördükçe vâlidelerimizin hakkımızdaki takayyüdâtına müteşekkir kalıyorum..

Süheyla Hanım şu satırları nakl ettikten sonra, eski görgü ve ânânelere tabi' olanların.. (A.. gördünüz mü bir kadına serbestlik) ne demekmiş. Kadın evinin işi ile meşgul olur. Biz analarımızdan, atalarımızdan böyle gördük şimdi herkes okuyor böylelikle ilim artıkça, mekteplilerin, kızların ne ahlak, ne din, nede iffetleri kalıyor..) dediklerini söylüyor ve buna lazım gelen cevabı vererek böyle birkaç hanımın su-i hareketleri ile bütün kadınlığın şüphe ve zan altında bırakılamayacağını ve bir ağaçta gülde, dikende yetişebileceğini isbat-ı müddeâ zımmında söylüyorlar.

Mektuplarının mâ-ba'dını maalesef yersizliğimizden yazamadık.

8. İ'ân, “Türk Kadınına Açık Mektup”, Türk Kadını, no. 13, 28 Teşrin-i Sani 1334/ [28 Kasım 1918], s. 207.

Payitaht, dünkü düşmanlarla dolu; izzet-i nefsimiz onların çizmeleri altında ezilmekte bulunduğu şu sırada erkeklerimiz milli bir varlık gösteremiyorlar. Binâenaleyh size büyük bir vazîfe düşüyor: Hemen bir cemiyet teşkîl ederek dost, bi-teraf.. bütün ecnebi mekteplerine ve memleketlerdeki kadın cemiyetlerindeki kadın cemiyetlerine müracaatla mağdur ve mazlum olduğumuzu aleme duyurmak ve icâb ederse bağırıp çağırıp, her vasıta'ya mürâcaat ederek hakkımızı istirdada çalışmak..

“Türk kadını” sayfeleri sizin için açıktır.

Konuşmalarımız:

Bandırma, Resmîye Hüsnü Hanıma: yazınız biraz uzun olduğundan giremedi. İlk fırsatta derc edilecektir.

Saadet Zihni Hanıma: Şiir yazmak kolay değildir. Hele biraz daha okuyunuz; mektubu bitiriniz bakalım.

Beşiktaş, Cemile Faik Hanıma: Yazılarınız, büyük ümidler va'd ediyor. Fakat şiir lisanını daha asrileştirmeniz lazım. Ümîd ediyoruz ki sizinle kıymetli bir kalem kazanmış olacağız. Mensur yazılarınız ve diğer şiirleriniz varsa getiriniz, görmek isteriz. Beşiktaş, S. C. Hanıma: “Eski ve yeni izdivac gayesi” makalenizi de koyunca, genç kızlarla hanım nineler artık bi-hak kızdırmış olacağız.

Darülmualimâtтан Nimet Kemal Hanıma: ;Yazılarınız çok güzel, fakat bir kusuru var: Fazla lügat kullanıyorsunuz. Kelimeleri Türkçeleştirseniz, sâde bir hale koysanız ne hoş olacak!

Gördesli Rasım Efendi oğlumuz: Şiirleriniz, (fakat lakin) (tefekkür ummika) cümlelerini muhtevî buldukça size daima fazla çalışmak tavsiye edeceğiz. Çünkü muvaffak olacağınızı imanımız var. (Akşam Perisi), daha evvel söylenmiş iki manzumenin tuvallerini taşıyor mu?

Hamidiye Vecihi Hanıma: İnkisar-ı hayalde ne çok terkipler ve yabancı kelimeler var. Şunlardan kurtarsanız bize iyi bir hediye bahşetmiş olacaksınız.

Nadire Hamdi Hanıma: teveccühünüze, teşekkürler..

Harem

Kitap şeklinde çıktı.

Harem Halk Kitaphanesi'nde 15 Kuruş.

Aydemir

Müfide Ferid (Sevim Bige) Hanım Efendinin bu milli ve hissi romanlarının tabîi hitâm bulmak üzere olup önümüzdeki hafta sahhe-i matbûâtla çıkarılacaktır. iyi kâğıtlı (40) adi kâğıtlı (20) kuruştur.

Mürâcaat mahalli- Halk Kitaphanesi

Falih Rıfkı

Ateş ve Güneş

Güzide Edibimiz Falih Rıfkı Bey'in bu namındaki kıymetdar eserleri "Türk Kadını" teşriyâtı meyânında yakında çıkarılacaktır.

Türk Kadını Dergisi No: 14

1. “Abone Şerâiti”, Türk Kadını, no. 14, 12 Kanûn-i Evvel 1334/ [12 Aralık 1918], s. yok

Bir senelik abone (26) nüsha itibariyle (120), altı aylık (12) nüsha itibariyle (60) kuruştur. Abone bedelleri peşin göndermek şarttır. Hangi nüshadan istenilirse abone o nüshadan hesap edilir. Birinci numaradan itibaren her sayıdan yeni aboneler için tefrîk edilmiştir.

Evrak-ı varide hakkında

Mecmûa namına gönderilecek makale ve yazıların derci husûsunda risâle hiçbir mecburiyet taahhüd etmez. İdarehaneye gönderilen makale vesaire iade olunmaz.

İdare Mahalli ve Adresi

İdare Mahalli: Bab-ı âli caddesinde halk kitaphanesi

Telefon Numarası: İstanbul (603)

Posta Kutusu: İstanbul (66) numrolu kutu

Telgraf Adresi: (İstanbul Türk Kadını)

2. Nezihe Rikkat, “Musahabe: Harp ve Kadınlar”, Türk Kadını, no. 14, 12 Kanûn-i Evvel 1334/ [12 Aralık 1918], s. 210

Dört buçuk seneye yakın bir zamandan beri devam eden umûmî harp artık nihayete eriyor. Muharebeyi i'lân eden devletler mütarekeyi imza etmeğe razı oldular. Vaktiyle bir söz milyonlarca insanı yek-diğerini boğazlamaya sevk etmişti, şimdi bir imza boğuşanları ayırmaya kâfi geldi. Harbin meş'ûm kartalı kursağı kanla, leşiyle dolu olduğu halde kanadlarını musirr-âne açtı, istikbâlin korunmaz bir köşesinde saklı duran yuvasına doğru gidiyor... Hiçbir asırda bu kadar iyi basılmış değildi. Ümîd edelim ki bu defa uzun bir zaman bize tekrar görünmesin!

Acaba neden harp edilir? Kendi kendimize bunu düşündünüz mü? Büyük bir hak için mi, âli bir maksad için mi? hayır!

Eğer böyle olsaydı haksızlığın bundan çirkini, ihtirasın bundan menfûrü olamazdı. Devletlerarasındaki ahlaki başka türlü hal etmek çarelerini elbette bulurlar. Târih öyle muharebeler kayd ediyor ki başlangıçtaki sebep, sonunda büsbütün unutulup gitmiştir. O vech, emin olunuz, fikrimin sizde tevlîd edeceği baht ve hayreti tamamen hissediyorum. Biz harbi, iftirasımızı teskîn için yapıyoruz!

En medeni bir adımda vahşi bir hayvanın izleri vardır. Zarif, pudvesud eldivenler içinde saklanan yumuşak ellere bakınız: bu manikürlü, Pembe tırnaklar niçin?

Zaman zaman damarlarımızda dolaşan kan hararetini artırır.. a'sabımız gerilmeğe, kalbimiz süratle çarpmaya başlar. Hareketimiz çevikleşir, yerimizde duramayız.. Kuvvetimizin irademizi tazyîk ettiğini duyarız. Mukavemet olunmaz bir arzu ile kırmak, yıkmak, boğuşmak isteriz.

Evini pençesinin altında tutan bir kaplanın; son nefesleriyle akan sıcak, kırmızı bir kana; muzafferane bakışındaki zevki en gizli noktasına kadar tamamıyla hissederiz. Bu temâşâ asırlardan beri bizi mest ediyor. Galibeleri methettiğimiz kadar hiçbir şeyi iştihak ile methetmiş değiliz. Edebiyatımızda, san'atımızda en büyük şiirini sezdiği mevzû' işte budur.

İlyada'nın lâ-yemût sahibi (hommer) şarabdan ziyâde kana müştaktır. Firdevs'ini dehasını nihayetsiz cenk efsaneleri içinde bulunmuştur. bugün hâlâ bunları tiksinden kalbimiz çarparak okuyor muyuz?

Bu defa ki harp ise insanların ne korkunç bir mahlûk olduğunu bütün çıplaklığıyla gösterdi. Milletler karşı karşıya geldikleri zaman kurşun, çelik, ateş, zehir taş, toprak ne buldularsa yekdiğerlerinin başlarına yağdırdılar. Rahim ve şefkat üzerine müesses kaideler ilk nefeste esasından yıkıldı. Bir an oldu ki Avrupa medeniyetinin ikraz edeceğinden kurtuldu. Eğer kadınlar olmasaydı insanlığın âli, necib hisleri unutulurdu. Hayat sefil ve zalim bir boğuşmadan başka bir misâl irâe edemezdi. Bu âzim cidâl içinde kadınlar rahim ve şefkati temsil ettiler. Din, millet farkı gözetmeksizin her yarayı aynı ihtimâm ile sardılar. Kudretleri ıstırapların, elemelerin teskinine ma'tuf oldu. İnsaniyet alnını bu şefik kadın eline uzattı, her teselliyi ondan bekliyor.

Harp yerlerinden taştan bir kalp ile dönenlere zevceleri, hemşireleri, vâlideleri merhamet ve şefkati yakından ta'lîm edeceklerdir.

Dünya harp ederken biz mütehattik. Bununla, en büyük zaferleri kazanan kumandanlara karşı mağrur olabiliriz. İtiraf edeyim ki bir tek vak'a bu ittihadımızı bir dereceye kadar bozabilmiştir:

Geçen haftaların birinde Fransız kadınlarının kendilerinden muâvenet talep eden Alman kadınlarına verdikleri cevabı okuduğum zaman kalbimde ilk ezâyı hissettim. Hükümdarını, donanmasını gayb etmiş, aç ve mağlup bir milletin- erkekleri silahlarını terk ettikten sonra- mazlum kadınları tarafından niyaz ile uzatılan eller bu sûretle reddedilmeliydi? Belki istenilen yapılamazdı, harp Fransız kadınlarını acı darbelerle yaralamıştı. Fakat böyle müşkil vazîyetler olmasaydı ûlvî cenabımızı nasıl izhar edebilirdik? Hayat bu misallerle nezâhatını muhâfaza ediyor. Kadınlar çok defa kendilerine karşı yapılan haksızlığın ıstıraplarını hissetmekte oldukları halde mücrimlerini afv etmişlerdir.

İsterdim ki târih âleme rahim ve şefkatimizin bir müebbed hatirasını daha bırakalım. Bu harp içinde kadınlığımın aldığı ilk yara olmuştur.

Fakat garip değil midir ki yine gazeteler, aynı Fransa'nın necib bir çocuğunun hakkımızdaki bir makalesini de bize getirdi. Hiçbir menfaat ummaksızın, bu kadar çok

ithâm edildiğimiz bir zamanda, etrafında uyandırdığı memnuniyetsizliğe karşı lakayd, nezih bir lisan ile bizi müdafaa eden bu satırları içimizde hangimiz yaşarmadan okuyabilmiştir? Galiye cenab “Piyerloti” kalbimizde icrâ’-i saltanat etti.

Biz nesilden nesile çocuklarımıza, vicdanlarını bu necib idame biat ettirmesini öğretmezsek nankör bir milletiz demektir. Ben o zaman nefsimi ta’yin ederim.

Fransız kadınlarına hitap ediyorum: Vatandaşlarından birinin kalbimizi minnet ve şükran ile teshir etmek sûretiyle kazandığı zafer, ... Zaferden elbette daha yüksek ve daha şerefli dir!

3. İbrahim Alaeddin, “Talim ve Terbiye Sahifeleri: Kız Sultanileri Hakkında”, Türk Kadını, no. 14, 12 Kanûn-i Evvel 1334/ [12 Aralık 1918], s. 210-212.

Muhterem Arkadaşlarım İsmail Hakkı ve Mustaki Şekib Beylere-

Yevmi gazeteler geçen on senenin, bilhâssa dört muharebe yılının menakıb-ı hatayat-ı seyyiatını yazmakla tüketemediler. Ben onlara bir kelime ilave edecek değilim. Acize düşenlerden gam ve intikam almağa kıyam etmek hem nahoş, hem de hayıd-ı teziyifleri beyhûde demek olduğundan boş bir gayrettir. Ben bilakis burada ittihâz ettiğim serlûhanın hulâsa eylediği mevzû’ itibariyle o icraatın isâbât nâ-derecesinden birisine temas ediyorum: kız sultanileri.

İnkâr olunmaz ki geçen on sene, bilhâssa muharebe yılları memlekette kadın maarûfünun inkişâfına pek ziyâde imkân verdi. Tamamen müsmir ve itmamına nahoş olmasa bile Türk kadınlık âlemindeki bu inkişâf fikri ondan evvel ki senelerle kabil-i kıyas değildi. Denilebilir ki bizde kadın dimağı son beş altı sene zarfında belki otuz yıllık bir merhâle irfanı tayy etti. Bunda zamanın ve hayat icâbetinin eser-i hamiyetle birlikte esbak maârif nazırı Şükrü Bey’inde tesir-i âzim ve cesareti teslim etmek zannedirim. Hak şınaslık zaruriyetidir. Düne kadar paytahtında mevcûd olan beş tane kız sultanisi işte o himmet ve cesaretin henûz taazzuv etmemiş birer mevlûd ümîd alevdi idi. “idi” diyorum. Çünkü son günlerde kız sultanilerinden bazısının tevhîd edilmek veya sanayi mektebiyle mezc olunmak suretiyle lağv edileceği takarrür etmek üzeredir. Ben bu tedbir rica’ide biraz şem’-i irtica’ ve tendi duyuyorum. Türk ve Müslüman ahali bir milyona yaklaşan bir şehir için, bilhâssa bu kadar büyük ve dağınık bir şehir için, beş tane kız sultanisi fazla değil, her sene başında artan tehlikelere nazaran gayri kâfidir bile. Biz isterdik ki maârif nezareti; devair-i harbiyenin dünkü faaliyet ve salahiyetine fakat muhâk ve müstekim bir tarzda tevarüs etsin ve harp meydanlarında gayb edileni hiç olmazsa ma’rifet sahasında telakkiye çalışsın. Muharebe irfân-ı zükûr için bir afet olmuştu. Bari hal musâlih ma’rifet nisvana da tesemmül musibet etmesin!

Hâlbuki maârifin bugünkü vaz’iyyeti her ikisi hakkında da elem vardır. Ecnebi müessisatın tahliyesi yüzünden hâsıl olan yersizlik, tahsisat yüksüzlüğünden doğan ve

her gün artan buhran; maârif makinesinin büsbütün tevkifi ihtimal mühlikini ihzâr ediyor. Bütün bunları merci'âidini eser-i ihmâl ve taksiri olarak kabul etmek sarîh bir haksızlık olur. Âşikâr olan bir şeyi varsa hükümetin heyet-i umûmî ye kavâsında maârif lehine sarîf edilen bir zerre kadar tek bulunmamasıdır. İstanbul'da ve bugün bayrağımızın dalgalanabildiği her yerde varlığımızı kendiliğinden isbat ve müdafaa edecek müessisat ancak mektepler iken gençliğin gayb ettiğini telakki cihan-i ruhanelerini tamir için mekteplere hayat vermek zarûrî ve elzem iken bugünkü aciz ve atâleti tabir için insan kelime bulmaktan aciz kalıyor. Maa-mâ-fih ben şu umûmî istitâradı burada terk ederek asıl mevzû' mun husûsiyetine avdet edeyim. Çünkü bugün irfân ve terbiyeye muta'lık derdleri kurcalarken asıl maksadımı unutmuş olmaktan korkarım. Ben kız sultanilerinden bazısının sanayi mekteplerine kalb edilmek sûretiyle olmasa da lağvına hiçte taraftar değilim. Çünkü evvel emirde İnâs sultanilerinin-yukarıda da işaret ettiğim vechle- ihtiyaçtan fazla ad edilmesine imkân yoktur. Saniyen: Sultani ile sanayi mektebi tâ'rîz edince sultaniyi tercih etmek mevcûd ihtiyaçlara göre pek tabî'dir. Birinci iddiâ'yı muhtac isbat ad etmiyorum. İkinci davaya gelince her iki müessisin tatmin edebileceği ihtiyaçları mukayese etmek fikri isbata kâfidir zannedirim.

Bugünkü teşkilata nazaran kız sultanileri bizde ale-l-talâk nisvan-ı minüre yetiştirmek gayesini istihdaf ediyor. Kız sanayi mektebi ise herhangi bir hürfat ve san'atta mümâreseye sahip kadınlar ihzâr etmek maksadını ta'kîb edebilir. Sultani; kadına oldukça yüksek bir terbiye ve tahsil teminini bu sûrette kadını benliğini müdreğ ve şahsiyetine malik bir seviyeye çıkartmayı düşünüyor. Kız sanayi mektebi kadını mümkün mertebede bir unsur müstehsil haline koymağı emel edinmiştir. Eğer birinci maksad bizim memleketimizde az çok hâsıl olmuş olsaydı ikincisinin elzemiyetine kani' olurduk. Hâlbuki biz ailede ve ictimâî hayatta muntazam ve münsecim fakat her halde seri' bir tekâmüle şiddetle muhtaç bir milletiz. Bu itibar ile kadının pek düşkün olan su-i fikriyesini mümkün olduğu kadar yükseltmek ihtiyacındayız. Diğer taraftan dâr-üs-sanâ'alarımız i'mâlâthanelerimiz teşkîl etmiş değildir ki sanayi mektepleri vasıtasıyla ihzâr ettiğimiz nisvanı bu kabil-i mesaiye sevk edelim. Onları birer unsur istihsal ve iktisad haline koyabilelim. Bizde sanayinin bir şubesine mensûb olan şahıs, bilhâssa kadınsa, müsmir bir zemin sa'y bulamaz. Bu yeni değişiklikten sonra muhtelif san'at mahareti haiz yirmi, otuz genç kızın birkaç sene zarfında yetiştirdiğini farz

edelim. Bunlar ya muallime veya münferid işçiler halinde çalışacaklardır. Muallime oldukları takdirde ihtisaslarının darlığı hasebiyle tamamen müfîd olamayacaklar ve bilhâssa kadınlara hasr-ı pek lazım olan ibtidai sınıflarında işe yaramayacaklardır. Memlekette kadınların çalışabileceği fabrikalar, i'mâlâthaneler bulunmadığı için münferiden çalışmalarında da hiç müstefid olmayacaklar ve belki birkaç sene zarfında maharet ve san'atlarını unutup gideceklerdir. Demek ki sultaniye tercih edilen ve onun zararına takliben teşkîl olunan kız sanayi mektebi henûz muhîti vücûd bulmamış bir müessese terbiye olacaktır ki terbiye ve tahsilin en ziyâde muhite intibak ettirmek demek olduğu düşünülürse bu teşebbüsü biraz gayri tabîi bulmak zarûf olur.

Bana öyle geliyor ki merci' sultanilerinden birisi üzerinde tatbik ettiği tecrübeye diğer bir tarzda teşebbüs etmiş olsaydı daha tabii bir herhalde daha uygun bir yol ta'kib etmiş olacaktı.

Mesela ta'lîm heyetleriyle tadrîs vasıtalarının tekâmülüne sarf-ı himmet etmeliydi. Yahud mesela şimdilik bir kız sultanisinde İsviçre'de ve daha diğer memleketlerde olduğu gibi "pedogoji, umûr-u beytiyye ve fûnun" kısımları gibi bir takım şubeler ihdas etseydi bu sultani devre-i saniye tâlâbetini bu üç kısma tevzi' eyleseydi mutlaka mercûh olacaktı. Pedogoji kısmı terbiye şinas anneler ve seviyesi düzgün muallimler yetiştirir, umûr-u beytiyye kısmı bize pek elzem olan ev kadınlığı tahsilini verir, fûnun kısmı da tahsilde devam, etmek isteyen hanım kızlara münşa' olurdu.

Memleketin terbiye işleriyle alâkadâr, bilhâssa zede kadın meselesi hakkında endişe var olan zevat bir takım idari külfet ve ma'zuretler karşısında bile öyle gerileme mahiyetindeki "idare-i maslahata", razı olmamalı idiler.

4. Muti Sabri, “Nezihe Rikkat Hanım Efendi’ye”, Türk Kadını, no. 14, 12 Kanûn-i Evvel 1334/ [12 Aralık 1918], s. 214.

Hanım Efendi

Türk Kadını’nın on üçüncü sayısında Erkekleşme unvanıyla yazdığınız musahabeye Dârülfünûnlu Türk kızı olmak sıfatıyla cevap vermeğe mecbûr oldum. Her şeyden evvel size sormak istiyorum: makalenizin mukaddimesinde de itiraf ettiğiniz gibi ilmi tedkîkat yapmadığınız halde Türk kadınlığından hangi salahiyette bahsettiğinizi ve hatıra defterinizin muhdevad sahifelerinde mukayyed tesadüfî vakalardan- ki defterinizin bütün sahifeleri bile buna hasredilmiş değildir- koca bir milletin ictimâî hayatındaki tahavvüle hangi cesaretle hükmettiniz?

Aşağıda “refikalarının memnuniyetlerinde bu garib istihaleyi keşfediyor gibiyim” tarzında bir lisan kullanmakla kendinizin bile mütereddid bulunduğunuzu gösterdiğiniz bir meseleye temas etmekten ne fâide ümîd ettiniz?

Şimdi sizinle münferid olduğunu teslim ettiğiniz hadiselerden bahsedecek değilim. Yalnız şunu söyleyeyim: Kim bilir nasıl bir mecbûriyet sevkiyle koşarak tramvaya atlamak. Bazı polislerimizin gayrı mantıki, kaba hareketlerine pek haklı olarak söylenmek ve dörtte üçü harâbe-zâr muhîtinin şu suları demek olan yangın yerlerinden geçmek bir kadının erkekleşmesi demek değildir.

Sokakta kadınlarımız ne zaman miting yaptı?

Ben, böyle bir şeyi bilmiyorum. Şâyed bu yolda bir tezâhür vuku’ geldiyse sâiki fevkalade bir zarûret ve sefalet olacaktır. Maa-mâ-fih böyle tezâhüratın ashabına bile biraz temas etseniz ne kadar ince kadın hisleri bulacaksınız. Vaktiyle erkeklere has olan bazı hareketlerin kadınlar tarafından taklidiyle fitrî, gibi bütün kadınlık nezaketinin asırlardan beri genç kız kalplerine işlediği rakîk hislerin olduğuna kani’ olmak için çok sathı düşünebilmek lazımdır.

Gelelim umûmî notlarınıza:

Yalnız mahallenizin mahdûd kızlarına istinâd eden notlarınıza siz umûmî deseniz de ben diyemeyeceğim. “Mahallemizin hoppa şımarık kızları bir omlet pişirmesini

öğrenmeden hep birden gidip maliyeye kâtibe yazıldılar” diyor ve “bankalara, postanelere memure oldular, Dârülfünûna girdiler diye hayret ediyorsunuz. Esasen şımarık ve hoppa telakkilerinizde ne derece doğru olduğunu bilemem. Fakat omlet pişirmek başka. Katibelik yine başkadır. Memure olmak cinsiyetini gayb etmek değildir.

Tabirinizle cinsiyetini gayb eden âdî tabakayı Dârülfünûnuda iddihâl ediyorsunuz. Burada bir milletin Dârülfünûnu ne demek olduğunu ta’rîf edecek değilim, yalnız size sorarım hanım efendi bu hükmü verebilmek için kaç defa Dârülfünûnumuza teşrif ettiniz. Kaç müdavime ile görüştünüz?

Yahud uzaktan olsun Dârülfünûna ne kadar tanıyabildiğiniz ve Dârülfünûn genç kızlarına âdî tabaka derken hiç olmazsa isminden olsun ürkmediniz mi?

Bugün bir Dârülfünûnlu bir muallime, bir memure saf ve nezih birer meslek kadınıdır. Yoksa varyete kumpanyasının erkekleşmiş kadın pehlevanları değildir. Esasen sizi pek ürküten bu ceryan bugünkü hayatımızın tabîî’ bir neticesi değil mi? dün piyona çalıp kocasını tahayyül ile başlayan kadın, bugün gayb ettiği zevcenin babasının ve kardeşinin bıraktığı boşluğu doldurmaya çalışıyor. Böyle mecburiyeti olmasa bile erkekle teşrik-i mesai ederek, onun omuzlarındaki maişet bugünü biraz hafifletiren bir kadını takbîh mi edeceğiz?

Her ferden kadir olabildiği son gayreti bekleyen vatan için kadınlarımızı hariçte çalışmaktan men’ etseydik imlâ’ ettikleri boşlukları omlet pişirmek. Ud ve keman çalmakla mı dolduracaktık. “Kâtiplikten çöpçülüğe kadar bütün mesleğe girdiler” diyorsunuz. Memleketimizde doktor, mühendis, avukat, diplomat...

Ehl bir kadın görmediğimiz halde bütün mesleğe hangi kadınlar girdiler? Eğer bütün meslekten maksadınız kâtibelik, çöpçülük, neferlik, onbaşılık ise diyecek yok.

Musahabenizde hedefiniz olan gayeyi pek anlayamadım. Eğer maksadınız doğrudan doğruya bir bahse temas ile tecrübeye kalem ise ilk kalem tecrübelerinin basit mevzû’ lar üzerinde yapılması muvaffak zannedirim. Yoksa böyle mühim ve mufassal meselelerle tecrübeye kaleme girerseniz daima menfi neticeler elde edersiniz.

Yok hatıra defterinizdeki gibi sırf mevkîni tatmin ise bu husûsî olmalıdır, bir mecmûanın sahifeleri ise umûmî ve tarihidir, bu nev'i yazılarınızı hatıra defterinizde pek güzel saklayabilirsiniz.

Biliniz ki Türk kadının hayatı her kaleme eğlence olabilecek bir mevzû' değildir, şâyed tenkide layık bazı tezâhürât mevcûd ise müdavâtı hâzık ellere aiddir.

Neslinizin erkekleşmesini arzu ederek İrşâd maksadıyla yazdınızsa- şüphesiz bir musahabeden maksad bu olmalıdır- yine biliniz ki bu memleket ve bu millet çektiklerinin bir kısmını âcemi mürşidler elinden çekmiştir.

5. Ömer Seyfettin, “Genç Kızlarımıza Altı Derste Tabî Yazmak San’atı”, Türk Kadını, no. 14, 12 Kanûn-i Evvel 1334/ [12 Aralık 1918], s. 216-218.

Sevgili Kızlarım

Semiramisli Hamiyete

Bu yaz tatilinde on beş günde bir evimize gelip size edebiyat dersi vereceğimi çok muhterem babanıza va’d etmiştim. Bahar sonunda biriniz hastalandığımız için derslerimize başlayamadık. Ben işte gelecek tatili bekleyemiyorum. Size söyleyeceğim şeyleri buraya yazarak vaadimi yerine getirmeye çalışıyorum. Güzel yazın ayrı ayrı altı gününde kapanıp dinleyeceğiniz tavsiyeleri bu abûs kışın güneşsiz, renksiz, neşesiz atı saati içinde birden bire okuyuvermek daha muvaffak değil mi?

H.S

Birinci Ders

Doğru Yazmak

Eski kitabet i’tikadî.- Terkîb derdi.- Şairlerimiz hep bu derde mübtelâ- Milliyet asrında yaşamayacak bir i’tikad.- Her lisan bir lisandır. Üç lisandan mürekkebi bir lisan olmaz!- Tabî lisanın eski tezahürleri.- Doğru demek, tabî demektir.- Doğru yazmanın ilk şartı.

Eskiden bir i’tikad vardı. Eline kalem alan Arapça acemce iyi bildiğini göstermeğe kalkar, bir bir arkasına birçok cafcacflı terkîbler düzerdi: Konuşulan tabî lisanı avâma mahsûs bir “patevva” sanılırdı. Edebiyat Kamûsi: Arapça, acemce idi. Çarşıda satılan lügat kitaplarının içinde bir tek Türkçe yoktu. Bu hal, henûz içinden çıkmağa çalıştığımız ümmet devrimizin müdiresi zihniyetinden arta kalmış bir temâyül idi; bu temâyül sonra açılan mekteplere de girmişti. İdadide benim bir kitabet hocam vardı. Sâde Türkçe yazanlara kızardı:

—Bunlar laf! Çocuklarım, derdi, hâlbuki kitabetten maksad lügat yazmaktır!

İki defterimiz vardı. Biri ezberleyeceğimiz Arapça, acemce kelimelere mahsûs; öteki okuduğumuz eserlerden toplanmış güzel Arapça, acemce terkîblere mahsûs...

Bu terkîbleri vazifelerinde en çok kullanan mükâfât alırdı. Kamil Paşa'nın telemâk tercümesi üslûbda, yazıda mefkûremizdi. Ama hocamızın fikri yirmi sene pek umûmîydi. "Recep Ferdi" isminde bir müellifin "Nev usûl imla ve kitabet" diye bir eserini hatırlıyorum. En muglin en sun'î, en soğuk, en çirkin bir "iskolastik" lisanla yazılmış bir takım mektup, tebriknâme, ta'zitrnâme numunelerinden başka, ezberlenip kullanmak için birçok "an samim ül kalb, leeclil-ziyare" gibi kilişe terkîblerle dolu idi. Biz hep bu terkîbleri ezberledik. En kurnazımızın cebinde mükemmel bir "terkîb müntahabâtı" vardı. Bu telakki yalnız biz heveskârların değilmiş! En büyük edebilerimizin de "Arapça, acemce terkîb" defterleri varmış! "hayat ve kitaplar" müellifi Ahmet Şü'kib Bey'in vefatından sonra kitaplarının arkasından büyük bir terkîb defteri çıkmış. Makalelerinde kullandığı terkîblerinin hepsini bu defterde yalı imiş. Bunu bana akrabasından gayet ciddi bir zat söyledi. Kezâlik "Şih Mahsun Fani" müste'riyle bir vakitler ayetli, hadişli, beytli, mısralı makaleler neşreden "bağlar arasında" müellif Hüseyin Kazım Bey'in de "beyt" defterinden başka birde "terkîb" defteri varmış. Hâsılı eskiden hisler, heyecanlar hep Arapça, acemce terkîblerle eda olunabilir zannı umûmî imiş. "Türkçe bir hâyal söylenilemez. San'at yapılamaz" i'tikadı o kadar hâkimmiş ki... Mesela tabut karşısında galyana gelen şair:

"Tabut.. o mezarlığın yolunu gösteren şey! Tabut.. O kederli heykel! Tabut, o dilsiz hatib, o tecessüm imiş sev-ü kalak! O baştan aşağı sükût olan tabut ve ilâh...

Diyebilecek yerde gayrı ihtiyarı kendini Arapça, acemce tahvinin kâbusuna kaptırıyor.

Tabut .. O (rühennümayı mükebbir)

Tabut .. O (heykel mükedder)

Tabut .. O (hatib)

Tabut .. O (birudat-ı mücim)

Tabut .. O (sükût pay dersir)

Tabut .. O (musibet-i mükedder)

Tabut .. o (vahşet-i ?)

Tabut .. 0 (mükebbet-i seferber...)

Diyor. Büyük Hamid gibi her şairimiz terkîb derdine mübtelâ... “Türkçe güzel yazılmaz” i’tikadını hepsini milli lisanlardan mahrum bırakmış. Bu i’tikada birkaç misâl getireyim:

Saadet

(kavv ifal beşeriyet). (Şikeste sak ve tuvan)

Yürür sükût ile (fifay zend kânide)

Çulun hayatı gibi hep kurur kalır Suzan

(Hayat-ı Kafil) bir (ahker-i nihinnide)

Bütün bu kafilenin (dest-i ıstırabında)

(Seyahdane-i eyamı) (sıhhe-i umurun)

Bütün bu kafilenin (ruh pür azabında)

(harik-i haili) bir (teşneki harumran)

.....

.....

Bu (derre-i irem arası) (ırz-ı safle)’nin

Bu hoş (cezere-i şadad) edince (ırz-ı ika)

(Ayvan hasreti) merkez kaldı kafilenin

O (sahle-i zarb ve şevke) (pür surur ziyâ’) (?)

Cenab Şehabettin (?)

Şimdi siz “lügat Nâci” yi açıp birer birer ma’nâsını bilmediğiniz kelimeleri bularak bu güzel şiiri Türkçeye tercüme edebilirsiniz. Tabî ki Fransızca yahud Almanca bir şiir tercüme eder gibi... Dünya’da hiçbir lisandan yine o lisana tercüme olur mu? Viktor

Hugo'nun bir manzumesini nesire tahvîl edebilirsiniz. Fakat asla Fransızcaya tercüme edemezsiniz. Çünkü şairin halk ile lafzaları birdir. Yalnız üslûbu, hayali ayrıdır. Hâlbuki bizde halk şairinin lafzaları ayrı! Viktor Hugo'nun grameriyle Fransız halkının grameri birdir. Hâlbuki Cenab'la halkın grameri ayrı... Halk tabîî lisanıyla:

“Kafîle'nin hasret gözleri o çalgılı çağnaklı, o aydınlık, o sevinçli sahle dikili kaldı” der. Terkîbler, sıfatlar, tasrifler hep Türkçedir. Hâlbuki Cenab acem grameri kullanır:

(eyvan hasreti) merkez kaldı kafîlenin o (sahal tarb-ı şevke) halk tabîî lisanıyla:

“Sabahleyin erkenden تنها, gamlı, siyah serviler altında dolaşıyorum, henüz ağarmaya başlayan tan yerinin akıcı gölgeleri matem serpintileriyle kalbimi ağartıyor.” Der.

Şair, bakınız sun'î iskolastik lisanıyla bu his nasıl eda eder:

(âle-1-ishar) yine ben (râhnur hicistan) siyah serviler altında magtırab. Tenha eder (raşişte tamamıyla) kalbimi giryân bütün (?)

Hüseyin Sûret

Zihninde Arapça grameri, terkîbler harekettedir. Tabîî lisanın zevkini tatmamış, güzelliğini görmemiştir. Onun için:

“Sâkin bir akşamın Arguvan rengi duvağını gecenin siyah eli çiğneyerek yırtarken yorgun bir gölge, sırtında bütün bir günün yükü, ağırlaşan adımlarıyla uzaklara gidiyor...” diyemez. Bakınız ne yazar:

Sâkin bir akşamın (tetk-i erguvanımı)

Yırtarken ihtirâz eyle (dest-i siyah şeb)

Düşünde bir günün yükü bir (fi'l-i pür ta'b)

Sevk eyleyerek ufuklara (pay-ı giranımı)

Buradaki “tetk, dest, şeb, zal, düş, ta'b, pay, giran” kelimeleri tabîî Türkçeyle konuşurken kimse bu kelimeleri söylemez. Bunların Türkçeleri:

“Duvak, gece, gölge, hayret, yorgunluk, ayak, ağır” der. Fakat sevgili Fikret bu Türkçe kelimeleri güzel, ahenkli bulamıyor. Açıyor Arapça, Acemce kamûsu... Sözde güzellerini buluyor.

Yeter artık; bu millet asrında böyle garib i'tikadlar yaşayamaz. Her millet, bir millettir! Üç dört milletten mürekkebe bir millet olamaz. Tabî ki bunun gibi lisan da bir lisandır. Üç lisandan mürekkebe bir lisan olmaz. Türkçe; Türkçedir!” Arabî, Farisî, Türkî lisanlarından mürekkebe bir Osmanlı lisanı yoktur!

Bugün “üç lisandan mürekkebe bir lisan” tasvir etmek en kara bir cahilliktir. İskolastik lisanımız, yani eski divan edebiyatının lisanı, Türkçenin haricinde mücerred bir san'attı. Şairler müderrise de Arapça öğreniyor, karşılıklarına model gibi acemce edebiyatını alıyorlardı. Türkçe, satırlarda değil, sadırlarda idi. Milli edebiyat halk arasında saz şairleriyle yaşıyor, fakat saray kıymet vermediği için kitaphanelerde kendine göre köşe bulamıyorlardı. Tekeyeler milli Türkçeyi Enderun lisanına tercih ettiler. Milli edebiyat bir vakitler tasavvufun tercümanı oldu. Tanzimat'tan sonra Avrupa edebiyatının nev'ilerini kabul ederken tabî lisanımızı da yazmağa başlayacaktık.

Nitekim Şinasi Küçüğün divanındaki safî Türkçe birkaç kıtayı yazmıştı. Fakat tabî lisanın konuşulan lisan olduğunu bilmiyordu. Zannediyordu ki “kelimeleri kök itibarıyla bütün Türkçe olan bir lisan, Türkçedir!” hâlbuki bu bir hata idi. Dünyada karışmamış bir ırk kalmadığı gibi karışmamış lisan da kalmamıştı.

Her lisan komşu lisanlarından ihtiyacı olan kelimeleri almıştı. Fakat kaide almamış, aldığı ecnebi kelimeleri de kendi bünyesine, kendi tabiatına uydurmuştu. Türkçeye lisanlardan girip de Türkçeleşen kelimeler, kamûsa bakmadan, ezberleyerek öğrenmeden manasını “hadisemiz” vasıtasıyla bildiğimiz kelimelerdir. Mesela kalb ateş, hasta, azab, keder ve ilâh...” gibi! Bu kelimeleri konuşurken Türkçe kelimeler gibi kolaylıkla kullanabiliriz. Bilakis bu kelimelerin kökçe Türkçeleri tabî lisan da yoktur “öd, kaygu ve ilâh...” gibi iskolastik lisanın Arapça, acemce kelimeleri de Türkçeye karışmamıştır. Mesela “ hadika, lâne, mürğ, ser-te-ser, sefid, ser, şitâ, tûde, berg, semen, cenâh, kebûter, sehab, ter ve ilâh ...” gibi. Bu kelimelerin tabî lisan da mukabilleri şunlardır:

“Bağçe, yuva, kuş, baştanbaşa, beyaz, baş, kış, yığın, yaprak, yasemin, kanad, güvercin, bulut, taze”.. Şair bu Türkçe kelimeleri, iskolastik lisanla yazdığı için beğenmez kullanmaz. Hep Arapça acemce mukabilleri yazar:

Seni solgun (hadika)larda arar:

Küçük (ser-sefid) baykuşlar

Gibi kar

Sizi dallarda, (lâne)lerde arar

Gittiniz, gittiniz siz ey (mürgan)

Şimdi boş kaldı (ser-te-ser) yuvalar

(Destekde) ey (sema-i şifâ) (tûde tûde) dir,

(berg semen), (cenâh kebûter), (sehâbter) (?)

Birinci Dersin Mâ-ba'dı Gelecek Sayıda-

6. Nezihe Rikkat, “Bir Fikir Etrafında”, Türk Kadını, no. 14, 12 Kanûn-i Evvel 1334/ [12 Aralık 1918], s. 219-221.

Dârülfünûn Sabâhat Hüsameddin ve Mutie Sabriye Hanım Efendilere

Muhterem Hanım Efendiler,

Münakaşayı sevmesem de memleketimin en yüksek tahsilini gören hanımlarıyla bir fikir etrafında konuşmayı fâideli bulacağım tabîdir. Mektuplarınızdan şahsıma âid olan kısımları çıkardıktan sonra fikirlerinizi en ziyâde satırları tercih ederek aynen alıyorum:

“Kim bilir nasıl bir mecbûriyet sevkiyle koşarak tramvaya atlamak, bazı polislerimizin gayr-ı mantıki, kaba hareketlerine pek haklı olarak söylenmek ve dörtte üçü harabezâr muhîtinin şu suları demek olan yangın yerlerinden geçmek bir kadının erkekleşmesi demek değildir”

Fakat ben böyle bir mecbûriyetle hareket edenlere karşı bir şey demedim. Benim burada kasd ettiğim hanımlar, her yerde gördüğümüz gibi, yanlış ve ârısız bir serbesti ile nazar-ı dikkat-i celb etmekten korkmayanlardı. Unutmamalısınız ki bizim senelerden beri alıştığımız, vakar ile ifade edilebilen bir kadın terbiyesi vardır. Türk kadını, her şeyden evvel, nümâyışten nefret eder. İyi terbiye görmüş bir hanım efendinin sokakta tramvayın arkasından koştuğunu, polisle kavga ettiğini görmüşsünüz? Hattâ kahkaha ile güldüğüne bile tesâdüf etmediğinize eminim.

Benim muâheze ettiğim ale-l-âde hafif meşreplikleri, bir takım zaruretler altında setretmeğe neden lüzûm görüyorsunuz?

Kezâlik dörtte üçü hazab olan bir muhîtin yangın yerlerinden geçenler içinde bir şey demedim. Bundan tabî bir hal olamaz. Musahabemde îmâ’ ettiğim ciheti anlamamış olmanıza ihtimal vermiyorum. Gece yarılarında yangın yerlerinden bir pervâ geçen hanımlardan neyi kastettiğim meydandadır. Vazîfe-i resmiye kaç hanımı o saatlerde böyle yerlerde dolaştırır bilmem! Hicâb- âvar bir mevzû’ üzerinde fazla tevkif etmeyelim. Sokak muâşakalarının mini mini kahramanlarını müdafaa etmeğe hakkınız yoktur.

Büyük bir teessüf ile söylerim ki bir kısım hanımlarda süratle tevsi' eden bir su-i ahlak artık herkes tarafından görülmeğe başlanmıştır. Ahlaksızlığın yegâne kuvve-i te'yüdiyesinin takbîh olduğunu bildiğim için bu gibi hallerin tarifinizden adeta himaye ediliyor gibi olması beni cidden müteessir ediyor diyorsunuz ki:

“Sokakta kadınlarımız ne zaman miting yaptı? Ben böyle bir şey bilmiyorum. Şâyed bu yolda bir tezâhür vukua geldiyse saiki fevkalade bir zarûret ve sefalet olacaktır. Maa-mâ-fih böyle tezâhürât ashabına bile biraz temas etseniz ne kadar ince kadın hisleri bulacaksınız.”

Siz her ne dense herkesin bildiği ma'lûm bir hadiseyi hatırlamamış gibi görünüyorsunuz. Vaka bu bir ihtiyaç saikasıyla olmuştu. Benim bahsetmeme sebepte garabeti idi. Tekrar edeceğim ki kadınlık âleminde bu çirkin bir tezâhürdür. Bir hakkın talebini daima meşrû' görürüm. Fakat vesika ekmeğinin mikdarını tezyîd için toplanılıp ... Bir nazarla bakamam. Sırf kadınlara karşı perverde edilmesi icâb eden hürmet dolayısıyla böyle bir hallin cereyanına müsamaha edilmiş olmasını kahramanlık telakki etmemeliyiz. Bu hanımlar kuvvetleriyle mi hareket ettiler? Öyle bir zamanda ki memleket içerisinde yapılan bin türlü zalimlere karşı hiç kimse seni çıkaramıyordu. İnsanlar bi-perva asılıyordu. Âdî takımından kırk, elli kadın hükümetimi tehdîd edeceklerdi? Ben ıstırap ile kıvranan, ölen kadınlar tanıyorum. Kimsenin evini yağma etmediler. Bu ale-l-âde bir vakarsızlıktı. Çünkü insan utanmadığı zaman tehlikesiz gürültüleri sehûletle yapılır. Eğer son derece “ideal” sahibi olan Rus kadınlarında olduğu gibi, bir hanım çıkıp da re's kârde zulüm eden birini bomba ile öldürseydi, Türk kadınlığı namına, onu takdis ederdim. Fakat unutmayınız ki o zaman kadında asılmış olurdu.

Onlarda ne kadar ince kadın hislerimi var ediniz? Biliyor musunuz bunlar kimdi? Şairliği bırakınız rica ederim.

Diyorsunuz: İkinci ehemmiyetli bir mesele: Mahallenizin hoppa ve şımarık kızlarının bir omlet pişirmesini bilmeden hayat-ı meslekiyeye duhûlu. Nazarınızın bu kadar dar ufuklarda dolaşmasına müteessir oldum. Bu uzun senelerden ve onların ihtiyaçlı günlerinden tevarüs eden bir haktır. Bu olmasa bile hangi medeni memleketin resmi müesseselerine omlet pişirmek bir ihzârı tahsil ve terbiye olmuştur. Bu olsa olsa aşçılık sınıfına aiddir ki hanım efendi. İsteddiğiniz gibi bu asırda kadınların hepsi aşçı olamaz.

Çünkü hayat faaliyet taksîm-i amâle uğramış bir memlekette yaşıyoruz ve her sınıf için muhtelif sınıflar var. Yaşınizi biraz maziye çeviriniz: Kalemlerden, postahanelerden, dârülfünûnlardan..” ilâh.

Diğerinden: “Esasen sizi pek ürküten bu cereyan bugünkü hayatımızın tabîî bir neticesi değil mi? dün piyona çalıp kocasını tahsil ile yaşayan kadın bugün gayb ettiği zevcenin, babasının kardeşinin bıraktığı boşluğu doldurmaya çalışıyor. Böyle bir mecbûriyeti olmasa bile ez-cümle teşrif-i mesai ederek onun omuzlarındaki ma’îşet yükünü biraz hafifletiren bir kadını takbîh mi edeceğiz? Her ferdinden kadar olabildiği, son gayreti bekleyen vatan için kadınlarımızı hariçte çalışmaktan men’ etseydik imlâ ettikleri boşlukları omlet pişirmek ud ve keman çalmakla mı dolduracaktık?

İşte hanım efendiler, sizinle birleşmeyeceğimiz asıl mühim ve ciddi noktalar... Evvela şunu söylemeliyim ki: Zarûretin pek çok şeyleri mubah kaldığını kabul ederim.

Başka suretle ta’dili mümkün olmayan şedîd bir ihtiyacın bazı kadınları hariçte maîşetlerini tedârîke sevk etmesi elim olmakla beraber zarûrîdir, fi’l-hakika harbin tevlîd ettiği sefalet, son senelerde bizim hayatımıza da bu felaketi getirdi. Vâlideler çocuklarını, genç kızlar müstakbel yuvalarını terk ederek dâr-üs-sanâ’alara amelelik etmeğe gittiler, erkeklerinin boş bıraktığı yerlere kendileri geçtiler. Bunda haysiyet-şiken bir şey yoktu, acı bir sefalet vardı ki benim kalbimi sızlatmaktan bir an hali kalmamıştır. Tahsilleri daha fikri işler görmeğe müsâid olanların deruhte ettikleri vazîfeleri de necib bulurum. Onlar içinde kalbimde aynı şefkat yer tutmuştur. İşte ben münhasıran bu hali zarûretin tevlîd ettiği çetin bir mücadele diye telakki etmekteyim. Yoksa kadınlar hayatlarını istirdâda başlayarak yeni bir imtiyaz kazandılar, bizde medenileşiyoruz diyemiyorum. Hakikaten Avrupa’dan gelen bazı gençlerin bize telkin ettiği bir fikir var: diyorlar ki Avrupa’da kadınlar serbesttirler, erkekle beraber aynı vazîfelerde çalışıyorlar. Zannediyoruz ki aile işlerinden başka şeylerle meşgul olamamaklığımız bizim için bir mahrumiyettir.

Bir kadın erkeğin gördüğü vazîfeyi neden görmesin? Hâlbuki şimdiye kadar hayatın bizde de kolay, daha rahim olduğunu düşünerek memnun olmak istemeyiz. Cihazını tedârîk etmek için mücadele eden ve yahud bir aile teşkîl etmek ümidini gayb ederek kendisini yaşatmaya çabalayan bir kızın hayatı bize uzaktan parlak görünür.

Son zamanlarda bir kısım hanımların memure olmayı kendileri için zarif ve mümtaz bir saffet ad ederek bununla mağrur olmaya başladıklarını görüyordum.

Ahlakı kaydı kıran, i'lân rabıtasını istihfâf ettiren bu garib hâlet-i ruhiyyenin bütün kadınlığa serâiti beni tedhiş ediyordu.

İşte ben bundan dolayı zarûret olmaksızın sırf boş bir heves saikasıyla genç kızlarımızı dışarıda iş bulmak emelinden vazgeçirmek istedim. Bir kadın için yegâne saadet bir aile te'sîs edebilmesindedir. Yoksa yine tekrar ediyorum; bir omlet pişirmesini öğrenmeden maliyeye kâtip yazılmakta değil. Hanımlarımız kendilerini bu işin ahali olarak hatırlasınlar. Zanneder misiniz bir kadının ailesi içinde kendisini meşgul edecek kadar işi yoktur? Şimdiki halde bizde, zarûret olmadıkça kadının dışarıda çalışmasına taraftar değilim. Bahusûs bu, resmi bir memuriyet olursa!

Hanım efendiler memur, müstehlik bir sınıf demektir. Hükümet, değil hariçten kadın memure almak, kendi muayyen kadrosunu bile yarı yarıya tenâkuz etmek mecburiyetinde bulunuyor.

Velhâsıl ben o fikirdeyim ki bir hanımın evine masrûf olan sayı, mesaisinin en müsmir olanıdır.

Diyorsunuz ki kadınlar memleketimizde daha hangi mesleklere girdi?

“Doktor, mühendis, avukat, diplomat oldu mu? Diplomat mı? O demek ki bundan sonra beşiklerimizi mütekaid sefirlere sallanacağız?”

Nihayet Dârülfünûn meselesine geliyorum. Bu noktada sizi cidden incitmiş olduğum için afvlarınızı temenni ederim. Sahîh ben ne hanımların dârülfünûnu gidip gördüm, hattâ nede mevcudiyetinden haberdardım. Zannederdim ki henûz milli irfanı olmayan bir milletin dârülfünûnuda yoktur. Acaba Türk hanımlarından yeni filozoflarda mı varda haberim yok? Mademki varmış, pekala.. maa-mâ-fih ben iyi bir tahsil ibtidâiye taraftarım. Şimdi sözümüzü bitirmeden evvel bana mektuplarınızda atfetmiş olduğunuz ehliyetsizliği kemâl-i safvetle i'tirâf ederek sizi küçük bir sürprizden haberdar etmem icâb ediyor: Hanım efendiler, bir nesihâ evvel Türk kadınında okuduğunuz makale ciddi değildi; bir karikatürdü! Elbette karikatürün ne demek olduğunu biliyorsunuz. Bir şeyin ma'nâsını bozmaksızın bazı noktalarını fevkalata' büyütme. Siz bunu asıl

simâ zannettiniz. Onun için sizin cevabınızda, benim mukabelemde biraz gülünç oldu. Afvlarınız temenni eder ve her ikinize karşıda gıyaben hissettiğim hürmet ve muhabbet husûsunda sizleri temin ederim hanım efendiler...

Halide Nusret Hanım Efendiye:

Mektubunuzu derin bir hürmetle okudum. O kadar samimisiniz ki hanımefendi, herkeste sizin ruhunuz olsaydı ben o müttehikim lisanı kullanmazdım. Dârülfünûnlu refikalarımın farkına varmadığı bu noktayı yalnız siz işaret ediyorsunuz. O halde şunu söylememe müsaade ediniz:

İnsanların mizac ve ahlaklarına dair olan mevzû'larda mizac en iyi tenkididir.

Cevabını okumak lütfunda bulunursanız, ümîd ederim ki aramızda ihtilaf kalmaz. Şiirinizden ruhunuzun hassasiyetini anlamıştım. Mektubunuzdan da kalbinizin safiyetini okudum. Size karşı, her iki sûretle, samimi bir muhabbet hissetmekteyim efendim.

Cevriye Cemil Hanım Efendiye:

İltifatınıza teşekkür ederim. Demek ki sizinle hem fikiriz, mektubunuzda pek canlı bir misâl ile beni te'bid ediyorsunuz hürmetlerimi kabul ediniz. Efendim.

N.R

Türk Kadını Dergisi No: 15

1. “Abone Şerâiti”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. yok

Bir senelik abone (26) nüsha itibariyle (120), altı aylık (12) nüsha itibariyle (60) kuruştur. Abone bedelleri peşin göndermek şarttır. Hangi nüshadan istenilirse abone o nüshadan hesap edilir. Birinci numaradan itibaren her sayıdan yeni aboneler için tefrîk edilmiştir.

Evrak-ı varide hakkında

Mecmûa namına gönderilecek makale ve yazıların derci husûsunda risâle hiçbir mecburiyet taahhüd etmez. İdarehaneye gönderilen makale vesaire iade olunmaz.

İdare Mahalli ve Adresi

İdare Mahalli: Bab-ı âli caddesinde halk kitaphanesi

Telefon Numarası: İstanbul (603)

Posta Kutusu: İstanbul (66) numrolu kutu

Telgraf Adresi: (İstanbul Türk Kadını)

2. Nezihe Rikkat, “Musahabe: Sinemalara Dair Bir Temenni”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. 225-226.

Ta’lîm ve Terbiye Cemiyeti Müesseselerinden İsmail Hakkı Bey Efendiye-

Birkaç haftadan beri sinemalar- hastalık dolayısıyla kapalı. Artık Beyoğlu’nda, Kadıköy’ünde, Şehzadebaşı’nda gözleri ziyâ’dan kamaşmış, başları dönmüş, yarı sarhoş bir halde yolları dolduran hanımları göremiyor musunuz?. Akşamları tramvaylar hemen hemen sinema meraklılarını şehre tevzi’ başlardı. İçlerinde şık, zarif giyinmiş genç kızlar; mühtehzi bakışlı mektepliler, ağır tavırlı dullar, zengin, fakir, ma’lûmât, cahil... Velhâsıl cemiyetin her ferdine mensûb olanlar vardı. Birkaç haftadan beri bütün hanımlar- zannediyorum ki- aynalarının karşısında geçerek büyük bir can sıkıntısı içinde esniyorlar. Muhibbelerimden birçoğu bana samimiyetle sinemasızlıktan mütevellid bir boşluğun neşelerini kaçırdığımı i’tirâf etti:

—Asabi, hırçın, fena huylu oldum. Artık hiçbir şeyi beni eğlendirmiyor!

Tarzında şikâyetlerle hislerini benden gizlemeyenler gayet temiz ve necib hanımlardır. Bu husûsta sizi temin ederim. Bununla beraber sinemaların bugünkü şekliyle ahlakımızı efsad ettiğini de i’tirâfa mecburum:

Temâşâ edilen manzaralar içinde öyleler var ki hiçbir hanım gördüğünü bilâ-hicâb hikâyeye edemez. Hayatın murdârsızlıklarından bi-haber, altına temas edecek ilk muhabbet busesine ruhani tevdî’ hâzır olan saf ve masum bir kızın, fuhuşun gizli maceralarını kahkahalar içinde seyretmesini hoş bulur musunuz?

Kumpanyanın bir günlük isticar ettiği şatolardan sahte konteslerin âşıklarıyla diyar diyar kaçtığını görünce alkışlıyoruz. Zevceleri tarafından mahirane aldatılan kocaların haline gülüyoruz. Bunlar bize abdâl, değersiz, böyle akıbet müstahak olarak gösteriliyor. Fuhuşun zinet ve ihtişam içinde aldığı şekil göz kamaştırıyor. İffet ve namus ise kurdelanın haricinde, âdî bir şey gibi duruyor.

Birçok genç kızların bu temaşalarla sınırları bozulmuştur. Dikkat ederseniz gülüşlerinde, yürüyüşlerinde sinemaların te’sîrini görüyoruz. Hayatın asıl zevkini bu müsellese maceraları da zanneden zavallıların başında gelen felaket az değildir. Ben sinemaları zabıta kuvvetiyle kapatmalı demek istemiyorum. Esasen bu gibi meselelere

hükümetin müsahalesine taraftar değilim. Memleketin ahlakiyatına taalluk eden hususları mütefekkirler düşünmelidir. Onun için musahabe mi ta'lîm ve terbiye cemiyeti müessesese muhteremi müderris İsmail Hakkı Efendi'ye ithaf etmek hasretinde bulundum. Kendilerinden kâmil hürmetle rica edeceğim ki: Eğer nokta-i nazarımda hata etmiyorsam, hanımlar için cidden müfîd olacak bir tebessüm vardır: Beyoğlu'nda, Şehzadebaşı'nda Kadıköy'de hepimizin gidebileceği muntazamca bir sinemanın vücûduna ihtiyaç hissediyorum. Zannediyorum ki: bu ne fevkalade masraflı bir iştir; nede adı bir muamele-i ticariyedir.

Fevkalade masraflı bir iş değildir: çünkü mevcûd sinemalar senelerden beri ziyan etmeksizin pekâlâ devam edebiliyor. Bunlardan birini kontrol altında bulundurmak ve şeklini biraz ıslah etmek suretiyle maksat hâsıl olur.

Âdî bir muamele-i ticariye değildir: çünkü ahlakımızı sıyanet etmiş olurlar. Sinema hadizatında muzır bir şeyi olmadığından bizi zararsızca, hattâ fâideli bir tarzda eğlendirebilir.

Aynı zamanda konferanslar vermek suretiyle halkı tenvire çalışanlar; dârülfünûnda ta'lîm ve terbiye cemiyetinde bulunmayacakları bir ekseriyeti her zaman karşılarında hâzır bulundurmuş olurlar. Bu kabil-i sinemaların küçük sahnelerinden halka vasi' telkinler icrası kabildir.

Kim bilir beklide benim hatırıma gelen bir takım sebepler dolayısıyla yapılması mümkün olmayan bir şeyi temenni ediyorum? Eğer böyle ise, halimizden hiç şikâyet etmeyelim. Âti için büyük projeler tertîb ederek kendimizi aldatmaya lüzûm yoktur.

3. İbrahim Alaaddin, “Terbiye ve Kadın”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. 226-229.

Bugünkü bedbahtlığımızı, yarına ümitsizliğimizi tahlil ettiğimiz zaman en başlı sebep olan “terbiye” noksanını buluruz ki şu istintac için fazla zeki ve mütetebbi’ olmağa hiçte ihtiyaç yoktur. Terbiye bütün meziyyât veya nakısın vâlidî ve tekâmül-ü saadet vasıtalarının başıdır. Bu hakikat basit olmakla beraber sûret-i umûmîyede kabul ve tervec edilmek için asırlarca beklemiştir. İnsan daima saadetine sebep olarak zevâhiri gördüğü için esas ve mübdei takdirde geçiniyor. Bugün en yükselmiş milletler nihayet terbiyenin tekmîl-i gayeleri istihsal için bir mübda’ hareket olduğunu takdîr ettiler ve umûmî mesaiyi bu merkez etrafında topladılar. Nitekim bundan evvelki asra buhar ve elektrik asrı” dedikleri halde İsveç’in asıl ve bülend mefküresi “Elenkiy” tekâlîfi üzerine bu asra “çocuk asrı” tesmiyesi hemen cihan mütefekkirlerince tasvip edildi. Çünkü bugünkü çocukluğu muhayyil ve mütekâmil bir insanlık için ihzâr etmekle elbette âlim-i beşeriyete buhar ve elektrik te’sîrinden daha esaslı saadet verecektir. Fi’l hakika eskidende mütefekkirler “terbiyesine sahip olan bir millet cihana hâkim olur” derlerdi. Fakat bugünkü telakki terbiyeyi bütün cihan için, bütün beşeriyet için, bütün beşeriyet için yarın ki muhayyil saadeti ihzâr edecek yegâne bie âmil ad etmek sûretindedir. Düşünülecek olursa bu re’y fenne ve kavanin tabiyette muvafıktır. Çünkü terbiye ile istenilen bir gayeye müteveccih i’tiyadlar murur zamanla insiyaklar ve sevk tabî’ yeler haline geliyor ve verâset tarîkiyle ensâl müstakbeleğe geçiyor. Demek ki biz bu nesil üzerinde herhangi gayeye müteveccih bir terbiyenin kâfî derecede semere vermediğini gördüğümüz halde muhakkaktır ki bizi ta’kîb edecek nesil arzularımıza daha iyi cevap verecektir.

Şimdi düşünelim ki insanlık için bu kadar mühim ve Mübeccel olan terbiye vazîfesinin en başlı mes’ûlu kimdir? Şüphesiz “kadın”!

“Hugo” bir eserinde “bir kadın hürmete, bir zevce taazzume layıktır; fakat bir anne takdise şayandır.” Diyor. Mecmûa-ı insaniyete bir aded zamm ve ihda etmesi anneyi takdise bizi mecbûr eder. Şu şart ile ki bu ilave edilen aded sıfır olmasın.

Maa-mâ-fîh kadının terbiye vazifesine iştirakı yalnız annelik değildir. Anne olsun hemşire, teyze, hattâ sadece bir muhîtin eşhasından bulunsun, terbiye işi kadının tabî

ve hayati meşgalesi olmak lazım gelir. Kadın muhîtime daha fazla temas etmiş bir çocuk insanlık evsafını daha fazla haiz oluyor. Kabil olsa da bilhâssa on üç, on dört yaşlarına kadar her çocuk kadın vasıtasıyla tahsil ve terbiyesini alsın. Zaten son zamanların teşkilat-i tedrisiyesi Avrupa’da bu arzuyu ta’kib ediyor.

Bize gelince ailelere terbiye hakkında basit fakat metin kanaatler vermeği en acil bir meşgule ad ediyorum. Evvel emirde terbiyenin ne demek olduğunu iyice hazmetmeleri lazım. Birçok ailelerce hâlâ bu ta’bir ve bu vazîfe pek yanlış telakki ediliyor. İyi oturup kalkmak, nazkâne konuşmak, herkese münâsib olan muâmeleyi yapmak terbiye değil adâb-ı ma’şerettir. Hâlbuki ale-l-ekser ailelerimizin himmeti bu noktalar üzerine masrûftur. An’aneyle teba’en takdîr etmezler ki iyi bir terbiye âdâb-ı ma’şereti hem de şuûrlu âdâbıda ihtiva edebilir. Ve bazen gayet iyi terbiye adamlar olabilir ki âdâb-ı ma’şeret itibariyle noksandırılar. Bilakis güzel temenna eden, teşrifâtı çok iyi bilen insanlar vardır ki pek fena terbiye almış olabilirler.

Asıl terbiye maddi ve ma’nevi bütün melekelerimizin bize ve herkese en müfîd olacak sûrette işleridir. Şu halde iyi görmek, iyi işitmek, iyi anlamak, doğru düşünmek, iyi his ve doğru hüküm eylemek, iradesine sahip, azmine malik olmak asıl terbiyenin temin ettiği fâidelerdir. Bütün bunları çocuklarda temin etmede elbette pek kolay şey değildir. Ve zaten mühim ve müşkil olduğu içindir ki bir takım âlemlere müstenid, mürekkebi bir fen, bir silsile-i ma’lûmâtı kadınlarımıza verebilir miyiz? Elbette hayır! Zaten mesleğe intisab edecek, muallimler veya mürebbiye olacaklardan kat’-ı nazar bütün kadınların terbiye âlemi olmasına ne imkân nede lüzûm vardır. Biz onlarda yalnız bir takım meramlar, hevesler, yanlışlar uyandırabilmeliyiz. Ben düşündüm ki tekâmül aileler arasında ikaz olunabilecek bir tecessüs, hattâ fâideli bir moda vardır ki terbiyenin vezâif-i umûmîyesi için kendilerine tabî bir sâik olur. Evde çocuklar hakkında tedkîkâtte bulunmaktır.

Bunun için birçok kitap okumaya, muğlâk meseleler üzerinde yorulmağa ihtiyaç yoktur. Zaten tabiatın gözümüzün önüne serdiği sahifeler kitapların yapraklarından daha baliğ değil midir?

Ben Kadıköy’de hanımlara verdiğim konferansta; Satı Bey’in “Terbiye” mecmûasında aynı fikri teklif etmiştim. Bu satırları da o fikirde ısrar için yazdım.

Cenevre Dârülfünûnu ruhiyat muallimi Doktor “Kılapared” Bey’e kendi kitaplarından birine verdiği zaman ilk sahifesinde hattı-ı destiyle bir cümle bulunmasını arzu ettiğimi söylemişim. Ustad “terbiyenin sırrı çocukların kabiliyet ve temâyüllerini tanımak ve müktezasına göre hareket etmektir.” Cümlesini yazdı. İşte hanımlara şimdi teklif ettiğim şey bu sırrı bulmağa çalışmalarıdır. Müktezasına göre hareket etmek meselesi kendiliğinden tahsil edecektir.

Avrupa’da ebeveyn tarafından müştereken yahud yalnız anneler tarafından neşredilmiş kitaplar vardır. Bunlar çocukların güzellik veya haftalık hayat jurnallarını ihtiva ederler. Çocuklarının maddi ve ma’nevi teşekküllerini, inkişaflarını kaydetmek birçok aileler arasında eğlenceli bir iş, adeta bir moda halindedir. Ben pek istiyorum ki olmazsa tuvalet modalarını yakın bir derecede iştigal etsin.

Bu maksatla yazılmış bir defterden “Terbiye” mecmuasına bazı misaller nakletmişim. Burada da diğer birkaç numuneyi zikrediyorum:

Annenin kayıtlarından birisi: “Teşrin-i Sani 1331 bugün neşide yedinci ayı ikmâl ile sekizinciye bastı. Sıhhatı şâyân memnuniyet derecede iyi. Bazen eline ekmek, bisküvi veriliyor. Etvâr ve hareketinde şimdi daha ziyâde ma’tuf var. Bilhâssa beni artık pekiyi tanıyor. İsmi “mama” koymuş. Beni öyle çağırıyor. Biz yemek yerken “mama” diye evde yemek istiyor. Bazen de elini masaya savurarak ağzına götürmek sûretiyle bizi taklîd ediyor. Birisi yanına çağırdığı zaman başını sallar. Pirinç ununu her zaman sevmeyerek yiyor, ekmek ve bisküviyi daha iştah ile emiyor. Onu kucağıma almakta tehhür edersem kaşlarını çatarak bağıyor...”

Yine vâlidenin notlarından: “24 Kânûn-ı evvel 1331- bugün neşidenin dişlerini muayene ederken elbet dişinin sol tarafından toplu iğne başı kadar uç verdiğini gördüm. İki gün evvel kabızı vardı. Ve bir haftadan beri biraz huysuzluk ediyor ve ara sıra salyası akıyordu. Fakat yine teşekkür olunur ki dişlerini kolaylıkla çıkarıyor demektir. En evvel farkına varıp gören ben oldum. Üç gece evvel uykudan uyanmış ve iki saat kadar sebepsiz acı acı ağlamıştı. O zaman neye atf edeceğimizi bilememiştik. Herhalde bu arızaların dişten ileri geldiği anlaşılıyor...”

17 Nisan 332- bugün Neşide’nin yevm-i tevellüdü. Birinci senesini ikmâl etti. Modadaki Serdanis Fotoğrafhanesine götürerek ayakta bir resmini çıkarttım. Onu

bugün gezdirmek isterdim. Fakat hava pek yağmurlu olduğu için mümkün olmadı. Hatıra-ı velâdeti olarak efraddan bir kısmı ona hediyeler verdiler... Neşide'nin sıhhatı iyi. Günde elli dirhem süt içiyor. Sabah, akşam tirit yiyor. Artık civarında her şeyi hemen hemen anlıyor. İki gece evvel perdeyi açmış ve mehtaba bakarak “ay dede” demişti. Birçok kelimeleri söyleyebiliyor. Epeyce de ayakta duruyor. Bazen de bir iki adım atabiliyor. Neşesi yerinde; daima tebessüm eder sokağı pek seviyor. Bazen kediye yediği ekmekten uzatarak veriyor. Bazen de “ağız, burnu, gözü” diye karşısındakinin simasındaki azâyı ta'dâd ediyor..”

Pederin kidmininden beri: “4 Eylül 1332-bugün Neşide bir buçuk yaşına başlamış bulunuyor. On yedinci ay bu sabahleyin ikmâl etti. Sıhhatı, neşesi pekiyi. En ziyâde şâyân-ı dikkat cihet lisanıdır. Fakat bu, tesadüfî kelimeleri takliden tekrar eden bir gevezelik değil bil ki şuurlu bir konuşmadır. Muhîtindeki eşyadan hattâ en ümîd edilmez derecede bulunanları bile onun saha-i itlâ' ve tesmiyesine dahîl bulunuyor. Çocuklarda fiâlleri tasarruf en genç başladığı halde Neşide artık fiâlleri de düzgün kullanıyor.

Elbette tasrifatta zamanların doğru kullanılmasına bu yaşta imkân yoktur. Ancak o bilhâssa mâzî ve muzârî' sigalarının müfrid ve gayb eşhasını yakılmaksızın söylemektedir. Geçen aya nisbetle cümleleri daha düzgün ve daha uzundur. Zekâsının surât-ı inkişâfî itibariyle mübalağasız hayrete şâyân ad olunabilir. Bunun bir sûret-i telcisi de mizacınız olmasıdır. Bi-l- farz ihtiyacı söylemeyip de kabâhât yaptığı veya ortada yenecek çikolata, bisküvi veya herhangi bir meyve bulunduğu zaman etrafına iltifatlar ibzal eder. Ve en hoş gidecek sözlerini ve hareketlerini tekrar eder. Arzusunu tervic için muhatabına “cici, güzel, büyük, şeker, kaymak” sıfatlarını ilave ederek hitap eder. Cici anne, musahhire anne, güzel anne bana üzüm ver... Gibi bir cümle onun için husûl-u maksada bir zamandır. Kendisine karpuzu vermemek için bir gün domatestir demişler. Şimdi karpuz isterken “domates ver” diyorsa da son günlerde bunu da tashih ederek “tapez ver” sûretinde ifade ediyor. Kelimeleri böyle süratle tashih etmesi de diğer bir delil kabiliyettir...”

“Bunun ne fâidesi olabilir?” denmesi muhtemel olduğu için mutasavvir faideleri hulâsa ta'dad edeyim:

“Evvel emirde ittiyâd teşkîl edince çocukları her nokta-ı nazardan daha nafız bir tarzda tedkîk etmemize sâik olur. Saniyen: terbiye vazîfemizde bizi ikaza eder kendi hayat ve hareketimizin jurnalini tutmak nasıl nefesimizi teftişe ve dolayısıyla ıslaha sebep oluyorsa çocuklarımızın uzvu, hissi fikri ve ahlaki arzelerini tahvîllerini nema ve istidâdlarını zapt etmekte bizi onlar hakkında be-heme-hâl mütenebbih bulundurur. Salisen: Aile ile mektep teşrik-i sa’y edince bu layıdlar mektebin vazîfesini elbette çok teshîl edecektir. Rabian: yarın bir çocuğu istikamete, bir mesleğe tevcîh etmek istediğimiz zaman bu kayıtların kıymeti daha fazla büyür. Hamsen: Böyle bir defter bizzat çocuk için ileride gayet kıymetdar bir vesika-i hayat teşkîl eder. Ve nihayet muntazaman ta’kîb edilmiş kuyudâtın ileride neşrolunması memlekette çocuk ruhiyatının inkişafında hadım olmak itibariyle umûmî ve şâmil hizmetler ifa edebilir..”

Bu kadar fâideleri olan tedkîkât bilhâssa kadınlara teveccüh eden bir iştir. Çünkü yukarıda ismini zikrettiğim Madam “Elenkiye” ninde dediği gibi terbiye kadınlar için akdem-i vazîfedir. Ve bu mecbûriyet karşısında diğer ictimâî vazifelerin sadâsı sükût eder. “Elenkiy” kadın olduğu halde pek mütedil ve makul bir “feminist” tir. Her türlü hizmeti kadın için tecavüz eden müfretlerin re’yine iştirâk etmez. O münevver kadının bu babda ki birkaç satırını naklediyorum:

“Çocukların burnunu silmek, yüzünü okşama veya arkalarına şamar atmak terbiye etmek değildir. Tek bir çocuğa bile bakabilmek için âzim bir kuvvet sarfına lüzûm vardır. Bir âlim tecrübeleriyle, bir zanaatkâr eseriyle ruha nasıl her an meşgul olursa vâlideninde ruhu öylece yavrusunun muhabbetiyle meşhûn olmalıdır. Vâlide ister evinde ister sokakta bulunsun: zihinde yalnız çocuğunun düşüncesini taşıyacak, böyle düşünen, kendisini evladına vakfeden bir vâlide ücretli bir iş görmek değil, ücretsiz bir vazîfe-i ictimâîyeyi bile isteyerek deruhte edemeyecektir..”

Görülüyor ki “terbiye ve kadın” yekdiğeriyle fevkalade münasebetdâr mefhumlardır. Temenni edelim ki bu münâsebet memleketimizde terakki etsin ve hanımlarımızın çocukları ve hattâ çocukları olmayan genç kızlarımız bile kardeşleri veya akrabaları hakkında tetkikatta bulunmak merakına düşsünler, milletin terbiyesi de asıl tabîî menbi’’ olan aileden bi-hak başlayabilsin.

4. Ragıb Nureddin, “Acaba?”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. 229-231.

Bu, pek yeni değil... Fakat sene senelerden beri beni düşündüren bir keyfiyettir. Geçen gün hiçbir şeyden anlamaz, mecdûd fikirli, idraki kısır bir arkadaşım yüksek sesle bağıyordu:

—Siz ne dersiniz deyiniz... bu memleketi kadınlarımız kurtaracaktır!..

Onun bu kararı vermek için ileri süzdüğü nokta-i nazarı; hiçbir zaman kadınlığımızın tenevvür, teâli ve inkişâfı neticesinde Türkiye'ye bahşedeceği yeni ve feyyaz hayatı değildi. O; bunları hesaba katmayacak, daha doğrusu katamayacak derecede cahildir.

Fakat bunlara rağmen o; bu kadarında pek kat'ı idi. Düşündüm... acaba...? Dedim. İşte bu satırlarla da bunu münakaşa etmek istiyorum. Ben böyle bir ihtimalin tamamıyla gayrı vârid olduğunu iddiâ' edenlerden değilim... belki!... Yalnız bir kayd ihtirazı koymak mecburiyetindeyim, herhalde bugünkü şerâit altında değil!... Kadınlığımız, türlük için, pek rehakâr, fedakâr, yüksek ve necib endişelerle rahatsız olabilir, buna hiçbir diyeceğim yok! Fakat birde bunların saha-ı hakikate isâlî keyfiyeti mevzû' bahistir ki; buna karşı, yalnız benim değil, herhalde herkesin, diyeceği vardır. Benim gibi onlarında düşündükleri vardır. Kim ne derse desin... Ben bugünkü kadınlığımız arasında, gençlerimizde olduğu gibi, Türklüğe keşif kitlesine, hakiki millete karşı garib lakaydı görüyorum.

Kullandığım lakaydı tabiri- belki- bir parça ağır gelecektir, onun yerine birde temâyülü ilave ederek (lakaydıye temâyül) diyeyim. İşte arkadaşım bu iddiâ'sına karşı benim hatırıma gelen ilk düşünce bu oldu. Ve kendi kendime, her zaman olduğu gibi, yine düşündüm. Ve acaba?... Dedim.

—Gençliğimizin bu programsız, bu zabitsiz ve rabitasız mesaileri tamamıyla âmili ve muntazam bir teşkilatla çıkacak bir hemşireler zümresi.. Henûz hazırlanmamış mıdır?

Bu; hemen her yerde tesâdüf ettiğimiz koltuğu servetli hanımlarımız aasında böyle bir zümrenin hudûsu ihtimali henûz mevcûd değil midir? Bu, istikbâl için, zahiren olduğu kadarda bâtinen, pek çok şeyler va'd eden bu çalan ve bazen de endişenin masum

nasiyeler henûz bize yeni bir hayatın, milli bir necâtın, ilk eserlerini göstermeyecekler midirler?...

Ve yine acaba?... Diyorum. Hanımlarımız, erkeklerimiz için numune-i imtisal olacak bir tarz mesai ile ortaya atılmayacak mıdırlar?..

Kendime sorup da cevaplarını henûz veremediğim bu suâllere- bilmem sizler- ne cevap vereceksiniz!...

Yalnız benim burada kat'iyetle iman ettiğim bir nokta varsa oda, gençliğimizin düşündüğü bu çıkmaz yola, kadınlığımızı ve bilhâssa hemşirelerimizi sapmamış görmek ve onları daha hakiki bir program etrafında müttehiden toplanmış bulunmaktır. Çünkü Türkçe gençliğimizin bu vakte kadar takip ettiği bu gayrı müsemmir yolda birde hemşirelerimiz yürümeğe çalışırlarsa zararımız pek acı ve muzaaf olacaktır.

Hâlbuki her nezih ruh ve her yeni emel gibi yeni hemşirelerimizde bize başka vadilerde başka hayatlar işâr etmekle mükelleftirler.

Onların kudsiyyet derecesine kadar çıkabilen pek ve masum mevcudiyetleri; zannedersen, Türk'ün son bir binayı ümîd eder.

İ'tiyâdım ma'zûr görülsün, kendimi yine bir acaba..?.. Karşısında buluyorum. Ve kendi kendime söylüyorum:

—Acaba? diyorum.. Henûz tamamıyla yabancı olduğum o diyarlarda, o mekteplerde, sık ve geniş adımlarıyla, yüklü cüzdanlarıyla fakir ve sefil Türk'ün bu hiçbir ihtiyaca cevap veremeyen doldurduğu o mekteplerde, kürsülerde kelime ile ifade, işaretle efham, yazı ile eşrab edilemeyen ve sırf birbirinin çarpıntılarını- ancak- aşına bir kulakla dinleyen kalpler arasında müesses bir gaye ve tamamıyla saf ve samimi bir endişe var mıydı?...

Ve yine bunlar arasında ağabeylerini, biraderlerini utandırmak ve onlara en doğru ve hakiki yolu göstermek için ahd ve peymânlarla tevsik edilmiş muazzam- velev ki pek mütevazı' olsun- bir teşkilat var mıdır?.. Hayatın tamamıyla aldatici ve riyakâr alışlarına karşı lakayd kalarak bütün debdebe ve ihtişamı mensûb olduğu millete en ufak bir hizmet ifasında ve onun en ufak bir yarasına naciz bir merhem sürmekte bulan ûlvî ve kudsî ruhlar arasında bir anlaşma, bir tanışma var mı?...

Kim bilir?.. Yabancıyı olduğumu pek evvelden i'tirâf ettiğim o melekler mülkünde bunlar niçin olmasın?...

Şimdiki halde ders endişesinden baş kaldırmağa muvaffak olamayan bu necib ruhlar arasında; istikbâlin büyük inkılâbını düş mes'uliyetine yüklenmekten korkmayacak kadar cesur ve âzim bir zümre niçin bulunmasın? Ağabeylerinin, biraderlerinin sekiz seneden beri büyük bir becerisizlikle sürükleyip getirdikleri Türkçülük cereyanı hakkında son ve kat'ı sözü söyleyecek ve Türk'ün hakiki rehasına pişva olacak bir hemşireler gurubu neden bu zavallı millete çok görülsün?...

Bana öyle geliyor ki, bütün bunların hepsi bugün mevcûddur. Bizlerden zalim bir tahta perde ile ayrılmış olan o melekler diyarında bunların hepsi vardır. Orada milletin bu hal-i müesfine ağlayan güzeller, dünyada hiçbir millete nasib olmayan bu elim hakikatler karşısında acı acı sızlayan ruhlar ve nihayet onun hastası, dermansız yetimi, öksüzü için için için kanayan kalpler vardır. Ve bunların cümlesi pür-âzim celadettir.

Bana öyle geliyor ki; ilk fırsatta fevrane mahiyya bekleyen bu asıl mevcûdiyetler, asıl bugün için muhtelif evâmil ve te'sîrat altında bütün hicranlarını, hüsrânlarını ancak birbirlerine ifşa etmekle teşfiyye-i sudur etmektedirler. Ve yine bana öyle geliyor ki; işte Türklüğün hakiki müneccîlerini teşkîl edecek olan bu güzidemize- hiç şüphesiz- ve vazîh ve mahviyyetkâr teşkilatıyla meşguldur.

Ve yine bana öyle geliyor ki; bugün biraderlerin bu bî-sud ve kuru laftan öteye geçmeyen mesailerini mühtehzi bir tebessümle ta'kîb eden bu ruhiyyetler; yakın bir istikbâlde bir arslan haşmetiyle yaralayacak ve kükreyecektir. Ben yine ilk kayd ihtirazıma rûcü' ediyor, ve herhalde bu şerâit altında değil!... Diyordum. Çünkü her iki sınıf içinde henûz bir kapı, hakiki milletçilik halka doğru kapısı açık duruyor.

Türklüğün halâs felah müstakbeli için en mesûd bir hadise; bu kapıdan hangisinin daha evvel fırlayacağını görmek bahtiyarlığıdır. Alîl ve dermande vücûd millete ilk imdadı tatbîke koşacak hangisidir?

Acaba?... Erkeklerimizi mi? Kadınlarımızı mı?...

19 Teşrin-i Sani 334

5. İdris Sabih, “Fantezi: Acele Sipariş”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. 231-233.

Süvari yüzbaşısı Ali Rıza Bey'den halası Mukaddes Hanıma:

Sevgili Halacığım?

Size şu mektubumu çıldırmadan yazıyorum. İşitiyoruz ki bir iki haftaya kadar silah müzakerat bitecekmiş. En uzak bir ihtimal ile herhalde bir ay sonra yanınızdayım. Halacığım, artık ben evlenmeğe karar verdim. Doğrusu evvel bir kadın istedim. İstanbul'a iner inmez hemen o akşam güveği gireceğim. Emin olunuz ki Şahin Paşa Oteli'nde bir gece daha yatamam. Mariçe lokantasında kızartma ve kadaif yemektense karımın evinde oruç tutmağa, peynir ve reçel ile iftar etmeğe razıyım!

Lütfen Halacığım, bana bir dul kadın arayınız! Süleymaniye'de, Eyyüp'de, Şehrimini'de, isterse İstanbul'un bir ucunda küçük bir evi olsun yetişir. Yalnız aman caddeden, tramvaydan, kışladan ve karakoldan uzak bulunalım! Evsiz, barksız bir fakirde olsa ziyarı yok. Eğer zayıf ve narin ise portatif karyolam zannederim her ikimizi çeker, yok biraz etine dolgun ise yere bir şeyde sereriz ne yapalım!

Hulâsa Halacığım. Anlıyorsanız, bir kadın arayacaksınız; aman sakız kız olmasın! Kaç senedir acemi efrad yetiştiriyorum, artık usandım! İlk fırsatta tekaüd sandığına kadar zahmet ediniz. Peçesi kapalı elinde cüzdan, ayaküstü bekleyen siyah çarşafli hanımlardan birini benim için intihab edin. Kimi kara, kimi mavi gözlü sever; ben kendi tabiatımı severim. Hiç müşkil-pesend değilim, benim için hepsi birdir! Sakın Halacığım cüzdanına ve tevlîdine bakmayın. Bir asker olduğum için yirmisinden kırk beşine kadar müsaide ediyorum! Her halde rica ederim. Benden pek küçük olmasın. Halacığım biliyorsunuz niçin dul istiyorum. Başınızı ağrıtaçağım ama lütfen beni dinleyin:

Evvelâ- (aramızda kalsın) kılıcımla mahmûzlarımdan başka bir şeyim yok. Kılıcım pekâlâ bilirsiniz, baba yadigâridir, daha doğrusu babamındır. Mahmûzlara gelince işte bak bunlar benimdir. Ve bir ispenc harvesininde bütün irad ve akarı bundan ibarettir!

Saniyen- Hiç güzel değilim, nasılsa kendimi alay kumandanıma sevdirebildim!

Salisen- Bende genç sayılmam. Evet resmen otuz yaşındayım. Hâlbuki elimdeki buruşuklar hiyer ve galif hotuzu kadar eskidir. Herkes haddini bilmeli bir ihtiyar köstebek bir (sümpelik) tonlunu açmağa taahhüd edemez!

Rabien- Pek geciktim (erken) imiş ne ehemmiyeti var, iyi biliyorum ki çok geç kaldım.

Hamsen- Ben kızlarla anlaşamam. (Sakın mektubumu çoluk çocuk içinde okumayın) bir kere onlar yürümesini bilmezler, kuş gibi sekerler. Kertenkele gibi koparlar. Onların bilmem kaç rakamlı yüksek ökçeli terliklerle bir divandan inmeleri yalnız dadılarını değil muhakkak kocalarını da helecan kalpten öldürür. Sonra, yeni diktiği buluzunu kendi arkasında prova eden bir ev kadının ayna karşısındaki edasına bakın güneşin semt(?) noktasına intikali de bu kadar vakur ve şahanedir! Ya musikiye ve tuvalete olan ibtilâları.. Eğer ağustos böcekleriyle kelebekler bir ictimâî yapsalardı şüphe yok riyasete bir genç kız intihab olurdu!

Filhakika; bir genç kız, kanatları koparılmış bir melektir. Siması hak-ı ale-l-âde güzeldir. Gözleri, gündüzleri de parlayan iki yıldızdır! Dişleri Cevza bir cennet tebessümlerini andırır! Kirpikleri mehtabın halesinden örülmüştür! Fakat bunların hepsi birer resim gibidir. Ve bütün bunları ancak nazarı severim! Çiçekler melekler gibi nebatın ve mukaddesata âid, mehtap ve yıldızlar gibi felekiyata mensûb olan bu güzel ve muğlâk şeyler doğrusu benim ruhuma bir şey söylemez. Ben ihtimal asker olduğum için hâkî şeyleri severim!

Çehreleri çok zengin olabilir, lakin endamca pek fakirdirler. Henûz türlerini ikmâl etmemiş bir tırtıl, bir ipek bu canı gibi onları garib ve hattâ çirkin bulurum!

Bir kadının ne kadar yüksek olursa olsun yine yöremizden hariç değildir. Saçları başımızın altına bir ipek yastık olur; dudaklarındaki ateş kalbimizi ısıtır; gözlerindeki çıra bizi vicdanımıza kadar tenevvir eder! Tebessümleri maddi ve ma'nevi carîhalarımız için şifakâr bir (?) ! Şu kırdığım peksimede taze, sıcak buselerinden daha iyi katık olamaz! Ben ne zamandan beri çadırımda onların sevgili hayallerini kucaklıyorum!

Bakınız, güzellik ilâhesi farz edilen Venüs bile tam bir kadındır. Ve yemin ederim ki o bir kadın olarak doğmuştur! Kurûn evveli varastanın bütün kilise ve manastırını tahliye edin, ayıracağınız en güzel ve mukaddes bakirleriyle o müheykel endamın yanında âdî

sırçadan birer biblo gibi kalacaklardır! Tırnaklarının pembe alevi nev'el gecesinin bütün mumlarını söndüren, saçlarının sıcak ıtrı mukaddes bir tütsü gibi sekmil-i azize ve havaryunu teshir eden ne kadar kadın tanıyorum. Bunlar küçük toplu iğneleriyle imparatorların asalarını düşürmüşler ve mağlup etmişlerdir!

Benden ve Jüpiter'den daha ağır başlı olan târih bile mütemadiyen kadınlardan bahseder. Hem ne kadınlar! Bana öyle geliyor ki bir genç kız çok çok anasını babasını, birazda kapı komşu delikanlıları işgal edebilir, fakat bir Klopatra'yı tebaası kadar Nil'in timsahları da pek güzel tanırız!

Genç kızlar, yemişçi dükkânlarında evneklerle asılan terfinde muzlar gibi daima biraz olmak isterler!

Benim güzel Halacığım, rica ederim bu küçük hanımları gergeflerinin başında bırakınız. Benim için rahatsız olmasınlar!

Bilmem anlatabildim mi efendim? Evleneceğimden vâlidemin haberi yoktur. O şimdi muhakkak seccadesinin üstünde nâfile namazlarını kılıyor ve tesbihini çekiyor... Bir kere işgal ettiğiniz için bu mektubu ancak size yazabilirdim. Fikrimde pek samimi ve masarrum. Siz hemen çarşafınızı, başınıza takınız. Ve mümkünse talebenizin ders saatlerinden birer parça çalarak biran evvel şu siparişimi hazırlayınız!

29 Teşrin-i Evvel 331

6. Ömer Seyfettin, “Genç Kızlarımız için Altı Derste Tabî Yazmak San’atı”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. 233-236.

Bir lisanı doğru zamanın ilk şartı olan o lisanın tabiatını bozmamaktır. Doğrunun meyarı tabiatıdır. Eski iskolastik lisan- içinde ma'nâsını hadisemiz vasıtasıyla bilmediğimiz kelimelerle, ecnebi kaideleriyle yapılmış terkîbler bulunduğu için- doğru sayılamaz. Çünkü hadd-i zâinde sun'îdir. Tanzimat'tan sonrakiler bir tarafa bırakalım. Eski divan şairlerinden Fuzuli, Baki, Nefi, Nedim gibi ustalar bile yanlış yazmışlardır. Eserleri lafz-ı ma'nâ hatalarıyla doludur. Her edebiyat kitabında yanlışlığa ve nelerden birçok şekiller bulabilirsiniz. Nesirde iskolastik saffın son ustaları olan Namık Kemal, Halid Ziyâ', Süleyman Zaif, Cenâb Şehabeddin Beylerin “Matbu endam; yâre-i muhabbet ve ilâh...” gibi birçok yanlış terkîbler vardır. Tanzimat'tan evvel, iskolastik lisanın en kuvvetli zamanında şairler yine ara sıra tabî lisanla birer mısra, birer kıta, birer gazel yazabiliyorlardı. Bunu bile bile yapmıyorlardı. Haberleri olmadan... Divan Edebiyatından tabî Türkçeye birkaç misâl getireyim:

Aklım almaktan ise canımı al dedim ona

Evvel peri güldü. Dedi: Aklın alan canın al

?

Güzeli zülûf ki bilmem ki ne hal oldu bana

Aklıma başıma devşirme muhabbet oldu bana

Nihat

Şairliğimde başıma derd ?

Hep çektiğim cihanda tabîat belasıdır.

Sabrım olup felek bana yüz cin cefa verir

Az olsa bir meta' ona leyl çok baha verir

Fuzuli

Bayağı sıhhiyet ederken söz arasında hemen

Alakamı dile verdim o şevhe külfetsiz

Feleğin ahdı yalan derler idi gerçek imiş

Ben inanmazdım inan derler idi gerçek imiş

Galib Diker

Divan Edebiyatında böyle tabî lisanla yazılmış, iyice parçalar bulabilirsiniz. Fakat ne kadar olsa yine acem aruzu kelimelerin ahengini bozmuştur. Bunun gibi “Edebiyat-ı Cedide” nin en azgın zamanlarında, terkîbçilerin en coşkun devirlerinde de muharirler “samimi oldukları dakikalarda” bazen tabî Türkçeye yaklaşıyorlardı. Halid Ziyâ terkîb yapmaktan yorulunca bir iki sahife tabî Türkçe yazabiliyordu. Bakınız, daha “yeni lisan” esasları, tabî lisan umdesi ortaya atılmadan Mehmet Rauf nasıl tabî Türkçe ile yazıyor. Çünkü bu an samimiyettir; o kadar müteessirdir ki zihinde Arapça acemce kelimeler toplayıp terkîbler yapmağa vakit bulamıyor:

İniltili, ıslak, siyah bir kış günüydü. Onun öldüğü gündü. Onun.. o benim dünyada bir tek kardeşimin o meş’ûm hastanede, birçok sefaletlerden sonra inleyerek, istimdâd ederek, “Beni kurtarın.. Beni kurtarın!” diye sızlayarak öldüğü gündü. O ölüyordu. O, gözümün önünde ölüyordu. Gözleri korkudan ihtilâclarla açıla açıla siyah bir çukur oluyordu.

Yüzünün soluk, terli derisi gerile gerile kemiklerinin üstünde yırtılıyor gibi ağzında bozuluyordu. “dudakları kuruyarak, morlaşarak, deri altında dişleri sayılacak kadar kemiklere yapıştıyordu. Göğsü son hırhıralarla son iniltiyle boğazına kadar çıkıp sonra alçalıyordu. Ve ben bir şeyi yapamıyordum. Onun bu hale getiren inleterek böyle gaddarane öldüren derde, bu haiz mevta hiçbir şey yapamıyordum. Bu azizin elinde ezilmiş, haykırmak istiyordum. Kudurmak istiyordum.. Ölmek muhakkak olsa bile vahşi vahşi kanlar içinde intikam almak için kuduruyordum. Fakat gidip sebep, hak sorulacak, gidip intikam alınacak hiçbir kimse yoktu. Son nefesini işitmek için şakaklara yapışmış ve şimdiden ölmüş bu zavallı perişan saçların içinde, o kadar güzel ve siyah gözlerin, benim sefil gözlerinin söndüğünü görmemek için kaçtım. Oradan, yanından kaçtım. Fakat “öldü!” haberinden kaçamadım.

Öldü. Evet. Evde öldü. İşte hepsi öldü. On iki sene evvel ninem, üç sene evvel babam ve şimdi o, aşkı kalbimde hepsinin yerini tutan oda öldü. Üçü de öldü. Ve ben onun mezarının, onların mezarlarının yanında açılan bu yeni mezarın başında bugün inlerken benim için kendilerini artık bir daha görmek mahal olsaydı, bu kimsesizlik içinde sürünmekten başka hiçbir çarem bulunduğu halde- mecnunane olsa da onların şimdi beraber olduklarını düşündüm de “Ah, şimdi siz bana ağlayınız, siz bana...” diye feryad ettim. İşte bu parçanın içinde ne garipçe acemce terkîb, nede ecnebi kaideleriyle yapılmış cem’iler var. “mecnunâne” diyecek yerde “delice”, “mevt” diyecek yerde “ölüm” dese hiç kusursuz bir iki lisan, yani tabî Türkçe numunesi sayılabilecek.

Aynı muharririn bir tasvir yapmağa kalktığı zaman tabî lisandan ne kadar ayrıldığını görmek için şu satırlarını da okuyunuz:

Kameri (? laciverdi leyl) bize bütün ba’diyetini hissederek görüyorum. Deniz o kadar râkid derke kaviyy zulmet içinde bir ayna gibi mazlum bir iltima’ ile (havab-ı alud) görünüyor. Kaviyyin denize mülaki olduğu yerde (Elhan buseş) gibi hafif felsefeler var.

...Zalâmın fevkinde narin bir bulutun şeffafiyet-i bakiranesi titreyerek semanın buradaki baygın mâileki kamerin (tabeş-i envar) ile birleşerek.... Denizin sathına aks ediyor.

...Manzara en melûl ve en ümîd perver renklerin mestane bir inhilalinden mütehassıl bir (lerze-i envar) bir manzume-i elvan gibi ketüm, râkid, titrek...)

Ecnebi kaidelerle yapılmış terkîbler, ma’nâsı hadisemizde mevcûd olmayan kelimeler, ecnebi tarifler gözümüze batıyor. Muharrir eğer san’at göstermeğe kalkıp kendisini zorlamasaydı terkîblerini böyle Türkçe yapacak, Türkçe lafzalar kullanacaktı:

Kameri – ay

? laciverdi leyl- Gecenin laciverd derinliği

Râkid- Durgun

Zulmet- Karanlık

İltima’- Parıltı

Havab-ı alud- Uykulu

Mülaki olduğu- Birleştiği

Zâlam- Karanlık

?- öpüş sadâları, nağmeleri

Fevkinde- Üstünde

Şeffafiyet-i bakirane- Saf şeffaflık

Tebaş-i envar- Nurların parlamışı

Lerze-i envar- Nurların titreyişi

Manzume-i elvan- Renkler manzumesi

Edebiyat-ı cedide, eski iskolastik divan edebiyatının edebileri aldıkları terbiye neticesi olarak Türkçe kelimelere bedia' bir kıymet vermiyorlardı. Onların nazarında Arapça, Acemce kelimeler daha ahenkliydi. Mesela “ev, taş, yatak, kuş, yıldız, gök, el, ayak ve ilâh.....” gibi hadisemizde yaşayan kelimeleri âdî buluyorlar da hane, senin- hacer, feraş, aftar, necim, asuman, yed-dest, pa ve ilâh” diyorlardı. Hep Arapça okudukları için, Acem Edebiyatı modaları olduğu için zevkleri milli değildi. Merzi bir zevkle kendi ana lisanlarının kelimelerini, ahenklerini beğenmiyorlardı. Hâlâ onlarda ki bu “zevk şaşılığı” için için bizde devam ediyor. En müste'id talebenin; yazılarını bana gönderen genç hanımların ruhunda bu temâyülü görüyorum. Hepsini hadisemizde yaşamayan lafzaları daha ahenkli buluyor... halbuki biraz mantiki düşünmek devrinin, medrese hırsının zihnimize bıraktığı bu izleri silebilir:

Her lafzanın bedia' kıymeti mensûb bulunduğu lisan içindedir. Türkçe kelime Türkçenin Arapça kelime Arapçanın içinde güzeldir. Fransızca içindeki en ahenkli, en güzel kelime Türkçenin içinde buz gibi soğuk yalan gibi çirkindir. Kezalik en güzel Türkçe bir kelime Acemcenin, Arapçanın içinde yine kötü bir şekilde durur:

Bahar bir (serenite) içinde havaide

İsteyiniz ala'lem (men-el-beşik) (eli el-mezar)

(kavuşmak günü) ?

Bâ (ayrılık gecesi) mekân yaz ?

Şu misallerdeki “buhur serentine, isteyiniz, raz, beşik, kavuşmak, gün, ayrılık, gece kelimeleri pek çirkindir. Çünkü mensûb oldukları lisanın haricinde bir lisanda kullanılmıştır. Bilakis her lisanın hadisendeki kelimeler kullanılıyorsa hiç çirkinlik olmaz. Tabiat, güzelliğin en büyük bir ma’yarıdır.

Deniz tatlı bir sükûn içinde uyuyor.

Et-talib-ı alâlem minel- ?

Rüz ve sel est beneş tayg ve beneş sizar mera

Besb ?

Medresedan gayr-ı milli bir irfân olan eskilerin zevkleri hastaydı. Bu kadar sarih bir biçimsizliği göremiyorlar modaları olan acem edebiyatının mazmunlarını, ta’birini, terkîblerini aynıyla Türkçenin içine sokuyorlardı. Milli vezinlerinde nazarlarında kıymeti yoktu. Lisanımızın tabiatında bulunmayan maddelerle gerek kökçe gerek temsil yoluyla Türkçeleşmiş kelimelerin ahengini bozuyorlar, “ifail ve tefail” uyduruyorlardı. Saray, divan zihniyeti, Enderun.

Ümmet hayatının muhîtimize de hâsıl ettiği telakki tarzı, dini temâyüller, şerri kıymetler, mazinin daha birçok eski İskolastik Edebiyatı vücûda getirdi. Yukarıda söylediğim gibi bu edebiyatın sun’î lisanı tanzimat’tan sonrada devam etti. Doğru yazmak isteyen evvela işte bu Arapça, Acemce terkîbli iskolastik lisanın tabîi bir şey olmadığına akıl erdirmeli. Buna akıl erdiremeyen asla doğru yazamayacaktır! Üçüncü derste üslûbundan bahsederken “yeni lisan” umdelerini uzun uzadıya anlatacağım. Şimdilik kalemi elinize aldığınız vakit, tabiatın haricine çıkmamak için bu kısa programcığı hatırlamayı deneyiniz:

1-Arapça, Acemce kaideleriyle yapılmış terkîb kullanmamak. (Sadrazam, şeyhülislam, sevk tabîi ve ileyhâ. Gibi klişe haline geçen ıstılahlar müstesnâ... Onları kullanabiliriz.)

2- Arapça, Acemce, cem’î edatı kullanmamak (talebe, Müslüman, ahlak, hukuk ve ilâh.. Gibi klişe olmuş müfret mahiyetini kesb etmiş tabirler müstesna)

3-Konuştuğumuz gibi yazmak. Cümlelerinizi sun'î atıflarla uzatmağa değil, daima kısaltmağa çalışmak.

4-Konuşulan tabîî lisanda mukabeleri bulunan lafzaların Arapça, Acemcelerini yazmamak (mesela “örtü” varken “sentre” “ateş” varken “nar” “derin” varken “amîk” ve ilâh... Gibi ezberlenmiş lüzumsuz kelimeleri yazmayacaksınız.)

Hiç konuşurken kendi anadilini yanlış söyleyen bir adam gördünüz mü? Şüphesiz hayır... Beş altı yaşındaki masumlarıyla annelerine, babalarına bir şey anlatırken Türkçe gramer hatası yapmazlar. Çünkü tabiat onları men' eder. Hâlbuki ma'hud tabirle- “lügat paralamağa kalkanlar” ne potlar kırmazlar... Onları yanlış söyleten Arapça, acemce sevdasıdır. Konuşurken olduğu gibi yazarken de milli Türk saffının haricine çıkmayan hiç yanlış yapamaz.

Hâsılı: Türkçe için Arapçanın, Acemcenin saffını nahvini, tariflerini kullanmağa özenmemek, tabiiyetin haricindeki seni'yyeliklere kıymet vermemek: işte doğru yazmanın ilk şartı...

Birinci Dersin Sonu-

7. Türk Kadını, “Fâideli Bir Müsabaka”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. 240.

“Türk Kadını” muazzez kari’eneleri arasında yeni tarzda bir müsabaka tertîb etmeği düşünüyor: Şimdiye kadar muhtelif mecmûalarda, muhtelif şekillerde müsabakalar tertîb edilmiştir. Bizim müsabakamızda bunlardan büsbütün ayrı ad olunması bile gaye ve maksad itibariyle başka bir mahiyettedir. Eğer muazzez kari’elerimiz cevaplarını samimi verecek olurlarsa elde edeceğimiz netice cidden fâideli olacaktır. Bi-l-ahire bu cevaplar, ictimâî hayatımızı, tedkîk ve tetbi’ edecekler için mühim vesikalar meyânına dahîl olabilir. Hattâ biz, onları bir kitap şeklinde ayrıca tab’ etmeği bile düşünüyoruz.

Tertîb edeceğimiz müsabakayı anlatalım:

Tabîdir ki erkekler müstakbel zevceleri için, kadınlarda zevceleri için bazı evsâf ve şerâit düşünürler. Herkes kendi hissine, mizacına, ahlakına, hâsılı kendi anlayış ve görüşüne nazaran zevc veya zevcesi hakkında evvelden bir fikir mahsusa sahiptir. İşte bizim üstümüzac etmek istediğimiz nokta budur. Bakalım hanımlar zevceleri hakkında ne düşünüyor? Alacağımız cevapların heyet-i umûmîyyesi bize bu sırrı öğretecektir. Suâlimizi şöyle tertîb ettik:

Hanım efendiler, zevcenizin ne gibi evsâf-ı haiz olmasını arzu edersiniz?

Yalnız şunu rica ederiz ki verilecek cevaplar umûmî tabirler yahud herkesin beğeneceği hakimane matla’lar dermiyanına çalışılması mesela “vatanperver, alicenab, hüsn-i ahlak sahibi” gibi saffetler nokta-i nazarınızı bize izhar etmez. Herkes kendi düşünüşüne göre samimi bir cevap versin. Başkalarının hissiyatınızı garib bulacağınızdan korkmayınız. Cevabınıza isminizi koymayabilirsiniz. Yalnız husûsî bir işaret bulundurunuz. Gelecek cevapları numara sırasıyla neşredeceğiz. Bi-l-âhire reaya vaz’ edeceğiz. Ekseriyeti kazananlardan üç tanesine mecmûa namına birer zarif takdim edeceğiz. Hediye kazanacaklar bu husûsî işaret ile kendilerini isbat ederler. Cevapların bilhâssa müfîd ve muhtasır olmasını istirham ederiz.

Hanım efendiler! Şimdiki halde bekâr, halecanla cevaplarımızı bekliyor. Bu suali diğer tarafa da tevciyye edeceğiz. O zaman da siz, verilecek cevapları halecanla bekleyeceksiniz!

8. “Türk Kadını Dershanesi”, Türk Kadını, no. 15, 26 Kanûn-i Evvel 1334/ [26 Aralık 1918], s. 240.

Lisan- musiki- ilim ve fûnûn mütenevvi’

Müessisi: Muallim Ahmed Halid

“Türk Kadını”, husûlüne çalıştığı büyük emellerine zamîmeten ve cenâb-ı hakkın inayetine istinaden bu defada hanımlara mahsûs bir derslane küşadına teşebbüs etmiştir.

“Türk Kadını Dershanesi” bilhâssa genç kızlarımızla her yaştaki hanım efendilere ‘lisan, musiki ve fûnûn mütenevvi’ ‘yi serbestçe tadrîs maksadıyla açılıyor.

Derslane (Şehzadebaşı civarında), (İnas ve zikir Dârülfünûnu)’nun pek yakınında olacak ve icrâ’ edilecek tamiratın hitamında İspanyol nezlesinden dolayı vaz’ edilen tatilin ref’ni müteâkıb, tedrisata başlanacaktır.

Derslane müdiresi ile muallime ve muallimler memleketin en necib ve mütemayüz şahsiyetlerinden müteşekkıldür.

Türk Kadını Dergisi No: 16

1. “Türk Kadını Dershanesi”, Türk Kadını, no. 16, 9 Kanûn-i Sani 1335/ [9 Ocak 1919], s. yok

Şehzadebaşı- mektep sokağında kürşad edilecektir.

Hanımlar için lisan, musiki ve fûnûn tahsiline mahsûs

Müessis: Muallim Ahmed Halid

Geçen sayıda haber verdiğimiz dershane, tamiratın hitamını müteâkıb yakında küşad edilerek tedrisata başlanacaktır.

Heyet-i idare ve tedrîsiyyeden bir kısmını haber verelim:

Müdüre ve Türkçe Muallimesi: Dârülfünûn me’zûnelerinden ve Darülmuallimât muallimelerinden Naime Hulusi Hanım Efendi

Riyaziye Muallimesi: Dârülfünûn me’zûnelerinden ve Darülmuallimât muallimelerinden Suad Mehmet Hanım Efendi

İngilizce Muallimesi: Amerikan Kolcu me’zûnelerinden Melahât Hüsameddin Hanım Efendi

Keman Muallimesi: Muallime, Kemani Kevser Hanım Efendi

Piyona Muallimesi: Musiki mektep bahriyye-i şahanesi muallimi, piyanist Vedia Sabra Bey Efendi

Diğer muallimelerle dershanenin teşkilatına âid muallimâtı peyder pey kari’elerimize bildireceğiz.

2. Nezihe Rikkat, “Musahabe: Yeni Seneye Dair Dedikodular”, Türk Kadını, no. 16, 9 Kanûn-i Sani 1335/ [9 Ocak 1919], s. yok- 242

1 Kânûn-ı sâni'den beri 1919 senesine girmiş bulunuyoruz. Asrımız bir yaş daha büyüdü. Harp içinde senelerin değiştiğini fark etmiyor gibi idik. Cephelerin, kumandanların değişmesi mühimdi. Bu sefer 1919 senesi başında sulhun çelengi ile geldi. Hiçbirimiz bu husûsî simayı unutmuyacağız.

Bilmem ki neden, yılbaşında birbirimizi tebrik etmek adet olmuştur? Gençler için bunun ma'nâsı vardır. Fakat ihtiyarlar için... Ne feci' dir! “Bu sene ölmediniz!” demek gibi bir şey değil mi?

Benim ihtiyar bir dadım var, bir gün kaç yaşında olduğunu sordum? Bana o kadar gücendi ki kendisine karşı ilk affedilmez kusurum bu oldu.

Biz kadınlar, 15'ine kadar yaşlarımıza bir sene ilave etmeyi severiz. 15'inden 26'sına kadar doğrusunu itiraf ederiz. 26'sından itibaren mutlaka yalan söyleriz. Buna inanan erkekler (biraz saf-dil olmakla beraber) bizce de en sevimli olanlardır.

Ne yapalım? Bu kabâhâtimizden dolayı bizi muâheze edecek beyefendiler var ise düşünsünler ki kendileri için yalan söylüyoruz.

Asıl affedemediğimiz kusur bir kadın tarafından keşfedilendir.

“Erkekleşme” unvanıyla yazdığım bir musahabe yüzünden ne şedîd-ül-meâl ültimatolara ma'rûz kaldım! Hâlbuki bütün muharrir beyler şimdiye kadar bin defa benim söylediklerimden bahsetmişlerdi. Onları hoş gördüler de benim samimi tenkitlerime hep birden gücendiler fikirlerimi reddetmekle kalmadılar, imzamı ellerine alarak şüphe ile asabiyetle, tehevvrle didiklediler. Hakikat şudur ki biz daima yekdiğerimizin rakibiyiz. Ne kadar doğru ne kadar samimi olursa olsun. İçimizden birinin bizi tenkit etmesini çekemeyiz.

A, evet affedersiniz, mevzû'mu unutmadım yeni seneden bahsedecekken kalemin ucunca bakınız neler geldi. Üslûbumu değiştirmeliyim:

20.inci asır bir çocuk doğurdu. Dört seneden beri bu genç veledin yavruları meşhur Cengiz Efsanesi gibi avuçlarının içi kanla dolu olarak dünyaya geliyordu. Bilmem ki

hangi harp ilâhi asrın haremine dahîl olmuştu. Artık bu meş'ûm muaşaka nihayete erdi. Yeni doğan çocuk "sulh" kelimesini heceliyor. Acaba nasıl konuşacak? Zamanın büyük kâhini "Vilson" hepimizi bu husûsta biraz irşâd etti gibi...

Hiç şüphe yok, yeni esasların cihana hâkim olacağı bir devirdeyiz. "Cemiyet-i Akvam" denilen "Zümrüdü Anka" bulutların arasında; kanatlarını yavaş yavaş saklıyor. Kalbine kadar adil ve hak ile dolu olursa olsun yine bir "zak zafer" üzerine konacak, defne dalları içine yumurtlayacak.

Muzafferler, insaniyetin timsalini bir harp arabasına bindirdiler. Bütün dünyayı dolaştırıyorlar. Bu yeni bir manzara değil midir?

Daha yeni bir haberi gazeteler getirdi. İngiltere'de kadınlar intihabâta mühim bir muvaffakiyet kazanmış. İşte yüreklerimizi oynatacak bir müjde! Fransa henûz bu terakkiyi gösteremedi. Bize gelince: Me'yus olmamıza mahal görmüyorum. Daha istihabat-ı icrasına epey zamanımız var. Beylerle el ele vererek çalışmaya başlamalıyız! Eğer, muhterem refikalarımı gücendirmemiş olsaydım, ben şimdiden namzetliğimi vaz' ederdim. Fakat ne çare!...

3. Ömer Seyfettin, “Genç Kızlar İçin Tabî Yazmak San’atı: Yazmaya Heves Etmeden Okumak ”, Türk Kadını, no. 16, 9 Kanûn-i Sani 1335/ [9 Ocak 1919], s. 247- 250.

İkinci Ders

Ne okuyalım?- Edebiyat-ı Atika- Dünküler, bugünküler- Yeni yazılar- Eski milli masallar- Avrupa lisanlarından birine vukuf-u lüzûmu- Klasikler.

Ekmeden biçmek ne kadar imkânsızca okumadan yazmakta öyledir. Hayalimiz tıpkı çorak bir tarlaya benzer. Oraya, hayaller, fikirler, hisler, nükteler sonradan ekilecektir. Bunun için alet yalnız “okumak”tır. Fakat siz ne diyeceksiniz:

—Pekâlâ! Ne okuyalım?

—...

İşte Türkçeden bahs olunurken en cevapsız kalacak bir suâl... Ne okuyacaksınız? Eski divanlarımı? Şinasi’den sonra başlayan edebiyatın mahsullerini mi? Yoksa en yenileri mi? Birden bire:

—Bunlardan hiçbirisi size yazmak öğretmez! Demek biraz “hükm-ü Karakuşi” yi andırır. Öyle ise acele etmeyiniz. Evvel edebiyatımızın bu üç nev’i mahsulünü iyice bir hatırlayalım. Bakalım işimize yarar mı?

Bir insan kendi edebiyatının tarihini bilmezse mümkün değil milli bir satır yazı yazamaz. Mesela Divan Edebiyatının- buna “Edebiyat-ı Atika” da derler- son derece sun’î olduğunu, hiçbir vakit hayatın ma’nâsı olmadığını bize ancak edebiyat tarihi gösterir. Kasideleri, naatları, gazelleri, terkîbleri, terci’leri, kıt’aları okumalıyız; fakat tecessüs için! İlim için! Tabî ki bir müzenin içindeki eski eşyaya bakar gibi... Bugünkü hayatta ne miğferlerin, ne kalkanların, ne okların, ne yayların vazîfesi vardır. Onların vazîfesi camekânlarda, asıl sahiplerinin torunlarına görünmekten başka bir şey değildir. Divan Edebiyatı da bugün ma’nevi bir müzedir. Edebiyat tarihinin mevzû’dur. Fakat bugün ne lisanı, ne san’atı hakkında telakki tarzı, ne tekniği işimize yarar.

Divan Edebiyatından, Mizah Edebiyatı çok istifâde edebilir. Hersekli Arif Hikmet, Muallim Naci, Şeyh Vasfi gibi son arta kalanlarıyla hemen bütün ortadan kalkan “Edebiyat-ı Atika” o kadar hayata muhaliftir ki nezireleri şimdi insana son derece gülünç görünür. Ahmet Rasim, Fazıl Ahmet en ince nükteleri, en şuh fikirleri Divan edebiyatı tekniğiyle pek güzel eda ederler.

Hele “hicv” nev’i yalnız Divan Edebiyatına mahsûs gibidir. Onun için meşhur Eşrefle, Şakirdi Neyzen Tevfik Bey hiçbir vakit asr-ı edebiyatı, milli edebiyatı idrak edememişlerdir. “Hicv” gibi “Fahriye’de” Divan Edebiyatının mahsusatındandır. Tevfik Fikret bu asrın ahlakına yakışmayacak sonda kendi kendini medh etmeğe kalktığı zaman her vakit ki nizamın ahengini hemen kaybetmiştir. Rûbab-ı Şikeste’nin ilk sayfasını açınız. Resminin karşısına gelen satırları okuyunuz. Son devirde tamamen terk olunan “Fa’ilatün, fa’ilatün” vezninde ağır bir divan kıtası:

Kimseden ümîd feyz etmem dilenmem pür-vebâl

Kendi cüm, kendi eflakımda kendim tâirem

İnhinâ tok esaretten kerânder bu yemine,

Fikri hür, irfân ı hür, vicdanı hür bir şairim.

Bugün bizim gayemiz asri olmak, milli olmak: hulâsa: tabî olmaktır. Mütemadiyen edebiyat-ı atike’nin eserlerini okumak zevkimizi bozar. Bizi tabiattan ayırır. Sun’îlik uçurumuna sürükler. “Lafzacılık” tehlikesine ma’rûz kalırız. Edebiyat-ı Atike’yi sevip taklide kalkmak, müzedeki kavukları, şalvarları, sarı çedik pabuçları giyip sokağa çıkmak demektir. Böyle maskara kıyafetinde halka görünsek ne olur? Herkes bize güler... Divan Edebiyatının terkîbleriyle, üslûblarıyla, tarzıyla yazarsak zavallı kari’elerin hayretini celb edip öldürürüz.

Şinasi’den sonraki edebiyatta bize tabî yazmasını öğretemez. Namık Kemal’in eserlerinde birçok fâideli şeyler vardır; ülvî fikirler, şiddet, çalgı, azamet, hayatiyet, enerji ve ilâh... Tiyatrolarının lisanı tabîdir. Bizim yazabildiğimizden daha tabî dir. Fakat san’at göstermek için yazdığı nesir bugünkü zevke son derece muhaliftir. Bugün “vaktâ ki” li “Hurşid Cihantab” li tasvirler pek soğuk düşer. Kemali, eserlerinin ma’nâsı için okumalı, üslûbunu, tarzını taklide özenmemeli... Roman, tiyatro nev’ini

edebiyatımıza sokan bir edeptir. Eserlerinin okunması “Asr-ı Edebiyat” nev’ilerinin bize nasıl mütereddid adımlarla hulûl edildiğini gösterdiği için pek büyük bir ehemmiyete haizdir. Kemal Tiyatro, roman yazmış; fakat bunların tekniğine hiç ehemmiyet vermemiştir. Tiyatrolarında hareket, tabîyelik yoktur. Kezalik romanlarında da tertîb, hareket, tasvir, tahlîl, terkîb, ilâh... Pek masumedir. Abdülhak Hamit’in tiyatrolarında da bu gayrı tabîyelik kusuru pek barizdir. Lisan tamamıyla iskolastiktir. Şeklin o kadar fenalığına rağmen esas, yani ruh o kadar yüksektir ki.. İnsan onu okurken hakikaten bir şiir cihanı içinde kaybolur. Eğer Abdülhak Hamit esasta ki azameti şaireti kadar şekilde, yani lisanla tabî olabilseydi. Türklerin en ebedi bir dehası olurdu! Şinasi’den Fikret’e gelinceye kadar okunacak ancak Kemal ile Hamit’tir. O’da kötü lisanlarına alışmak sûretiyle... Fikret’le başlayan “Edebiyat-ı Cedide’ye gelince.. Asr-ı Edebiyatımızın bazı nev’ilerini hiç bozmadan Edebiyat-ı Cedide’den evveline Roman, ne hikâyeye, ne şiir vardı. Tanzimatçılar Divan Edebiyatının telakki tarzı ile Asr-ı Edebiyatı idrak etmeğe çalışıyorlardı. Mesela Ziyâ’ Paşa gibi... Hâlbuki Halit Ziyâ’, Mehmet Rauf kat’iyyen böyle te’life kalkışmamışlardır. Mai ve Siyah, Eylül, Hayal içinde, Bir ölünün defteri, Aşk-ı memnu, ilâh... Teknik itibari ile tam kusursuz romanlardır. Tertîb, hareket, tertîb gayet mahiranedir. Muharrirlerinin asrı bir nev’i tamamıyla anladıkları, asrı sanatın gavâmızın vâkıf oldukları her sahifede göze çarpar. Fakat Fikret ile arkadaşları Garp Edebiyatını asr-ı nev’ilerini kıta kıtasına hiç bozmadan kabul ederlerken Garp Edebiyatının en mühim, en esaslı bir şartı olan “tabî lisan”, ihmâl etmişlerdir. Hepsinde tek tek, oldukça Türkçeye yaklaşmış sâde sahifeler görebiliriz. Fakat esas itibariyle iskolastik lisanı “Türkçe” zannetmeleri onları edebi bir emirden mahrum bırakmıştır. Eğer “Edebiyat-ı Cedide”ciler tabî lisanla yazabilselerdi bugün bizim klasiklerimiz olurdu. Çünkü ictimâî edebi inkılâbımızda bize model onların nokta noktasına tarzını kabul ettikleri “Garp” tır. Biz yazıda “teknik”i, medeniyeti içine girmek mecburiyeti içinde bulunduğumuz, garptan alacağız. Kim ne derse desin artık teknikte model bize yalnız garptır. Maneviyatımız milli, maddiyatımız beynelmilellidir. Mevzû’alarımız, hislerimiz milli olabilir. Fakat edebiyat nev’ileri milli olamaz içinde yaşadığımız medeniyetin edebiyatındaki nev’ilerle birdir.

Hikaye, roman, tiyatro, şiir, ilâh.. Kaideleri Garp Edebiyatının kaideleridir. Lisan, halkın ma’nâsını haddsiyle bildiği konuşulan lisanıdır! Garptaki san’atın disiplinine

bizde tabî'yiz. Vak'a Avrupalılarla bizim "kuruş"umuz farklıdır. Fakat gözlerimiz, devriyelerimiz birdir. Garp tarzının bizde ilk tecellisi olan "Edebiyat-ı Cedide" kitaplarını mutlaka okumalıyız. Vakıa bunun "elmas, inci yağmuru..." demegi edebi zannetmeyen parlak görünmek için "bârânder olması..." terkîbini düzen Halid Ziyâ'nın "cafcaflı" nesri çekilmez. Fakat siz onun fikirleri nasıl muntazam, nasıl mantıki bir tertiple ifade ettiğine dikkat ediniz. Ondan lisan değil, ifade san'atını öğreniniz. Evet kim yazısını yazacaksa Fikret'i, Cenâb'ı, Halid Ziya'yı, Rauf'u, arkadaşlarını mutlaka okumalı. Bu "okuyuş" gayemiz olan tabî lisanla sun'î lisan arasındaki farkı da bize vazihan gösterecek.

Yeni yazılara gelelim: Tabî lisanla en ziyâde yaklaşan şüphesiz Refik Halid'dir. Yakup Kadri'de, Halide Hanımefendi de hâlâ bazı klişe terkîblere rastlarız. Falih Rıfkı'nın nesri biraz lüzûcetine rağmen yine pervasızdır. Genç şairlerden I. Seyfi, Faruk Nafiz milli lisanla, milli vezini en muvaffakiyetle kullananlardır. "I. Seyfi"nin samimiyeti; sâde hemen, masum bir şair olması onu arkadaşlarından ayırır. Öyle diyebilirim ki bu genç bizim ilk samimi şairimizdir. Milli Edebiyatın ruşeni görmek için bu yenileri de ihmâl etmemeli, hepsini okumalı.

Bugünkü Milli Edebiyatın yanı başında "Edebiyat-ı Cedide" hattâ "Edebiyat-ı Atike" bile "artakalış" halinde devam ediyor. Bu gayet tabîdir.

Ahmet Haşim, Tahsin Nahid gibi bazı genç şairler, milli vezinleri kabul etmemişler, acem aruzunun son kahramanı "Halid Fahri" dir. Acem vezinlerini kusursuz kullanan bu genç yarım asır evvel Hersekli Arif Hikmet'in Osman Nevres'in oynadıkları rolü tekrarlıyor o vakit Tanzimat temâyülleri gözlerimizi garba çevirmişti. Meşrutiyet, demokrasi fikirleri için için idaremize havale ediyordu. Bir Şinasi, bir Kemal, bir Hamid çıktı. Asr-ı nev'ilerle yazmaya başladılar. Hâlbuki birçok muasırları, başlarında Osman Nevres, Hersekli Arif Hikmet, Avni Bey ve ilâh.. Gibi üstadlar bulunduğu halde Baki, Nedim devrini yaşadılar. Gazel yazdılar, divan düzdüler. Bugün "tabî lisan, milli aruz, Asr-ı Edebiyat" hakmekân Halid Fahri piyesini yine acem aruzuyla yazıyor. Ali Emiri Efendi gazel düzüyor. Celal Nuri Bey- edebi bir iddiâ' neticesi olmayarak sırf zevki için- eski terkîbli lisanı gündelik bir gazetenin sahifelerine geçiriyor. Tabî lisanın en me'nüs tabirlerini Arapçaya, Acemceye tercüme ediyor. Bu hareketler tekâmül kanununun en zarûrî neticeleridir. Artakalış, "değişmek" failindeki

muvâzineyi husûle getiren bir âmildir. Eğer hâlâ “Edebiyat-ı Cedide, Edebiyat-ı Atike” nazımı, nesri yaşamasa tabî nesir bir kıymet kazanmaz.

Sun’îliğin tabîlikle nasıl taban tabana zıt olduğunu pek vazih bir sûrette gösteren bu “artakalanlar”ıda okumalı... Sonra Âşık Garib, Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zühre, Âşık Kerem, Şahmeran ve ilâh gibi milli hikâyeleri okumak büyük bir noksandır. Türkçenin hakiki bünyesini biz ancak bu kitaplarda görebiliriz. Konuştuğumuz tabî lisanında hiç atıflar, felanlar yoktur. “vav” yoktur: Garib, Acem nesrinin zevkiyle lügatlar bize musallat olmuş! Şimdi yalnız Anadolu köylülerinin okuduğu bu eski hikâyeye kitaplarında hakiki Türk nesrinin şeklini buluyoruz. Vakıa bunların kelimeleri, tabirleri eskimiştir. Mevzû’alar, asrı bir tasviri haiz olmadıkları için ibtidai görünür. Fakat cümleleri o kadar tabî, o kadar kısadır ki. Biz bugün o hikâyeleri yazanlar kadar sâde yazmayız. İşte Şahmeran masalından gelişigüzel bir sahife açıyorum. Aynen naklettiğim şu satırlara bakınız ma’nâyâ değil, cümlenin inşasına dikkat ediniz:

...Merg Şah köşklere gitti. Ben yalnız kaldım. Birkaç gün oturdum. Gönlüm sıkılıp kalktım, köşklere gezdim. Seyrederek demir kapıya geldim. Acaba bunda ne var ki?.. Merg Şah beni men’ eyledi. “Bunca acayıpler gördüm. Bunun acayiben dahi göreyim.” Deyip kapıyı açtım. İçeri girdim ki bir hoş bağçe... künâ kevn meyve ağaçları var. Evvel bağçenin orta yerinde bir altın köşk... Önünde bir âzim hoş su çağlayıp akar... Kenarında cevahirle müzeyyen bir taht kurulmuş. Cümle etrafında gezdim. Gördüm ki havadan üç tane beyaz güvercin bana doğru geldi. Ben köşk tarafından gizlendim. Bunlar gelip o tahta kondular. Gördüm ki bunlar üç tane mümtaz kız oldular. Birbirlerine dediler ki:

—Etrafa bakın, kimse olmasın!

Küçükleri itti.

—Buraya bizden gayrı kim gelir?

Soyundular. Cevahir fotalara sarınıp havuza girdiler. Bunların vücûduna bakınca gözlerim kamaştı. O vakit gönlüm yerinden koptu. Küçük kıza gitti.

Evet, tabî nesrimizin izleri bu ibtidai masallardadır. Kim yazmak istiyorsa mutlaka bunları okumalı. Bir vakitler konuşulan tabî lisanında nasıl yazıldığını görmeli.

Halk Edebiyatından, Edebiyat-ı Atikeden, Edebiyat-ı Cedideden okuyacağınız bu eserler yine size tabî yazmasını öğretmez. Biz artık mutlaka garp medeniyetinin içine gireceğiz. Onun için bize şimdilik mutlaka garp lisanından birisini öğretmek lazımdır. Ya Fransızca, ya Almanca, ya İngilizce... Yazı yazmasını isteyen be-heme-hâl bu üç lisandan birisini bilecektir. Nesrin, nazmın tekniği garptadır. Modeller garptadır. En büyük şah eserler garptadır. Bu üç lisandan birisine vâkıf değilsek cihanın ölmez şah eserlerini okumak saadetinden mahrum kalacağız: Avrupa lisanlarından birini öğrenince ilk evvel mutlaka o lisana tercüme olunmuş bulunan şah eserleri okumalıyız. Sanatın sırrı Yunan-Latin klasiklerindedir. Sadelik, saflık, samimilik, vuzûh büyük eserlerin esasıdır.

Okunacak klasik muharrirlerin en başına “Homer”ı koymalı. Homer, her devrin, her yerin en büyük muharriridir! Edebiyat muallimlerinden Alpala: Tasvir içinde hayatın ilk modeli ancak Homer’de bulunur! Eğer Homer’i okumuşsanız hakiki Realizmin, yazmak sanatının ne olduğunu asla anlayamayacaksınızdır!”. Homer Türkçeden başka hemen hemen her lisana tercüme olunmuştur. Arapçaya bile.. Ermeniler bu şaheseri yarım asır evvel manzum olarak lisanlarına geçirmişlerdir. Ben üstadlarımızın gayr-ı tenezzüllüklerinden müteessir olarak “İlyada” yı geçen sene tercüme ettim. Yarisından ziyâdesini yeni mecmuaya bastırdım. Müsait bir zamanımda “Odisea”yı da tercüme ederek kitap halinde çıkaracağım. Çünkü “Hommer” en fâideli bir “edebi kırâat”dır. Her edebi mektebin tohumu ondadır. Onda heyecan, belagat, insaniyelik, müşahede, resim, renk, tasvir, hareket o kadar canlıdır ki... Eseri hiç şüphesiz dünyada “yazmak san’atının ezeli bir modeli halinde kalacaktır. Hommer’dan bir sahife okuduktan sonra en beğendiğiniz muharriri elinize alınız. Hemen onun zaaflarını, acemiliklerini, beceriksizliğini, (?) göreceksiniz.

Yazı yazmağa, husûsîyle matbûât için yazmağa başlamadan evvel, derin derin, ders gibi, mukaddes bir kitap gibi. [1] Homer’i okumalısınız. Hayatın “olduğu gibi” satırlara nasıl nakledildiğini görmeli hissetmelisiniz. Ancak o vakit okunacak birkaç satır yazı yazabilirsiniz...

İkinci Dersin Sonu

[1] Hangi lisandaki tercümesi olursa olsun...

3. Mehmet Arif, “Tuvalet: Açık Gerdanlar”, Türk Kadını, no. 16, 9 Kanûn-i Sani 1335/ [9 Ocak 1919], s. 254- 256.

Vücûdumuzun en mühim ve en nazik uzuvlarını taşıyan ve (uzv-u sadâ)yıda ihtiva eden boğazımızın ne dereceye kadar muhâfaza-i sıhhatine i'tinâ'ya mecbûr olduğumuzu uzun uzadıya beyana hâcet yoktur. Hâlbuki ma-teessüf bazı hanımlarımızın, kızlarımızın son zamanlarda yaz, kış demeyip boyun ve gerdanlarını açarak ve şedaid-i hevâiyye ve te'srât-i hariciyeden muhafazaya hiç lüzûm görmeyerek sokaklarda gezmekte oldukları görülmektedir. Tabîi bu sûrette gezmek kendini bilmeyen bir iki hanım tarafından ortaya sürülmüş ve diğerleri tarafından da mazeretleri nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınmayarak hemen moda diye taklide başlanmıştır. Hâlbuki bu halin evvel emirde âdâb-ı umûmîyeye mugayir, sonra hıfz-üs-sıhha kavâidine taban tabana zıt olduğu hiç düşünülmemiştir.

Biraz akli başında hanımlarımızın, kızlarımızın gayet basit olan bu hali kendiliklerinden anlayabilmeleri mümkünken nasıl olup da böyle modaya rağbet ettiklerine ayıp değil ya aklımız ermiyor.

Boğazımızın ufak bir üşümesi nezleyi, nezlenin ihmâl edilmesi, bronşiti ve bronşitte zat-ür-riyye velhâsıl daha şiddetli olursa ise mevti intac edebilir. Binâenaleyh gerek kışın, gerek yazın boğazın kapalı, muhafazalı bulundurulması sıhhat ve hayatımız için elzem ve muktezidir. Boğaz (uzv-u sadâ)yı da muhtevîdir demiştik. Burada fizyoloji ve teşrîh-i ma'lûmâtı vermek sadedimiz haricinde olduğundan yalnız boğazın muhafaza-i sıhhatı için lüzûmu olan mevâddı tavsiye ve zikr ile iktifâ' edeceğiz:

Boğazımız için ne kadar takayyüdata bulunur isek bulunalım mademki ağzımız ile birlikte yan yana bulunuyor, yine az çok bazı rahatsızlıklara dûçâr olmasına mani olmak bizim için pek o kadar mümkün olmuyor. Fakat buna rağmen takayyüdat daima lâzımede asla müsamaha ve tesyib caiz olamaz.

Sağlam bir boğaza, güzel bir ses ve sadâyâ, pak ve temiz bir nefes son derece ihtiyacımız vardır. Boğazımızın sıhhatine itminanın pek tabîidir ki sadâmız ile de alaka ve rabıtası vardır.

Yalnız gençlerde değil, seniyy-i haddi kemâl ermiş, saçları ak pak olmuş ihtiyarların birçokları da latif bir sadâyâ, pek güzel bir sese ancak sıhhatlarına i'tinâ' ile muvaffak olabilmişlerdir. Şu halde bir kadın için güzel bir sadâyâ malik olmak ne derece lazım ise o sadâyı kaybetmek için boğazımızın sıhhatine i'tinâ' etmekte şart-ı azimdir.

Şu sözlerimizden anlaşılıyor ki güzel sadâ gençliğe has ise de takayyüdat-ı sıhhiyede devam edildiği sûrette temdîd edilebilir.

Ayakların üşütülmeyerek sıcak tutulması, ceryan-ı havaya vücûdu ma'rûz bırakmamak, ani ve şiddetli tebdilât havaiyyeye karşı tahaffuz, banyo ve istihmâmlarda derece-i hararetin itidâline dikkat, pek kuvvetli me'kûlât ve meşrubattan ve hamızlı uzviyetten mümkün olduğu kadar ictinâb.

Pek güzel sadâlar, pek rakîk olanlardır. Binâenaleyh bu rakîkliği muhâfaza için yalnız boğazın sıhhatine dikkat kâfi olmayıp ara sıra bazı talimler icrâ'sında elzemdir. İşte bu talimler (sadânın tuvaleti) namına vermeğe mecbûr olduk. Bu tuvaletin icrası için sabahları yataktan kalktıktan sonra bir oda, yalnız olmak şartıyla zihnen hazırlanmış ve yahud bir kâğıt üzerine yazılmış kelimeleri veya cümleleri evvelce yavaşça sonraları biraz hızlıca tekrar etmek ve bazı kerelerde onları çabuk çabuk ve fakat her harfin hakkını tamamıyla vererek söylemek suretiyle sadânızın terbiyesine sa'y eylemek iktizâ eder. İşte mekteplerde gösterilen musikiler bu sûretle sadâyı terbiye eylediği gibi vücûdun en mühim bir kısmı olan cihaz-ı teneffüsümüzün de sûret-i mükemmele de neşv-ü nemâsına hadimdir.

En ziyâde boğazımızın sıhhatına ihlâl eden şeyler yukarıda söylediğimiz mevaddan başka teneffüs eylediğimiz soğuk havalar, fena kokular neşreden bazı gazâttır.

Boğaz rahatsızlıklarına karşı yapılacak tedaviler gargara, nefesle çekip yutma, tılâ ve tebehhûrat sûretiyle icrâ' edilir. Soğuk havalarda ve rutubetli zamanlarda sokağa çıkıldığı vakitler boğazı güzelce sararak muhâfaza etmek münâsib olacağı gibi ihtiyaten de mentol veya okaliptüs pastillerinden alıp ağızda çiğnemek iyidir. Bir hastanın odasına dahîl olacağınız zaman ve bilhâssa grip veya saire cihaz-ı teneffüs hastalıklarından biri ile musâb olan hastaların yanına gireceğiniz vakitler aynı sûretle hareket ederseniz pek ma'kul bir harekette bulunmuş olursunuz.

Bazı Tertîbler

Gür ve güzel bir sadâyâ malik olmak üzere musiki ile meşgul olanların, havatındaların isti'mâl eyledikleri güzel bir tertîb:

Su	Bir Litre
Çam Tomurcuğu	50 Gram
Toz Şeker	30 Gram

Bunları yarı oluncaya kadar kaynatmalı ve ufak bir fincan ile kışın sabahları içmelidir. Bununla beraber istirahatta tavsiye olunur.

Gargaraların en manası asid buruklu ve yahud birazda (klornidrat devsud) ilave edilmiş gargaradır.

Sabahları kalkar kalkmaz çalkalanmamış, taze yumurta sarısı içmek. Akşamları sıcak sütün buharını teneffüs etmek boğaz için ve sesi açmak için pek müfiddir.

Sütün içerisine kaynar iken bir iki adet de kuru incir atılır ise daha güzel olur.

Akşamları, sabahları (tefne kuili) ile gargara etmenin boğazın pek medarı olur.

Ses Kısıklığı İçin Tertîb

Tuflan Şurubu	10 Gram
Tulu Şurubu	50 Gram
Baldırı Kurre Şurubu	50 Gram
Zamg Arabı Şurubu	150 Gram
Azotit Potas	10 Gram

4. “Müسابakamıza Gelen Cevaplar”, Türk Kadını, no. 16, 9 Kanûn-i Sani 1335/ [9 Ocak 1919], s. 256.

Geçen sayıda açtığımız müسابakaya hayli cevaplar aldık ve almaktayız. Henûz iştirâk etmeyenlerinde lütfen ihmalkârlık yapmamalarını rica ederiz. Yerimizin müsaadesi nispetinde derc ediyoruz. Bazılarını- artık niçin olduğunu söyleyemem- derc etmedik. Maksadımız nezahat-ı ahlakiyye ve maliyemizi muhâfaza şartıyla ictimâî bir hareket olduğunu anlatmıştık. Gelecek sayıda meblağ değişecektir.

1- Evvelâ zevcem hassas. Zeki, doğru sözlü ve kıskanç olmasını isterim. Fakat kıskançlığı bana itimadsızlık hissi vererek izzet-i nefsimi yaralayacak şekilde değil, beni çok pek çok, herkesten çok sevdiği ve kendinden başka kimsenin sevmesini istemediği için olmalıdır. Benden çirkin fakat ma'lûmâtlı olsun. Boş, maksatsız, insanlar kadar hiçbir şeyi beni sinirlendiremez. Binâenaleyh zevcemin de mutlak bir gayesi olmalı ve bu maksad her halde yurdumuzun menafiyle tevafuk etmelidir.

Saniyen: Vazîfesinden hariç kalan bütün saatlerini, hattâ dakikalarını bana hasır etmeli, bende başka kadınlarda olmayan müstesna meziyetleri bulmalı, en küçük bir endişemi, en belirsiz bir ıstırabımı ben söylemeden anlamalıdır.

H. A

2- İffet, zekâ, ciddiyet, aile ve yurduna çok muhabbet, vazîfesini sevmek, serbest fikir, mukabele-i i'tiraf, sadakat, zevk selim.. Kendisini âlem-i sefahatten men' eden kıskançlıklarım olmasın ailesine olan samimi muhabbeti onu her türlü âdî eğlencelerden men' etsin her yerde yalnız evini düşünsün, kalbi yalnız o sevgi ile çarpsın, dimağında evden başka hayal olmasın.

...

3- Öyle bir zevce isterim ki: Bedenen, ruhen, fikren, iyi görmüş aileden dünyaya gelmiş; istiâden fitrisi nazar itibare alınarak ta'lîm ve tedrise ettirilmiş ve sonrada her hususta ileride bulunan ecnebi memleketlerinden birinde ikmal

Türk Kadını Dergisi No: 17

1. “Türk Kadını Dershane’si”, Türk Kadını, no. 17, 30 Kanûn-i Sani 1335/ [30 Ocak 1919], s. yok

Hanımlar İçin Lisan, Musiki, Fünûn Tahsiline Mahsûs

Kayıd ve kabul muamelesi Cuma ertesi gününden itibaren başlıyor. Müdavimelerin adedi mahdûd olacağı cihetle muayyen mikdarı bulduktan sonra ayrı sınıf açılmamak ihtimaline karşı şimdiden mürâcaat etmelidir. Hiç bilmeyenler alfabeden başlayarak, Türkçe kıraat, yazı, imla, tahrir ve edebiyat dersleri verilir. Fransızca, İngilizce, Almanca lisanları da hiç bilmeyenler veya az bilenlerle oldukça bilenlere mahsûs dersane dahîlinde husûsî derslerde gösterilir. Dersane sabahları dokuz buçuktan akşam dörde kadar açıktır. Ayrıca hanımlara mahsûs bir mutâli’ salonu te’sîs edilmektedir.

Adres: Şehzadebaşı’nda. Ferih Tiyatrosu arkasındaki kalender hane mahallesinde Şehzade Sultan Mehmet Mektebi ittisâlinde Türk Kadını Dershane’si.

2. Nezihe Rikkat, “Musahabe: Aile Kitaphanesi”, Türk Kadını, no. 17, 30 Kanûn-i Sani 1335/ [30 Ocak 1919], s. yok- 258.

Tanıdığım bazı genç kızlar var ki edebiyata merak ediyorlar. Birçok kitaplar alıp okuyorlar. Fakat bu okuyuşları o kadar i'tizamsız oluyor ki kendileri için hiçbir istifâde temin etmiyor. Zamanlarını beyhûde öldürmüş oluyorlar. Hattâ ara sıra hiçbir edebi kıymeti olmayan âdî eserler ellerine geçiyor. Bunları da büyük bir hüsn-i niyetle okumağa koyuluyorlar.

Bazı bayağı tabîî tarafından neşredilen romanlar var ki bilhâssa genç kızların tecessüsünü tahrik etmek maksadıyla yazılmıştır. İçlerinde sarâhaten ahlaksızlık olmadığı için hükümet bu eserleri men' edemez. Her tarafta satıldığını görürsünüz. Muzır olan ciheti pes payeliğidir. Bazı ahlaksız hizmetçi kadınları ile çapkın uşaklar arasındaki sefil muâşakalara benzeyen bir takım maceralar kitabı doldurur. Biraz edebiyatı anlayanlar esasen bunları değersizliğinden dolayı okumaya tahammül edemezler. Fakat tahsil-i ibtidai olan bir genç kız için bu böyle değildir. Zavallı, hayatın bu kabil musahhireliklerden ibâret olduğunu zanneder. Aşkın ma'nâsı, nazarında adı bir ihtiras olur.

Romanların bilhâssa kadınlar üzerinde te'sîri büyüktür. “Edebiyat-ı Cedide” kitaphanesinin neşriyatına âid izlere bugünkü hayatımızda sık sık tesâdüf edebiliriz: ne kadar genç kız var ki “Nihal” nam-ı müsteârını takınarak kendini buna benzetmeğe çalışıyor. Kim bilir ne kadar mubahtırlar, ne kadar “beylül” var. Bunlarda “aşk-ı memnu'nun” gayet kuvvetli izleri yaşamaktadır.

Roman okumaya başlayan genç kızlar, mahiyetlerini bilmedikleri birçok eserleri birlikte okuyorlar. Tabîî edebi terbiyeleri yükselmiş olmuyor. “Kapudan Cemâl”den sonra “Mai ve Siyah”ı okuyan bu eserden bir şey anlayabilir mi?

Aile sahipleri için kızlarına okutacak kitapları intihab etmek mühim meseledir. Herkes bu hususta re'y sahibi olamaz. “Terbiye” ile uğraşanlar genç kızlar için muzır buldukları kitapları tefrîk edebilirler.

Tanıdığım bazı hanımlar var ki kızlarına hangi romanları okumak için müsaide vereceklerini bilemiyorlar. Bunlardan birçoğu kendileri okumuş değildir. Her biri için tahkikat yaymaya da bi-t-tab' imkân yoktur.

Netice olarak şunu söylemek istiyorum: muhteviyatı tedkîk ve intihab edilmek şartıyla, gerek şimdiye kadar neşredilen, gerek neşredilmemiş eserlerden bir "aile kitaphanesi" teşkîl edilse mümkün mertebe zarîf. Fakat herhalde pek ucuz olarak intişar edecek bu kitapları. Zannederim ki hepimiz alırız. Kemal Bey gibi büyük sanatkârlarımızın eserlerine ufak bir mukaddema ilave edilerek eserin mahiyeti müellifin hayatı, san'atı mensûb olduğu "devr-i Edebi" hakkında ma'lûmât verilebilir. Hattâ çetin bir lisanla yazılmış olanlara hâşiye ilave etmek, bazı lügatların ma'nâlarını yazmak mümkündür. Zannederim ki içimizde muntazam kitaphanesi olan pek azdır. Bu eserlerden bir kısmın mevcûdu kalmamış ve yahud gayet fena bir tarzda tab' edilmiş bulunması neşemizi kırıyor. Onları almak istemiyoruz. Böyle olursa bizde de kitap hevesi gelir.

Belki bu sözlerimi tasdik ediyorsunuz. Yalnız sizinde, benimde inanmayacağımız bir şey varsa oda bu teşebbüs için lazım olan kuvvetli bir âzim ile vasi' bir sermayeyi birleştirecek bir "tabi"'nin vücûdudur. Bunu nerede bulmalı?

3. İbrahim Alaaddin, “Kadın ve Terbiyecilik”, Türk Kadını, no. 17, 30 Kanûn-i Sani 1335/ [30 Ocak 1919], s. 259- 260.

Hanımlarımızın beş on seneden beri hayata, ictimâî faaliyetlere karışmaları mevcûd ictimâîlere nazaran fi'l- vak'a mahdûd oldu, fakat halk arasında sûret-i umûmî yede garib ve namüsaid bir tarz telakki ile karşılandı. Acaba bu ısınmayışın beğenmeyişin sebebi yalnız alışmamazlık, yalnız cehalet ve taassüb müydü? Ben zannediyorum ki bütün bu te'sîrlerin vücûdunu inkâr etmemekle biraz haklarında daha ziyâde gayr-ı tabîî cihetlerden işe başlamış olmalarını teslim etmek icâb eder. Fi'l hakika kapıların kilidini. Kafeslerin mandalını açık bulan birçok hemşirelerimiz hayata tıpkı yeni açılan bir şampanya gibi fıskırıp döküldüler ve seviyelerine göre kâtibe, memure, tacire hattâ duvarcı ve tenzifat-ı amelesi bile oldular. Garpta bile kadınlar tarafından ifası mu'tâd olamayan garâbet başladı. Bir taraftan erkekler kadınlaşırken, diğer cihetten kadınlarda erkekleşmeğe yüz tuttu. Bu hal şüphesiz evvel ki müfret tazayüklerin aks-ül-amelidir. Ve bizim ictimâî hayatımızda hâlâ devam eden gayrı tabî'liklerin yine gayrı tabîî aks-ül-amelleri daha birçok seneler devam edip gidecektir. Kadınların hayata iştirâkı ve artık bizim cemiyetimizi tek ayakla yürümekten kurtarmaları son derece şâyân-ı teşvîk kat'ı bir ihtiyaç olduğuna şüphe yok. Lakin benim çok temenni istediğim ve daha ma'kul ve müreccah gördüğüm cihet onların kendi cinslerine göre daha muvafık ve daha tabîî olan mesleklere intisab etmeleridir. Hayatta meslek ve hizmet intihabı tesâdüfe veya hevese göre değil ferdin uzvi ve ruhi kabiliyetine, temâyüllerine göre olmalı. Böyle olmazsa ne ferd müstefid, nede cemiyet mütenâfi olur. Sûret-i umûmîyette kadınların bilhâssa bizim hanımlarımızın en ziyâde muvaffak olacakları, maddi ve ruhi şartlarıyla te'lif edecekleri meslekleri tedkîk ve taayyün etmek hakikaten mühim ve müfid bir bahs teşkîl edebilir. Fakat ben burada meseleyi o kadar umûmî mutâlâa edemeyeceğim, yalnız terbiyecilik sahasına münhasır kalacağım.

İster fikri ve ilmi olsun, ister fiili ve tatbiki bir mahiyette bulunsun. Terbiyeciliği ben kadın için en tabîî ve en hayati mesleklerden biri ve belki birincisi ad ediyorum. Çünkü terbiyenin uğraştığı şey çocuğun bilhâssa ruhudur. Ruh ise bilinmez. Fakat his olunur. Bazı ruhu anlayan yine ruhtur. Kadın maneviyatı da çocuk maneviyatına yakın ve onu anlamağa kabiliyetlidir. Garbın eski, fakat ma'nen hâlâ yaşayan kadın temsilcilerinden “Madam Nekker Dososor” un dediği gibi:” çocukları anlamak için sevmek lazımdır.

Onlar zekâdan ziyâde kalp ile keşfolunabilirler.” Çocukları sevmek ve kalp ile anlamak husûsunda erkekler kadınlarla hiçbir zaman musabakaya çıkamazlar zannedirim. Şu halde mesleğin en mühim akdesi olan mevzua’ nüfûz kabiliyeti husûsunda rüchân onlardadır.

Bundan mâ-adâ kadın psikolojisiyle meşgul olanların ve bu husûsta mukayese ve tecrûbe yapanların te’minine göre kadın daha sabır ve daha mütehammildir. “İster”: Asabiyet gibi gayr-ı tabî tezâhürâttan, avarızdan kat’ı nazar kadının bütün hayatı derece-i sabır ve tahammülüne şahadet eder. Terbiye ise gerek fikri, gerek fiili bir meşgule halinde olsun muhakkak sabr ve tahammüle muhtaçtır. Ve sanayi-i nefise öğrendiği mesai gibi acûl ve kuru hamlelere müsâid olamaz. Kadın ruhunun bariz diğer bir vasfıda az çocuk muhafazakârlığıdır. Kadınların erkeklerden daha ziyâde değişkenlikten müteferri’ ve an’aneye mütemâyil olduğunu birçok meseleleriyle isbat ederler. Bu vasfın terbiye mesleği için lüzûmu aşikârdır; çünkü terbiye ne derece inkılâp ve teceddüd yapmak isterse yine mevcûda riayete mecbûr ve maziye atıye mümkün mertebe sadakatle nakletmeğe memurdur.

Terbiyeciliğin istediği evsâf-ı ruhiye ile kadındaki mahsusat-ı ma’neviyenin bu karabet ve muvanesetine birde kadın ile çocuk arasındaki tabî’ münasebeti ilave edersek terbiyeyi kadın için ihtiyar edilecek mesleklerin birincisi ad etmek husûsundaki iddiâ’ya halk vermek lazım gelir.

İşte ben hanımlarımız arsında bu mesleğin fikri veya fiili bir halde (?) ediyor. Ve bununla milletimin hayatında tabî ve doğru bir istikamet alabileceği tahmin ediyorum.

Bugün terbiye ile fiilen uğraşır görünen, bazı muallimenin mesleğine intisab eden hanımlarımızın adedi epeyce çoktur. Fakat maalesef zannediyorum ki onlarda hakiki endişe ve bir aşk meslek başlamış değildir. Çocukları anlamak onlar hakkında naçiz ve hudud olsa bile az çok bir merbutiyyet ve itminan ifade eden tecrübelerle tedkiklerde bulunmak merakıyla hareket edenler varsa bile herhalde pek ender zannediyorum. Anneler yalnız fiili ve gayr-ı şuur bir halde terbiye ile uğraşmakla nasıl terbiyeci ad olunmazlarsa muallimlerde işlerini şuur ve imanlı bir sûrette takip etmedikçe meslek sahibesi sayılamazlar. Hele “Pedogoji”yi bir zevk fikri halinde meslek edinmiş hanımlarımız hata etmiyorsa hemen yok gibidir. Kadınlık cibâh barizesi arasında en evvel hatıra gelen bir şahika olan Halide Hanım Efendi intisab ve ihtisas etmiş değil

ancak “Pedogoji” ile iştigal etmişlerdir; işte o kadar yoksa o irfân ve o kudret istibsar ile kendileri en mükemmel bir terbiyeci ad olunabilirler.

Zaten ben hanımlarımızın arasında ihâtalı, yüksek bir ihtisasa henûz intizâr etmiyorum. Şimdilik alev bir yer ki bu meseleye karşı onlar ciddi bir alaka bir hararet ve hareket gösterebilirler. Çünkü kendi işleridir, çünkü kendilerinin en muvaffak olacakları, hayatlarının, maneviyatlarının en ziyâde yardımını görecekları iş budur.

İsviçre’de “Madam Artus” “Madmazel Odmar”, “Madmezel Dekudur” gibi terbiyeci kadınların resmen terbiyeye tatbiki meselesinde, ikincisi gayri tabî çocukların terbiyesinde, üçüncüsü en küçüklerin usûl terbiyesinde ihtisas ve temayüz etmişlerdi. Onlar kadın ruhunun bütün kabiliyet aşkını mesleklerine vermişlerdi. Kadınlıklarının tekâmül inceliğini, zarafetini, sabır ve ihtimâmını dersanelerinde, çocukları üzerindeki çalışmalarında gördüm. Hâlbuki aynı zamanda oradaki erkek terbiyecilerin mesaisinde şahid olmuşum. Arada çok fark hararet vardı ve bu fark şüphesiz kadınlar için terbiyenin daha fazla tabî ve hayati bir meslek olmasından ileri geliyordu.

Temenni edelim ki bizim memleketimizde de terbiye hanımların gönülden mesleki olmağa başlasın ve istikbâl “Madam Nekker” “Madam Gızu”, “Kamyan, Paskar Patiye, Mis Hemiltun, Elenki’yi ... İlâh” gibi yüksek kadın terbiyecilerini kayd etmeği milletimize nasip etsin.

4. Mehmet Arif, “Tuvalet: Boyun ve Gerdanların Tuvaleti”, Türk Kadını, no. 17, 30 Kanûn-i Sani 1335/ [30 Ocak 1919], s. 261.

Boyun ve gerdanlar tuvaleti denilince evvel emirde onların temizliği nazar-ı dikkate çarpar. Her gün yüzümüzle birlikte boyun ve gerdanlarımızın da taharetlerini temin etmek iktizâ eder.

Boyun ve gerdanların güzeli, ne pek beyaz ve nede pek ziyâde renkli olanlarıdır. Vücûda gelen kursaların tazyıkından boyun ve gerdanlarda müteessir olarak oralara kanın ziyâde terâkümünü (ihtikan) ufak tefek bazı sakatlıkları, bereleri mucib olur ki bu haller bi-t-tab’ boyun ve gerdanlardaki güzelliğin izalesini mucib olacağından kursa isti’ mal edenlerin bu cihetleri nazar-ı dikkat ve ehemmiyete almaları lâzımedendir. Yaş ilerledikçe boyun ve gerdanlar eski letafetini gayb etmeğe ve buruşmaya başlar.

Bu hale mani’ olmak için kari’elerimize sabahları boyun ve gerdanlarını biraz şaplı veya (kibritiyyet Alumin)li su ile sıkmayı tavsiye ederiz.

Âtideki tertibte bu hizmeti pek güzel ifa edebilir:

Tatlı badem yağı	30 Gram
Gül suyu	30 Gram
Şab (toz halinde)	5 Gram
Zambak soğanı asâresi	2 Gram

Boyun ve gerdanların beyazlığı ve yumuşaklığı için âtideki tertîbi sürmeli ve fakat kurulamadan öylece kurutmalıdır:

Kül meâkili	100 Gram
Gliserin	50 Gram
Küûlî (90 derece)	25 Gram
Sıbg aselebind	25 Gram
Hüprikan (?)	50 Gram

Hâmız-1 bor 30 Gram

Asid barik evvela küûlîde hal olunduktan sonra diğeri ilave olunur.

2-Güzellik kremi namı verilen âtideki tertibin isti'mâlinide kari'elerimize bilhâssa tavsiye ederiz:

Menekşe yağı 50 Gram

Menekşe suyu 50 Gram

Bal mumu 3 Gram

Balina beyazı 3 Gram

Boyun ve gerdanlar için şâyân-1 tavsiye pudra tertîbi de şudur:

Tebeşir tozu 10 Gram

Manyazı kalisine 30 Gram

Amidon 90 Gram

Birkaç damla menekşe ruhu.

Boyun ve gerdanlara husûle gelen yaraların tedavisi için sabah ve akşam âtide ki tertibi isti'mâl etmek pek fâidelidir:

Gül suyu 125 Gram

Gliserin 50 Gram

Küûlî (90 derece) 50 Gram

Hâmız-1 aselebind 50 Gram

Hâmız-1 bor 25 Gram

5. Mütercim Niyazi, “Tabâhat”, Türk Kadını, no. 17, 30 Kanûn-i Sani 1335/ [30 Ocak 1919], s. 262-264.

Bu sayıdan itibaren kari’elerimiz için yeni bir fasıl açıyoruz: Tabâhat. Fakat alaturka değil bizde umûmîyetle asılları Fransızca olan kitaplardan mütercimde değil.. Şimdiye kadar esaslı bir sûrette nakledilmiş olan İngilizceden doğrudan doğruya lisanımıza alınmak sûretiyle.

Her sayıda bir sahife bulunacak ve sırasıyla “etler, balıklar, sebzeler, tatlılar, turşular..” derc edilecektir. Hanımlarımız kendi icâd-gerdeleri olan yemeklerden de malumat verilirse iftihar ve teşekkürle bahsederiz.

Birinci Fasıl

Et Pişirilmesi

Kısım 1

Sığır Eti

Alamud sığır eti- Yirmi dirhem kadar sâde yağ alıp bir tencerede eritiniz; güzel bir şekilde kesilmiş iki okka kemiksiz eti tencereye koyup her iki tarafını da iyice kavurunuz. Tencereye, eti kapatıncaya kadar et suyu dökünüz; on, on beş adt soyulmuş ve yarım yarım kesilmiş (?) mantar ilave ediniz. Et tamamen yumuşayıncaya kadar hafif ateş üzerinde üç saat kaynatınız. Mantarlar etin etrafında bulunduğu halde sıcak bir tabağa vaz’ ediniz.

Sığır Eti Haşlaması- Hayvanın kol ve yahud but tarafını dört gün kadar tuz dahilinde bulundurunuz. Bir tencerenin içine eti kapayıncaya kadar su koyunuz ve kaynatınız. Seri kaynatıldığı takdirde et pek sert olur. Köpükleri tamamen aldıktan sonra bir miktar şalgam ve havuç ilave edip bunlar yumuşayıncaya kadar kaynatınız.

But Haşlaması- Butu takriben bir hafta kadar tuzlu suda yatırınız; her gün çıkarıp üzerine ham şeker ve baharat sürünüz. Et tamamen yumuşayıncaya kadar hafif ateş üzerinde kaynatınız, kemiklerini ve kıkırdaklarını çıkarıp tazyîk ediniz.

But Fırını- Evvelâ kâfi miktarda ekmek içi ıslatıp bunu iyice doğranmış soğan, maydanoz, tuz ve biber ile karıştırınız; sonra bütün kemiklerini çıkarıp ette kalan

delikleri bu halîta ile doldurunuz. Etin her tarafına un serpip üzerine takriben yüz dirhem kadar et suyu dökünüz bunu üç saat fırında pişiriniz. Et suyunun yağlarını kâmilan alıp tabağa vaz' ediniz.

But Kızartması- Üç okka fırında kızarması için takriben iki buçuk saat lazımdır. Etin ortasından iki aded madeni şiş geçiriniz. Et tabağa vaz' edilmeden evvel bu şişler çıkarılabilir. Fırın harareti etin ortasına nakledip her tarafının iyice pişmesine medar olur.

Kaburga Kızartması- Etin üzerine biraz un serpip bırakınız. Ateşin üstüne ve yahud sıcak bir fırına koyunuz. Tepsinin içine etin terk ettiği yağları ara sıra bir kaşık ile etin üstüne koyup üç buçuk okka kaburgayı iki buçuk saat pişiriniz. (?) hitâmında akı tepsiden çıkarıp bir tabağa koyunuz. Ve etin tepside terk ettiği yağları bir tavaya koyarak ve buna biraz su ile bir tutam tuz ilave ederek kaynatınız. Ba'de bunu etin üstüne dökünüz.

Salatalıklı Biftek- Kemiksiz olmak şartıyla but etlerini zeytinyağına daldırıp bırak br ateş üzerinde ızgara ediniz; ba'de eti bir tabağa koyup yanına âtideki sûrette pişirilmiş salatalık ilave ediniz. Uzunca bir salatalık kabuğunu soyarak bunu üç parçaya ayırınız. Beher parçayı tekrar dört kısma ayırıp küçük bir tencereye koyunuz. Ve buna bir tatlı kaşığı dolusu sâde yağ, dört baş ince doğranmış taze soğan, tuz ve biber ilave ediniz. Tencerenin kapağını kapayıp yanmamak için ara sıra karıştırmak şartıyla yumuşayıncaya kadar takriben on dakika pişiriniz. Ba'de bir çay kaşığı dolusu unu iki çorba kaşığı dolusu süt ve ceviz büyüklüğünde bir parça tereyağ ile karıştırıp bifteğin etrafına güzelce tertîb ediniz.

Kısım 2

Koyun Eti

Pirzola (sote)- Bir küçük soğan ile havucu ince ince doğrayıp içindeki sâde yağ henûz erimiş olan bir tencerenin içine koyunuz. Buna su ilave edip üç çarık saat kadar kaynatınız. Soğan ile havucu çıkarıp bir tabağa koyarak üzerine biraz tuz ve biber ekiniz. Ba'de ızgara edilmiş pirzolaları tencereye koyup on beş dakika kadar ve mütemadiyen karıştırmak sûretiyle pişiriniz ve mecmûayı bir tabağa vaz' ediniz.

But Haşlaması- Butun kalın tarafındaki kemikleri çıkarıp ette kalan delikleri âtideki halîta ile doldurunuz: Islak ekmek içini kıyılmış dana eti, maydanoz, tuz ve biber. Bir hafif iç yağı tabakasını açıp etin üzerine tuz, biber ve gayet ince doğranmış soğan ektikten sonra eti iç yağına sarınız. Ve etin suyunun harca akmasını men' için iç yağının kenarlarını soğuk su ile ıslatınız. Bunun hepsini ıslak ve unlanmış bir beze sarıp kaynar su içine atınız. Et yumuşayınca kadar birçok okkalık eti takriben bir buçuk saat pişiriniz. Eti bezden çıkarıp tabağa koyunuz ve üzerine tereyağından iyice kızartılmış ekmek ufağı ile ince doğranmış maydanoz serpiniz. Etin çıkarılması için iç yağı kesildiği zaman harca akan et suyu keşf ve gayet leziz olur.

But Izgarası- Koyunun budu ile ayağın üst tarafı bir arada olduğu halde alıp bunu tûlânî olarak ince ince deliniz ve üzerine tuz ve biber sürüp yassı olarak yan yana tencereye vaz' ediniz ve hemen üstünü örtünceye kadar su ilave ediniz. Tencereye biraz soğan ile gayet ince doğranmış havuçta koyup hafif bir ateş üzerinde otuz dakika ve yahud biraz daha ziyâde kaynatınız. Eti tenceden çıkarıp bir ızgara üzerinde kızarttıktan sonra tabağa alıp tencedeki et suyunu süzerek buna ilave ediniz.

Maydanozlu Koyun Ayağı- Ayağı ıslak bir bez ile silip bir tencereye koyunuz. Üzerini kapatıncaya kadar su ilave ederek her yüz elli dirhemi on beş dakika kadar hafif bir ateş üzerinde kaynatınız. Tencereye bir çay kaşığı dolusu tuzda koyunuz. Sonra yemek sıcak bir tabağa vaz' edip üzerine ince doğranmış maydanoz ilave ediniz.

Bel Kızartması- Koyunun bel tarafındaki fazla yağları çıkararak üzerine âtideki (?) hafifçe serpiniz: On beş dirhem tuz, dört dirhem biber, iki dirhem döğülmüş karanfil ve iki dirhem döğülmüş Hindistan cevizi. Eti boylama yirmi dört saat terk ettikten sonra yıkayıp baharattan temizleyiniz ve iyice kurulayarak bir tepsiye koyup kızartmak üzere fırına koyunuz. Et tamamen kızarıncaya kadar üzerine yavaş yavaş üç yüz dirhem kadar et suyu dökünüz. Buna kızarmış yahud haşlanmış bazı sebzede ilave edebilirsiniz.

Omuz Haşlaması- Koyunun omzunu tuzlayarak (?) âtideki halîta ile doldurunuz. Üç çorba kaşığı dolusu ekmek kırıntısı, biraz yenir mantar, bir tane gayet ince doğranmış soğan ile maydanoz, tuz, biber ve birde çalkalanmış yumurta. Bir aded soğan, havuç ve şalgam iri iri doğrayıp biraz maydanoz, tuz biber ile birlikte tencereye koyunuz. Ve buna yüz dirhem kadar et suyu ile etten çıkardığınız kemikleri ilave ediniz.

Doldurduğunuz eti de aynı tencereye vaz' ederek hafif bir ateş üzerinde iki saat kadar pişiriniz. Ba'de tabağa koyup yanına pişmiş sebze ilave ediniz.

Boğa Kebabı- Küçük bir parça eti bir kâseye koyup üzerine tuz ve biber ekiniz ve bunu içinde kâsenin yarısına gelecek kadar kaynar su bulunan bir tencerenin içine vaz' ediniz. Tencerenin kapağını kapayıp suyu kaynatmağa devam ediniz ve bu su eksildikçe yavaş yavaş su ilavesini de unutmayınız. Bir buçuk okka eti bu vechle iki saat kadar pişiriniz. Ba'de eti kâsedan çıkarıp bir tabağa koyunuz ve kâsede kalan et suyunu da biraz un ile karıştırıp etin üstüne dökünüz.

6. Ömer Seyfeddin, “Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabî Yazmak San’atı: Eski Üslûb İ’tikadı”, Türk Kadını, no. 17, 30 Kanûn-i Sani 1335/ [30 Ocak 1919], s. 270-272.

Üçüncü Ders

Lisan, beyân- Kelimelerin ifade ettiği hayaller- Muhtelif misaller- Bir tavsiye- Bugüne kadar neşrimizde üslûb yoktur- Üslûbun ilk şartı tabîlik!

En büyük edebilerimizin “lisan Langue” ile beyân Langage” arasındaki büyük farkı ayırt etmedikleri eserlerinin delaletiyle sabittir! “Lisan” ile “beyân”ın hududunu çizmeyen hiçbir vakit “üslûb” ne demek olduğunu anlayamaz. Lisan, bir milletin bütün ferdleri arasındaki müşterektir. Mahalli şivelerin, tabirlerin mevcudiyeti bu vahdeti ihlal edemez. Misâl olarak Fransız lisanını alalım: Yazan, okuyan, edip, şair, dahi, âlim, bütün Fransız’ın kullandığı lafzalar birdir. Harfleri, tahvilleri birdir. Denize şairde deniz der, halk içinde rastgele herhangi bir adamda.. Fransızlarda suyun, toprağın, taşın, haslı bütün isimlerin yalnız bir ismi vardır. Ma’nâları birbirine yaklaşan lafzalar arasında da mutlaka “ince bir fark” bulunur. Hâlbuki bizde halk halkın içinden ayrılan münevverlerin lisanı arasında büyük bir fark vardır. Halk ile münevverlerin lafzaları ayrı sarfları, nahvleri ayrıdır. Halk: Suya su toprağa toprak, taşta taş der. Münevver: Denize bahr, derya; suya âb, mâ. Toprağa hakk, taşasının, hacir falan der. Halk konuşurken yalnız milli Türk sarfını kullanır.

Münevver kalemi eline alınca Arapça, Acemce terkîbler düzmeye ezberlediği klişelerini düzmeye başlar. Türk milletinin konuşurken bir türlü konuşup yazarken halkla münevverlerin birbirinden ayrılışları yanlış bir terakkinin zarûfî bir neticesidir: Türk “beyân” de mümtâziyyet ma’nâda, yeni esasta olmayıp “lügat”ların ecnebiyeliğinden olduğuna kâildir. Türkün bu eski kanâatı kendi “millet” telakkisi kadar yanlıştır. Yeni lisan cereyanı kuvvetleninceye kadar bütün edebiler Arapça, Acemce kamuslarından ma’nâsı bizce mechûl kelimeler bulup kullanmayı büyük bir ma’rifet sanıyorlardı. Bu hususta Cenâb’la Fikret yarışa çıkmışlardı: “talab, nahcir, peyşanı, bive, daha neler, neler....

Lisan unsurlarını hepimizin tanıdığı umûmî bir alettir. Hepimizin lafzaları, sarfı, nahvi, mantıki birdir.

Beyân, lisanın şahsa göre değişen bir husûsîyetidir. Hepimiz etten, kemikten, deriden ibarettir. Fakat çehrelerimiz, uzuvlarımızın hacimleri ayrıdır. Hepimizin umûmî müşterek mali olan lisanıyız. Böyle kullanırız ki lafzaları sarfı, nahvi bir olduğu halde ortaya mühim bir “beyân” farkı çıkar. Hayallerimizin, hislerimizin müteessirlerimizin resmi olan “beyân” çok müşahhasır. Mücerred bir şeyi hepimiz hemen hemen aynı kelimelerle ifade ederiz:

İki kere iki dört eder

Güneş doğunca gündüz olur. Kış soğuktur.

Bunların manalarını başka türlü söyleyemeyiz. Çünkü mücerred “fikir”lerdir. Mücerred şeyleri ifade de müşterekiz. Mesela:

“Çıplak, susuz bir kabile halkı” deriz. Bu mücerred bir tariftir. Fakat şair müşahhas ifadesiyle ona hayalden, muhayyilesinden renk, ziyâ’, hayat ilave eder:

Gittikleri temiz güneşli, içtikleri cihan yakıcı ateş olan bir kabile halkı...” der. Bu beyân onu herkesten ayırır. Kelimeleri herkesin bildiğı umûmî kelimeler olmakla beraber ifadesinde bir mümtâziyyet, bir şahsiyet vardır. Fakat Türk bu ayrılığın esasta değil, şekilde, kelimedede olduğuna kaildir. Onun için:

Gittikleri (aftab temiz)

İçtikleri (şu’le-i cihansüz) der.

“Sahilde küçük küçük dalgalar: ey en kederli insan! Bize gül! Diye fısıldaşır.”

Bu nisbeten mücerred bir ifadedir. Şair ona hayalinden bir şeyler katar. Gayet bedia bir beyân ile bu fikri bize anlatır:

“Nazlı dalgalar, tabiî ki bir güzel kadının bizi çağırın ipek etekleri gibi fısıldaşır. Bu dalgacıkların dudakları tabiî ki bir güzel kadının ipek etekleri gibi “ey hayattan me’yûs olan zavallı! Arkamdan gel.” Diye söylenir...”

Bu parçanın mümtâziyyet lafzalarında değil, bu lafzaların ifade ettiğı hayaldedir.

Hâlbuki Cenâb dudağa “leb”, dalgalara “mevcat” hayattan me’yûs zavallıya “şikeste hayat” demekle fazla bir şey yapıyorum sanır:

İpek atlasları tarzında bir güzel kadının

Fısıldaşır leb davetle nazenin mevcat

İpek etekleri tarzında bir güzel kadının

“Beni ta’kīb et ey şikeste hayat!”

Diyerek söylenir leb mevcat...

“Gece mezarlıkta rüzgârın servilerden geçerken çıkardığı ses beni çok müteessir etti.”

Bu mücerred bir ifadedir. Şair tabîi lisanın kelimeleriyle bu ifadeye başka bir mümtâziyyet verir:

“Derinden ah benzer acayib bir ses gelirdi. Yalnızlık vakit vakit nefes alıyor sanılacaktı. Ağaçlardan yere düşen koyu gölgeler karşıma siyah bir perde çekmişti. Adem-i nişanı olan bu karanlığın içinde nazarlarım dehşetle uçuyordu.”

Şair, Türkçe kelimelerin bir hayali ifade edemeyeceğine kaildir. Bakınız ne yazar:

Bir acib bir ses gelirdi derinden (şübye ah)

Vahdet-i teneffüs eyler idi sanki (kah kah)

(eşcar)dan (zemine) düşen (saye-i keşf)

Çekmişti (piş-gahıma) bir (perde-i siyah)

Evvel (zammet-i umummika-yı numuded)

(Pervaz) ederdi dehşet ile (tair negah)

Görülüyor ki böyle nisbeten basit değil, hattâ en ûlvî, en muğlâk hayaller bile tabîi lisanla eda olunabilecek! Bazı mümtâziyyet göstermek eskilerin i’tikadı gibi ecnebi kelimelerde değildir. Biz mümtâziyyeti herkesin kullandığı kelimelerle gösterebiliriz. Ma’nâsını bildiğimiz halkın lisanında yaşayan her kelime en ahenkdar kelimelerden daha ahenkdardır.

Mesela müderrise edebiyatıyla; iskolastik lisanla zevki bozulmamış her Türk için:

“Ay, bağıçe, kar, yasmin, su, kulak, deniz, baş, yer, yatmak, doldurmak, yıkanmış, yüz” kelimeleri pek güzel, pek ahenklidir. Türkçe kelimelerin ahengine kıymet vermeyen Cenâb şu emsalsiz şiirini bakınız ne çirkin ecnebi kelimelerle yazmıştır:

O zaman ederdi (aks-ı kamer)

Suda (tarh riyaz berf ve semen)

O zamanki gelirdi her yerden

(Nağme-i ab) ile (beyaz sehir)

O zaman (armide kûş ve nazar)

Eyleyip (tekna izar hüzn)

(Sahil saf bahre) ettim ben

(Sırma) oldu bir taş üstü (mukar)

(Gark nur ve serur) idi (derya)

Sanki bir sesle bir parıltı idi.

Suda her katreyi eden (emla)

Görülen bir (ziyâ’-ı şikeste laka)

Doyulan tatlı bir çağıldı idi.

Sanki ağlardı (ab) içinde ziyâ’.

Cenâb’ın kullandığı bütün gayr-ı me’yûs kelimelerin mukabillerini konuşulan lisanda vardır. Başa “ser” denize “bahr” kara “berf” demekle üslûb bir şey kazanmaz. Üslûb kelimelerde değil, yukarıda söylediğim gibi kelimelerin ifade ettiği hayallerde, ma’nâlardadır. Bunu bilmeyen eski edebiler konuştuğumuz lisanda bulunmayan ecnebi kelimelerle, Arapça, Acemce terkîblerle mümtâziyyet göstermek istiyorlardı. Şehretli üslûbularımızdan Cenâb’la Nazif en müteassıb terkîbcilerdendir. Halid Ziyâ’ romanın hayatı lisanına hiç yakışmayacak terkîbler düzerek üslûb göstermeğe özenmiştir. Acaba Acemce terkîblerle üslûb ebdâ’ etmek ümidi en bariz bir sûrette celâl türübünde tecelli eder. Bu zat doğrudan doğruya edebiyatla iştilal etmemekle beraber Cenâb’la

Nazif'in en ateşli meftunlarından. Veysi Nergis gibi yazılarında hiç Türkçe kullanmamış eski nesirlerin lisanı onca bir mefkûredir. Bu fikirlerini gazetesinde bir makale ile i'tiraf etmişti. Evvel zaman terkîbciliğini gazete lisanına sokmak, gayesidir. Fakat yaptığı yenilikler- ki konuşma lisanımızdaki Türkçe tabirleri "nemek âlud" gibi Acemceye yahud Arapçaya tercümeden. "Derhal, tarafdâr ve ilâh..." gibi epeyce lisana girmiş, Türkçeleşmiş klişeleri "deran, canıbdar" tarzında gayr-ı me'nûslaştırmaktan ibarettir.- Hiç kimse tarafından beğenilmemiştir.

Üçüncü Dersin Sonu Gelecek Sayıda-

7. “Yeni Müsabakamız: Erkeklerle Zevcenizin Nasıl Olmasını İstersiniz?”, Türk Kadını, no. 17, 30 Kanûn-i Sani 1335/ [30 Ocak 1919], s. 272.

Cevaplar kısa ve sâde olacaktır. Biz cevapların altında kat'iyen sahiblerinin imzasını tamam koymayıp yalnız isimlerin ilk harfini koyacağımızdan bizde kalacak adreslerin doğru yazılmasında şüphesiz bir mahzûrdur.

Samimi olmayan cevapları derc etmekte ma'zuruz.

Şimdi Soruyoruz.

Bu nesihadan hitâm bulan müsabakamıza gelen 22 cevaptan hangisini beğendiniz? Yalnız iki tanesini yazabilirsiniz.

Türk Kadını Dergisi No: 18

1. Nezihe Rikkat, “Musahabe: İlk Kar”, Türk Kadını, no. 18, 20 Şaban 1335/ [20 Şubat 1919], s. yok-274.

Geçen hafta “halk kütüphanesi” külliyyatı arasında intişar eden Orhan Seyfi Bey’in “Fırtına ve Kar” adlı şiir mecmûası tabîatnazkane istikbâl etti. Gece, rüzgârların terennümünü işitiyorduk. Sabahleyin de karın sükûnuyla karşılaştık. Benim şiirle pek ülfetim olmadığı için yalnız yağın bu karı selamlamakla iktifâ’ edeceğim. Şairi, kari’elerle karşı karşıya bırakıyorum.

Bana öyle geliyor ki: Kışın göze görünen şekli kardır. Nasıl ki, baharı da bir çiçekte temâşâ ederiz. Karsız kış, çiçeksiz bahar gibidir. Bir sabah etrafımızı bembeyaz gördüğümüz zaman hissettiğimiz sevinci, çocukluğumuza âid hatıralar arasında bulmamak kabil midir?

Tabiatın bu güzel sürprizi, şehrin dalgın ve rahat hayatını bir meserret dalgasıyla uyandırır. Sokaklarda kardan heykellerini ummâle başlayan mini mini sanatkârlar, yokuş başında kızaklarıyla harekete hazırlanan küçük seyyahlar, geniş bahçelerde de kahkahalarla yek-diğerine i’lân –ı harp eden genç kızlardan muharipler vardı. Bugün aynı kışı, yüreğimde sefaletin sızladığını duyarak seyrediyorum. Yollar yine eskisi gibi beyaz ve yumuşak.. Fakat acaba, bir zamandan beri mikdarı şâyân hayret derecede artan kendi başına bırakılmış sefil çocuklar çıplak ayaklarıyla bu yolların üstünde yürüyebilecekler mi? Kim bilir zavallılar nasıl korkunç bir nazarla vücûdlarını yakan semanın bu beyaz ateşine bakıyorlar? Her gün bunlardan kaç tanesi kendi köşesinde sessiz, şikâyetsiz ölüyor?

İki ay evvel tesâdüf ettiğimiz bir vak’a hatırımdan çıkmıyor. Ömrümde bu kadar feci’ ve gülünç bir hadiseye şahit olmadım. Bir mukaddeme olarak şunu söyleyeceğim ki vaktiyle ahlaksızlarında bir ahlakı vardı. Dolandırıcılığın maharetle, hayırsızlığın cür’et ve cesaretle ifade olunabilecek tarafları bulunurdu. Bugünkü gibi sokakta giderken cüzdânınızı kapıp kaçırmazlar. Evimize misafir gelip eşyanızı aşırımlardı. Demek ki bu sefil kirvede kendi ahlakını gayb etti.

İki ay evvel Nişantaşı'ndan geliyordum. Polis merkezinin biraz ilerisinde üç çocuğa tesâdüf ettim. İki giyinmiş biri çıplaktı. Ayakta mütehayyir ve mütereddid duruyorlar, yapacakları şeyle bir türlü cesaret edemiyorlardı. Sekiz dokuz yaşlarında idiler. Aralarında duran çıplak çocuğun manzarası şâyân merhamet olmakla beraber, siması o kadar güzeldi ki.. Arkasında yalnız diz kapaklarının üstüne kadar inen ince bir güzellik vardı. Burnunun ucu soğuktan morarmış dudakları ise boyalı diyecek kadar kırmızıydı.

Büyüyen siyah gözlerindeki hayretten garip bir macera geçirmiş olduğu anlaşılıyordu. Bana doğru geldiler. Arkadaşları bir ağızdan: “Bunu bir kapının önünde buldukta!... orada duruyordu da!..” diye başladılar. Nihayet sergüzeşti öğrendim. Tanımadığı biri küçüğe yaklaşarak iltifat etmeğe başlamış. Sana kestane vereyim, birçok kestane var! Demiş. Kestaneleri koyacak bir kap bulamadıkları için elbisesini, bunlarla doldurmak üzere almış, küçüğü bir kapının önünden bırakarak savuşmuş. Diğer iki çocuk onu alıp polis merkezine kadar getirmişler. Fakat polisin bıraktığı te'sir ile bir türlü cesaret edip içeri giremiyorlardı. Ben küçüğü alıp merkeze girdim. Polis efendilere hikâyeyi tekrar ettim ise de alâkadâr olmadılar!

Bugün her tarafı kaplayan soğuk karların üstüne tıpkı bu küçük gibi çıplak, elbisesini çaldırmadığı halde, dizlerini yarım örten bir gömlekten başka giyeceği olmayan ne kadar zavallı var!

Ah kar, bu sene yağmamalı idin!

2. İbrahim Alaaddin, “Terbiye Sahifeleri: Kız Çocukların Ruhiyatı 1”, Türk Kadını, no. 18, 20 Şaban 1335/ [20 Şubat 1919], s. 274-276.

Cinsiyet farkları itibariyle ruh-i ahvâlın aldığı eşgali tedkîk etmek şüphesiz çok müfîd bir zaman olur. Fakat esasen pek az işlenmiş bir mevzû’ olan “mukayeseli ruhiyat” arasında mukayeseler te’sîs eden veya bu ruhu mukayeseleri nev’iyyet itibariyle yaparak bil-farz maymunların, beygirlerin tezahürat ruhiyesiyle çocukların Bâtını faaliyetleri arasındaki müşâhebetleri araştıran tettebbuât kadın ve erkeğin ruhiyatı mukayesesine dair yapılmış mesâiden daha mebzûl bulunur.

Böyle olmakla beraber doğrudan doğruya mukayeseyi istihdaf etmemiş eserlerde bile müellifler herhangi faaliyeti ruhiyeyi basit ve tahlîl ederken o hareket-i ruhiyyenin erkek veya kadına göre aldığı şekilleri çok zaman kaydetmekten farig olmazlar. Bilhâssa klasik mahiyette olmayan ruhiyat eserlerinde, mesela serbest tettebbu’ları ihva eden kitaplarla değerli roman veya tiyatro tahlillerinde bu mevzû’ zenginleştirecek pek çok müşâhedelere tetkiklere tesâdüf olunabilir. Epeyce mesai isteyen bu zemini ben kadın mecmûası için ihtiyar etmeyi arzu ediyordum. Ancak o mesai henûz ikmâl edilmediği için bu makaleler daha mütevazı olacak ve yalnız kız çocuklarına psikoloji itibariyle mahsûs olan ahvâli sûret-i umûmî yede kaydetmeğe münhasır kalacaktır.

Ma’lûmdur ki terbiye ta’lîm işlerinde muvaffakiyet etfâllik ruhlarına nüfûzumuzun derecesiyle mütenâsibtir. Bazı temâyülatın istikametini tebdîl, bir kısım hasâilin pürüzlerini ta’dil için çocuğu sûret-i umûmî yede tanımaya mecbûr olduğumuz gibi ayrı ayrı her çocuğun ruhunu bilmekle de vazîfedarız. Gerek anneler ve aileler, gerek mürebbiyeler ve mektepler en basit ve umûmî bir kaide olarak kabul etmelidirler ki çocukluğa timsal ad edilecek bir enmüzecc mevcûd değildir ve her çocuğun hususiyet-i ruhiyyesi ayrıca muhtaç tedkîktir.

Eskiden çocuk maneviyatını her türlü intibai müsâid bir “levh emeli table rase” ad ederlerdi ki bu zehabın hatası ve her çocuğun sezâ-yı i’tinâ’ bir şahsiyet-i mahsûsaya malikiyetini sûret-i kat’iyyede anlaşılmasıdır.

Etfâli fertten tanımak lazımsa kız çocuklarla erkek çocukların husûsiyyet-i ruhiyyelerini taayyün ve tefrîk etmek evveliyatla zaruridir. Tâ ki erkek çocuk için

müessir olabilecek bir tedbiri kız çocuklar hakkında da teşmîl etmek veya kızlar hakkında kâfî gelen bir çareyi erkeklere de tatbika kıyam eylemek gibi yanlışlıklara düşülmesin.

Kız çocukların erkeklere nazaran ruhi farkları tevlîdleri akabinde tezâhüre başlar. Her ailenin dikkat ettiğini müelliflerinde daima kayd eylediği vechle kız çocuklar sabâvet devrelerini daha ziyâde süratle ikmâl ediyorlar. Evlerde büyük annemiz kız çocukların daha uyanık ve daha dili olduklarını söylerler. Fi-l-hakika bedeni inkişâf gibi ruhi terkiyatta onlarda daha evvel başlıyor.. Şecere-i insaniyetin müennes semiresi daha tarafında **piecoce** olarak yetiştirilmektedir.

Çocuk ruhiyatıyla uğraşanlar gençliğe kadar devam eden kısım-ı hayatı dört devreye ayırırlar. Bizim “sabî gayr-ı mümeyyizlik” dediğimiz birinci çocukluk devresi erkeklerde tevellüd eden yedi yaşına kadar imtidâd ettiği halde kızlarda tevellüdden altıncı sâl hayata kadar devam eden müddete münhasır kalıyor. Kezâlik bizde “sabî mümeyyizlik” denilen çocukluk devresi erkek çocuklar için yedi ile on iki yaş arasında olduğu halde kızlarda altıdan ancak on yaşına kadardır.

Mürâhiklik **adolescence** devresi de erkeklerde on ikiden on beşe kadar olmasına mukabil kızlarda on ile on üç yaşları arasında bulunuyor. Hadd-i bülûg sûret-i umûmî yede erkeklerde on beş, on altı yaşlarında hulûl ederken kızlarda on üç, on dört yaşlarında vaka’ oluyor.

Şu cedvel-i iklim ve ırk ile muhît ve şerâit-i hayatiye gibi bazı müessiratın naht hükmünde az çok tehalif etmekle beraber kız çocukların gençliğe ve hayata daha evvel girdikleri her yerde ve her türlü şerâit içinde inkişâf itibariyle erkeklere takdim ettikleri kabil-i inkâr değildir. Şimdi hatıra gelebilir ki bu farkların ruhu başkalıkları icad ettirecek ve terbiyede dikkat ve ihtimâma layık olacak netâyici acaba ne olabilir?

İşte terbiyede en mühim mesâilden biri budur. Biz çocukların buldukları devre-i hayatı ve o devre içindeki inkişâflarının netâyicini dahîl hesap etmezsek terbiye ve ta’lîm işlerimizde pek çok sakametlere düşmekten kendimizi alamayız.

Çocuk bir devre-i hayattan diğerine geçerken umûmî bir buhran içinde bulunur. Maddiyat-ı kadar maneviyatı da nazaran ve i’tinâ’ya muhtaçtır. Herkes bilir ki mesela ilk çocukluk devresinin müntehası olan altı yedi yaşlarına kadar çocuklar dişlerini

değiştirmekle başlayan inkılâp hayatın bazı delâil zahiresini ibraz ederler. Bu esnada vücûdları hastalıklar için nasıl çok müsâid ise maneviyatları da her türlü inzibaât ve tahavvülatı kabule o derece kabiliyetlidir. Nitekim aileler çocuklarının zaman zaman huy değiştirdiklerine şahit olmuşlardır.

Kezâlik mürâhiklik ve hele bülûg çağları için gerek bedenen ve gerek ma'nen çok sarsıntılı devrelerdir. O zamana kadar gürbüz, sağlam olan yavruların bu devr esnasında cılızlaştıkları, hattâ bazen solup fenaya yüz tuttıkları görülür ve ilk devrelerde şen, serbest, cesur, tabî ve zeki olan çocuklar vardır ki mürâhiklik be bülûg buhranlarından sonra mağmum, korkak, sakın ve gabî olurlar.

Hulâsa ailenin ve terbiyeye memur herkesin çocuklar üzerinde dikkatlerini toplayacakları zaman bu intikal **trancision** devreleridir. Nazarında inkişâf eden temayülata sed çekmek değil, fakat müsâid bir mecra açmak için merbuyenin intizâr edeceği fırsatlar bu zamanlarda tezâhür eder.

Şu halde kız çocukların terbiyesinde onların daha uyanık ve tarafında olduklarını, hayata daha evvel hazırlandıkları ve on iki yaşlarındaki bir erkek çocuk çember veya topaç çevirir, yahud kartpostal veya pul koleksiyonları yapmakla uğraşırken aynı yaşlarda bulunan bir kızın müstakbel hayat hülyalarına dalmağa başladığını daima nazar-ı dikkatten uzak bulundurmamak elzemdir.

Fıtratın ezeli bir kanuni veya terakkümat-ı irsiyyenin bir neticesi olduğunu taayyüne salahıyyaddar değilsem de inkarı mümkün olmayan bir hakikattir ki kız çocuklarında nâmzed oldukları hayatın mukaddemat ve temrinatı daima görülür ve onların faaliyetleri erkek çocuklardan sûret-i umûmî yede tefrîk edebilir.

Mutedil ve makul olan “feministler” bile hayattaki tabi’ taksîm-i mesaiyi itiraf ederler. İstenirse itiraf edilmesin ensal-ı hâzıraya göre bu iş bu levm-i ta beşikden itibaren başlıyor. Malumdur ki çocukları bilhâssa ahvâl ve temâyülât-ı ruhiye itibariyle tedkîk için em müsâid zemin oyunları ve serbest olan bütün faaliyetleridir. “Karl Gros”ın dediği gibi oyun. Hayatta tekrar edilecek faaliyetlerin temrinatından başka bir şey değildir. Her kesin çocukluğunda yaptığı provalar adeta sahne-i hayatta deruhte edileceği gibi rolün enva’ındendir. Yarın ev peşinde koşacak olan kedi bugün yuvarlanan bir topun arkasından kovalayarak, ileride kendini boynuzlarıyla müdafaa

edecek olan keçi tos vurarak oynar. Kedinin tos vurması keçinin yumak kovalaması nasıl gayr-ı tabîi ise renk çocukların kızlara mahsûs, kızların erkeklere âid yünlerle meşgul olmaları öylece gayrı tabîi ve arzudur.

Bana öyle geliyor ki kız çocuklar gayr-ı tabîi te'sîrat altında bulundurulmazlarsa kendiliklerinden mesela bâr-gîrcik oynamak, kimi araba yapmak veya muharebeyi taklîd etmek gibi erkek çocuklara mahsûs oyunları oynamazlar. Ve onları tabîi faaliyetlerinde terk etmek daha muvaffak olur. Çünkü bugün temrinatını yaptığı bir faaliyeti yarın hayatta tatbik ederken müşkilâta uğrayacaktır.

Bu vesile ile ailelerimizde çok defa tesâdüf edilen bir itiyadı tahattur ve tenkid etmemek mümkün değildir:

Bazen erkek çocuk isterken kıza malik olmuş vâlidin çocuğa erkek elbisesi giydirmek ve onu erkek çocuklara mahsûs harekete sevk etmek sûretiyle yavrunun cinsiyetine hürmet edemezler. Bi-l-mukabele kızı tercih eden aileler erkek çocuklarının saçlarını uzatarak ve onları kızlara mahsûs harekete alıştırmak kadınlaştırmak isterler. Bunca bu hal fazla devam etmese bile herhalde çok sakimdir. En küçük yaştan itibaren çocuğu cinsiyetine göre yetiştirmek ve namzed olduğu hayatın faaliyetlerini taklîd ve tekrarda serbest bırakmak en tabîi yoldur.

Bir çocuğa milletini unutturmak nasıl gaddar ise cinsiyetini ihtimale sevk etmek belki daha fazla bir haksızlık olur.

Benim devret yaşındaki kızım “Neşide” penceren baktığı zaman erkek çocukların değneklere binip süvarilik yaptıklarını, topaç ve çember çevirdiklerini gördüğü halde hiçte böyle oyunları taklide yanaşmıyor. Kendisine kat'iyen öğretilmediği halde annelik ve şefkat temrinâtı yapmakta büyük bir kabiliyet gösteriyor. Mesela bineklerine, onlar nefayet etmezse yastıklara isim vererek onları gezdiriyor, bağrına basıyor. Örtüleri, havluları toplayıp bineklerine yataklar hazırlıyordu. Onları yatırıp örterken öyle ince ve samimi bir i'tinâ' ve şefkat gösteriyor ki çocuk oyunlarının cinsiyetine has olduğuna iman etmemek kabil değildir. Daima erkek oyunları ile meşgul olmuş kız çocukların ileride iyi birer anne olamayacaklarını iddiâ' etmek elbette lüzumsuz ve tehlikeli bir ta'mim olur. Ancak erkekçe itiyadla yetişen kızların

kadınlıklarından bazı şeyler gayb etmelerinin de muhtemel olduğunu unutmamak lazımdır.

Öteden beri tahsilin her devresinde, müşterek terbiyeyi tatbik eden Amerikalılar kadınların cinsiyet saffetlerini yavaş yavaş gayb ederek erkekleşmelerinden şikâyet ediyorlar. Bizdeki tefrite bedel onlarda da efrat var. Herhalde kızları umûmî mesaiye iştirâk ettirecek fakat kat'iiyen cinsiyetlerini gayb ettirmeyecek sûret-i mu'tedile de yetiştirmek lazım.

Bunu takip edecek makalde muhtelif melekât-ı ruhiye itibarıyla kız çocukların farklarını ve husûsiyyetlerini mevzû' bahsedeceğim.

3. Ömer Seyfeddin, “Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabî Yazmak San’atı”, Türk Kadını, no. 18, 20 Şaban 1335/ [20 Şubat 1919], s. 284-286.

Üslûbun seri mümtâziyyetin lafzalarda gayrı me’nûs kelimelerde olmayıp, bilakis herkesin ma’nâsını bildiği me’nûs kelimelerin yan yana gelerek ifade ettiği hayallerde, ma’nâda olduğunu bazı tercümelerde gösterebiliriz. Mesela: “Ay’ın ışığı suya düşüyor.” Bu, oldukça mücerred, çıplak bir ifadedir. Üslûb hususunda bir kıymeti yoktur. Fakat: “Ziyâ’-yı kamer sath aya aks ediyor.” Derseniz yine fazla bir şey söylemiş olmazsınız. Bu ancak yukarıdaki çıplak cümlenin Acemceye tercümesidir. Hâlbuki mümtâziyyetin seri Türkçe kelimeleri Arapçaya, Acemceye tercüme etmek değildir. Ona siz hayalinizden bir şeyi ilave etmelisiniz. Bakınız Viktor Hugo bu fikri nasıl söylüyor:

La lune ouvre dans tonde

Son eventail d’argent

“Ay suyun içinde gümüş yelpazesini açıyor” işte bu mümtaz bir ifadedir. “Ay, su, gümüş, yelpaze kelimelerinin yan yana gelip bize duyurduğu hayal! İşte üslûbun sırrı... Bu kelimeleri Türkçenin gayr-ı lafzalara tercüme hâcet yok. “(Kamer), (dahîl abde), (mirvaha-i seminini) açıyor.” Kamerle ay, su ile ab, mirvaha ile yelpaze arasında ne fark var? İfade ettikleri hayal, ma’nâ hep bir... Yalnız biri Türkçe, öbürü değil; ahenkli kelimeleri bizce Türkçe me’nûs kelimelerdir. Terkîbciler marzi bir duygu ile Arapça, Acemce kelimeleri Türkçe kelimelerden daha ahenkli sanırlar. Bu herhalde tabî bir hayal değildir. Kendi milli lisanı içinde Almanca kelimeleri ahenkli bulan Fransız tasvir ediniz. Bu adama “sahtı yerinde!” diyebilir misiniz? Terkîbciler “cihamı aydınlatan güneş batıyor” demegi âdî buluyorlar. Mümtâziyyet için, üslûb yapmak için: “Hurşid cihantab, (yahud âlim ara) garib ediyor.” Derler. Bunun beğenmedikleri ifadeden yalnız kelime itibariyle farkı vardır; üslûbca yok... Güneş yerine hurşid, batmak yerine garip kullanmak! Acaba üslûba bedia bir hayat ilave eder mi? haşa.... Fakat bakınız Heredya Fransız halkının konuştuğu tabî kelimelerle nasıl bir üslûb eda ediyor.

“Le Soleil Ferme les bronches d’or de son rouge eventail”

“Güneş kırmızı yelpazesinin altın kıvrımlarını kapıyor” birde şato beriyane bakınız:

Le soleil, enflammant les vapeurs delacite. Semblait oscill enlement densun flaide d’or Commele pendulede Phorloge des Siecles”

“Beldenin üstündeki hafif ormanları tutuşturan güneş, asırların saati gibi, erimiş altın bir bahar içinde yavaş yavaş sallanıyor sanılırdı.”

Bu misallar kâfi görerek lafı uzatmayayım. Üslûbun, gayr-ı me’nûs kelimelerde değil, bu kelimelerle ifade olunan şeyde olduğunu, “beyân”ın unsurları tabîi lisanın kelimelerinden ibâret bulunduğu bize bütün milletlerin eserleri gösteriyor. Hiçbir Almanın üslûb yapmak için kendi lisanı içinde İtalyanca kelimeler koymak aklından geçmez. Vaka kelimelerinde ahenk husûsunda ayrı bir kıymetleri vardır. Fakat bu iskolastik lisan taraftarı terkîbcilerin zannettikleri gibi değildir. Ahenk bahsinde bunu anlatacağım. Şimdi sizin yapacağınız şey:

1-Bugüne kadar yazılan edebiyat kitaplarının hayata uygun gelmeyen düsturlarına isyan etmek.

2- Ekrem Bey’in, Muallim Naci’nin kitaplarına değil, hayata inanmak.

3-Türkçe kelimeleri Arapça yahud Acemce yazmakla haiz oldukları ma’nâları değiştirebilmek vehmine kapılmak!

İskolastik lisanın haricinde yazılmış bütün eserler, Avrupa’daki milletlerin bütün eserleri üslûbun sırrı nerede olduğunu bize gösterir. Yalnız dikkat etmek ister: Şair, muharrir herkesten yalnız beyân ile ayrılmıştır. Kelimeleri, sarfi nehavi halk ile müşterektir. Halk ile kelimeleri, sarfi nahvi ayrı onlalar yalnız iskolastik edebiyatçılar, bizim Edebiyat-ı Âtike ile Edebiyat-ı Cedide taraftarlarımızdır. Âlemi bir nazarla tahlîl edersek bugüne kadar yazı yazarlarımız içinde, terliden ve basıdden tutunuzda Cenâb’a, Nazife kadar, bir tane olsun üslûbcu gelmediğini görürüz. Bu hakikat güneş kadar aşikârdır. Çünkü üslûbun ilk şartı: “Tabîlik” dir. Dünyada kendi konuştuğu lisanı bilen hangi Türk bu satırlara “tabîi” diyebilir:

Cemiyetleri (damhil) (hazar meclisleri) (? bahim usul) (hareket nahümvar)leri (mesabe-i suhan ruh) (kelimat bir âzar)ları (müsabe emvac tufan nevh) selam verdim. Reşüt değildir diye almadılar.

Fuzuli

...Bir vechle güne (bazû-yü kuvvet ve ne zûr)ile (tahlis damane)mecal ve ne despir ve şura ile (müdafaa zehim intikame) (ferce-i ihtimal) olur.

Nergisi

Bu (ta'rîf müşrikan bed-kiş ve tehdîd bigâne ve haviş) bana bu soluğumda mani' olmaz ve bu (emir hatır) da benim (temşit muhamme) (şed natak ihtimam) etmek size nafî' idi.

Veysi

(Ve ben el cerbat): (hareket ve zavallı) gayr-ı kabil görüne (ırz-ı saht) altından yavaş yavaş (hafr ve naht) ile defaten sükût rdip yarlar ve uçurumlar sed edildiği gibi bir (hükümet-i zalime) dahi (kuvve-i cebr ve ta'dile)...

Telmak Tercümesinden Kemal Paşa

(Darb-ı natık ve talafet lisani) şehir tekir olan kral Famenk ağzı dili kurumakla (?) medçesine sadık olan (müşrib mekusunun) mantıka mütedile-i rastıdan (inhiraf ?) ye mail ve (daire-i sohbet ve hata istiva hakanından (ba'de hakiki) ile (haziz esaite) nazil olduğu

Tepsireden Akif Paşa

Ekser günlerde vaktaki akşam takrib eder (bad şimâl) ile (hava-i cenubu) birbirinin (ağuş vefa)sından koparak her biri dünyanın bir köşesinde garip ile memleketin en aşikane bir seyrangahı olan o (zemin bi misali) mevâdd vesal eylemiş iki nazenin gibi muankaye başlar

Namık Kemal

Nasıl cennet denilmsin! Sahasından (ahvâl-ı akabâ)yı andırır bir âleme girilir. Bu temaşadan sonra (safayı cennet) sorulur. Yani bu (ravza-i vesi' ?) bir köşesinden şimdiki imparatorun pederi Federik'in ve zevcesinin türbesi mevcûddur

Sadullah Paşa

(Nam-ı azamet ?) (zib serlüha-i matem) eylediğimiz Osman Paşa'nı nev'in evvel gayelerinden idi ki (?) mevcûd olan arslan (?) (cümle-i şirane) ve (sevle-i kaharane)sini (tahrib belâd) için değil belki bu mala'net için hücum edilen yüz binlerce şıkayaye bil müdafaa yüz binlerce (mahzuratin), yüz binlerce subyanın (hayat-ı manzumane)sini yüzbinlerce ihrarın (?) velhâsıl cihanda hat olmak üzere tesviye şâyân olan bir memleketin memuriyet ve (?) (aşıkayı merkuma) (pay tahribinden) muhâfaza için kendisini sevk idi.

Ahmet Mithat Efendi

Ya muteal! Vaktiyle (i'tidal ve kazail ahlaka) mesken olan o (? beste ve ? sadeler) nereye gitti? Romanın (sadeki ihvali) yerine kaim olan bu (ziynet menhuse) nedir? Bu (şive-i gazabet nümâyî lisan) nedir?

“Jan Jak Ruso’dan Tercüme” Kemal Paşazade Said

Cihad (ta'mim diyanet) içinse tensib olunur. Çünkü birden ta'mim edince harp ve husumet-ı garz ve (?), (ihtilaf mezahib ve edyan) muhatereleri külliyyen bir taraf olarak âlimde (Salih daimi) hükümet eder.

Abdülhak Hamid

İngiltere'nin yakmaz fakat tenevvür eder (? şemsi) zan ve şüphe arasında Nazan Nazan zihne nezvel eden bir (fikir-i şairane) gibi sisleri gûzar ederek zemine ancak dokunabiliyor ve bundan (renk ale) mail bir akşam hâsıl oluyordu.

Samipaşazade Sezai

Seneler!... Onların (silsile-i bi insafi) her gün (? zerini) biraz daha indirecek biraz daha topraklara yaklaştıracak zorbalar vura vura geçmiş (bi- mucal), (şikeste azab) yattığı gecelerden sonra gündüzleri açan her (şems-i sabah) ona bugün yine dünkü gibi her zaman ki gibi mevzi'n ve her zaman böyle olacaksınız!" demişti. Ah bu sokakların bitmez tükenmez (hutut- piça piçni) durmaz dinlemez hatvelerle gezmeğe mahkum olan (umûr-u sefil)!...

Halid Ziyâ'

Güneşin doğacağı bir (pervaz renk kamer) vardı.

Mehmed Rauf

(Muhteviyat mutantana-ı kadime)sinin inkoz ve izlâli üzerine asırlarca gizli gizli sıkılarak nihayet kabristanlarla viraneler arasında gayb olan sürünüzün dâhili (enba-i adımdan) iki yüz bin (mahlûkum dur ki) (penah-ı muaşiret) olduğu zamanlarda...

Süleyman Nazif

1919 senesi kânûn-ı sâni'sinde neşr olunan bir makalesinden: Büyük nasırlar bilhâssa (tarik-i hissiyatı) kastedince eserlerine daima (? mahsûs) bir (hareket-i nazmiyye) irâe ederler. Nesrinde (şerâit-i kemalinden) biri ahenktir. Fakat (servet-i mevsikaye)si her ne olursa olsun nesr hiçbir zaman nazım ile (musabaka-ı ahengi) kıyam edemez. Nazme (tıran-ı kelim) dersiniz nesre ancak (?) demeliyiz.

Cenâb Şehabeddin

Her lisan gibi “Türkçenin” de bariz bir “(?)” ı vardır. Her lisanın lafzaları, sarfı, nahvi muayyendir. En mükemmel kamûs, o lisana sahip olan milletin vicdanıdır. Bizim konuştuğumuz Türkçenin de sarfı, nahvi vardır. Bir Alman İngiliz kaideleriyle Fransız kelimelerini kendi lisanı içinde nasıl kullanamazsa zevki bozulmamış bir Türkçe kendi lisanı içinde Acemce kaideleriyle Arap kelimelerini öylece kullanamaz. Zevk ise bir dereceye kadar terbiye mahsûludur. Müderrise âlemi. Divan edebiyatı, Tanzimat maârifî, ümmet zihniyeti bize asırlarca benliğimizi doyurmadı. Hâlbuki bugün ilmin ianesiyle kendimize dönebilmek iktidarını haizdir. “Tabî” ile “sun’î” arasındaki farkı görece kadar gözlerimiz açılmıştır. İşte bu açığözlerle, milli edebiyatına kadar yazılan nazımlardan, nesirlerden de yine birçok dersler alabilirsiniz. Bütün bu eserler sun’î, ahenksiz, ağır, nihayet üslûbsuzdur. Bir hâkimin “terbiyeyi terbiyesizden öğreniniz.” Dediği gibi ben size şu tavsiyeyi edeceğim: “Bu üslûbsuz eserlerdeki sun’îlikten, çirkinlikleri dikkatle tahlîl ederek üslûbun ne olduğunu öğreniniz!

Üçüncü Dersin Sonu-

4. Niyazi, “Tabâhat: Kısım 2, Kuzu Eti”, Türk Kadını, no. 18, 20 Şaban 1335/ [20 Şubat 1919], s. 287.

Salatalıklı Kuzu- Üç tane salatalığın kabuklarını soyup çekirdeklerini çıkarınız. Salatalıkları içerisine biraz tuz ve biber ki bulunan otuz dirhem suyun içinde üç saat yatırınız; sonra bu suyu süzgeç vasıtasıyla süzünüz. Bir tencerede 35 dirhem sâde yağ ile bir çorba kaşığı unu karıştırıp buna bir tutam kadar biber ve bir çay kaşığı dolusu şeker ilave ediniz. Ve açık sarı bir renk alıncaya kadar ateş üzerinde sallayınız. Salatalıkları da tencereye koyup ara sıra sallamak şartıyla yirmi dakika kadar hafif bir ateş üzerinde pişirdikten sonra elli dirhem et suyu koyup on defa daha pişiriniz. Buna küçük bir limonun suyunu sıkarak fırında kızartılmış kuzu etinin üzerine dökünüz.

Göğüs Haşlaması- Kuzunun göğsündeki derileri çıkarıp eti birkaç dakika kaynar su içine bırakınız. Sonra sudan çıkarıp soğutunuz ve ba’de yüz dirhem et suyu ile bir tencereye koyup buna ince delinmiş birkaç dilim limon. Tuz, biber gayet ince kesilmiş iki soğan, bir defneyaprağı ve birkaç tane havuç ilave ediniz. Arzu edildiği takdirde lezzet vermek için biraz maydanoz ve nanede ilave edilebilir. Et yumuşayıncaya kadar hafif bir ateş üzerinde pişiriniz.

Göğüs Kızartması- Kuzunun göğsünü, içinde tuzlu sıcak su bulunan, bir tencereye koyup kaynatmağa başlayıncaya kadar pişiriniz. On dakika daha kaynatıp eti tencereden çıkarınız ve bir bez ile kurulayarak fırına koyup kızartınız. Ba’de sıcak bir tabağa alıp yan yana haşlanmış patates ilave ediniz.

Boyun Kızartması- Bir kuzu boynunu fırında kızartınız, bir tavada on dirhem sâde yağ eritip buna gayet ince doğranmış küçük bir soğan, iki havuç, iki şalgam, bir çay kaşığı dolusu şeker, tuz ve biber ilave ediniz; tavada sâde yağ kâmilten çekildikten sonra yüz dirhem yağsız et suyu ve bir az maydanoz ilave ediniz. Bunu tavadaki sebzeler yumuşayıncaya kadar hafif bir ateş üzerinde pişiriniz. Ba’de kızarmış kuzu ile birlikte tabağa koyup üzerine kızarmış patates ilave ediniz.

Kısım 3

Soğuk Etler

Biftek Dolması-Yirmi beş dirhem ıslak, ekmek içi, biraz nane, gayet ince doğranmış bir soğan, kıyılmış iç yağ, tuz, biber ve bir adet çalkalanmış yumurtayı ince karıştırıp bir halîte yapınız. Bunu kemiksiz sığır butu üzerine koyup beraberce sarınız ve bir ip vasıtasıyla bağlayınız. Bunu da tekrar temiz bir beze sarıp biraz tuzlu sıcak bir su içine koyunuz ve yumuşayınca kadar hafif bir ateş üzerinde kaynatınız. Eti tencereden çıkarıp soğutunuz ve ince ince delerek tabağa koyup yanına biraz salata ilave ediniz.

Soğuk et Sarması- Ne cins olursa olsun pişmiş etten küçük küçük parçalar alıp kıyınız; üzerine tuz, biber ile birazda maydanoz ekiniz. Haşlanmış soğuk patates, biraz süt ve un ile bir hamur yapınız. Bu hamuru istediğiniz büyüklükte kesip içine buharladığınız etten koyunuz, lakin eti hamura koymadan evvel yağsız et suyu ve süt ile ıslatınız. Sonra hamuru sarıp bir tepsiye vaz' ile yarım saat kadar fırında pişiriniz.

Soğuk Et Haşlaması- Ne cins olursa olsun 300 dirhem kadar et ve tercihen sığır eti- alıp dört köşeli küçük küçük deliniz. Bunu bir tencereye koyup yağda kavrulmuş dört soğan ile üç yüz dirhem et suyu, doğranmış havuç ve mikdar-ı kâfi tuz ve biber ilave ediniz. Tencerenin kapağı üzerinde olduğu halde hafif bir ateşte bir buçuk saat kaynatınız. Ba'de eti bir tabağa koyup yanına külde pişmiş küçük patateslerden ilave ediniz.

Kısım 4

Mütenevvi'' Et Yemekleri Ve Bunlara Ait Teferruat

Pirzola Pişirmek- Pirzolayı süzgece koyarak üzerine kaynar su dökünüz. Bu, etin elyafını kapayarak mugaddî asaratın hıfzına sebebiyet verir. Ba'de bunu bırak bir ateş üzerine mevzû' bir ızgaraya koyarak, çevirirken zedelememek şartıyla, her iki tarafını da kızartınız.

Ciğer Kavurması- Ciğer takriben bir santimetre kalınlığında olmak üzere ince ince deliniz. Bunları, içinde kaynar su bulunan bir tavaya koyup beş dakika bırakınız. Ba'de temiz bir bez ile kurulayıp üzerine bolca un ve bir az tuz ve biber sürünüz ve esmer bir renk alıncaya kadar sâde yağ yahud zeytinyağından kavurunuz. Yüz elli dirhem sığır

eti kıyıp domates ve soğanlarla beraber tencereye koyunuz. Bunu kaynamağa başlayıncaya kadar pişirip ba'de tencereyi ateşin kenarına koyarak hafifçe pişirmek üzere yarım saat bırakınız. Ba'de kıymayı bir tabağa alıp etrafına, süt ve tereyağı ile ezilmiş patates ezmesi vaz' ediniz.

Türk Kadını Dergisi No: 19

1. Müfide Ferid, “Musahabe: Yeğenlerime Mektuplar 1”, Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. yok-290.

Aziz yeğenlerim,

Bugün sizinle biraz ciddi konuşmak, bu son senelerde hayatınıza arz olan tahvilatı birlikte tetkik etmek istiyorum. Tabî farkındasınız, harp başlayalı, sizler gayet müşkil imtihan geçiriyorsunuz.

Beş sene evvel ki yaşantınızla şimdiki yaşayışınız mukayese edilince arada o kadar âzim bir değişiklik. O kadar derin bir yenilik bulunuyor ki, tabî afetleri andıran bu harp olmasa idi, böyle birlik ancak bir asırda vücûda gelebileceğini, mübalağadan korkmadan söyleyebiliriz. Bundan beş altı evveline kadar sizler, anneleriniz dizinden ayrılmamış, mektuplar gönderilmeye kıyamamış sokaklara yalnız çıkmamış, birer uslu, sessiz ve meşguliyetsiz bebeklerdiniz.

Bazılarınız rüşdi tahsili görmüştü, birçoklarınız beklide onu da bilmiyordu. Aileleriniz, darümuallimat kız vermek için herhalde fakir olmak lüzûmuna kani' idiler. Frenk mektebine gitmek ise en büyük günahlardan biri idi. Ve kanûn-ı umûmî ye isyan cür'etinden bulunanlar parmakla gösterilirlerdi.

Esasen sizi, hayata girmeye hazırlamıyorlardı. Sokakta kalın peçenizle, uzun çarşafınızla, evde kafesli peçelerinizle hayattan daima uzak kalmış, onunla bir türlü temas etmemiştiniz. Sokağa olduğu gibi hayatta daima ya kafes arasından veya peçe, altından bakmağa, bu uzun mahkûm yetiştiriliyordunuz. Size, irade, meram, kuvvet öğretilmemişti.

Derken cihan harbi, bu uzun kanlı mukatele başladı. Erkeklerin hepsi cenge, memleketi muhafazaya koştular. Ve sizler annelerimizle, kardeşlerimizle birlikte yalnız, hamisiz, istinatgâhsız kaldınız. Vapur bileti almağa uzun ve müşkil bir iş farz ederken hayatla kahr ve zalim hayatla yalnız karşı karşıya çarpışmaya mecbûr oldunuz. Ya onu yeneceksiniz. Ya o sizi yutacaktı. Sizi ihtiyar annenizle küçük kardeşinizi de birlikte..

Ya açlıktan ölmek ve yahud alınının teri ile ekmeğini kazanmak lazımdır. Annelerinizin tereddütlerine rağmen sizler, önünüzde açılan bu yeni yola, çetin, dikenli, mezalim yola cesaretle atıldınız. Beklemeğe hiç vakti olmayanlar, rastgele kendilerine uzatılan ilk işi kabul etti. Diğerleri. Biraz bekleyecek olanlar, hazırlanmak istediler ve mekteplere kavuştular. Yeni başlayanların isti'cali ile şimdiye kadar olanlarında kapalı duran her kapıyı itmek, açmak, zorlamak istediler.

Muhît sizin bu mücadelenizi, evvelâ ehemmiyet vermeden seyretti. Derece-i ciddiyetini anlayamadı. Hattâ sizlere biraz acıdı bile..

Erkeksizler, erkeklere dönünce tabîi hepsi eski yerine, eski haline dönecekti.. Fakat zaman uzadıkça, iş ciddileştikçe, atılan temellerin üstündeki bina yükseldikçe, mesele değişti. O zaman muhît merakına etrafına baktı. Ve emr-i vâki' karşısında kaldığını anladı. Artık ister istemez bu yolda muvaffak olanları homurdanma ile hased ile ta'kib etmekten başka bir şey yapamayacaktı. O zaman bütün hiddetini, bu çetin mücadelede düşenlerden almak istedi. Yuvarlanmışlara müntakim bir hırsla, mütemadiyen tekmeler atıyor ve çamur içinde büsbütün onları yuvarlıyordu. Sonra bu düşenlerin lekesini yürüyenlere sormak istediler. Hepimizi birden kirletmeğe çalıştılar.

Bütün bu gürültü içinde muvaffak olup olmadığınızı benden soruyorsunuz değil mi? henûz ortada katı' bir netice yok, bu devre ancak, eski terbiyenizle, yeni vazîfelerinizin müsademe devresidir. Bunun hakkında hüküm vermek zamanı gelmemiştir.

Maa-mâ-fîh maddi epey bir şeyler yaptınız; bilhâssa çok cesaret gösterdiniz. Lakin ma'nevi ne gibi yüksekliklere çıktınız? İşte ben buna dair sizinle buna dair konuşmak istiyorum. Biz eski hayatınızın birçok nakiseler ile bu yeni hayata atıldınız. Ve şüphesiz ki bu size pek çok zarar verdi.

Evvela mevkînizi bir türlü anlayamadınız. Derecenizi vazifenizi mes'uliyetinizi ve nihayet kendi kendinizi idrak edemediniz. Biraz daha izâh edeyim: ne idiniz, ne oldunuz, ne olmanız lazım gelir? Bunu bir türlü ta'yin edemediniz. Bilhâssa bu acemiliğiniz erkeklere olan münasebetlerinizde gözüktü.

Siz hayata eğlenmek için değil çalışmak için, beşeri ve ictimâî mevkînizi yükseltmek için giriyordunuz. Ve hayata yalnız bu nazarla bakacaktınız. Bütün çalışanlarla yani

erkeklerle aranızda ciddi, vakur bir arkadaşlık kurmak mecburiyetinde idiniz, hâlbuki siz kafes altındaki zihniyetinizi sa'y sahasına getirdiniz.

Erkekler ne suretle telakki edeceğinizi kestiremediniz. Onları arkadaş mı, efendi mi, âşık mı? Ne farz edeceğinizi bilemiyordunuz ve tabî onlara yapacağınız muameleyi de şaşırđınız. Ya müfret, mübtezel bir nezaket gösterdiniz. Yahud lüzûmsuz ve şımarık tavırlar aldınız. Hiçbir hareketinizde sâde ve samimi olmadınız. Eskiden en yakın akrabadan bile kaçırılan sizler, bugün bir göz aşınası ile kırk yıllık dost gibi lâübâlî davranıyorsunuz. Seslerinizi duyurmadıklarınıza hemen ellerinizi uzattınız. İsmi işittiklerinize mektuplar yazdınız, komşularınızın ahabplarına bile yolda selam verdiniz ve konuştunuz. Evvelden zevcelerini intihab edemeyen sizler, şimdi on beş günde birer nişanlı seçmeğe kadar ilerlediniz.

Dikkat ediniz bu arada hanım vakarını, hanım hissiyatını unutuyorsunuz.

Siz hayat-ı sa'ye girdiğiniz günden beri erkeklerin derecesine yetiştiniz. Artık onlara olacak bütün muamelelerinizin bütün hareketinizin esasını sâde, basit vuku' ve samimi bir arkadaşlık teşkîl etmelidir.

Sonra unutmayınız ki her şeyden evvel kendi kendinize hürmete mecbursunuz! Bu mücadeleli hayat gürültüsünde sizin yegâne istinatgâhınız vakur bir ciddiyet olacaktır.

Aziz yeğenlerim: İyi biliniz ki siz kendinize hürmet ettikçe kimsede size hürmet etmez. O zaman herkesin belli eğlendiği fakat hiçbir zaman ehemmiyet vermediği oyuncak şeklinde kalırsınız. Hareketleriniz manasız, sözleriniz ciddiyetsiz muhabbetleriniz kıymetsiz, sevinçleriniz, elemeleriniz gülünç, velhâsıl bütün mevcudiyetiniz değersiz telakki edilir.

Gedik Paşa 17 Mart

2. Nezihe Rikkat, “Edebiyata Dair”, Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. 291.

Son neşriyat arasında ciddi bir sa’y irâe eden iki san’at eseri var. Bunlardan biri: Halide Edib Hanım’ın “Mev’ûd hüküm” ü; diğeri: Müfide Ferid Hanım’ın “Ay demir” i dir.

Halide Hanım san’ata olan bu reccni tamamen ifa etmiş yegâne edibemizdir. Şimdiye kadar tevali eden gayet kıymetdar eserleriyle layık olduğu hürmet ve takdiri bi-hakkın kazanmıştır. Edebiyatımızın son derece çorak ve kısır kaldığı böyle bir buhran devresinde yalnız Halide Hanım’ın feyzkar kalemi tevkif etmedi. Bize yekdiğerini ta’kib eden müstesnâ eserler yarattı.

“Ay demir” muharriresine gelince: bir münekkid tavrı takınarak hüküm vermeğe salahiyetim olmasa bile başka bir nokta-i nazardan düşündüğümü söylemekte serbesttim.

“Ay demir”in ne derece muvaffak bir eser olduğunu tedkîk etmeğe lüzûm görmüyorum. Belki zayıf olan tarafları vardır. Fakat ben, son neslin genç kızı da san’atkarlıklarını öteden beri toplayarak vücûda getirdikleri, on manzumelik mecmûalarına mukabil, ciddi bir sa’y ve i’tinâ’ mahsûli olan böyle bir esere sahip olmayı şâyân-ı takdîr buluyorum. Bir eser ki sahibinin san’atı hakkında size bir fikir verebilir; özünde bir hedefe doğru muntazaman çalışmıştır. Hiç olmazsa okuduktan sonra iyi ve yahud fena diyebilirsiniz.

Hâlbuki son neşriyatımız böyle değildir. Eser sahipleri çok güzide gençler olduğu halde neşrettikleri mecmûalardan bunu anlamaya imkân yoktur. Köşede bucakta kalmış beş on sahifenin son buluyormuş bir unvan altında toplanarak neşredilmesi ruhumdaki ihtiyacı tatmin etmiyor, hattâ daha ileri giderek diyeceğim ki: Bunlardan zevk almıyorum. Ne kadar nefis olursa olsun bir damla şarap insanı sarhoş eder mi? hele bir zaman tek mısra yazmak çıkmıştı. Pek velûd şairlerimiz bile bir manzume yerine tek mısralar yazmaya başladılar.

“..... bir hamak”

“koynunda mai gözlü zelihayı sallamak”

Evet, teslim ediyorum. Böyle ağızdan ağza ika kadar gelen parçalar güzeldi. Fakat bir eser değildi. Nitekim oradan seneler geçtiği halde neşredilemedi. Bence bir eser; başlayan devam eden ve bütün şeydir.

Köprülüzade Fuad Bey büyük mecmûadaki bir makalesinde “yapma hareket” serlûhası altında san’atkarlardan şikâyet ediyordu.

Bende son neşriyatın “samimiyet”sizliğinde kendisi ile mütehaddim. Fakat böyle Türklüğün ruhundaki ıstırabı terennüm etmek gibi bir kaydıla şairleri bağlamıyorum. Elverir ki herkes kendi ruhundaki ıstırabı terennüm etmiş olsun belki bunun sebebi bir san’at eseri vücûda getirmek için kâfî derecede sa’y ve i’tinâ’ gösterilmemesidir. San’ât-kâr yaptığı işi ciddi telakki ederek bütün kalbiyle çalışmazsa elbette böyle sahte eserler vücûda gelir. Zannediyorum ki: Bizde san’at ile uğraşanların esasen başka meslek adamları olmaları, maişetlerini iki taraftan beklemeleri bu i’tinâ’sızlığa sebep oluyor. San’atkarlar eserleriyle yaşamak mecbûriyetinde kalacak olursa uzman böyle birkaç dost arasında okunacak kitaplar neşredemeyecekler, hayatlarını kazanmak için ciddi bir i’tinâ’ ile çalışacaklardır. Şu halde “halka doğru” gitmeleri de zarûrî olacaktır.

İşte ben Müfide Ferit’in hanımı “Ay demir” gibi ciddi bir sa’y ve i’tinâ’ mahsûli olan bir esere sahip olacağından dolayı şâyân-ı tebrik buluyorum. Demek ki hanımlar san’at sahasından da erkeklere numune olacak bir âzim ile ilerliyor.

3. İbrahim Alaaddin, “Genç Kız Ruhu”, Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. 292-294.

Geçen nesihada kız çocukların ruhiyyesinden bahsetmiş ve ahvâl-i ruhiyyenin cinsiyet itibariyle de çok mütehalif olabileceği hakkında bazı izahât vermiştim. Bu makale genç kızlara mahsûs tezâhürât-ı ruhiyyeyi mevzû’ bahsetmek istedim. Hayatın her devri bedeni ve ruhi inkılâbât at ile yek-diğerinden kat’iyyen ayrıdır. Mürebbiye ve muallime olanlarla bilhâssa ebeveyn çocuklarının içinde buldukları devirlerini tahmin edebilmeli ve bunun icâbına tevfiğ-ı hareket eyleyebilmelidir.

Gençlik hayatın baharıdır derler ki bu teşbih her nokta-ı nazardan doğrudur. Çocuk ilk gençliği idrak eder etmez. Birden bire infılâk eder, güne gün değişiklikler fevkaladelikler ibraz eder.

Genç kız tabirinden maksadım çocukluk çağını bitirmiş olanlardır ki buna **adolescence** yani “mürâhika” da diyebilir. Ancak mürâhikalık gelmesi aynı zamanda bulûğ devresinde şâmil olarak kullanıldığı ve pek me’nûs bulunmadığı için genç kız tabirini tercih ediyorum.

Hayatın bu devresine, her yerde ve her zamanda çok ehemmiyet verilir. Akvam-ı kadime gençliğe vâsıl olan çocukları hey’et-i ictimâîyye arasına idhâl için merasim-i mahsusa yaparlardı.

Yunanlıların, Romalıların, İranilerin “site” ye “vatani”leri arasına veya orduya idhâl etmek çağı hulûl eden gençler hakkında yaptıkları merasimi tarihler sûret-i mahsûsa da kaydederler. Musevilikte “pantana kuvvet” merasimiyle, kanuniliklerde re’sa-i diniye tarafından yapılan ayinlerle kız, erkek bütün gençler hayatın cemiyetin bütün vezaif ve mukaddesatını teslim ederler.

İslamiyet’te mükafiyet (?) idi. Zaten sâde olan denmez. Bu husûsta da bir takım merasim teklif etmiyorsa da ve muamelat için geçliği yani bulûğu esas ittihâz ederek bu devrede büyük bir ehemmiyet veriyor demektir.

Kanûn itibariyle, hayat-ı ictimaiye itibariyle bu kadar mühim ve evvelkinden bu derece farklı olan bu devr-i hayat terbiye-i nokta nazarından da çok dikkatle tenebbü’

şayandır. Hâlbuki terbiyevi çareleri tahmin ve tayin için bu derde âid ruhi hususiyetleri araştırmak lazım gelir.

Evvelki makalede çocuğun yetişkin insan **adulte** den ne kadar çok farklı olduğunu söylemiştim. Çocuk nasıl bir yetişkin adam demek değilse bir genç kızda büyümüş bir çocuk demek değildir. Belki büsbütün ayrı bir enmûzectir. Bunu epeyce takdîr etmek ve ruhi ayrılıkların tedkîkine esas olmak üzere evvel emirde kız (?) farkları ve husûsiyetleri zikrederim:

Mürahikalık ve bulûğ çağı kız çocuklara da erkeklere nispetle üç dört sene evvel hulûl ediyor. Müellifler vasatı Avrupa için bucağın mebde'ini on üç, on dört olmak üzere kaydederler. Aklım; sahibe hayat mersi üzerindeki te'sîri gibi insan üzerinde de mühim bir ameldir. Bizim memleketlerde bu çoğu takribi olarak bir iki sene evvelâ alabiliriz. Yani on iki on üç yaşları genç kızlığın mukaddemasıdır denilebilir. Maa-mâ-fîh unutmamalıyız ki daha sıcak memleketlerde gençlik daha evvel hulûl eder. Bunda mâ'adâ ırk, sûret-i maişet ve tagaddi gibi birçok emeller inkişafın takdim veya te'hirini intac edebiliyor. Hattâ arkadaş sahibeleri, romanlar, hikâyeler, tiyatro sinemalar çocukların vaktinden evvel bulûğa ermelerini müceb olabilir. İstatistiklere nazaran erkekler kadınlardan daha çok doğuyor fakat kadın sûret-i umûmî yede daha mukavim ve daha çok yaşamağa müstaidddir. Hayatın her devrinde erkeğin inkişâf bedeni itibariyle kadına faiktir. Yalnız müstesnâ bir zaman var ki oda kızların bulûğ çağıdır. Ayın başında bulunan çocuklar içinde kızlar bulûğlarını daha evvel idrak ettikleri için nemâ-yı beden husûsunda yalnız o müddet zarfında arkadaşlarına tefevvuk ederler.

Genç kızlar hakkında bir tecribi ruhiyat kitabı yazan İsviçreli "Magret Evar" ismindeki müellife; mütemadiyen (?) ettiği ölçülere istinaden on iki buçuktan beş yaşına kadar kızların boyları altı ay zarfında altı santimetre ve fark edecek sûrette âzim bir tezayüd gösteriyor diyor. Kezâlik bu devr esnasında kızların telakkide artar. İnkişâfın devam ettiği üç sene zarfında hâsıl olan farklar takriben on kilo gram kadardır. Kemikler ziyâde geniştir. Hâlbuki çocuklukta kemikler yalnız uzamak sûretiyle nemâ bulmuştur.

Kızların kehfi erkeklerden daima küçük. Zaviye-i vechiyyeleri daha hâddir. Maa-mâ-fîh başın veya dimağın büyüklüğüyle zekânın fazlalığı arasında münâsib tâmmе bulunduğuna dair olan kanâat devam avam hiçte sabit bir şey değildir. Kadın dimağı erkek dimağından daha küçüktür ancak bedene nispetle kadın dimağı büyük ad

olunabilir. Kuvâ-yi (?) itibariyle kadın erkeğe daima mağlubtur. Hattâ bulûğ esnasında bile hem-sinn olan çocuğu tecavüz edemez.

Bulûğ esnasında kızlar daima çok (?) ve hastalıklara erkek çocuklardan daha fazla müstaid olunurlar. Ebeveyn ve mürebbiyelerce bulûğun her çocukta az çok tehalif eden mebd'e'ni tayin için emâratı tanımak lazımdır.

Doktor “Goren”in (?) göre ilk ibare âne de ve koltuk altında zâhir olan işardır ki evvelkisi daima evvel zuhûra başlar. İşarın zuhûru alel-ekser âdetin vuku'undan mükaddimdir. Tabîi ikinci ve daha bariz olan emare hayz dediğimiz kadınlık âdetidir.

Üçüncü bir emare olarak sesin tagayyürünü da zikretmek mümkündür. Erkek çocuğun sesi nasıl alçalıp kalınlaşıyorsa kızların sesi de bozmada yükselir ve keskinleşir. Çocukta cinsiyet ihtilafı bedeninin külliye başkalığını icâb etmiyor. Hâlbuki geçliğin idrakinden sonra her cins kendine mahsûs o saf bedeniyeyi iktisâb etmektedir. Bu yaşta genç kızın vücûdu münhani hatıralardan terkîbe başlar. Hâlbuki erkeğin bedeni münkesir ve zaviyeli hatlardan teşekkül eder. Kız hutût-ı nisviyyet ihraz eder. Kemikler nehafet ve zarafet kazanır.

Genç kız daha sık nefes alır. Ciğerlerinin müvellid-ül-humûzza sarfiyyatı çoğalmıştır. Kalbin hacim itibar tahvili de şâyân-ı dikkattir. Teheyücler, buhranlar, baygınlıklar bütün bunların neticesidir. Nabızlarda tagayyür vardır.

Bütün bu sayılan fizyolojik tahvilatın birden bire zuhûru genç kızını fevkalade sarsar. Birçok hastalıkların bilhâssa (?) marziyye ile mahmûl olan kızlarda isti'dadlarını taşıdıkları avarızın zuhûru âli-el-kesr budur da uzviyyetin en namukavim olduğu nema devirlerinde tezâhür eder. Asabi rahatsızlıklar. Ne veraseten, ister gibi avarız en ziyâde bu devrin işidir.

Bulûğ gayri tabîi ve marzı bir hal değil fakat ferdin maddeten ve ma'nen tahavvül serianı husûle getiren tehlikeli bir geçittir.

“Fransiyon” isminde müellif diyor ki: “Faaliyet-i cinsiye ile birlikte cümle-i asabiyyenin tahavvül-i külliyesi başlıyor. Şu halde bu devre has halat ruhiyyeyi tedkîk pek ziyâde istifâde bahşeder.

Evvel emirde genç kızlarda tecessüsün efratı şâyân (?). Şahsiyetini daha ziyâde idrake başlamış, bununla beraber hayata girdiğini anlamıştır. Binâenaleyh bu devrin hissiyatı bir nokta-ı nazardan lüzûmundan fazla ferdidir. Diğer taraftan hayat-ı ictimâîyede ferdi hislerle tesadüm ederek ve birçok noktalarda tezdadlar göstererek inkişâf eder.

Genç kız kendine daha fazla ehemmiyet verir. Bir iki sene evvel, hattâ beş altı ay evvel ihtiraz his etmediği hareketlerden izzet-i nefsi meselesi çıkarmağa başlar. Fazla süslenmek merakı cinsiyetin icabından olmakla beraber bunda gururunda tesiri çoktur. Akranına tefevvuk etmek, daha güzel, daha süslü görünmek merakı çocukluk zamanlarından fazla olur. Lisan bilmek. Keman veya piyona çalmak gibi kendi aralarında mümtâziyyete (?) ad edilen ma'rifetlerde ihsas tefevvuk etmek ister. Nazar-ı dikkatini celb etmeğe çok mütemayildir. Hattâ buna muvaffak olmamak, süslenmemek, vesaît mümtâziyyeti ihraz edememek onu bed-bin eden hasta eden âzim bir mahrumedir. Bu hûd-bin, ferdi hisler yanında bir tezdad teşkil eden gayr-ı nediş tahassusat tesâdüf edildiği çok genç kız arkadaşları için fevkalade fedakârdır. Hatırata ehemmiyet verir. Bazen ictimâî ve vatanperverane fedakârlıkların müfretinide tasvir eder. Görülüyor ki gençlik mevaznesizlik yaşı; tezdad devridir.

Genç kızın sebepsiz ağladığına çok tesâdüf edilir, buna “**larnus de l'adolescenee**” “mürâhikalık yaşları, derler. Profesör “Alber Maleş”in dediği gibi geçlik sebepsiz ağlamaz, ümitsizlikler ve mahalsiz ümidler ve sevinçler devridir.

Hayat aşkânede gençliğin şâyân-ı dikkat tezâhür etmektedir. Cinsiyetin idrakı, vezaif cinsiyetin anlaşılmaş olması genç kızını erkeklerden ihtizâre davet eder. Biraz evvel serbestçe latifelendiği erkek arkadaşlarından hattâ erkek kardeşlerinden bile ictimâb etmek lüzûmunu duyar. Bununla beraber onlar arasında mümtaz telakki edilmekte istediği, çırpındığı bir hevestir. Geç kızının aşkı daima “müfail passif” bir haldedir. Silsile-i hayvanatın hepsinde nisviyyeti; aşk meselesinde ihtiyât ve ihtirazı icâb ediyor. Fena tesirattan mahûza kalmak şartıyla genç kızının itması nadirdir. O sevginin hicranları içinde kıvrırır. Fakat kimseye sırrını efşâ edemez. Ta ki mütekabil esrarın (?) edildiği hem-râzi olsun zaten gençlerin bilhâssa genç kızların sevdası daha ziyâde “(?)”dır. Alel-ekser maîn bir şâhısa müteveccih olmaz ona göre müştak hayâlî vardır. Bunu teşhis etmek lüzûmunu bile hissetmez. Genç kızılığın tabî bir tezâhür ruhiyyesi olan böyle masumane bir his aşk muhît ve terbiyenin te'sîrine göre tahavvül ve teâli

eder ve şekli ma'kulane girebilir. Genç kız şa'yet "realite" den hoşlanmaz. Hakiki hayatın bütün safhını ona açmak ruhunu incitmek bütün varlığını kırmak demektir. Her şeyi mükemmel yüksek bir nazarla görmek ister. Mükemmeliyet istemek bu yaşın icâbıdır.

Tecrid ve tahayyül (?) gençlerde en ziyâde bu yaşlarda nemâ bulur. Hayat ufuklarını pembe görür. İstikbâl kendisi için muhakkak saadettir ve fevkaladeliklerle doludur. Cihanı yalnız kendi adesesıyla mutâlâ eder.

Harikulade işlere hurafat ve esatire en ziyâde bu yaşlarda ehemmiyet verilir ve bunun içindir ki "Alber Maliş" "gençliğin ferdi hayatın bir devir kabul (?) diyor.

"Korku" genç kızın şâyân-ı dikkat bir halidir. Bilhâssa "ölüm korkusu" ona çok defa uykuyu men' eder.

"Kabiliyet telekkün **suggestibilite**" bilhâssa genç kızlarda delikanlılardan daha çok fazladır". Bu itibar ile fena arkadaşların, çirkin resim ve kitapların izi onlarda fevkalade derin olur. Maa-mâ-fih bu hal iyi bir muhît ve iyi mürebbi için şüphesiz ki çok müsaidir.

"Hicâb **rimidile**" genç kızlığın en bariz o saffındandır. Bundan dolayıdır ki galebenin mahfillerinden ictinab ederler. Başkalarının nazarı genç kızları sarartmak veya kızartmak için kâfidir. İnziva onun için şâyân-ı tercihtir. Yalnız şahsiyetlerine kapanmak, hayallerinde yaşamak isterler. Bu hal bazen kabiliyet-i ictimâîyeyi bile seleb edecek kadar ileri varır. Misafirlerin yanına hiç çıkmayan genç kızlara bizde de çok tesâdüf edilir. İnziva hali erkeklerde olduğu kadar genç kızlar için muzır değilse de teâmadisi de muvafık olmaz. Çünkü hayata hakikate, cemiyete temas etmek zarûfidir. Böyle kendi âleminde yaşayan genç kızlar biraz vahşi geçimsiz olur. Bu mevzû böyle birkaç sûtûnluk bazinin ikmâl edebileceğinden çok mühim ve çok muazzeldir. Ben ancak yeni bir meseleyi ortaya atmış ve bazı mertebe izâh etmiş olurum.

"Jan Jak Russo"nun "ferdin hayata ikinci doğuşu sûretinde tasvir ettiği "gençlik" ruhiyatı; hem psikolojik hem pedagoji meselelerinin en yeni ve en alakalı bahislerindendir.

**4. Halide Nusret, “Suzan’ın Defterinden: İlk Günlerin Tahsisatı”,
Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. 295.**

Niçin her gün bu ıssız yollarda saatlerce kendi kendine geziyorsun? Niçin gözlerin her akşam uzun ve niyazkar bir bakışla penceremde dinleniyor?.. Burada seni meşgul edecek ne var ki?..

Yoksa dilsiz pancurlarımın muannid sükûti arkasında seni bekleyen bir hıyaz mı tasvir ediyorsun? Eğer öyle ise, gafil çocuk. Emin evvel ki pek fena aldanmışın! Kendi kendini pek fena aldatmışsın; yazık!...

Bakışlarında ne hazin bir ma’nâyı istirham, kaşlarında ne elim bir meâl işitikâ’ var. Dudaklarının niyazkar büklümleri ne kadar güzel!... Fakat ben, işte bunları görmek için seni pancurlarımın arkasında olsun. Beklemek lüzûmunu hissetmiyorum! Saatlerin fedakârlığıyla kimsesiz yollara çizdiğin izleri ertesi gün lâ-kayd adımlarla bozarken kalbim titremiyor bile! Seni ancak tesadüfen gözüme iliştğin zaman görüyorum!...

Benden hâlâ ne bekliyorsun? Ve bu cesareti sana veren hangi kuvvet oldu? (?) biliyorum ki beceriksiz hareketlerine yüzünün şaşkın gayr-ı tabî kırmızılığına gülmek akla bile gelmemişti. Bakışlarıma ma’nâ koymağa da zaten bilmem...

O halde niçin, nasıl ve ne hakla gözlerin her akşam, uzun ve niyazkar bakışla penceremde dinleniyor?

Beni seviyor musun? Neden?.... ben, kendimi sana sevdirmek için bir şey yapmadım, ki!.. mağrur lâ-kayd gözlerimde sevmek sevilme için yaratılmadığımı anlamalı değil miydik?...

Evet, işte ben seni sevmiyorum! Ne yapayım? Sevemiyorum! Esasen ben hayatta hiç sevmedim! İnsanlara hayata karşı yabansız bir kinim var... ben yalnız tabiatı severim!...

Aşkî yaratan, bunu mahlûklarına dağıtırken ben bilmem nerde imişim; tam bindiği zaman yetişmişim. O vakit ta geri kendi için ayırdığı sevgiden birazını bana vermiş onun için kalbimde yalnız tabiatı sevmek kabiliyeti yer tutmuş!

İşte annem benim hakkımda bir efsane söyler, hayali, fakat netice itibariyle o kadar bir hakikat ki!...

Seni sevmek... o vech, büyük gülünçtür: Yıldızlar, çiçekler, solar dururken senin eski ve kemikli vücûdunu sevmek, gülünç, gülünç!...

Sevilmek, bu fena değil; fakat bazen insanı sıkıyor işte mesela. Her akşam saatlerce adımlarının kumlarda bestelediği mutarrid sesi dinlemekten ben artık sıkıldım!.....

Maksadımı anlıyorsun. Değil mi meçhul seyyah?.. Sana yıkılmadan çekilmeği rica edeceğim. Mademki sevmiyorum, mademki sevmeyeceğim, mademki sıkılıyorum senden! Niçin her akşam gözlerin uzun ve niyazkar bir bakışla penceremde dinlenesin?

Hem biliyor musun, kilitli kalbimin bütün mağrur ve kayıdsız zincirlerine rağmen içimde senin o boş, o ricakar bakışların için sızlayan bir nokta var' seni sevmiyorum, bu muhakkak... Fakat bilmem ki bu ma'nâlı his, bu zalim sizi nedir? O vech. Haydi çekil, çekil yolumdan!....

9 Mart 1919 Göztepe:

6. “Darümuallimât Hanımlarının Mecmûaları Münasebetiyle: Üç Demet Çiçek”, Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. 299.

Geçenlerde, mes’ûd bir tesâdüf olarak elimize gayr-ı matbu’ mecmûa geçti.

Darümuallimâtın dördüncü sınıf hanımları tarafından vücûda getirilen bu risâle (Bahar) ismini taşıyordu.

Büyük bir merak ile mutâlâasına koyulduk; oldukça zevkimiz neşemiz arttı. Göğsümüz bir şehik-i ifhâr ile kabardı.

Yarın ki nesihemizin ta’lîm ve terbiyesini müşfik ve munis ellerine tevdi’ edeceğimiz bu genç dimağların böyle müfîd teşebbüslerde bulduklarını, ciddi vakur hareketlerini gördükçe bibim için sevinmemek kabil mi?

Mütevazı ve muhavvetkar, aynı zamanda mefkûre ve gaye terennüm eden mukaddemasından başlayarak bütün yazılarda ne derin bir bûy-i samimiyet ne ûlvî ihtisaset var..

Bu öyle bir fidandır ki gün geçtikçe çiçekleri daha zengin, daha muattar olacak yapraklarını mütemadiyen çoğaltacaktır.

İlk (bahar), on dört genç ruhunun çiçeklerini takdim ediyor. Bunların arasında bilhâssa iki manzume vardır ki, muharrirleri- başka yerden mühim olmadıysa- bir sene sonra en büyük edebi mecmûalarımıza yazı yazabileceklerdir. Darümuallimâtın bütün bu yüksek ruhlu hanımlarını tebrik ederken hatırımıza gelen birkaç şeyi de söylemeden geçemeyeceğim:

Bir kere bu mecmûa bir zaman ders saatlerini iştilal edecek mahiyette olamamalı, ancak tatil günlerine münhasır kalmalıdır. Sonra, yazıların- mevzû’ ve üslûb cihetle- intihabında çok dikkat etmelidir. Ve nihayet, bunun vücûda getirilmesinde ki maksad talebat arasında hissi ve fikri bir tesânüd temini olduğuna göre yalnız onların yazısı bulunmalıdır.

İşte bu esas dairesinde çalışabilirse bizim için daima, bu Bahar’ın çiçekleriyle mağrur olmak mukaddes bir arzu, samimi bir ihtiyaç olacaktır.

Bahar'ın son sahifesinde yine darülmuallimâtın diğere sınıfları tarafından (nefha) ve (ilk hatve) namlarıyla birer mecmûa vücûda getirdiğini öğrendik.

Bu üç demet çiçeğin solmamasına, daima feyzdar olmasını temenni ederiz.

Darülmuallimât beşinci sınıfın pek mühim büyük bir teşebbüslerinden gelecek sayıda lisan-ı takdîr ile bahsedeceğiz.

7. Ömer Seyfeddin, “Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabî Yazmak San’atı: Manasızlıklardan Sakınmak”, Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. 300-301.

Dördüncü Ders

Bazen elinize uzun bir şiir geçer, okursunuz. Bir şey anlamazsınız. Böyle nesirlerde az değildir. Bunların kelimeleri düzgün, cümleleri endişe ile terkîb olunmuştur. Adeta arasanız, bir kusurda bulamazsınız. Hattâ biraz da güzel görünüyor. Fakat aldanmayınız. Bu nev’i yazılar boş eserlerdir. Muharrirleri, yazacak bir şeyleri olmadığı halde zorla kalemi ellerine alıp uğraşmışlardır. Mesela genç bir şair... Henûz derin bir te’sîr, bir heyecan duymamış, lakin mutlaka bir şiir karalamak istiyor. Başlar düşünmeden kâğıtları doldurmağa... Vezin, kafiye bilmediği için yalnız da yazmaz. Fakat yazdığının içinde bir şeyi yoktur. O kadar yoktur ki... Bu yokluğu sizde yakalayabilirsiniz. Bakınız nasıl: Böyle bir şiiri tersinden okumağa başlayınız yine aynı ma’nâ! Aynı ma’nâsızlık... Orta yerinden aşağı yukarı doğru iki tarafa sıra ile saparak okuyunuz. Yine aynı kelimeler, yine aynı ma’nâsızlık! Böyle şiirleri köşeleme yani çaprazvari okursanız mutlaka yine bu neticeyi bulacaksınız. Şiir kısmında da böyle ma’nâsızlığa misâl olabilecek birçok eser bulabiliriz.

(Ben bu gibi eserlerden buraya misâl getirmiyorum. Edebiyat meraklısı her hanım kız boş gördüğü şiirlerin, nesirlerin içlerini bu usûl ile yoklayabilir.)

Şimdi sizin sakınacağınız şey üslûb endişesinden ziyâde: Boş, ma’nâsız yazı yazmaktır! Ma’nâsız yazılar insanı güldürür, sonra sıkar. Ma’nâsız, sapma yazıların ömürleri de yoktur. Daha doğmadan ölürlere. Güzellik ne kadar fenasa ma’nâsız yazı yazmakta o kadar fenadır. Söyleyecek bir şeyi olmadığı zaman susan adam geveze değildir. Yazacak bir şeyi olmayanda eline kalem almamalıdır. Ne yazacaksınız? Bir mektubu mu? Bir mensûre mi? hatıra mı? Evvela zihnen onu kararlaştırınız. Bir hissinizi mi bir fikrinizi mi kendinizden başka birisine telkîn edeceksiniz. Onu ince düşünün diğer hatıralarınızdan ayırınız mefkûrenizde mevzûanızı mücerred bir hale getiriniz. Sonra müşahhas bir sûrette yazmağa çalışınız. (müşahhas yani canlı olmayan yazılar edebiyatın haricindedir. İlmi, fenni ta’rifler gibi...)

Mevzûanız ne olursa olsun. Her ne yazacaksınız mutlaka, sıra ile üç unsuru ihtiva edecektir:

1-Yazacağınız şeyin asılı

2-Bunun tafsili, tahlili

3-Çıkardığınız, yahud telkîn etmek istediğiniz netice...

Bir istid'âdan bir mektuptan, bir tefiriden, bir layihadan tutunuzda bir şiir, bir hikâye, bir roman bir tiyatroya kadar her yazıda bu üç ameliye vardır. Mesela tiyatrolarda muharrirler ilk perdede bütün şahısları sahneye çıkarırlar. Seyircilere tanıtır. Vak'anın esasını da devirirler ikinci perde de vak'ayı harekete getirirler. Üçüncü perde neticedir! İyi muharrirler hikâyelerde, romanlarda da böyle yaparlar. Evvelâ (Proloğ-dibace) makamına geçecek bir fasılla vak'anın kahramanlarını, geçtiği yeri tasvir ederler. Yavaş yavaş vakayı yürütürler, tahlîl ederler. Son fasıla kadar hep bir şey için kari'eyi hazırlarlar. Kitabın sonunda netice ile hatırınız dolu olarak ayrılırsınız. Müellifleri belli olmayan milli masallarda da bu tarzı görür. Nakl "bir varmış, bir yokmuş" diye evvelâ şahıslar tasvirinden başlar. Sonra vak'aya geçer. Sonra mutlaka bir neticeye gelir. "Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine!" dir. Ma'nâlı eserlerde bu "topluluk" şekli bir belagat kaidesi zanneden gençler sözde bu yazı ameliyesine karşı gelmeye kalkarlar. Fakat bu üç hal uydurma bir kaide değildir. Bizim ruhumuzdan uzviyetimizden çıkmıştır bakınız nasıl:

Biz insanlar benliğimizin haricindeki eşyayı (havas-ı hamse) vasıtasıyla hissederiz ya görürüz. Ya işitiriz. Ya dilimiz ile tadarız. Ya burnumuzla koklarız. Ya elimizle temas ederiz. Havass-ı hamse vasıtasıyla duyduğumuz şeyi dimağımızda idrak ederiz. Sonra bir mefhum, bir hükm çıkarırız. Şimdi gelelim yazmağa...

Yazmak söylemek demektir. İkinci bir şahsa karşı bizim söyleyeceğimiz şey mechûldur. Evvelâ ona söyleyeceğimiz şeyin aslını cehren tekrarlarız. Sonra o bunu duyup zihninde tahlîl etmeğe başlarken biz kendi muhakememizi ona telkîn etmek için şifahi tafsilata başlarız. Sonra yine susmayız zihnen vereceği hükmüne karışırız. Lafımızdan muayyen bir netice çıkarırız. Mesela bir istid'â vereceksiniz. Evvelâ kim olduğunuzu yazarsınız. Sonra hukukunuza, sanatınıza, arzuunuza dair tafsilata girişirsiniz. En nihayet ne isteyeceğiniz onu istersiniz. Bir mektup, bir roman, bir

hikâye, bir şiir, bir şarkı bir destan... Hâsılı her şeyi böyle... İçinde ma'nâsı olan her yazının bir başı bir ortası, bir nihyeti olur. Böyle bir şeklini bir mevcudiyeti olmayan yazıya eskiler “bi-serûbin” derlerdi. Hasta olan olmayan, hezeyan nöbeti geçirmeyen bir dimağın muntazam hareketi sahibini başka türlü fikrini edadan men' eder.

Büyük şairler hislerini fikir haline geçirmeden tebliğ çalışırlar. Fakat eserlerinde yine mantiki bir insicâm vardır. Hislerin, heyecanlarında bir taalluku vardır ki onun rûşeni göstermeyen şiirler baştan aşağı saçmadır. Hezeyanıdır. Rûbab-ı Şikeste'yi dikkatle okuyunuz. Fikir tek şiiri mükemmel bir “topluluk” modelidir. Bir mızrağını değil, hattâ bir noktasını, bir virgülünü değiştiremezsiniz. Çünkü hemen hüsn, mantiki ceryan, teakıb bozular. Evet, üslûba dikkat etmekten ziyâde topluluğa bakacaksınız. Yazmak kendi maksadını başkasına tebliğ etmektedir. O halde evvelâ ne neticeden nede tahlîlden başlayabilirsiniz. Mutlaka teşhirden başlayacaksınız. Sonra tahlîl, sonra netice yani “tez antitez, sentez” bir bir ardına, sıra ile... Fakat bu üç ameliyeyi gözle görülmeyecek derece birbirine tedahül etmemişse “topluluk” seniyy sayılır.

Zihninizi dolduran bir mevzû'nuz yoksa sakın kalemi elinize almayınız. Kâğıdın karşısında taayyün etmemiş bir fikir hemen dağılır. Mevzû'nuzu gelişi güzel, kendinizi sıkmadan yazınız. En güzel “tertîb” mıntıkamızdaki insicamdır. Eğer fikir zihnimizde epeyce hazırlanmışsa mutlaka onu tasvirsiz yazarız.

Ne uzun yazmağa, nede çok kısa yazmağa heves idiniz. Uzunluğun kısalığın hiçbir kıymeti yoktur. Fakat dikkat ediniz ki yazacağınız şey her ne ise canlı olsun şahıs olsun. Yazılarda canlılığı öldüren taklittir. Model olarak her hangi bir eseri göz önüne almaktır. Zorla san'at yapmağa kalkmak hatasıdır.

Siz, siz olunuz. O vakit ibdâ' olacaksınız. Bir dâhinin eserini taklîd etmekten, bir dâhiye benzemekten vazgeçiniz. Taklidin tekrarın edebiyatta hiç ehemmiyeti yoktur, Rus muharrirlerden Dostoveski dir ki:

“Başkasının söylediği büyük bir hakikati tekrar etmekten, kendi kendine bir yalan uydurup söylemek daha hayırlıdır. Çünkü birinci halde papağan, ikinci halde insansınız.

Dördüncü Dersin Sonu-

8. Mütercim Niyazi, “Tabâhat”, Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. 302-303.

Koyun Kıyması- Etin üstündeki yağ ve derileri aldıktan sonra gayet ince olarak kıyıp üzerine tuz ve biber ve birazda tereyağı sürünüz. Bunu bir tencereye koyup miktarı kâfi yağsız et suyu ile ince çalkalanmış bir yumurta sarısı ilave ediniz ve ara sıra karıştırmak sûretiyle kaynamaya başlayıncaya kadar hafif bir ateş üzerine bırakınız. Ba'de biraz patates haşlayıp ezerek üzerine tuz ve biber serpiniz etin konulacağı tabağın etrafına tertîb ediniz. Eti de tenceden tabağın ortasına döküp üzerine bir miktar ince doğranmış maydanoz serpiniz ve tabağı sıcak olarak sofraya alınız.

İspanyol Köftesi- Bu köfte, ciğer ve sığır eti yahud yağlı taze koyun eti kıymasıyla yapılır. Bir karaciğer ile yüz elli dirhem eti gayet ince olarak kıyınız. Bunu ince doğranmış soğan, maydanoz, tuz ve biber ile karıştırınız. Ve ızgaralı bir tencerenin ızgarası üzerinde buğu vasıtasıyla pişirerek etin ızgarada terk ettiği yağları bir tarafa ayırınız. Et soğuduğu zaman buna bir çay bardağı dolusu ekmeğin içi ile epeyce çalkalanmış üç yumurta ilave ediniz. Hapsini ince yekdiğeriyle karıştırıp küçük küçük yuvarlak yapınız. Ba'de bunların içinde biraz sâde yağ bulunan bir tepsiye koyarak fırında kızartınız.

Sığır Köftesi- Yüz elli dirhem köftenin sığır etini koyup etindeki halîta ile karıştırınız: yüz dirhem etimeğin içi miktarı kâfi tuz ve biber, yarım çay kaşığı gayet ince doğranmış limon kabuğu ve bir adet yumurta. Bu hamurdan küçük küçük yuvarlak yapıp sâde yağ ile kavurunuz.

Koyun başı Söğüşü- Başın beynini çıkarıp epeyce yıkayınız ve böylece sabaha kadar bırakınız. Sabahleyin başı bir tencereye koyup üstünü örtünceye kadar su ilave ediniz. Bunu kaynamağa başlayıncaya kadar ateş üstüne koyup ba'de mangaldan alarak yarım saat öylece bırakınız. Tüylerini kopardıktan sonra tekrar yıkayıp soğuk suya koyunuz ve kaynamağa başlayıncaya kadar ateş üstüne koyup derisini soyunuz. Şimdi baş pişirilmeğe hazırlanmıştır. Tekrar tencereye koyup üstünü örtünceye kadar su ilave ediniz. Ve hafif bir ateş üzerinde iki saat kadar pişiriniz. Ba'de tencereye rendelenmiş iki havuç ile ince ince delinmiş bir şalgam ilave edip bir saat daha kaynatınız. Nihayet büyük bir tabağa alıp etrafına sebze yemeği ilave ediniz.

Çömlek Kebabı- Butun üst tarafındaki etlerden yüz elli dirhem kadar alıp uzunluğu ve genişliği serçe parmağının uzunluğu kadar olmak üzere dilim dilim kesiniz ve üzerine tuz ve biber serpiniz. Genişçe bir toprak tencerenin dibine biraz sâde yağ sürüp bir kat kabukları soyulmuş ve dilim dilim kesilmiş çıban patates. Dilim kesilmiş bir soğan, bir çay kaşığı dolusu gayet ince doğranmış maydanoz, ba'de bir kat et. Tekrar bir kat maydanoz. Patates, soğan ve tekrar bir kat daha et vaz' ediniz. Etin üstüne bir kepçe dolusu kaynar su döküp en üstüne bir kat daha patates, soğan ve maydanoz ilave ediniz ve bunun üstüne de bir tabak ile kapayıp sıcak bir fırında bir buçuk saat pişiriniz.

İrlanda Kebabı- 300 dirhem yağsız koyun boyunu, on tane patates, dört küçük soğan, takriben 300 dirhem su, tuz ve biber alınız ve et ile patates ve soğanı dilim dilim kesiniz. Ba'de bunları bir tencereye bir kat et ve bir katta patates ve soğan olmak üzere istif edip üzerine 300 dirhem soğuk su ile tuz ve biberi ilave ediniz. Tencerenin ağzını hafifçe kapayıp hafif ateş üzerinde iki saat kadar pişiriniz.

Yağlı Et Suyu Yapmak- Ne cins olursa olsun elinizde bulunan butun kemikleri büyük bir tencereye koyup miktar-ı kâfi soda ilave ettikten sonra lâ-akall üç yahud dört saat kaynatınız. Ba'de kemikleri tencereden çıkarıp her üç buçuk okka et suyuna ince ince kesilmiş yüz elli dirhem yağsız sığır eti, iki yahud üç adet rendelenmiş havuç, iki soğan, iki şalgam, iki baş gayet ince doğranmış kereviz ve yüz dirhem su ilave ediniz. Bu et suyu çorba olarak da isti'mâl edilebilir.

Yağsız Et Suyu Yapmak- Biraz pişmiş kemik alarak küçük küçük kırdıktan sonra bir tencereye koyup ve üstünü örtünceye kadar soğuk su ilave ederek hafif bir ateş üzerinde iki gün pişiriniz. Soğuduğu zaman yağlarını çıkarırsanız leziz bir et suyu etmiş olursunuz.

Domatesli Böbrek- böbreği iki kısma ayırıp una buladıktan sonra sâde yağı ile kavurunuz. Bunu bir tencereye koyup yüz dirhem kadar domates suyu tuz ve biber ilave ederek hafif bir ateş üstünde bir saat pişiriniz. Ba'de biraz sâde yağ. Un, yağsız et suyu ve yarım limon suyu ile salça yapıp üstüne dökünüz ve sıcak sıcak sofraya alınız.

Böbrek Köftesi- Yüz dirhem sığır böbreğini dilim dilim keserek sâde yağda hafifçe kavurunuz; soğuduğu zaman gayet ince olarak kıyıp bunu yetmiş dirhem kadar pişmiş ve kıyılmış sığır etiyle beraberce karıştırınız, iki küçük kepçe dolusu etimek içi ufağı,

birazda doğranmış maydanoz tuz ve biber ve birazda et suyu ilave ediniz. Bundan küçük küçük yuvarlak yapıp evvelâ yumurtanın sarısına batırırız ve ba'de ekmek için kırıntısında yuvarlayarak sâde yağda kavurunuz.

Tenbihat

Sığır Eti İntihabı- Sığır eti intihabında etin parlak kırmızı yağının da koyu kırmızı renginde olmasına dikkat eylemelidir.

Sığır Etinin Leziz Olarak Muhafazası- Büyücek bir kabın içine takriben üç buçuk okka kadar su vaz' ve bunu da yarım okka tuz, yetmiş dirhem şeker, dört dirhem tasfiye edilmiş patates. Dört dirhemde kehrüle ilave edip içine karıştırdıktan sonra kaynamağa başlayıncaya kadar ısıtılmalı ve köpüğü alınarak etin üstüne dökmelidir.

Etin Muhafazası- Ne cins olursa olsun, bir etin yazın muhafazası için etin üstünü hafifçe kapak ile örtülüp kuru bir mahzene asılmalıdır.

Et Dolapları- Et dolapları daima havadar bir mahâle ve mümkün olduğu takdirde kendinde ceryan hava olan mahallere konulmalıdır. Dolaplar yazın her gün boşaltılıp temiz bir ıslak bez ile silinmelidir. Kilerde bir çanak dahîline mevzû' olduğu halde mangal kömürü bulundurulmalıdır.

Et Yağı Tasfiyesi- Kendi yağı ile kavru lan sığır yahud koyun etinin tavada terk ettiği yağın "tasfiyesi için yağı bir kâseye koyup üzerine kaynar su dökünüz ve kirlerin temizlenmesi için kâseye yavaş yavaş çalkalayınız. Su ile kirli tortu kâsenin dibine çöktüğü zaman kâseyi serin bir yere koyunuz.

Sucuk Pişirmek- Sucuğu yağda kızartırken derisinin patlamaması için biraz ma'rifet lazımdır. Bütün sucuklar ısıtılırken muhteviyatının ittisatı için, derilerinin muhtelif mahallerinden bir çatal ile delinmeli ve hararete yavaş yavaş tatbik edilmelidir. Sucuklar, haşlanmış lahana yahud patates ezmesi ve yahud yağda kızarmış soğan ile âkil olunabilir.

Fasıl- 2

Ekmek Tabimini

Ekmek Yapmak- Biraz ekmek mayası alıp ılık su ile büyük bir bardak dâhilinde eritiniz. Mayanın yarım çay kaşığı dolusu ham şeker ile karıştırılması kabarmasına yardım eder. Bir okka iyi un, üç çay dolusu kuru ve sıcak bir tencereye karıştırınız ba'de bu hamurun ortasında bir delik yapıp eritilmiş mayayı bir kaşık ile karıştırarak bu deliğe dökünüz. Rüzgârdan muhâfaza için tencerenin üstünü örtünüz ve kabarması içinde ortasında kabaracak yukarı çıkıncaya kadar bir buçuk saat kadar ateşin yanına koyunuz. Hafif hafif ince yoğurunuz. Hamuru bir bıçak ile kesip alınız unlayarak istediğiniz bir şekli veriniz ve içi sâde yağ ile yağlanmış teneke tavalara koyunuz. Bu tavaların üstünü ince bir bez ile örterek hamur kabarıncaya kadar bir buçuk ile iki saat miktarı ateşin yanına koyunuz. Ba'de sıcak bir fırında pişiriniz. Küçük somunuz takriben bir saatte pişerler.

Zencefilli Ekmek- Yetmiş dirhem un ile on beş dirhem tereyağı yekdiğeriyle epeyce karıştırıp buna âtideki maddeleri ilave ediniz: Otuz beş dirhem kuru üzüm, on beş dirhem şeker, bir çay kaşığı dolusu zencefil, bir çay kaşığı dolusu yeni bahar, bir çay kaşığı dolusu süzme bal ile yarım çay kaşığı dolusu sütü yekdiğeri ile karıştırdıktan sonra bu hamuru karıştırınız ve ba'de iyice çalkalanmış birde yumurta ilave edip hepsini bir kaşık ile iyice karıştırınız. Ba'de bunu içi sâde yağı ile yağlanmış ve unlanmış bir teneke tava dâhilinde olduğu halde fırına veriniz.

9. “Türk Kadını Dershanesi”, Türk Kadını, no. 19, 20 Mart 1335/ [20 Mart 1919], s. 304.

“Türk Kadını” mecmûasının sahibi tarafından te’sîs edilmiştir. Dershanenin güşadından başlıca maksad:

Tahsil görmüş ve görmemiş olan her yaştaki hanımlara lazım gelen ma’lûmâtı vermek, en fâideli san’atları öğretmek her nev’i musikiyi ta’lîm etmek.. Hulâsa onları iyi birer anne olmak üzere hazırlamaktır.

Türk Kadını Dershanesi

Lisan, musiki, fûnûn ve san’at kısımları muhtevîdir. Ancak lüzûm görüldükçe derslerin nev’i çoğalabilir. Şimdilik verilmekte olan dersler Türkçe- Fransızca- İngilizce- piyona- keman- ud- mandolin- ulûm-i tabiiyye- ulûm-i riyaziye (konserler) ve (konferanslar bunlardan) mâ-adâ haftada bir kere umûma mahsûs (konserler) ve (konferanslar) tertîb edilecektir. Konferansların en büyük mütefekkere ve mütefekkirlerimizle muallimlerimiz tarafından verilecektir.

Musiki Dersleri

Keman, udi, mandolin derslerini kemani şehre muallime Kevser Hanım Efendi vermektedirler. Piyona muallimi san’ât-kâr şehir Vedia Sabrı Bey Efendidir. Musiki-i suti’yi de memleketimizin yegâne üstadı musikisi Süreyya Bey Efendi deruhte etmişlerdir.

Husûsî Dersler

Arzu eden hanımlar, husûsî derste alabilirler.

Ders saatleri

Sabahları ondan, akşamları dörde kadar devam eder.

Mektepli hanımlar için

Bilhâssa mektepli hanımların boş zamanları nazar-ı dikkate alınarak derslerin mühim bir kısmı Salı, Perşembe günleri ba’de-z-zevâl ile Cuma günleri tertîb edilmiştir.

Ehliyetname ve duhul imtihanlarına hazırlık muallimenin için ehliyetname imtihanına dahîl olacaklarla her derece mekatibe gireceklere lazım gelen muallimât kısa bir müddet zarfında verilir.

Umûmî Mutâlâa Salonu

Dershanenin en üst katındaki daire mutâlâa salonu olmak üzere tertîb edilmiştir. Müdavimler bilâ ücret burada istedikleri kitaplarla mecmuaları okuyabileceklerdir. Arkadaşları da ufak bir ücret mukabilinde mutâlâa salonunda vakit geçirebilir. Burada eski ve yeni her nev’i müfîd eserler bulundurulacaktır. Yükselmek isteyen her hanım “Türk Kadını Dershanesi” ne devam etmelidir.

Ücretler

Haftada 2 veya 3 saatlik her ders için ayda 200 kuruş. Bir nev’iden fazla ders alacaklar, o dersin icraatını tam verecekler, fakat müteâkıb dersler için nıfs ücret ita edeceklerdir. Ayda 600 kuruş veren hanımlar bütün dersleri, her gün ta’kîb edebilirler.

Husûsî derslerin behr saatine 50 kuruş alınır.

Dershanenin İdaresi

Şehzadebaşı’nda Millet Tiyatrosu’nun arkasındaki sokakta..

Müessis Müdürü: Muallim Ahmed Halid

İdare Mahalli: Halk Kitaphanesi

Seneliği 150 altı aylığı 80 kuruştur.

Türk Kadını Dergisi No: 20

1. Müfide Ferid, “Feminizm”, Türk Kadını, no. 20, 17 Nisan 1335/ [17 Nisan 1919], s. yok- 308.

4 Nisan Cuma günü, Türk Kadını Dershanesi’nde muhterem ve büyük edibemiz Müfide Ferid Hanım Efendi tarafından verilen konferanstır.

Hanımlar,

Sizinle hasbıhale başlamadan evvel resm-i güşadını yapmadığımız mektubun müessisine hanımlarımızın ve cemiyetin kendine ne kadar müteşekkir olduğunu söylemek isterim. Bir cemiyette meşkûr sa’y şüphesiz ki hanımların tekâmül fikri ve ahlakiyesine sarf edilendir. Bilhâssa bizim cemiyetimizde “bizim muhîtimizde... Türk hanımı?! Asırlardan beri onunla uğraşan olmamıştır. O uğraşılmağa layık ad edilmemiştir; hattâ tam bir mahluk olarak tanımlamıştır bile.. o, ismi üstünde saçı uzun, akli kısa bir mahluktur!

Hâlbuki beşeriyet yarısı erkekten, yarısı kadından mürekkeb bir güldür. Bu gülün yarısını âtil bırakıp diğerk yarısını yürütmek imkânı var mıdır? Nasıl ki bir vücûdun yarısı meflûc ve âtil kalınca o vücûd yürüyemez, kuvvetle yaşayamaz ve nihayet ölmeğe mahkûm olur. Öylece kadını yürütmeyen, ilerlemeyen yükseltmeyen cemiyette yürüyemez veya yaşayamaz. Bir cemiyet için, meflûc olmaktan büyük felaket ve musibet olur mu?.. Dünya üstünde medeniyet kat’i adımlarla yürüyor ve bu yürüyüş esnasında kendine refik olmayanları zalim ve bi aman çekiniyor, eziyor. Öldürüp geçiyor. Binâenaleyh yaşamak istiyorsak bu kelimeye, medeniyetle beraber yürümeğe mecburuz. Bunun içinde Türklüğün geri kalmış nısfını. Kadınları kaldırmağa, uyandırmağa, yürütmeğe gayret etmeliyiz.

Son muharebe, kadınlarımızın cidâl hayattaki nakıselerini büsbütün meydana çıkardı. Erkek istinatgâhında, aile muâvenetinden devr ve mecbûr kalınca, hanımlarımız ummana düşmüş birer biçare gibi ne yapacaklarını şaşırıldılar, görülen bu adım muvaffakiyetler, kalplerimizi sızlatan sefaletlere ahlak sukutları bize gösterdi ki aleni bir sûrette gösterdi ki: Eski tarz terbiye bugünkü ihtiyacat- ı hayatiyeye kâfi değilmiş, hepimiz kanâat getirdik ki, bundan sonra ehnâmları başka türlü hazırlanmış, onların

seviye-i ilmiye, ictimâfiyye ve ahlakîyelerini daha kuvvetli bir temel üzerine kurmak lazım.

Kızlarımızı öyle bir sûretle hazırlamalı ki aile içinde kalırlarsa kalpleri ısınan sıcak, temiz, medeni ve ahlaki bir aile ocağı vücûda getirsinler. Cidâl hayata atılacaklarsa, müsâid ve müsâvî şerâit dairesinde daha kuvvetli arkadaşları olan erkekler ile birlikte yürüyebilsinler!

İşte burada dikenli bir meseleye temas ediyoruz. Hanımlar! Kadın ile erkek birlikte çalışması, birbirine müsâvî hukuka çalışması. Öyle bir mesele-i ictimâfiye ki bugün bütün dünya hal ve faslı ile meşgul, buna feminizm derler.

Feminizm nedir? Feminizm diye kadınların medeni, ictimâî ve siyasi haklarda erkeklere müsâvî olmalarını istemek mesleğine derler.

Bu cereyan, ihtiyaç tabîinden ve cemiyetin tekâmülünden terk etmiştir. Medeni hakka olan ihtiyaç bi-t-tab' hepsinden daha eskidir. Profesör Tamas'ın dediği gibi: "Kadınlar evvelâ bâr-gîr, sonra ehli hayvan, sonra esir, daha sonra hizmetçi ve nihayet çocuk" ad edilmişlerdir.

Kadınlar kendilerini biraz tanıyınca, efendileri esaret zincirlerini biraz kuşatınca bu vaz'iyete tabî isyan ettiler. Medeni hukukun eksikliğini hisseder etmez elbette onu isteyeceklerdi.

İctimâî hukukun, tabiri diğerle çalışmak hakkı, bunu da cemiyet-i hâzıranın teşkilat-ı ittisadiyesi meydana çıkarmıştır. Cemiyette ekseriyet halkın hâzır ekmeği yoktur. Fakir ailelerde bir erkek bütün kadınları doyurmağa kâfi gelmeyince, mecbûren kadınlar ekmeklerini kazanmak ihtiyacında kaldılar. Bundan istifâde eden sermayedarlar, kadınlardan aynı sa'y erkekten daha ucuz bir fiyatla istediler. Bundan da hak sa'y ve hak sa'ydan da müsavat mücadelesi meydana çıktı.

Siyasi hak iddiasına gelince, mademki cemiyetin ıslahı siyasi kanunlarla icrâ' edilmektedir, mademki cemiyette kadınlarda erkekler gibi o kanunlara itaat mecbûriyetindedirler. Neden kendilerine tealluk eden bir meselede hak kalemleri olmasın?.. Esasen bu hakkı isteyecek seviyeye gelmemiş bir kadına: Sen orada artık dur, daha ilerisine gidemezsin, demek nasıl kabil olur? Hem birçok cemiyetlerde

kadınlar bi-l- fi'l siyasetin meşguliyetlerine iştirâk ettikleri halde vazîfelerinden, haklarından mahrum olmuşlardır. Gayet meşhurdur:

Bir gün Napolyon, Madam Dosta ile hiddetle sormuş: “Kadınlar ne zamandan beri politika ile uğraşıyorlar?” o da şu meşhur cevabı vermiş: “Siyaseten idam ettikleri günden beri haşmet-meâb!”

Fi'l hakika henûz siyasi ihtiyadlar uğrunda öldürülmüş kadınların kanları kurumadan, kadınlara politikaya girmeyiniz, demek pek tuhaftı.

İşte hanımlar, bu anlattığım üç hâke vâsıl olmak feminizmin gayesidir. Fakat bütün feministler bu hukukun cümlesini birden istemezler. Her cemiyet kendi seviye ve ihtiyacına göre bu haklardan bazılarını musirren ta'kîb eder. Feminizmin son haddini isteyenler bilhâssa Angola Saksonlardır. Esasen bu cemiyetlerde medeniyetleri ve terbiye-i ictimâîleri icabı kadınlar için hak medeni ve ictimâî birçok cihetlerce mevcûddur. Hanımlar her mesleğe kabul edilmişlerdir. Gazeteci, banker, tüccar, memur, doktor, avukat hattâ hâkim oluyorlar. Bu nesrin en meşhurlarından biri “An Sakallı” sulh hâkimliği eden “An Sakallı” idi. Birçok seneler devam eden memuriyeti esnasında, bütün davacılar tercihen onun mahkemesine mürâcaat ederlermiş ve verdiği hükümler o kadar adilane idi ki, bu seneler zarfında iki kere muhâkeme-i temize mürâcaat edilmiş ve her ikisinde de verdiği hüküm aynen tasdik edilmiş. Böyle cemiyetlerde kadınlar bi-t-tab' son gayeyi, hak siyasiye malikiyeti isteyecekler.

Afrika'dan gelen Sudanlılara bile hak siyasi verilen bu cemiyetlerde kadınların o haktan mahcur kalmaları pek münasebetsiz olurdu. Sofrajeterin kahramâne mücadelelerini bilmeyen yoktur. Bütün silahlardan sonra habs olmayı ve hak açlıktan ölmeğe bile göze alan bu cesur kadınların muvaffak olmaları mümkün değildir. Amerika'nın birçok devletlerinde, İsviçre'de ve son günlerde İngiltere'de muvaffak oldular, bütün medeni cemiyetlerinde onları ta'kîb edecekleri şüphesizdir.

Feminizm gibi büyük bir cereyanın gayet kuvvetli taraftarları, en meşhur mütefekkirlerinden yardımcıları olduğu gibi tabîyetle birçok düşmanları da var. Kadınların hayat-ı ictimâîyeye atılmalarıyla, rahatlarının bozulacağını farz eden hod-bîn aile reislerinden, iktisadi mevkilerinin fakirleşeceğini zanneden sahip sanatlardan, rekabetten korkan politikacılardan ve kadını daima kendilerine münhasır, şahsiyetsiz

birer zevk aleti bırakmak isteyen iskorinlerden ve yahud faaliyet hayatında letafetlerinin bozulacağını zanneden hanımlardan yani bu meselede tarafgirane düşünen bütün insanlardan mürekkebe olan bu muhaliflerin bir kısmı itirazlarını fenni zâvahirle örtmek istiyorlar, fakat ekseriyet safsata ile mücadele ediyor: Mesela kadın nakıs bir erkektir, diyorlar. Zaten kadın hazreti Âdem'in kemiğinden hâlik olunmamış mıdır? Onun ne ehemmiyeti olur? Amma, buna da cevap verenler var, onlarda mukabeleten: “Şüphesiz diyorlar, Âdem topraktan, Havva kemikten yani mükemmel ve canlı bir maddeden hâlik olunmuştur. Hem de nasıl bir kemikten, kalbin tam üstündeki kemikten hâlik olunmuştur. Elbette Havva Âdem'den daha mükemmeldir!”. “Zaten diyorlar, Allah bütün hayvanatı yarattıktan sonra ecsin mahlûkat olmak üzere Âdem'i yarattı, daha sonrada Havva'yı yarattığına bakılırsa onun daha mükemmel olması pek tabîdir.” Böylece kadın nakıstır, kadın akılsızdır dedikten mâ-adâ kadın ruhsuzdur diyenler bile olmuş! On beşinci asırda meşhur “makan konsili (?) etmiştir. Burada toplanan papazlar ciddi sûrette kadının ruhu olup olmadığını müzakere etmişler ve nihayet ancak İsa'nın annesi Meryem'in musâhib ruh olduğunu kabul etmişlerdir. Bundan daha gülünç bir mesele olur mu? Beşeriyetin yarısı, bütün insanların annesi olan kadınların ruhu var mı, yok mu diye düşünüyorlar ve sonrada, kadınların ruhu olmasa gerek, diyorlar.. İnsan düşündükçe hayretler içinde kalıyor: Kendileri gibi düşünen, kendileri gibi yaşayan, kendileri gibi konuşan iyi bilen, hareketlerinden mes'ûl olan, kendilerine icrâ' te'sîr eden, hattâ icrâ' hükmeden nihayet kendi çocuklarını kanlarında büyüten kendilerinin bütün ma'nâsıyla, yarısı, mütemmim olan kadınlara erkekler bu kadar asırlardan beri, birer oyuncak, birer hiç, birer mal, mahlûl bir eşya gibi bakmışlar ve o sûretle büyümeleri için daima icrâ'-yı istibdâd etmişlerdir, anahtarlar altında, kafesler arkasında yaşatmışlar, soldurmuşlar, öldürmüşler. Ve sonrada şimdi çıkıp onlar bizim derecemize gelmemişlerdir gibi bir tahkirle onları susturmak istiyorlar! İsyân ettirici bir ifade!..

Bundan on beş sene evvelini Profesör Biskof isminde Rusya'nın meşhur âlimlerinden biri, hanımların erkekler derecesinde tahsil görmek iddialarını duyunca bu iddialarını şu sarahat-ı mantıkiye ile reddeder:

Der ki: “Kadınların beyni vasatı olarak 1100 ile 1300 gram gelir. Erkeklerin beyni ise 1200–1300 gramdır. Demek ki kadın beyni erkeğin ki derecesine yetişememiştir.

Binâenaleyh tababet gibi yüksek tedrisata bu beyin kâfî gelmez.” Biskof prensibini daha katı sûrette ispat için der ki öldüğüm zaman benim beynimi tartınız muhakkak 1350 gram gelir. Derken, bundan on iki sene evvel 1350 gram beyinli Profesör olur. Hemen doktorlar beynini çıkarırlar ve tartarlar hayret! 1195 gram; vasatı kadın beyninden 5 gram bile eksik!

Muârizların en lütufkârları; kadın fazla hassastır, kadın zayıftır, kadın zekâsı erkeğinkinden başka kabiliyettedir, binâenaleyh erkek ile müsâvî seviyede olamaz, zaten olmaması için tabiat onu halîk etmiş diyorlar. Ve fi'l hakika ilim terbiye mütehasısları kadın zekâsının daha mutî, daha münkad bir zekâ olduğunu söylüyorlar. Mekteplerde erkeklerden ziyâde kızlar, her söyleneni muhakemesiz ve meraksız kabul ediyorlarmış, uçan, sathı fakat parlak, kaidesiz, derinleşmeyen lakin dikkat eden bir zekâ diyorlar.

Lamartin “Allah kadının zekâsını kalbine yerleştirmiştir” diyor. Bu hususta ısrar edenler bilhâssa şu misali alırlar: Almanya’da iken Madam Dostail bir gün gayet iyi görüştüğü “Gote”nin evine gider, girer girmez, hemen “haberiniz var mı mösyö? Muro tevkif edilmiş, Napolyon idam ettirilecekmiş” der. Gote imparatorluğa muhalefet eden Muro’yı pek takdîr edermiş. Tabî bu haberden pek bir müddet bekler, Gote’nin cevap vermediğini görünce başka bir şeyden bahseder, Gote’de yine aynı sukut, tekrar bahsi değiştirir, fakat yine soğuk sukut, nihayet madam Dostail sabırsızlanır, “bugün yine pek hırçınısınız, mösyö, ne söyledimse cevapsız bıraktınız, anlamıyorum ki sizinle konuşmanın imkânı yine yok, ben gidiyorum” der. O zaman Gote birden coşar: “Nedir bu sizin kadınların hiffet tabîiniz? Diye çıkışmağa başlar- geldiniz birden bire beni fena halde müteessir eden bir haber verdiniz, sonra unuttunuz ve geçtiniz, zannediyor musunuz ki bende sizin (?) unutup geçebilirim?” Madam Dostail asrın en büyük mütefekkiresi, Gote’de mütefekkiiri olduğundan, bunu daima hanımların hafifliği için misâl getirirler.

Fakat esasen bir misâl ne ispat edebilir? Tamamıyla aksine de misaller söylenebilir. Mesele orada değil. Bunların hepsini doğru kabul etsek bile ne ehemmiyeti olur? Tedkîk edilecek nokta bu nekais kadınlarda fitri ve celi midir? Yoksa irsi ve kisbî mi? işte bu meseledir. Acaba erkekler de asırlardan beri kadınların sormağa mahkûm oldukları bu tarz hayata tabi’ olsa idiler nasıl olacaktardı? Bu tecrubeden acaba

kadınlar neticesinde olsun mufakkakıyyetle çıkabilecekler miydi? Şimdi bile kadınlarınkinden hiçte fazla olmayan bu kabiliyetlerini muhâfaza edebilecekler miydi? Ne kadar şüpheli bir mesele.

İşte feministlerin bütün müdafaaları bu fikir etrafında toplanmıştır: “Kadın yalnız erkeğe karşı isyan etmiyor, erkeğin asırlardan beri kendisine verdiği tufeyli tabiatlara da isyan ediyor.”

Demek ki kabiliyet kısmında hüküm vermek imkanı hemen yok gibi.. Erkek ile kadını bedenen mukayese edecek olursak, hakikaten kadını erkekten kısa, erkekten küçük, zahiren olsun erkekten kuvvetsiz göreceğiz? Lakin bu erkekten aşağı olmasını icâb ettirir mi?.. bilmem ki mukayese manalı bir şey olur mu? Esasen kadın erkek bünyeleri birbirinden o kadar farklı ki” birbiriyle mukayeseden netice çıkarmak imkânı yok. Zira ayrı demek büyük küçük gibi ölçüleri icâb etmez. O başka, o biri başka, küçük Japonyalıyı, iri yarı Amerika zencisi ile mukayese etmek aklımıza gelir mi? bu Japonyalı. Tekâmül etmemiş bir zencidir, diye bilir miyiz? Nitekim boy posun kuvvetle bile münasebeti olmuyor. Japonyalı işçi kadınların erkeklerden pek yüksek bir maharet ve süratle ağır şeyleri nakletmelerini, mesela vapurlara kömür doldurduklarını bize söylediler. Hâlbuki dünyanın en küçük kadınları Japonya kadınlarıdır. Bize fen öğretiyor ki umûmîyetle küçük ve ibtidai hayvanlarda dişi ve erkek farkı yoktur. Hattâ en küçük cinslerde aynı fert iki cins vazîfesini de görür. Hayvanat tekâmül ettikçe cinsler arasında çok göreceğiz. Lakin bu tezahürü farka rağmen kim diyebilir ki dişi arslan noksan bir erkek arslandır, o benden eksiktir. Kız yolu jikman bu vârid hatır olabilir mi? insanlar içinde aynı mesele, bilakis tefevvuk varsa, tekâmül varsa oda şüphesiz hanımlar tarafındandır. Kabiliyet tevellüdiyeler olduğundan elbette ki erkekten daha mükemmel, daha tam bir insandırlar.

mümtarızların ikinci mühim itirazları da şudur: cemiyetler ibtidai bir şekilde oldukça erkek kadın vazîfeleri farksız oluyor cemiyetlerde medeni oldukça vazîfeler ayrılıyor.. Bu itiraz birden doğru gözüküyor, sathı bir tedkîk de köylü kadınları erkek işleriyle meşgul görüyorsunuz, erkek gibi ekerler, biçerler, odun keserler, satılık mallarını pazara getirirler ve arda serbest alış ve veriş ederler. Hâlbuki şehirlerde kadınların vazifeleri ayrılmıştır, taksim olmuştur kadın ev işiyle çocuklarıyla uğraşır, erkek ise dışarıda meşguldür. Bundan kuvvetlenerek mümtarızlar, zaten taksîm edildikçe hem iş

daha iyi yürür, hem cemiyette tesânüd daha kuvvetli olur, diyorlar. Hâlbuki bu kaide şahıslar içindir, cinler için değil. Calislerin arasındaki münasebetin kaidelerini biz tarihten almalıyız. Tarihten çıkan netice şudur:

Cemiyetler kavî, sağlam ve ahlaklı oldukça kadın ve erkek arasında tam bir müsâvî görüyoruz. Vazîfeleri de hemen aynı oluyor. Cemiyetler bozuldukça, çürüdükçe kadını küçülmüş, vazifesini erkek hoş görecektik şeylere münhasır kalmış görünüyoruz. Dünya kurulalı insanlar her türlü teşkilatı tecrûbe ettiklerinden o teşkilatların neticelerini biz kolaylıkla görebileceğiz. Ve bu tecrûbelerle kendimize bir yol çizebileceğiz. Kadınların esarete kalmalarını tabîyetlerinin netice-i kat'iyyesi zanneden mümtarızların bilmiyorlar mı ki bir zamanlar kadın erkek müsâvî değil, erkeğe hâkim bile olmuş. Ailenin reisi, istinatgâhı, bütün saffetlerin faili hep kadın imiş.

Demek ki tabiatları buna müsâid imiş! Erkek yalnız harp ile avcılık ile vakit geçirirken, kadın çocuklarını beslemeğe, doyurmağa, giydirmeye, iskân etmeye mecbûr imiş. Tarlaları ekip biçtikleri, hayvanlara baktıkları için bombaların sahibi de onlar olmuş. Bütün sanayi, bütün zenginlik onların elinde imiş. Bu zamane (?) devridirler. Bir zaman gelmiş ki kadınların pek büyüyen servetlerine erkekler göz dikmişler. Şimdiye kadar bu vazîfeyi boş duran erkekler yapmıştı onun için erkekler kadınlara hücum ettikleri zaman kadınlar mağlub oldular. Ve erkekler onların bütün mesleklerini aldıktan sonra mâ-adâ, çalışmak kendilerine güç geldiği için, kadınları esir yapıp kendi hesaplarına çalıştırmağı düşündüler bu ikinci devreye, kadını esir tutan ve erkeği hüküm yapan bu devre yatırarak derler.

Sonu Gelecek Sayıda-

2. M. Şekib, “Kadın Hislerimiz 1”, Türk Kadını, no. 20, 17 Nisan 1335/ [17 Nisan 1919], s. 308-310.

Kadınlık âlemi bir harpten sonra büyük bir istihaleye yeni bir tekâmüle namzed görünüyor. Bunu görmemek şatiyetleri yani’ hadisatı müşahede ve tedkîk etmek usûlleriyle ülfet etmemiş ve yalnız mantık ve mücerredât ile yoğrulmuş zihniyetlerin kârı olabilir. Yoksa en basit bir ilim zihniyeti kadınlığın geçirmekte olduğu bu yeni devr-i tekâmülü sezebilir. Kelimelere (?) kaptırmamak için tekâmülün ve tire: **Processus** yani seyr-i sefahatini idare eden kanunları bilmemiz lazımdır. Tekâmül, terfi diye kullanılan gayr-ı muayyen tabirin ilmi şanı ifadesidir. Tekâmülde ahlak ve saadet mefhumları yoktur. Bunlar ictimâî ve ruhi telakkilerdir. Tekâmül-i hikmet (?), kız yoluzu hadiseler gibi her türlü nefsi mefhumlardan mücerred sarf tabîî bir hadisedir. Fertler ve cemiyetler ahlak ve saadet telakkilerini tekâmüllerin safahatına tevfiik etmeğe mecburdurlar. Tekâmülün nefsi hükm ve kıymetlerimize tabi’ olacağını zannetmek tabîî hadiselerin kendi irademizle cereyan etmesini talep ve tevhim etmektir. Karanlık geceleri, yazın cehennemi hararetini nasıl olduğu gibi kabul ve ancak bazı tedabir ile te’sîrlerini tahfif etmek mecbûriyetinde isek kadınlık tekâmülünde irademiz haricinde vücûd bulan tabîî bir hadise olduğunu vaktiyle anlayamazsak artık ahlak ve saadete, cemiyet hayatına veda etmeliyiz. Tekâmülün manasını anlamayanlar şüphe yok ki târih hayatı bilmiyorlar. Nitekim skolâstik devri bu cehaletin temsili mücessemidir. Bu devr tabiatı tedkîk etmeden mavera-ı tabiat meselelerini anlayacağını zannetmiş, ahlak, din, san’at, felsefe ve ilim tabîî mebdelerini tayin etmeksizin irade-i mutlak bi hal edeceğine zâhib olmuştu. Hâlbuki tabîat, hayat her daim bildiğinizi okuyor, yani ezeli ve ebedi kanunlarına göre yürüyüp gidiyordu. Bu hakikati gören bir (galile) çıkınca nizam -ı âlem bozulacak zannedilir. Nefsi iradeler isyan ediyor. Afroz, tehdîd ve idam kararına kadar gidiliyor. Fakat ne beyhûde zavallı bir gayret! Hamdolsun ki insanlar kendi ammâ ve hatalarının sinelerini yine kendileri çekiyor; adalette bunu da iktizâ eder: İşte (sen barutlu mu mukateleleri) ile Avrupa’nın birbirine geçmesinin neticeleri ve bundan izamı istifadeyi temin eden İslamiyet ve Türklüğün o devirlerdeki zaferi!..

Tekâmülün umde-i esasiyesi kuvvetin mukavemetidir. Kuvvet ve hayatın olduğu yerde be-heme-hâl bir tahavvül vardır. Çünkü her vakit diğer kuvvetlerin baht te’sîrinde ve

binâenaleyh mahkûm tahavvüldür. Bir sebep birden ziyâde netice, fiil bir kuvvet birden ziyâde tahavvüller husûle getirir. Mesela bir tokat te'sîriyle tevellüd edecek neticeleri, bir (?) yaptığı âzim bir yangından husûle gelen tahavvülleri düşünmek kifayet eder. Şimdi yirmi milyon evlad, koca, kardeş gayb etmiş kadınlık âleminin uğrayacağı tahavvülleri ve şu neniz sonra bu belayı azime inzimam eden iktisadi buhranları göz önüne getiriniz. Artık rica ederim. Bu yaşayan ve her zi-hayat gibi mukavemet-i kuvvetine malik olan kadınlığın yine eski tas eski hamam kalmasına imkân var mı? Bu tahavvül ne ömrün. Ne de zeydin eserinde ancak yaşayan kuvvetlerin tesirlerinden mütevellid gayr-i kabil ictinab neticeleridir. Değişen, kasd ve irade değil hayatın şekli ve sûretidir. Ahlak, din ve ilmin esasları ile bu tahavvüller arasındaki derin rabıta yine bir devamıdır. Yalnız hayatın yeni şekline göre bu esasları tevafuk etmek vazîfesi vardır. Biz bunu yapacağımıza engizisyon mahkemelerinin zihniyetiyle hayatın tahavvülünü görenleri aforoz etmek temâyülünü gösteriyoruz. Yazıktır hakikatler ne senindir ne benim. Orta malıdır. Bunları yalnız hislerimizin, i'tiyarlarımızın arkasından görmek çocukluktur. Böyle hayati meseleler bi- tarafane, yani gazez ve avazdan âri olan ilim usûlleriyle, şanı bir sûrette tedkîk edilmedikçe tedvir o idareleri arzu ve iradelerimize tabi' olamaz. Beyhûde uğraşırız. Evet hayatın her tahavvülüne mümkün olduğu kadar istikrar vermek cemiyetler için elzemdir. Yalnız istikrar verilecek şeyin mahiyetini, münşeâtını, kıymetini, manasını tedkîk ederek anladıktan sonra. Aksi takdirde birbirimizi yemekten başka bir şey yapmış olmayız. Asıl olan sükûn değil harekettir. İstikrar, hareket halinde bir muvazinedir. Kadınlık hareketi de devr durulmaz; ancak tevzin edilir. Bunu yapabilmek için tekâmülün kanunlarını bilmek ve buna göre vaz'iyeti anlayarak hareket etmek veya ulu orta sarf-ı his ve i'tiyadlarımıza esir olarak saplanıp kalmak vardır.

Birinci tarîk gayret, ilim ve hüner, basiret, dirayet ve irade esersi ise ikinci tarîk tembellik, cahil ve inad güne beyinlik ve umma-yı siyasi kârıdır. Şimdi bu iki yol ağzındayız. Hangisini ihtiyar edeceksek istikbalimizi evvelden keşfederiz. Bize hiç kimse dinsiz ve ahlaksız diyemiyor. Gerisiniz! İlimsiz yok, basiretsiz yık diyorlar. Artık kendimize insaf edip bu hakiki kusurlarımızı teslim ve ciddiyetle telakki edelim ve bir mesele ortaya çıkınca dinsizlik var, ahlaksızlık var! Diye şuursuz yaygaralar koparmayalım. Çektiklerimiz yeter. Fazlası hayatımıza karşı bir cinayet, bir intihâr olacak.

Tekâmülün üç kanûn esamisi vardır:

1-Tecanüsün (?) istikrarı;

2-Bir kuvvetin tesiriyle neticelerin tezaifi.

3-Ve hiddet dairesinde inkisam.

Şems-i manzumesinin, ırzımızın, nebatat, hayvanat aleminin, cemiyetlerin, fertlerin, san'at, ilim... ilâh bütün mevcudatın târih-i hayatı tedkîk edilince hepsinin mütecanis yani' bütün eczası yekdiğerine benzeyen bir kaos halinde başlayarak muhtelif te'sîrler altında muzâaf neticeler uğradığı ve en nihayet aksamı gayr-ı mütecanis ve hey'et-i umûmî yede ahenkdar ve müstenid bir vahşet teşkîl ettikleri görülür.

Harpten evvel memleketimizdeki kadınlık âlemi ev kadınlığı güneş etrafında muallimelik, işçilik, ebelik gibi birkaç seyyareyi ihtiva eden bir manzume halinde idi. Demek ki kadınlık daha çok evvel kaos halinde çatarak birkaç derece tekâmül etmiş idi. Manzumenin yığınları arttı: Reçber, amele, tüccar, hastabakıcı, memur, muharrir, mütefekkir kadınlı dünyaları teşekkül etti. Merkezi cazibe kadınlığı olmakla beraber bu inkisam gayr-ı kabil ictinâb idi. Şimdi biz bu teşekkül eden dünyaları inkar mı edeceğiz?... Vazîfemiz bu yığınları kadınlık ruh ve tabiatı etrafında mütesanid bir halde yaşamaktan başka ne olabilir?... Artık bilmeli ki geçen bir gün geçmiş bir takım şerâitin neticesidir. Onu bir daha aynen iade etmek mahaldir. Kadınlık hakkında eski tahassüs, tefekkürümüz eski şerâitin neticeleri idi. Yeni şerâit altında yeni tahassüs ve tefekkürler lazım yeni demekle moda, hisler, fikirler demek isteyecek kadar basit düşünmüyorum din ve milletimizi hele hiç unutmuyorum. Yalnız hakikatin ve dürbîn bir nazar istiyorum. Yenilik ve ilim namına sağını solunu tefrik etmeyecek kadar saçma düşünenler olabilir bunlarla ağır başlı ve hakikaten mütefekkir nasıyeler neden karıştırılmalı? İlmî asrı tekâmülâtını, usullerini öğrenmiş zevât ilre hangi meslek ve meşarib de olursa olsun, kadınlık meselesini münakaşaya hazırım. Bunun haricinde kalanların vazîfesi çizmeden yukarıya çıkmamaktır. Sükûtun altın olduğu yerler burasıdır. Dünya da abdal ve delilerde mâ-adâ herkes zeki yalnız müdahale etmek istediği mesele ile salahıyyatı arasındaki haddi bilmek şartıyla insan her işe karışabilir. Bu haddi tecavüz etmesi söz ayağa düşmüştür. Mâ-teessüf bizde hep böyle oluyor. Haddini bilmek haysiyeti henûz pek azımız duyuyoruz. Gazetelerimiz çok kere sütun

dolduruyorum diye ne kadar gzellilere meydan veriyorlar! Kadın ahlak, din, siyaset, idare gibi mulk ve ilmi meseleleri kolayca (?) dayan kalemin sermayesi olamaz. (Edep yahu!) lerhesini her muharrir masumi bata asmazsa birbirimizin gzn ıkaracaız haberimiz olmayacak!...

11 Nisan Terbiye Sokağı

**3. Halide Nusret, “Suzan’ın Defterinden: Buhran Dakikalarından”,
Türk Kadını, no. 20, 17 Nisan 1335/ [17 Nisan 1919], s. 314.**

Sende ya, sende onlar gibisin! Sende günahkâr adamın günahkâr çocuklarındansın.
Nasıl ki ben Havva’nın kızıyım...

Gözlerinde yine alevler var! Nedir bunlar? O vah! Bakma bana! İstemiyorum,
inanmıyorum! Mademki sende onlardan, sende o kan ve kemik, gaflet ve riya kokan
adam oğullarındansın; sana da inanmıyorum!...

Evet, sende riyakârsın ve bende riyakârım. Bana da inanma sakın! Ellerimin sıcaklığı
altında kutupların buzu, gözlerimin samimiyeti arkasında ilk kadınlık gaddar
tebessümü var. Sakın aldanma! Nasıl ki ben aldanmayım; nasıl ki gözlerinde ki
güneşin bir cehennem bakışlarındaki perestiş gafil ve muğfil bir heves olduğunu
biliyorum...

Bak bir kere tabiata: Doğru söyleyen bir varlık görebilecek misin? Bugün pembe,
beyaz çiçekleriyle zevkini okşayan ağaçlar, yarın seni maddeten müstefid edecekler ve
o bir gün ölüm kadar kuru ve çıplak kollarını görünce üşümeyeceksin... Bugün seninle
beraber gülen mavi gök, yarın sen ağladığın zamanda lakayd tebessümleriyle arzı
okşayacak... işte hep böyle, güzel çocuk, her şeyi böyle!... Seninde bugünkü pembe
çehren bir rub’ asır sonra solacak ve nihayet sende toprak olacaksın: Mademki
topraktan doğduk, mademki toprak olmaya mahkûmsun. İnanma hayatın ve gençliğin
muğfil rengine...!

Dudakların niçin büküldü? Ağlıyor musun? Ah, riya! Hep riya, hep yalan!...
Dudaklarındaki manayı safvet, bakışlarındaki ma’nâyı perestiş ve ellerinin taabbüdkar
teslimiyeti, hep büyük birer yalan!.. Çünkü sende toprak dünyanın çocuğu, toprak
Âdem’in hafidisin; topraktan gelip, toprağa dönen her şey gibi sende riyakârsın...

Neden pembe gözlerime bakıyorsun? Sana demedim mi ki onlar yalancıdır?...
Demedim mi ki onların tebessümüne, sevgisine inanılmaz? Neden hâlâ gözlerimin
içini arıyorsun?...

Yoksa yalana da muhtaç mısın? Yoksa aldatırken aldanmak mı istiyorsun?.. söyle
hadi: Gözlerimin içinde ne arıyorsun, sevgili?...

Yalan, yalan!... bütün bir saadetten biri söyle dinlerim hep yalan yalnız gözlerim, gözlerimin munis ve samimi tebessümü doğru!... bütün ötekiler hezeyandı!...

Senin bakışlarındaki perestiş kadar benim ellerimin vefası, hareketi de riyasız! Senin gözyaşların kadar benim tebessümümde samimi!...

Bütün ötekiler hummalı başımın müz'ic hezeyanlarıydı. Yalnız bunlar yalnız gözlerim ve gözlerim doğru; başka hepsi, hepsi yalan... sevgili!...

4. Mütercim Niyazi, “Tabâhat: Çorba Pişirmek”, Türk Kadını, no. 20, 17 Nisan 1335/ [17 Nisan 1919], s. 318-319.

Fasıl- 3

Sütlü Pirinç Çorbası- Altı tane, çürük olmamak şartıyla, büyük patates ile iki baş pırasa alıp bunları üç yüz dirhem kaynar suya dilim dilim doğrayarak lapa haline gelinceye kadar kantatınız. Ba’de patatesler ile pırasaları tencereden çıkarıp bir süzgeç dâhilinde iyice ovduktan sonra tekrar tencereye koyunuz tencerenin içine yirmi beş dirhem ayıklanmış ve yıkanmış pirinç sürüp on dakika daha kaynatınız. En nihayet buna on dirhem süt ilave edip biraz daha kaynatarak sıcak sıcak sofraya alınız.

Yeşil Bezelye Çorbası- Yüz elli dirhem kurumuş yeşil bezelyeyi yirmi dört saat soğuk suda yatırınız. Bunları bir buçuk kap soğuk su, bir tane büyük soğan bir baş kereviz ve on dirhem sâde yağ ile birlikte bir tencereye koyunuz. Bunu bezelyeler yumuşayınca kadar kaynatınız. Ba’de ovarak ince bir tel süzgeçten geçirip tekrar tencereye koyunuz ve otuz beş dirhem kadar süt, biraz tuz ve biber ilave edip tekrar kaynatıp sıcak sıcak sofraya alınız.

Tavşan Çorbası- Haşlanmış bir tavşan etinin en iyi parçalarını ayırıp bunları bi-l-ahire çorbaya ilave etmek üzere küçük küçük kesiniz. Tavşanın kemiklerini, üzerine (?) saplanmış büyük bir soğan, dilim dilim kesilmiş bir havuç, takriben üçer santim uzunluğunda kesilmiş iki yahud üç yaprak kereviz ve bir dilim bayat beyaz ekmek içi ile birlikte bir tencereye koyunuz. Sonra üzerine bir okka yağsız et suyu döküp hafif ateş üzerinde sebzeler tamamen yumuşayınca kadar kaynatınız. Bunu sebzeleri iyice ovmak şartıyla bir süzgeçten süzüp tekrar tencereye koyarak kaynatınız. Ba’de kavrulmuş un ile koyu hale getirip bir limon ilave ediniz.

Kuru Fasulye Çorbası- Yüz elli dirhem küçük cins kuru fasulyeyi bütün gece suda batırınız. Bunları suyunu süzdükten sonra, kabaca doğranmış büyük bir soğan, yirmi dirhem sâde yağı, tuz ve biber, bir buçuk okka su ile birlikte bir tencereye koyup fasulyeler tamamen yumuşayınca kadar kaynatınız. Ba’de bu lapayı bir tahta kaşığı sırtı ile ovmak ve ara sıra mezkûr mâyi’le biraz ıslatmak şartıyla hey’et-i mecmûasını ince bir tel süzgeçten geçiriniz, ba’de bu lapayı tekrar tencereye koyup takriben yarım okka süt ve yarım kepçe dolusu maydanoz ilave edip bir taşım daha kaynatınız.

Mercimek Çorbası- Bir okka yağsız et suyunu kaynatıp buna otuz beş dirhem mercimek, bir baş kereviz, üç soğan, parça parça kesilmiş havuç ve şalgam ve biraz Hindistan cevizi kabuğu, nane maydanoz ilave ediniz. Bunu kaynatıp bir süzgeçten süzdükten sonra yetmiş beş dirhem süt ile on dirhem un ilave ediniz. Bunun içine iki yumurtanın sarısı ile biraz sâde yağ karıştırıp sıcak olarak sofraya alınız.

Mantar Çorbası- Yarım okka mantarı murabba-el-şekil parçalarda olmak üzere kıyıp bunları yüz elli dirhem yağsız et suyu ile birlikte bir tencereye koyunuz ve birkaç dakika kadar yahud yumuşayınca kadar kaynatınız. Buna tuz ve biber ilave edip içerisine yüz elli dirhem süt dökünüz ve bir ceviz büyüklüğünde sâde yağ karıştırınız. Ve arrot ile koyularak mümkün olduğu kadar sıcak olmak üzere sofraya alınız.

Midye Çorbası- Yüz elli dirhem suyu bir tencereye koyup miktarı kâfi tuz ve biber ilave ettikten sonra ısıtmaya başlayınız. Bu kaynamaya başlamadan evvel üç yüz dirhem süt ilave edip mütemadiyen karıştırınız. Çorba kaynamaya başladığı vakit içine yarım okka temiz yıkanmış midye içi atıp beş dakika daha kaynatmaya devam ediniz. Ba'de buna yirmi dirhemde sâde yağ ilave edip yağ eriyinceye kadar karıştırınız.

Domates Çorbası- Yirmi dirhem kemiksiz sığır etini küçük küçük kesip bunları birkaç dakika kadar on dirhem sâde yağında kavurunuz. Buna, kâffesi küçük küçük doğranmış olmak üzere bir havuç, bir soğan ve sapıyla beraber bir baş kereviz ilave edip on dakika daha kavurunuz. Ba'de dilim dilim kesilmiş üç yüz dirhem domates ile ince ince doğranmış bir demet maydanoz, miktarı kâfi tuz ve biber ve üç yüz dirhemde yağsız et suyu ilave ediniz. Tencerenin kapağını kapatıp muhteviyatı yumuşayınca kadar pişiriniz; ba'de kâffesini elinizle ovarak bir tencereye koyunuz ve kaynamaya başladığı vakit içine on dirhem irmik serpiniz. Ve irmik taneleri pişinceye kadar kaynatmaya devam ediniz. En sonrada bir parça tuz şeker ilave ediniz.

Sebze Çorbası- Altı tane patates, üç tane şalgam, iki tane havuç, iki tane soğan ve bir küçükbaş kereviz alıp kâffesini soyup yıkarak iri iri kesiniz. Bunları miktarı kâfi su ile bir tencereye koyup iki buçuk saat kaynatınız. Ba'de birer parça tuz ve biber ile domates salçası ilave edip salça eriyinceye kadar karıştırınız ve bir süzgeçten süzünüz.

Tenbihat

Bir çorbanın, arzuya gore berrak veya keşif olup olmadığının ber-vech-i-âti muayyene olunur:

Berrak bir çorba, kendine bir parça bezelye yahud birkaç parça kereviz ilave edildiği zaman çorbanın parlaklığının bittezayıd daha iyi gorunmesiyle anlaşılır. Keşif bir çorba, kendine birkaç arpa şe'riyyesi ilave edildiği vakit küşafının tezâyüd etmesiyle anlaşılır.

5. “Birazda Mizah: Bugünün Yegâne Kadınlık Meselesi”, Türk Kadını, no. 20, 17 Nisan 1335/ [17 Nisan 1919], s. 320.

Dârülfünûnlu hanımlar hakkında müsta’cel bir karar

Son hadisat dolayısıyla İnas Dârülfünûnu talebatı hakkında ber-vech-i âti mühim ve musib kararlar ithaz edilmiştir:

1-Talebat ba’dema üç katlı, kalın ve siyah peçe kullanacaklardır.

2-Sokakta gezerken, dârülfünûn kapısından girerken ve bilhâssa sınıflarında ders okurken peçeleri kapalı bulunacaktır.

3-Hiçbir zaman, hiçbir yerde, hiçbir erkeğe selam vermeyeceklerdir.

[Bu karardan muallimlerin istisnası zımında isti’lâm keyfiyet edilmiştir.]

Sabık dârülfünûnun hayatı âtideki iki madeninde kabulünü teklif etmişler ise de neticesi anlamamıştır.

1-Kadın muallimeler tedarikine kadar erkek muallimlerde hanımlara ders verdikleri müddetçe peçeli yahud maskeli olacaklardır.

2-Hanımlar müstakbel birine nakledilinceye kadar her gün öğle vakti dârülfünûn, erkek namına bir fert kalmamak şartıyla kâmilen tahliye edildikçe hanımlar giremeyeceklerdir.

Bilhâssa bu son maddenin temin-i husûlü için bir tabur (kadın polisleri) istihdamı düşünülmüş ve keyfiyet polis müdüriyetine yazılmış ise de henûz cevap gelmemiştir. Bu kararların talebat üzerinde ne gibi bir te’sîr yaptığını anlamak muharrirelerimizden birini dârülfünûna gönderdik. Maal-ı-memnûniyye hanımlarımızın bu kararları alkışlarla kabul ettiklerini öğrendik. Yalnız erkek talebe bu babda ki fikirlerini şimdilik kat’iyyen mektûm tutmağa karar verdiklerini bildirmişlerdir.

6. “Darümuallimâtlı Hanımların Fâideli Teşebbüsâtları”, Türk Kadını, no. 20, 17 Nisan 1335/ [17 Nisan 1919], s. 320.

Bundan evvelki sayıda darümuallimâtlı hanımların mecmûalarından bahsetmiştik. Ahiren elimize geçen Nefihe isminde risalelerinde feminizm unvanlı bir şiir iktibâs ile bu nesihaya derc ettik.

Geçen hafta bu münasebetle yazdığımız satırlar arasında darümuallimât son sınıf talebatın müfîd bir teşebbüslerinden bahsedeceğiz demiştik. Haber aldığımızı göre darümuallimât son sınıf hanımları haftada bir gün İnas sultanilerinden biriyle sözleşerek birleşiyorlar. Ve aralarında evvelce kararlaştırılmış ilmi ve ictimâî veya terbiyevi herhangi bir mevzû’ üzerinde musahabe ve münakaşalar tertîb ediyorlarmış. Böylece hem muhtelif mektuplar talebatı yekdiğerini tanımış oluyorlar. Hem de hanımlar fikren ve irfanen yükselmek için iyi bir vasıta elde etmiş iyi bir vasıta elde etmiş bulunuyorlar.

Darümuallimâtlı hanımları bir kere daha bu fâideli teşebbüslerinden dolayı tebrik ederiz.

7. “Mektep Mecmûaları”, Türk Kadını, no. 20, 17 Nisan 1335/ [17 Nisan 1919], s. 320.

Muhtelif mektuplarda- zikur İnas- neşredilmekte olan mecmûalara daha ciddi bir şekil verilmesi için ithaz karar edilmek üzere İstanbul Sultanisi talebesinin diğer mekteplerdeki arkadaşlarından murahassıslar davet ederek Türk Kadını Dershanesi salonunda bir ictimâî akd edecekleri haber alınmıştır.

Türk Kadını Dergisi No: 21

1. Müfide Ferid, “Feminizm”, Türk Kadını, no. 21, 8 Mayıs 1335/ [8 Mayıs 1919], s. 323- 326.

Beşeriyetin ilk medeniyet yatağı olan Hindistan’da kadınlık mevkîni anlamak için mukaddes iş’ar mecmûalarına mürâcaat ediyorlar. Dünyanın en eski şiir mecmûası olan (muhaberata) bize Hindistan’a galip giren muhariblerin refikalarını serbest, serâzâd birer müstakil insan olarak gösteriyor. Onları hareketlerinin, kararlarının, hayatlarının fail-i muhtarı. Erkeklerin arkadaşı tanıyor. Fakat mecmûanın muahhar kısımlarında kadının mevkî küçülüyor, nihayet Hindistan’ın artık hiç emelsiz, bir ümitsiz, ancak zevk için yaşadığı zamanlarında kadını tamamıyla birer memluk eşya halinde gösteriyor o derece ki erkek elinde oyuncak, bir eğlence olan bir refikasını, başkalarının tecavüzünden sakınmak için, evinde hapsediyor, esir tutuyor ve hattâ kendi ölümünden sonra bile onun kalmasına, onun yaşamasına razı olamayarak kendi cesediyle onun da diri diri yakılmasını istiyor. Hintliler kadını hayatlarına münhasır tutması bile az görüyorlar. Kadın hayatının ve ölümünün hakimi oluyorlar. Düşününüz. İnsanın eşyası bile arkasında kalır fakat karısı kalamıyor. Onu mukaddes ruhbanın emriyle yakıyorlar. Dünyanın en derin vahşeti şüphesiz ki bu olmuştur.

Buda bütün Hindistan’a şefkat yağmuru gibi inerken kadının mevkini de pek çok düzeltti. Sınıfların tev’hîdi maksadıyla te’sîs ettiği ruhban cemiyetleri gibi rahibeler manastırı da yaptı. Böylece kadın kendine istediği zaman emin ve kurtarıcı bir melce bulmak kabiliyetiyle esaretten bir dereceye kadar kurtarılmış oldu. Kocasını bile terk ederek oraya iltica edebilecekti. Bu onu şahsiyet sahibi bir insan yapmak oldu. Bu da zamanından beri kadınlık mevkînden pek tenezzül etti. Ve Hindistan’ın bugünkü zavallı haline sebep kadınların biçare mevkileridir diyorlar. Mısır’da da aynı Hindistan’da tedkîk ettiğimiz şerâifi göreceğiz. Ehramlar, ebül-l-hüner devrinde kadın erkeğe müsâvi ve arkadaş oluyor. Her meslekte birinci mevkîlerde bulunuyor. Zaten Mısır’ın en parlak devri İsa’dan 15 asır evvel icrâ’-ı hükümet eden melike Haçepsut zamanında olmuştur.

Sonra Mısır zayıfladıkça kadın küçülüyor ve nihayet bugünkü halini buluyor. Yahudiler esaret zincirini kırmak için mücadele ettikleri zaman daima başlarında birer

kadın görüyoruz, hemen her vakit Yahudi halâskarları arasında bir kadın vardır. Onları Mısır'dan kurtaran hazreti Musâ, Harun ve Miryam peygamber tanınmaktadırlar. Yahudilerde peygamber olmuş kadınlar vardır. Bu söylediğim Miryam'dan mâ-adâ tarihin edebi kahramanlarından sayılan Yahudiler melikesi meşhur (Debuna)da vardır.

Yahudilerde, zengin olup milletlerini, azadgillerini unutarak, zevk ve sefaya dalınca kadını bir nişane-i servet bir alet zevk gibi tutmağa başladılar ve birkaç kereler evlenmeğe gıpta edilir bir saadet gördüler.

Kadınlar için insan olmak ve zevce olmak imkânı kalmayınca anne olmağa, ba-husûs oğlan annesi olmağa hayatlarının yegâne i'timad edilecek bir şeref farz ettiler. Aynı hali Araplarda da göreceğiz. Evlad bugün Fatma Hanım, Emine Hanım diye bir Arap hanım çağrılmaz, İsmail, ümm Ahmed diye hitap edilir.

Tuhaf değil mi, o kadar ince, san'ât-kâr Yunan medeniyetinde kezâ kadını ikinci derece de görüyoruz. Homer iyi bir ev kadını numunesi olarak bir Panelu'yu tanıyor. Fakat Homer'in ilhami san'atını kaldırıncaya, ortada şark usûlü yüzünü erkekten saklayan, erkek içine çıkamayan, emlakine sahip olamayan kendi malını satamayan, babasından kocasından mâ-adâ hattâ oğlanın emri altında mahkûm olan bir esir kadın buluyoruz. Yunan cemiyeti kadından o derece mahrum idi ki kadın rollerini de erkekler oynardı. Bizdeki orta oyunları gibi.. Yunanlılar bu mahrumiyete çok zaman katlanamadılar ve cemiyetlerine almadıkları refikalarının yerini **countisane**'lere verdiler. Bunlar bir dereceye kadar tahsil görmüş olduklarından cahil bıraktırılan namuslu kadınlardan daha hoş sohbet edilir. Serbest tavırları, parlak zekâlarıyla Atina kadın hayatında hemen birinci mevki tuttular. İçlerinden bazılarının isimleri ve eserleri bugüne kadar yaşar. Mesela meşhur Saku gibi Yunanistan'da kadın ya namuslu lakin cahil ve esir olacaktı, yahud hafif meşreb fakat serbest ve mevki sahibi.. Doğrusu hanımların ahlaklarını hiçte yükseltmeye teşvik etmeyen bir usûl. İlk defa Eflatun kadınların erkeklere müsâvî olabileceklerini söylediği zaman, halk onu, "Aspasinin güzel güzelleri için bu müthiş bu isyan edici mübalağayı söylüyor." Diye ithâm etmişlerdi. Hâlbuki o bu müsâvâtı ancak devlete iki cinsinde kendisini feda etmeğe mecbûr olduğunu söylemek için kabul etmişti. Onu bile çok gördüler. Zira Eflatuna kadar bütün yunan mütefekkirleri kadınlarda yegâne fazilet olarak itaatı tanımışlardı.

Kadın ile esirlerde, başka meziyet tasvir edemiyorlardı. Şüphesiz Atina Cemiyeti iki cins arasında bu kadar fark yapmasa idi böyle çabuk munkarız olmazdı.

Roma'da aynı kaideye tabî olmuştu. Virjin anlattığı yarı hayali yarı hakiki Amazonlar, kahraman kadın reiseler devri geçtikten sonra erkekler, Roma kadınlarını memluk bir eşya gibi esirlerle birlikte eve kapadılar ve kendilerini onların hâkim-i mutlakı tayin ettiler. Kendilerinde onları muhâkeme edecek, hattâ idam edecek bir hak tanıdılar. Keyifleri isterse kadınlarını satabileceklerdi. Hattâ hediye edebileceklerdi. Doğrusu güzel bir usûl!.. Şimdi bile ne kadar erkekler içlerinden bu usûle müştâktırlar.

Roma'nın müteazzım kadınları bu muâmeleye çok zaman tahammül edemediler layık oldukları mevkîyi buluncaya kadar çalıştılar, sonra elleri imparatorluk zamanında onları en büyük mevkîler de görüyoruz.

Gulul, selet ve Jermen cemiyetlerini tedkîk ettiğimizde hep aynı meseleyi görüyoruz. Demek ki bütün kadim-i akvamın tekâmülüne yürürken tarihinden şu netice çıkarabileceğiz. Milletler çalışırken, cemiyetler doğarken, teşekkül ederken kadın daima erkeğe yardımcı ve arkadaş oluyor, mevkî tamamıyla erkeğe müsâvî, sonra millet zenginleştikçe sefahate meyil ettikçe kadınları yerinden kovuyorlar ve onları birer zevk aleti, servet nişanesi derecesine indiriyorlar ve öylece yaşatıyorlar. Burada kadınların münasebetsiz hareketleri de oluyor. Ve tabî bir şey olamaz daima dizgin altında meramsız, mes'ûliyetsiz, bazen esir, bazen oyuncak, kah tapınılarak kah dövülerek yaşatılan kadınlar alet-i mes'ûliyyete kabiliyetli, kendilerini idareye mukadder olmazlar. Dizginlerini ilk boşlukları zaman tabiatıyla yaşlarını alıp koşacaklardır. Belki iyi yollardan belki tehlikeli yollardan, herhalde kabâhât onların dizgin altında tutup yolları öğrenmelerine mani' olanlardadır.

Hıristiyanlık dünyayı yeni ve ûlvî bir maksatla alt üst ettiği halde, kadının vaz'iyetine hiçbir yenilik getirmede. Fi'l hakika erkek o ezeli er azimetini kırarak kadına yaklaşmasına sebep olmuşsa da kadını hiç yükseltmesi. Hazreti Meryem'in kadın olmasını, Hıristiyanlığın kadını yükseltmek arzusuna hamil edenler, bence çok aldanyorlar. Zira her dinin başında bir kadın rolü vardır. Nitekim, Hıristiyanlığın bir çok doktrinlerinin ve hikayelerinin menba' olan Budizm'de keza Buda'nın annesini fevk-al-beşerler sırasında buluyoruz. Kadınların Hıristiyanlığa bu kadar sarılması ise, kadınların Hıristiyanlığa bu kadar sarılması ise, kadınların Hıristiyan doktrinlerini,

merhameti pek iyi anlamalarından gelir. Verdikleri **Imartvre**'lerde imanlarının daima taze, daima galeyanlı kalmasını intac etmiştir. Hâlbuki Hıristiyanlığın esasen bekârlığı aile hayatına tercih etmesi, kadını lüzûmsuz bir insan derecesine indirmesine delildir. Kilise kadını insaniyetin düşmanı olarak tanımıştır. Onu beşeriyetin yarısı değil bilakis beşeriyetin yarısını lügat-ı edebiye süre gelen bir şeytan olarak görmüştür. Ona göre dünya yüzündeki bütün günahların müsebbibi kadındır. Fi'l hakika itiraf edelim ki tam sefahatin ortasında doğan Hıristiyanlık, yaşamak için temiz kalmağa bu kadar aleni görüldüğü tehlikelerden kaçınmağa mecbûrdu. Fakat kaçınmak, şehirleri bırakarak mecralarda başlamakla, cemiyetlerden kaçarak vahşi ve münzevi bütün o mabedlerde saklanmakla olmaz. Kendi ahlakını yükseltmekle bütün o (?) levslerin arasından pak ve beyaz geçerek etrafta misâl olmakla olur. Hâlbuki onlar, kadına cehennem alevi, cehennem kapısı gibi isimler vererek “baykuş sesini, çingiraklı yılanların sesini kadın sesinden güzel bulduklarını” iddiâ' ederek “kadın ölümden acıdır” gibi mülâhazalarla kendi aciz korkularını ve kadının galip cazibesini tasdik etmiş oluyorlar.

Hıristiyanlığın kadınlara hiddeti manastırlar vasıtasıylaadır. Bu manastırlarda toplanan hemşirelerin kibar olan kısmı kendi âlemini öbürlerinin de istifâde edeceği şekle koymağa mecbûrdular. Tadrîs ederek, kitaplar yazarak, sanayi nefisiyye müteallik itâlar yaparak, hastalara bakarak, muhtaç olanları himayelerine alarak günahkârların emellerini unutturarak her daim kadına sakin ve emin bir melce' hâzır bulundurarak, kadınlığın oldukça mühim bir serbestîye malik olmasına kadın tesirini, kadın faaliyetini tesbît etmeğe pek çok yaramışlardır.

Bu manastırlar on dördüncü asra kadınları yürüttüler, ondan sonra artık geride kaldılar, medeniyetin ihtiyacını ta'kib edemediler ve körlendiler.

İslamiyet kadını şüphesiz ki birçok himaye etti. Eski Araplarda kadının medeni hukuki pek maksadı, hemen hemen hiç yoktu. Bir erkek istediği kadar kadın almakta serbestti.

Bir baba kız çocuklarını diri diri gömmeğe me'zûn idi. İslamiyet'te bu vahşetlerin önünü bir dereceye kadar aldı, diri gömmeğe men' etti. Kadın almağa dörde indirdi. Ve bu sûretle kadına hiç olmazsa erkeğin dörtte bir hakkını vermiş oldu. Miras mesailinde, şahadette biraz daha munsif davrandı, kadını yarım insan saydı.

Karun ve Sultanın meşhur kadın taabbüdi pek zahiridir. Şövalyelerin meşhur âşıkları, aşk hikâyeleri, daima sevgilinin beğeneceği hareketlerde bulunmak, muharebede sevgilinin rengini taşımağa ve öldükten sonrada ona kalbini göndermeğe münhasır kalırdı. Hakikatte kibar kadının hayatı, şatosunun soğuk duvarları içinde sıkıntıdan yük eğirmeğe münhasır kalırdı. Gelen geçen dilenci şairleri ve sazandeleri dinlerlerdi. Enderen şereflerine yapılan askeri veya edebi müsabakalarda bulunurlardı. Mütebaki zamanlarda muharebeye giden kocalarının emriyle kale içinde kilitli yaşarlardı. Kızlar babalarının varisi bile olamazlardı. Her bir medeni hukuktan mahrum edilir. Fi'l hakika, ekseriya bir kale şeklinde kalan mirası diğerlerinin halini tasvir edebiliriz. Erkekleri [zaten en basit haktan bile mahrum olan (?) kadınları ne olur?]Rönesans bütün milletlere bütün geldiği gibi kadınlara hem bütün sınıf kadınlara da büyük bir inkişâf devri olmuştur. Kadınlar tahsil etmeğe başladılar. Dârülfünûnun sınıflarında kızlar görüldü, esnaf cemiyetlerinde kadınlar iza edilir, kadınlar âlim, mütefennin, şair, san'ât-kâr, diplomat oldular icrâ'-i hükümet edenler gözüktü, tabibler yetişti. Latince, romanca öğrendiler, erkekten ziyâde kızların tahsiline i'tinâ' ettiler.

İnkişâf devri geçince kadının mevkîde küçüldü yine birer süs, birer heves ve zevk arkadaşı oldular. Fransa saraylarında olduğu gibi, en hürmet eyledikleri zamanlarda bile, onların mevkîleri hayatları mesela Roma kadınlarının şerâit-i hayatiyelerinden pek karlı değildi. Aynı sûretle medeni hukuktan mahrum idiler. Ve onlara gösterilen o kazib teveccühler hakiki arkadaşlık hürmetinden pek çok (?) bir teşbihi vardır. O zaman kadınlardan bahsederken diyor ki: “Onlar bana eski Mısır'ın o muhteşem, zarif mabedlerini hatırlatıyor, dışı bu kadar süslü olan mabedlerin içinde ya bir kedi, ya bir dana veya bir maymun bulunurdu.”

Fransa ihtilalında iki defa kadınlarla erkeklerin müsâvâtı i'lân edildi. Bilhâssa kadınların bir fikir siyasi uğrunda kahramanca ölmeleri, ölecek kadar fikirlerinde esrar ve sebât etmeleri kadının seviyesini pek çok yükseltti. Onlarda artık şahsiyet sahibi insan olduklarını ispat ettiler.

Kadınlar fikir âlemine girdiler, Türkiyat-ı alemiyyeyi ta'kibe başladılar, her şeyi okuyup anladıkça, kendi mevkilerini, kendi şahsiyetlerini, kendi vakarlarını idrak ettiler.

Diğer taraftan iktisadi bir mecbûriyet ile sa'y sahasına girmek devri geldi. Bu mecbûriyeti hissetmeyenlerde, erkeğe medyun olmaya artık ağır görmeye başladılar, artık ihtiyaç ve haklarını, vazîfe ve mes'ûliyetlerini hissetmişlerdi ve feminizm doğdu.

Feminizm bugün her cemiyetin (?) mecbûr olduğu bir meseledir. Bizde de bunu düşünmeliyiz. Kadının hayatı ne olacak? Biz bugün Avrupa memleketleri gibi, "hakkı siyasiye iştirakı" istemeyeceğiz. Erkeklerimizin bile bu husûstaki iktidarları şüpheli iken birde kadınları bu meseleye karıştırmak zamanı henûz gelmemiştir. Diğer cihetten zamanın tahavvülü, i'tiyadâtın tebdili, kadını eski vaz'iyetinden çıkarmıştır. Türk kadını artık esir değildir. İtiraf edelim ki esir kalacağım dese bile erkeklerde ve cemiyette onu esir tutacak kudret-i maliye kalmamıştır. Bizim cemiyetimizin iktisadi ve san'atı herkesin çalışmasını, kendisini beslemesini icâb ettiriyor. Ahlaken de kadın erkeğe tabi' olmak ekmeğini beklemek zilletinden kurtulmalıdır. Demek ki Türk feminizmin şimdilik kendine gaye olarak, tabî muvakkat bir gaye olarak "hak mesai" yi isteyecek. Kadınların çalışmak tabiatlarına, imtidarlarına göre her bir mesleğe girmek hakkını talep edecektir. Bu cihette erkeklere tamamıyla müsâvî bir hak isteriz. (?) hakkı istedikten sonra bütün mes'ûliyeti almalı. Bu mes'ûliyette (?), alacağımız hakka layık derecede münevver ve ciddi olmaktır. Yukarıda gördük ki kadında artı bazı zaaf lar var. Asırlardan beri devam eden (?) hıns neticesi onlarda müstebidd erkeklerin belki hoşuna gider fakat beşeriyetin tekâmülüne mani' muzır bazı nakia'lar vücûda gelmiştir. Biz bu zaaf ları tedkîk edip onlara birer çare aramalı bize bizim gayemize kadını "iyi bir anne ve tam mükemmel bir insan" yapmak olacaktır. Biz daima birisine dayanarak yaşayabilen kadınları artık istemiyoruz. Bir kadın her bir hareketinin kararına iradesini kendinde bulmalıdır.

Madam Paremoza diyor ki: İlim fikrin büyük bir prensiplerini kadınların zihinlerine birleştirmedikçe onları tahtı emniyette görmek mümkün olamaz. Zira adet ve i'tikat-ı kadime istinatgâhlarını, bir gün zaman ve terki onlardan çekiyorsa, onları düşünmekten, sendelemekten, muhâfaza edecektir.

Türk kadınlığı için gaye olarak hak sa'yı istediğimize göre kızlarımıza vereceğimiz tahsil ilmide düşünmeliyiz ki onlar bir gün kadın anne olacakları gibi beklide diğer bir gün hayatlarını kazanmak mecbûriyetinde kalacaklardır. Onları bu düşünce ile hazırlamalıyız. Mekteplerimizin programlarını gayeye hadim bir surette tertîb ve teşkîl

etmeliyiz. Yani onların her birine birer san'at, günün birinde hayatlarını kazandıracak birer meslek öğretmeliyiz. Ve hayat onların vücûdlarını kavice büyütüp, beyinlerine de. Hayatta yollarını aydınlatacak, bir ilim koyduktan mâ-adâ birde ruhlarını ahlaklarını ma'neviyatlarını ciddi bir sûrette terbiyeye çalışmalıyız. Zihinlerini sağlam ve muvazinelî bir hale koymalıyız. Onları düşünmeyi bilen, muhâkeme eden, şahsiyet ve mes'ûliyet sahibi birer insan yapmalıyız tâ ki hayatta doğru istikameti kendi akıllarıyla bulsunlar ve kolaylıkla onu ta'kîb edebilsinler.

İşte feminizm meselesinde muvakkîyyetin sırrı buradadır. Kızlarımızın, hanımlarımızın hüsn-i terbiyesinde ancak böyle ciddi ve ma'kul bir terbiye ile ki kadınlarımız cemiyet içerisinde ihraz etmeleri lazım gelen dereceye yükseleceklerdir. Bu dereceyi de sutvaret, bu büyük filozof bize gayet mucize bir ifade ile tesbît etmiştir: “Kadın meselesinde, diyor, bir cinsin öbür cinse itaat birine bir müsâvâtı mutlaka kabul etmeliyiz, öyle bir müsâvât ki ne bir tarafta imtiyaz bıraksın nede öbür tarafta kasriyyet!”

2. M. Şekib, “Kadın Hislerimiz”, Türk Kadını, no. 21, 8 Mayıs 1335/ [8 Mayıs 1919], s. 326- 328.

İnsan, mütefekkir olmazdan evvel mütehasıs bir mahlûktur. Tefekkürün mebde-i (?), hissîn mebde-i hayattır. Hayatın üç derecesi vardır: uzvi hayat, ruhi hayat, ictimâî hayat. Bu üç hayatın asılı ve ibtidai hisleri kendi bünyevi ihtiyaçlarının birer ifadesidir. Bu ifadelerin şuûrileşmesi ruhi hayatla başlar. “Zihniyun **Intelle etvalistes**”in iddiâ’ ettikleri gibi his fikirlerin mühim bir hali veya henûz tebalar etmemiş bir şekli değildir.

Hislerin tekevünü tecrübelerden müstakil vasıldır. Yani asılı hisleri doğuran tecrübelerimiz olmayıp ferdin ve cemiyetin bekasını idare eden kanûn hayattır. Zihen akıllı, mantıki dediğimiz şeyler hayatın kesb muğlakıyyet etmesinden sonra tekevür etmiş ve hayata hizmet etmekten başka tabîî vazîfesi henûz keşfedilmemiştir. Skolâstik zihniyeti ile zihniyunun hataları akıl ve mantık hayatın efendisi, amir-i mutlakı zannetmeleridir. Fi’l vak’a istendiği gibi düşünmek güç bir şey değildir.

Fakat düşünülen şeyi hayata kabul ettirmek ancak onun ihtiyaçlarına hizmet etmekle olmuştur. Târih fikri beşer gözden geçirilecek olsa bu hakikat gün gibi tezâhür eder. Felsefe unvan-ı umûmîyesi altında başlayan hayat-ı fikriyenin ne kadar andı ve iradi fikirler ortaya attığı ve hayata kabul ettirmek için ne uzun mücahedelere katlandığı ma’lûmdur. Fakat bu mücahedelerrin sonu ne oldu? Hayata ric’at yani ilme mübâşeret. Demek ki ilmi de doğuran kendi husûsiyetinde yaşayan hayatın kuvvet ve mukavemetidir. Ta’bir diğerle ilim. Hayatın mukavemetinden mütenebbih olan aklın hayatın istiklalini tanınması ve usûllerini, tarz mesaisini onun kanûn-ı tekâmül dairesindeki istihallerine tevfiik etmesidir. Bu intibâh-ı zihniye vâsıl olmuş bir fert veya milletin hayat karşısında âmâlardan farkı yoktur. Bu zihniyet ne dünyevi, nede ûhrevi hayatı lakıyla göremez. Anadan doğma âmâların dünya hakkındaki mübhem levs-i zişeleri ne ise o zihniyet görüşleri de aynı vazîyet ve mahiyettedir. Bundan fazlasını tevehhüm etmek âmâlara keramet ve ilham isnâd etmeğe benzer. Erkeklerde ruhi ve ictimâî hayatın icabını bir dereceye kadar teslim ettiğimiz halde kadının uzvi hayatından ötesini hukuk tabiyesi dâhilinde yaşatmamak için bin dereden su getiriyoruz. Ruhuna girip samimiyetini dinleyeceğimize iftira ediyoruz. Rikkat, şefkat, muhabbet gibi lâ-yefnâ hazineleri dururken her vesile ile dişiliğini hatırlatıyor. Ve bir türlü onunla iradesine sahip bir insan olmasını istemiyoruz.

Henûz uzvi hayatın, uzvi ahlakın mevkiine çıkamamış kadınlarımız varsa da yapılacak tedbirlerine eski zihniyetin ibtidai hükümleriyle olmayacaktır. Bu günkü iktisada, siyaset idare hadiseleri nasıl eski patron vilayet-i (?) usûlleriyle tedvir edilemiyorsa kadınlık hadiseleri de aynı haldedir. Geçen asrın müktesebât-ı ilmiyesi kütüphanelerde uyumak için tedvin edilmemiştir. Bugünkü hayat artık ilimsiz yürümez. Kadın hissi tefekkürlerimizi şe'niyyet ve hakikate mutabakat ettirmek istiyorsak kadın ilmini kadın ruhunu öğrenelim. Ruhiyata aşına olmamaklığımızdan asırlardan beri birlikte yaşadığımız birçok milletlerle bir türlü anlaşamadık. Şimdi sıra kendimize mi geldi bilemiyorum. İlim ruhtaki bu gafletimiz devam ederse ne çocuklarımızı ne kadınlarımızı nede kendimizi idare edemeyeceğiz.

Çocuk ruhu ilmini tatbik eden yeni terbiye ve yeni mekteplerle eski mahalle mektepleri arasındaki farkı düşünecek olursak kadın ruhu âleminin ailelerde kız mekteplerinde, kadın hayatında tatbikinden dergahak yeni kadın terbiye ve siyasetine affif ve feyyaz olacağını şimdiden keşfetmek güç bir şey değildir. Evet bugün “feminizm” namı altında gayet vasi’ uzun ve ederin tettebbu’’lara muhtaç bir kadınlık âlemi ile yine ayn ve (?) “bir kadın ruhiyatı” var. Sosyalizm, Panslavizm, pan-cermanizm ilâh cereyanlarına çoktan beri birde “feminizm” karıştığını ara sıra işittiğimiz halde hep lâtîfe gibi dinliyoruz. Mesele hâdd devresine gelmeden işi ciddi telakki edip evvelden hazırlamak basiretini bir türlü i’tiyad edemiyoruz. Kadınlarımız harıl harıl (?) irfane, koşarak, her gün seri’ hatvelerle yeni bir zihniyete daha mütekâmil bir ruha dahîl oluyorlar (?) hisleri tefekkürleri, iradeleri değişiyor. Sabâvet-i ruhiyyeden reşid ruhiyeye geçtikleri halde münasebatımızda bu yeni keyfiyeti göremiyoruz. Bugünkü kadın gazete nısfı, şefkat ve muhabbeti, ahlak, imanı, zevki, efkâr ve i’tiyadâtı itibariyle geçen kadın neslinden daha muğlâk ve daha yüksek bir halet-ı ruhiye içindedir. Onu artık yalnız (?) eden ahlak emirleriyle darp ve tehdîd ile idare etmek geçmiş oladır. Ve ifa’ ve elzem edilmek ister, buda ancak zihniyet ve zevkin yorulduğu ilim ve sanatla olacaktır. Bu hükmü bir nazariye gibi kabul e-t-tecrûbe arz etmiyorum. Üç seneden beri genç kızlarımızın terbiyesiyle meşgul olduğumuz için hükümlerimi her vakit isbat ve te’yîd edebilirim. Fi’l vak’a hepimizin olduğu gibi onlarında pek çok kusurları, taşkınlıkları, hazımsızlıkları var. Fakat bu neyi ispat eder? On dört yaşına kadar nemâ-ı uzviyyede bulunan çocukların her nemâ cereyanında ne hastalıklar, ne zayıflıklar geçirdikleri ma’lûm!.... Şimdi asırlardan beri hayat-ı fikriye durgunluğu

içinde kalmış bir kadınlığın ilca-ı ahvâl ile birden bile ilim ve irfân hayatına girmesini ve sonra bu hayatın tevlîd edeceği nemâ-yı ruhi buhranlarını düşününüz her bünye tahavvülünün bir sarsıntı bir teşevvüş muvazene olduğu düşünülecek olursa beraberinde nevbetler, hazımsızlıklar ve hattâ zaaf ve hastalıklar tevlîd etmesi zarûrîdir. Daha kuvvetli, daha reşid bir ruhun teşekkül ve taziyesinin başka bir şey olmayan bu halleri görüp de me'yûs olanların fazla hassasiyetlerine bir şey diyemez, yalnız bu samimi adımlar hislerini fikirlere kalb edecek kadar kadınlığı daha yakından tedkîk edebilirler.

Bu hayırlı zahmeti ihtiyar etmedikleri takdirde görecekler ki genç kız ve kadınlarımız cinsi ahlakta geçen nesilden çok daha mukavim ve basiretkar olmuşlardır. Çünkü cinsi ve ale-l-umum hissiyatın tekâmülünü idare eden, fikirlerin tekâmülüdür. Kadın fikren ne kadar telakki ederse iffet ve ahlaka sahip olmak istiadâdı o nisbette tezâyüd edecektir. Nitekim Arabistan'ın devri cehaletindeki ahlaksızlık (?) Hazreti Muhammed Efendimizin telakkin istediği fikri umûmîlerle ne âzim bir inkılâba uğradı. Fi'l hakika sefili hislerden ali hislere yükselmek için “fehme müstaid olmak” “umûmî fikirleri anlamak” gibi iki şart lazım ve bu şartlarda himmet olsun kızlarımızın ekseriyet azimesinde mevcûddur.

Ekseriyet azimesi bi-günah ve bütün ma'nâsıyla (?) olan mektepli kızlarımızı bir kişi çıkıp da müdafaaya kıyam etse bil ki istihza edeceğiz! Çünkü su-i zâna çok müsâid olan halka bunlar hakkında o kadar iftira ve (?) dinletildi. Ki artık akı görse kara zannedecek! Halk kendine mahsûs kanâatı olmayan büyük bir çocukta her işittiğine inanır ve ağzına verilen şeyle oynar. Mütefekkirlerimiz mektepli kızlarımızın kusurlarından bahsederken çok ihtiyatkâr ve müdekkik olmazlarsa müfterilin derkesine istediklerini bilmelidirler. İyi kötü yenilik halkın kara kedisidir. Hattâ biz hepimiz haberimiz olmadan az çok görenekle yaşar hayvanlarız. Bize daima aynı ufuk lazımdır. Görmediğimiz şeylere ya güler veya kızarız, her gün oluyor diye halk, hiçbir rehbersiz mektepli kızlarımızın hüviyet, kıymetini anlayamazlar. Kız mekteplerinin her birine girip de arada çalışan fedakâr muallimlerimizi ve bunları bütün ma'nâsıyla memnun eden terbiyeli çalışkan kızlarımızı neden halka tanıtmıyoruz da Türk'ün akli selimli bu hakikatler karşısında mütenebbih ve munassıf olmağa en müstaid bir fitrat olduğuna hiç birimizin şahsı olmadığı halde halkın önüne çıkıp da bu tevhiş ve su-i zannın nâ-

becâ olduğunu söyleyecek aramızdan bir kahraman çıkıyor. Türk'ün şime-i ahlakiyesinde zayıflara hücum zevki olmadığından kadın aleyhtarlığının bizde gayri tabî ve sa'y bir buhran olduğuna kani ve er geç hakikatler anlaşılabilir olarak müsterîh olunacağına eminim.

11 Nisan Türbe Sokağı

3. Ömer Seyfeddin, “Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabî Yazmak San’atı: Tabî Aletler”, Türk Kadını, no. 21, 8 Mayıs 1335/ [8 Mayıs 1919], s. 334- 336.

Manzum yazmak için mutlaka şair olmak icâb etmez.- Acem aruzuyla milli vezinler.- Lisanımız acem aruzuna uymaz.- Tabî âlet.- En çok kullanılan şekillere bir misâl.-

Her söz söyleyen hatip olmadığı gibi her yazı yazanda muharrir yahud edibe değildir. Bunun gibi mevzun yazı yazmakta yalnız şairlere mahsûs bir şey ad olunamaz. Dünyada mevzun söz söylememiş bu ihtiyacı ruhunda duymamış pek az adam vardır! Evet bir çoklarımız musiki şinas yahud bestekar olmadığı halde pek güzel şarkılar söyleriz. Yani dalgınlıklarımız içinde ne güzel melodiler edâ ederiz! Şair olmadığımız halde bazen bir beste, bir kıta, hattâ manzum bir mektup bile yazarız. Onun için yamak bahsini yalnız nesire hasretmeyeceğim. Birazda nizamdan, vezirlerden bahs icâb ediyor. Mevlana’nın oğlu sultan Velid babasının mesleğini propaganda etmek için ilk defa acem aruzunu Türkçenin içine sokarak bir kitap yazmıştır. Ondan sonra esasen Müslüman olan Türkler “mektup bir edebiyat” olarak yalnız acem edebiyatını tanıdıkları için bu gayrı tabî hareket kolaylıkla kabul olunmuştur.

İskolastik yani dini edebiyat alet olmak üzere acem aruzunu, model olmak üzere acem edebiyatını almıştır. Altı yüz sene içinde bu mecrud mefhüm edebiyatı yaşarken milli lisan gibi milli vezinlerde ölmemiş, halkın vicdanında yaşamıştır. Fikrileşen, her an halktan, halkın telakkilerinden an’anelerinden ayrılan münevverler sınıfı müderriseler de öğrendikleri Arapça, Acemce kuvvetiyle divanlarda kendi muhaffallarında bugün eserleri bize yâdigâr kalan Divan Edebiyatını yaparken saz şairleri, halk şairleri tekkiyeleri orduları, serhadları, köyleri, kasabaları dolduruyor, milli lisanla, milli vezinlerle terennüm ediyorlardı. İskolastik edebiyatından ilk ayrılan “Edebiyat-ı cedide”ciler tabî lisanı göremedikleri gibi milli vezinlerinde farkına varmamışlar. Dini edebiyatın ecnebi aleti olan acem aruzunu devam ettirmişlerdir. “Yeni lisan” taraftarları son nesil Arapça terkîbleri tabî lisan içinde nasıl tahammül olunmaz derecede çirkin görüyorlarsa acem aruzunun ifail ve tefâül’ünüde öyle gördüler. Halk içinde yaşayan vezinleri aldılar. En samimi hislerini onunla terennüme başladılar. Kaç

yüz senedir emmü halk şairlerine bırakılan bu alet oldukça ibtidai kalmıştı. Mekteplerde okutturulmuyordu. Fakat hemen herkes, hemen bütün halk vezinleri hadiseleriyle biliyordu. İstanbul'da çıkan türkünün vezini milli idi. Vâkıa gazel şeyler yazılamıyordu. Çünkü edebi terbiye alan münevverlerin hepsi acem aruzuna meftûndü. Gayrı tabîi aletlerde tabiatın fevkinde bir güzellik buluyorlardı. Mesela:

Üsküdar'a giderken bir mendil buldum.

Kâtip benim ben kâtibin el ne karışır.

Gibi güftelerde Lirizim yoktu. Yalnız milli olarak lisanla alet vardı. Heyhanlar adıydı. Sonra genç şairler çıktı milli vezin bu şekliyle yani (5,4,4) ile çok tezeyyüne çok kıymetli şeyler yazdı. Bir misâl getirelim:

İstanbul

Ey İstanbul, şu mukaddes matemi dinle,

Genç, ihtiyar ağlıyoruz senin derdinle!

Afv et seni ihmâl eden bu vefasız;

Bugün aşkın içimde bir edebi sızı!

İşte hayal uykusundan artık uyandım,

Yalnız senin hasretinle, aşkınla yandım!

Âşıkların ağlaşıyor, düşmanların;

Yetim, ıssız mezarlarla doldu her köşen

Seni bin bir (?) dünya tanışsın,

Uğruna can verenlerin öz vatanısın!

Atasözlerimizin hemen yüzde doksanı milli vezinlerle manzumdur. Acem aruzu asla halkasız edememişlerdir. Bunun sebebi "ifail ve tefâül"ün Türkçemize kat'iyen uymamasıdır. Çünkü (buna dikkat ediniz) Acem aruzu hemen hece aşırı bir med ister. Sonra keza acem aruzuna girecek kelimenin sâit yahud sâmitle nihayet bulan heceleri

tenavüb etmelidir. Hecelerin birer arkasına üçü dördü münhasıran sâit yahud sâitle nihayet bulan bir kelime ifail ve tefâülle kat'iyen uydurulamaz.

Hâlbuki Türkçenin birçok kelimelerinde bu bir cins hecelerın ta'kıbı vak'a değildir. Mesela: "Dün genç bir kızdán hoş bir mektup aldım" cümlesi kusursuz, tabî bir Türkçedir. Bu cümlenin istenildiği kadar takdim te'hîr yapılsın Acem aruzuna sokulması imkân haricindedir. Çünkü içindeki kelimelerin heceleri hep sâitlerle nihayet bulmuştur. Acem aruzu için hece cinslerinden tenavüb lazımdır. "Genç" yerine "taze", "kız" yerine "defter" mektup yerine "name" falan dersek bu cümleyi acem vezinlerine sokabiliriz. Hâlbuki milli vezinlere hiçbir müşkilatsız uyar.

İşte: (6,5)

Hoş bir mektup aldım dün genç bir kızdán

İşte: (4,4,3)

Hoş bir mektup- aldım dün bir- genç kızdán

Genç bir kızdán- aldım dün bir- hoş mektup

Türkçenin birçok- hem de pek çok sıygaları Acem aruzuna kat'iyen giremez. Acem aruzuyla terennüm ederken "uyuyamıyorum, uyuyamayacağım, sevemeyeceğim, sevebileceğim ve ilâh..." gibi binlerce fiil yazılamaz. Sevgili anavatanımız (Anadolu) Acem aruzuna girmez. Acem aruzuyla terennüm eden şair payh-ı tahtından istediği gibi bahsedemez. Mesela şiirin içinde kat'iyen "İstanbul'dan..." Diyemez.

Acem aruzuyla Türkçe yazmaya çalışan şairler mübalağasız tariflerimizden yüzde altmışını kullanamamışlardır. Türkçe kelimelerin ahengine son derece riâyet eden Fikret bile tabiatı bozmuş "yara"yı hem "para" hem "nale" vezninde iki türlü kullanmıştır.

Kenan köyüne "yara"lı dönmüş geliyordu.

Kırızantem içimde bir "yara" dır.

Türkçede iki türlü lafza vardır. Biri kök itibariyle Türkçe olanlar: El, ayak, taş, toprak, göz, baş, sevgi, istek ve ilâh..." gibi diğeri Arapçadan Acemceden gelip Türkçeleşenler:"ateş, kalp, rüya, aşk, muhabbet, gazez, hased, zalim ve ilâh..." gibi bu

ikinciler konuştuğumuz lisanı artık yavaş yavaş tamamıyla Türkçenin tecvidine uymağa başlamıştır. Mesela “hasta” deriz. “haste” diyemeyiz. Lisanımızın ahenk-i şerâiti Türkçeleşen kelimelerin aslı şekillerini bozmamaktadır. Türkçede doğru olan işte bu bozuk şekillerdir.

Acem aruzu Türkçeleşmiş kelimelerin milli ahengini bozar. Yani kısalan medler birdenbire dört elif miktarı uzar. Mesela “hatırlamak...” değil mi? biz kat’iyyen “hatıra”ın “ha” sendeki Arap meddini izhar etmeyiz. Fakat en samimi, derin şairimiz Acem aruzunu kullandığı için bu gayrı milli meddi irtikâb eder:

Seni “ha”tırılıyorz viran bağ!

Okurken “ha”nın meddini izmar etsek “failatün, failatün failün” bozulacak. Acem veznini bozmazsak milli tecvidimiz perişan oluyor. Misalleri uzatmayayım. Uzun lafın kısası: Acem aruzunun itibariyle kök itibariyle Türkçe olan kelimelerin büyük bir kısmını kabul etmez. Hele Türkçe fiillerin yüzde altmışı şiir lisanından hariç kalır. Sonradan Türkçeleşen kelimelerin ahengini bozar, medler ilave eder. Bunun için bu ecnebi altla kat’iyyen tabî Türkçe yazılamaz. Tabî yazmak isteyen tabî altla mürâcaat etmeli: Türkçenin bünyesine uyan, sinesinden çıkan münhasıran hece vezinleridir. Acem aruzu da çok ahenklidir, çok güzeldir. Fakat acemce için! Çünkü acemce için her kelime, her fiil her cümle acemce aruzuna uyar. Türkçenin ahengi kendinde (?). Milli vezinlerinde meydana çıkar tabî şiir yazmak istediniz mi mutlaka milli vezinlerimizi öğrenmelisiniz. Milli vezinle yazdığınız bir şiiri herkes yanlışsız okuyabilir, fakat acem aruzuyla yazılmış bir şiiri yalnız bu altın kaidelerini bilen doğru okuyabilir! (?) edebilir. Yoksa herkesin işi değildir.

Beşinci dersin sonu gelecek sayıdadır.

Müessis Müdürü: Muallim Ahmed Halit

İdare Mahalli: Halk Kütüphanesi

Seneliği (150) altı aylığı (80) kuruştur.

Mahmud Bey Matbaası

ÖZGEÇMİŞ

Seda ÖZTÜRK, 19.10.1979 tarihinde İzmit'te doğmuştur. Öğrenim hayatına İzmit Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu'nda başlamış dört sene burada okuduktan sonra İlköğretimin kalan sınıfını Bekir Sıtkı Özer İlköğretim Okulu'nda tamamlamıştır. Orta Okulu, Derince Lisesi'nde başlamış ancak bir yıl devam ettikten sonra kalan sınıflarını Tüpraş 50. Yıl Lisesi'nde tamamlamıştır. Orta öğrenimini ise 1993–1996 yılları arasında İzmit 19 Mayıs Lisesi'nde tamamlamıştır. 1998–2000 yılları arasında Ön Lisans Eğitimini Sakarya Üniversitesi Geyve Meslek Yüksek Okulu'nda tamamlayan Öztürk, 2001 yılında Bolu Yukarı Soku İlköğretim'inde bir yıl Matematik öğretmenliğini ifa ettikten sonra 2002 yılında Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü kazanmış ve 2006 yılında Lisans eğitiminden mezun olmuştur. Aynı yıl içinde Sakarya Üniversitesi'nde Tezsiz Yüksek Lisans Eğitimini almaya başlamış ve 2007 yılında tamamlamıştır. 2007 yılında, Sakarya Üniversitesi'nde Tezli Yüksek Lisans Eğitimini almaya başlayan Öztürk, halen Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, T.C Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Eğitimini sürdürmekte olup 2006 yılından bu yana da Özel bir eğitim kurumunda Tarih Öğretmeni olarak mesleğini sürdürmektedir.